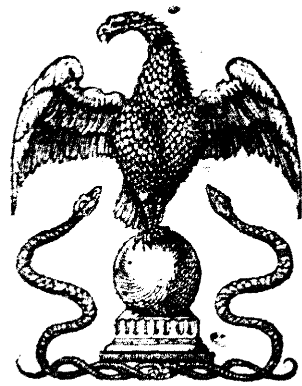
IOAN.

TAGAVTII AMBIANI VIMACI, PARISIENSIS MEDICI, DE CHIRVRGICA Institutione libri quinque.

His acceßit sextus liber de Materia chirurgica, authore Iacobo Hollerio Stampano, medico Parisiensi.

IN VIRTVTE, ET FORTVNA.

LVGDVNI,

APVD GVLIEL. ROVILLIVM, SVB SCVTO VENETO.

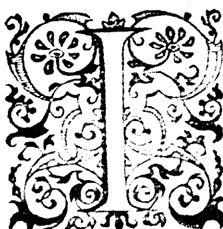
M. D. LX.

CHRISTIANISSIMO Galliarum Regi Francisco, eius nominis primo,

Ioannes Tagautius medicus

S. D.

INTER eximias præclarásq; animi dotes, ac virtutes propè diuinas, quibus cæteris principibus tantum antecellis, quantũ dignitate, opibus, potentiaq; & imperij magnitudine illis omnibus præstas: ea mihi potissima semper visa est, Christianissime simul & inuictissime rex, quòd nullũ vnquam tẽporis momentum præterlabi sinis, quo non aliquid cogites aut agas, bono ac salutari principe dignũ. Siquidẽ quicquid otij ac tẽporis à necessaria cura corporis tibi superest, tu id omne vel reipub. tuæ sapiẽter moderãdę, vel honestis atq; optimis disciplinis (quę secũdas res ornãt, aduersas solãtur) tribuis: vt ne in venatione quidẽ ipsa, qua colligẽdis & animi & corporis viribus interdũ vteris, tibi temperes, quin vel de principatus tui administratione, vel de ferarũ quas persequeris, aut stirpium quæ tunc se oculis obiiciunt, aliarúmve rerum natura, ferè semper disputes. Quo fit vt Mineruam non minus quàm

Dianam errare in montibus & ſyluis ſubinde experiaris. Sed & in menſa illa tua regia, frequenti Principum, illuſtriúmque virorum Cardinaliũ & Epiſcoporum cõſpectu ac conſeſſu, ſemper aliquid ardui, doctique & honeſti, contra morem & exemplum aliorum principum, non eorũ modò qui nũc ſunt, ſed qui multis antehac ſeculis fuerunt, è media philoſophia atq; antiquitate depromitur: vt rectè æſtimãti ea ſapiẽtię verius officina quàm epulũ regiũ videri poſsit. Aut enim humanæ, eædẽq; graues & te principe dignæ, aut diuinæ, quæ animum ad religionẽ informãt, in ea recitãtur hiſtoriæ, aut de omni genere artiũ, atq; diſciplinarum diſputatur, Hinc factum eſt, vt Gallorum reſpub. inde adeò quòd illi præfuiſti, virtute honeſta, religione ac pietate integra, iure & legibus æqua, opibus firma, copiis locuples, & gloria ampla, ſemper fuerit. In hac autẽ aſsidua literarũ cõcertatione, tu quaſi arbiter honorarius, inter doctos homines de rebus controuerſis, vt olim in encycliis & ſcholis ſuis (ſi parua magnis cõferre phas eſt) facere ſolebãt, magiſtri ac philoſophi illi veteres, non minore eloquentia quàm dignitate iudiciũ interponis, grauiterq; decernis. Quid quòd tu omnẽ omniũ artiũ materiã, rationẽ, & inſtrumẽta, in numerato habes, atq; appoſitis nominibus exprimis. In quo Themiſtoclis, Mithridatis, Cyriq; Perſarũ regis memoriã facilè ſuperas, vel obſcuras potius. Sed & cũ de re medica (vt aliquid de ipſa ſeparatim dicamus) diſputatio incidit (incidit autẽ frequenter) tu res medicas non aliter tractas, quàm qui omni vita nihil aliud egerit. Nec aliter ſtatuis, quàm qui in ea diſciplina cõſenuerit: vt & præceptiones artis, & medicamẽ-

torum

torum, præsertim simplicium nomina & vires, ipsamque corporum anatomen (cuius speculatione incredibiliter delectaris) ad vnguem teneas, consilia curandi sapientissimè distinguas, vim remediorum adnotes, quid vnumquodque prosit, quid noceat, aptè & acutè definias. Quanquàm verò hoc bonarum artium studium, quod nunquàm intermittis, præposterè nati quidam & ab omni ingenij cultu alieni, tanquam parum regium irrident atque damnant. Tu tamen, Princeps longè maxime ac sapientissime, regiarum virtutum fundamentum, & clarissimum boni ac salutaris principis ornamentum ponis, verè cum Platone nobilissimo totius Græciæ philosopho diiudicans, non aliter fœlices fore respublicas, nisi si aut philosophis commiteretur imperium, aut quibus imperium contigisset, philosophiam sequerentur. Salomon cum pro Dauid patre suo, regnare cœpit, tantùm sapientiam à Deo postulauit, qua rectè iudicare & populum sibi commissum sapienter gubernare posset: atque hic nihil aliud inculcabat filio suo quàm amorem ac studium sapientiæ. Nec abs re quidem: nam fato sceptra cadunt, doctrinæ autem gloria perennis. Quod tu etiam animo reputans, nihil vnquàm charius, nihil antiquius duxisti sapientiæ studio, atque assidua eiusmodi bonarum artium tractatione: ex qua tantos iam progressus in omni virtute, atque omni disciplinarum genere fecisti, vt Imperatores illos, & belli duces clarissimos, Alexandrum Magnum, Iulium Cæsarem, Octauium Augustum, Scipionem Africanum, non minus literarum scientia, quàm bellicis artibus præ-

stantes, facilè superaueris. Sed & hac doctrinæ cupiditate, qua semper totus sic flagras: tu nõ solũ eorũ quibus imperas fortunis & corporibus, verùm etiam animis excolẽdis, multarũ rerũ vsu ac sciẽtia edoctus prudẽter ac sapiẽter (quod verè est imperare) cõsulis prospicísq;: dũ scilicet infinitos propemodum homines, ac nobiles maximè, certatim ad studia literarum tuo exẽplo excitas atq; incendis. Regum enim mores, reliqui ciues ferè sequũtur. Hinc non abs re tanquã ad certissimũ rei literariæ præsidium, externi etiã homines, qui arte aliqua præstãt, ad te vnum vndiq; confugiunt, téq; musarũ patronum, ac fautorem eximium agnoscunt & prædicãt. Quæ res effecit, princeps humanissime, vt depulso metu, aucta spe, hosce de chirurgia cõmentarios tibi consecrarẽ: vt scilicet in ista tua fœlici agricultura, qua semina omniũ bonarũ artium, in hũc fœcundissimũ agrum tuum, tũ etiã in totũ terrarũ orbem, dispergis, aliquã operæ partẽ sustinerẽ: vtq; aliquid ex clarissimo tuo nomine patrocinij nanciscantur, auspicatiúsq; in vulgus prodeãt. Sed ad id etiam me vehementer impulit, quòd haud ita pridẽ, sermone in mensa illa tua semel atque iterum de chirurgia habito, quod in reliquis literis, græcis, latinis, hebræis cœperas, idem in hac quoque arte, quę manu medetur, te facturũ spopondisti, téque vnum aut etiam alterum doctũ, & longo iam vsu exercitatum medicum instituturũ, qui chirurgiam Lutetiæ Parisiorum diligenter, ac fideliter interpretẽtur. Atque hoc quidẽ tuum tã sanctum támq; salubre institutum nobis aliquando retulerunt ἀρχίατρος Burgensis, Capellanus pater, & Guilielmus Milletus, medici tui clarissimi, simul & fidelissimi.

Ecce

Fecerat idem quoque paulò antè amplissimus Cardinalis Bellaius, vir omni virtutum ac scientiarum genere cumulatissimus, ac reipu. Gallicæ longè amantissimus. Qui omnes me vehementer aliquoties hortati sunt, vt chirurgicam hanc lectionem maturè aggrederer, eam quidem tibi futuram quàm gratissimam affirmantes, téque statuisse vnũ aut alterum eius artis professorem, Lutetiæ instituere: arbitratus amplissimo huic, ac præpotenti tuo imperio, rem non vtilem modò, sed & apprimè etiam necessariam futuram. Quippe quòd deinceps chirurgos non parum multos haberes in regno tuo, vulneribus & fracturis ritè curandis, luxatísque decenter in suam sedem reponendis, maximè idoneos. Cæterùm tametsi hac medicinæ parte, nulli sæpè non sit opus, nobilioribus tamen & principibus viris, atque iis etiam omnibus qui castra sequuntur, & militiæ addicti sunt, in primis necessaria est. Hi enim dum equis ad celeritatem dispositis huc atque illuc excurrunt, dum ludis equestribus exercentur, dum in bello cum hoste conflictantur, & dimicant, fracturis & luxationibus, vt interim vulnera taceam, nunquam nõ expositi sunt: quibus, nisi ritè tractentur, vel subinde periclitantur, vel membris sic affectis, suo tandem robore destitutis, reliquum vitæ tempus, miseri & imbecilles trahunt. Sed vt vnde digressa est redeat oratio, quod nondum hæ nostræ chirurgicæ institutiones erant absolutæ, tantisper distuli clarissimorum, quos suprà nominaui, virorum hortationi parêre, quoad hoc, qualecunque est, opus absolueretur. Dum autem cudendo nimis cunctatur typographus, hominem vt aliis medicinæ par-

tibus præstantem, sic chirurgiæ peritia egregiè instructum, Vidum Vidium Florentinum, doctissimi vndequaque viri, ac præstantium ingeniorum studiosissimi. D. Castellani Tutelensium episcopi, singulari iudicio conquisitum, maximo rei chirurgicæ studiosorum, atque eorum qui deinceps chirurgiæ præsidio indigebunt, commodo, in hanc præclarissimam vrbem misisti, qui partem hanc medicinæ, propè desertam & iacentem, quod ad fracta saltem & luxata pertinebat, susciperet, atque extolleret. Librósque Hippocratis (qui primus hanc artem excoluit) inextricabilibus penè sententiis, ob fœcundam & obscuram nimis breuitatem, vbique ipsi medicinæ parenti familiarem, ne dicam affectatam, refertos: & ab eo nuper cum doctissimis atque accuratissimis Galeni commentariis, Latinos factos, magna sermonis elegantia, & rerum copia, interpretaretur. Quòd si hic, aut alius quispiam, pari doctrina & eruditione præditus, in hoc docendi curriculo perstiterit, bonis chirurgis, vt medicis, Galliam tuam breui refertam iri confidimus. Quod non mediocri mortalium bono, & cum sempiterna quoq; nominis tui gloria eueniet. Quandoquidem effectus chirurgiæ (quæ, Celso autore, pars est Medicinæ vetustissima) inter cæteras artis medendi parteis euidentissimus est & maximè necessarius, nedum vtilis. Siquidem in morbis cum multum (inquit ille) fortuna conferat, eadémque sæpè salutaria, sæpè vana sint, iure dubitari potest, secunda valetudo, medicine industria, an corporis beneficio contigerit. In his quoque affectibus in quibus medicamentis extrinsecus admotis maximè vtimur, quamuis profectus euidentior

est,tamen sanitatem & per hæc frustra queri,& sine his reddi sæpè manifestum est. Sicut in oculis vel phlegmone,vel lippitudine arida, aut ea humorum defluxione, quam epiphoram appellant, laborantibus quotidie deprehendimus, qui à medicis,collyriis,aut alterius generis medicamẽtis, diu vexati: sine his aliquando sanescunt. At in ea parte quæ manu curat (χειρουργικὴν Græci nominant) euidẽs est omnem profectum, vt aliquid ab aliis adiuuetur, hinc tamen potissimum manare. Quot enim morbos, eosdémque grauissimos,in rusticis & vrbanis, qui delicatiores sunt & medicinam auersantur, quotidie videmus:sine illa victus ratione tam exacta, nullísque adhibitis medicamentis,naturę duntaxat beneficio, euinci, & profligari? At si cui vel crus vel brachium fractũ sit, vel luxatus humerus,aut quispiam articulus,nunquã sine manus opera,& chirurgi industria ad sanitatem perducetur. Itaque cùm tanta sit eius artis dignitas,vsus,necessitas,quis hoc tuum tam salubre de constituendis chirurgiæ professoribus, institutum non maximopere probauerit? Opus sanè liberali & magnifico principe dignum,& quo Romanorum olim imperatorũ exempla,& laudata consilia reuocabis. Hi enim medicis (quos Reip. salutares & necessarios nouerant) amplissimum stipendium ducena & quinquagena annua sestertia,centena verò Rhetoribus & poëtis,reliquarúmq; disciplinarũ professoribus pendebant. Intellexerunt nimirum illi semper Augusti imperatores, inter disciplinas excellentibus illustrium hominum ingeniis inuentas, & incredibili grauium virorũ cura & industria perfectas expolitásque, Medicinam principem ac reginam existimari

ſine controuerſia debere. Hæc enim & honeſtatis ſplendore, & vtilitatis magnitudine, & iucunditatis illecebris, reliquas omnes vincit, rebúsque humanis ceu altera ſecundum Deum vitæ parens & vindex apprimè eſt neceſſaria, atque ideo non ſolùm à Philoſophis, aut Medicis, ſed & ab ipſis quoque Imperatoribus, Regibus, atque etiam Pontificibus, aliquando non oſcitanter exculta. Neque enim puduit illos primi ordinis viros ſtudiũ atque induſtriam in eo genere diſciplinæ nonnunquam collocare. Et vt aliquot exempla proferamus: Auguſtus Cæſar, compoſitione medica à ſe inuenta lubenter vtebatur, quam poſteà plerique medici in ſuos libros tranſtulerunt. Tyberius paſtillũ (Græci Trochiſcum vocant) ad herpetas, Galeno teſte, compoſuit. Nero imperator illaudatus quidem, ſed tamen apprimè doctus, partem ſtudij in hoc genere doctrinæ poſuiſſe fertur. Hadriani & Iuſtini antidota nomine ab eis accepto, hodie quoque apud medicos celebrantur. Princeps Arabs Auicenna in remediis medicis à ſe conſcriptis, teſtimonium Kabithi regis locis aliquot laudat. In Serapionis cõmentariis Iacibuſſa Medorum rex, & Kemud item Rex, velut medicinæ teſtes memorantur. Lyſimachus, Gẽtius, Eupator, & Clymenus reges, medicæ artis non ignari, ſua ipſorum nomina plãtis indita, æterno æuo memoranda reliquerunt. Taceo Iubam Mauritaniæ regem, qui herbã Euphorbiam nomine, miris laudibus celebrauit. Prætereo & Archelaum, Hieronem, Attalum, & Philometora reges, qui de plantis Græcè ſcripſerunt. Ex Pontificibus autem Nicolaũ quintũ, & Euſebium arte & profeſſione medicos fuiſſe, in hiſtoriis noſtris legimus.

Ac

Ac de re quidem eiusmodi apud multos tam veteres quàm nostræ ætatis scriptores, facundia & eruditione percelebres, in commendationem dignitatis & excellentiæ medicæ artis, ac medicorum, longè plura literarum monumentis tradita sunt, quæ hoc loco referre & longum esset, & minimè necessarium, eóque magis quod id iam cumulatè præstitit Andreas Tiraquellus tuus in curia Parisiensi consiliarius, vir optimis quibusque disciplinis instructissimus, ac linguæ vtriusque græcę & latinę, Iurísque prudétiæ, quam summa cum humanitate & morum integritate coniunxit, peritissimus: in opere quod de nobilitate & Iure primigeniorũ mox in lucem est æditurus. At verò non est, *REX* illustrissime ac sapientissime, quòd peregrina iam exempla commemorem, cùm tu nulla in re veteribus cedas, adeò vt qui in posterum medicinam, ac bonas omnes disciplinas (quæ te principe & autore suo splendori restitutæ sunt) autoritate principum commendare volent, non habebunt necesse veteres illos clarissimos Cæsares, Alexandros, Tyberios, Hadrianos, Iustinos, vel Reges alios, aut Pontifices amplius requirere, sed te vnum nominabunt, qui disciplinarum omnium intelligentia, & amplitudine stabilis ac præpotentis imperij, veterum nemine sis inferior. Fœlicissimam igitur Gallorum rempublicam iudico, quæ te regem tam prudentem, támque salutarem, omnibúsque virtutibus & disciplinis ornatissimum, diuino numine consequuta, rebus omnibus ad beatè degendam vitam conferẽtibus, ita abundat, vt hodie vniuersi terrarum orbis tractus omnes, & omnem anti-

quitatem

quitatẽ superet. Sed multò adhuc fœliciorẽ eã fore cõfidimus, si te diutius incolumẽ, & quotidianis reipu. vulneribus medẽtẽ, eiusque partes oẽs illustrãtẽ habuerit. Quamobrẽ Deũ optimũ maximũ precor, vt populũ ab eo tibi cõmissum annos aduc quãplurimos, hoc salutari imperio regere possis. Quo enim ij plures erũt, plus ad cumulum fœlicitatis huius amplissimi simul & Christianissimi regni haud dubiè semper accesserit. Vale.

PETRI CRVSELII MEDICI
in operis huius commendationem
Hendecasyllabum.

Ars chirurga diu malis magistris
Lanfranco, Albucasi, Guidone, Bruno,
Rollando, Rogerio, Vigonioque,
Indignam male passa seruitutem
Caecis delituit gemens tenebris,
Olim iam medicas duas sorores
Emersisse videns: gradu citato
Ad claros studiis viros, & vsu
Illustres medicos Lutetianos
Tendit suppetias petens, opémque.
Cunctantur reliqui: Tagaultius vnus
Afflictae lachrymas dolens, vicemq;,
Et sordes, habitúmque non herilem,
Ornatu decoras nouo, reducens
Densis è tenebris, vt aemulari
Germanas meritò queat sorores.
Sic putres Arabum lacus repurgat.
Nam quod Cous habet senex, quod ipse
Huc spectans tot habet libris Galenus:
Hûc totum poteris videre Lector
Descriptum methodo breui. Proinde,
Summo, iudice me, est honore dignus
Vindex paeoniae Tagaultius artis.
Quo chirurgia tam bono magistro
Et doctore tibi expolita prodit.

AD LECTOREM
PRAEFATIO.

Hirurgicen Guidonis Cauliaci, abhinc centum & septuaginta annos, tanto apud medicos iuxtà ac chirurgos in pretio habitam, septennium ferè eius artis candidatis prælegi. Quam cum tot paßim errorum ac mendarum portentis scatentem, támque inculta, squalẽti atque impura barbarie cõspersam, ne dicã conspurcatam, reperissem: tum in animum induxi meum, opus eiusmodi, ab illis quibus ita refertum erat erroribus repurgare, & à vocabulis illis sordidioribus, atque ex intima ferè plebeij sermonis fæce acceptis, si quando per ocium liceret, pro mea virili parte, vindicare. Videbam enim plerosque omnes, qui in disciplinis humanioribus & elegantioribus literis probè erãt instituti, fœdam eiusmodi, atque impuro nimis sermone traditam chirurgiã auersari, ab eiúsque lectione, vel in ipso vestibulo aditúque perterritos, statim se subducere: Nimirum existimantes (nec abs re quidem) disciplinam omnem detracto cultu orationis sordescere. Contrà autem considerabam, chirurgicos hosce commentarios, remedia quàm plurima, ad eos affectus quæ manus operam desiderant, longè optima & efficacißima continere: ac methodo tum ad rectè docendum, tum ad facilè discendum aptißima conscriptos esse. Itaque operis huius non pœnitendi, nec vsque adeò (vt existimo) aspernandi prouinciam, eo consilio subiui, vt ipsum à mendis, quibus scatebat, fœdioribus vindicatum, velut reformarẽ, & quanta maxima possem diligentia ac fide recognitum, in lucem proferrem. Plurima igitur ex Galeno & Hippocrate à Guidone ipso desumpta, deprauatè ac perperàm ex vetere illo barbaro interprete citata, vel ex doctis & fidelibus Latinis interpretibus in sensum germanum restituimus, vel ad fidem Græci exemplaris in Romanum sermonem fælicius cõuertimus: eáque non rarò, si quãdo obscuriora adparebãt, sermone magis dilucido explicuimus: quæ verò breuitas suppresserat, aut ambigua effecerat, sic expreßimus, vt omnis ambiguitas tolleretur. Corruptas morborum penè omnium, de quibus differebãt, & remediorum præsertim simplicium

voces

voces propè innumeras, abiecimus & alias magis germanas, lectas, & proprias, tum Græcas tum Latinas in locum illarum suffecimus. Adhæc, locos quàm plurimos densißimis obscuritatis tenebris obductos, penitúsque retrusos, in lucem clarißimam, non mediocri labore, & diligētia reuocauimus, Græcas item dictiones, & Latinas sanè multas cū barbaris & Arabicis aliud longè significantibus turpißimo errore confusas distinximus & explicuimus. Romanas quoque etymologias, Græcis vocibus ineptißimè attributas, reiecimus: et verā illis interpretationem ex probatis autoribus iuxta linguæ vtriusque proprietatē adiecimus. Quæ falsò erant ab eo posita (erāt autē nō parū multa) emendauimus, & rationibus firmißimis, adiectis etiamnū claßicorū autorū sententiis ad rē vel maximè facientibus, refutauimus. In reliquis, quæ crassam nimis, supinamque barbariē resipiebant, ea paulo tersius ac nitidius, ne lectori sordescerent, expreßimus. Denique Guidonis cōmentarios de chirurgia conscriptos, ex purißimis Græcorum, videlicet Hippocratis, Galeni, Pauli Aeginetæ & Aëtij Amideni fontibus, ac longè eruditißimis atque elegantißimis Cor. Celsi de re medica libris, ita locupletauimus et illustrauimus, à mendísque illis sordidioribus, ac portentosis erroribus, quibus paßim deformati erant, expurgauimus, vt non iam amplius Cauliaci illius opus, sed nostrum meritò ab omnibus dici & æstimari poßit. Quod & me etiam tacente facilè videbunt, ac (nisi iniqui fuerint æstimatores) ingenuè fatebuntur, quicunque nostras has institutiones chirurgicas accuratiùs perlustrauerint, & eas cum scriptis Guidonis conferre non fuerint grauati. In quibus (fateor) ordinem illū à Guidone constitutum (quod nobis, vt suprà diximus, longè optimus videretur) vbique ferè obseruauimus. De quo nonnihil modo, quando id præsens locus postulare videtur, obiter dicemus. Itaque à definitione eius ipsius de quo agitur, iuxta Philosophorum præceptum, semper auspicamur. Mox quod iam definitione explicatū est, in suas differentias diuidimus. Post hæc causas, signa & indicia cuiusque subiicimus. Denique vniuersalem curandi rationem apponimus. Iis sic absolutis, differentiæ illæ primæ ac (vt ita dicam) genericæ, propria etiam definitione circunscribuntur, & deinceps in suas veluti fibras finduntur, quæ notis cuique peculiaribus scitè designantur: præsagia deinceps cuiusque propria notantur, postremò curandi methodus particularis describitur. Quo sanè ordine vix alius (meo quidem iudicio) statui aut excogitari melior potuisset. Cæterùm nos tantùm vniuersalem methodum eorum affectuum, qui chirurgiæ subiecti sunt, hîc sequuti sumus: quòd hæc abundè satis

sit, in

sit, iis qui in rationali medicina probè sunt instituti, & corporum ægrotantium, ac singularum partium affectarum temperaturam, situm, connexum, substantiam, figuram, actionem, vsum, & si quæ sunt alia, ex scriptis medicorum, sed Galeni maximè, didicerunt. Itaque superuacaneum iudicaui de iis rursus affectibus, quatenus in singulis partibus incidere consueuerunt, disserere. Anatomen quoque (cuius cognitio in primis chirurgo est necessaria) prætermisimus, quòd hæc in longè eruditissimis ac propè diuinis Galeni commentarijs de vsu partium corporis humani, & libris eiusdem de anatomicis administrationibus, ac quibusdam etiam aliis, summa tum arte, tum eloquentia conscriptis (vt reliquos taceam, qui hac de re nostra memoria scripserunt) amplissimè ac fidelissimè doceatur & exponatur. Verumenimuerò cùm in eiusmodi libris plurima sint, quæ valdè multis subobscura, quædam verò aliis prolixè nimis dicta, & parum ad chirurgum pertinentia videntur, si in posterum cognouerimus nostros hosce commentarios ab huius artis chirurgicæ studiosis hominibus probari, atque vt his accedat anatome (quod iam subodorati sumus) desiderari, quæ iam ante annos aliquot, ea qua fieri potuit breuitate & facilitate in hanc rem, quantum satis est chirurgo, conscripsimus, alia æditione superis benè fauentibus, ne quid huic operi desit, in publicum emittemus. Quod autem ad stylum attinet, quo in hoc opere, quod totum ad docendum res, easque non indignas cognitu, est accommodatum, vsus sum: non tam religiosus fui, vt illum tam anxium verborum delectum, tamque splendidum orationis cultum & ornatum vbique obseruarem, qualem ab omnibus, qui in communem vtilitatem aliquid scribunt, exigere solent, delicatuli isti lautioris eloquentiæ institores, qui omnem dictionem, atque orationem vt putidam auersantur ac respuunt, quæ ex Tulliana officina deprompta non sit: cùm tamen Tullius ipse non requirat eloquentiam à philosopho, quam etiam neque Seneca vsquàm desiderat, nisi cùm paruo constat, cúmque vltrò adest, vt res magnas (inquit) magnificè prosequatur. Cæterùm etsi res ipsæ etiam quas hîc tractamus, orationis cultũ & ornamenta dicendi admitterent, ne vacabat quidem, dum hæc horis succisiuis commentabamur, vt singulas tum voces, tum sententias ita superstitiosè expenderem, & adeò curiosè persequerer. Sed nec licet nobis etiã esse tã disertis, qui seueriores Musas colimus: quique non ad ingenij ostentationem scribimus, aut vt famæ vberem messem nobis comparemus, sed publicam duntaxat studiosorum vtilitatem spectamus. Atque huius sanè rei nos subinde

inde admonuit Iacobus Syluius, arctißima consuetudine vel ab ipsa ferè statim ineunte adolescentia mihi semper coniunctißimus: vir cùm omni arte ingenua, liberalique doctrina, tum medicinæ scientia præstantißimus, vt copiosæ & eruditæ eius lucubrationes abundè testantur. Itaque, si rectè iudico, effeci vt stylus noster neque nimis neglectus, neque anxiè nimis & ambitiosè elaboratus, sed temperatus & mediocriter cultus videri poßit: quanquàm duobus postremis libris & paulò cultior sit & æquabilior, quippe quòd in eis aliquantum plus laboris & diligentiæ quàm in reliquis adhibuerimus, & quos sequeremur autores optimos habuerimus. Cæterùm alia æditione, si detur interim nobis ocium, hoc, qualecunque est, opus acriùs recoquendi, & diligentius castigandi, futurum confidimus, vt in eo styli disparitas nulla, sed eadem vbique, quoad fieri poterit, æquabilitas (quod artis benè dicēdi, atque etiā interpretandi primum caput est) reperiatur. Sed iam satis multa de præsentis operis materia, methodo, deq; toto labore nostro dictum sit: qui an à nobis frustrà vel rectè susceptus sit ac perfectus, aliorum esto iudicium. Restat vt paucis dicamus, cur liber sextus, ad quem toties lectorem quinque nostris prioribus remittimus, nostro nomine non fuerit euulgatus. Id fuit in causa, quòd dū importunis amicorū efflagitationibus vrgerer, vt quæ de re chirurgica scripseram, ea æderem, nō putabam sextū librum adiungendum: propterea quòd rudem duntaxat & impolitam quandam syluam congestam habebam eorum quæ ibi tractanda erant: quam negotiis plurimis & familiaribus & publicis occupatus haudquaquàm recognoscere poteram. Itaque id oneris Iacobo Hollerio, lectißimo medico, doctißimóque philosopho, & arte dicēdi instructißimo, dedimus, qui sic opus rude & inchoatum à me limauit, expoliuit, locupletauit & consummauit, sícque totum immutauit, vt cùm ad me rediret, meum esse nequaquàm agnoscerem. Quocirca sub illius nomine, potiùs quàm nostro, quicquid id erat censuimus euulgandum: ne hominem mihi amicißimum debita laude, meritáque gloria fraudaremus. Tu lector, vtriusque labore fruere, & Vale.

*

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI.

*

LIBER PRIMVS.

De tumoribus præter naturam, in vniuerſum.

Quid ſit tumor præter naturam, qui uulgò generali nomine apoſtema dicitur, & multiplicis eiuſdem definitionis examinatio, ac diuiſio ſecundum recentiores.

CAPVT I.

TVMORES omnes, qui præter naturam conſiſtunt, recentiores tum medici tum chirurgi, atque etiam vulgus ipſum ſub nomine apoſtematis comprehenderunt. Quum tamen ἀπόστημα Galeno & Græcis omnibus, vna ſit ſpecies tumorum præter naturam incidentiũ, quam Latini appoſitè abſceſſum nominauerunt, & ipſa iuniorum turba, accepto ab Auicennæ interprete vocabulo, exituram, de qua in ſequentibus fuſiùs atque accuratiùs dicetur. Quanquam & recentiores ipſi apoſtema nonnunquàm ſpeciem, ſeu differentiam faciunt tumoris præter naturã, cùm ſcilicet ipſum diuerſum

ἀπόστημα.

Abſceſſus.

faciunt ab exitura quam vocant, & pustulis, de quibus etiã suo loco copiosiùs differemus. Nomine enim apostematis illi ferè eos tumores passim intelligunt, qui & in magnam satis molem attolluntur, & ex humorum (vt loquuntur) naturalium influxu procreantur, atque ideò etiam vera apostemata vocant. Itaque cùm apostema generis nomen est, omnes præter naturã tumores sub se cõplectens, Auicennæ & eius sequacibus ita communiter definitur, Apostema est ægritudo composita ex triplici genere morborũ, in vnam magnitudinem aggregatorum. Quam definitionem essentialem esse contendunt: quippe quæ genere constet & differentia, naturamq; ipsius definiti sufficiẽter explicet. Porrò, generis definiti locum in ea obtinet ægritudinis vocabulum. Reliqua verò apposita sunt, ad differẽtiam aliorum morborum, qui in compositione seu constructione instrumentorum contingunt, quorum differentias Galenus recenset libro primo de morbo & symptomate.

Apostematis definitio vulgaris.

Definitionis examinatio.

Tria morborũ genera tumoris præter naturã essentiam constituentia.

Tria autem illa morborum genera, quæ in tumore hoc præter naturam, apostemate vulgò nuncupato, reperiuntur, vnius morbi essentiã constituentia, sunt, intemperies, quã & malam cõplexionem appellant: incommoderatio, quæ etiam mala compositio dicitur: & continui, seu continuitatis, aut vnitatis solutio: Graiis autẽ vocibus dicũtur. δυσκρασία, ἀμετρία, καὶ συνεχείας λύσις. Cæterùm aliàs multas apostematis vulgariter dicti descriptiones adferunt, veriùs quàm definitiones, nam neq; cum ipso definito conuertuntur, neque eius naturã satis explicant, aut eius essentiam sufficienter constituunt; proinde & accidentales eas vocãt. Cuiusmodi est hæc ex initio libri de tumoribus præter naturam à Galeno conscripti, ab eis desumpta. Apostema, seu tumor præter naturam vnum aliquid eorũ est, quę corporibus accidunt, partẽ quam occupat, secundũ omnẽ dimensionem, distendens. Quæ descriptio ex iis Gal. verbis decerpta est, ἕν τι τῶν συμβεβηκότων τοῖς σώμασιν ὑπάρχει, τὸ δηλούμενον πρᾶγμα πρὸς τῆς ὄγκου φωνῆς. τὴν γὰρ εἰς μῆκος καὶ πλάτος, καὶ βάθος διάστασιν οὕτως ὀνομάζουσιν. Hoc est, Quod tumoris vocabulo significatur, id eorum quæ corpori accidunt, vnũ esse constat. Sic enim dissensionẽ in longũ, latũ, & profundũ, nominãt. Talis quoq; erit definitio si ita dixeris, Apostema, incrementũ est, naturalẽ statũ excedẽs. Item

Definitiones accidentales.

Prima.

Secunda.

Tertia.

& quæ

& quæ ſequitur, ex lib.13. Therapeutices methodi deprõpta. Apoſtema tumor eſt, in quo partes à naturali habitu in quantitate ſeu magnitudine receſſerũt. Sic autem apud Galenũ legitur: ἐν δὲ τῷδε τῷ τρισκαιδεκάτῳ τῆς ὅλης πραγματείας ὄντι, περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ἀρξόμεθα λέγειν, ἐν οἷς δηλονότι κατὰ μέγεθος ἐξίσταται τὰ μέλη τοῦ κατὰ φύσιν. i. In hoc verò totius operis tertiodecimo de tumoribus, qui præter naturã incidũt, diſſerere incipiemus, in quibus ſcilicet partes à naturali habitu in quãtitate receſſerũt. Itaq; niſi his definitionibus particulã hanc addideris, actiones lædens, ſeu euidentẽ actionis noxam inducẽs, nequaquàm abſolutę & eſſentiales ẽrũt. Nõ enim tumor omnis, diſtenſionẽ in longum, latũ, & profundũ, vltra naturę habitũ in toto corpore, aut particula aliqua efficiẽs, vel incrementũ quodcũq; naturalẽ ſtatũ excedens, iuxta vulgarẽ acceptionẽ, apoſtema, aut tumor præter naturã, ſtatim dici debet. Siquidem, vt libro de tumoribus præter naturã Gal. ait, incrementũ eiuſmodi naturalẽ ſtatũ excedens, non ægris modò, ſed & ſanis etiã, tam in toto corpore, quàm in qualibet particula accidere poteſt. Obeſi nãq; tametſi vltra naturæ habitum, in latũ & profundũ diſtenti ſint, non tamẽ iam præter naturã ſe habent, ſed ſolùm (inquit) nõ naturaliter. Nondũ enim naturę limites ſunt egreſsi, neq; in eis adhuc eſt actionis læſio, qui terminus eſt exceſſuũ, qui præter naturã dicuntur. Tumores quoq; illi, qui in particulis adhuc ſanis exiſtentibus, & citra omnem ſenſum doloris cõſiſtunt, rectè quidem ſupra, ſeu vltra naturã, non tamen præter naturam, dicentur. Vt ſi vtraque mamma, vel altera duntaxat immodicè increuerit, ita tamen, vt ipſa partis eſſentia ab omni noxa videatur immunis, nequaquã appoſitè præter naturam, hic tumor dicetur, ſed vltra naturam duntaxat. Ergo ſi abſolutam magis & eſſentialem tumoris præter naturam, definitionẽ, ex Galeni mente ac ſcriptis eiuſdem placet colligere, hoc pacto definies, Tumor præter naturam, incrementum eſt naturalem ſtatũ in corpore excedens, & læſionem actionis inducens. Cæterùm tumores eiuſmodi, qui præter naturam dicuntur, in tres ſpecies Guidoni & illius ætatis ſcriptoribus, ſolent diuidi, in apoſtemata ſcilicet, puſtulas, & exituras. Apoſtemata itaque tunc illi nominant tumores maiores, in quibus materia ex

Abſoluta tu. præter naturã definitio ex Gal. ſcriptis deſumpta.

Tumorũ præter naturam diuiſio, in ſuas ſpecies iuxta recentiorum ſententiam.

Apoſtemata.

qua creantur magis copia ſeu quãtitate peccat, quàm qualitate. *Puſtulæ.* Puſtulas verò, exiguos quoſdã tumores, quos & Bothor appellant, in quibus ſubſtantia ex qua naſcũtur, qualitate magis quàm copia moleſta eſſe ſolet, imò & plerũq; in eis (vt volunt) venenoſitas ſubeſt. *Exituræ.* At exituras, eos tumores vocant, quos Latinis abſceſſus, & Græcis ἀποστήματα rectè nominari iam ſuprà diximus. Sed liceat cuique nominibus quibus velit, vti, modò à rerum natura (vt Gal. ait) non diſcedat.

De differentiis tumorum, qui præter naturam incidunt. CAP. II.

Diuiſio tumoris in ſuas differentias.

TVmorum præter naturam, qui vulgò generali nomine apoſtemata dicuntur, variæ ac multiplices ſunt differentiæ: Quæ omnes recentioribus chirurgis ſumuntur, vel a ſubſtantia rei vel à materia, vel ab accidentibus, vel à partibus affectis, vel à cauſis efficiẽtibus. *A quibus ſumantur differentiæ tumorũ præter naturã recentioribus.* Differentiæ, quæ à ſubſtantia ipſius affectus deſumuntur, his & eorum principi Auicennę, ſunt, tumor magnus, & tumor paruus. Ac magni quidem tumores illis cenſentur, phlegmonôſi, qui in carnoſis particulis tumidioribus fiunt, item œdematóſi, eryſipelatôſi, & ſcirrhôſi, qui in molem effatu dignã attolluntur. *Subſtãtia.* Parui verò tumores eiſdem dicuntur, minutæ eminentiæ, (quas puſtulas & bothor appellant) in cute ac corporis ſuperficie non infrequentiùs apparentes: cuiuſmodi ſunt lepræ Græcorum, pſωρę, id eſt, ſcabies, impetigines, & id genus alia, de quibus in ſequentibus latiùs dicemus. Materia prædictorũ tumorũ, ſunt humores quatuor tam *Materia.* naturales (vt vocãt) quàm nõ naturales, ſcilicet pituita, & vtraq; bilis, itẽ humores qui toto genere præter naturam ſunt, & ſolida aliquãdo quædã corpora flatus quoq; & ſeroſus humor: à quibus omnibus, aliæ ſumũtur eorũdẽ tumorum differentię, vt in ſequẽtibus ampliùs declarabitur. *Accidẽtia.* Symptomata autẽ ſeu accidẽtia, quę cõmuniter ipſis tumoribus ſuperuenire ſolent, ſunt dolor, calor, mollities, durities, & id genus alia, à quibus etiã differẽtias ſumendas eſſe volunt. Quæ à membris ſeu particulis ipſis laborãtibus ſumuntur, *Pars affecta.* ſunt veluti ophthalmia, oculi inflammatio: ſynanche, gutturis phlegmone: phymata, phygethla, laxarum, quas glandulas vocamus inflãmationes: item & bubones.

Cauſæ

Causæ verò efficientes, à quibus & differentiæ quędam accipiuntur, sunt, congestio, & fluxio, crisis, id est, iudiciū, quod in morbis fit: ac quædam aliæ tum interiores, tū exteriores causæ, de quibus copiosiùs atque accuratiùs in sequentibus edisseremus.

Causæ efficientes.

Verumenimuerò, tumorū huiusmodi præter naturam incidentium, varietates ac differētiæ omnes, ex eius quod influit natura, & substantia tumorem cōmittente, nascuntur Galeno, lib. quem de tumoribus præter naturam inscripsit. Item secundo libro ad Glauconem, & 13. methodi medendi: quibus locis scribit, omnium tumorum qui præter naturam sunt, varietatem: ex eius quod influit natura, enasci. Vbi enim (inquit) flatulenta materia copiosior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmonæ verò magis similes, vbi sanguis: sicut erysipelati, vbi flaua bilis: & œdematôsi magis, vbi pituita: similiter scirrhosi, vbi vel crassus, vel admodum lentus humor parti est infixus. Itaq; tumores omnes præter naturam ipsi Galeno fiunt, aut ab humoribus, aut à flatuoso spiritu, qui quādoque sub cute, quandoq; sub circūossalibus mēbranis, quandoq; in ventre, quandoq; in intestinis, nonnunquàm in medio horū, & peritonæi colligitur. Græci emphysema, Auicennas apostema ventosum vocat. Si ab humoribus tumores eiusmodi fiant, aut calidi, aut frigidi sunt, aut mixti. Calidi autem fiunt à sanguine optimo, id est, adamussim rubente, & consistentia mediocri, ac moderata qualitate, & tunc phlegmonem Græci, Latini inflammationē vocant. Aut à flaua bile, vel à sanguine feruenti ac tenui, vel sanguine & bile calidioribus: erysipelas illi, hi sacrum ignē appellāt. Frigidi verò vel à tenui pituita suscitantur, atque tū Græci œdema, nostri laxum tumorem vocant, Auicennæ interpres vndimiam appellat, aut ab humore atræ bilis, vel crassa & lenta, tenaciq; pituita, scirrhon illi, Latini duritiem, Arabes sephirum vocant. Ex seroso quoque sanguinis recremento quandoque tumores fiunt, vt in sequentibus dicetur. Mixti dicuntur quum miscentur simul eiusmodi humores, atque si alter alteri dominetur, ab eo qui in mixtura exuperat, nomen ipsi tumori inditur. Vt sanguine bili dominãte, phlegmonem dicemus erysipelatôdē; sicuti ob flauā bilē præpollentē, erysipelas phlegmonôdes.

Tumor[um] præter na[tu]rã dif[fe]rentiæ [vn]de nascantur. Gal.

Gal. 13. Meth.

Emphyse ma.

Calidi tu moris.

Tumore[s] frigidi.

Tumores s[e]rosi.

Tumores c[om]plicati.

Iam verò aliarum mixtionum, similis est interpretatio, phlegmone scirrhôsa, & scirrhus phlegmonosus: œdema phlegmonôsum, & phlegmone œdematosa. Atq; ad hoc exẽpli, reliquos quoque tumores, etiam si trium, vel quatuor humorum inuicem commixtio sit nominabis. Porrò si pares sint, atque ex ęquo mixti humores, ita vt alter alteri non præpolleat, tunc per copulam eorũ, quos excitant, tumorũ nomina cõiungemus. Vt si sanguis bili æqualiter misceatur, vitium illud per coniunctionem, phlegmone & erysipelas dicetur, vel cũ Galeno, phlegmônes, erysipelatisque specie & natura medium. Et hi quidẽ sunt præcipui tumores, qui ex humorum influxione fiunt Galeno: Phlegmone inquã, erysipelas, œdema, scirrhus. Ad quos innumeri alij naturæ modũ excedẽtes tumores, reducũtur, ac sub eis cõprehenduntur, tametsi variis ex causis diuersa sortiti sint nomina. Itaque ad phlegmonarum genus pertinent, phygethlon, quod panus, Celso autore, à nostris vocatur, phyma, tuberculũ eidẽ Celso nuncupatũ, terminthõ, phymatis species Oribasio, sed Aëtio phygethli: dothienes, quos Celsus furunculos vocat. Itẽ gangręna partis νέκρωσις, idest, mortificatio sed nõ absoluta, & sphacelus, qui à Latinis syderatio, & ab Auicenna ascachilos, dicitur. Carbũculus quoque, Græcis anthrax nominatus: de quo scribit Auicennas capite de pruna & igne persico. Ad erysipelata verò referuntur herpetes, qui specie sunt duplices miliares scilicet, & exedentes, quos ἐσθιομένους Græci appellant. Vtranq; speciem Auincennæ interpres formicas vocauit, sed eas cũ verrucis illis, quas Gręci myrmecias, Latini formicas vocãt, nominis similitudine deceptus, eodem capite turpissimo errore cõmiscuit. Eosdem herpetas Celsus sub ignis sacri nomine videtur cõprehendisse. Recentiores eos inter pustulas (vt loquũtur) cholericas adnumerãt. A bile etiã ferè proueniunt, atq; ideò ad erysipelas pertinẽt, phlyctænæ à Græcis vocatæ, de quibus agit Auicennas capite de vesicis & inflammationibus. Ad tumores pituitæ hoc est, œdemata, referuntur nonnulli tumores sub apostematis nomine à Græcis comprehensi, qui ab Auicenna nodi, ab Haly Abbate selaa & dubeleta phlegmatica dicti sunt, Latini abscessus vocant. Quorum iuxta diuersas materias in eis contentas, diuersæ etiam sunt species.

Tumores præcipui, qui ex influxu humorũ fiũt.

Tumores ad phlegmonem pertinentes.

Erysipelatosi tumores.

Oedematosi tumores.

Porro

Porrò tria sunt Galeno eiusmodi abscessuum genera frequentissima, quorum singula propriam appellationem Græcè sunt sortita, ea sunt atheromata, steatomata, melicerides, à similitudine quidẽ contentorum in his corporũ dicta, vt amplius in sequentibus declarabimus. Est & apostematum, hoc est abscessuum genus, in quo res aliæ cõtinentur, quæ non humorũ modò, sed & solidorũ quorundam corporũ proprietates repræsentãt: verùm hæc (inquit Galenus) rarius. Ac de iis quidẽ etiam in sequentibus, cùm de abscessibus sermonem faciemus. Ad hæc autem modò dicta abscessuum genera pertinent, tumorũ quædã nomina, à recentioribus excogitata, & nusquàm apud antiquos scriptores reperta, vt testudo, mollis tumor caluariæ inhærens, & talpa: hæc ad atheroma, illa ad melicéridem magis spectare videtur. Ad steatoma verò ferè pertinet, tumor dolore carens, quem natã, vel naptã appellant, de quibus suo loco dicemus. Huc quoque, spectant vocata à Græcis ganglia, ab Auincẽna glandulæ, quæ à vocatis nodis differũt. Scrofulæ quoq; à vulgo vocatæ, à pituita fiunt, proinde & ad œdemata reducũtur: hæ Græcis chærades, Latinis strumæ, dicuntur. Galenus tamen alicubi inter scirrhos, ob duritiem annumerat. Ad œdema etiã refertur Galeno ea hydropis species, quæ leucophlegmatia Græcis, & hyposarca nũcupatur. Cæterũ tumores, qui ad atrã bilem spectant, & sub vocato scirrho continentur, sunt cancri, qui à Græcis carcini, & carcinomata dicuntur, Celsus tamen cãcrum à carcinomate seiũgit, vt illũ ab his quæ extrinsecus incidũt, oriri dicat & serpere, hoc corrupta interius aliqua parte innasci. Idẽ cancrũ in multas species diducit, erysipelas scilicet, gãgrænã, & vlcus nigrũ. Huius quoq; farinæ est elephantus, seu elephantia aut elephantiasis, à vulgo medicorum lepra vocata, & quibusdam, sancti Lazari morbus, Itaque lepræ nomen Auicennæ, & imperitæ multitudini, morbum grauissimum ac perniciosissimum significat: cum tamen Gal. Paul. Aegine. ac reliquis Græcis, leuis sit morbus, non multum à scabie differens, quæ psora eisdem dicitur. Ex scirrhoso etiam tumorum genere censentur, verrucæ ab Auicennæ interprete vocatæ Latina voce, quæ tumores sunt instar monticulorum quorundam in cute eminentes, vnde & nomen illis factum est, à vul-

14. Ther

Tumorum noua quædam apud recentiores medicos nomina.

Testudo.

Talpa.

[illegible]

Strumæ.

Leucophlegmatia.

Scirrosi tumores.

Cancer.

Carcinoma.

Elephantiasis.

Verrucæ.

Porra. Poreaulx. Myrmecia. Acrochordones. Clauus, ἧλος. Thymion. Cornua. Calli τύλοι. Dracunculi. [redacted] Pustulæ.

go porra dicuntur. Huius autem generis sint, myrmecia, ac si formiculas diceres, & acrochordones, quæ nostris pésiles verrucæ dicuntur, clauus, qui callus est figura teres, Græcis ἧλοι vocatus, Auicennæ almismar, thymion vel thymon verrucula thymi herbæ capita repræsentás, Auicennas videtur tusium, vel vt alia habet lectio, tarsecum nominasse. Ex verrucarum quoque genere sunt, vocata ab Auicenna cornua, ita quidem dicta, quòd cùm oblonga sint, instar cornuum recuruantur. Item & calli quos Græci τύλους vocant: hi ex labore obdurata cute gignuntur. Ad atrá quoque bilem spectare videtur morbus, quem dracontion Græci appellant, Latini dracunculum ab eius nominis animalis similitudine, Auic. venam medeni, Halyabbas, venam saniosam vocauit. De quo Paul. Aeg. c. vlt. li. iiij. Hic morbus apud nos parum est frequens. Præter hosce, quos iam recensuimus tumores, accidunt & alij, corporis superficiem non rarò occupantes, nempe paruæ quædam eminentiæ, quas pustulas & bothor appellant. Quæ licet & inter se, & ab iis tumoribus quos suprà commemorauimus, differant: ab iisdem tamen humoribus fiunt, à quibus & magni iam dicti tumores. Proinde maioris, minorisve ratione ab illis tantùm distare videntur. Cæterùm vt eiusmodi minuti tumores (quos sanè ignorare nó debet chirurgus) notiores, ac peruij magis cuique euaderent, operæpretium me facturum putaui, si horum nomina tum Græca tú Latina, tum etiam Barbara, ac rudem quandam vt in maioribus fecimus) descriptionem hoc loco subiiceremus. Ergo vt rem ipsam aggrediamur, ex pustularum genere sunt,

Lepra. Psora.

lepra Græcorum, apud Latinos nomen suum retinens, & psora iisdem scabies appellata, affectus quidem inter se admodùm affines: cutis enim sunt aspredines, cum pruritu & corporis colliquatione, ab eodem humore progignuntur, nempe atra bile. In hoc tamen differunt, quòd lepra cum manifestis squammis cutem profundiùs in orbem depascitur. Psora verò superficiem tantùm variis figuris lædit, & furfuracea quædá corpuscula remittit. Huc etiá spectat ea

Lichene.

leuis cutis infectio, quę Grçcis lichene, Latinis impetigo, & vulgò quibusdá (vt Manardus refert) volatica nominatur. Hæc fit mistis saniebus tenuibus & acribus cum aliis crassis & frequenter ac facilè in prædictos affectus, lepram

scilicet

scilicet & scabiem, quam psoram vocãt, Galeno autore degenerat. Sunt tamen qui Græcorum lepram, impetiginem vocari à Celso contendant. Verumenimuerò cum ipse seorsum scribat de impetigine, & quatuor eius species faciat lib. quinto suæ medicinæ, euidenti argumento conuincitur, eum aliam rem per impetiginẽ intellexisse, quàm Græcorum lichenas. Quandoquidem nullus autor Græcus legitur, qui tot genera in lichenis vnquàm agnouerit.

Quatuor impetiginis species.

Itaque si propriè & cum Galeno loqui velimus, lepra & lichene vel impetigo vnũ & idem esse non possunt, alioquin idem in seipsum mutaretur. Vt igitur rem omnem in pauca contraham, quando leuiter cutis inficitur, cum sola videlicet aspredine ac pruritu, id græcè lichen, latinè verò impetigo dicitur. Dum autem peior fit affectus nomen sicuti & formam mutat. Si enim manifestas squammas lichene excitat, atque altius cutem depascitur, lepra propriè dicitur. Si verò per extimam tantùm superficiem extenditur, & corpora furfuracea emittit, psora à Græcis, à nobis propriè scabies vocatur. Quanquàm scabiei nomen vulgò & recentioribus medicis, latiùs longè pateat, qui omne cutis vitium, scabiem nominant. At impropriè loquuntur, pura enim ac vera scabies Latinis, is proculdubio affectus est, qui Græcis psora vocatur, ab Auicennæ etiam albara & morpheâ (cõtra quorũdam opinionem) diuersus. Nam quòd illi & Punicis ferè omnibus albaras dicitur: à Græcis & Celso leuce nuncupatur. Illorum verò morpheam, Græci alphon vocant: in quo quidem affectu non tota quidem caro afficitur: sed corporis duntaxat superficies: veluti (inquit Galenus) squammis quibusdam inspergitur. Sũt autem alphi ipsi Galeno genere duplices, nempe albi qui ex pituita: & nigri, qui ex melãcholico humore prodeũt. Sed hæc à rerum consequentia tracti diximus. Neq; enim leucæ: neq; alphi ipsi, inter tumores præter naturam annumerandi veniunt: sed potiùs inter cutis defœdationes. Quæ licet minimè lædant: quia tamen dehonestant, maiori plerumque tedio (præsertim mulieribus:) esse consueuerunt, quàm multi alii lædentes quidẽ: sed latẽtes morbi. Vtrumque autẽ hunc affectũ, leucem inquam & alphon, vitiligini nomine Celsus (qui tres eius species facit) cõplexus est: quãuis alij medicinæ interpretes, Græca Latina facientes,

Impetigo.

Lepra.

Psora.

Scabies.

Albaras.

Leuce.

Lib. vlt. de causis symptomatum.

Alphi duplices.

leucem passim vitiliginem conuertant, quod cum addito aptius fieret: vt si albam vitiliginem dicas. *Vitiligo.* Vitiligo itaque si genere quodam comprehendatur, fœdus cutis color est, ex malo particulæ habitu proueniens, quæ nutrimentum probè sibi assimilare non potuit. Maximo enim facultatis alteratricis errore, vitium hoc contingit: cuius duplicē speciem alij constituunt. Vnam quidem, quæ solam cutim inficit: maculis (quæ illi infixæ adhærent) squammulis quibusdam similibus, alteram, quæ altius descendit, adeo vt carnem quoq; ipsam attingat, ac pilos coloret: in ea enim cani & lanugini similes enascuntur, hæc à viscosa glutinosáque pituita contrahitur. Vtraque autem albo vel nigro præcipuè colore commaculat. Prior species quæ sublimior est, siue alba siue nigra sit, Græcis eadem voce alphos dicitur, quòd colorem cutis immutet, nā ἀλφαίνειν, (vnde ἀλφὸς originem duxit) immutare significat apud veteres Græcos: Auicennas morpheam appellat. Altera vero species, quam profundiorē diximus, Græcis & Celso leuce, reliquis Latinis vitiligo alba, Auicennæ Albaras, nominatur. Halyab. solus inter Arabes lepram nuncupauit fœdum quidem & difficilè curabilem affectū, non tamen perniciosum significat, apud quem hæc non vt apud Græcos leuem, & a scabie parum differentem, aut vt apud Auicennam grauissimum ac perniciosissimum, sed fœdum. Ex quibus intelligi potest, quòd parùm nominibus sit fidēdū, nisi res adamussim fuerit explorata. *Parùm nominibus fidendū esse.* Eadē enim vox sæpe apud varios autores diuersam ac longè dissidentem habet significationē, vt passim in iis commentariis demonstratur. Hæc autē obiter, de eiusmodi maculis, & cutis defœdationibus annotauimus, vt rerum cōfusio, quæ ex perperàm intellecti nominibus sequi solet, effugeretur. His igitur omissis, ad institutum reuertamur, ac reliquas pustulas breuiter, quātum fieri potest, percurramus. Ex quarū etiā genere præter iā enumeratas cēsentur Græcorū ionthi, epinyctides, hidroa, psydraces, exanthemata, Celsi papulæ, & Plinij mentagra.

Ionthi. Ionthi, parui sunt, & duri in vultu, seu cute faciei tumores Galeno & Paulo, à crasso humore progeniti, qui vel resoluūtur, vel exiguo ingenito purè maturātur: Latinis vari dicuntur. Meminit Galenus libro quinto de medicamētis secundū locos, ionthosi cuiusdam affectus, quē principium

elic

eſſe dicit elephantiaſis: ſub quo affectu videtur tertium & quartum genus impetiginis Celſi comprehendiſſe.

Epinyctides.

Epinyctides Celſo puſtulæ ſunt peſſimæ, colore vel ſubliuido, vel ſubnigro, vel albo, fabæ magnitudinē nō excedētes, in eminētibus partibus, vt tibiis & pedibus maximè, naſcentes. Circa has vehemēs inflāmatio eſt, & cùm adapertę ſunt, reperitur intus exulceratio muccoſa: color eſt humori ſuo ſimilis: dolor verò ex eis ſupra magnitudinē earū eſt. Neque enim vt diximus, faba maiores ſunt. Nomē à nocte acceperunt, vel quod noctu grauiori dolore torqueant, vel (vt Celſus voluit) quod noctu ferè oriātur. Plinius eas, puſtulas liuētes ac noctibus inquietātes nominat: Arabes vero, eſſere, ſere, vel ſaire eiuſmodi puſtulas ſic noctu infeſtantes, vocauerunt.

Vnde dicta epinyctis.

Sudamina.

Planta noctis.

Quæ Græcis ſunt hydroa, Latinis quibuſdā ſudamina & Plinio papulæ ſudorū dicūtur: Auicēnæ verò, plāta noctis: & Almāſori, alhaſaphū. Quò fit, vt epinyctis à plāta noctis ipſius Auicennæ plurimū differat, tametſi vox ipſa Græca epinyctis (vt modo dicebamus) à nocte etiā originē trahat.

Gal. de ſudaminibus.

Sunt autē ſudamina hæc Galeno teſte lib. iij. aphoriſmorum, Aph. xxj. ex genere puſtularum, in ſumma corporis parte hærentiū, quæ inſtar vlcerū cutem exaſperāt: proueniūntq;, vt & nomē ipſum (inquit) indicat, ob multos ſudores, vel bilioſiores, vel mordaciores, qui cutem mordent, & pruriginoſam reddūt, ac in modū vlcerū exaſperāt. Porrò hæc affectio, pueris, atque iuuenibus, ſed his præcipuè, qui naturâ ſunt bilioſi, æſtus tēpore cōmunis eſt, adeóque facilis curationis, vt per ſe abſq; vllo præſidio albicātibus quibuſdā ſquāmulis dimiſsis ſaneſcat. Auicēnæ autē deſudationes (vt ex earū cōſtat deſcriptione) potius exāthematibus Celſi, quàm ſudaminibus Galeni reſpōdere videntur.

Deſudationes Auicennæ.

Si quis tamen nomina attendat, deſudationes ipſas Auicennæ, putabit Græcoræm hydroa, quæ Latini ſudamina vocant. Verumenimuerò, nō tam nomina ipſa, apud Barbaros & Arabicæ ſectæ autores, ſequenda ſunt, quàm ipſæ rerum deſcriptiones.

Pſydraces.

Pſydraces, ſeu pſydracia, puſtulæ ſunt, parùm ſupra ſummam cutē eminētes, phlyctænis, hoc eſt, bullis, quę ab igne excitantur, perſimiles. Hæ in capite præcipuè naſcuntur. Pſyzacion corruptè legitur apud Celſum pro pſydracion.

Puſtulæ

Morbili. Variolæ. Exanthemata. Ecthymata.

Pustulæ illæ in cute florentes, à crassis & cuti impactis humoribus natæ, quæ vulgò morbilli & variolæ nũcupantur, Galeno, quòd turgentium ad florẽ gemmarum instar tumeãt, exãthemata, Hippocrati verò, quod sponte è cute erumpant, in eáque floreant, ecthymata dicuntur: ἄνθος enim, vnde exãthema fit, florẽ, ἐκθύειν verò, vnde ecthyma deducitur, erumpere significat & efferuere. Plinius papulas & interdum pituitæ eruptiones easdem pustulas vocat. Porrò hæ duplices sunt, quædã enim sublimes, quædam verò latę. Sublimiores à calidiore & tenuiore humore fiũt, pruritúmque excitãt. Latæ verò & humiles à frigidiore & crassiore humore proueniũt, neq; pruritũ cõcitant. Atque priores morbili, posteriores verò variolæ vulgaribus medicis dicuntur. Galli his nominibus præpostere abutẽtes, humiles istas & vix à cute extãtes rubeolas, morbillos verò variolas, appellant. Hip. lib. 3. Epi. hoc pustularũ genus in maiora & minora ecthymata diducit, quẽadmodum & sublimiores magnos herpetas nominat, vel quia (vt Galenus ait) magnũ occupant locum, vel quia cum maligna cõtingunt erosione. Hæ nanque, quandoque altero tantùm, quandoque vtroque modo magnæ visuntur.

Papulæ Celsi.

Cornelius Celsus libro quinto suæ medicinæ post tractatũ de impetigine, meminit duplicis papulę: vnius quidẽ leuioris, quæ si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit: alterius maioris, in qua magis cutis exasperatur, exulceratúrque, ac vehemẽtiùs & roditur, & rubet, difficiliúsq; sanescit. Hanc ἀγρίαν, id est, feram dicit à Gręcis appellari. In vtroque tamẽ genere, minus vitij, quàm in impetiginibus agnoscit, adeò vt id quod difficilius sanescit, nisi sublatum sit, in impetiginem verti, ac trãsire adfirmet. Galli (si quid iudico) genus vtrũque, sed prius maximè, dartras appellãt.

Dartræ Gallicæ.

Id enim vitium maximè rotundũ incipit, eadémq; ratione in orbẽ procedit, ac tardè serpit. Quæ omnia papulæ primi generis Celsi cõueniunt. Has autem Celsi papulas, nihil à Græcorũ lichenis aut Latinorum impetiginibus differre, nõnulli cõstanter asseuerãt. Eúmque solũ autorẽ inter Latinos, lichenas, papulas vertisse legimus.

Mẽtagra.

Mẽtagra, Latina vox est Plinio, qua rem omnino aliã ab impetigine, in principio libri xxvj. visus est significasse, longéque peiorẽ affectũ, quàm eũ quẽ Græci lichenis nomine intellexerunt: licet in

cet in medicinis quãdoque Græcorũ lichenas impetiginẽ sit interpretatus, & morbũ eiusmodi mẽtagrã appellatum, eo loco etiã lichenas vocet. Porro refert idẽ Plinius, malũ hoc Tiberij Cæsaris principatu, primũ in Italiã irrepsisse, *Pli.li. 26.* omníque æuo priore vniuersæ Europæ, nedũ Italiæ, incognitũ: tanta quidẽ fœditate, vt quæcũque mors huic præferenda esset: tãta etiã cõtagione, vt osculo solo veloci trãsitu inficeret, sed proceres maxime. Hæc lues à mento ferè oriebatur, vel id præcipuè afficiebat, vnde & nomẽ illi factum est mentagra. Hæc forsan ea est scabies quã Gallorum nónulli malam dartrã appellant. Cæterum morbũ hũc agnouisse videtur Galenus. Quinto enim libro de medicamẽtis compositis secũdum locos, meminit fœdissimæ cuiusdam mẽti impetiginis, quæ pruritum (vt ex Critone refert) excitat: & affligit patientes, atque in discrimẽ non mediocre adducit. Nam interdum, inquit, per vniuersam faciem serpit, & ad oculos vsque procedit, & ferè supremæ deformitatis causa efficitur. Quę impetiginis descriptio, per omnia mentagræ Plinij conuenit. Errant autem vehementer, qui fœdissimum hunc lichenẽ, mentagram à Plinio appellatum, morbum eum esse existimãt, quem hodie vulgò quidam Gallicum, alij Neapolitanum, alij citra odium & iniuriam nationum, Venereum appellant. Hic enim veteribus & priori seculo omnino ignotus fuit, primúmq; apud Neapolim irrepsit anno à Christo nato 1493. Quo tempore Carolus octauus Gallorum Rex inuictissimus, alpes superabat, Italiam petiturus, quamuis anteà non longè per Hispanias (vt quidam referunt) serpsisset: quapropter tanquàm inde tracta origine, lues Hispanica cœpit appellari. Quæ pestis diuina veluti vltione (vt par est credere) ob fœdos, illicitos, atque à Deo vetitos concubitus, in terras immissa, magnam generis humani partem sua cõtagione fœdauit, & prostrauit. Id enim malũ sensere magistratus, sensere mancipia, sensere proceres, sensit humilis plebs, veloci vnius ad alterum transitu: iámque per Hispanias, Gallias, Italiam; totámque Europam magno mortalium dispendio vagatur.

Mentagrã agnouit Galenus.

Morbus Neapolitanus.

Morbus venereus quãdo primum in orbem irrepsit.

Sunt & pustulæ quædam præter has modò enumeratas, apud Auicennam libro quarto, glandosæ dictæ, quæ nihil à ganglio differre videtur, nisi minoris tantùm maiorísve *Pustulæ glandosæ.*

ratione. Mentio quoque est apud eundem Auicennã lib. 3. de quibusdam pustulis, quas ibidem in iacturarum bothores vocat, & libro quarto almatim, quas cùm nigras esse dicat, & viridibus granis similes, Græcorũ proculdubio terminthi erunt, quos paulò superius inter phymatis species enumerauimus. Has videtur Celsus similes varis facere, & putare à Græcis helcodes dici, id est vlcerosas.

Terminthi.

Pustulæ albæ.

Pustulæ albæ vel lacteæ Rasis & Serapionis, & bothor leues Auicennæ, si earum descriptiones penitùs inspiciantur, ad ionthos Græcorum, quos Latinè varos nominauimus, pertinere videbuntur, quanquàm eadem remedia, quæ ad illas scribit Auicennas, à Dioscoride ad ephelidas, id est, asperdines & nigrities in facie ex ardore solis prognatas, præcipiantur.

Hactenus de differẽtiis tumorum præter naturam, qui præcipuè foris in corpore fiunt, nunc ad eorum causas transeamus.

De causis Tumorum præter naturam, extrinsecus apparentium in vniuersum. CAP. III.

Causæ tumorũ præternaturã.

Fluxionis causæ 6.

Causæ tumorũ præter naturam, recentioribus medicis & chirurgis, geminæ statuũtur, generales scilicet, & speciales. Generales causæ sunt, fluxio, quod Græci ῥεῦμα vocant, & congestio. Rursus fluxionis causæ iisdem sex numero constituuntur. Nempe mẽbri propellentis robur, excipiẽtis imbecillitas, materiæ copia seu multitudo, meatuum deferentium, (id est, per quos fit fluxio) laxitas siue amplitudo, propellentium angustia, & loci fluxionem excipiẽtis situs inferior. Hæ autem ad quatuor reduci possunt. vtpotè ad membrum propellens, particulam suscipientem, humoris fluẽtis cõditionẽ, & spatiũ per quod fit defluxio.

Pars propellens.

Particula excipiens.

Humor fluens.

Cæterùm fluxio concitatur ratione membri expellẽtis, vel propter robur facultatis expultricis ipsius, vel propter connexum naturalem, quem habet cum membro excipiẽte, vel propter propriorũ meatuũ angustiam. Pars verò aliqua fluxionem excipit, quia vel dolens, aut calida, vel imbecillior, vel rarior, atq; ignobilior, vel in inferiori loco sita.

Porrò ratione humoris fit defluxus in partẽ aliquã, quia sit copia superuacuus, qualitate molestus, substãtia tenuis.

Spatium.

Spatium autem fluxionis causa existit, ob meatuũ amplitudinem,

tudinem, vtpotè venarum, arteriarum, & pororum. Congestionis verò (quæ altera est causa generalis tumorū qui præter naturam incidunt) causæ geminæ asignātur: nēpe error virtutis quæ alteratrix & altrix dicitur, & imbecillitas expultricis. Ex quibus colligitur, quòd tumores calidi, magna ex parte fiunt à defluxu humorum: frigidi verò eorundem congestione potiùs excitantur.

Congestionis causæ.

Quomodo autem calida fluxio tumorē excitet, apertè ac scite demonstrat Galenus, libello illo cui titulū fecit de inęquali intemperie, ad hūc modū scribens, Calida defluxio simul atque in musculū decubuit, primùm arteriæ maiores, venæque opplentur, ac distenduntur: ab iis verò minores, atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruentū. In iis vbi valenter impacta fluxio est, nec amplius cōtineri potest, pars eius per ipsarum ora egreditur, pars per tunicarum foramina percolatur ac foras trāsmittitur, atque tum fluxione implentur spatia ipsa vacua, quæ sunt inter prima corpora. Sic omnia ab humore omnique ex parte incalescunt, ac perfunduntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa, & ante hæc arteriæ & venæ: quæ scilicet & primæ & præter cætera vario dolore afficiuntur. Quippe interiùs à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur, ac diuelluntur, distrahunturve. Exteriùs non modò excalfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauantur. Reliquæ verò particulæ, aliæ quidem calfiunt tantùm, vel comprimuntur, aliæ vtroque modo laborant. Atque hic morbus phlegmone nominatur. Hactenus Galenus. Itaque in eiusmodi tumoribus præter naturam, qui ex humorum influxu fiunt, aliquid iam (per initia saltem & antequam restiterit fluxio) factum ac generatum est, & aliquid adhuc futurum, atque in generatione est. Quod adhuc fit, materia est antecedens, quæ adhuc in fluxu est: factum verò, materia coniuncta, quæ iam influxit, & in parte laborante impacta est. Hinc non simplex, sed cōposita, in eiusmodi phlegmone, quæ in generatione adhuc est, (veluti in reliquis aliis tumoribus ac morbis etiam omnibus, qui in gignendo adhuc sunt, necdum absolutionem sunt nacti) medentis solicitudo est, Gal. lib. 13. methodi medendi, ex ea scilicet quę prouidet, & ea quæ curat: sed hæc alterius sunt contemplationis.

Quomodo calida defluxio tumorē creet.

Omnium morborum qui adhuc in gignēdo sunt, duplicem esse indicationē.

Cæter

Causæ speciales tumorum præter naturam.

Ceterùm tempestiuum est, vt speciales tumorũ qui præter naturam sunt, causas subiiciamus. Hæ autẽ tres vulgò assignãtur. Primitiuæ, quæ & prægressæ & euidẽtes nobis dicũtur antecedẽtes & cõiunctæ siue cõtinẽtes: Græcis dicuntur προκαταρκτικαὶ, προηγούμεναι, συνεκτικαί. Prægressæ seu primitiuæ causæ dicũtur, quæ dũ aduersam valetudinẽ seu morbosos affectus crearũt, separãtur, vt casus, pcussio, fractura, distensio, luxatio, aut error qui in victus ratione committitur. Antecedentes seu præcedentes causæ dicuntur, quæ paratæ sunt morbos efficere, vt sunt humores quatuor tam naturales quàm non naturales. Naturales humores sunt, qui corpori nutriendo sunt idonei, & in massa sanguinaria continentur: proinde & vna sanguinis appellatione comprehenduntur. Qui si ex venis aut arteriis effundantur, subitò concrescunt, siue extra corpus effluant, siue in ipso adhuc, quocunque loco contenti remaneant. Non naturales verò eos appellant, qui à sanguine, quo partes nutriuntur, separati inueniuntur, & ob suam prauitatem vel corruptelam, ex seipsis, hoc est, ex natura sua, inepti sunt ad corporis nutricationem, qui quantumuis etiam in aëre nos ambiente permaneant, nunquàm concrescunt. Hi autem vel quadã naturæ prouidentia, certi alicuius vsus gratia, in conceptacula quædam relegantur, aut foras ad corporis extima propulsi, tumores non veros, ac illegitimos appellatos abscessus, pustulas, scabies & cutis defœdationes decolorationes, & sudamina generant. Interdum verò insensibili perspiratu, vel sensibiliter per sudores digeruntur, atque exhalant. Nonnunquàm intrinsecus putrescunt, & febres excitant. Atque hi (inquiunt) æquiuocè & impropriè humores dicuntur, naturaliumque nomina sibi vsurpãt. Solùm enim eos succos, qui ab hepate in sanguinea generatione, nutritionis, ac fluoris nostri corporis reparandi gratia conficiuntur, propriè humores censent appellandos. Cuiusmodi est sanguis verus ac purus, biliosus, pituitosus, & melancholicus, quo singulæ nostri corporis partes nutriuntur, instauranturque. Aliæ quidem puriore, & (vt ita dicam) magis sanguineo, aliæ verò biliosiore, aliæ pituitoso magis, aliæ melancholico, prout cuiusque natura expostulat. Itaque humores vniuersi in venis & arteriis continentur, quod

Prægressæ. *Antecedẽtes.* *Naturales humores qui dicãtur.* *Humores non naturales qui dicantur.* *Qui succi propriè humores dicantur.*

quod & coloris ipsius, & consistentiæ varietas indicat, vt libro de atra bile Galenus expressit.

Ex quatuor humoribus naturalibus quatuor fiunt legitimi ac præcipui tumores.

Porrò ex iis quatuor humoribus naturalibus dictis, quatuor præcipui ac legitimi tumores præter naturam, fiunt, quæ vulgò apostemata vera nominare solent. In quibus scilicet tumor ad sensum magnus est, & materia, vnde procreãtur, magis quãtitate peccat, quàm qualitate. Hi autem propriis nominibus dicuntur phlegmone, erysipelas, œdema, scirrhus. Ex non naturalibus verò (vt iunioribus medicis placet) abscessus, quas exituras vocant, & pustulæ oriuntur, de quibus in præcedentibus abundè diximus, atque hos tumores, abscessus inquam & pustulæ, apostemata nõ vera eisdem censentur. Ad quæ, & alia duo tumorum genera reduci volũt, flatuosos scilicet & aquosos, qui ex serosa substãtia procreantur, vulgò apostemata ventosa & aquosa nuncupant. Itaque sex sunt nomina simplicium tumorum, phlegmonosi, scilicet, erysipelatosi, œdematosi, scirrhosi, flatuosi, & aquosi. Cõpositis verò, (quoniam horum infinita propemodùm turba est) nõ omnibus propria sunt indita nomina, sed illis duntaxat, in quibus humor aliquis suprà cæteros dominium obtinere euidẽti ratione deprehenditur, vt iam ex præcedẽtibus satis innotuit, & rursus in sequentibus suo loco pleniùs ostendemus.

Ex humoribus nõ naturalibus qui tumores fiant.

Causæ coniunctæ tumorũ præter naturam.

Cæterùm causæ coniunctæ seu continentes tumorum præter naturam, quos apostemata, pustulas, & exituras vocant, sunt materiæ, quæ in particula ipsa laborante aggregatæ & infarctæ reperiuntur, quæque adhuc permanent, postquàm tumorem excitarunt: ac dum increscunt, tumores ipsi augentur: cũ decrescunt, minuuntur, & cùm desinunt, finiuntur. Causa enim coniuncta siue cõtinens, morborum omnium ac dispositionum quæ in corpore sunt, ita ab Auicenna, & vniuerso iuniorum medicorum cœtu definitur: Causa coniuncta est quæ cùm præsens est, eius quoque morbus adest: cùm verò tollitur, etiam morbus euanescit. Verumenimuerò quidam huius ætatis medici nõ vulgariter eruditi, duas tantũ esse morborũ causas Galeno contendunt, externã, videlicet & internam, seu vt nunc loquuntur primitiuã & antecedentẽ. Quarum illã esse dicit eam, quæ extrinsecus corpori aduenit, ipsumq; admodum alterat, atq; immutat, quæq; dum aduersam valetu-

Continens causa quæ dicatur.

dinem creauit, separatur: veluti calor, frigus scorpio pungens. Internam verò quæ in ipso animalis corpore cõsistit, & iam morbum facit: vt sunt humores præter naturam affecti. Eam autem, quam coniunctam appellant, cum ne somniasse quidem: cum iuxta huius sententiam, affectus actionem impediens, aut vitians morbus sit, & non morbi causa; coniuncta autem illa causa: quam Auicennas eiusq; sequaces inuenerunt (vt ex data ab ipsis descriptione constat) affectus sit actionem lædens, quæ propria est morbi definitio. Ac proinde illam à morbo nihil prorsus differre, à quo primum ea, quæ secundum naturam est actio, læditur. Cæterùm cùm hæc de triplici causarum morbificarum genere opinio iam inueterauerit, & apud omnes ferè nostræ etiamnum ætatis medicos irroborauerit: non absurdum videbitur, si eas morbosas causas passim in hoc opere, dilucidioris doctrinæ gratia, tribus huiusmodi speciebus distinguamus: nempe primitiua antecedẽte, & coniuncta. Atque hæc de causis tumorum præter naturam dicta sufficiant: nunc postulat ordo ac orationis series, vt eorum signa, & iudicia subiiciamus: modò tamen pauca de abscessuum natura & generatione præmiserimus.

Coniunctã causam nihil à morbo differre, quorũdam opinione.

Itaque abscessus: qui Græcis ἀποστήματα, & vulgò exituræ dicuntur, Galeno libro de tumoribus præter naturam, & secundo ad Glauconem, dispositiones sunt, in quibus abscedunt, atque inuicem distant, quæ priùs se contingebant corpora. Materia enim quæ eiusmodi tumores excitat, extra carnem musculi propulsa, continentia à subiectis diducit, & abscedere facit. Spatium igitur (inquit Galenus) vacuum in medio fieri oportet, quod aliquam substantiam spirituosam, vel humidam, vel mixtam ex vtrisq; comprehendit, quæ temporis diuturnitate in multiformes & varias substantias alterantur.

Abscessus qui dicantur Galeno.

Duplex autem est eiusmodi abscessuum genus: vnum, quando inflammatione in pus versa, pus ipsum tanquam in sinu aliquo est collectum: alterum cùm nulla præcedente inflammatione, humor aliquis, isque alias specie alius, vel spiritus aliquis vaporosus, aut substantia ex vtrisque mixta, in parte aliqua colligitur. Quod bifariam accidit: nam vel in spatio ipso, quod abscedentes interiacet partes, eiusmodi substantia, sine preuia defluxione generatur,

Duplex genus abscessuum. Gal. lib. 14. therap. meth. & lib. 2. ad Glau.

aut

aut aliunde in ipsam laborantem particulam confluit, vel statim quidem ab initio, vel ea ratione, qua fiunt illa quæ ἀποσκήμματα vocantur. Nominant verò (inquit Galenus) sic huiusmodi dispositionem, cùm qui priùs vnum membrum infestabant humores, eo relicto, ad alterum transferuntur. Spatium autem sibi molitur eiusmodi substantia, quæ abscessum creat, vel inter duas tunicas, vel sub quibusdam membranis.

ἀποσκήμματα.

Porrò excoriat tandem circumposita corpora, vel quia omninò acris, aut omninò ipsa copia distendens, aut putredinem quandam tempore contrahens. Sed & iam tunc acris est. Quòd si humores ipsi, quibus spatium, quod abscedentes interiacet partes, completur, & abscessus excitatur, longo interdum tempore perdurauerint, plures (vt suprà diximus) habent alterationes, atque in varias substantias transmutantur, quæ non humorum modò, sed etiam solidorum quorundam corporum proprietates repræsentant. Nam lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, amurcæ, id est olei limo, vini fæci, stipulæ, ac multis aliis talibus similia corpora, in abscessibus contenta inueniuntur: vt iam supra de differentiis tumorum explicuimus. Quod plerique ignorantes incantationis cuiusdam vi ac potentia fieri arbitrantur.

Quæ in abscessibus inueniãtur.

De signis tumorum præter naturam extrinsecus apparentium in vniuersum, & eorundem iudiciis.

CAP. IIII.

TVmores præter naturam summa corporis occupantes (quorum duntaxat speculatio ad chirurgum pertinet) iudicio sensus conspecta, ac manibus contrectata laborante particula, statim deprehenduntur. In quacunq; enim corporis parte incrementũ apparet, naturalẽ statum excedens, ac pręter naturæ modũ particulã quam occupat distendẽs, eiusq; actionẽ lædens, quod vel humor aliquis, vel substantia quępiam ex humore procreata, aut quę humoris naturã vtcũq; resipiat, vel vaparosus spiritus excitauit, ibi & tumorem præter naturam esse necesse est. Cæterùm tumores, quæ vera apostemata appellant, tumore,

Notæ vniuersales tumorũ præter naturam.

dolore, & calore, magis vel minus intensis, dignoscuntur. Non vera autem, quæ pustulas & abscessus nominauimus, præter tumorem, malignitate quoque quam Græci cacoëthiam nominant & sequestratione etiam maiore vel minore, determinata, deprehenduntur. Signa autem particularis cuiusque differentiæ, & materierum ex quibus fiunt, in sequentibus suo loco dicentur, dum scilicet de simplicibus ipsorum, qui præter naturam consistunt tumorum differentiis tractabitur. Ex quibus & compositæ facilè dignoscentur. Verumenimverò non prius ad particularia est accedendum, quàm de vniuersalibus sermo fuerit absolutus: is enim ordo in disciplinis obseruari solet: nec immeritò sanè.

Particulares notæ.

Nam vniuersalia ipsa atque communia manifestiora sunt nobis quàm particularia: quippe quæ magis promiscua, confusioraq; sint: vt primo cap. lib. 1. physicorum docet Aristoteles. Nemo igitur miretur, si passim in hoc opere chirurgico, à communioribus & plura comprehendentibus, semper inceperimus.

IVDICIA.

Sed ad propositum reuertamur, & iudicia tumorũ præter naturã consistentiũ persequamur. Circa quę primũ aduertendũ est: omnes eos tumores quæ vera apostemata vocant, si Galeno & Auicennæ credimus, inuicẽ magna ex parte complicari, neq; facilè aliquẽ eorum syncerũ & purum inueniri. Nam (vt Galenus inquit) phlegmonę, hoc est, inflammationi ex sanguine, magna ex parte miscetur aliquid quod vel erysipelatis, vel œdematis aut scirrhi naturam seruet. Erysipelati autẽ, quod phlegmones, aut œdematis, aut scirrhi speciem referat. Et ita in reliquis omnibus similiter perpende. At verò ij præter naturam tumores, quæ non vera apostemata appellitant: vt plurimũ synceri ac puri reperiuntur. Cæterũ simplicium ac syncerorum curationes in sequentibus persequemur, ex quibus & compositorum, & implexorum curatio facilè intelligetur. Nam omnes & persequi & componere superuacaneũ mihi videtur. Si enim simplices ipsos tumores omnes cognoueris, deinde quo pacto inter sese componantur didiceris, satis idoneus eris, qui in reliquis particulatim te exerceas. Sed iam reliqua quæ in vniuersum de tumoribus ipsis sumuntur iudicia subiiciamus.

Lib. de dif. morborum.

Periodi

Periodi, paroxiſmi, & criſes tumorum qui præter naturam ſunt, humorum ex quibus cōſtantur analogiam, (inquit Guido) ſequuntur. Analogiam autem hîc interpretamur proprietatem, ſeu proportionem, naturam, ac ſubſtantiæ ſimilitudinem, quam formam ſpecificam & occultam appellant. 2

Quatuor tēpora tumorū præter naturam.

Tumores eiuſmodi præſertim ſalubres, & qui ex humorum influxu fiunt, quatuor temporibus diſtinguuntur, principio, augmento, ſtatu, & inclinatione. Principij nota eſt, cùm particula incipit diſtendi, & fluxionis adeſt initiū, cum dolore adhuc exiguo. Incrementum adeſſe iudicabis, cùm videris tumoris molem attolli, locumq; affectum impleri, ac ſymptomata, quæ vnumquenque tumorem ſequi ſolent, manifeſtè augeri. Status verò indicium eſt: cum prædicta omnia, tumor ſcilicet & ſymptomata cuiuſque tumoris differentiæ, proprium vigorem ſuum obtinent: nec amplius poſſunt incrementum aſſumere, quin materia faciens tumorem, in alterius generis ſubſtantiam degeneret, & tranſmutetur. 3

1. Principium. 2 Augmētum. 3 Status,

Declinatio autem tunc adeſſe cognoſcitur, cum tumoris moles, & propria ipſius ſymptomata, imminuuntur: vel materia quæ tumorem facit, in aliam ſubſtantiam incipit tranſmutari. Itaque tempora eiuſmodi à tribus potiſsimum ſuum diſcrimen accipiunt, nempe ab ipſius tumoris eſſentia, hoc eſt, magnitudine vel paruitate, à materiæ diſpoſitione, & accidentibus, quæ curandi indicationem plurimum immutant. Cæterùm quatuor hæc tempora ſimul aliquando coincidere videntur, propter breuem ſcilicet ac penè imperceptibilem vniuſcuiuſque durationem, vt contingit in venenoſis inflammationibus nō letalibus, quæ ſtatim vigent ac florent. Porrò tumores huiuſmodi, qui ex humorum præſertim fiunt influxu, niſi fieri prohibeantur reprimendo materiam influentem, vel ſponte, & citra vllam manifeſtam occaſionem intrò recurrente fluxione delitеſcāt, aliquo iſtorum quatuor terminari neceſſum eſt, inſenſibili exhalatione ſeu reſolutione, vel facta ſuppuratione, vel corruptione, vel induratione.

4 Declinatio.

Tēpora tumorū prætor naturā à tribus potiſsimū ſuū diſcrimen aſſumunt.

Tumores præter naturā quatuor modis terminantur.

Omnium autē iſtorum modorū optimus, & magis expetendus, is eſt, qui per ſenſu imperceptibilem fit diſſolutionē: poſt illum verò, qui per ſuppurationem. At quæ per

indurationem fit terminatio, absolutè mala dicitur. Quæ autem fit per corruptionem particulæ laborantis, omnium pessima censenda est, vt apertè nobis Galenus insinuat, libello de inæquali intemperie, ad hunc modum scribens,

Gal. lib. de inæquali intemperie.

Itaq; duorum alterum sequi est necessarium: vel superante fluxione, corporum quæ succubuere, sequi corruptionem, vel ea deuicta, musculum ad naturalem habitum reuerti. Subiiciamus igitur ipsam primum fluxionem superari (rectius enim à melioribus incipitur) Duplex hic incidit curationis modus, quòd scilicet vel digeretur, seu dissoluetur, quicquid humoris in particulam procubuit, vel concoquetur: verùm dissolutio optabilior existit. Ad concoctionem autem hæc duo necessariò consequuntur, nempe puris generatio, & eius in aliquod spacium abscessio. Et paucis interiectis subiungit, At si victæ a fluxione particulæ fuerint, in tantam deuenient intemperiem, vt earum actio pereat, & ipsæ temporis processu corrumpantur. Hactenus Galenus.

Dissolutionis indicia. *Suppurationis notæ.* *Corruptionis signa.* *Indurationis notæ.*

Resolutionis indicia sunt, leuitas membri, & deficiens pulsatio. Signa tumorem verti in suppurationem, indicantia sunt, dolor internus, pulsatio, & caloris incrementum. Fluxionem victricem esse, & particulę laborantis corruptelam, testantur nigror, & liuiditas, quibus nonnunquàm & graueolentia accedit. Tumorem in lapideam abire duritiem, apertè demonstrat, tumoris imminutio, & cum hac, durities remanens.

Regreßionis & delitescentiæ indicia.

Regreßionis vel delitescentiæ nota est, subita tumoris diminutio, quæ interdum propter nimiam refrigerationem, nonnunquam verò propter venenositatem (nullis forinsecus admotis reprimentibus) accidit. Ad hanc autem subitam atque affatim factam tumoris immunitionem, febris statim consequitur, ac multa alia praua symptomata.

Hactenus de signis & iudiciis eorum tumorum, quos vulgò apostematis nomine propriè censent appellandos. Pustularum autem vulgò nuncupatarum notæ & iudicia suo loco, cùm de illis tractabimus, dicentur. Abscessuum verò (quas exituras vocant) iudicia, ac signa, quæ vel statim eos futuros denunciant, vel iam præsentes adesse demonstrant, hæc sunt:

Signa mox futuri ab-

Cùm videris (inquit Auicennas) pulsationem aut duritiem, in longum iam tempus productam, vel caliditatem,

tem, aut dolorem increſcentem, tunc exiſtima proximum eſſe, vt apoſtema in ſuppurationẽ vertatur, & fiat abſceſſus.

ſceſſus, ex Auic.

Cùm autem depræhenderis leuitatem quandam affectæ particulæ, & doloris ſedationem, ac remiſſum calorem, quódque tumentis loci pars aliqua cæteris emineat, atque in mucronem ſubducatur: ad hæc cùm premendo digitis velut inundationem (vt loquuntur) perceperis, viderísque gibbi illius ſeu mucronis colorem iam albeſcere, tunc iudica, pus eo loci ſubeſſe, & tumorem iam abſceſsiſſe.

Notæ abſceſſus iam facti.

Vnde & ab Hippocrate rectè eſt iudicatum, Quòd dum pus conficitur, dolores ac febres magis accidunt, quàm iam confecto pure.

Ap. 47. lib. 2.

Porrò notæ eiuſmodi tum iam facti abſceſſus, tum mox futuri, vulgaribus iis verſiculis communiter exprimuntur:

Durities longa, pulſus, dolor, & calor aucti,
Signant pus fieri: ſed factum, dicta remiſſa,
Sub digitis vndans, albeſcens pars, & acuta.

Cæterùm, in pure ipſo cognoſcendo ac diiudicando, maximè te attentum eſſe oportet. Quandoquidem ſuppuratio ipſa, ſeu puris in loco aliquo comprehenſi notitia, ſæpius occultatur, ac medicum latet, ob loci ſcilicet & puris craſsitudinem, vt hac aphoriſtica ſententia nobis expreſsit Hippocrates:

Quibuſcunq; ſuppuratio in corpore exiſtens, non innoteſcit, his ob craſsitudinem puris, aut loci, non innoteſcit.

Apho. 41 lib. 6.

Atque hæc de ſignis abſceſſuũ: dicta ſufficiant. De horum autem iudiciis, hæc ab Auicenna & recentioribus chirurgis memoriæ tradita ſunt.

Abſceſſus, qui iuxta membrum aliquod nobile, vel prope iuncturas fit, atque adeò in venoſis, aut neruoſis ipſis partibus, quíque in imbecilli particula, & natiuo calore propemodùm deſtituta, prædura quoque & denſa cute obtecta, conſiſtit, ad hæc qui craſsiore materia, & ad motum tardiore conſtat, planus etiam ſeu æquabilis, & in coni formulam non ſubductus, ſuſpectus admodùm eſt, ægréque ac tardè maturatur. Qui verò huic ex aduerſo reſpondet, boni moris eſt, & laudabilis: citò enim & facilè in ſuppurationem vertitur, ſæpiúſque nullo forinſecùs adhibito

Iudicia abſceſſuum.

Qui abſceſſus facilè coquantur

auxilio, per se dehiscit. Itaque si abscessus tendit in acutiem, & puris substantia tenuis fuerit & acris, nec prædura aut densa cutis extiterit, natura seipsa, hoc est sua facultate alienorum expultrice, & citra aduentitium aliquod subsidium conceptum humorem foràs propellet, nisi quis facta incisione protinus ipsam spõtaneam apertionem anteuertat. Abscessus eiusmodi nonnunquàm per halitum digeruntur, nulla in cute facta continui solutione, vbi scilicet pus & modicum est, & bonum, tenue quoque & non in alto delitescens. Sæpius tamen facto à natura vel arte emissario, conceptus humor profunditur, quàm digeratur. Quæ autẽ à natura fit apertio, multò tutior est, ea quę manus opera fit, quòd si arte molienda sit, securiùs multò & meliùs scalpello aut cãdenti ferro illam efficies, quàm adurente medicamento, quod ruptorium appellant. Ideò autem apertio eiusmodi, quam in abscessibus manus & arte molimur, deterior est ea, quæ naturæ beneficio accedit, quòd saniem generet & in fistulam vertatur. Vbi tamen vrget necessitas, nec alio datur vti meliori & præsentiore auxilio, ea intrepidè aggrediunda est. Hæc autem modò commemorata incommoda vitabis, si facta (cùm res expostulat) apertione, pus mouentia, ad reliquiarum maturationem, & detergentia laboranti particulæ, statim adhibueris. Cæterùm puris optimi, ac deterrimi notas, oraculo vltimo libri primi præsagiorum, nobis expressit Hippocr. ad hunc modum inquiens: Pus illud optimum censetur, quod album, æquale, [id est, sibi vndique simile] læuéque [tangenti] & quam minimè fœtidum est: Quod verò huic maximè contrarium apparet, pessimum est. Porrò reliquorum aliorum, tum humorum, tum solidorum corporũ, quæ in abscessibus continentur, signa & iudicia in particularibus capitibus subsequẽtibus explicabũtur.

[Q]ui absces[s]us per resolutionẽ maximè termi[n]entur.

Melius ac tutiùs scalpello, quàm ruptorio abscessus aperiuntur.

Puris optimi & deterrimi notæ, ex Hippo.

De curatione tumorum præter naturam in vniuersum, eorũ maximè, qui ex influxu humorũ fiunt: veraq; apostemata vulgò dicuntur, & abscessuum, quas exituras vocant.

CAPVT V.

TVmorum omnium, qui præter naturam sunt, iã factorũ, & qui nõ adhuc in generatione sunt communis ac prima curandi indicatio vna est Galeno libr. 13. & 14. meth. med. nempe vt quod præter

[T]umorũ omniũ curã [e]orum cõis [in]dicatio.

præter naturam in particula est, & eam in tumorem attollit, totũ vacuetur. Qui verò adhuc in generatione sunt, in his prior vacuatione est, confluẽtis ad affectũ locum humoris inhibitio. Proinde in illis nõ simplex, sed cõposita est, medentis solicitudo accurandi indicatio. Hæ autem communes indicationes pro tumoris ipsius differentia, & particulæ laborantis natura, plurimùm variant, & immutantur. Siquidem in omnibus iam factis tumoribus, & qualibet corporis parte, eius quod infestat vacuatio haudquanquàm similiter administratur, vt libro secundo ad Glauconem, & locis nuper citatis docet Galenus: quod ex sequentibus etiam euadet manifestum. Sed neque iisdem semper auxiliis, quibuscunque incipientibus adhuc tumoribus, & quamlibet particulam occupantibus, occurrimus, aut quod in illis iam factum est, vacuamus: sed aliis atque aliis prout tumoris genus, & partis affectæ natura postulat, inhibentibus fluxionem, & vacuantibus quod generatum est, præsidiis vti nimirùm cogimur, si rectam saltem agendorum rationem sequimur. Itaque ab iis duobus, nempe ab ipsa dispositione, seu morbi essentia, & partis affectæ natura, tumorum qui præter naturam sunt, curandi indicationes potissimùm desumuntur Galeno.

Communes curandorũ tumorũ indicationes, pro tumoris differẽtia, & laborante particula variari.

Curãdorũ tumorũ indicationes à duobus potissimùm desumi.

1 *Tumoris essentiã tria in se continere.*

Porrò dispositio ipsa, de qua nunc agimus, seu morbi essentia, tria in se iuxtà recentiorum placita complectitur: nempè quantitatem, qualitatem, & materiam, seu substantiam quæ tumorem efficit. Quorum ratione, prima illa & communis indicatio immutatur, atque ab iis etiamnum particulares curandi indicationes desumuntur. Aliter enim tumor magnus, aliter paruus curatur. Siquidẽ magnitudo & paruitas tumoris (vt existimant) differentiã constituũt. Alia enim ratione ingens phlegmone, alia minutus herpes curatur. Aliter quoque qui per defluxionem fit, & adhuc in gignendo est, quàm qui per congestionem procreatur, aut iam factus est. Sed & calidus tumor vt erysipelas, alia ratione quàm frigidus, vt est œdema vel scirrhus, curatur. Quantitas igitur, in tumore præter naturam curationem euarians, est, magna, parua. Qualitas, fluxio, seu (vt loquuntur) deriuatio, & congestio. Materia, humor, calidus, frigidus.

Cæterùm in partium laborantium natura, quatuor po- 2

indica- ne, quæ à tura par tm desu- tur, 4. tißimum ctanda e.

tißimum spectanda sunt: temperatura, formatio, situs, virtus seu potentia. Quibus & quintum addi potest, facilitas nempè (vt ita dicam) ac difficultas sentiendi: nisi mauis istud cum Galeno, sub virtute comprehendi atque includi. Hæc itaque cõmuné etiam illam, quæ per singula tumoris præter naturam, genera obseruatur, curationem plurimùm euariant. Proinde & has omnes, quę ab ipsis sumuntur indicationes, in curandis iis, qui præter naturam incidunt, tumoribus, memoria tenere oportet. Aliter nanque curatur phlegmone, aut quiuis alius tumor in carnosis partibus, quàm in neruosis: aliter in oculo, quam in genu vel collo: aliter in adenibus, quàm in aliis partibus non glandosis. Breuiter particulæ ipsius laborantis, ac tumore obsessæ, temperatura, & formatio, & situs, & virtus singulas quas ipsi in morbo curãdo molimur operationes, commutant: communi etiamnum intentione seruata, quam semper à morbo assumendam esse Galenus edocuit. Itaque communem curandorum tumorum præter naturam methodum, eorum præsertim, qui ex humorum influxu procreantur, sumpta ab ipso affectu indicatione, nulla partis ipsius affectæ habita ratione, tradere hîc primùm instituimus. Deinceps eorundem, sed maximè inflammationum, cùm in abscessum degenerauerint, vniuersalẽ curationem subiiciemus. Post hæc verò particularẽ singularũ differentiarum, simplicium præsertim (ex quarum analogia compositorum curatio facilè addiscetur) curandi rationem persequemur. Atque interim vbi locus expostulabit, nonnulla de curãdi indicationibus, quæ à laborantibus & tumore obsesis particulis assumuntur, ex Galeno proferemus. Quibus rectè intellectis, facilè erit cuique rationali medico ac chirurgo, tumores quoscunque quibusuis partibus insidentes, certa methodo ac ratione curare.

ibr. 2. ad Glauconẽ. Ordo tractandorum n sequenti ius.

Inuentio occasiõis principiũ est curationis tumorũ præter naturã.

Galenum igitur imitantes, principium curationis tumorum qui præter naturã dicũtur, ex humorum influxu procreatorum, ab inuẽtione occasionis ipsius affectus, desumemus, vt scilicet quæ eũ excitant causæ, abscindãtur: quod verò in eo iam factũ est, tollatur. Itaque vnius differentiæ tumorum qui per defluxionem fiunt (de iis enim duntaxat modò hîc agimus) exemplo atque analogia,

cæteras

cæteras etiam differentias, quæ ex influxu humorum nascuntur, intelligamus, vnius phlegmones breuem ac compendiosam curationem hîc subiiciemus. Hæc nãque, & frequentissimè incidit, & febres aliáque symptomata periculosissima incitat. Nomine autẽ phlegmones hoc loco, non omnem calidam, ac veluti flammeã dispositionem, quam Græci etiã phlogosin appellant, intelligi volumus, sed eam duntaxat, quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens, in qua dolor est vehemens, rubor per summa vigens, calor veluti deürens, tẽsio, renixus, & cùm malum increuerit, pulsationis sensus. Hanc enim inflammationem cum Galeno, & aliis, qui eum tanquàm ducem optimum sequuti sunt, Græcis scriptoribus, vt Paulo, Aëtio, & Oribasio, propriè phlegmonem appellamus.

Phlegmone quid.

Vt igitur rem ipsam aggrediamur hæc ipsius Galeni verba sunt, Communis omnium phlegmonarum generatio, ex sanguinis influxu est, copiosioris scilicet quàm sit parti ex vsu. Influit autem copiosior sanguis, alia quapiam, aliisve particulis eum aliquando mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquando verò particula quæ affligitur, hunc ad se trahente. Partes autem quę mittunt, vel vt copia superuacuum, vel vt qualitate molestum, vel vtroque nomine, succum propellunt. Quæ verò attrahunt, hæ morboso calore vel dolore trahunt.

Gale. li. 13. meth. med. Communis omniũ phlegmonarum generatio.

Sed & his coadiutrices causæ sunt, particulæ imbecillitas & ignobilitas, canalium seu viarum, per quas fit defluxio, amplitudo, meatuum quoque partium expellentium angustia, & situs inferior vt iam suprà dictum fuerat.

Causæ coadiutrices fluxionis.

Itaque ex omnibus his tres colliguntur recentiorũ chirurgicorum turbæ, curandorum tumorum, qui ex defluxione ortum habent, intentiones.

Prima est, fluxionẽ auertere, ac eã omninò intercipere.

Secunda est, dolorem demulcere, atque eam occasionem, propter quam particula fluxionem excipit, vel etiam attrahit, in totum summouere.

Tertia est, totum eum humorẽ, qui in partem affectam confluxit vacuare.

TRES scopi in curãdis tumoribus, qui ex humorũ ĩfluxu fiũt, chirurgo proponuntur.

Cæterùm quomodò prima intentio perfici debeat, appositè docuit Galenus lib. decimotertio methodi medẽdi, vbi modos omnes auertendæ fluxionis, ac rationem inhibendæ

PRIMVS scopus.

bendæ phlegmones, quæ adhuc in generatione eſt, nobis expreſsit, ad hunc modum ſcribens: Vbi æqualiter ſucci inter ſe ſunt adaucti (quod Græci phlethoram vocát) imò etiam vbi purum ab excrementis totum corpus eſt, & ſuccorum mediocritatem continet, dolore, & membri, in quo phlegmone ſedet, calore fluxioné excitáte, ſanguinis miſſione incipienti adhuc phlegmone ſuccurrimus. Curatur etiã plethora, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum multa frictione. Præterea digerétibus medicamétis, modò febris non adſit, & prçter hæc omnia inedia, ac proba victus ratione, etiã ſi febricitet æger. Cum vero flaua bile, vel atra, pituitáve, aut ſeroſis humoribus refertú corpus eſt (eum habitum Grçci cacochymiam nominát) purgatione, quæ cuique ſuperanti ſucco ſit accómoda, vacuatio molienda eſt. Ac de iis quidem in particularibus capitibus diffuſiùs tractabitur. Cæterum antiſpaſis, id eſt, in contrarium reuulſio, cómune eſt in omnibus huiuſmodi tumoribus auxiliú, dum fluxio adhuc valéter irruit, vtpote in principio morbi & in augméto: in fine vero ſtatus, & in ipſa declinatione, dum ſcilicet iam fluxio reſtitit, atque in membro inhæſit, & corpus totum abundè vacuatú eſt, vel ab ipſa quæ affligitur particula, vel à maximè vicina, vacuatio molienda eſt.

Plethora quid.

Cacochymia.

Antiſpaſis.

SECVNDVS ſcopus.

Secunda intentio completur anodynis remediis, id eſt, ſedantibus dolorem, item adſtringentibus, & intercipiétibus fluxioné. Ad hæc relaxantibus naturales meatus, per quos membrum affectum cóſueuerat repurgari. Horum autem omnium materia lib. ſexto abundè deſcribitur.

TERTIVS ſcopus.

Tertiam verò intentionem aſſequemur, iis quæ materiam, tumorem excitanté, à loco affecto euacuant. Euacuatur auté contenta iam in loco materia, non ſolùm diaphoreticis, id eſt, euaporantibus ſeu reſoluentibus medicamétis, ſed etiam repellentibus quæ Græci ἀποκρουστικὰ vocant. Itaque incipientibus phlegmonoſis tumoribus, atque etiã aliis quibuſcúque qui ex humorum influxu procreantur, magis vtendum eſt reprimentibus, quàm euaporantibus, quibuſdam exceptis caſibus: ex quibus (inquit Guido) Galenus viſus eſt quatuor poſuiſſe.

Caſus in quibus non licet repellere ſiue repercutere.

Primus eſt, quando tumor eiuſmodi fit in emunctoriis.

Secundus quando fit à materia venenoſa.

Tertius,

Tertius, quando materia est crassa & repulsioni inobediens. Quartus, quando vehementer est impacta. Auicennas duos duntaxat casus excipit: nempè cùm tumor est in emunctoriis, aut loco aliquo, ex quo sit timendus refluxus materiæ ad membrum aliquod præcipuum & nobile. Alij vnicum tantùm casum eximunt, alij sex, alij decem, alij 19. alij 23. Verumenimuero priusquam de hac re tam ambigua, quicquam statuamus, sciendum est, duplex esse genus repellentium apud recẽtiores & Arabes, cõmunia scilicet, & propria. *Repellentia cõmunia.* Repellentia communia, seu communiter dicta sunt, quæcunque influxus prohibent, compescunt ac refrenãt, aut refrigerando, aut incrassando, aut offarciẽdo, hoc est lento substantiæ crassamento, poros occludendo & vias intercipiendo, aut partes confirmando. Influxum frigore compescunt, & incrassant semperuiuũ, lactuca, psyllium, cotyledon, id est vmbilícus Veneris, lenticula palustris, caphura. Offarciunt, id est, poros imminenti fluxioni occludunt, farina volatilis appellata, è moletrinis, oui candidus liquor, amylum, gluten, & gummi genera. In summa, quæ cum lentore, & sine morsu refrigerant. Confirmant ac roborant, hoc est natiuam temperiem parti restituũt, oleum rosaceum, omphacinum, myrtinum, chamæmelinũ, absynthium quoque, marrubium, nux cupressi, & id genus alia, quæ affectam particulam, cui admouentur roborãdo, ab imminẽti fluxione eam vindicant ac tuentur. *Repellẽtia propriè dicta.* Repellentia autẽ propriè dicta sunt, quæ dum humores in partem aliquam irruunt, aut illabuntur, vi sua illis occursant, ac intrò quasi postliminio redire cogunt. Hæcque sunt omnino crassarum partium, queadmodum attrahentia tenuiũ: ex his plurima sunt qualitate frigida, quædam verò calida, vtraque tamen, id est, tam calida quàm frigida, facultate pollent adstringente. *Frigida reprimentia.* Frigida propriè repriméntia dicta sunt folia vitis, plantago, solanum, dipsacos, id est virga pastoris, & quæ pastoris bursa vocatur, glaucium, balaustium, omphacium, rhus, id est, sumach, terra cimolia vulgò nũcupata, & terra sigillata, & eius generis alia. Et hæc quidẽ simplicia, ex quibus multa componi possunt, vt oxycratũ, linimentum ex bolo cõmuniter appellatum, cæterum Galeni, & similia, quorum formulæ ex sexto libro requirẽdæ sunt. *Calida repellentia.* Repellentia autem calida propriè dicta sunt, alumen,

galbu

galbulæ, id est, cupressi nuces, iuncus rotundus siue odoratus, Græcis χίνου ἄνθος onix, id est, blatta bizantia, lupinorum farina, & vina quædam austera, ac alia permulta. His positis, rem vniuersam de repellẽtibus initio fluxionũ adhibendis, proloquiis duobus sequentibus Guidonis à Cauliaco complectamur.

Primũ Guidonis proloquiũ in repercutientibus.

Principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu fiunt, & maximè phlegmonosorum, reprimentia propriè dicta conducunt, his decem solũ exceptis. Nempè cum tumor partibus adenosis, aut cũ ex materia venenosa fit, vel admodum crassa, & ad repellendum inepta, atque etiam cũ humor particulæ laborãti iam vehementer est impactus, si tumor criticus est, aut à causa primitiua excitatus, si in corpore plethorico est, aut admodum debili, si sedem habet iuxta principem aliquam partẽ: denique si cũ vehemẽti dolore incidit, tũc enim mitigatoriis auxiliis & non repellentibus propriè dictis opus est.

Gale. 2. ad Glau.

Secũdũ proloquium.

Secundum proloquium ad hunc modum habet: In principio omnium tumorum præsertim phlegmonosorũ cõferunt reprimentia cõia, tribus dũtaxat exceptis. Si glandulosas partes, quas vocant, occupent, si critici fuerint, si ex materia venenosa procreati sint.

Si tumor iã factus est.

Atque in omnibus his, præcipuè verò quando ferè cõstitit fluxio, & tumor prope modum factus est, oportet materiam ipsam resoluere, ac discutere, admotis ipsi tumenti particulæ diaphoreticis, non quidem mordacibus, & valde acribus, sed lenibus potius, ac moderatè calidis & humidis, maximè verò in tribus vltimis cõmemoratis, in quibus studendum materiam attrahere ad locum tumore obsessum, ipsúmque tumorem augere, & materiæ iam fluxæ & commixtæ refluxũ prohibere. Quod interdum quidẽ facimus emplastris attrahentibus, nõnunquam verò cucurbitulis dolenti loco affixis, vt docet Auicennas.

Artis canon generalis.

Sit ergo regula seu canon artis generalis, in principio omnium tumorũ, qui ex humorum influxu creantur, exceptis tribus paulò antè memoratis, sola ac pura reprimentia esse adhibenda. In augmẽto verò ipsis repellentibus, nonnihil ex iis quæ discutiunt, admiscendũ.

At in statu & paulò ante statum, æquis portionibus miscenda sunt reprimentia discutientibus. Cùm autem declinatio, vel finis status adfuerit, solis resoluẽtibus & relaxantibus vti licet. Breuiter quandiu humor adhuc affluit,

repellend

repellẽdum eſt:vbi verò iam reſtitit fluxio,digerendũ. Verùm ſi medio modo res habeat,id eſt,partim iã aliquid fluxerit & loco inhæſerit, partim verò aliquid adhuc influat, mixtis auxiliis vti oportebit,hoc eſt,partim reſoluentibus, partim regerentibus,ſiue repellentibus. Coëuntibus enim vnà contrariis indicationibus,cõpoſitum quoque eſſe præſidium oportet,vt 13. Therap. Galenus ait.

Porrò hæc omnia ſanè intelligenda ſunt, vtpotè ſi tumor præter naturam reſolutione ſeu (vt communiter dicunt) via reſolutionis terminari debeat. Auxilia autem, quibus ſingulas modò dictas intẽtiones exequimur,pro varia materia tumorem excitante,in ſequẽtibus particularibus capitibus, & in ſexto libro deſcribentur.

De curatione abſceſſuum in vniuerſum.

Curatio tumorũ in abſceſſum quẽ exituras vocãt degenerantium.

CAeterùm ſi phlegmone, aut quiuis alius tumor degeneret in abſceſſum eius curatio per initia præſtatur Gal. libro ſecundo ad Glauconem, per mitigatoria auxilia, quæ Græci chalaſtica vocant, id eſt, relaxantia, ſiue remittentia, cuiuſmodi eſt medicamentum, quod à Galeno tetrapharmacum appellatur, molle quidem & anodynum: cui ex ſententia eiuſdem 13. Therapeuticæ, mellis paululum admixtum ſit, oportet.

Tetrapharmacum.

Conſtat autem tetrapharmacum, ex ceræ, reſinæ, colophoniæ picis, ſeui taurini, pari portione. Procedente verò tempore, ad ea quæ concoquendi, ſeu maturandi, ac ſuppurandi vim habent, tranſeundum eſt. Quæ autem in aliam ſpeciem, hoc eſt, in alienam ſubſtantiam, & toto genere præter naturam degenerauerunt, ea per chirurgiam ſummouenda ſunt.

Porrò in iis amouendis iuxta Galeni cõſilium 14. Therap. id agere oportebit vt rationibus, quibus id fiat, quod intendis, penſitatis, optimam ſemper earum deligas.

Optimã curãdi ratiõnẽ tripliciter indicari.

Sanè optimę rationes tripliciter indicãtur: nempe temporis curandi breuitate, curando citrà dolorem, & maximè tutè curando. Rurſus vt tutò cures, tria propria ſunt, quibus intentus ſis oportet.

Vnum primúmque, vt omnino abſolutionem operis conſequaris. I Alterum, vt ſicubi hunc non conſequaris, ſaltem cubantem non lædas. Tertium, vt vitium non

non facilè reuertatur. His considerationibus si optimam curationis viam indicaueris, inuenietur quidē in omnibus modò propositis tumoribus, quando potius chirurgiæ, & quando potius medicamentorum ope sit curandum. At chirurgiæ quidem studium in his potissimum, quæ nunc dicta sunt, hoc est in tumoribus, qui toto genere sunt præter naturam ad interemptionem eorum festinat, atque prorsus vt hi tollatur sibi proponit. Quòd si perficere nequeat, proximum illud consilium habet, vt vitium transferat, veluti in hypochymatis, id est suffusionibus. Quod verò ex medicamētis petitur, primùm huc tendit, vt quod pręter naturam est, tum in pus vertat, tum putrefaciat: hoc verò secundo loco destinat. Hæc Galenus. Itaque, vbi partes, quę phlegmone infestantur, vehementius pulsitant, sic vt iam desperetur de horum, citra pus, curatione, veteres omnes (inquit Galenus 4. Therap.) eiusmodi admouēt medicamēta, quę celerrimè pus mouēt: antè verò nequaquàm.

Ex lib. 4. The. meth

Quanquam sicubi cataplasmate quod calfaciat humectétque [& ad suppurationem perducat] illinuntur quæ phlegmone infestantur, id nequaquàm ex prima ratione fit, hoc est, vt remedium affectus, sed vt symptomatis mitigatio, vt potè doloris. Siquidē ipsius phlegmones remedia sicciorum sunt virium. Et paucis interiectis subdit, Compendiosa obsessarum phlegmone partium curatio, per id genus præsidia [hoc est, per siccantia & resoluentia] obitur ac perficitur, quę sanè vel affectū prorsus summouent: vel si quid exiguum quod suppuret, reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circumposita cutis sit, velisque celerius explicatum ægrum, sectione seu incisione opus est. Et hoc sanè est, quod dicebat Auicennas, nempè curatioem apostematis, quatenùs apostema est, extractionem esse materiæ extraneę, quę excitat apostema. Auxilia autē quibus mouere pus expedit, & alia quæ suprà dicta sunt, perficere ex particularibus capitibus, & ex libro sexto, de suppurantibus requirenda sunt.

Auicēnas.

Quādo potissimùm secandi sunt abscessus.

Porrò suppurato iam abscessu, aut transmutato, vel valenter impacto, si pus, aut alia quæuis materia ibi contenta non discutiatur, vel si tēpore conuenienti, & dum iam tempestiua adest occasio, citra manus operam, non aperiatur, secare exitum ei quod digestioni,

non

non cessit oportet. Potissimè verò id moliendum erit, si timeatur futura aliqua erosio: vel aliud quoduis nocumentum, imò si necessitas vrget, ex aduerso etiamnum aperiri debet, & quampromptissimè ac tutissimè fieri poterit, materia extrahi, ob causam superius adductam.

Tutius ferro quã medicamentis adurentibus suppuratus tumor aperitur.

Tutius autem ferro, quàm medicamentis caussticis, & adurentibus aperitur: modò nihil ex iis, quæ de aperienda vomica libro sexto dicentur, obstiterit. Communiter autem phlegmonosi eiusmodi tumores, iam in suppurationem versi, scalpello inciduntur. Porrò apertio ipsa, seu puris emissarium fieri debet pro ratione tum copiæ materiæ ibi collectæ: tum etiam ipsius loci affecti. Quòd si computruisse portio aliqua suppurantis partis videbitur, exscindi eam est necesse, ad formam seu similitudinem folij oliuæ vel myrti, quo facilius sanescat. Cæterùm Galenus maximas sectiones semper vitandas esse præcepit, sanabatque huiusmodi suppuratas particulas, etiam inguina & axillas sola vt plurimum incisione, & medicamentis valenter siccantibus. Quòd si aliquando exscindere aliquid propter multitudinem, non puris modò, sed etiam corruptarum partium fuit opus, contentus erat sectione non maiore quam myrti folium magnum.

13. Thera. Sectio oliuæ aut myrti foliũ imitans.

Noxa ex amplis sectionibus.

Ex amplis enim sectionibus, vbi ad cicatricem perducta est particula, præterquàm quòd turpissima redditur, fit etiam imbecillior, & ad motum ineptior. Fiunt autem huiusmodi sectiones, myrtaceum folium imitantes, in iis potissimum tumoribus, qui in axillis & bubonibus suppurant. Et in iis quidem longitudo per transuersum ducta esse debet, non autem per cruris aut corporis rectitudinem.

Sectio ĩ suppuratis bubonibus cur fiat p̃ transuersum.

Quippe ita cùm crus aut brachium inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. In aliis verò locis incisione simplici ferè semper vtimur. In ipsa autem apertione siue incisione, septem potissimum sunt attendenda iuxta recentiorum placita.

Septẽ attẽdẽda ĩ apertione iã suppurati abscessus.

Primum, vt sectio fiat eo loco, quo materia continetur. 1

Secundum, vt fiat in loco inferiori, quo melius purulen- 2
ta illa colluuies vacuari possit.

Tertiũ, vt fiat secundũ rugas & processum musculorũ. 3

Quartum, vt vitentur nerui, venæ & arteriæ, quoad fie- 4
ri poterit. Quintũ, vt non tota materia semel atq; affa- 5

tim educatur, præsertim in magnis abscessibus, ne scilicet ex nimia subitaq; inanitione, & spirituum resolutione virtutis sequatur prostratio.
6 Sextum, vt blandius, & minimo quàm fieri potest dolore, locus tractetur.

7 Septimum, vt facta apertione locus detergeatur, carne impleatur, & ad cicatricem more aliorum vlcerum perducatur. Galenus autem lib. 13. Therap. duo potissimũ monet esse attendẽda in sectione suppurati abscessus, ad hunc modum scribens: Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum digerere posse, secare exitum ei quod digestioni non cessit, eo potissimum loco
1 oportet, quo est editissimũ. Quippe tenuissimam etiã illic
2 inuenies cutem. Memineris præterea in sectione, & alterius indicationis, quæ ad fluxum pertinet, atque ad ambo respiciens, ita quod suppurauit, incide: ac deinceps medicamentũ aliquod eorũ, quæ sine erosione siccent, impone.

Duo spectãtur Galeno ĩ apertione suppurati abscessus.

Auxilia autem detersoria post apertam vomicã purgando vlceri sordido accõmoda, sunt mollia tormenta vel lintea, concerpta linamenta, emplastra, & vnguenta, quæ in particularibus capitibus, & in sexto libro censebuntur. Primis diebus sufficit Guidoni vitellus oui alumine zuccharino inspissatus quo remedio etiam vtebatur, Gulielmus à Saliceto. Postea verò deueniendũ est ad mel rosatũ, & mũdificatiuũ ex apio: & postremò, ad vnguentũ Apostolorũ, & Aegyptiacũ, si res ita desideret. Suprà verò admouẽda vnguẽta, basilicon, diachylon & diaphoenicon vulgò nuncupatum, atque alia id genus quæ ad vlcera instituuntur. Vbi enim abscessus secueris, more aliorũ vlcerũ curari debetur. Galenus lib. 13. Therap. post excisam cutim in phlegmonis axillarũ & inguinum, medicamento quod Græci mannam, id est, thuris purgamentũ vocant, affectam partem implebat. Hæc autem leui adstrictione prædita est. Sed & mitigare (inquit) prius incisam partem, quantũ poscere videbitur, oportebit, fomẽtis primũ, dein cataplasmatis, mox humectante aliquo medicamento, aut non siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso vlcere, tum manna (vt dictum est) tum ex præsidiis quę linteolis excipiuntur, primùm quidẽ ea quæ pus citant, dein ea quæ expurgant, sunt imponenda. Post quæ si cauitas etiam mansit, quæ impleant adhibenda sunt: sin aliter, ea

Detergentia.

Hic variãt exẽplaria.

Vnguenta super tumorẽ iã apertum applicanda.

Mãna & thuris vsus post incisionẽ, & eorum vires.

Partẽ incisam prius mitigandã esse.

Quæ in vlcere ponenda.

quæ

quæ cicatricem inducunt. Porrò si laborans nec ferro candente, nec scalpello, fieri sectionem prę mollicie admiserit, medicamētis adurētibus erit molienda apertio. Ad hoc autem laudat Auicennas semen lini, fermētum, & stercus columbinum. Hæc præstantiora efficies si cū sapone molli, aut muccagine seminis sinapis miscueris. Cæterùm ruptorium seu causticum, quod fit ex calce, & sapone, in hac re principatum obtinet. Hactenus de tumoribus præter naturam in vniuersum: ac deinceps de particularibus eorum differentiis.

Auicennas, in fine tracta. 1. fen. 3. li. 4.

De phlegmone vera, & alijs à sanguine procreatis tumoribus. CAP. VI.

ABsoluto iam in vniuersum sermone de tumoribus, qui pręter naturam consistunt, tempestiuum est, de singulis eorum differentiis particulatim disseramus, à phlegmone sumentes exordium: vt quæ & frequentissimè incidat, & symptomata (vt Galenus ait) periculosissima excitet.

Itaq; phlegmone Galeno lib. primo de morbis & symptomatis, bifariam accipitur. Vno modo communiter, veterum qui ante illum fuerunt, more pro omni partium veluti inflammatione, & quadam efferuescentia, hoc est, pro omni calida, ac veluti flammea quadā dispositione, quam Græci propriè φλόγωσιν appellant. Altero modo à Galeno & iunioribus accipitur pro tumore ex sanguine vero ac puro, hoc est optimo, ac mediocrem crassitiem obtinente procreato. Et hæc quidem generis sortitur appellationem, atque inflammatio æquiuocè generi Latinis nominatur, Græcis verò absolutè phlegmone. Ea autem recentioribus duplex est, vera scilicet, & non vera. Vera phlegmone fit à sanguine benigno, hoc est, qualitate, & substantia seu consistentia optimo, sed copiosiore quàm sit parti ex vsu. Non vera & illegitima phlegmone, ex prauo & non naturali sanguine efficitur. Est autem sanguis, humor calidus & humidus ex temperatiori parte ipsius chyli progenitus. Et hic quidem duplex est: Naturalis, & nō naturalis. Naturalis, est humor calidus & humidus, substantia quidem mediocris, colore verò multū rubens, odore autem & sapore dulcis, mitis, ac benignus. Verùm non naturalis ille dicitur, qui ab isto nuper descripto de-

Duplex acceptio Phlegmones.

1 *Phlegmone pro phlogosi.*

2 *Phlegmone pro inflāmatione ex sanguine optimo.*

Phlegmone duplex. 1. Vera. 2. Non vera.

Sanguis quid & quotuplex.

flexit, degenerauitq́ue: intra tamen suæ latitudinis terminos, quos si trāsgreditur, nō iam sanguis, sed alius humor venit appellandus. Hoc autem (sanguinem inquam degenerare à propria sua natura) contingit dupliciter. Vno modo (vt aiunt) in se, hoc est, ratione sui permutata propria eius substantia, citra alterius admistionem. Altero modo, per alium seu ratione alterius. Et per se quidem adhuc bifariam, nempe: vel quia eius substantia crassior est: aut tenuior quàm debeat: vel quia aduritur, & quod ex eo tenuius est in flauam bilem mutatur, quod verò crassius, in atrā, idq́; absque separatione. Alterius verò ratione sanguis fit non naturalis, quādo alius humor illi permiscetur. Quod multifariam contingere potest, prout scilicet variæ species bilis, pituitæ, aut melancholiæ, cum ipso sanguine misceri possunt. Ex quibus liquet, quòd ex sanguine quatuor species seu differentiæ tumorum præter naturā procreantur. Primum ex sanguine naturali & benigno generatur vera phlegmone. Ex sanguine verò illaudabili facto per admixtionem aliorum humorum, tres enascuntur differentiæ phlegmones non veræ, atq; illegitimæ: quippe quod tres alij humores (pituita inquam & vtraque bilis) ipsi sanguini permisceri possunt. Itaq; si flaua bilis sanguini commisceatur, quod ex ambobus tum est conflatū, vocatur phlegmone erysipelatodes, si pituita phlegmone œdematodes, si atra bilis seu melancholia, phlegmone scirrhodes. At ex sanguine illaudabili & maligno per adustionem & corruptionem propriæ substantiæ, pro ratione tenuitatis aut crassitiei ipsius, generantur vel carbunculi, qui Græcis anthraces dicuntur, vel gangræna vel sphacelus. De quibus in sequentibus dicemus.

Sanguis bifariam degenerat à propria sua natura.

Quatuor differentiæ tumorũ ex sanguine.

De causis, signis & indicijs phlegmones.

PHlegmones causæ sunt tres: vt & aliorum omnium tumorum præter naturam qui per defluxionem fiunt.

Causæ phlegmones 3.

Primitiua scilicet, quam & prægressam & euidentem appellamus, antecedens, & coniuncta. Euidentes causæ inflammationis, sunt occasiones externæ: vt cōtusio, disruptio, conuulsio, fractura, vulnus, vlcus spontaneum, luxatio, & alia id genus, quæ quatenus dolorem in laborante particula excitant, fluxionē accersunt. Antecedens, vt sanguinis exuberantia, probi quidem & inculpati, vt cum ad

1. Prægressa.

2. Antecedens.

immod

immoderatam venarũ repletionẽ venæ pertingunt. Tunc enim cogitur sanguis (veluti quid superfluum) ad partem aliquam vel imbecillam, vel plus iusto excalfactam: vel dolore affectam, effundi, ac defluere. Vbi tandem compingitur, atque impactus manet, nisi protinus ab initio reprimatur: vt iam suprà in capite vniuersali dictum est. Ad quod subinde recurrendum tibi est: vt absolutam magis particulariũ tumorum, de quibus nũc agimus, intelligentiã consequaris. Coniuncta causa seu continens, est ipse sanguis, qui iam loco affecto infarctus est. Phlegmones notæ sunt, tumor, seu incrementũ partis supra naturalẽ habitũ. Calor vehemens, adeò vt membrum comburi videatur. Rubor per summa vigens, qualis ex balneis, vel igne, aut quouis alio modo calfactis aduenit. Dolor vehemẽs, nisi membrum difficilem omninò sensum habuerit. Pulsus, seu pulsationis sensus in profundo molestus. Tensio seu extensio membri, quam nõ modò ipsi tantùm deprehendimus, sed etiam ipse æger proprio sensu aduertit. Renixus partis tangenti eam, pro tensionis modo. Et si quæ sint alia, quę pręsentem sanguinis abundantiam in parte aliqua testantur.

3. Coniuncta.

NOTAE *veræ ac legitimæ phlegmones.*

Lib. de tumo. præ. natur. & 13. metho.

Phlegmone quatuor habet tempora, principium, augmentum, statum, & declinationem: nisi saltem fluxio intrò recurrat, vel repellentibus medicamentis statim reprimatur. Vbi autem quatuor hæc tempora percurrerrit, necesse est vt eius materia vel resoluatur atq; exhalet vel suppuretur, vel corrumpatur atq; putrescat, vel in scirrhosam ac lapideam duritiem abeat. Et horum quidem omnium signa ex capite vniuersali sunt requirenda: vbi explicatæ sunt notæ omnium temporum, & modorũ terminationis tumorum præter naturam, quæ vulgò apostemata vocant.

Phlegmones tempora 4.

IVDICIA.

Cæterùm phlegmonẽ plerunq; mala comitãtur symptomata, quæ eius curandi rationem interpellant immutátq; Cuiusmodi sunt, dolor vehemens, partem admodùm sensibilem occupãs, recursus materiæ ex glandulis (quas Græci adenas, & vulgò emunctoria vocant) ad partes internas, item partis affectę mortificatio (quam corruptionẽ esthiomenicam appellant) ex nimia scilicet refrigeratione & valido infartu ipsius materiæ (quæ inflammationem committebat) prouenıens, durities quoque lapidea & pene indissolubilis, vulgò sclirotica nuncupata, ex perperàm

Symptomata quæ phlegmones curationẽ interpellant

ac temerè facta tenuioris humoris dissolutione.

Galenus.

Quocircà diligenter ac sæpiùs quidem obseruare oportet, in curandis tumoribus, qui præter naturam consistunt, quò quisque tandem sit euasurus, & quæ inopinatè superuenerint accidentia, vt circa id quod apparet, & vrgens est, maximè insistamus.

Quod nos probè Galenus admonuit libro secundo ad Glauconem, & 13. Therap. ad hunc modum inquiens: In morbis quidem qui difficulter resoluuntur, verendum est, ne eorum reliquiæ prædurae relinquantur. Quare in singulis resolutionibus attendere oportet, ad quid transmutetur omnis, cuius curatio suscipitur, tumor. Nam ea quæ cum fortiter exiccantibus agitur, reliquias præduras operatur. Hæc Galenus. Sed tempestiuum est, ipsius phlegmones curationem aggrediamur.

Ratio curandæ phlegmones ex defluxione concitatæ, corporis summa occupantis.

Methodus curandæ phlegmones quæ adhuc in generatione est.

CVm inflammatio, quæ Græcis peculiariter phlegmone dicitur, ex influxu sanguinis, copiosioris scilicet quàm sit parti ex vsu, nascatur, fluxio autem incipiente adhuc phlegmone, partim fiat, partim iam facta sit, geminus sanè erit curationis ipsius adhuc incipientis phlegmones scopus, nempe vacuandi quod influxit, & prohibendi quod influit.

1 Fluxio quibus prohibeatur.

1. Retractio

2. Repulsio.

3. Causæ summotio.

Porrò fluxionem inhibebimus, si humorem influentem retraxerimus ac repulerimus, si afflictæ parti robur addiderimus, & si quid fluxionem accersit, summouerimus. Retrahemus autem atque in cõtrarium humorum defluxum reuocabimus, venæ sectione, si quidẽ vires valeant, & ætas permiserit. Sin minùs, admotis cucurbitulis, vel ligaturis frictionibus, vel calfactis partibus, directè affecto loco respõdẽtibus. Regeremus autẽ repellemúsve, admotis medicamẽtis quæ hac facultate prædita sint, hoc est, quæ alio fluxionem propellere ac transmittere possint. Causas verò defluxionem ad partem iam phlegmone obsessam accersentes summouemus, particulam ipsam, si imbecilla sit, confirmantes, roborantésve, si laxa nimis, adstringẽtes, si calida est, vt esse solet, refrigerantes, & dolorem, si discrutiat, demulcentes, ac corpus vniuersum, si sanguine abundet, & parti contagium transmittat, venæ sectione vacuantes:

tes: de quibus omnibus mox dicetur.

2 Vacuamus autem quod iam influxit, & in partem affectam se recepit, non modò medicamẽtis iis quæ digerunt, hoc est, discutiunt ac resoluũt, sed etiam quæ adstringunt, & refrigerant. Magísque profectò (inquit Galenus) ad incipiẽtes phlegmonas, frigidis, adstringẽtibúsque, quàm iis quæ digerunt est vtendũ. Atque etiam magis, vbi crassum quod confluit non est. Sed si sanguis in particula, quã phlegmone prehendit, vehementer est impactus, non est ampliùs repercutientibus vtendũ: vt in præcedentibus dictum est, sed tum digerere est tempestiuũ. In veterascente quoque inflammatione, quæ post totius corporis vacuationem, aliámq; idoneam curationem, duritiem quãdam ac nigrorem in partibus reliquit, sanguinem scarificationibus auferre (Galeno etiam autore) nõ est incommodum. Atque hæc summatim ac vniuersali quadam methodo dicta sint de curatione inflammationum, quas Græci peculiariter phlegmonas appellare consueuerũt, ex humorum defluxu incidentium. Quæ certè rationali medico, & in artis operibus exercitato, satis esse possent. Verũenimuerò quoniam chirurgiæ cãdidatis, & non ita eruditis, hæc scribenda suscepimus, non abs re, neq; alienum à nostro instituto factum videbitur, si quæ de phlegmonarum curatione non modò veteres medici, sed & recentiores chirurgi nobis scripto reliquerũt, post hanc vniuersalem ac compẽdiariam methodum sermone magis peculiari, & practico subiiciamus. Itaq; rationem curandi phlegmonem præter regimen (vt vocant) vniuersale, in quatuor scopos, seu intentiones, particulares, reuocare solent posterioris huius seculi chirurgi: nempe in debitam vitæ rationis obseruationem, 1 influxionis inhibitionem, seu materię (quod aiũt) antecedentis auersionem, 2 in humoris, qui iam se in parte recepit (quam materiam cõiũctam vocant) vacuationem, 3 & in symptomatum correctionem. 4

Vacuatio eius quod iã influxit. Gale. 13. Therap.

Scarificatio.

4. intẽtiones curationis phlegmones.

Prima itaque intentio perficitur debita sex rerum vulgò non naturalium appellatarum & eorum quæ illis annexa dicuntur administratione.

1 Prima intentio quæ est vitæ institutio.

Sunt autem res non naturales à medicis dictæ numero sex, vt statim ab initio huius operis dictũ est, aër, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, inanitio & reple-

Res nō naturales. tio animi affectus, seu accidentia. Quę omnia (quoniam phlegmone subindè febres accendit) ad frigiditatem, & moderatam humiditatem spectare debent. Pro quibus sequentia subiecimus præcepta.

Aër. Aërem syncerum & clarum eundémque frigidiusculum deligito.

Cibus. Victum tenuem frigidū & moderatè humidū seruato.

Potus. *Vinum oligophoron.* Vinum debile & pauciferum, id est, quod in temperando haud multam aquæ mistionem sustinet (Græci oligophoron vocant) assumito. Quòd si febris vehemens (vt sæpè assolet) accesserit, abstemius esto.

Motus. Partem phlegmone obsessam ne exercitato.

Quies. Quietem quantum potes, præsertim si plurima succorum abundantia sit, seruato.

Somnus. In somno & vigiliis modum teneto. Somnū diurnum, & præsertim meridianum, vitato.

Repletio. A crapula & ingluuie summoperè caueto.

Inanitio. Aluus fusa, & mollis tibi semper esto, atque eam interdum, si opus est, clysteribus subducito.

Animi pathemata. Iram, clamorem, contentionem, vt inimica, fugito.

Venus. A veneris vsu, velut ab hoste infestissimo, te substrahito.

2 *Auersio fluxionis, quæ secunda est intētio.* *Vena semper è directo secādā.* Secundus scopus curādæ phlegmones, qui est fluxionis auersio, perficitur venæ sectione, si vires & ætas ferant. Sēper autē in omnibus mēbris è regione siue è directo (quod Græcè κατ' ἴξιν dicitur) siue reuellere, id est, in contrarium retrahere velis, siue ad latus deriuare, vena secanda est, etiam si plethora adsit: è directo autem sunt dextra dextris, & sinistra sinistris. Ergo si ophthalmia oculum dextrum infestet, vel synanche partem gutturis dextram occupet, humeralis vena, vel eius loco, (si non appareat) alia, statim per initia fluxionis, in brachio dextro incidenda est. At si humor in genu confluat, secanda est cubiti vena, vel interna, vel media, nisi alterum crus malis scarificare, aut in eo venam pertundere, vt alicubi Galenus consuluit.

Venæ secādæ electio à laborante particula indicatur. Itaque venæ secandæ electio, & auersionis in contrariū (quæ ab Hippocrate antispasis dicitur) inuentio, à laborāte particula, & curandi membri positu præstatur, indicatúrque, vt 13. & 14. meth. med. ac sæpè alibi Gal. docet. Cęterùm corpus ipsum, quod phlegmone occupatur, nō modò cùm plethoricum est, sed etiam vbi morbi magnitudo suadet,

ſuadet, cùm mediocritatem ſuccorum continet, ſanguinis emiſsione vacuamus, ſi ſaltem Galeni conſilium ſequamur, qui lib. 13. metho. medendi ita fieri præcipit, inquiens: Dolor ſiquidem, & membri, in quo phlegmone ſedet, calor, etiam ſi purum ab excrementis totum corpus ſit, fluxionis cauſa fiunt. Expedit autem tũc partiùs id efficere [hoc eſt, ſanguiné detrahere] ac vacuare quidé, prout maximè tum ætati laborantis, tum naturæ congruit. Aeſtimatis præterea tum anni tempore, tum regione, tum hominis ipſius conſuetudine. Conferunt etiam non parùm ad retractionem ſanguinis in partem affectam confluentis, motus, frictio, & ligatura partis oppoſitæ, ſed maximè celebrata priùs (vt dictum eſt) ſanguinis detractione. Itaque ſi in manibus phlegmone eſt orta, crura exercitanda ſunt, vincienda, fricanda. Sin in cruribus, manus. Sed hæc magis ad medicum quàm chirurgum pertinent.

3 *Tertius ſcopus qui eſt humoris iã in parte recepti vacuatio.*

Tertium ſcopum aſſequimur ſolis, per initia phlegmones, repellentibus (exceptis priùs memoratis caſibus) parti inflammatione laboranti admotis. Vacuatur enim (vt Galenus ait) quod impletum eſt, non modò medicamentis iis quæ digerunt, ſed etiam quæ adſtringunt & refrigerant: cuius generis ſunt, quę repellentia & regerentia dicuntur. In augmento autem ad præſentem intentionem, id eſt, ad vacuandum quod iam influxit, ſimul & prohibendum ne deinceps amplius aliquid confluat, miſcenda ſunt digerentibus reprimentia: ita tamen vt horum copia ac potentia, illis adhuc præpolleat. In ſtatu verò æquis portionibus inuicem commiſcenda ſunt, ac mitigatoria (cùm vehementiſsimi tunc dolores adſint) applicanda. At in fine ſtatus, & in declinatione, ſolis digerentibus quod impactum eſt, vacuare oportet, ſi ſaltem ipſa phlegmone reſolutione ſeu diſcuſsione terminari debeat. Si verò degeneret in abſceſſum, & fieri non poſsit, vt puris collectio ac eruptio impediatur, tum ſuppurantibus, aperientibus, ac detergentibus medicamentis vti licebit. Porrò exiccantia conferunt in fine vtriuſque affectus, hoc eſt, phlegmones & abſceſſus. Hæc enim quod reliquum humoris eſt prorſus abſumunt. Verùm facta ſectione in abſceſſu iam ſuppurato, medicamentum quod ſine eroſione ſiccet imponendum eſt, vt in ſequentibus dicetur. Ad incipientes autem phlegmonas

Reprimentia in augmẽto præpollere debent digerẽtibus.

Si phlegmone in abſceſſum degeneret.

Repellentia repellendo aptissimum auxilium est Galeno oxycraton,
circa initiũ quod Latini puscam aquosam nominant. Est autem mi-
phlegmones stura ex aqua & aceto, ita quidem temperata, vt adhuc bi-
admouẽda. bi possit: spongia ergo hoc ipso oxycrato perfusa atque
1 imbuta, parti, in qua phlegmone residet, imponenda est.
Oxycratõ. Loco autem oxycrati, Galeni ipsius consilio, sumi po-
test vinum aliquod austerum, vel frigida solùm in particu-
Li.13. me- lis scilicet, quæ circa artus sunt. Galeni verba hæc sunt. In
tho.med. particulis, quæ circa artus sunt, sat fuerit [per initia phle-
gmones] etiam spongiam vel ex frigida aqua, cui paulu-
lum aceti sit immixtũ, vel aqua sola imponere, sicut etiam
ex vino aliquo austero. Ad idem summè efficax est eius-
2 dem Galeni cataplasma, ex semperuiuo, & malicorio in
Galeni ca- vino decoctis, rhu, idest, sumach, & polenta. Repellit enim
taplasma quod influit stringendo, atque id quod continetur exic-
libro 2. ad cando vacuat, affectásque partes vtroque nomine confir-
Glau. mat & corroborat. Hoc remedium à recentioribus, ex
Auicenna, sub hac formula posteà descriptum est: Reci-
Fen.3.libr. pe succi semperuiui libram vnam, vini quod crassæ sit sub-
4. tract. 1. stantiæ, & saporis acerbi libræ semissem, farinæ hordei
cap.3. quar. vnum corticis malorum granatorum, & sumach pul
uerisatorum singulorum vnciæ semissem, coquantur, &
3 fiat linimentum. Aliud quod ad idem efficaciter auxi-
Halyab. liatur, ex Halyab. Santali albi & rubri singulorum drach.
linimentũ. tres, memithæ, id est, glaucij drach. duas, terræ cimoliæ,
boli armenicæ, singulorum drach. vnam & semissem: o-
mnia in tenuissimum pollinem terantur, & diligenter cri-
4 brentur, posteà dissoluantur in succo semperuiui, aut por-
tulacæ vel lactucæ, & fiat linimentum. Aliud ad incipi-
entes etiam inflammationes phlegmonosas, tritum & vul-
gare, quod & recentibus vulneribus, & nuper acceptis
contusionibus, valde vtile est. Constat oui candido li-
quore, rosaceo, & stillaticia rosa, hoc est, aqua rosarum.
Panniculi hoc imbuuntur, parti inflammatæ apponun-
tur, & subindè mutantur. Cæterùm plurima alia tum
simplicia, tum composita medicamenta, ad incipientes
phlegmonas stringendo, & fluxionem reprimendo con-
ferunt, quæ partim ex libro sexto, partim ex aliis autori-
bus, qui de hac re scripserunt, requirenda sunt. Sed hæc ad
præsens nobis visa sunt sufficere.

Inter

Inter remedia, quæ phlegmonarum incremento forinsecùs admota subueniunt, efficaciter auxiliatur rosaceum, Græci rhodinon vocant. Hoc enim partim repellit, partim per halitum digerit: quippè quod olei rosæque mediam ad vnguẽ naturam obtineat. Itaque rosaceo paucula quædam inest adstrictio, quæ tenues ipsius particulas præuertere quidem (inquit Galenus) nequit: sed vbi illæ altiùs penetrauerint, in ipsam iam superficiẽ agere incipit, pro viribus constipando, contrahẽdo, ac condensando. Proindè fit, vt rosaceum phlegmonarum augmentis optimũ sit & aptissimum præsidium. Aliud Auicennæ, phlegmonarum incremento valde efficax. Cõcipit foliorũ maluæ M. vnum, absinthij, rosarum, singulorum vnciæ semissem, farinæ hordei vnciam vnã, olei chamæmelini quar. semissem: coquantur, & pinsantur, ac in formam emplastri mollis redigantur. Aliud eiusdem, habet vini ad dimidias vel tertias cocti (hoc sapam, illud defrutum appellamus) quar. vnum aquæ rosaceæ, aceti ana quar. semiss. croci, drachmas duas: moderato igne parùm ferueant, posteà colentur, & panni eo liquore imbuti parti phlegmone obsessæ applicentur, epithematis more.

1 Remedia in phlegmonarum cremento admouenda. Libro 3. de simp. medi.

2 Rosaceũ in phlegmonarum augmẽto optimum esse præsidium.

Porrò eiusmodi præsidia, quæ in augmento inflammationis adhibentur, mixtásque ex reprimentibus & digerentibus facultates habẽt, tardiùs amoueri, & mutari debent, quàm pura repellẽtia, initio ipsius phlegmones accõmoda.

Auxilia, in vigore seu statu phlegmones, & cùm in ea vehementes vrgent dolores, idonea sunt Aëtio, malua priuatim, & cum modico pane, & rosaceo illita. Melilotũ quoque in passo decoctum, & cum pane admotum. Idem possunt (inquit) & palmulæ in passo elixatæ & cum pane & rosaceo confectæ & mixtæ. Aliud quod per halitum digerit, in vigore phlegmones summè efficax. Perdicij, id est, parietariæ, maluæ ana, M. I. furfuris subtilis, farinæ volatilis, ana. p. I. fœnigræci, aneti, ana, vnciæ semis. olei chamæmelini quart. semiss. vino incoquantur, & exactò subigantur, donec in vnitatem coëant, & fiat emplastrum. Aliud ex Gale. desumptum lib. 13. Therap. Recipit medullæ panis frumentacei lib. vnã, maceratur spatio vnius horæ in aqua feruenti. posteà exprimitur, & huic admiscetur mellis optimi quart. vnum, formatúrque cataplasma. Hoc discutit, & dolores

Quæ in statu phlegmones conueniant.

Emplastrũ Galeni.

dolores mulcet. Vnguētum baſilicon, & quod è ſuccis conficitur, diachylon nominatur, in vigore phlegmones admouenda eſſe conſuluit Arabs ille Auic. verùm hoc remolliendo, illud verò maturando magis eſt idoneum: quanquàm tamen vtrumque vi aliqua etiam digerente polleat. Horum autem deſcriptiones lib. 6. requirendæ ſunt, vbi & valdè multa diſcutientia, tum ſimplicia, tum compoſita recenſentur, quæ in ſtatu eiuſmodi inflammationum efficaciter auxiliãtur. Cæterùm hæc & ſimilia, quæ ad diſcutiendum quod iam influxit, & ad dolores mitigãdos, præſidia adferuntur, cùm multa humiditate participent, tardiſsimè mutanda erunt. Porrò cum ex admotis nuper memoratis auxiliis, humor in particulam phlegmone obſeſſam delapſus diſcutitur, tumórque & extenſio minuuntur, dolorésque mitiores fiunt, tunc inflammationis declinationem

Quibus ſit vtendū auxilijs in declinatione phlegmones.

adeſſe putato, quo tempore ſolis diſcutientibus vtendum eſt. Cuiuſmodi ſunt, agreſtis malua illita, & paſſulæ exemptis acinis cū pane & modico melle, & hordei farina cum melle applicata. Itē lana ſuccida, ſtupæ, ſpongia, aut quid ſimile, vino calēte imbuta, poſteà expreſſa & appoſita: hæc enim omnia diſcutiendi vi pollent, & dolorē non excitant. Cæterùm ſi ob morbi pertinaciam & difficultatem locus affectus nimis multam, & reſolutioni contumacem materiam cōtinuerit, non ideò protinùs, vt quidam faciunt, ad chirurgiam, id eſt, ſectionē aut vſtionem, prorūpere oportet, ſed eniti, vt collectus humor diſcuſſoriis medicamentis per halitum digeratur. Moliri enim priùs digeſtionē oportet, medicamentis ad id conducentibus, quàm inflammationem incidere. Quòd ſi tumor digerentibus medicamentis nō cedat, nulláque ampliùs diſcutiendi quod in eo cōtinetur, ſpes relinquatur, ſed videatur potiùs materia ad ſuppurationem ſpectare, ad ea quæ maturant, & pus mouent, tranſeūdum erit.

Quādo ſperanda reſolutio.

Speramus autem tumorem (etiam ſi iam in abſceſſum degenerauerit) per halitū digeri poſſe, ſi materia, quæ eum excitauit, tenuis & pauca, reſoluique idonea fuerit: ſi & in loco minimè profundo deliteſcat, cutíſque particulæ laborantis rara extiterit. Si verò humor multus ſit & craſſus atque in alto ſinu reconditus, cutis verò denſa, exhalatio ſeu reſolutio nequaquàm ſperanda eſt.

Pus mouētia.

Proinde ad maturantia & pus mouentia veniendum erit:

erit:cuiuſmodi eſt cataplaſma, quod ex farina triticea, in aqua & oleo temperatẽ cocta, conſtat: hoc enim celeriter inflammationes,quæ digeſtioni non ceſſerunt, ad ſuppurationem perducit,vt etiam Galen.nobis autor extitit. Siquidem & calorem habet noſtro calori perſimilem, nempè temperatum ac mediocrẽ,& ratione farinæ,& olei(quę lentoris quippiam habent, quo meatus obſtruendo partis calorem natiuum digeri prohibent)vi emplaſtica prædicatum eſt. Quæ duo maximè in maturãtibus & pus mouentibus medicamentis deſiderantur. Sunt qui huic cataplaſmati croci momentum coloris gratia adiiciunt. Cæterùm ſi tumor, ob infarctos in eo craſſos & viſcoſos humores, ægrè ad ſuppurationẽ ducitur,eximiè ſubueniet cataplaſma ex radicum althęæ, & caricarũ dulcium ac pinguium decocto,quod mellis craſsitudinem repræſentet, & farina triticea cõpoſitum.Ergo accipe prędicti decocti lib.vnam, farinæ triticeæ ſelibrã, incoquantur ſimul, & in formam cataplaſmatis reducantur.Si autẽ loco farinæ triticeæ hordeacea apponatur,vel cibarius panis,quẽ Gręci συγκόμιστον vocant,diſcutiendæ inflammationi magis quàm ſuppurandæ conueniet,vt libro ad Glauconẽ ſecundo Galenus annotauit. Aliud in declinatione phlegmones puri mouẽdo apprimè idoneum,quod à vulgaribus chirurgis communiter vſurpatur. Habet autem corticis radicis maluauiſci, id eſt,althęæ,radicis lilij,ſenecionis,Gręcis erigeron dicitur, & foliorum maluæ ſingulorum M. vnum, farinæ triticeæ quart.vnum,farinæ ſem.lini vnciam vnam,axungię ſuillæ recentis libræ ſemiſſem:coquantur herbæ in aqua quantũ ſatis eſſe videbitur, & tundãtur cum reliquis in mortario, fiàtque cataplaſma. Pleraque alia puri mouendo accõmoda,libro ſexto deſcripta ſunt,ex quibus peritus quiſq; chirurgus,& in artis huius,quàm docemus, operibus exercitatus,præſtantiora,& naturæ laborantis, ac particulæ cui medetur,magis idonea ſeligere atque in vſum præſentem aſſumere poterit.Cæterùm ſi collecto ac iam cõfecto pure, abſceſſus in quem phlegmone degenerauit,ſponte nõ aperiatur,ſcalpello, vel cauterio, aut medicamento quopiam erodente (liberis iam ab inflammatione partibus) molienda puri, quod digeri non potuit,euacuatio eſt. Deinde vlcus ad cicatricem, ſimiliter reliquis vlceribus,perducendum

libro 2. ad Glauc.

Huius cataplaſmatis meminit Haliab.

Cataplaſma cõmune.

cendum est, nempe detergendo, carne implendo, glutinando, & demum cicatricem inducendo. Porro si materia, quæ tumorem parit, crassa est, & resolutioni, atque etiam concoctioni cōtumax, vehementérque carnis meatibus impacta (qualis esse solet in diuturnis inflammationibus malè curatis, resoluta scilicet tenuiori humoris parte, & crassiore in meatibus relicta) scarificatio timenda non est, præsertim (vt 2. lib. ad Glauc. Galenus admonuit) vbi durities, liuor, ac nigror, apparuerint. 5

4 *Symptomatum correctio.*

Quartus scopus, qui in curanda phlegmone chirurgo ac medico proponebatur, est symptomatum, quæ ipsi inflammationi superueniunt, correctio, & summotio. Ea autem ferè sunt, dolor, regressus materiæ, ex qua tumor excitatur, ad interiora, putredo & corruptela partis suppurantis, & veluti lapidea quædam durities, ex valenter exiccantibus & digerentibus relicta. 1 Ergo si vehemens dolor inflammationi accesserit, modis omnibus laborandum est, vt statim mitigetur. 1

1. Dolor.

Quandoquidem præterquam quòd vires prosternit, & legitimas actiones impedit, fluxiones quoque accersit, & sanguinem ad se allicit. Itáque si dolor acriùs vrget in phlegmone, confestim imponenda medicamenta sunt, quæ doloris vehementiam citra vllam noxam leuent, & demulceant. 2

Dolorē in phlegmone lenientia.

Quale est, quod ex passo, oleo rosaceo, & paucula cera, cum his ambobus liquata conficitur Galeno: hoc autem lana succida, quæ plurimum habet œsypi, excipiendum est, ac æstate quidem frigidum, hyeme verò tepidum apponendum. 2 Itáque medicamentum eiusmodi, sic vt dictum est attemperatum & admotum, rarefacit, extenuat, degerit, euacuat: humorem acrem, lentum, crassum, aut multum, partibus dolentibus hærentem, æquabilem reddit, vaporémque crassum, commodum exitum non habentem discutit, atque sic dolorem mulcet: nullam verò sua caliditate noxam inuehit: rosaceum namque calorem retundit. 3 Quo fit, vt hoc remedium citra noxam vllam dolorem mitiget, & affectui non incommodet, vt aqua calida, oleum, & triticea farina, quæ in inflammatione cum dolore incidente ex vsu esse non possunt, vt testis est Galenus: 3

Libro 2. ad Glauc.

hæc enim calfaciendo ac humectando relaxant, ac robur partis resoluunt, vnde & imbecillior redditur, & ad fluxionem excipien

excipiendam pronior. Ad eundem vſum (nempe ad mitigationem doloris in phlegmone) efficaciter apponuntur, roſaceum, ouorum lutea, quæ & vitellos appellant, mica panis albi, in aqua calente macerata, poſteà expreſſa, & roſaceo permixta. Præſenti etiam auxilio ſunt, maluæ in aqua decoctæ, mixtæ cum furfure & roſaceo: vel oleo violaceo. Crocū autē in omnibus ſedandis doloribus aſſumitur Auicennæ, atque aliis anodynis, id eſt, dolorē mitigantibus vtiliter commiſcetur. Porrò ſi tanta támque vehemens ſit doloris acerbitas, vt iis quæ à ſedando, leniendóque dolore quaſi ſuppetiis latis naturæ, propriè anodyna & paregorica dicta ſunt, demulceri non poſsit, ad narcotica, id eſt, ſtupefacientia, tranſeundum erit. Inter quæ hyoſcyamum admirandam opem ſæpe contuliſſe, frequenti experimento præter quorundam autoritatem comprobatum eſt. Itaque folia eius ſub calidis cineribus coquito, recenti axungiæ miſceto, & admoueto. Hoc vehementes dolores mulcet, & phlegmonoſos tumores ad ſuppurationem perducit. Cauenda autem ſemper eſt, dum hoc moliris, nimia humectatio: quippe quæ per initia inflammationum, cum magno dolore fluxu incidente, pernicioſa ſit, vt paulò antè diximus. Cæterùm ſi metus adſit recurſus materiæ phlegmonem excitantis, ad loca penitiora, & maximè verſus principes partes, trahentibus medicamentis (de quibus libro ſexto fuſiſsimè egimus) vel etiam admotis cucurbitulis, quæ vehementius & ex penitioribus partibus trahunt, eam foras euocare oportet.

Crocum.

Nota de hyoſcyamo.

2. Recurſus materiæ ad interiora.

Si verò à vehementer exiccantibus ac digerentibus inflammationi temerè admotis, reliquiæ tumoris in ſcirrhum abierint, radices cucumeris agreſtis (qui vulgò herbariis & officinis cucumer aſininus dicitur) aut bryoniæ, aut aſari, in aqua incoques ſæpe quidem (vt præcipit Galenus) has ſolas, nonnunquam verò & caricas pingues adiiciens. Deinde farinam cum aqua miſceto, cui & aliquid adipis, præſertim anſerini aut gallinacei, adiicito. Quòd ſi horum copia non ſit, ſuillum addito, & cataplaſma conficito. Hoc ſcirrhoſum affectum, ex valentius exiccantibus & digerentibus medicamentis in parte, quæ phlegmone occupabatur, relictum, efficaciter ſanat.

3. Durities relicta.

Galeni cataplaſma, ad induratos tumores.

sanat. Prædictarum quoque herbarum, & cum his althεæ radices, post moderatam decoctionem cum pane & adipe contritæ, & admotæ, eiusmodi induratos tumores discutiunt: vt libro secundo ad Glauconem luculenter docet Galenus. Itaque si phlegmonosos tumores, qui ægrè per halitũ digerũtur, nec facilè cõcoquũtur, in scirrhũ mutari timuerimus, valẽter digerẽtibus semper emolliẽtia remiscebimus. Sed de iis iterũ libro sexto locupletiùs dicemus.

4 *Putrefactio.* Porrò si portio aliqua suppurantis particulę computruerit, eam protinus excidere oportet vel plurimis scarificationibus profundis incidere: dein aqua salsa perfundere: & demum emplastrum apponere ex fabarum, aut orobi farina cocta in oxymelite. Reliqua quoque tibi molienda erunt, quæ in curatione gangrænæ mox subiiciemus. Sed melius fuerit capita curationis eiusmodi phlegmonosi affectus, breuibus quibusdam sententiis complecti.

Capita curationis rheumaticæ, id est, ex humorum influxu factæ phlegmones adhuc incipientis, & cum dolore non vsque adeò magno, affligentis.

Ex Galeno lib. 2 ad Glauc.

1 CORpus vniuersum congruis vacuationibus, sed præsertim venæ sectione, modò nihil obstiterit, inanito.

2 Partem inflammatam his, quæ influentis humoris repellendi vim habeant, perfundito, ac illinito.

3 Humorem qui in affecto loco cõtinetur, admotis exsiccantibus, ac digerentibus medicamentis, vacuato.

4 Robur ac virtutem affectę parti, & eam circunstantibus addito.

Capita curationis eiusdem phlegmones, quando cum grauiore dolore affligit.

1 VBi inflãmatio ex defluxione orta grauiore cũ dolore affligit, doloris vehementiã citra vllã noxã mitigato.

2 Ergo quæ vehementer stringunt, aut quæ calfaciendo & humectando relaxãt, ac robur resoluunt, ne admoueto.

3 Sed quæ quod influit, mediocriter stringendo, repellunt, & quod iam affectam partem obsidet, vacuant, inflammato loco adhibeto.

4 Spongiam acerbo vino, aut poscâ imbutam, vt fluenti humori via præcludatur applicato.

Si

Si hæc profecerint, & nusquam adhuc pus appareat, mollibus, & iis quæ aduersus fluxiones temperantur emplastris, vtitor. 5

Ex iis autem quæ exiccare, & fluentem sauguinem repellere citra dolorem posſint, tanquam optima deligito. Quale est, quod chalcite constat, rosaceo resolutum. Dein de lanam puram, ex vino acerbo madentem, superponito. 6

Vbi verò pus in parte ipsa apparuerit, semel atque iterum supradictum cataplasma, aut potius quod ex hordei farina constat, admoueto. 7

Si puris, eiusq; crassi copia, medicamenta superet, adeò vt nulla resolutionis spes habeatur, exitum ei quod digestioni non cessit, eo potissimum loco, quo est editissimum parato. 8

Post sectionem, nisi dolor vrgeat, vulnus exiccato, ac citra dolorem detergito. 9

Si post sectionem dolor vrgeat, eum fomentis primùm, deinde cataplasmate, mox humectãte aliquo medicamento, aut saltem non siccante, mitigato. 10

Si verò pars adhuc inflammata sit, cataplasma ex lenticula, quod vacuat, & repellit imponito. 11

De carbunculo, gangræna & sphacelo, quas sanguineas pustulas vocant. CAP. VII.

Ostquam de phlegmone prima inflammationum differentia, & nostris corporibus frequẽtissimè incidente, abundè satis, quantum ad chirurgum attinet, disseruimus, consequens visum est, vt primùm de carbone seu carbunculo, qui Græcis ἄνθραξ dicitur: deinde gangræna & sphacelo (quẽ vulgò cùm Auicennæ interprete esthiomenon appellant) dicamus. Ille enim ex sanguinea fluxione, vti & phlegmone, ortum habet, febremque acutissimam infert. Hæc verò magnas phlegmonas subinde cõcomitari solẽt, vt libello de tumoribus præter naturam, & plerisque aliis locis Galenus annotauit. Itaque carbo ex influente sanguine, nigro, crassóque, ac feculento, eodémque feruente, atque impense calido, nascitur. Cui si tenues quædam humiditates admixtæ fuerint, pustulæ quædam ambustis cõsimiles, per summa cutis excitantur, appellaturq; tunc hæc inflammatio, carbũculus cũ pustula. Quòd vitiũ sanè fre-

De carbũculo. ἄνθραξ. γαγγραίνα σφακελός.

Gãgræna & sphacelus magnas cõsequũtur phlegmonas.

Carbũculi generatio. & descriptio.

Carbunculus duplex.

NOTAE *carbũculi.*

1. Vlcus crustosum. quentissimè incidit. Interim tamen (licet rarò) & citra pustulam pustulásve incipit: verùm omnino crustosum vlcus fit. Dixi autem, citra pustulam, pustulásve, quoniam vna duntaxat aliquando pustula maiuscula cũ hoc morbo exoritur, qua rupta, vlcus cũ crusta gignitur. Sæpe verò non vna tantùm pustula erũpit, sed multę exiles, veluti milij semina, crebræ in particula residentes: quibus præruptis, similiter crustaceũ vlcus prouenit, quale ferramenta candentia excitant. Cæterùm inter initia priusquàm pustulæ enascantur, scabunt particulam omnino.

2. Pustula vna maiuscula, vel plures exiguæ.

3. Crustæ color cinereus aut niger. Crusta autem ipsa modò cinereũ colorem, modò nigrorem præ se fert, eoq; loco leuari cutis non potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Circumiacẽs caro in summam ac feruidam peruenit inflammationem, quam Gręci phlogosin appellant, & colore nigrescit, splendetq; bituminis & picis modo, veluti si plusculo rubro minùs misceas nigri. Talis autem est color bilis exactæ atræ. Et hæ quidem notæ sunt carbunculi ex ipso affectu desumptæ. Quibus accedit grauis & molestus admodùm laborãtis particulæ dolor, perinde ac si vinculis esset vehementer constricta. Necessariò quoque qui ita sunt affecti, febricitãt, idq; etiam magis, quàm illi, quibus erysipelatosa est phlegmone. Quòd si venenositas aliqua subsit (vt ferè semper assolet) nausea quoque & frequenti vomitu, vnà cùm omnimoda appetitus prostratione miserè torquentur laborantes. Sed & cordis tremor, & palpitatio, & frequens animi defectio illis adsunt.

4. Carnis circũpositæ inflãmatio cũ nigrore.
5. Dolor grauis.
6. Febris vehemens.
7. Nausea.
8. Vomitus.
9. Prostratio appetentiæ.
10. Cordis tremor.
11. Animi deliquium.

Quod vitium tunc huius ætatis chirurgis peculiari nomine anthrax appellatur, à carbunculo quidem malignitate & venenositate (vt volunt) differẽs. Cùm tamẽ ἄνθραξ Græcis sit idem, quod carbo, vel carbũculus Latinis. Proindè superuacaneum est, eorum signa & curationẽ (quod ferè omnes chirurgi faciunt) distinguere, & in diuersis capitibus de iis pertractare. Cæterùm carbunculi ipsi ex causis populatim grassantibus, magna ex parte oriuntur, & pestiferam luem consequuntur. Quocircà diligenti animaduersione circa eos opus est, tantum abest, vt negligi debeant.

Carbũculi luẽ pestiferã ferè semper consequuntur.

IVDICIA.

1. Carbũculus quando maximè lethalis, sum-

Porrò tametsi ἄνθραξ, seu carbunculus omnis, morbus sit acutus, periculosus & cõtagione inficiens, omnium tamen pęssimus est Auicennæ, & maximè lethalis, qui in emunct

emunctoriis, & prope membra principalia enaſcitur. Timendum enim eſt ne ad interiora & partem aliquam principem materia hæc venenoſa, quæ carbũculum excitauit, ſubitò recurrat. Quod ſi acciderit, in maximo vitæ diſcrimine æger eſt, præſertim ſi mala aliquot ſigna ſe prodiderint. Quin ſola illius putida, & pluſquàm lerneo tincta veneno exhalatio, ſufficiens eſt hominem enecare.

pto à loco affecto indicio.

Si circa ſtomachum, ſiue œſophagum, faucéſve incidat carbunculus, ſubitò (vt ait Celſus) ſpiritum ſæpe elidit. Minùs lethalis eſt carbunculus, Auicennæ, qui primùm ruber, deinde citrinus apparet. Qui verò liueſcit, aut nigricat, neminem ferè non iugulat, nullus tamen ex ſua natura non periculoſiſsimus cenſetur. Si accidentia quæ morbum hunc comitari ſolent, plurimùm remittantur, ſpes aliqua nobis promittitur. Si verò magis atque magis ſemper intendãtur, & vehementiora fiant, tũ planè eſt deſperãdũ.

2. Aliud indicium à loco affecto.
3. Iudiciũ à colore.
4. Iudiciũ ab accidentibus.

De curatione carbunculi.

CArbunculi curationem (ſuppoſita conuenienti victus ratione) ſtatim ab initio (ſi nihil obſtiterit ex iis, quæ venam incídi vetant) auſpicandã eſſe à ſectione venæ Gal. præcepit libro meth. med. 14. & ſecundo ad Glauconem: vultq; ſanguinis vacuationem, ad animi defectionem vſq; fieri. Quippe quæ plurimum commodi hoc vitio laborantibus ſit allatura: idq; perpetuò eſt obſeruandum, vt vena è directo pertundatur. Venæ autem ſecandæ electio ex laborante particula (vt in curatione phlegmones dictum eſt) nobis indicatur. Quocircà ea in re conſulendus eſt à chirurgo peritus aliquis medicus, qui vnde, & quatenus ſanguis mittendus ſit, probè nouerit definire. Secta vt decet vena, ſi nihil, vt dixi prohibuerit, alienum non fuerit eiuſmodi tumorem ſcarificare, plagis quidem (ob infeſtantis ſucci craſsitudinem) ſatis profundis: nempe quæ mediocribus (vt Galeno viſum eſt) ſint altiores. Sunt qui præcipiant ipſos ſcarificatus in cruſtaceo vlcere duntaxat eſſe faciendos. Ipſas verò inciſiones aqua ſalſa calente ſtatim perfundunt, ne in illis ſanguis coëat, concreſcátve, ſed foras egrediatur. Interdum etiam erodens aliquod medicamentum imponunt, cuiuſmodi eſt arſenicum, quod in ea re inter cætera primatum obtinet. Quidam verò loco ſcarificato ſanguiſugas admouent. Cæterùm laboranti par-

Carbũculi curatio à ſanguinis miſsióe ſtatim auſpicanda.
Vena è directo ſecanda.
Scarificationes profundæ.
Perfuſio ex aqua ſalſa calente.
Arſenicũ.
Sanguiſuga.

ticulæ (tametsi quod ad inflammationem spectat refrigerantia desideret) validè repellentia haudquaquam admoueri debent. Nec enim eiusmodi fluxionem, propter humoris crassitiem, atque etiam malitiam auertere poteris. Et si quando id feceris, aliud quippiam (vt Galenus ait) quod in alto sit corpore offendes. Atqui nec affatim affluere is humor, ipso Galeno autore, permittendus est. Inquirenda igitur remedia sunt, quæ cum modicè reprimendo, etiam digerere seu dissipare possint. Tale profectò est cataplasma, tum quod ex plantagine conficitur, tum quod ex bis cocta lente constat. Sed hic admiscenda nobis erit mica panis, qui furno sit coctus. Esto autem panis (ex Galeni consilio) nec omnino à furfure purus, nec nimium eius habens. Huiusmodi autem cataplasma recentioribus appellatur emplastrum de arnoglossa, cuius forma apud eos est talis. Recipe arnoglossi, lentium, panis furnacei, singulorũ partes æquales, coquãtur in aqua. His gallas addidit Auicennas, qui & ad eandem intẽtionem probat cataplasma, quod constat duobus malis granatis, coctis in aceto, aut aqua acetosæ. Et hæc quidem tum parti ipsi laboranti, tum circumiacentibus imponunt. Huic sententiæ accedit & Paulus Aegineta, inquiens, vt radicitus carbunculos diuellas, dirimasq; ab adiacentium commertio, malum Punicum acidũ minutatim concisum in aceto coques: vbi autem intabuerit, in læuorem deteres, linteoq; illitum induces: cùm siccescit, aceto humectabis. Item nucis auellanæ veteris, vel etiam non veteris medulla, carbũculos maturat, rumpitq;. Optimum autẽ etiam fuerit perpetuo circumiacentibus ipsis partibus vnguentũ ex bolo Armenia, rosaceo, vel myrtaceo oleo, & aceto confectum inducere: ne scilicet intrò, qui iam fluxit humor, recurrat. Sunt qui virus ipsum, & malignum humorem in pestilenti carbunculo, suctu, cucurbitulis, & medicamentis attrahentibus ad locũ carbone obsessum euocant & alliciunt. Quod sanè & faciendum consuluerim, si artus, & minoris notæ partes, ἄνθραξ occupet, & pigrè moueatur fluxio. Si verò validè, atque affatim irruat, modicè reprimentibus (vt modò ex Galeno adductum est) infrenandus vtcunque est fluxionis impetus, ne scilicet ingens nimis dolor ex fluxione tam valenter irruente in laborãte particula excitetur, atq; ita

> *Fluxionẽ in carbunculo nec auerti posse, nec debere, li. 14. The.*
>
> *Cataplasmata carbũculo idonea.*
>
> *Cataplasma de arnoglosso*
>
> *Cataplasma ex malis Punicis.*
>
> *Paulus.*
>
> *Medulla nucis auellanæ carbũculos maturat, & rũpit.*
>
> *Auxilia attrahẽtia virus.*

Quid super vlcus crustosum imponendum.

ita malum exasperetur. Super ipsum verò vlcus crustosum, vbi præcipuè membrum putrefit, valens aliquod medicamentum, & quod vehementer exsiccet, non autem quod concoquat, & pus moueat (quando ita putredinem particulæ foueris) imponendum est. Cuiusmodi est Andronis, Musæ, Pasionis, vel Polyidæ: diluiq́; id vino aliquo dulci, vel sapa, ad sordium crassitudinem debebit. Cataplasma etiam, quod ex orobi farina, & oxymelite constat Galeno, rectè apponitur, vbi vlcus malignum & cum putredine fuerit. In communi autem vsu est vnguentum vulgò Aegyptiacum nominatum. Quòd si hæc parùm proficiāt, ad acriora, & quæ ignis vires habeant, deueniendum erit. Cuius generis sunt, radix dracunculi, vel aristolochiæ, ex aceto trita, & imposita, calx, arsenicum, & sandaracha, & alia huiusmodi, quæ non aliter, quàm ignis adurunt. Hæc proficiunt satis, si protinus à viua corruptam partem resoluant. Quo facto, quicquid corruptum est & emortuum, protinus auellere & radicitus extirpare oportet. Cùm autem sub ipsis erodentibus medicamentis sequatur crusta, vndique à viua carne diducta, vulnus quidem, quod ex eis excitatur, vt cætera adusta curandum est. Cæterùm cùm extremis morbis (vt inquit Hipp.) exquisitè extrema remedia optima sint, cogimur aliquando (victis scilicet malo medicamentis) malignum carbunculum, cauterio, vt vocant, actuali, hoc est, candente ferro extirpare.

Cataplasma ex orobi farina, & oxymelite.

Vnguentū Aegyptiacum.

Adurētia medicamēta.

Quādo ad vstionē properandum.

Finis adurendi.

Finis autem adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est, vt rectè Celsus admonuit. Post hæc crusta vlceribus inducta, auxiliis ad id accommodis, resoluenda est. Quòd si adustionem laborans pati recusauerit, aliquis ex humili plebe adhibēdus est, qui carbonem ipsum mordicùs apprehensum radicitus euellat. Quales olim erant Psylli in Italia nominati, qui vulnera ex morsu serpentum illata, innocuè exugebant. Porrò auulso sic vel quomodocunque absumpto carbunculo, sinus, cessante iam inflammatione, primùm detergeri, deinde iam purus factus, implentibus medicamentis (quæ Græci synulotica vocant) curari debet. Vbi verò iam penitus fuerit impletus, nec ampliùs quicquam illi cauum remanserit, ea quæ cicatricem inducunt, similiter reliquis vlceribus adhibere fuerit tempestiuum. Horum autem omniū materia ex lib. vj.

Psylli.

Auulso vel absumpto carbūculo, quid posteà agendū.

& tractatu de vlceribus requirenda est. Cæterùm si non admodùm sæuiat malum, nobísque aliquas dederit inducias, maturatur, & aperitur Auicennæ, admotis ficubus, fermento, & sale adinuicem mixtis. Vbi autem bis vel ter appositum fuerit huiusmodi cataplasma, locus omninò niger & dehiscens apparere solet. Atque tūc mundificatiuo ex apio locus detergendus erit. Medicamen quoque ex vitellis ouorum & sale confectum, si sæpiùs admoueatur, maturat & aperit carbunculum, vt scribit Theodoricus. Ad eundem finem in communi vsu est hodie medicamentum quod melle, sale, triticea farina, & ouorum luteis constat. Consolida maior (quod Græci symphyton appellant) inter duos lapides contrita, diuino quodam (vt referunt) miraculo anthracem sanat, & ex toto intra diē vnum interimit, ita vt nulla amplius deinceps curatione egeat, prætérquàm ea, quæ cōmunis est aliis vulneribus. Miranda etiam narrant alij de scabiosa: nempe quod comesta vel ex vino pota, internos tumores ad exteriora protrudit, & insensibiliter dissoluit, discutítque.

Maturatiuum Auicennæ. *Mundificatiuum ex apio.* *Cataplasma vulgare optimum quod vsurpatur in parisiorū Nosocomio.* *Consolida maior.* *Scabiosa.*

Quæ crustas vlceribus resoluunt.

CRustas huiusmodi carbunculi vlceribus resoluunt, butyrum recens, axungia porci, & alia id genus pinguia. Ad id etiam mirè proficit subsequens emplastrum. Nam præterquàm quòd escharam, id est, crustam, citiùs multò quàm prædicta resoluit, dolorem etiam ab acribus & adurentibus medicamentis, vel candente ferro excitatum, demulcet, atque malignum ipsum succum, qui carbunculum creabat, potenter discutit. Habet autem farinæ triticeæ & hordeaceæ singulorum vncias tres. Ex quibus cum decocto maluarum, violarum, & radicum althçæ fit solidū emplastrum, addendo butyri, & axungiæ suillæ liquefactæ singulorum vncias duas, vitellos quoque duorum ouorum, qui adiici debent quādo ab igne remouentur: atque hæc omnia rursus cum radice & foliis prænominatis, diligenter tusis, & subactis, ac per incerniculum cretis, adinuicem miscenda sunt. Victus ratio, epithemata, opiata, & alia id genus, quæ cordi roborando dicata sunt: Item vacuationes, si quæ necessariæ sint, ad diæteticen & pharmaceuticen omnino pertinent. Quare in iis administrandis peritus aliquis medicus erit consulendus. In communi autem

Emplastrū escharā resoluens. *Theriace.*

vsu est

vsu est apud omnes theriace, quæ ad fabæ magnitudinem exhiberi solet, ex aqua scabiosæ, vel si febris adsit admodùm acuta & vehemens, ex aqua rosacea vel buglossi: debétque à laborante assumi sex horis à pastu. Cæterùm quoniam superius facta est mentio de trochiscis Andronis, Polyidæ, Pasionis, & Musæ, quos tantoperè celebrat Galenus, non alienú fuerit, eorum descriptioné hic subiicere.

Andronis trochiscus hæc recipit.

Cytinorum, id est, florum seu capitulorum mali Granati, drachmas decem, aluminis scissilis drachmas quatuor, chalcanthi drach. duodecim, myrrhæ drachmas quatuor, thuris, aristolochiæ, gallæ, singulorum drach. octo, salis ammoniaci drach. quatuor.

Polyidæ sphragis pastillus hæc continet.

Malicorij * pondo sex, myrrhæ pondo octo, aluminis scissilis * pondo quinque, thuris * pondo quatuor, chalcanthi * pondo trium, fellis taurini * pondo sex: vino dulci excipiuntur.

*Quod sic * stellatim decussatur, nota est denarij, quæ pro drach. hîc ponitur.*

Polyidæ pastillus alius.

Aluminis fissi pondo denariûm trium, thuris pondo denariûm quatuor, myrrhæ tantundem, chalcanthi pondo denariûm duum, cytinorum pondo denarium duodecim, fellis taurini pondo denariûm sex, aloës pondo denariûm octo: vino austero excipiuntur.

Musæ trochiscus hæc habet.

Aluminis scissi, aloës, myrrhæ, chalcanthi, singulorum pondo * sex, croci, crocomagmatis singulorum pondo * 3. cytini pondo * 4. mulso ex falerno facto assumuntur.

De Gangræna & sphacelo.

Gangrænas nominat Gale. lib. 2. ad Glauco. eas quæ ex magnitudine inflammationis fiunt mortificationes, nondum tamen integrè factæ sunt, & iam confirmatæ. Eius mali tanta vis est ac tyrannis, vt nisi celerrimè succurras, facilè affecta pars mortis habitum repræsentet, hoc est, promptissimè, vitæ sensus & motus extinctionem contrahat. Vt verò membrum sic vitiatum, & languens, in totum sensu fuerit destitutú, ac omninò emortuú, ita vt percussum, vel sectú vel adustú, non sentiat quæ patitur, affectum húc non iá ampliùs gangrænã, sed sphacelon Græci nominant, Latini verò syderationẽ, recentiores esthiome-

Gãgræna quid, & vnde ortú habeat.

Gãgræna pessimus tyrannus.

Sphacelus.

non appellant: quod nomen etiam ad gangrænam extendunt. Auicenna autē esthiomenon vocauit, quādo ad partes continuas trāsit corruptio, quo nomine in re alia vtuntur Græci. Quidā affectū hunc modò herpeta esthiomenon, modò cancrū vlceratū impropriè tamen, nominant.

Oßium sideratio.

Accidit autē hic affectus etiam osibus, cùm caro ipsis circúdata ac circúfusa tetros gignens ichoras, id est, deprauatam saniē generans hoc tetro viru ea imbuerit, ac fœtidissima putrilagine consumpserit, Cùm itaq; membrū ita ex toto, vita, sensu, motúq; priuatum apparuerit, cōfestim ad viuum vsq;, quàm proximè sanæ parti erit resecandū.

Syderatū membrum cōfestim resecandum.

Itaq; differt sphacelus à gangræna, quòd ille osibus etiā (vt dictum est) innascatur, nedū carni & vasis, hæc verò osibus non adueniat: vna tamen species sphaceli est, sed proprium nomen & singulare præter cōmune sortita. Huiusmodi absolutam partis affectæ corruptionem, sensum penitus auferentem, vulgus Gallicum appellat ignē Sancti Antonij, aliàs Sancti Martialis.

Ignis sancti Antonij.

Mortificationis causæ 3.

Accidit autē trifariam eiusmodi mēbrorū mortificatio, seu vitæ in mēbris extinctio, ac destructio.

1 Vno modo, quando membrū non amplius potest recipere vitam sibi à corde per arterias transmissam: propter dissolutionem mixtionis atque harmoniæ ipsius laborantis mēbri.

Quæ mēbri mixtionem dissoluunt.

Dissoluitur autē ac deperit mixtio atq; harmonia partis, vel ob nimiam frigiditatē, vt aliquando contingit per hyemē validam atq; asperā: vel ab immoderata, & inconsultè ac temerè molita inflammationū refrigeratione, aut ab excedēti ac suprà modū vehementi caliditate, & venenositate inflāmationum ac malignarum (vt vocant) pustularum.

2 Altero modo gangrænā & sphacelū fieri contingit, quādo vita in membro recepta præfocatur, atque extinguitur, vt nonnūquam euenit in magnis inflammationibus, quæ ita interdū venas, arterias, & poros cutis obturant, constipántq;, vt spiritus ibidē, prohibita in totum effluuij vaporosi trāspiratione, & aëris externi attractione, strāguletur, suffocetúrq;.

3 Tertio modo, hæ mortificationes & vitæ extinctiones fiunt in mēbris, quando prohibetur transitus atque influxus vitalis spiritus à corde ad membrū aliquod, idq; vel propter vehementē ligaturā, vel contusionē aliquā in viis, ac meatibus ipsis, per quos defertur spiritus, factā. In summa, gangræna & syderatio, quā

Græci

Græci necrosin, & sphacelum vocant, nostris corporibus
accidunt vel denegata parti, vitali facultate, vel natiuo cor
poris calore, ac temperiè pereunte. Cæterùm signa gāgræ- SIGNA
næ & syderationis, Galeno in opusculo de tumoribus præ *gangrænæ*
ter naturam sunt hæc: Primū quidem illud coloris floridū, *& sphaceli.*
quod phlegmonis, id est, inflammationibus adfuerat, in ip 1
sis extinguitur. Deinde dolor & pulsus seu pulsatio, hoc 2
est, arteriarū motus ipsis ægro sensibilis, recedūt, non fini-
ta adhuc dispositione, verùm sensu iam emortuo. Vnde
membrū mox nigrū conspicitur, molle quoq; & putridū 3
fœtoreq; expirans, cadauerosum efficitur. Quo fit, vt cùm 4
premitur digitis, facilè cedat in profundum, nec posteà re
uertitur aut resilit, imò apparet cutis à carne seiūcta. Hæc IVDICIA.
autem partis affectæ mortificatio, quā Græci gangrænam *Lib.4.*
appellant, tantæ est (inquit Paulus) ferocitatis, vt nisi quis
rupta omni mora præsentissimas tulerit suppetias, laborās
particula facilè emoriatur, & vicinas sedes inuadat, ac ho-
minem ipsum iugulet. At si (vt refert Celsus) nondū planè *Libr.5.*
tenet, sed adhuc incipit, eam curare non difficillimum est,
vtique in corpore iuuenili, & magis etiam si musculi inte-
gri sunt, si nerui vel læsi non sunt, vel leuiter affecti sunt.
Vbi verò penitus insedit hoc malum, & iam in sphacelū a-
biit, insanabile est, plurimique sub frigido sudore mo-
riuntur.

De curatione Gangrænæ ex magnis inflammationibus genitæ, & sphaceli ex gāgræna creati extirpatione.

CVm sanguinis copia gangrenā generet, eius curandi *Corrupti*
ratio statim auspicanda est à copiosa corrupti sangui- *sanguinis*
nis, qui in mēbro laborante compingitur, vacuatione. Sed *vacuatio.*
interim negligi non debent, quæ ad diæteticam, pharma-
ceuticam, venæ sectionem (si necessaria fuerit) & cordis
tutelam pertinere videbuntur, pro quibus consulendis e-
rit chirurgo peritus aliquis medicus, qui omnia probè, &
vt res exigit, norit instituere. Fit autem larga illa sangui-
nis ita impacti (cuius occasione fiunt mortificationes) ex
parte affecta emissio, vel vena incisa, si quæ amplior, ac
turgens circa eandem partem conspicitur, vel cute vni-
uersa partis affectæ, vnà cum subiecta substantia, excisa,
vel pluribus & altis scarificationibus diuisa. Alij ad eun-

dem finem ſanguiſugas admouent, & venas minores proximas aperiunt. Verùm profundæ illæ ac frequentes ſectiones aut ſcarificationes, multò ſunt ad eius mali curationem efficaciores. Cæterùm pro affectus magnitudine, vel maximæ ſectiones fiunt, vel inciſuræ (quas ſcarificationes appellamus) vtræque frequentes: illæ, vbi putredini vicinius malum eſt, hæ, vbi tantùm putreſcere incipit. Quò enim vitium maius eſt, eò maiore remedio, vt cuique conſtat, indiget.

Poſt ſcarificationē locus aqua ſalſa abluēdus.

Vbi autem abunde ſanguinem ex altis illis plagis emanare permiſerit, locus aqua ſalſa abluendus erit, vt ſanguis craſsior, & qui alioqui ibidē concreſceret, foràs egrediatur.

Medicamēta putridis conſecrata.

Deinde medicamentum aliquod putridis conſecratum, id eſt, quod putrefactionem prohibeat, ac reſoluat, induci debet, quale eſt farina orobi, aut lolij (quod Franci iuraiam, quod vini modo temulentiam concitet, appellant) aut ſi harum facultas non ſit, fabacea ex oxymelite, vel ſyrupo acetoſo. Vtile etiam fuerit, locum ſcarificatum bis in die aceto calente, ſed mulſo præſertim lauare. Hæc enim ſua ſiccitate ſaniem & putrilaginem abſumunt, eámque detergunt: frigiditate verò, quod nondum vitiatum ac corruptum eſt, à putredine vindicant.

Vnguenti Aegyptiaci vs.

Vbi autem iam ipſe veluti feruor ſubſederit, ac mali furia ſeſe remiſerit, vnguentum id, quod vulgò Aegyptiacū appellatur, ex flore æris, alumine, melle & aceto, ad æquas portiones mixtis & coctis compoſitum, ſuperimponendum erit. Hoc enim putrefactionem prohibet, ac reſoluit: putrefactum quoque ac corruptum ab integro & ſano adhuc dirimit, & decidere cogit. Denique cruſtam inducendo, quod ſanum eſt, conſeruat, ac tuetur. Quòd ſi valentius atque efficacius medicamen velis apponere, ſalem prædictis adiice: aut ſi malum magis adhuc increuerit, aliquem ex trochiſcis paulo antè memoratis exquiſitiſsimè tritum, aceto & vino dilutum:

Trochiſci cauſtici.

vtpote vel Andronis, vel Polyidę, vel Muſæ, vel Paſionis: vel vnum ex iis qui recentioribus dicuntur, calidicō, aldaron, & ex aſphodelo, qui ob ſuam vim cauſticam corruptum à ſano dirimunt.

Arſenicū ſublimatū.

Probatur in ea re antè omnia arſenicon quod vocant ſublimatum, purum aut correctū, ídq; vel in puluere, vel ex vino diſſolutū, & linamēto, aut xylo, quod Galli cotonem appellant, exceptū, inter ſanū & corruptū applicatum. Hoc

enim

enim confeſtim malum ſiſtit, & id quidem ſine dolore. Quòd ſi neceſsitas exigat, ſpathula vel ſpecillo ſeparãdum eſt ſanum à corrupto. In eiuſmodi autem medicamentis adhibendis: vt res ſecurius tractetur, attentos ſedulò nos eſſe oportet circa naturam corporis ægroti, ſicuti rectè nos Gale. admonuit inquiens, Si corpus ruſticum fuerit, & durum natura, vehementiora deſyderat medicamẽta: fœmineum vero, & mollem carnem habens, imbecilliora. Infantes quoque vel pueri, & quicunque inter viros & balneas amant, & in otio degunt, mollia exigũt medicamina. Conſyderanda inſuper eſt partium, quæ malè affectæ ſunt, necdum corporis totius natura: quando abſcindis, aut circuncidis id quod iam computruit. Quædam enim ſunt, quæ citiſsimè ad putredinem veniunt, ſi negligenter curentur: aliæ verò tàrdiuſculè: quædam item medicaminum vires ac beneficia tardius ſentiunt, aliæ citius.

Lib. 2. ad Glauco.

Porrò ſi nihilo magis malum his cauſticis medicamẽtis conſtiterit, vri id quod eſt inter integrum, ac vitiatum locum debet. Solent verò hæc auxilia omnia, nihil interdum proficere, atque tunc vnicum, tametſi (vt Celſus ait) miſerum auxilium eſt, membrũ quod paulatim emoritur, abſcindere, vt cætera pars corporis tuta ſit. Nam quod cõputruit, veneni in modum ſuo contactu, quod adhuc ſanum & integrum eſt, inficit, & corrumpit. Si quando autem putrefactam huiuſmodi atque emortuam partem abſcideris, vel quod in mẽbro quopiam computruit vſque ad ſanum corpus concideris, eam quæ veluti quædam radix eſt, ſanæ atque integræ parti adiunctam, ob maiorem ſecuritatem, ex Galeni conſilio candenti ferro adurere conuenit. Ita enim celeriter ſanguinis profluuium compeſces, & putredinem arcebis. Facta verò aduſtione, porri ſucco, vel (vt Paulus ait) ſale cum porro vtendum eſt, vel aliquo ex iis, quæ paulò antè diximus. Hæc enim ſiccant, & ſtringunt putredinem, atque humorum affluxum prohibent. Vbi verò tibi videbitur his remediis adhibitis ceſſare putredo, vt cruſtæ citiùs decidant, cataplaſmate vtendum eſt ex pane vel hordeacea farina, vel triticea ex hydrelæo incocta. Itẽ medicamento, quod cephalicum vocãt, ex melle illitum. Hæc enim detergẽdo, cruſtã à ſubiecta carne reſoluunt. Quinetiam medicamentũ, quod tetrapharmacum dicitur, præ-

Vſtio quãdo adhibenda.

Si gangræna in ſphacelum abierit.

Lib. 2. ad Glauc.

Lib. 4.

Cruſtas à partibus exuſtis ſoluentia.

tereà

tereà & Macedonicum, pus mouendo ac emolliendo, crustas à subiectis corporibus diducunt. Quemadmodum & reliqua omnia, quæ ad suppurationẽ perducunt. Hęc enim præterquàm quòd emolliunt, pus sub crusta conficiunt, quod eam resoluit, scilicet inter carnem subiectam & crustam ipsam interiacens. Panis quoque cum apio tritus, aut ocymo, optimè crustas à sanis partibus citra erosionẽ detergendo, detrahit. Sic & iris, vel radix panacis, vel aristolochiæ, vel acori cum melle. Solent autem vulgò ad crustas *Butyrum.* resoluendas vti butyro, aut alio quouis vnctuoso. Vbi verò crusta exciderit, locum aceto abluunt, posteà sequens em- *Emplastrũ Gulielmi à Saliceto.* plastrum admouent, quod ad Gulielmum a Saliceto refertur. Recipit autẽ mellis selibram, vitellos ouorum crudos tres, aut quatuor numero, farinæ hordei selibram: hæc miscẽtur in formam emplastri. Post biduum verò vel triduũ, vt melior fiat mundificatio, huic emplastro addi possunt drachmæ decem myrrhæ electæ. In teneris autem corporibus ad crustæ separationẽ, & sordium detersionẽ, abun- *Libro 2. ad Glau.* dè sufficit Galeno orobi farina cum melle, vel thure. His ritè peractis huiusmodi vlcera ad sanitatẽ perducẽda sunt medicamentis, quæ carnem producãt, & cicatricem inducant: synulotica, & epulotica Græci vocant.

Capita curationis gangrænæ & sphaceli.

1 Vitiatum sanguinem in affecta parte impactum affatim vacuato.

2 Post scarificatus aut sectiones, locum affectum aqua salsa abluito. Deinde medicamentum putridis consecratum inducito.

3 Vbi mali furia se remiserit, vnguentum Aegyptiacum superimponito.

4 Si malum iis remediis non cesserit, id quod inter vitiatum & integrum est, ferro candente adurito.

5 Quòd si hæc omnia nihil profecerint, & iam gangræna in sphacelũ degenerauerit, membrũ quod sic planè emortuum fuerit, vsque ad partẽ sanam, ita vt nihil prorsus putridi relinquatur, ocyssimè abscindito.

6 Vbi quod computruit resecueris, quo securius mali radicem euellas, ferramenta igne flagrantia adigito.

7 Post exustionem porri succum, atque alia id genus, quæ siccant, stringunt, & fluxionem arcent, admoueto.

Cruſtam vel medicamentis adurentibus, vel ignito ferro inductam, à ſubiectis corporibus reſoluere (ſolet enim inde ſanguinis profluuium ſequi) ne properato. 8

Cùm putredo ceſſauerit, nec amplius ſanguinis profluuium reformidaueris, ea quæ cruſtam detrahũt, applicato. 9

Vbi cruſtæ exciderint, curationẽ reliquis vlceribus communem adhibeto. 10

Qui ſequuntur aphoriſmi, ad medicum pertinent.

VIctum tenuem, & refrigerantem, gangræna & ſphacelo laborantibus inſtituito. 1

Fluxionem ſanguinis miſsione, ſi nihil obſtiterit auertito: atque eadem plenitudinem (ſi adfuerit) vacuato. 2

Medicamento quod catholicõ appellatur, vel nigra caſſiæ fiſtularis medulla, ad hæc tamarindorum, lupuli, ac fumariæ decocto, ſanguinem depurato. 3

Theriacam, atque id genus alia, quæ cor vitæ fontem ac principium, à putridis, & graueolentibus illis, à parte vitiata ſublatis effluuiis, tuetur, labotanti ſumẽda exhibeto. 4

De eryſipelate, & aliis tumoribus à bile creatis.

CAP. VIII.

TAmetſi pituita, in generatione humorũ, ſanguinem conſequatur, maiórque eius humoris portio ſit in corpore ſecundũ ſanguinem, quàm aliorum humorum, quia tamen tumores præter naturam à bile procreati (quæ apoſtemata cholerica cõmuniter vocant) in valde multis conſpirant cum ſanguineis: conſequẽs eſt, poſt determinationem phlegmones, & aliorum qui à ſanguine fiunt, tumorum præter naturam conſiſtentium, de iis nunc dicamus, qui à bile excitantur, & nomine quidem communi eryſipelata vocantur Græcis, Latinis verò antiquioribus ignes ſacri. Eſt igitur eryſipelas bilioſæ fluxionis germen, circa cutim vtramque maximè conſiſtens, & eam ſcilicet, quæ foris eſt, omnium partium commune tegumẽtum, & membranoſam illam ac tenuem, quæ ſingulis internarũ eſt circundata. Nonnunquàm verò & aliquid quoque ſubiectæ ſibi carnis occupat, ſicuti & phlegmone (quæ fluxionis ſanguineæ ſoboles eſt, in carnoſa corpora maximè incidens) etiam cutis aliquid apprehẽdit. Itaque cùm flaua bilis verè tenuis,

Pituita in humorũ generatione ſanguini proxima.

Eryſipelas quid.

Eryſipelas exquiſitũ.

tenuis, vel sanguis feruens & cõsistentia tenuis (qui recentioribus cholera dicitur naturalis, Galeno verò χολὴ ξανθὴ) per solam cutem diffusus fuerit, nihil inferiorem carnem molestans, particulam tamen in tumorem aliquantum attollens, cũ inflãmatione & rubore in flauũ clanguescente, ac protinus ad tactum euanescente, affectus hic priuatim ac propriè Galeno verum atque exquisitũ erysipelas nuncupatur. Hoc autem vnius rationis est, seu (vt dicunt) vniforme, & absque vlceratione incidit. Auicennas spinam vocauit.

Spina.

Cũ verò amaræ bilis succus crassior acriórq;, quàm pro naturæ modo redditus fuerit, summã cuticulã (quam epidermida Græci vocant) exulcerat, excoriátve, atque aliquando cutis exulceratio spatio temporis ad profundum peruenit, ita vt inferiorem seu subiectam carnem attingat. Nuncupatúrque tunc eiusmodi affectus etiam erysipelas: sed cum vlceratione, quod (Galeno autore) eiusdem generis est cum herpete.

Erysipelas cum vlceratione.

Verũenimuero, si nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio sit, sed ex ambabus mixta, non iam tantũ erysipelas, sed dispositio permixta erysipelate atque inflammatione nominatur Galeno. Ab eo autem quod in mistura exuperat, nomen vitio indetur. Etenim vbi sanguis præcellit, phlegmone erysipelatosa dicetur. Vbi verò flaua bilis præpollet, erysipelas phlegmonosum appellabitur. Verũ vbi neutrum vincit, & æqualia vtriusque apparuerint accidentia, tunc vitium id phlegmones erysipelatósque mediũ vocabitur. Iam verò & aliarum mixtionum similis vtique erit interpretatio: nempe si multa bilis pauco humori pituitoso aut atrabilario remisceatur erysipelas œdematosum, vel scirrhosum dicetur.

Erysipelas nõlegitimũ & eius species.
Phlegmone erysipelatodes.
Erysi. phlegmonodes.
Medium vitium.

Bilis.

Porrò cum simpliciter bilem dicimus, vel biliosum humorem, more Galeni & aliorum Medicorũ, nos pallidam bilem seu flauam, & amaram, nõ autem acidã & nigram, inaudimus. Hæc autem naturalis cholera, & certa aliis nominatur, ex sanguine quidem tenui & feruente generationem obtinens. Atram verò bilem nunquam absolutè bilem nominamus, sed semper cum adiectione humoris, appellationis colorem adiungente. Est igitur bilis, quæ χολὴ Grecis dicitur, vulgò autem cholera, humor calidus & siccus, ex tenuiori & calidiori parte chyli: vel ex sanguine tenui & feruente, vt modò diximus, procreatus. Hæc autem

Bilis flaua duplex.

duplex

duplex est iuxta neotericorum diuisionem, naturalis scilicet, & non naturalis. Naturalis, est humor calidus & siccus potestate, substantia quidem tenuis, colore verò flauus, aut ruber, declinans ad quandam citrinitatem seu flauitiem, sapore verò exactè amarus, non autem acutus siue acris: vt quidam malè affirmarunt.

1 Naturalis.

Non naturalis verò, bilis dicitur, quæ à prædicto humore verè bilioso degenerat, intra terminos tamen suæ latitudinis continetur, quos si egrediatur, non iam bilis, sed alius humor reputabitur. Hoc autem (bilem inquam egredi limites suæ latitudinis) contingit bifariam: vno modo (vt sic dicatur) per se, & in se: altero modo, per admixtionem. Per se, & in se adhuc dupliciter: Vno modo, quando bilis illa naturalis putrescit, & aduritur, & talis dicitur adusta per putrefactionem. Altero modo, quando bilis non naturalis vitellina dicta, igneo calore percoquitur in hepate, aut in ventriculo, aut in venis, & efficitur porracea, quam etiam prasinam vocant, vel æruginosa, quæ extremè quidem malæ sunt.

2 Non naturalis.

Bilis duobus modis deficit à sua natura

Vitellina ex meraca bile.

Bilis porracea.

Æruginosa.

Per admixtionem verò bilis efficitur non naturalis, seu præter naturam, cum alius humor illi extrinsecus accedit. Et hoc quidem fit multifariam. Nempe si phlegma tenue & aquosum illi admisceatur citrina seu crocea efficitur, si crassum & viscosum, vitellina: si verò melancholia adusta illi permiscetur, efficitur bilis adusta per admixtionem. Et sic iuxta Auicennæ placitum, sex sunt species bilis non naturalis. Apud Halyab. verò quatuor duntaxat. Nullam enim prorsus mentionem fecit de duabus speciebus adustis. Galeno autem lib. 2. de virtutibus naturalibus, nulla bilis præter naturã esse dicitur, prçter vitellinam, quæ ouorũ vitellis, tum colore, tum crassitudine est adsimilis.

Crocea bilis.

Vitellina, ex admixtione pituita.

Auicen.

Haly.

Siquidem porraceã & æruginosam ex prauis ac corruptis humoribus, propter quorundã esculentorũ aut olerũ cruditatẽ, qualia sunt, beta, cepa, brassica sæpenumero in vẽtriculo ait generari. Atque etiã interdũ talibus nequaquã ingestis, ratione ęgritudinis, aut malę alicuius dispositionis, in venis ipsis generatur. Ex iis itaque colligitur, quatuor species seu differentias inflammationũ (quæ vulgus cholerica apostemata vocat) ex bile ipsa generari. Nẽpe ex bile vera, syncera, & laudabili (quam tenuem feruentémque sanguinem appellamus) procreatur ea species inflam

Porracea bilis quò gignatur.

Quatuor ĩflãmationũ differẽtiæ, ex flaua bile oriũtur.

Verũ eryſipelas. Tria eryſipelata illegitima.

inflammationis, quæ Galeno verum atque exquiſitum eryſipelas appellatur, lib. 2. ad Glau. quod tanquàm cutis ſolius paſsio eſt. Græcè autẽ ἀκριβὴς ἐρυσίπελας nominatur.

Ex bile verò non naturali, & aliis humoribus permixta, tres alię naſcuntur differentię, vtpote eryſipelas phlegmonôdes, eryſipelas œdematôdes, & eryſipelas ſcirrhôdes. Ex bile autem quæ pręter naturam ex aduſtione facta eſt, pro ratione tenuitatis aut craſsitiei ſubſtantię ipſius, generantur vel herpetes eſthiomeni, id eſt, exedentes (qui eiuſdem generis ſunt cum eryſipelatis, quæ cum exulceratione incidunt vel phagedænæ, quæ cum cute pariter ſubiectam carnem altiùs erodunt & exulcerati cancri, aliaque eiuſmodi erodentia, & cacoëthæ, id eſt, maligna vlcera, quæ puſtulæ corroſiuę recẽtioribus chirurgis dicuntur. Itaque tenuiſsimus quidẽ in eiuſmodi humoribns, eſt is, qui exulceratum herpetem excitat: craſsiſsmus, qui cancrum. Proximum deinceps locum occupat, quod ad craſsitudinem attinet, qui phagedænas creat, vt libro 14. methodi medendi Galenus annotauit.

Herpes exedens. Phagedænæ. Cancri exulcerati.

Cauſæ veri eryſipelatis

Cauſæ veri eryſipelatis vti & phlegmones verę, ſunt tres. Prægreſſæ, quæ & primitiuæ dicuntur, antecedentes, & coniunctæ. Cæterùm raró fit eryſipelas à cauſa prægreſſæ, frictiones tamen violentæ, inſolatio & admotio medicaminum attrahentium ipſum nonnunquàm excitant.

De ſignis & indiciis veri eryſipelatis.

NOTAE eryſipelat.

1 *Rubor flaueſcens, ad tactum ſubterfugiens.*

Signa & indicia veri atque exquiſiti eryſipelatis ſumuntur ex collatione ipſius ad phlegmonem iuxta Galeni doctrinam, 14. Therap. & 2. ad Glauconem: ex quo apertè colligitur verum ac legitimum eryſipelas veluti quandam ſpeciem eſſe phlegmones, id eſt, inflammationis generaliter acceptæ. Notæ igitur eryſipelatis ſunt, color aſpectu rubidus, in flauum elágueſcens, qui (rubor inquam flaueſcens) ad tactum, hoc eſt, digitorum appreſſu facilè ſubterfugit, rurſuſque illabitur.

2 *Tumor paruus.*

Tumor exiguus, in cute potiùs conſiſtens, quàm altè deſcendens.

3 *Calor vehemens.*

Calor vehemens febrem excitans maiorem, eâ, quæ ex phlegmone accenditur. Siquidem calidius multò eſt eryſipelas, quàm phlegmone.

4 *Pulſatio exigua.*

Pulſatio (quæ magnæ phlegmones proprium eſt ſymptoma) non admodùm fortis.

Dolor

Dolor mordicās & pungens nullā (vt in phlegmone con- 5 *Dolor pi-*
tingit) inuehens tensionem, & si quæ sunt alia bilis domi- *ctorius.*
nium significantia. Quod autem ad iudicia pertinet, ery- IVDICIA.
sipelas vt plurimùm faciem prehendit, incipitque maximè 1
in ea nasi parte, quæ vulgò lepus appellatur. Deinde
mox in faciem totam expanditur, gemina quidem occa-
sione: nempè ob faciei raritatem, & ipsius bilis leuitatem.
In ossis autem exutione seu denudatione, erysipelas su- 2
perueniens, malo est, vt scribit Hippocrates Aphoris. 19.
libro septimo, hoc est, symptoma prauum est, si osse nuda-
to caro circunstans ab erysipelate occupari videatur. Hoc *In cō. præ-*
autem, Galeno teste, rarissimè accidit. Rursus sequenti *dict. Aph.*
aphorismo scribitur ab eodem Hippocra. quòd ab erysipe- 3
late putredo, aut suppuratio, malum. Hæc enim (inquit 4
Galenus) nunquàm erysipelatis superueniunt, nisi valde 5
malignis. Verum ac legitimum erysipelas quatuor habet 6
tempora, vti & alij præter naturam tumores. Horum au- 7
tem signa ex præcedentibus sunt requirenda. Exquisitum *Erysipelas*
erysipelas raro terminatur suppuratione, sed magna ex *motum se-*
parte insensibili transpiratione seu resolutione. In ery- *quitur ter-*
sipelate quædam interdum contingunt symptomata, quæ *tianæ fe-*
nonnunquàm magnitudine ipsius morbi causam exupe- *bris.*
rant, atque ideò curandi rationem interpellant, hoc est, 8
curationis ordinem euariant, peruertúntque, vt etiam su- *Erysipela-*
perius de phlegmone dictum est. Ad hæc erysipelas mo- *ta circa ca-*
tum sequitur tertianę febris, nam ad eius materiam quan- *put curatu*
dam habet analogiam. Vtriusque enim materia, humor est *difficilli-*
biliosus. Cæterùm erysipelas ab exterioribus verti ad in- *ma.*
teriora non est bonum: ab interioribus autem ad exterio- 9
ra, bonum, vt ab Hippocr. scriptum est Aph. 25. lib. 6. Ery- 10
sipelata verò, quæ capiti oboriuntur, plus facessunt nego- *Erysipelas*
tij, adeóque (vt Paulus ait) periculosa esse solent, vt nisi ef- *in vtero*
ficax consequantur auxilium, interdum affectos strangu- *prægnantis*
lent. Scribit etiā Hipp. lethale esse, si erysipelas sit in vtero *fœtū ene-*
mulieris prægnātis. Facto enim sic in vtero erysipelate, fœ- *cat.*
tus ex necessitate moritur. Siquidē acuta febris (vt Gal. ait *Curationis*
in cōmentario) sæpe eum citra inflammationē interimit. *erysipela-*

Erysipelatis curatio. *tis, scopi v-*

CVm erysipelas, sicuti & phlegmone, de qua paulò antè *niuersales*
egimus, affectus calidus sit, & ex humorū defluxione *duo.*

fiat, geminus etiã erit totius curationis ipsius scopus, nempe refrigeratio & vacuatio. At veluti vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationẽ vincebat, ita refrigerationis indicatio in erysipelate, magis vrget quàm vacuationis. Illa enim quãtitate, hoc verò qualitate magis premit & discrutiat. Itaque erysipelas magis refrigerari, & minus vacuari: Inflammatio contrà magis vacuari, & minus refrigerari debet. Quanquam vtriusq; affectus curandi (vt inquit Galenus) commune caput sit, infestantis scilicet humoris vacuatio. Ideóq; postquàm refrigeratum erysipelas fuerit, ad ea quæ digerũt seu discutiũt medicamenta conuertimur. Porrò vt geminum hunc scopum vniuersalem, refrigerationem inquam & humoris infestantis vacuationem, assequamur, quatuor aliis scopis particularibus iuxta posterioris ætatis chirurgorum placita, est opus.

Particulares curãdi erysipelatis scopi 4.

1 Primus scopus, consistit in recta vitæ institutione atque obseruatione.

2 Secundus, humoris ad partem affectã confluentis, quem antecedentem materiam appellant, auersionem cõcernit.

3 Tertius in humoris, qui iam in partem ægram influxit (quem materiam cõiunctam dicunt) vacuatione consistit.

4 Quartus verò & postremus circa symptomatum correctionem, ac propulsionem versatur.

Primus scopus.

1 Primum scopũm facilè assequemur, si rerum omnium, quas non naturales vocant, administratio, ad humiditatẽ & frigiditatem (vt in febre tertiana) spectauerit. Quandoquidem erysipelas ex flaua bile ortum habet, quæ temperaturæ est calidæ & siccæ.

Aëris delectus.

Ergo aërem quoad fieri potest, frigidiorem & humidiorem deligito, præparatóque.

Ambientis præparatio.

Aestate igitur subterraneas domos frigidissimas, maximè perflatas, & ad Arcton versas, tibi deligito. Si loci huiusmodi occasio non datur, & calidior aër extiterit, ipsum sic præparató.

Aquam frigidam ex vasis in vasa subinde transfundito.

Pauimenta domus assiduè aqua, quæ prorsus gelida sit, aspergito.

Rosas, & violas plurimas, vitium folia, & capreolos, salicis quoque ramulos, & reliquos flores ac germina, quæ frigidæ humidæque facultatis sunt, humi spargito, ac in

aërem

aërem proiicito.

Turbã hominũ conclaue laborantis ingredi prohibeto.

Cibus.

Pinguia, dulcia, acria, calidáque omnia vitato.

Lactuca, cucurbita, portulaca, oxalide, (quam acetosam vocant) hordeato, oriza, & aliis id genus, quæ sanguinem incrassant, & refrigerant, lubens vescitor.

Potus.

A vino in totum abstineto.

Cremor ptissanæ, aut aqua hordei tibi potus esto.

Repletio. *Inanitio.*

Victus temperantiam seruato.

Aluus tibi semper mollis esto.

Motus.

Ab omni motu, præsertim vehementi atque immoderato abstineto.

Animi affectus.

Iram, contentionẽ, atq; omnem animi vehementiorem motũ, aut perturbationem, tanquàm aduersissima fugito.

Nitida, ac munda circa te omnia sunto.

Venus.

Venerem ne exerceto.

Atque hæc de primo scopo dicta sufficiant.

2 Secundus scopus.

Secundum autem scopum curationis erysipelatis cõsequemur, si succũ in corpore delinquentem cõmoda vacuatione ademerimus. Ergo in vero ac legitimo erysipelate nõ necessariò, vt in phlegmone, sanguinem ex vena detrahemus; sed medicamento quod flauã bilem exigat (cholagogon Græci vocant) ventrẽ per inferiora expurgabimus, si saltẽ affectus magnus sit, & corpus bile abundare videatur. Itaque cũ erysipelas febres accendat, & eas vehementiores quàm phlegmone, medicamenta, quę impensè calida sunt, & scammonij succũ, quod recentior Gręcia dacrydion vocat, recipiunt (cuiusmodi est, quod vulgò in officinis electuariũ de succo rosarum appellatur) huic affectui minimè idonea sunt. Ergo vel rhabarbarum offerendum est, vel potio, quę Rasi aqua tamarindorũ dicitur. Recipit autem pruna Damascena 24. tamarindorum recentiũ drachmas decem, sacchari violati quar. semissem. Cui vt efficacior reddatur, aliquid diluti rhabarbari adiici potest. Quòd si exigua sit affectio, ne hæc quidẽ cholagoga medicamenta necessaria erũt, sed abundè fuerit, tũc acri clystere vti, vt Gal. visum est. At in erysipelate phlegmonoso non abs re feceris (modò nihil obstiterit) si curationẽ à sanguinis missione auspicatus fueris. Tale autẽ sępius faciẽ apprehẽdit, vnde & Paulus protinus ab initio venã in cubito pręsertim hume-

2. ad Glau.

In erysipelate phlegmonoso competit phlebotomia.

ralem in eo incîdi iubet. Sin autē hæc non appareat, eam, quæ se cōspectui magis obiicit. Si quid verò sanguinis detractionem impediat, purgatione ex medicamento, quod bili ducendæ dicatum est, vtendum pręcipit. Non pugnat tamen Paulus cum Galeno. Nempe cùm Paulus secādam esse venam præcepit in erysipelate, quod capiti seu faciei oboritur, de phlegmonoso erysipelate intellexit, quòd sępissimè faciem apprehendit: Galen. verò de legitimo erysipelate locutus est, in quo sanguinem non mittit. At in œdematoso aut scirrhoso erysipelate, purgationę vtendū est, quæ mistas habeat facultates, hoc est, partim flauā bilem, partim verò pituitosum, aut melancholicum succum educat. Atque in iis quidem omnibus consulendus est doctus aliquis, ac prudens medicus, à cuius consilio & decretis ne transuersum quidē vnguē didiscedere debet chirurgus. Sítque hoc satis semel monuisse, quòd chirurgus nihil vnquàm in iis, quæ ad purgationē, & sanguinis missionem per phlebotomiā attinent, attentare debet, citra periti alicuius medici consilium, nisi forsan siquandò vrgeat necessitas, & vbi nullus pręstò adest medicus.

Chirurgus in ijs, quæ ad phlebotomiam & purgationē attinēt, nihil attētare debet, citra periti alicuius medici consilium.

3 *Tertia intentio.*

Tertiam intentionem complent refrigerantia & reprimētia, in principio fluxionis, exceptis casibus in capite vniuersali commemoratis. Trāsacto verò principio, & stata iam fluxione, quod membro inhæsit, & impactū est, digerentibus seu euaporantibus medicamentis extrinsecus admotis, vacuandum est, per occultam scilicet censui trāspirationem. Omnium siquidem huiusmodi tumorum sic pręter naturam consistentium, vacuatio duplex est, Gal. 14. Therap. Vna quidem repellentiū ad alias partes: altera foràs digerentiū, per eum, qui sensum fugiat halitum. At quoniā erysipelas non quantitate modò affligit, sed etiā ex vehemēti scilicet inflāmatione, qualitate ipsa cruciat, ampliorem refrigerationem, quàm phlegmone requirit. Post totius igitur corporis (vt paulò antè dictum est) vacuationē, reprimentibus auxiliis vtemur, afflictam particulam, seu ipsam, quæ patitur cutem, vt decet, refrigerātes, præsertim cū sine manifesta aliqua occasione factū fuerit erysipelas.

Hîc Guido deprauatè citat Galen.

Quatenus refrigerandum in erysipelate.

Est autem refrigerationis terminus, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purū erysipelas est, statim cum hoc quiescit. Quod non purū est, sed iam quodammodò phlegmonôdes,

nôdes, si plusculum refrigeres, liuidã cutim pręfert. Sin ne sic quidem quis desistat, nigricat, potissimũ in senili corpore: sic vt quædam ita refrigeratorum, ne digerentibus quidẽ posteà medicamentis ad perfectionẽ possint sanari: sed scirrhosus quidem tumor in particula derelinquatur. Ergo satius est (inquit Gal.) vbi laborantis particulæ alteratum colorẽ videris, à refrigerantibus retundentibúsque ad contraria, id est, dissipantia, seu digerẽtia, & exiccãtia, transire, priusquàm vel liuida vel nigra prorsus fiat. Adhibenda autẽ semper cura est, vt quæ illinuntur, perliquida sint atque humida, eáq; sæpiùs cõmutentur, ac per spongias frigido aliquo liquore imbutas, subinde quę admota sunt, abluantur. Siquidẽ multus particulæ feruor celeriter in vaporem erũpens, hæc desiccat. Cæterùm inter ea, quæ refrigerandi, atq; repellendi facultatẽ obtinẽt, in hoc affectu conuenientẽ, laudat imprimis Auicennas ex simplicibus, perfusionem aquæ frigidæ. Gal. verò cõmendat succũ solani, semperuiui, portulacæ, psyllij, alterci, id est, hyoscyami, lactucæ, vmbilici Veneris (quæ herbula Græcis cotyledon appellatur) intybi, id est, cichorij, lẽticulæ palustris, cucurbitæ atque alia id genus. Ceratum quoque ex aqua admodùm frigida, quod recipiat quadruplũ rosacei ad ceram albã. Sit autẽ rosaceũ ex oleo omphacino, id est, immaturo sine sale cõfecto, quibus in pila emollitis aquæ frigidæ superfunditur, quantũ potest recipi. Si verò aceti tenuis & pellucidi momentũ admiscueris, præstãtius atque efficacius medicamentum reddideris. Porrò hæc omnia actu frigida sunt admouenda, & subindè mutanda, priusquàm manifestè incaleant, aut arescãt. Conducit etiã plurimùm ad rem præsentẽ, si pars erysipelate obsessa, illinatur cerusa sola, vel mista cum aceto & lycio, vel terra cimolia, aut figulari cum solano, aut argenti spuma cum rosaceo, item acacia cum aceto. Ad idem cõfert plurimũ & sequens cõpositio. Succi plantaginis vncia vna, rosacei, vnciæ tres, lithargyri nutriti, vncia vna, cerusæ lotæ drach. tres, lactis muliebris semuncia, miscentur omnia simul in mortario plumbeo, & fit linimentũ. Teri debent primùm lithargyrum & cerusa, deinde oleũ & succus paulatim & sensim affundi debent, donec exactè misceantur. Quòd si ampliorem refrigerationẽ desyderes, his & aliis priùs enu-

Lib. 14. Therap.

Materia refrigerantiũ ex Gal.

Adiecta ex Paulo.

Ceratum.

Compositũ medicamentum.

meratis (ex Pauli sententia) admisceri potest, opij aliquid, vel cicutæ, vel mandragoræ: Verùm ab iis, & similibus, quę stupefaciendi vim habēt, abstinendū esse censeo, nisi maxi ma vrgeat necessitas. Cæterùm vbi inflāmatio ægrotātis mēbri iā desiit, ac feruor erysipelatis sese remisit, Galenus humorē in particula receptū quam coniunctam materiam vocant, priusquàm ex refrigeratione liuor appareat, discu tit, imposito cataplasmate, ex hordei farina, seu ex cruda polenta, ὠμὴν λύσιν Græcè vocāt, & aliis in ratione curādę phlegmone superius dictus. Quemadmodum enim signa erysipelatis sumebātur ex analogia signorū phlegmones, ita & curationis ipsius erysipelatis auxilia, ex analogia remediorū curationis phlegmones sumēda sunt. Porrò talia medicamēta, quæ dissoluendi, seu euaporandi facultatē obtinent, in hoc affectu cōuenientē, plurima tū simplicia, tum composita referuntur à Paulo Aegineta lib. 4. c. 21. Item ab Aëtio libro de re medica decimoquarto. Satis autem fuerit, nunc vnū ex multis recēsere quod omniū mihi præstantissimū visum est. Althęę nouellæ foliorum pōdo, id est, libra assumitur, concoquuntur in hydrelęo: cocta verò probè teruntur, adiectóque rosacei triente, id est, vnciis quatuor, argenti spumæ, & cerusę, singulorum vnciis duabus & semisse, id est, dimidia: iterum læuigātur cum succo coriani, aut semperuiui, aut solani: deinde micis panis adiunctis, vt emplastri formam induat, illinitur. Quòd si fortè liuor iam locum occuparit, incisa antè cute, cataplasma superponendū est, perfundendúsque locus, plurimum quidem (vt Galenus pręcipit) aqua calida: digerit enim, & plagas abluit: sed & aqua, & muria interim conducet locum fouere, cùm scilicet crassior est. Hæc enim crassitudinem incidunt, ac detergent. Quarta intentio curationis erysipelatis, quæ est accidentium correctio, perficitur vt in curatione phlegmones dictum est, cùm agebatur de reditu materiæ, de induratione, & corruptione. Item de dolore & ardore. Hæc enim symptomata etiam erysipelati, vti & phlegmonæ accidere solent.

Euacuatio coniunctæ materiæ, p euaporantia.

ὠμὴ λύσις.

Hydrelæū est mistura ex aqua et oleo, seu oleum dilutum.

Si liuor iā locum occuparit.

4 *Quarta intentio.*

Porrò optimū doloris ac vehementis ardoris mitigatorium auxiliū fit, ex foliis, & radicibus hyoscyami, inuolutis in stupis, & coctis sub prunis: deinde mixtis cū vnguento, quod populeon vulgò appellatur, vel cum axungia, vt superius dictum est in curatione phlegmones.

Doloris & ardoris mitigatoriū.

Si verò contingeret ipsum erysipelas exulcerari, curetur admotione vnguẽti albi, aut vnguenti de lithargyro, quorũ descriptiones ex sexto libro requirendę sunt. Quòd si illis adderetur aliquid scoriæ, hoc est, recrementi plumbi, optimum sanè atque efficacissimum foret remedium. Sed præstat vt totam curandi erysipelatis rationem, breuibus quibusdam sententiis in modum epilogi complectamur, vt quæ diffusius à nobis suprà dicta sunt, memoriæ tenacius hæreant. *Si erysipelas exulceretur.*

Septem de erysipelate aphorismi, totam ipsius curationem summatim complectentes, ex Galeno.

IN exquisito erysipelate, sanguinem ne detrahito. 1

Si bile corpus abundet, & affectus magnus sit, ventrẽ medicamento cholagogo, per inferiora purgato. 2

Quòd si exiguus morbus sit, & corpus bile vacuum, à medicamento flauam bilem per aluum ducente, abstineto, & acri clystere contentus esto. 3

Vniuerso, vt oportet, corpore purgato, partem affectam per initia moderatè reprimentibus medicamẽtis, & abundè refrigerantibus, vsque ad coloris mutationem, perfundito, atque illinito. 4

Vbi laborantis particulæ alteratum colorem videris, & feruorẽ erysipelatis iam remissum, ac inflãmationem desiisse, à refrigerantibus, astringentibúsque, priusquàm vel liuida, vel nigra prorsus particula fiat, ad contraria, hoc est, digerentia, seu discutientia, & exiccantia transito. 5

Quæ ex vlceribus, aliísque euidentibus causis fiunt erysipelata, primùm scarificato, deinde cataplasma ex hordeacea farina imponito. 6

Si erysipelas non exquisitum fuerit, sed phlegmonôdes, præsertim vbi sanguis in corpore exuberat, intrepidè sanguinem mittito. 7

De Tumoribus, qui cum erysipelate societatem habent, hoc est, de herpete miliari, & exedente, quæ pustulæ cholericæ recentioribus chirurgis dicuntur.

TVmores illos præter naturam, qui cum suprà comprehenso erysipelate societatem habent, atque ad ipsum quodammodò pertinere vidẽtur, ex bile autem nõ naturali, & secreta, id est, aliis humoribus, minimè permixta, generationem obtinent, recentiores tum medici, tum *De Herpete.*

Pustulæ malæ & cholericæ vulgò dictæ.

Herpetes.

chirurgi, pustulas malas cholericas appellant: Græci verò, (vt Hippoc. Galen. & Paulus) herpetas vocant. Quæ vox Latinis ferè sonat, malum quod serpit: ἕρπω enim idẽ quod serpo, vnde ἕρπης serpens dicitur. Herpes tamen non absolutè malũ quod serpit, significat apud medicos, sed certũ morbi genus, de quo nunc agitur. Itaque malum quod serpit, latiùs patet, quàm herpes. Nam & phagedænæ serpentia etiam vlcera dicũtur. Huiusmodi autem vniuersas

Formicæ Auicennæ.

Herpes quãdo fiat.

Herpetis species duæ.

pustulas Auicẽnas formicas appellauit: Galenus verò eas inter inflammationes adnumerauit, sed Celsus sub ignis sacri nomine has intellexisse videtur lib. 5. cap. 28. Fit igitur herpes, quàndò flaua bilis, non naturalis, sola, & secreta, id est, nullo alio illi admixto humore, in particulã aliquam confluit, atque ibidem consistit: quæ si consistentia sua crassior sit, acriórq; totam exulcerat cutem, vsque ad carnem suppositã, vocatúrq; tunc vitium huiusmodi Hip

ἕρπης ἐσθιόμενος, id est exedẽs, vel depascens.

1 pocra. & Græcis ἕρπης ἐσθιόμενος, Latinis verò herpes exedens, vel depascens: & decimoquarto Therap. Galeno absoluto nomine herpes. Si verò tenuior & minus acris, calidáque fuerit bilis, pustulas exiguas per summam cutem, 1 id est, in sola superficie cutis (hanc enim tantùm veluti deürit) milio, hoc est, milij seminibus similes excitat: ob quã similitudinem affectus tunc Latinis miliaris herpes nominatur: Græcis verò quibusdam post Hippocratis ætatem

Herpes miliaris, siue cenchria.

Lib. 14. Therap.

2 κεγχρίας ob eandem rationem dictus est: κέγχρος enim Græ 2 cis, miliũ nobis dicitur. Atque hæc species Galeno autore lib. 2. ad Glaucon. generis sortitur appellationẽ, cùm simpliciter, & sine additione illi herpes vocetur. Alibi tamen herpetis nomine, Galenus herpetem esthiomenum, id est, exedẽtem intelligit: vt paulò pòst dicetur. Hic autem non 3 protinus vlcus facit, vt alter, qui exedens dicitur, sed vt dictum est, admodum exiguas pustulas ad speciem milij excitat, quæ & ipsæ interposito spatio, ac procedente tẽpore, cùm disrũpuntur scilicet, in vlcus abeunt. Proinde non

Ex Paulo, & Gal.

Lib. de tu. præter nat.

sine rationẽ Oribasio & quibusdam aliis etiam ante Ga- 3 leni tempora visum est, in eiusmodi vitio, bili esse aliquid pituitæ tenuis admixtũ, quę pustulas illas minutulas procreat. Vnde & nõnullis pustulosus herpes dictus est. Alter verò, qui esthiomenos appellatur, non ita pituitæ commixtus est, sed exactæ bilis, ac nullo alio humore infectæ, esse videtur.

videtur: ideóque cum erosione accidit, affectu cutis continuitatem prehendente, vnde & nomen illi impositum est. Esthiomenos enim idem est, quod erodens vel exedẽs. Atque hic affectus quidem eiusdem generis est, cum pustuloso atque exulcerato erysipelate, à quo tamẽ differt humoris ipsius biliosi (ex quo vitium vtrumque ortum habet) tenuitate. Id quod testatur Gal. his verbis: Est enim (inquit) admodum tenuis humor, qui herpetẽ excitat, adeò profectò, vt non solùm omnes interiores partes, quę vtique carnosæ substantiã sunt, transeat, sed etiam cutim ipsam ad summam vsque cuticulã (epidermida Greci vocant) quam solam, proptereà quòd ab ea remoratur, tum erodit, tum exedit: quando si hanc quoq; sudoris vice transiret, haudquaquàm vlcus excitaret. Quippe id, vlcerum quæ ex mordente humore oriuntur, quæ nimirum spontanea vocant, commune est, quòd humor qui ea facit, sistitur in exitu, ac tardat. Hactenus Gale. Vbi nomine herpetis simpliciter & sine additione, intelligit herpetem esthiomenum, vt ex ipso contextu signis, & curatione, facilè est deprehẽdere. Atque ita illo in loco generis sortitur appellationem, cùm simpliciter, & absolutè herpes nominetur: queadmodùm & in libello, de tumoribus præter naturam, vbi de eo sic idem. Gal. ad verbum scribit: Depascitur quidẽ & herpes, vicina, id est, ea quę in circuitu sunt, erodens: verùm solius cutis est exulceratio. Cæterùm vtrãque herpetis speciem, id est, tam miliarem, quàm exedentẽ, sub nomine formicæ Barbari ferè omnes neoterici comprehendunt. Quibus ea in re, vt & in multis aliis, erroris occasionem primus præbuit Auicennas, qui nominis similitudine deceptus, quoniam Græci myrmecias, id est, formicas, genus quoddam verrucarum vocant, eodem capite verrucas illas cùm herpetibus errore fœdissimo commiscuit. Guido tamẽ discrimen ponit, inter herpetem & formicam, confundítque nomẽ formicę modò cum verrucis (quas myrmecias & acrochordonas Græci vocant) modò cum herpete exedẽte: qui (comedens inquam herpes) modò etiam illi herpestem, modò herpes absolutè nominatur: putatúrque eidem nihil aliud esse, quàm erysipelas pustulosum, & vlceratum. Cùm tamen ille (vt ex Galeno adductum est) ab hoc differat humoris tenuitate. Tenuior enim est bilis quæ her-

Lib. 14. met. medẽ.

Humor biliosus, qui herpetem excitat admodum tenuis est.

Herpes solius cutis est exulceratio.

Auicẽnas myrmecias cõfundit cũ herpetibus.

Guidonis error maximus.

Herpetem esthiomenũ & erysipelas vlceratũ nõ omnino idẽ esse.

peta creat, quàm quæ vlceratum eryſipelas. Ad hoc eryſipelas, quod cum exulceratione incidit, non tantũ cutem, ſed cum ea etiam aliquid ſubiectæ carnis occupat. Herpes verò, quo de hîc agitur, ſolam cutim apprehendit, exulceratque. Itaque tametſi hæc eiuſdem ſint generis (vt Galen. viſum eſt) non tamẽ omnino ſunt idem. Porrò puſtulas illas, quæ Auicennę interpreti, & imperitæ medicorũ turbæ, morbili appellantur, ſub herpete cõprehendiſſe videtur Hippocr. lib. 3. Epidemiarũ. Fiunt autẽ morbili huiuſmodi à tenuiore materia, quã puſtulæ illæ, quæ vulgò variolę dicũtur. Hæ enim (vt voluit Auicẽnas) ex ſanguine, illi verò ex bilis ſanguiniſq; fiũt mixtione. Si quis autẽ deſyderat, quo nomine eiuſmodi puſtulæ apud antiquiores dictæ ſint, diximus Latinæ à Plin. vocari papularũ, & interdũ pituitæ eruptiones: Græcè verò Hippocr. ecthymata lib. 2. Epidem. Gal. autẽ exanthemata. Cæterùm vtriuſq; herpetis notæ, iudicia, & cauſæ, ex præcedentibus ſatis innoteſcunt. Supereſt igitur, vt eorum curationem ſubiiciamus.

Morbili ex herpetum ſunt genere.

Variola.

Papularũ eruptiones

Ecthymata.

Exanthemata.

Herpetis curatio tres habet ſcopos ſiue intentiones.

Herpetis curatio.

IN curandis herpetibus, ſicut & in aliis eiuſmodi ſpontaneis vlceribus, quę ex mordenti & acri humore oriuntur, tres ſcopi communes ſunt obſeruandi.

1 Primus eſt, vt humoris in partem affectam confluxio inhibeatur.

2 Secundus, vt quicquid in laborantem particulam confluxit, & eidem inhæſit, vacuetur.

3 Tertius, vt ſanetur vlcus.

1 Primùm ſcopũ aſſequimur, totum corpus medicamine humorem (vnde vitium enaſcitur) educente, expurgando. Mox repurgato corpore humorẽ influentem reprimendo, regerendóq;. Ergo in herpete exedente, medicamẽto vtendum eſt, quod flauam bilem per aluũ exigit. Hũc enim purus, ac ſyncerus (vti diximus) bilioſus procreat ſuccus. Proinde fit, vt quãtum ad totius corporis euacuationem attinet, comedentes herpetas ſimiliter vt eryſipelata curare oporteat. Itaq; quoniã tenuis humor eſt, qui id vitiũ creat, abunde eſt Gal. etiam aluum leniter ſoluiſſe, vel vrinas, per ea quæ id modicè efficiũt, citaſſe. In altero verò herpetum genere, quem à ſimilitudine quam habet cum milio, miliarem & cenchriam Græcè appellari diximus, medicamento

Primus ſcopus.

Herpes exedens medicamẽtũ exigit cholagogon.

Herpes miliaris medicamentum deſyderat, quod bilem

opus

opus est, quod mixtę sit facultatis, hoc est, quod bilē simul & pituitā educat. Quibusdā enim non sine ratione (vt Galenus ait) visum est in eiusmodi vitio bili esse aliquid pituitæ admixtū. Porrò vacuato, vt decet, eo qui in corpore redundat, ac vitium cōmittit, humore, medicamētis vtendū est, quæ influentem humorē reprimāt, regerántq;. Tutior nanq; ac cōuenientior tunc fuerit eorū vsus. Quādoquidē (inquit Gale.) si quis exiguū vitiosi humoris, post ritè factā purgationē adhuc in corpore remanens ad viscera, & magnas venas retrudat, nullum profectò quod sensu percipiatur malum committet. At si eius non leuis quantitas sit, in princeps aliquod membrū aliquando procūbit, vbi scilicet prius naturæ viribus totū corpus expurgantis, non sit, vel per deiectionem, vel vrinas, vel cutim, quę totū corpus includit, vacuatus. Cæterū reprimunt quidem regerúntq; non solùm ea quæ adstringunt, sed etiam quæ sine adstrictione refrigerant. Cuiusmodi sunt lactuca, poligonion, ex stagnis lens, portulaca, seris, semperuiuum, & id genus alia, quæ erysipelatibus valde erāt opportuna. Verum eiusmodi medicamenta, quæ scilicet præter id quòd refrigerant, etiam humectare naturâ apta sunt, herpetes præsertim depascentes, minimè desiderant, sed sola ea admittunt refrigerātia, quæ etiā maximè possunt exsiccare. Quę enim refrigerandi, atq; vna exsiccandi vim habēt, sed mediocrem (cuiusmodi est solanum) non satis illis conueniunt. Apponere igitur ipsis oportet ex Gale. consilio, ab initio quidē, ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, & arnoglossi. Post hæc verò & lenticulam his adiungere oportet, & aliquando mel, & farinam hordeaceā. Item cataplasma sine semperuiuo, quod ad phlegmonas, quæ ex fluxione eueniunt, inscribitur. Repellit enim quod influit, atq; id quod in parte affecta continetur, exsiccat, & membra corroborat. Proinde transacto morbi principio efficax erit remediū. Itaq; fiet huiusmodi cataplasma, ex corticibus malorū Punicorū in vino decoctis & Rhu, siue Rhoë, id est, semine coriarij fruticis (quod posteriori medicinę Sumach appellatur) & farina hordei. Cæterū hoc cataplasmate secundam intentionem, seu scopū curandi herpetis probè assequeris. Quippe cùm sufficienter digerere possit, quod iam in affectum locum confluxerit. Constat au-

tem,

simul et pituitam educat.

Reprimendi tempus.

Lib. 14. Therap.

Nō esse reprimēdū, si multus sit vitiosus succus.

Regerētiū materia.

Quæ refrigerant pariter & humectāt, nō conueniunt herpetibus exedētibus.

Reprimentia herpetibus exedentibus accōmoda.

2

Hæc complent secundam intentionem.

Cataplasma.

Sumach.

tem, quòd in generatione vlceris exuperare debebunt quę reprimendi facultatem habēt: vbi verò non amplius confluit in ægrotātem particulam vitiosus humor, quæ digerunt. Quod ad tertiū scopum attinet, qui vlcus sanandum proponit, summatim hæc te cognoscere oportet. Nempe, quòd omne vlcus siue sponte siue ex accidenti factū fuerit, exiccari desyderat medicamento (vt inquit Hippo.) nō aspero, hoc est, non mordente, neque vehementer irritāte, præterquàm vbi malignū, & cum putrilagine fuerit. Talia enim (inquit Galenus) acriora expetūt medicamina, & quæ ignis vires habeant: quale est mysi, & chalcitis, & arsenicum, & calx, & sandaracha, atque id genus alia, quæ non aliter, quàm ignis adurunt. Loca igitur exulcerata in herpete exedente, inungenda sunt pastillis, seu trochiscis, in libris, qui pharmaceutici dicuntur, ad herpetas inscriptis. Qui cùm res exigit, vt illis vtamur, passo, vel vino aliquo dulci, vel si dulce non adfuerit, vino tenui & subaustero non nimis veteri (hoc est, quod non aliquam in gustu ob antiquitatem contraxerit acritudinem) aut posca aquosa (quod oxycratum vocant) diluuntur. Paulus his vtitur remediis, ad herpetem, qui sub cute affligit. Retrimentum plumbi, rutæ læuigatæ succo excipitur, aut ceratum myrteum in vicem rutæ. Aliud, Lanæ veteris illotæ, circa tedam combustæ, drachmæ duodecim & semissis, id est, dimidia, ceræ drachmæ viginti quinque, recrementi plumbi drachma, sæui caprilli curati lotique ex aqua drachmæ viginti quinque, myrtei vnciæ quinque. Ad herpetas verò acutè seu acriter depascentes, hoc remedium iubet admoueri. Corij mali Punici dulcis drachmæ sex, argenti spumæ tantundem, lanæ illotæ, tedæ seu tedaceo ligno adhærentis, & combustæ drachmæ tres, ceræ drachmæ duodecim, cerusæ drachmæ octo, thuris, aluminis scissi, singulorum drachma, vino aut myrteo excipiuntur. Iam verò in longum tempus protractis vlceribus, neque vino dulci, circuli parui, id est, trochisci, & huiusmodi alia medicamenta, quæ ad herpetas scribuntur, dilui debent: sed neque pusca adhuc aquosa, quin potius vino satis austero, præcipuè verò nigro, & si id non affuerit, albo. Medicamenta autem in hoc tempore, hoc est, inueteratis iam vlceribus, efficacia, & maximè accommoda sunt, pastilli Mu

3 Vlceris curatio in herpete, quæ tertius est scopus.

Vlcus omne exiccari desyderat.

Lib. 2. ad Glauc.

Loca exulcerata quibus inungenda.

Posca vel pusca.

Remedia ex Paulo sumpta.

Ad herpetas depascentes.

Ad inueterata iam vlcera.

ſtilli Muſæ, & Andronis, & Polyidæ; quorum deſcriptiones in fine curationis carbunculi poſitę ſunt. Itẽ trochiſci, qui calidicon & aldaron dicuntur Auicennæ & recentioribus, quorũ deſcriptiones ex lib. 6. requirendæ ſunt. Herpetas verò, qui tantùm ſummã cutem exulcerant, vt ſunt, quos miliares diximus, nullo horum medicamẽtorum ſuperius commemoratorum (ſi ſaltem Galeno credimus) inungere oportet. Vehementia enim ſunt ac validè exiccant: verùm iſtis ſufficiunt quæcunque vim glaucij, id eſt, memithæ habent, eáque diluere oportet, maximè quidem aqua. Quòd ſi hæc nihil profecerint, etiam acerum miſcẽdum eſt. Quòd ſi etiam ſolani ſucco intinxeris, aut arnogloſſi, magis adhuc iuueris. Hactenus de herpete. Cæterùm quoniam de formicis nonnihil obiter in ſuperioribus attigimus, quas turpiter (vt diximus) recentiores, & Arabes cum herpetibus confundũt, præſens locus expoſtulat, vt de iis & aliis in cute eminentibus excreſcẽtiis, quas Latini verrucas vocant, paucula annotemus.

Si pustulæ miliares in vlcus abeũt quid agendum.

Libr. 2. ad Glauc.

De formicis, & alijs verrucarum differentijs.

CAP. IX.

TVmores illos exiguos, ſeu humiles illas excreſcentias, quæ inſtar monticulorum quorundã in cute eminentes conſpiciuntur, Latini appoſitè verrucas appellarunt: verruca enim propriè editiorem montis partẽ ſignificat. Vulgus autẽ porra nuncupat. Quia quãdoque intra ſe fila quædam continent porrorum radicibus nõ diſſimilia. Græci nomen non habẽt, quo omnia eiuſmodi verrucarum genera complectantur, ſed quãque proprio nomine ſpeciem nũcupant. Hæ autem ferè ſunt, μυρμηκία, ἀκροχορδόνες, ἧλος, θύμιον. Itaq; Myrmecia illis dicũtur verrucæ, quæ latiore ſunt baſi, & quaſi ſeſſiles, ſimilẽ vellicantis, ſeu mordentis formicæ ſenſum, dum attrectantur, inducẽtes: vnde & nomẽ illis factum eſt. Græci enim μύρμηκα formicam nominant. Quare Latini eas (nomine quidẽ ad Gręcum vocabulum ſeſe accõmodante) formicas, verrucas dixerunt. A figura verò & formatione, ſeſſiles verrucas. Hæ naſcũtur Celſo, aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedũ: radices autẽ altiùs agunt ac humiliores ſunt thymio durioréſque, maiorémque dolorẽ mouent: ſed minus ſanguinis

Verruca.

Porra.

Verrucarũ diuersa genera.

Myrmecia.

Seßiles verrucæ.

Lib. 5.

guinis mittunt, víxque vnquam magnitudine lupini modum excedunt. Acrochordon verò pensilis, & angustiore basi verruca est, hoc est, rotunda quædam in cute eminentia seu excrescentia, quę basim, id est, partem imam ad cutem angustam habet: sic quidem dicta, quòd chordæ nexu suspensa pendere videatur. Itaq; hoc discrimine acrochordones à myrmeciis dirimuntur, quòd illi ima parte ad cutem angustiores sint, supremâ verò latiores: myrmeciæ cótra, basi sint (vt dictum est) latiore, super autẽ tenues. Sed & hæ nonnunquã cum summa cute prorsus sunt æquales. Acrochordones verò semper à cute extant: vt libro decimoquarto de morbis curandis Galenus scriptum reliquit. Adhæc acrochordones Celso ferè plures nascuntur, pueros maximè infestant, nonnũquam subito desinũt: quandoque verò mediocrem inflammationem excitant. Sunt quę etiam in pus conuertuntur. Raró autem fabæ magnitudinem excedunt: Auicennæ claui dicũtur. Verũ Latinis claui appellantur verrucæ albæ, rotundæ clauorum capiti similes. Hi in digitis, plantísque pedũ maximè contingũt, vbi dolorem, si non aliâs, tamen ingredienti mouent. Hos Græci ἥλους vocant: Auicenna verò almismar. Ex contuso sæpius nascuntur, interdum etiam aliter. At thymion vel thymon Celso & Græcis, verrucula est, super corpus eminens, infrà seu ima parte ad cutẽ, & ipsa (vt acrochordon) tenuis, suprà verò latior: subdura quoque, & in summo peraspera. Idque summũ, colorem floris thymi repræsentat, vnde ei nomen est, ibíque facilè funditur, & cruentatur. Nonnunquàm & aliquantum sanguinis fundit, feréque circa magnitudinem fabæ Aegyptiæ est, raró maius, interdum perexiguum: modò vnum, modò autem plura nascũtur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedũ partibus, hoc est, in plãtis. Pessima tamẽ in obscœnis sunt, maximéque vbi sanguinẽ fundunt. Auicennas videtur huiusmodi verrucæ genus tusium, vel vt alia habet lectio, tarsecum nominasse. Ex verrucarũ quoque genere sunt, vocata ab Auicẽna cornua nõ alio à cæteris distãtia, quàm quòd oblonga sunt, & instar cornuũ recuruantur. A clauis non magnoperè differunt calli, quos Græci vocant τύλους, nisi quòd per se anodyni, id est, indolentes sunt, eodẽ quo cutis colore, neq; spontè, sed ex labore obdurata cute gignũtur.

Acrochordon. *Pẽsilis verruca.* *Myrmecia et acrochordones quibus inuicẽ dißideant.* *Claui.* *ἧλοι.* *Almismar.* *Thymion.* *Thymũ magnitudo.* *Thymia in obscœnis pessima.* *Cornua.* *Calli.*

Verruca

Verrucarum iudicia, & curatio.

EX his acrochordon & thymion sæpe etiam per se (vt retulit Celsus) finiuntur, & quo minora sunt, eò magis. Myrmecia, & claui sine curatione vix vnquàm desinunt. Acrochordō si excisa est, nullam radiculā relinquit, ideóque ne renascitur quidem. Thymo clauóque excisis, subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descēdit ad carnem, eáq; relictâ, idem rursus exigit. Myrmeciæ latissimis radicibus inhærent, ideóque, ne excidi quidē sine vlceratione magna possunt. Clauum subindè deradere, commodissima est, & aqua tepida perfundere. Nam sine vlla vi sic emollescit. Ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpurgat, deindè imponat resinā, cui miscuit pulueris paulùm, quem ex lapide molari cōtrito fecit. Cætera verò genera, vt ab eodem Celso traditur, medicamentis adurēda sunt. Aliísq; id quod ex fæce vini: myrmeciis, id quod ex alumine & sandaracha fit, aptissimū. Paulus Aegineta, lib. 4. ca. 15. plurima enumerat, quæ verrucas huiusmodi, præsertim sessiles & pensiles tollunt, exterúntq;. Cuius generis sunt, elateriū (quod succus est fructus cucumeris agrestis) cum sale infricatum, thuris cortex cum aceto, grossi, id est, primitiuæ ficus, quæ velut præcoces nō maturescunt, cū aceto, farina, & nitro. Idem quoque illi præstat succus, seu liquor fici arboris illitus, tithymali, smaridis piscis caput salsum concrematū, ærugo cum sulphure viuo, hoc est ignem non experto combusta, ocymi folia cū atramēto sutorio, quod Græci chalcanthū vocant, sarmentorum adhuc viridium vstorū, quod distillat, fimus ouillus cum aceto, hircinum fel illitum, heliotropij magni fructus per se illitus, vel cum vino applicatus, ruta cum nitro & pipere, nitrū cum vrina pueri impubis & nōdum Venerē experti, stercus bouis gregarij, seu armentarij adhibitum in aceto. Cæterùm hæc quæ ad myrmecias & acrochordonas exterendas cōmemorata sunt, ferè omnia & ad clauos, & thymia etiam magnoperè conducunt. Tradunt etiā lacertæ caput myrmecias, acrochordonas, & clauos tollere. Sunt qui decoquant capita salsorum pisciū in aqua illa, quæ distillat ex sarmentis viridibus, dum comburuntur: idque præstātissimum ad prædictā vitia remedium esse prædicant. Alij ad eadem

Acrochordon. Thymion. Lib. 5. Myrmecia. Claui. Myrmecia. Verrucarū per medicamenta curatio ex Paulo. Aqua ex sermentis distillans. Stercus bubulum. Lacerta caput.

Aerugo quid.

eadem exterenda linimentum conficiunt ex ærugine (quæ recentioribus viride æris, & flos æris dicitur) sulphure, & aqua, seu instillatione illa sarmentorum. Atque hic vnus est curandi modus, quo vti solent ad verrucas è medio tollendas, per medicamenta scilicet erodentia, adurentiáque. Id autem vnum summa cura obseruandum est, in eiusmodi medicamentis administrandis, quod Celsus monet libro quinto: nempe quòd ea quæ circà sunt, foliis contegi debēt, ne ipsa quoq; exulcerentur. Alij ob eandem causam circũiacentes partes illinunt, vnguento ex bolo armenia, terra sigillata, aqua rosacea, & aceto. Porrò acrochordonas, myrmecia, & thymia non solùm præscriptis hisce adurentibus medicamentis abolemus: sed & ignis flamma, vel candente ferro, illis ritè admoto. Ea quoq; nonnunquàm excidimus. Interdùm verò ligatura scitè illis coaptata (vt fit in vero ficu) vel primoribus dentibus, vt quidā Romæ Galeni tempore facere solebat, euellimus, ac radicitùs extirpamus. Cæterùm si ignem aut candens aliquod ferrum verrucæ admoueris, lamina quædam ferrea pertusa, vel simile quidpiam, ità verrucæ adurendæ coaptari debet, vt foramen eam exactè comprehēdat, adeò vt nihil circumpositæ cutis appareat. Facta verò adustione, crusta butyro vel aliquo alio vnctuoso illito resoluenda est. Deindè vlcus similiter reliquis vlceribus curandum erit. Quo pacto autē myrmeciæ quæ à cute non extāt, sed illi prorsus sunt æquales, educi debeāt, atq; excidi, pulchrè docet Galenus lib. 14. methodi medendi: vbi refert quendam fuisse Romæ suo tēpore, qui nouam huiusmodi verrucarũ curationem excogitauit. Nimirum has certa primùm labiorũ applicatione, ceu suctu ad se trahebat, atq; (quod mirũ videbatur) à radice euellebat. Deinde primoribus apprehensis dentibus, totas simul eximebat. Acrochordonas verò, vt pote à cute extantes statim mordicùs prehendebat, & ita protinùs educebat. Harum quoque & geminam aliam curandi rationem mox subiungit Galenus, inquiens: Sed & scalpro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramenteo, quod scolopomacherion Græci vocant, quispiam manibus exercitatus, facilè eas excidat: cùm propriis lineamentis à circumposita cute curcunscriptæ discernantur. Aequè verò & valente aliqua pinna, circulo

Hoc Halyab. & Guido probant.

Aliæ curandi rationes.

Quomodo vrendæ sint tutò verrucæ.

Myrmeciarum cũ summa cute æqualiũ curatio.

Myrmeciarum noua curatio ex Galeno.

Alia curatio myrmeciarum. 14. meth. med.

Scolopomacherion.

Alia curatio per pinnam.

myrme

myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debebit porrò pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat. Quæ posteà circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciam etiam cum ipsa radice totam educet. Constat verò, & quòd finis ipse pinnæ, quæ eam circulo secabit, non tenuis modò, sed etiam acutus & firmus esse debebit. Itaque tum Galli veteris pinna, tum vel magis aquilæ, ad hunc vsum est accommoda. Abscindere verò ab his tantùm radicem versus oportet, quatenus reliquæ partis fistula complecti myrmeciá possit. Sanè ex ipsa statim abscissione, si modò scitè fiat, etiam acumen ipsi comparabis. Hæc Galenus hactenus. Vlcus verò quod relinquitur sic auulsa verruca, similiter reliquis vlceribus impleri debet, & ad cicatricem perduci.

Pinna scitè radicem versus abscindenda.

De œdemate, & tumoribus frigidis, pituitosis, & flatuosis. CAP. X.

Vm de tumoribus, qui succis calidioribus procreantur, satis disputatum sit, de iis quæ à materia frigida ortum habent, nunc tractare rursum instituimus: principium quidẽ ab eo quod οἴδημα Græcis dicitur, sumentes. Quemadmodùm enim ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituitosi humoris cõfluxu œdema excitatur. Est autem œdema (definitore Gale.) laxus quidam atque indolens tumor, seu rara quædam atque expers doloris moles, ex pituitoso humore in particulam aliquam influente exurgẽs. Ita quidem Galenus censuit libro 14. Therap. de œdemate, quod morbus est, non symptoma. Equidem scimus (inquit) aliter quoque [quàm ex pituitosi scilicet humoris fluxione] œdemata prouenire. Nempe ex pituitoso humore aut spiritu vaporoso, in parte aliqua collecto, & in eadem aliquãdo genito, vt in cruribus & pedibus eorum, qui aquæ subter cutem affectu laborant. Et phthoë, id est, corporis habitu contabescente: & cachexia, hoc est malo habitu corporis. In illis quippe periculosis dispositionibus, œdema, affectus eius qui hominem premit, symptoma est, hoc est accidens necessariò consequens, nullam seorsum propriã, præcipuáq; curationẽ postulans, vt in sequentibus dicetur. Oedema, vti & phlegmone atq; erysipelas, in duas chirurgis finditur differentias, in verum scili-

Oedema quid.

14. Thera. & 2. ad Glauc.

Oedema vt symptoma est quibus maximè accidat.

Oedema duplex.

Verum. cet œdema, & non verum, seu illegitimum. Verum œdema fit ex pituita naturali, quæ certè nihil aliud est, quàm sanguis crudus aut diminutè coctus: qui in massa quidem sanguinaria inuenitur, membris pituitosis enutriendis accommodus. 2 *Illegitimũ.* Non verũ, seu illegitimũ œdema, fit ex pituita non naturali. *Pituita quid.* Est autem pituita naturalis (ne quid obscurum relinquamus) humor frigidus & humidus, substantia crudus, colore vergens ad quandam albedinem sapore verò, & (si licet dicere) odore ad dulcedinem. Nõ naturalis pituita, ea est, quæ à modò descripta degenerat, intra tamẽ suæ latitudinis terminos, quos si forsan pertranseat, nõ iam amplius phlegma pituitáve, sed aliud humor, dici debet. *Pituita quando & quomodo à propria sua natura degenerat.* Contingit autem bifariam pituitam ipsam à propria sua natura degenerare: Vno quidem modo (vt loquuntur) in se, quãdo scilicet in propria suiipsius substantia citra alterius admixtionẽ permutatur. Quod sanè multifariam accidit. Aut enim in substantiam aquosam cõuertitur, aut in flatuosam, aut in admodum tenuẽ. Diciturq; tunc phlegma aquosum, flatuosum, aut tenue: aut crassius ac viscosius redditur: idq; tunc phlegma crassum, & mucilaginosum efficitur, & per maiorem, seu, (vt dicitur) vlteriorem indurationem, gypseum, seu vitreum. Aut ipsum putrescit, & alteratur, efficiturq; tunc salsum, nitrosum, & corrosiuum. Altero modo pituita efficitur non naturalis, per admixtionem: quando scilicet alius quispiam humor illi extrinsecus accedit, verbi gratia, vel sanguis, vel bilis flaua, aut atra. Si sanguis pituitæ permisceatur, hæc dulcis efficitur: si flaua bilis, salsa: si melãcholia, põtica, & accida.

Sunt ergo octo species phlegmatis non naturalis iuxta Auicennæ placita. Halyabbas tamen quatuor tantùm constituit. *Galen. duo tantum pituitæ genera posuit.* Gale. autem (inquit Guido) videtur duo solùm genera assignare, nempe salsum & acidum. Tametsi libro secundo de differentiis febrium, & libro secundo de locis affectis, atque in multis aliis locis, mentionem faciat de vitreo, quod subinde sub acido (propter eam, quam cum eo habet affinitatem ac conuenientiam) reponit. *Octo differentiæ tumorũ præter naturã ex pituita.* Ex iis igitur colligitur, quòd ex pituita generantur octo species, seu differentiæ tumorum præter naturam. Primò enim ex pituita seu phlegmate naturali, fit œdema verum, ac certum, seu legitimum. Secundò ex pituita non naturali

per admixtionem generantur tres aliæ differentiæ tumorum: quippe quòd tres alij humores cum ea possunt commisceri. Nominantur autem, œdema phlegmonôdes, œdema erysipelatôdes & œdema scirrhôdes. Tertiò ex pituita non naturali, per alterationem propriæ substantiæ quatuor aliæ exurgunt differentiæ. Primò namque ex flatuoso & vaporoso phlegmate fit tumor is, qui propriè Latinis inflatio, vulgò autem medicorum apostema ventosum dicitur. Secundò, ex aquoso, aquosum. Tertiò, ex crudo phlegmate, crasso, & muccoso, procreantur tumores illi, qui leues nodi quibusdam dicuntur, & abscessus pituitosi, quos vulgò exituras phlegmaticas appellant. Auicennæ verò interpreti dubelet frigida nominantur. Cuiusmodi sunt steatomata, atheromata, & meliceri-des. Ganglia quoque (quæ Auicennæ glandulæ dicuntur) & id genus alia, quæ in sequentibus declarabuntur. Ex duro verò, seu magis indurato, & (vt sic dicatur) gypseo phlegmate, fiunt nodi omnes duri, qui in iuncturis maximè reperiuntur, & strumæ, quæ vulgò scrofulæ nominantur. Quartò ex corrupta & putrefacta pituita generantur fistulæ, & vlcera, quæ scrufulosa vocant.

Causæ œdematis, vt & aliorum tumorum præter naturam, sunt triplices. Primitiuæ, vt sunt casus ab alto, percussio, deprauata viuendi ratio. Antecedentes, vt exuberantia humoris pituitosi in partem aliquam decurrentis. Coniunctæ, ipsa pituita, in membro tumore obsesso, iam infarcta, & accumulata. Signa œdematis hæc sunt, tumor laxus & mollis, qui prementi digito cedit, & foueæ modo cauatur, nec amoto digito resilit, sed prementis vestigium retinet. Dolor aut exiguus, aut ferè nullus. Calor modicus. Color vergens ad albedinem, hoc est, subalbidus, seu (vt volunt alij) inter album & pallidum medius. Et alia id genus, quæ pituitæ dominium testantur. Oedema, vt & cæteri tumores, quatuor habet tempora principium, augmentnm, statum, & declinationem. Hoc genus tumoris vt plurimum terminatur per resolutionem seu exhalationem, rarò per suppurationem, sæpissimè per conuersionem, seu permutationem in nodos, & alias (vt vocant) excrescentias, quæ Græcis apostemata, Latinis verò abscessus dicũtur. Harum autem terminationum notæ, & agni-

CAVSAE *œdematis tres.*

SIGNA *œdematis.*
1
2
3
4

IVDICIA.
1
2

3 tiones, superius in tractatu vniuersali dictæ sunt. Tumores hi œdematosi hyeme magis, quàm aliis temporibus, excitantur. Plurima enim tunc in corporibus colligitur pi-
4 tuita. Senes quoque & crapulæ deditos magis ac sæpius infestant.

Oedematis, ex pituitoso humore in particulam aliquam confluente, curatio.

Curãdi œdematis scopus duplex cum adhuc gignitur.

QVoniam œdemata, ex humorum in aliquam partem fluxione, aliorum tumorum more suscitantur, duplex etiam eorum curandi scopus erit. Alter, vt horum humorum, qui iam partem occupant, substantia dissoluatur, alter, vt fluxio cogatur, restringaturque. Atque prout alter scopus alterum superat, remedia sunt miscenda, alterum quidem cum altero copiosius, aut parcius. Vbi igitur restringendi indicatio, eam quæ vacuandum seu digerendum esse suadet, superabit, augenda restringentium vis erit. Vbi verò plus vacuandum quàm restringendum erit, digerentium seu discutientium ac exiccantium materia, & facultas præualere in mixtione debebit. Porrò maiorem restringentium vim miscendam esse ostendit tum copiosior fluxio, tum parcior in affecta parte materia. Contra, exiccantium ac digerentium vberiorem modum adhibere oportet, vbi copiosior materia locum obsidet, & fluxio minor est. In inueterato autem œdemate, & quod non adhuc in gignendo est, non amplius hac curandi ratione, mistam facultatem quasi scopum habente, sed ad digerendam dissecandamque materiam declinante vtendum erit. Quod & in omnibus ferè diuturnis affectibus obseruandum est. Cæterùm œdema quod symptoma est periculosos affectus sequens, vt tabem, aquam intercutem, & vitiatum corporis habitum, quem Græci cachexiam vocant, nullam seorsum (vt suprà diximus) propriam, præcipuamque curationem desyderat. Curari enim, nisi affectu ex quo nascitur, profligato, non potest. Aliquid tamen ex eo remittendum est, si quidem vires demoliatur, aut primarium affectum augeat, aut curationem impediat. Satis ergo fuerit, siquidem curatione egebit, ipsum tumentem locum perfricare, aliàs oxyrhodino, aliâs oleo cum sale, aut etiam oxyrhodino salem habente. Eiusmodi enim frictio tumorem remittit & dolorem, si ex nimia distensione

Oedematis inueterati curandi ratio.

Oedematis vt symptoma est curatio.

ſione,(vt aliquando contingit)excitetur, demulcet.

Oxyrhodinon fluxionem arcet, oleum cum ſale vim habet digerendi,& vacuandi quod impactum eſt:oxyrhodinon verò,cui ſal admixtum eſt, partim digerit, & exiccat, partim reſtringit, & humorum affluxum prohibet. Sed præmiſſa hac vniuerſali methodo, ad propriam ipſius legitimi œdematis, quod ex tenuis pituitæ influxu ortum habet, curandi rationem, ſermonem conuertamus. Hæc autem in rebus quatuor (ſicuti de phlegmone & eryſipelate dictum eſt) poſterioris huius ætatis chirurgis, cõſiſtit.

1 Quatuor 2 ſcopi par 3 ticulares in curando legitimo 4 œdemate obſeruãdi.

Nempe, in debita viuendi ratione, in pituitoſi humoris præparatione, quam æquationem vocant, & eiuſdem expurgatione: influxi & iam particulam occupantis humoris,repreſsione,diſſolutione, & exiccatione, & poſtremò in ſymptomatum ſeu accidentium ipſum œdema conſequentium correctione & ſummotione. Hæ itaq; ſunt quatuor intentiones particulares, quibus duas illas generales ſuprapoſitas indicationes aſſequimur. Prima igitur intentio perficitur, debita ac congrua ſex rerum non naturalium adminiſtratione.

1 Prima intentio.

Porrò,ritè ac commodè, res ipſæ non naturales corpori laborantis adhibebũtur, ſi ad caliditatem & ſiccitatem, cum quadã attenuatione, declinauerint vniuerſæ. Ergo tenuem & ſiccum aërem deligito, præparatóve. Vinũ defęcatum,pellucidum,album,vel ſubrubellum(quod claretum vocant) in ſuo genere optimum, & modicè aqua dilutum,in potu aſſumito. Panis probè coctus,& ritè pręparatus eſto. Carnibus ouillis, aut ex montanis & campeſtribus auiculis lubens veſcitor, iiſque aſsis potius, quàm elixis. Iuſculis, oleribus, & offis parcè vtitor.

Aër.

Potus.

Cibus.

Ab azymis, id eſt, non fermentatis, crudis quoque & præhumidis,abſtineto. Legumina,caſeum,fructus præſertim horarios & immaturos, piſces quoque (niſi forſan ſaxatiles, eoſque vel aſſos, vel vino incoctos) ne guſtato. Aſſa in vniuerſum meliora ſunt elixis, & iis quæ piſtoris induſtria præparantur. Parum comedito, ac minus bibito. In ſumma vitæ luxum, atque ingluuiem fugito. Si aluus non reſpondet, eam ficubus & carthamo ſoluito. Ergo ficus aridas quinque vel ſex numero accipito, eáſq; medulla ſeminis carthami impleto, & manè vel pri-

Repletio.

Inanitio.

Motus.

Somnus. *Balneū.* ma mensa comedito. Corpus moderatè exerceto, si tamen particula laborans citra noxam id admiserit. Somnus breuis esto. Balneum atque omnia humectantia prorsus vitato.

2 *Secunda intentio.* Secunda intentio completur præparantibus seu æquantibus (quæ vulgò digestiua vocant) & vacuantibus materiam illam pituitosam, qua scatet corpus laborantis. Ergo genus aliquod oxymelitis offerendum est, quod pituitam in corpore delitescentem possit incidere & detergere. Deinde præparata hoc modo expulsioni antecedens materia, medicamento aliquo phlegmagogo, id est, pituitam expurgante, experiti alicuius medici præscripto vacuanda est. Quod si (inquit Guido à Cauliaco) plethora adesset, tutò vena aperiri posset: non citra tamen periti alicuius etiam medici consilium. At vix vnquam in corpore plethorico visuntur œdemata saltem legitima. Nam in eo non magis pituita, quam cæteri humores abundant. Proindè vix sola, & non aliis humoribus remixtã, in particulam aliquam corporis plethorici influere potest. Quare venæ sectio in œdemate saltem legitimo nequaquam ex vsu esse videtur.

3 *Tertia intentio.* Tertia intentio perficitur in principio, admotis repercutientibus: non iis quidem quæ natiua sua frigiditate vehementer stringendo repellunt, sed quæ non inualidè siccandi, & modicè digerendi vim habeant: ea aggregantia exiccationem & resolutionem vocant. In augmento verò discutientibus paulò fortioribus. At in statu, circa eius finem præsertim, & stata iam fluxione, puris, iisque fortissimis digerentibus seu resoluentibus. In declinatione autem absumentibus & exiccantibus, si resolutione saltem terminari debeat. Si verò degeneret in abscessum, quem exituram vocant, maturantibus, & reliquis quæ in curandis abscessibus proposita sunt auxiliis, curabitur.

Auxilia in principio œdematis admouenda. Porrò auxilia reprimentia, siccandi simul & digerendi facultate prædita, quæ competunt initio œdematis ex pituitosi humoris influxu creati, tribus præsertim formulis comprehenduntur. Prima est Galeni libro decimoquartó Therapeutices, & secundo ad Glauconem, vbi inquit,

1 *Posca aquosa.* At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema constitit, abundè aliquando satisfacit spongia, quæ ex aqua, in qua sit aceti aliquid, maducrit. Porrò hæc ita attempe

temperabuntur, vt vel bibi posſint: vel vt non multum ſuprà hoc aceti habeant. Deligare verò ſpongiam debebis, ab inferiore parte incipiens, ac ſuprà finiens. Eſto autem ſpongia modò conductura ſit, omnino noua. Huius ſi occaſio non eſt [hoc eſt, ſi nouæ copia non ſit] hanc detergebis, expurgabíſq; exquiſitè abluendo nitro, & aphronitro, & aqua lixiua. Auicennas iubet, vt loco ſpongiæ aliquando admoueatur pannus lineus duplex, aut quid ſimile. Secunda formula eſt ipſius Auicennæ. Recipit autem 2 aquæ decoctionis baurach, id eſt, nitri vel ſpumæ nitri, & cinerum, & aceti, ana, quantum ſatis eſſe videbitur. Tertia 3 formula eſt à Raze deſcripta ad hunc modũ; Recip. aloës, myrrhæ, lycij, acaciæ, ſief memithæ, id eſt, de glaucio, cyperi, croci orientalis, boliarmenici ſingulorũ partes æquales: puluериſentur, & cum ſucco caulium, hoc eſt braſsicarum, & aceto miſceantur: & fiat emplaſtrum. Porrò eadem nuper commemorata auxilia, in huius œdematoſi tumoris incremento, etiam bene faciunt, adiecto ſaltem illis aceto copioſiore, vel modico alumine, in corporibus præſertim robuſtioribus, & cutem duram habentibus, atque vbi aquoſior poſca non profuerit. Ergo ſi ſub his paulò antè memoratis auxiliis œdema non ſubſidat, quieſcátve vbi rurſus deligabis, paulò plus aceti miſcebis, vt poſca valentior ſit: vel puſillum aliquid aluminis coniicies, ac nouam ſpongiam admouebis. Hæc enim & copioſum medicamentum excipit, diúque continet, & ſua ſubſtantia affectam partem exiccat. Si nouæ copia non ſit, melius eſt, inquit Galenus eo, quod vulgus vocat elychnion vtare. Id verò ante omnia molle eſto: quod genus Tarſicum eſt, cuius ſi facultas eſt, audacter vtitor: vtilius enim experiere, quàm ſpongiã. Madeat verò ex puſca, quæ & aliquid habeat, aluminis. Tunc (vt præſcriptum eſt) deligetur, ab inferiore ſurſum: hoc eſt, ligatura incipiat in imis partibus & deſinat in altioribus. Sit autem arctatio mediocris, velut in oſsis fractura. Ac primæ quidem iniectiones faſciæ, quæ ſcilicet infernè incipiunt, magis arctandæ, quæ deinceps ſunt, ſenſim remittendæ: cæterùm non adeò, vt laxa ſit aliqua deligationis pars. Remedia autem, quæ poſt vigorem ſtatus, vbi iam conſtitit fluxio, & in declinatione vniuerſali admouenda ſunt, ſi œdema tendat ad reſolutio-

Emplaſtrũ Razis.

Remedia incrementi tẽpore admouenda.

Libr. 14. Therap. & 2. Ad Gla.

nem, sub triplici etiam furmula describi solent.
Status & declinationis remedia Prima est Auicennæ: nempe spongia imbuta aqua lixi-
ua, ex cinere fici, vitis, & illicis, quæ species est quercus: &
particulæ admota: siquidem huic magna vis inest exiccan-
Spõgia lixiuio imbuta. di, ac detergendi. 5
Secunda est Bruni, quam & vsurpauit Thodoricus. Re-
2 cipit autem aluminis sulphuris, myrrhæ, & salis, singulo-
Linimẽtũ. rum pares portiones: miscentur hæc omnia cum rosaceo,
& aceto, & fit linimentum, quod præcedenti remedio po-
tentius adhuc exiccat. 1
3 Tertia rursus est Auicennæ, cuius descriptio est talis:
Emplastrũ Auicenn. Recipe stercoris vaccini, libræ semissem, olibani, styracis,
vsneæ, id est, musci arborum, qui Græcis bryon dicitur, ca
Vsnea quid lami aromatici, spicæ, absynthij, singulorum semunciam:
confice omnia cum aceto, & decocto caulium, siue brassi- 1
cæ, & fiat emplastrum. Atque hæc quidem ratio est curan-
Concoquentia seu maturantia. di œdematis, quod resolutione terminatur. Si verò dige-
stioni non cedat, sed ad suppurationem spectet, vnguen-
tum è succis, diachylon nominatum, atque id maximè,
quod à Rogerio compositum est, perquam vtiliter apponi- 2
tur. Ad id etiam confert vel magnoperè & sequens empla-
strum, quod recipit maluam, brancam vrsinam, (vel, si ma-
uis dicere hircinam, quæ & achantus, & achanta dicitur)
radicem altheę, radicem lilij, cæpas assas, limaces, fermen-
tum, & semen lini, cocta, & subacta, & cum axungia vel 2
butyro mixta, rediguntur in formam emplastri seu potius
Hoc ad Theodoricũ refertur. cataplasmatis Aliud ad idem summè efficax. Accipe succi
ebuli, sambuci, oxylapathi, quod nostrates officinæ lapa-
tium acutum nominant, leuisti, seu ligustici, & marathri:
ex horũ singulis quantum lubet, pari tamen põdere deinde 3
vt oportet coquito vnà cũ dialthea, melle, oleo, & butyro,
atque ex iis cataplasma conficito. Maturato apostemate,
non expectetur, donec spontè aperiatur: quoniam tardè
admodum, vel fortasse nunquam id contingeret: sed ferro
cãdente, aut caustico aliquo medicamẽto fiat apertio, qua 3
Apertio. pus excernatur, iuxta modũ & formã superius expressam.
Deinde sordes detergeantur, vnguento vulgò Apostolorũ
dicto, vel mundificatiuo ex apio, & succo absinthij, vel vn-
guento subscripto, quod pus crassioris substantiæ attrahit,
& mũdificat. Accipit autem id galbani, ammoniaci, resinæ
terebin

terebinthinæ, picis, sepi vaccini, olei antiqui, ana partes æquales: dissoluuntur gummi ex aceto, & liquefiunt ad ignẽ cum reliquis, & fit vnguentum. Post hæc verò similiter reliquis vlceribus sordidis curetur. Cæterùm quartam intentionem assequimur, pro ratione & natura accidentium superuenientium, vt si accidat dolor, imprimis sedãdus erit, admota (iuxta Auicennæ doctrinam) œsipo humida: vel vino cocto, vel cerato composito ex oleo chamæmelino, oleo de absinthio, oleo de spica, & cera. Si verò durities ad fuerit dissoluenda, atq; emolliẽda est, medulla bubula, vel ceruina, vel quapiã alia simili, vt in sequentibus dicetur. Galenus autem in diuturno œdemate partẽ oleo liniens, spongiam ex lixiuio apponebat, atque stringens arctius, affectum perfectè curabat.

Vnguentũ mundificatiuũ quod ad Diuum refertur.

4 *Quarta intentio.*

Lib. 2. Ad Glauc. Oedemati inueterato.

Capita curationis œdematis.

OEdemati quod symptoma est, hoc est, accidens aliis morbis superueniens, vt aquæ inter cutem tabi, & cachexiæ, medicamenta, quæ discutiunt, & sine molestia desiccant adhibeto. 1 *Oedema morbi accidens.*

Ergo tumentem locum oxymelite, vel oxyrhodino, aut oleo cum sale, aut etiam oxyrhodino salem habente perfricato. Hac enim frictione & dolorem (si quis ex distensione excitetur) mitigabis, tumorem remittes. 2

Oedemati verò ex tenuis pituitæ influxu excitato si nõdum restitit fluxio, medicamenta quæ partim digerant, partim verò cogant, restringántque admoueto. 3 *Oedema morbus.*

Ergo spongiam nouam, vel aliam lixiuio ablutam, initio posca dilutiore in mollioribus prę sertim corporibus madentem alligato, vinculáque (si artus tumor occupet) ab inferiori parte ad superiorem, vt in fracturis, ducito & mediocriter constringito. 4

Quòd si per hæc tumor nõ remittitur, subsideátve, poscæ, id est, oxycrato, aluminis momentum adiicito. 5

At si iam in vetustatem affectus inciderit, non amplius remedia mistam hanc facultatem (digerentem scilicet & restringentem) habentia: sed digerentia ac dissecantia potius adhibeto. 6 *Oedema inueteratũ.*

Igitur, parte oleo prius iuncta, spongiam qualem suprà diximus, lixiuio delibutam, imponito, ac fascias arctius deligato. 7

De tumoribus præter naturam, qui inflationes dicuntur Latinis, vulgò autem apostemata ventosa.

CAPVT XI.

Inflationis & œdematis differentia.

Vnc tempestiuum est, vt de inflationibus disseramus, quibus diuersa ab œdematis curatio est. Illa namque: vt Galenus ait libr. 14. Therap. ex pituitoso succo ortum habent: proinde prementibus nobis cedunt, digitísque admodum altè in ipsa descendunt. Inflationes verò, ex flatuoso spiritu collecto nascuntur, aliàs sub cute, aliàs sub membranis, quæ ossibus circundantur, aut musculos, viscerúmve aliquod includunt. Porrò colligitur aliquando non parum etiam in ventriculo & intestinis: itémque in medio spatio horum, & peritonæi: vt in aquæ (inquit Paulus) subtercutem genere, cui nomẽ est tympanias. *Libr. 4.* Differunt quoque hæ ab œdematis quòd & pressę digitis non retinent vestigium, & sonitum veluti tympanum reddunt: itémque quòd in cauitate sensibili subinde continentur, atque hac nonnunquam maxima. Causa huiusmodi inflationum est caloris natiui imbecillitas, in materia pituitosa, ad flatus excitandos disposita. *Inflationũ causa.* Calor nanq; eiusmodi suscitare quidem vaporem ex humida materia potest, sed non discutere. *Libr. 6. de morbis & sympto.* Quẽadmodum enim (inquit Galenus) in externis rebus videmus, vt frigidissima constitutio, maximè spirante Borea, aërem sereniorem reddit, ac calidissima per æstatem constitutio ambientem nos aërem purum efficit, mediæ verò constitutiones nebulas pariunt, ita in animantibus accidit. Neque enim calor per extremam imbecillitatem, neque cùm vehementes sunt ei vires, sed cùm medium inter has affectiones obtinet, flatum gignere potest. Retinetur autem flatus eiusmodi in loco quopiam (vt dicit Auicennas) vel propter densitatem, seu spissitudinem membri, vel propter ipsius vaporis seu spiritus crassitiem. *Libr. 4.* Quod & iis verbis Paulus ex Galeni sententia testatus est. Membrorum (inquit) densitas, tum spiritus simul crassities efficit, vt idem spiritus non dissipetur.

De signis & iudiciis inflationum.

Inflationũ notæ.

SIgna inflationum sunt, tumor renitens tactui, cũ lucido quodã splendore, sonũ vt vter: vel tympanum, dum percu

percutitur reddens. Adhæc perſæpè ſentitur flatus per totum corpus, modò huc, modò illuc diſcurrẽs, ac dolorem extenſiuum pariens. Quòd autem ad iudicia pertinet, flatulentus ſeu vaporoſus ſpiritus qui non diſcutitur, multa parit incommoda. Halituoſus verò huc atque illud per corpus diſcurrens cum dolore & anxietatibus magnoperè verendus eſt. Quippe qui à materia aliqua venenoſa attolli videatur.

Inflationũ prognoſtica.

De inflationum, ſeu flatulentorum tumorum curatione.

Inflationũ curatio.

CVm tria hæc, materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum denſitas, ad inflationis generationẽ (vt in præcedentibus oſtenſum eſt) concurrant, curationis ipſius ſcopus erit, caloris ſubſtantiam roborare, vaporem ſeu flatulentam materiam extenuare, & meatus corporum (in quibus vaporoſus ille ſpiritus collectus continetur) denſitatem recludere. Porrò poſteriora duo, nempe denſi corporis rarefactionem, & craſsi ſpiritus extenuationem, iiſdem omninò auxiliis aſſequimur, medicamentis ſcilicet tenuitate partium pollentibus, ſiue extenuantibus, & calfacientibus, magis aut minùs, pro partium inflatione afflictarũ denſitate, vel raritate, & vaporum quoque craſsitudine, vel tenuitate. Pro horum namque differentia facultas medicamentorum quæ admouentur, intẽdi ac remitti debet. Itaque raræ partes, & vapor ſeu ſpiritus non admodùm craſſus, minùs: denſæ verò, & vapor multa craſsitie præditus, magis extenuantibus, & calidis egent. Caloris autem ſubſtantia, ſi periit, aut imminuta eſt, pro ratione iacturę eius, reſarcienda erit. Si verò alterata fuerit, ad mediocritatem reducenda. Quòd ſi vnà dolor excruciet ad anodyna trãſeundum erit. Non abſurdè igitur, inflationum (quas ventoſa apoſtemata vocant) curationem tribus intentionibus perfici dixerunt poſterioris noſtræ ætatis chirurgi: prima in debita viuendi ratione, ſecunda in proba cōcoctione, & tertia in flatulenti ſpiritus, qui in particula collectus eſt, diſcuſsione conſiſtit. Itaque vitæ inſtitutio talis erit, Abſtinendum imprimis ab omnibus craſsis, viſcoſis, crudis, pituitoſis, & flatuoſis. Cuiuſmodi ſunt, dulcia, legumina, fructus crudi, rapum, caſtaneæ, & alia id genus, quę ſpiritum flatuoſum procreát. Vtendum autem calidis & ſiccis: item attenuantibus, & flatum diſcutientibus, vt eſt panis hordeaceus,

Tres ſcopi curandarũ inflationũ.

1 Prima intentio. Cibus.

deaceus, qui aliquid salis & cumini receperit. Laborantis potus sit vinum album, vel subrubellum (quod claretum vocant) aut vinum Græcum. Vtatur decocto cicerum alte rato cum cepis, apio hortensi, quod vulgò petroselinum appellatur, calamintha, ruta, & cumino. Carnes sint assæ potiùs, quàm elixæ, & præsertim ex volatilibus, vt in præcedenti capite dictum est. Vt autem secundam intentionem assequaris, roboranda tibi est virtus concoctrix bonis quibusdam speciebus aromaticis, & confectionibus, atque (vt vocant) electuariis ad hoc dicatis, vt sunt, diacuminum, diacalaminthe, aromaticum rosatum, & sequens confectio, quam dragetam appellant. Recipe anisi, maratri, carui, dauci, cymini, baccarum lauri, tritorum, singulorum vnciam vnam, glycyrrhizæ, quam liquiritiam vocant, galangæ, zingiberis albi, singulorum semunciam, charyophyllorum, cubebarum piperis longi, seminis rutæ, singulorum drachmas duas, anisi saccharo incrustati, quadrantem, id est, vncias tres, sacchari selibram, fiat puluis. Extrinsecus verò inungatur ventriculus oleis de spica, de costo, & ruta: vel fiat epithema, quod ea recipiat, quæ & flatus discutiunt, & iuuandæ coctioni dicata sunt, atque hoc stomacho admoueatur. Sed hæc ad medicinam magis, quàm chirurgiam pertinent.

Potus.

2 *Secunda intentio.*

Drageta coctionem adiuuans.

3 *Tertia intentio.*

Tertia intentio completur medicamento, cui mixta facultas sit, hoc est, quod simul concoquat, digerat, & modicè adstringat, nec dolorem augeat. Ad hæc autem consequenda instituuntur tres formulæ auxiliorum, lib. 14. Therap. Prima ad hunc modum posita est à Galeno.

1 *Ad inflationẽ ex cõtusiõe in artubus musculis, & mẽbranis, quæ ossa cõtegunt.*

In artubus (inquit) & musculis, qui sub cute aut etiam membranis, quę ossa vestiunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, liquor aliquis tenuissimarum partium, cuiusmodi est lixiuium noua spongia exceptum, satisfecerit. Sin dolor quoque vrget, vngenda pars est oleo, quod relaxandi, remittendíque vim habeat. Incidunt porrò ex percussionibus eiusmodi affectus, vbi vel musculus, vel mẽbrana quæ os circuit, est contusa. Ac super membranam quidem quæ os ambit, antedicta imponenda est spongia.

2 *Ad musculos cũ inflatione dolentes ex contusione.*

Secunda formula ibidem ita descripta est. Ad musculos verò (namque hi aliquando dolent) medicamentum quod magis mitiget, est adhibendum. Quò fit, vt ad hos solo li-

xiuio

xiuio non vtantur, sed immissa ei tum sapa, tum pauculo
oleo. Satius autem fuerit in principio, non addidisse lixi- *Sapa.*
uium, sed sapa cum vino & exiguo aceto vti, ac quod me-
diocre sit, olei adiicere. Vbi mixta sunt, modicè excalface-
re, ac lanam non lotam, quam succidam vocant, ipsis imbu *Lana succida.*
tam imponere. Quòd si eiusmodi lanæ facultas non sit,
ipsius œsypus, miscellæ supradictę est iniiciendus. Vbi verò *Oesypus.*
œsypus præstò non est, aliquid cerati, quod ex œsypo com *Eratū ex œsipo.*
ponitur, rectè admiscueris. Debent enim contusi musculi
leniri medicamento cui mixta facultas sit, quippe quæ si-
mul concoquat, digerat, & modicè adstringat. Quandò si
nihil habet adstrictionis, auget aliquando phlegmonas, ac
maximè in iis corporibus, quę sunt plethorica. Ergo trium
iam comprehensarum indicationum [concoquendi scili-
cet, digerendi, & modicè astringendi] in inflatis ex plaga
musculis memor, vbi dolor maior vrget, mitigatiua magis
ratione vteris: [plus olei & vini adiiciendo] vbi abest, ma- *Aceti, vini, & lixiuij collatio.*
iore vi instabis. Maiorem vim intelligo, cùm breui via pro-
peratur ad finem. Porrò breuis via fit, per ea quæ valentes
habent vires. Hæ autem maximè in lixiuio & aceto haben-
tur, post hæc in vino. Quoties igitur de mitigando non la- 1
boras, horum. [lixiuij inquam & aceti] plus in mixturam
cõiicies. Rursus vbi repellere studes: vini plus quàm horum 2
immittes. Porrò id optimum in hunc vsum fuerit, si nigrũ
austerúmq; sit. At si digerere males, lixiuij plus indes. Ace- 3
tum verò si his miscebis, ad ambo vtilis erit mixtura, pro-
pterea quòd acetum mixtas habet facultates. Vbi verò mu
sculus sine dolore est, licet sanè in lixiuij penuria, pro ea
aphronitrũ immittere. Esto autem id minimè lapidosum,
sed magis spumosum. Tertia formula est emplasticũ, quod *Pro lixiuio aphronitrũ*
fit ex strigmentis gymnasiorum, id est, sordibus, quæ à cor
poribus luctantium detergebantur, & calce viua ex aqua
& vino simul coctis. Gale. verba hæc sunt, libro decimo-
quarto. Therapeu. Quæ verò huius generis inflationes ne-
glectæ inueterarunt, primo quidem loco his, ea quæ ex li- *Si inueterauerit inflatio.*
xiuio componuntur (vt prædictum est) adhibeas. Secun-
do loco emplasticum aliquod. Dicam autem & horum
exemplum. Strigmenta gymnasiorum feruefacta, perco-
la primùm, sic vt pura sint: deinde rursum in cacabum
immissis, calcem viuam in farinæ speciem tusam insper-
ge, ad

ge, ad luti vsque crassitudinem. Salutare his est & medicamen, quod ex sycomoro componitur, aliáque id genus. Cæterùm si huiusmodi flatuosus spiritus, qui inflationem committit, fumosus fuerit, malus, corruptus, à materiáque venenosa excitatus, cum dolore intolerabili, & vehementi calore, per membra discurrens, nullum tutius ac melius consilium dari potest, quàm quod vbi in parte quapiã substiterit, pars ipsa protinùs infrà supráque deligetur, ac in medio nouacula, vel ferro candente tumor aperiatur, ita vt facilè vapor ille venenosus egredi possit. Deinde hians plaga, implenda erit aloë, & bolo armenia, ex rosaceo & aceto dissolutis. Transactis verò diebus tribus, aut quatuor, vulnus carne opplendum erit, & ad cicatricem perducendum. Porrò in venenosis eiusmodi inflationibus, victus ratio tenuior esse debet, egétque corpus medicaméto purgatorio. Quòd si theriace sumenda daretur laboranti, rectè illi consultum esset.

Si flatuosus spiritus venenatus fuerit.

Victus ratio.

Theriaca.

Capita curationis tumoris flatulenti.

1 IMbecillam caloris affectæ partis substantiam roborato, deperditam instaurato, alteratam ad mediocritatem reducito.

2 Vaporosum seu flatulentum spiritum crassiorem, vnde tumor eiusmodi suscitatus est, extenuato.

3 Densatos cutis, ac totius laborantis particulæ, meatus, medicamentis tenuitate partium pollentibus, recludito: deindè flatuosum spiritum discutito.

4 Pro locorum autem affectorum differentia, & vaporis ipsius flatuosi crassitudine vel tenuitate medicamẽtorum quæ admouentur, tum materiam, tum facultatem intendito, ac remittito.

5 Porrò si cum dolore & inflammatione tumor eiusmodi flatulentus inciderit (vt contingit in musculis ob cõtusionem flatu repletis) mitigatoria initio admoueto: procedente verò tempore, quæ discutiendi vi polleant, eorũ copiam paulatim augendo, adhibeto.

6 Inflationes quæ ob negligentiam antiquatæ fuerint, primò quidem lixiuio foueto, deinde emplastrum quodpiam ex his quæ molliunt, & discutiunt, admoueto.

De tumore

De tumore è serosa substantia creato, quod aquosum apostema nominant. CAP. XII.

Pituitam, si per vniuersum corpus increuerit, ea species aquæ intercutis, quam leucophlegmatiam vocant, comitatur, vt Galenus annotauit libro sexto de symptomatum causis. Cùm verò in vna duntaxat parte pituitosa hæc substantia redundat, œdema enascitur: ita enim appellant tumorem laxum, ac doloris expertem. Serosa autem excrementa si abundant, aquam intercutem (quam ascitem nominant) generare solent. Quæ si in vnam aliquam partem incubuerint, in ea phlyctænas, id est, pustulas excitant. Porrò serosum eiusmodi recrementum, recentiores aquosum phlegma nominare consueuerunt. Quemadmodùm etiam & pituitam illam, quæ reperitur in pedibus & cruribus eorum, quos aqua inter cutem vexat, & in tabidis, & aliis qui malo habitu (Græci cachexiã vocant) laborãt. Adhæc, tumores ex huiusmodi aquoso phlegmate, aut seroso iam dicto recremento procreatos, illegitima ac non vera œdemata vocitant. Cæterùm in periculosis illis dispositionibus seu affectibus, tabem quã, hydrope, & cachexia, œdema (vt superiùs ex Galeni sententia dictum est) symptomatis, rationẽ obtinet, non morbi: nulla quidem propria præcipuáque curatione indigens. Sola enim frictio ex oxyrhodino, aut nonnunquàm ex sale & oleo, vel etiã ex sale & oxyrhodino, sistit ipsum, aliáque huiusmodi multa. Horum autem tumorum causæ sunt, alteratrix facultas frigida intemperie vitiata, & alimentorum prauitas, ad aquositatẽ declinãs, vt ex libro sexto de symptomatum causis facilè est colligere. Signa & iudicia ferè eadem sunt, quæ & veri œdematis. Hoc tamen differunt, quòd in istis aquosis tumoribus laxus magis tumor est, quàm in œdemate legitimo: atque ideo non tantùm renititur actui, sonátque non vt flatus, sed vt aqua potiùs. Adhæc aliquo modo splendere videtur, cùm ad lucem quis ipsum intuetur. Quod verò ad huiuscemodi tumoris iudicia attinet, aquosus haud dubiè tumor à maiori enascitur frigiditate quàm flatuosus, vt Galenus autor est, cõmẽtario vndecimo libri quarti aphorismorũ, super hũc aphorismum: Quibus tormina, & circa vmbilicum labores &c. Videtur

Leucophlegmatia.

Serosum recremẽtum.

Phlyctæna

Libro 2. ad Glauc. & 14. libera.

Causæ tumorũ aquosorum.

Aquosorũ tumorũ notæ.

IVDICIA. I

Ascites à maiore frigiditate gèneratur, quàm tympanites.

Videtur autẽ (inquit) à maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quem ascitem vocant: à minore verò tympanias, quæ ab Hippocrate aqua inter cutem sicca nominatur. Neque enim humida substantia in flatuosum aërem sine calore aliquo potest transmutari. Tumores prætereà aquosi sæpius in pedibus, testiculis, scroto, capite, & iun-
2 cturis accidunt, quàm in aliis quibusuis corporis partibus: tum quòd humor eiusmodi in eas partes promptiùs irruat, tum quòd caliditas in ipsis modica sit: quippe quæ procul à calidissimis absunt partibus, vt secundo Progn. ait Galenus. Quemadmodùm etiam flatuosus spiritus rarò inuenitur absque humore aquoso, ita vix vnquàm aquosus siue serosus humor in particula aliqua concluditur absque flatu. Hactenus de generatione, caussis, signis, & iudiciis aquosi tumoris nunc de curatione.

Quas partes maximè prehendãt aquosi tumores.

Aquosi tumoris curatio.

CVm aquosi tumores, ex serosi (vti diximus) recremẽti fluxione excitentur, non alia certe curandi via & ratione saltem vniuersali, in illis profligandis vtendum est, quàm ea, quæ in aliis suprà memoratis tumoribus, qui ex humorum in partem aliquam influxu procreantur, persanandis, à nobis suprà explicata est. Duplex igitur curandi indicatio per initia in eiusmodi tumoribus erit: nempe vacuandi quod influxit, & fluxionem inhibendi. Quocirca & composita fuerit de talibus affectibus, veluti & de reliquis morbis omnibus, quicunque in generatione adhuc sunt, medentis solicitudo, ex ea scilicet quæ curat, & ea quæ prouidet. Itaque prima indicatio ei medicinæ artis parti subiicitur, quæ morbos curat, secunda verò ei parti subiacet, quæ futurum morbum præcauet. Porrò vt geminum hunc scopum vniuersalem assequamur, aliis quinque particularibus intentionibus est opus, à nostro Guidone à Cauliaco in curatione tumoris aquosi hoc ordine & modo qui sequitur expressis. Prima in proba vitæ in-
1 stitutione atque obseruatione consistit. Secunda in conco-
2 ctionis emendatione, seu (vt ait) rectificatione. Tertia, in
3 aquosi humoris per aluum expurgatione. Quarta, in eius-
4 dẽ serosi recremẽti per vrinarios meatus eductione, Quin-
5 ta & vltima, in cõiunctę (vt loquuntur) seu cõtentę in particula humiditatis aquosę, euaporatione, atq; exiccatione.

Curãdi aquosi tumoris duplex indicatio.

Quinque particulares intentiones curãdi aquosi tumoris.

Cæterùm

Cæterùm cùm primæ quatuor intẽtiones magis ad medicum spectent, quàm ad chirurgum, quem hoc opere instituendum suscepimus, atque etiam ex iis quæ in pręcedentibus dicta sunt, satis innotescant, consilium fuit, tantùm de postrema, quæ topica desyderat auxilia, hoc loco agerę.

Quinta igitur intentio perficitur cum exiccãtibus & resoluẽtibus huiusmodi aquosas ac serosas humiditates, quę in particula laborante cõtinentur. Horum autẽ tres communiter formulę statuũtur. Prima est Galeni libro secun- 1
do ad Glauconem & decimoquarto methodi medendi: nempe quæ cõstat oxyrhodino, & sale, vt superius dictum est. Secunda est eiusdẽ, spongia scilicet noua, lixiuio perfu- 2
sa, & reliqua alia auxilia, quæ suprà ad œdemata scripta sunt. Quibus vt potentius exiccent, & discutiant, addẽda sunt, aphronitrũ, alumen, & sulphur. Tertia formula est 3
cuiusdam emplastri, ab Auicenna descripti in curatione scrofularũ, quod Galeno attribuit in libro de cõpositione medicamentorũ κατὰ γένη. Hoc autem (vt ille prædicat) intra hebdomadã vnam ad summũ, plærunque verò intra triduum omnẽ duritiem resoluit. Porrò tametsi emplastrum hoc apud Galenũ lib. nuper citato nõ reperiatur, eo tamen cõmodè vti possumus ad aquosam & flatuosam duritiem dissoluendã: eius autẽ descriptio talis est Auicennę: Recipe seminis sinapis, seminis vrticæ, sulphuris, spumæ maris, aristolochiæ [rotũdæ] & bdellij ana vnciã vnã, ammoniaci, olei antiqui, & ceræ, ana vncias duas. Quòd si hoc emplastro nõ discutitur, non aliud auxiliũ melius ac pręsentius excogitari potest, quàm vt ferro aperiatur, dein de detergeatur: & aliorũ sordidorũ vlcerũ more curetur.

Emplastrũ Auicennæ discutiens aquosos tumores.

Capita curationis aquosi tumoris.

VIctum attenuantem, calfactorium, & desiccatorium laboranti instituito. 1

Vt corpus moderatè exerceat, parcè edat & bibat, non multum dormiat, ventrémque & vesicam sæpius ad excretionem exuscitet, imperato. 2

Vt probè alimẽta concoquat, & flatus minimè gignat, curato. 3

Serosas humiditates, quibus laborantis corpus scatet vniuersum, per aluum, & vrinarios meatus expurgato. 4

Serosum illud recrementum, quod in affecta parte con- 5

tinetur deficcato,& per halitum digerito.

6 Quòd si discuti non possit, scalpellum vel potius igne candens ferramentum in tumorem, si artus occupet, adigito, atque eum parte procliuiore (quò facilius inde humor emanet) reserato.

7 Humore qui tumorem committebat, per emissarium vacuato, reliqua quæ ad sordidorum, & aliorum cõsimilis naturæ vlcerum, curationẽ pertinent, sine mora perficito.

De glandulis nodis, strumis, & cæteris abscessibus, quas excrescentias phlegmaticas vocant.

CAP. XIII.

Enumeratio abscessuum pituitosorum.

Græcorum ganglia, chœrades, id est, strumæ, quas etiam scrofulas vocant, bronchocele, quod bocium, & herniã gutturis nominant, meliceribes, steatomata, & atheromata: ad hęc testudo, talpa, & nacta siue napta, tumorum nomina à recentioribus medicis inuenta, & nusquam apud antiquos reperta: itẽ fugille Auicennę: nodi quoque & vulgaris bubo, aliáque id genus multa, quacunque corporis parte nascãtur, ferè ex pituita generationem habẽt: atque ob id ad pituitosos tumores meritò referũtur. Cæterũ tametsi nonnulli ex iis nuper memoratis abscessibus in tophaceam duritiem, & schirrhosos affectus aliquando degenerent, radix tamen & origo illorum parte maiore pituita extitit, vt voluit Auicennas. Quanquàm non imus inficias, quin & alius humor ipsi pituitæ, cuius eiusmodi abscessus propriè soboles sunt, interdum admisceatur, atque ita cõpositi & heterogenei nascantur abscessus. Verùm de simplicibus solùm nobis hic sermo erit, ex quorũ analogia compositorum etiam cognitio facilè habebitur. Hæc enim ad illa veluti ad quosdam certos canones, semper adigẽda sunt, vt alibi quoque diximus. Itaque prædicti omnes tumores sub genere abscessuum pituitosorum, seu (vt vulgarium chirurgicorum more loquar) excrescentiarum phlegmaticarum, reponũtur, habéntque speciales quasdam inter se differentias, vt ex sequentibus patebit. Glandula enim (vt Guido putauit) à glãdis forma, quam præ se ferre videtur, nomenclaturam accepit: éstque (inquit) vtcũque mollis, vnica, mobilis, & separata à partibus circumiacentibus: in emunctoriis plærunque nascẽs. Auicennæ

Simplicia sunt regula cõpositorũ.

Glandula. Guidonis.

cennæ autem glandulæ naſcuntur vel in manu,vel in pede,vel in loco aliquo neruis & tendinibus coniuncto, & has quidem tum vetat extirpari, ne ſcilicet laborans in ſpaſmum incidat. Eueniunt quoque,ait,ſummæ volæ manus,& fronti,vocátque eas modò apoſtemata glãduloſa, modò nodos. De iis enim inconſideratè tractat in diuerſis capitibus,vtpotè in capite de nodis ad finem, & capite de glandulis. Itaque videntur glandulæ Auicennæ diuerſæ eſſe à glandulis Guidonis,& Græcorum gãglia illis(Auicennæ inquam glandulis)eadẽ eſſe. Quod ſequentia Pauli verba apertè teſtantur: Ganglium neruorum cõcretio eſt, ex ictu aut laſſitudine oboriens, in pluribus quidem corporis partibus,præcipuè motui dicatis: nempe manu ſumma,& pedibus. Rarius cubitum & caput occupat Aëtio, ac rarò eidem ſponte prouenit. Et rurſus idem Paulus lib. 6.cap.39.quid ſit ganglium,vnde naſcatur,in quibus maximè partibus proueniat,quæ denique notæ ipſum comitentur, aperiens, idipſum quod diximus, confirmat,inquiens. Ganglium nerui eſt concretio,ex ictu,aut labore proficiſcens,plerunque verò in manus iunctura, qua cum brachio committitur, talo & articulamentis abſoluitur: quanquàm in aliis quoque partibus proueniat. Hæ comites ſunt notæ,tumor concolor, renitens indolénſque. At ſi violenter premas, ſtuporis ſenſum exhibet, non in alto, ſed ipſa ſub cute radices agens,& ad latera ſpectans: ſin autem vi adigas,tum antè,tum pòſt,nequaquàm id facit. Hactenus Paulus Aegineta de gangliis. Nunc ad reliquos pituitoſos abſceſſus, ſermonem conuertamus.

Glandulæ Auic. quæ eædem ſunt cum gãgliis Græcorũ.

Glandula Guidonis diſſidet à glandula Auicen. ca. 16. lib. 4. Gangliũ quid.

Gãglij notæ.

Tumor etiã eſt inæqualis Philagr. & Aëtio.

Scrofulæ à vulgo vocatæ, nihil aliud ſunt, quàm indurati, & intra membranulam contenti adenes, id eſt,glandulæ, in collo, axillis, & inguinibus præcipuè conſiſtentes, vbi glandulæ vaſis ſubſtratæ collocantur. Nonnunquàm tamen,quamuis rarò ex carne eorundem locorum fiunt, quæ affinitate quadam ad ſtrumarum naturam vertitur, & materiæ adiectione adaugetur, vt viſum eſt Leonidæ: Has Latini ſtrumas vocarunt, à Græcis verò chœrades dicuntur, vel à chœradibus quidem petris per marinas aquas tranſparentibus, vel à ſuibus multiparis animalibus (numeroſæ enim ſobolis exiſtunt, vt ſues) & eo morbo frequentèr affectis. Scrofæ etenim id

Scrofulæ.

Chœrades Græcorũ.

est, sues, colla habent glandulosa, & magna ex parte strumosa. Struma autem Celso tumor est, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Nascuntur eidem maximè in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum se reperisse chirurgus Meges autor est. De iis etiam Paulus in eum modum: Oriuntur (inquit) strumæ in priori ceruicis parte, aut in altera, aut vtrinque vna, aut duæ, aut plures. Omnes autem suis membranis includuntur, quemadmodum steatomata, atheromata, & meliceri- des. Lupia (inquit Guido) veluti lupulus, mollis rotunda, in locis duris & siccis suam sedem præcipuè deligit, vt in palpebris, & locis neruosis: vulgus Gallicum vocat *vne loupe.* Itaque si eius descriptio, atque etiam curatio, quæ in sequentibus habetur, cum ganglij Græcorum descriptione, & curatione conferatur, affectus tibi videbuntur non admodum inter se dissimiles. Verùm magno errore tenentur, qui eiusmodi lupiam eandem faciunt cum affectu, quem recentiores lupum appellant. Est enim lupus malignum vlcus, partes inferiores, sed præcipuè crura infestans, celerrimè depascens, & quasi lupus (à quo nomen accepisse videtur) famelicus, proximas sibi carnes exedens: quod vitium dubio procul de genere est phagedænarum.

Struma.
Cor. Celsi.
Lib. 6.
Lupia.
Lupus morbus.

Proindè affectus sunt longè inter se diuersi, quanquàm in nomine quandam affinitatem habeant. Nodus, tanquàm funis nodus, eidem Guidoni dicitur, rotundus, durus, & eodem in loco permanens, circa loca neruosa maximè apparens. Auicennas autem nodos definit alicubi dubeleta frigida, facítque hoc nomen genus ad steatomata quæ à nostris adiposi, & adipini nodi nominantur: ad meliceridas, id est, mellitios nodos, & atheromata, quæ materia constant, pulti (quam Græci atheram vocant) simili. Cæterùm cùm hæc tria abscessuum genera, steatoma inquam, meliceris, & atheroma frequentissimè incidant, ac locis valde multis Galenus eorum meminerit, non abs re factum putauimus, si nactus hoc loco de iis disserendi occasionem, eorum naturam, notas quibus agnoscantur, in quibus item inuicem dissideant, & conspirent, latiùs aperuimus. Atheroma igitur, tumor est concolor & indolens, in membrana, seu neruosa tunica humorem len

Nodus.
Nodi Auicennæ.
Atheroma.

rem lentum continens, atheræ, id est, pulti similem quæ ex farina decocta conficitur. Interdum quoque in atheromatibus simul cum humore pultacco, lapidosa quædam, duráque corpora, & alia tanquàm sulphuris ramenta inueniuntur, nonnunquàm veluti mansa gallinarum ossicula, sæpe etiam tanquam pili complicati tactui occurrunt. Tumor atheromatis, specie & figurâ oblongus, & aliquantum sublatus visitur, qui digitorum appressu ob humoris lentorem & crassitudinem tardè retrocedit, & amotis digitis, tardè quoque regreditur.

Meliceris.

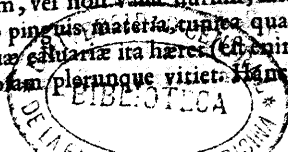
Meliceris autem tumor est, simili modo dolore carens, sed rotundus, in quo neruosa etiam tunica, quam cystim appellant, inclusus humor reperitur tenuis, & mellis substantiam repræsentans: vnde & mellifauium Latinè quibusdam dicitur. Itaque meliceris ab atheromate differt figurâ, & humoris substantiâ. Nam & figura rotundior est, & humoris substantia tenuior. Proinde melleus hic tumor magis quàm atheroma extenditur, pressúque digitorum celerrimè cedit, & amotis digitis pari celeritate ad situm pristinum redit.

Steatoma.

Steatoma verò, tumor etiam est præter naturam, concolor & tactu lenis, in principio quidem exiguus, sed temporis progressu augescens, & amplior factus, in quo humor seuo persimilis, membranula similiter inclusus, subest. Hoc à meliceride & atheromate distinguitur, duritie. Nam plenum ac solidum est, tactuíque renititur adeo, vt digitis prementibus minimè cedat. Sed reliqua nunc apostemata persequamur, quæ ferè ad hæc tria, de quibus modò egimus, reducuntur.

Testudo.

Testudo ipsi Guidoni abscessus est magnus, humoralis, mollis, latiore forma, in modum testudinis: vnde nomen accepit. Quæ si in capite (inquit) nascatur, talparia vel talpa dicitur: in collo, bocium: in testiculis, hernia: interdum autem cum pure, vel squammis, vel fistulis reperitur. Cæterùm testudines & talpæ, apud antiquos, neque proprium nomen, neque tractatum inuenerunt. Quidam autem ex recentioribus testudinem definiunt tumorem mollem, vel non valde durum, satis autem magnum, in quo pinguis materia, tunica quadam obtecta, continetur, quæ caluariæ ita hæret (est enim cutis capitis affectus) vt ipsam plerunque vitiet. Hanc non dubium

est de numero esse abscessuum, & sub meliceride, vel atheromate contineri: videtur tamen ad melicеridem magis inclinare. *Talpa.* Talpa verò cùm albã materiam contineat, ad atheromata potius, quàm ad meliceridem refertur. Guido tamen testudinis speciẽ, imo verò testudinem ipsam vt modo diximus, esse affirmat, quemadmodum & herniam, & bocium, quod vocat: sed varia hæc nomina sortiri, pro varietate locorum, in quibus reperiuntur. *Bocium.* Cæterùm quod vulgus bocium, Græci propriè inuento ab interiore parte nomine, bronchocelen appellant, nostri verò herniam gutturis, & gutturosos, qui eo morbo dehonestantur.

Brõchocele. Est autem colli tumor grandis, & rotundus inter cutem, & asperam arteriam, in quo modò caro hebes, modò humor aliquis, melli, adipi, pulti, aquæúe similis, includitur. Interdum etiam: vt ait Celsus in eiusmodi tumore pili minutis ossibus immixti reperiuntur. *Nacta.* Nacta (vt scribit Guido) excrescentia est magna, carnosa, veluti caro natiũ, vel ancharum diuersarum quidem formarum & magnitudinum: cuiusmodi sunt melopepon & cucurbita. Itaq; diuersa sortitur nomina pro formæ, & membri in quo est, varietate. Porrò tumor hic qui nacta vel napta recentiorum turbæ appellatur, dolore caret nisi fortè adeò magnus existat, vt partes membri trahendo soluta continuitate, aliquem dolorem circunstantibus inferat. *Nacta vel napta ad steatomata spectat.* Est autem & de numero abscessuum, & ad steatomata (vt supra in enumeratione tumorum præter naturã diximus) ferè spectat. *Bubo.* Bubo Galeno authore, laxarum partium seu glandularum (quas Græci adenas vocant) est affectus: nempe simplex inflãmatio. Quare vel malè hic inter abscessus pituitosos à Guidone annumeratur: vel aliud esse putat quam Galenus. Porrò bubones, qui prolapsu, aut aliis vlceribus, aut doloribus contrahuntur, periculo vacant. Atqui in febribus pestilentialibus incidere consueuerunt, deterrimi sunt siue femora, siue alas, aut ceruicem inuaserint. *Fugille.* Fugille (inquit interpres Auicennæ) est de genere apostematum glandulosorum & quasi hoc nomine (ait) appropriatur illud quod fit post aurem. Ex qua descriptione non leuis est coniectura, fugille Auicennæ, eum tumorẽ esse, qui Græcis parotis dicitur, affectus quidem glandularum sub ipsis auribus. Quibusdam autẽ idem esse putatur fugille: quod

bubo:

Bubo quid apud Guidonem, & alios recentiores.

bubo: verùm tunc illis aliud erit bubo, quàm Galeno & Paulo: nempe excreſcentia multum (vt dicunt) infiltrata, & radicata: vt plurimum ſine cyſti, id eſt, folliculo ſeu membrana eam inuoluente, dura in morem ſcrofularum: & in eo ſignificatu (vt puto) ſumitur bubo à Guidone: quando bubonem ſugillinum numerat inter abſceſſus pituitoſos. Cæterũ longè adhuc plura nomina pituitoſorum huiuſmodi abſceſſuum reperiuntur. Verùm de nominibus ipſis non magna cura habenda eſt: modò id vnum de iis cognoſcamus, & intelligamus, quòd propter eiuſmodi nominum diuerſitatem, curationẽ & iudicium euariari contingit. Itaque eiuſmodi abſceſſuum, aliæ quidem peculiari quadam membrana ſeu tunica (quam cyſtin vocant) includuntur: aliæ verò in carne ſunt vaſis implexæ & inſertæ. Quædam baſim, ſeu radicem habent gracilem, quædam verò latiorem. Quędam item ſunt reſolubiles, quædam verò minimè. Quædam magnæ, quædam paruæ. Aliquæ ad ſuppurationem ſpectant, aliquæ non. Aliæ etiam ſunt ſquammoſæ fiſtuloſæ, & canceroſæ, aliæ verò nihil horum prorſus recipiunt.

Differētia abſceſſuum pituitoſorū.

De cauſis, ſignis, & iudicijs prædictorum abſceſſuum.

Cauſæ abſceſſuũ quæ ad pituitã pertinet.

Cauſæ huiuſmodi abſceſſuum ſunt triplices. Nempe primitiuæ, vt caſus, percuſſio, vitæ luxus, ſiue intemperantia, ac deprauata viuendi ratio. Antecedentes, vt ſunt humores non naturales, præſertim pituitoſi, & vera œdemata, quæ in abſceſſus degenerant. Et coniunctæ, quæ ſunt variæ ſubſtantiæ, & propriè cuiuſque abſceſſus materiæ, in parte affecta contentæ. Continentur autem in huiuſmodi abſceſſibus, quandoque quidem humores: vel ſeroſi, cuiuſmodi eſt vrina, vel putridi & corrupti, vel cœnoſi, vel mucoſi, vel melli pulti, aut adipi ſimiles. Quandoque verò carnes phlegmaticæ, & ſpongioſæ, atque glanduloſæ. Interdum quoque lapides, arenæ, oſtraca, ligna, carbones, & id genus alia ſolida corpora. Frequentiſſima autem ſunt (vt paulò antè diximus) horum abſceſſuum tria genera, quorum ſingula propriam appellationem Græcè ſunt ſortita. Ea ſunt, atheroma, ſteatôma, & meliceris, à ſimilitudine contentorum in his corporum dicta. Eſt enim aliud eorum veluti ſeuum, aut pingue

Materia pituitoſorum abſceſſuum.

14. Thera

quiddam, aliud veluti mel, aliud pulticulæ tenui, quam
SIGNA.
atheram vocant, simile. Signa & iudicia eiusmodi ab-
scessuum,quę ad pituitam pertinent,ex eorum descriptio-
nibus, & differentiis suprà positis facilè deprehenduntur.
NOTAE abscessus velamẽto inclusi.
Indicium autem quòd velamento includantur hoc est,cy-
sti seu pellicula, quam & antiqui tunicam nominabant,
est mobilitas, & cutis separatio. Quando verò fixæ
sunt, id est, eodem in loco permanentes, & carni ad-
IVDICIA abscessuum pituitosorũ.
hærentes, nulla eas inuolui membranula indicium est.
Porrò recentes & tractabiles, discuti, seu resolui pos-
sunt, duræ verò & iam inueteratæ, nequaquã. Rubor au-
1 tem,dolor & caloris incrementum,ostendunt ipsos abscess-
2 sus, vel suppurandos iri, vel in fistulas, aut cancrum dege-
3 neraturos. Numerosæ strumæ partes externas occupan-
tes, & sede subinde mutata, huc atque illuc per corpus va-
gantes, cùm aduentitia quadam caliditate, planè testan-
tur,ac indicant, easdem germina esse ac sobolem chæra-
Arnaldus à villa noua.
dum internarum, vt Arnaldus à villa noua quodam in lo-
co annotauit. Proinde quæ forinsecus illis admouentur
auxilia,parum,aut nihil proficiunt. Hæc autem, vt putauit
Auicẽnas.
Auicennas,ex casu & offensione, seu allisione ita in nostris
corporibus multiplicantur. Conducunt verò vel ma-
4 gnopere strumosis ipsis, medicamenta purgantia, potio-
Quæ ætates naturæ, & corporis constructiones strumis magis sint expositæ.
nes diureticæ atque electuaria(vt vocant)resiccantia,item
ætatis mutatio in paruulis. Cæterùm pueri ipsi propter
voracitatem & gulæ intemperantiam, ac corporis rarita-
tem, strumis frequentius corripiuntur. Senes verò ob
causas contrarias rarius. Ad hæc qui breui atque angu-
sta sunt fronte, & compressa habent tempora, ac maxil-
las amplas, strumis sunt obnoxij. In talibus enim mate-
5 ria promptè deriuatur ad collum, vt ex recentioribus chi-
rurgis annotauit Henricus. Strumæ vero præcipuè (vt
Celsus.
Celsus ait) fatigare medicos solent, quoniam & febres
6 mouent, nec vnquam facilè maturescunt: & siue ferro,
siue medicamentis curentur, plerunque iterum iuxta ci-
catrices ipsas resurgunt, multóque pòst, medicamento
7 est opus. Quibus quoque accedit, quòd longo spatio de-
tinent. Incisio eiusmodi abscessuum, itidem & corrosio,
magnopere verenda est, circa ventrem, collum & com-
missuras, propter propinquitatem venarum, arteriarum,

& ner

& neruorum, ac internæ etiam capacitatis. In incisione
quoque magnarum glandularum, summopere vitare o-
portet venam, quæ ad radicem earum sita est, & illis ali-
moniam defert. Sæpe enim magnam hæmorrhagiam, id
est, sanguinis profusionem, excitat: vnde non mediocre tan-
dem sequitur periculum. Strumę inter se differunt, magni- 8
tudine, naturâ, loco, ortu, multitudine, & vasorum com-
plicatione, vt ex Leonida annotauit Aëtius. Itaque paruæ 9
strumæ maioribus faciliùs curantur, sicut mites inflam-
matis. Maleficæ sanari non possunt. Cùm enim omnes *Magnitudo.*
eiusmodi strumæ cancerosæ, ac vasis refertæ sint, dùm cu-
rantur, profusionis sanguinis periculum adferunt: præter- 10
quàm quòd cùm plerunque penitiores inueniantur, mi- *Natura.*
nimè abscindi possunt. Vasa enim nobilia, venas inquam
iugulares, & arterias, quæ carotides appellantur, ma-
lefica struma tanquàm radices habet.

Pro loci ratione, superficiariæ quidem strumæ profun- 11
dis curatu faciliores sunt, deinde quæ in collo eueniunt, *Locus.*
vbi tamen vocales neruos, diligenter vitari oportet. Multi
enim strumas circa asperam cannam incidendo, vocalibus
neruis simul excisis, reliquo deinceps vitæ tempore ægrum
sine voce reddiderunt. Nam præter eius nerui excisionem,
vocalia instrumenta denudata, & inter curandum refrige-
rata, vocis functionem violarunt. Pro multitudine stru- 12
marum, constat vnam pluribus faciliùs curari posse. Sicut, *Multitudo.*
quantum ad ortus rationem attinet, longè citius sane-
scunt suspensæ, quàm quæ insertæ fuerint. Hæc de strumis 13
ex Leonida, memoriæ prodididit Aëtius. *Ortus.*

Curatio abscessuum ex materia pituitam referente creatorum, quas excrescentias phlegmaticas vocant.

CVratio eiusmodi abscessuum, qui ex pituita ferè or- *Duplex abscessuum pituitosorum curandi ratio.*
tum habent, gemina est recentioribus chirurgis: Vni-
uersalis scilicet, atque omnibus ex æquo communis, &
particularis: hoc est singulis differentiis propria. Itaque
vniuersalis curandi ratio erit, talem, támque accommo-
dam laboranti vitam instituere, vt materia, quæ tales ab- *1. Vniuersalis.*
scessus committit, in corpore minimè coaceruetur, & ma-
teriam, vt vocant, antecedentem, & iam in ægroto cor- *2 Particul.*
pore collectam, modis omnibus auertere, ne tandem
vniatur coniunctæ, hoc est, ei quæ iam morbum creat.

Vitæ ratio qualis esse debeat in abscessibus pituitosis.

Porrò priorem huius vniuersalis curationis intentionem assequemur, si laborantes eam viuendi rationem diligenter obseruent, quæ in præcedentibus capitibus præscripta est, hoc vno dempto, quòd paulò tenuiorem victum, & qui incidendis humoribus crassis magis sit accommodus, amplecti debent. Proinde si Auicennæ consilium sequantur, cibos omnes pachychymos, id est, crassioris succi vitabũt, frigidæ item potionẽ, nimiam satietatẽ, immoderatámve repletionem, & quæ nauseam pariat. Toleranda autem illis est quàm maximè fieri poterit inedia. Bona coctio imprimis erit procuranda, vitanda habitatio humida, in vallibus sita, paludosa, & vitiatis aquis irrigata. Potus sit vinũ, aliquod generosum atq; optimũ, vel aqua aluminosa, aut sulphurata. Aquę enim eiusmodi minerales præsertim quę vini fœculã sapore repræsentant, non solũ internos hosce strumosos, ac pituitosos abscessus: sed externos quoque, & summa corporis occupantes imminuunt, ac discutiunt: vt Arnaldus affirmauit.

Aquæ aluminosæ vi.

Vacuatio materiæ antecedentis.

Cæterũ alteram partem prioris processus, nempe materiã antecedentem auertere, ne tandem addatur coniunctæ, quadruplici genere euacuationum assequimur, vtpote medicamento per aluum pituitã expurgante, & quandoque venæ sectione. Item iis, quæ vrinam cient, & demum iis, quæ collectum in alto corpore humorem tum in halitum resoluant, tum digerant.

Vacuantia per aluum.

Puluis turbith.

Ad vacuationem quæ fit per aluum, laudatur à valde multis puluis turbith, qui apud Auicennam recipit, turbith, zingiberis, & sacchari, singulorum pares portiones. Ex eo autem exhibet drachmas duas, asserítque præter hoc, quòd resoluit pituitam crassam, nequaquam calfacere, neque abradere intestina.

Razes.

Razes autem, qui audacior fuit in purgantibus medicamentis exhibendis, huiusmodi puluerem conficit, capite de doloribus ventris in nono ad Almansorem, ex viginti partibus turbith, decem zingiberis, & triginta sacchari, offértque ex eo vice vna drachmas tres.

Hiera picra.

Benedicta quoque, & hiera picra: item pillulæ ex agarico, & de hermodactylis maiores appellatæ, eiusmodi affectibus magnoperè conueniunt.

Quæ vrinã cieant.

Potio Guidonis à Cauliaco, vrinã

Ad ciendam vrinam, vti consueuerat Guido à Cauliaco sequenti potione, quam ex scriptis multorum se decerpsisse ait. Concipit autem, scrofulariæ partes tres, phylipendulæ

dulæ partes duas, pimpinellæ, seu bipinellæ, pilosellæ, tanaceti, caulium rubrorum, qui nonnullis brassica marucina creduntur, rubiæ maioris, singulorum partem vnam; radicis aristolochiæ, spathulæ fœtidæ; radicis raphani, ana partem dimidiam: concassentur, & decoquantur in vino albo & melle; vsque ad consumptionem medietatis, & fiat colatura, ex qua tertio quoque die, hora matutina sumat æger quadrantem, id est, vncias tres; & potio sit tepida. Cæterum pro omnibus his auxiliis, sicuti & pro venæ sectione (si aliquando fieri debeat) consulendus erit peritus aliquis medicus, qui & qualitatem, & quantitatem, ac modum vsus eorum præscribat. Ad resoluendum autem per halitum, & digerendum humorem, qui in alto corpore collectus est, & internas glandulas (quæ externarum sunt causæ) excitat, Galen. libr. 14. Therap. consulit theriacen, athanasiam, ambrosiam, & medicamentum, quod ex Cretica calaminthe est compositum: Græci diacalaminthen vocant: cuius compositio requirenda est ex lib. 4. de sanit. tuen. Multa alia auxilia ad huiusmodi affectus instituuntur: nempe potiones, electaria, & etiam olea, quæ in aures iniiciuntur. Empirica quoque permulta, à veteribus descripta & celebrata sunt, quorum vsus mihi non probatur. Proinde non duxi illa nostris commentariis esse inserenda. Hoc vnum tamen confidenter adfirmo, Christianissimo Francorum Regi, diuinitus peculiari dono esse indultum, vt quàm plurimos strumosos seu (vt vocant) scrofularios, solo manuū attactu, integræ sanitati restituat. Rex etiam Eduoardus (vt referunt historiæ) solebat diuinitus solo tactu sanare strumosos. Quod immortale munus iure veluti hæreditario ad Reges posteriores manauit. Nam Reges Angliæ etiam nunc tactu, ac quibusdam hymnis, non sine ceremoniis prius recitatis, strumosos sanant. Atq; hæc quidem in omnibus suprà dictis abscessibus communia sunt. Quæ verò sequuntur, particularem, ac propriam cuiusque differentiæ curandi rationem concernunt. Hanc autem curandi rationem propriam ac particularem, in hisce abscessibus diuersam efficiunt, atque immutant, tum materiæ, ex qua ortum habent, substantia, tum verò eorum quantitas, vel minutula, vel quæ in molem valde magnam

gnam

ciens in abscessibus pituitosis.

Quæ per halitum digerant.

Galliarum reges diuino quodam munere strumas curare.

Quæ particularem pituitosorum abscessuum curationē euariant.

gnam excreuit. Adhæc partis ipsius laborantis, atq; etiam totius corporis natura. Temporis autem duratio licet non indicet curationẽ, indicat tamẽ nobis aliquando, atq; insinuat, qualis sit ipsa dispositio, vt Galenus annotauit lib. 4. de morbis curandis. Itaq; tametsi à prædictis multæ sumi possint curandi indicationes, ac intentiones, eas tamen, quantùm ad rem præsentem attinet, ad sex reduximus, quas & iis sex sequentibus veluti canonibus expressimus. Quorum primus ad hunc modum habet: Pituitosos abscessus, molles, & paruos, quæ lupiæ vulgò, & Arabicæ factionis principi Auicennæ, glandulæ appellantur, si in particulis firmioribus cõstiterint, & (quia nõdum inueterauerunt) tenellã adhuc cystim, id est, mẽbranã qua includũtur, habuerint, comprimito, & atterito, posteà desiccato.

Tẽpus quid insinuet.

1 (margin)

2 Secundus: Maiores non multùm duros, neque inueteratos, more tumorum œdematosorum (de quibus suprà egimus) emollito, discutito, consumito.

3 Tertius: Pituitosas eiusmodi excrescentias, saniosas, & apostematosas, hoc est, quæ in suppurationẽ spectãt, maturato, aperito, detergito.
4 Quartus: Strumas, quæ ex prædictis auxiliis curationẽ non recipiũt, & mobiles sunt, blãdę, morigeræ, ac tractabiles, incidito, atq; extrahito.
5 Quintus: Immobiles, insertas, irretitásve, seu (vt loquuntur) infiltratas, hoc est, venis, & arteriis multùm implicatas, ad radicẽ, & intus latas, corrodito, detergetóque.
6 Sextus. Tenui ac gracili radice innixas, deligato, ac euellito.

1 Primus canon, iuxta Auicennæ sententiam absoluetur, si vbi molles, ac minutos eiusmodi abscessus, quos Auicennas glandulas, & recentiores lupias appellant, contriueris, ac vehementer compresseris, laminam plumbeam tumori æqualem superponas, & ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio constringas. Hæc enim huiusmodi excrescentias digerit. Primùm igitur lupia tandiu manu molliter perfricetur, vsque dum aliquantulum incalescat, & seipsâ mollior quodammodò fiat: posteà, laborans particula firmiter manibus apprehendatur, & fundo scutellæ, aut re aliqua solida lignea, toties, ac tam vehementer percutiatur, vt dispareat, & interior eius cystis, id est, membrana qua includitur, dilaceretur, disrumpatúrve, atque ita materia ibi contenta dispergatur. Quo facto

Cõpressio, et attritio.

Lupiæ curatio.

protinus

protinus lamina plumbea supra locum adplicetur, & fascia duarum extremitatum, seu (vt dicunt) duorum capitum, arctissimè deligetur, nec amoueatur ante nouem aut decem dies. Lamina autem, ea sit magnitudine (vt modò dicebatur) quæ proportione respondeat lupiæ. Sunt tamen qui ante laminę eiusmodi plumbeę applicationem, vnguentum admouent ex plumbo vsto, fuligine sambuci, aut ficus arboris, oleo, & aceto. Alij priùs vtuntur emplastro composito ex aloë, acacia, myrrha, olibano, sarcocolla adiecto aceto, vel oui candido, quantùm ad alia excipienda satis esse videbitur. Henricus superponere solebat paruas (vt ipse, & alij eiusdem farinæ chirurgi loquuntur) plagellas, ex stupis confectas, oui candido liquore, sale, & alumine zuccharino inspissato delibutas.

Lamina plumbea.

Vnguentũ Rogerij.

Porrò Philagrius ratione non admodum dissimili, apud Aëtium ganglia (qui nerui, vt suprà diximus, tumores sunt inæquales) curare solebat: inquit enim ad hunc modum: A gangliis chirurgicum opus [id est, sectionem] arcemus, pręsertim si in manibus, aut pedibus euenerint, sed medicamentis tantùm curabimus. Ammoniacum enim prope ignem, ad emplastri consistentiam emollitum illinimus: deinde laminam plumbeam tumori æqualem superponimus, & ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio constringimus. Iam verò diebus aliquot transactis, vbi prius ganglium emollitum nouerimus: nihil ægro præfati statim sublatis vinculis, dum adhuc locus incalescit, pollicem dextræ manus ganglio infigimus, ac reliquis quatuor digitis membro innitentibus vehementissimè comprimimus, & ganglium confestim dissoluitur. Hactenus Philagrius. Itaque ex hac curandi ratione, facilè est colligere, recentiorum lupiam, Auicennæ glandulam, & Græcorum ganglion, eundem omninò affectum esse: quod & præcedentes etiam eorum descriptiones apertè satis ostendunt. Archigenes in hoc vitio calcem, vnà cum adipe anserino, & terebinthina resina, apponi iussit. Idem verò & medicamine, quod lapidem achatem recipit, sæpius vtebatur, vt refert Paulus. At Oribasius eo frequenter vsus est, quod recipit cerussæ, resinæ piceæ, olei veteris, singulorum vnciam vnam, ammoniaci thymiamatis, galbani singulorum parem modum, ceræ vncias quatuor. Extat

Ganglij curatio ex Philagrio.

Lupiam et gangliũ eũdem esse affectum.

Archige. Lib. 4.

Oribasij medicamentum mollitorium ad ganglia.

tat idem medicamentũ apud Aëtium, sed in quibusdam pondera euariant: habet enim cerussæ, olei antiqui, & resinæ piceæ, singulorum libr. vnam, ceræ vnc. duas, ammoniaci thymiamatis, chalbanæ [id est, galbani] singulorum vnc. vnam. Cerussam cum oleo decoquito, quousque inquinandi finem fecerit, deinde tritum ammoniacum, postea resinam piceam, & ceram, postremò galbanũ præmollitum coniicito. Porrò insignis ille Græcæ familiæ medicus Oribasius inquam, non laminam plumbeam, vt Philagrius, Auicennas, & recentiores chirurgi, sed plumbeum orbiculum crassiorem, ad instar spondylorum, id est, verticillorum quæ fusis mulierum appenduntur, ganglio ipso ampliorem imponebat, deligabátque. Siquidem (inquit) pondere suo longiori temporis spatio, ipsum dissoluit. Itaque satius est multo eiusmodi emollientibus & discutientibus medicamentis vti in gangliis curãdis, quàm chirurgico opere, id est, excisione, præsertim cum in cruribus, aut brachiis, aut summis partibus oriuntur. Periculum enim est, si ea excindantur, ne particula mutila reddatur. At quæ caput aut frontem occupant, manu tuto curari possunt, hoc est, præcidi, aut euelli. Ergo summam cutem scalpello diuidito, deinde si parua sunt, vulsella comprehensa ex basi, hoc est à radice excindito: si maiora hamis transfixa, & sublata, circuncirca diducito, excoriatóque, & extrahito: postremo suturis oras coniungito, medicamentóque vtitor, quod cruentis vulneribus adaptatur. Sed hæc ad quartum canonem pertinent.

Verticillũ plumbeum.

Gangliorũ per chirurgiam curatio.

2 Secundus canon completur (vt interim taceam medicamenta pituitosis, hoc est, œdematosis tumoribus, dicata, quæ suprà posuimus: ad hos etiam, de quibus nunc agimus, abscessus, & herniarum omne genus, apprimè, vnà cum sequentibus remediis vtilia) admotione cuiusdam emplastri, quod à Galeno descriptum est libro sexto de compositione medicamentorum κατὰ γένη: hoc enim vt ipse testatur, per halitum digerit, & phlegmonas propulsat, valet ad strumas, panos, parotidas. Confert etiam podagricis, & multis aliis vitiis benefacit. Recipit autem olei veteris denariûm pondo centum, argenti spumæ denariûm pondo quinquaginta, picis [siccæ] denariûm pondo quinquaginta, ladani denariûm pondo vigintiquin

Discußio p digerentia medicamẽta.

Gal. hanc compositionem acceptam refert Heræ.

gintiquinque, æruginis rasæ denariûm pondo octo, galbani denariûm pondo quatuor. Argenti spuma (quod lithargyrum vocant) ex oleo trita coquitur. Cùm autem coëunt, id est, inspissata sunt, pix & ærugo immittuntur: deinde ladanum, galbanúmque, atque sic in mortarium transfusa subiguntur & molliuntur, atque vsui reseruantur. Quidam, vt boni coloris sit, & fuscum, miscent etiam squammæ denariûm pondo octo: nam alioqui fit nigerrimum. Aliter inuenitur descriptum in Guidonis commentariis: nempe sub hac forma. Recipe olei antiqui vnc. 12. viridis æris, siue æruginis. drach. 14. picis siccæ vnc. 6. ladani vncias 3. lithargyri vnc. 12. galbani vncias tres. Ad idem bene facit diachylon commune & ireatum nominatum, quorum formulæ & compositiones libro sexto infrà describentur. In diachyli autem ireati libra vna malaxanda est vncia vna pulueris radicis ireos. Idem efficit diachylon magnum Mesues, cuius descriptio etiam infrà habetur. Sunt qui consulant, ad digerendos eiusmodi abscessus antiquum stercus caprillum, cum melle & aceto supra ignem in vnitatem ad formam emplastri redactum, dolenti loco esse admouendum. Item emplastrum ex fœnogræco, semine lini & brassicæ, cum viscillagine radicis altheæ confectum. Hoc etiam si suppurationis spes adfuerit, pulchrè maturat. Halyabbas quoque subsequens emplastrum ad eundem vsum plurimum commendat Recipe farinæ fabarum, & hordei, ana drachmas decem radicis glycyrrhizæ, radicis altheæ & picis, singulorum, drachmas quinque, ceræ albæ, adipis anserini, cuiusque drachmas decem: terantur, & in vnum rediganetur ex oleo veteri, & vrina pueri nondum venerem experti, & supra moderatum ignem fiat emplastrum. Aliud Auicennæ, quo Guido vtitur: Recipe stercoris bubuli vnc. 2. radicis caulium, id est, brassicæ, radicis capparū, squillæ, ficuum pinguium, singulorum semunciam, lupinorum, bdellij, ana drachmas duas, aceti, mellis, axungiæ suillæ, fecis olei antiqui, ana, quod satis est, fiat emplastrum. In omnibus duris tumoribus Brunus hoc sequens remedium approbauit, cuius sententiam secutus est & Theodoricus. Sume ammoniaci, bdellij, galbani, singulorum partes æquales: macerentur triduo in aceto, quibus dissolutis,

Diachylō.

Razes.

Stercus caprillum vetus.

Halyab. emplastrū.

Emplastrū Auicennæ.

Bruni & Theodorici emplastrū ad strumas

tis, & igni iam appositis, addatur furfuris subtilis, quantum satis esse videbitur, & fiat emplastrum. Rogerius hoc auxilio vtebatur ad strumas, quas vulgo scrofulas appellant.

Rogerij emplastrum.

Accipe radicis filicis, asphodeli, & si vis ebulorũ, ana quantum lubet, coquantur in vino optimo, & tundãtur in mortario, addendo sulphuris viui momentum, & fiat emplastrum.

Emplastrũ præceptoris Guidonis ex limacibus.

Qui Guidoni contigit præceptor in Mõte Pessulano, efficacissimum sæpe expertus est emplastrum, quòd constabat ex duodecim cochleis (quos & limaces vocant) vino incoctis, aut lixiuio cinerum, dictorũ vulgò clauelatorũ, aut ex capitello, vt dicunt. Imò (quod valentius erat) quotidie cochleam vnam vel siccam, vel aliter præparatam, & (vt loquuntur) confectam, ipsis laborantibus per os sumẽdam offerebat. Probè etiam strumas discutit Paulo calx viua, id est, aqua non extincta, melle, vel gymnasiorum sordibus, seu balneorum strigmento excepta, vel oleo, vel adipe suillo. Idem præstat Aëtio sola palæstræ sordes, à parietibus derasa, & probè subacta, super linteolo extensa, & emplastri modo applicata. Ad id etiam efficaciter auxiliatur, calcis, nitríque par modus, cardamomi, & fœnugræci quadruplus cum melle, malagmatis modo impositus. Strumas quoque discutit, lupinorum amarorum farina ex oxymelite cocta & illita. Ad idem præclarè facit bubulum stercus aceto incoctum, & delinitum: id enim tumores scirrhosos omnes instar cataplasmatis appositum, mirificè dissipat. Grossi etiam præcipuè caprifici cum axungia appositi, omnem tumorem discutiunt. Hac igitur curandi ratione, strumis inchoantibus, & nõdum inueteratis, medeberis: tum in pueris, tum in his, qui manuum opus refugiunt, medicamentis scilicet dissoluentibus, ac per halitum discutientibus. Verùm primò mollire, deinde discutere oportet, vel vtrunque simul medicamentis mixtam facultatem habentibus, efficere. Eius autem generis ferè sunt auxilia omnia superius descripta. Porrò si digerentia medicamina, nihil in eiusmodi abscessibus profecerint, vel ad suppurationem ducendi erunt, vel exedendi, vel manu curandi, vt in sequentibus dicetur.

Viperarũ ac serpẽtum vsus mirè strumosos iuuat.

Cæterùm silentio præteriri non debet, quod à quibusdam memoriæ proditum est, nempe strumis laborantes, sicuti & elephantiasi, vipera

perarum, ac serpentum vsu mirificè adiuuari. Itẽ si laserem ad ciceris quantitatem singulis diebus ieiuni potauerint. Ergo serpentẽ extinctũ in ollã cõiicito, eãque gypso probè oblitã ac circummunitã in fornacem mittito, concremati cinerẽ ęquali fęnugręci pondere misceto, & melle excepto vtitor. Hoc enim strumosis eximiè subuenit. Aluum etiam facilem reddi, tenuemque victũ adhiberi oportet strumis laborantibus, vomitumque assiduè prouocare, & per os pituitã ducere, caputq; desiccare, ac cataplasmata syncipiti applicare, quæ mediocres pustulas in cute excitare possint, veluti capparis radix cum polenta, ac reliqua huiusmodi, smegmatisque eiusdem facultatis, & puluisculis vti.

3

Tertij canonis declaratio.

Tertij canonis intentionem communiter etiam assequimur, vsu auxiliorum præcedentium. Omnia enim mollientia, & resoluentia, si locum aut materiam inueniant resolutioni contumacem, materiam ipsam haud dubiè maturant, & ad suppurationem perducunt: præsertim si mitis ac benigna satis fuerit, aut sanguini permixta. Halyabbas autem ad maturandos huiusmodi abscessus, admouet emplastrum compositum ex farina hordei, pice, & olibano, ex pueri impuberis lotio, in vnum corpus redactis. Auicen. verò ad infrenandam caliditatis vehementiã, consulit decoctum coriandri præfatæ farinæ esse remiscendum. Quòd si parum hæc proficiunt, & efficacius medicamentum desideres: accipe myrrhæ partem vnam, licij partes duas, & misce cum prædicto decocto. Strumas ad suppurationem perducit, aut diffundit subscriptum medicamentum, à Paulo Aegineta lib. 4. relatum. Myrrhę drach. decem, ammoniaci thymiamatis drach. septem, visci quercini drachmæ octo, galbani drachmæ quatuor, propolis drachma, in pila contunduntur. Cæterùm ipsis iam maturatis, & ad suppurationem perductis (quod ex notis ipsius puris facilè deprehendes) aperiri debebunt, & detergeri. Detersio autem optimè fiet admoto vnguento Apostolorum vulgò nuncupato. Hoc enim magnæ est efficaciæ in strumis malignis, & vlceratis. Ad idem multum efficacia sunt, vnguentum Aegyptiacum Rasis, emplastrum de succis, diachylôn nominant, & diapalma, quod Græcis φοινίκιον appellatur, quorum descriptiones ex libro 6. sunt requirendæ. Quòd si huiusmodi abscessus locum aliquem

Suppurantia seu maturantia.

Pauli medicamentũ ad strumas maturandas.

Detergentia.

Vnguentũ Apostolorum.

Vnguentũ Aegyptiacum.

Diachylôn

Diapalma

occupauerint, in quo caries, & quædam corruptela ossium subsit, aut prauum aliquod symptoma illis accesserit, ea vlcerum curandi ratione tractentur, cum quibus affinitatem, & commercium habent.

Modus incidendi, & euellendi strumas ex Albucasi, & Leonida.

4 Quòd ad quartum canonem attinet, blandas, morigeras, superficiarias, & sanabiles strumas, sic optimè, ac breuissimè tractabis. Aegrum imprimis prostratum, recumbere iubeto: sedens enim animi deliquio facillimè corripetur. Vbi laborans sic decubuerit, cruribus inter se inuicem, & ad lecti fulcra innixis, caput à ministris firmiter detineri imperato. Deinde cutim tumori adiacentem, recta, vel sub obliqua sectione incidito. Quæ enim in collo per transuersum fit sectio, prorsus inutilis est. In eo siquidem vasa & nerui recta porriguntur. Cæterùm non affatim, neque vnico impetu, totam cutis crassitudinem secabis: nihil enim violentè in hoc opere fieri volumus.

Atque in paruis quidem tumoribus, hoc est, strumis minutioribus, simplicem sectionem facito, hoc est, simplici linea cutem diuidito: in maioribus verò, cutim ad myrtei folij figuram abscidito: tum vasa, id est, venas, & arterias, paulatim, & blandè denudata seponito. Post hæc verò sectionis labra, seu oras cutis incisæ, volsellis, seu hamulis distendito, ac dilatato, ac membranas digitis, & scalpri capulo, vel spathula, excoriato, strumamq;, vbi nudata & explicata membranis apparebit, paulatim eximito. Cæterùm si struma vasis implexa fuerit, summa attentione opus tractandum est, ne per incuriam copiosa sanguinis profusio sequatur. Propterea in agendo, vnum duntaxat sectionis labium vulsella protrahatur, & ita sensim à connexis corporibus scalpelli acie separetur. Cúmq; ab vno latere connexio diuulsa, ac soluta fuerit, in altero idem penitus repetatur: deinde tota basis propter neruos, & subiecta vasa excidatur. In strumis verò, quæ circa alas & inguina contingunt, ob cutis reduplicationem, sectio transuersa ducitur. Porrò in sectione, quæ fit in strumis collum occupantibus, summa cura adhibenda est, ne vel arteriæ, quas carotidas vocant, vel recurrentes nerui attingantur violenturque. Si autem vase aliquo inter secandum diuiso, sanguinis profusio tuum opus remoretur, ac obturbet, vas ipsum funiculo excipito, vel nisi magnum

gnum admodum fuerit, penitus, (vt Paulus consulit) abscindito, vel præsidia sistendo sanguini (si non magno impetu prorumpat) dicata, applicato. Deinde ad inceptum opus reuertitor. Itaque vbi in arctum strumæ basis venerit dextrè ac peritè ipsam præcidito, immissoque indice, locum pertractato, ac diligenter scrutator, num & aliæ sint strumæ adiectæ, quas & eodem quo suprà diximus modo, si quæ inuentæ fuerint, extrahito. Porrò modicum sanguinis fluorem facilè compesces, admotis iis, quæ facultatem habent exiccandi: vt stupis, spongia, aut linamentis ex xylo, id est, cotone factis in aquam frigidam, vel acetum, aut in miscellam ex vtroque (quam oxycraton vocant) infusis, & postea expressis. Sin sectio incruenta perstiterit, thuris polline eam repleto, linamentaque imponito, ac pro linamentorum custodia, lanam vino madentem alligato. Quòd si vena aliqua amplior, & effatu digna, cum radice seu fundo glandulæ, vel strumæ, aut consimilis excrescentiæ pituitosæ, connexa sit non ex basi ipsam excindere, sed funiculo excipere ac constringere conuenit, quo particulatim citra periculum sua sponte excidat. Quo in casu per linamenta postmodum curatio adhibenda erit. Est autem vinculum ex materia aliqua non facilè putrescibili, cuiusmodi sunt fila, quæ serica nuncupantur, aut graciles chordæ testudinum. Quæ enim facilè putrescunt, ea citò ab iis quæ exceperunt decidunt. Cæterùm si peracto opere, aliquid ex folliculo, seu membrana materiam prædictorum abscessuum obuoluente, vel aliud extraneum quidpiam remanserit, iubet Albucasis illud absumendum esse, implendo vulnus primis diebus xylo, id est, cotone, vel alio consimili, aqua salsa imbuto. Guido autem vt reliquias illas absumeret, hiantem sinum implebat, primùm quidem oui candido, alumine resperso, & inspissato. Posteà verò vnguento Aegyptiaco, vel aliquo ex erodentibus, quæ in antidotario describuntur.

Si vena strumæ sit annexa, quid faciendum.

Albucasis.

Porrò in omnibus huiusmodi operationibus apponenda sunt, quæ dolorem leniunt. Inter cætera autem communiter admouent stupas oui candido liquore & rosaceo imbutas.

Corrosio & mundificatio.

Quinti canonis scopum ita assequeris: cutim caustico, id est, vrente aliquo medicamine pro ratione magnitudi-

nis abscessus abrūpito. Verùm dum id moliris, summa cura obseruandum est, ne partes alias circumiacentes medicamen adurens attingat. Perbellè autem opus hoc absolues, admoto caustico ex calce, aut sapone. Hæc enim effectum suum intra duodecim horarum spatium feliciter adimplent. Quòd si diutius permanserint, nihil inde tamen periculi aut incommodi sequetur. Itaq; caustico iam abrupta cute, & inducta eo in loco eschara, id est, crusta per medium ipsius crustæ, abscessum recta linea in longum diuidito (incides autē versus profundū, ferè ad viuum vsq;) & in sectionem, seu hians vulnus, linamentum, aliquo exedente medicamento (cuius generis est puluis asphodelorum) respersum, imponito. Porrò tametsi pleriq; valde multa admoueant, quæ postea libro sexto recensebuntur, arsenicum tamen in hac re primatum obtinet, modò quis nouerit eo rectè vti vsus autem ipsius certus modus describi non potest, vt lib. 3. Therap. Galenus annotauit. Proinde non temerè eo vtendum est. Quādoquidem medicamentum est supra modum vehemens ac violentum, febres excitans, & multa alia praua symptomata inducens. Adde quòd minima etiam quantitate adhibitum mirum, & ferè incredibilem effectum præstat. Communis tamen eius modus seu quantitas est, medietas grani vnius frumenti triticei, in corpore quidem robusto, & articulis à principibus membris longè semotis: in debilibus verò naturis, & locis iuxta principes partes sitis, minor quantitas admouenda erit. Vt autem in vniuersum pronuntietur, melius, ac tutius est, parum & sæpius ex eo offerre, quàm semel & vice vna quantitatem immodicam. Eius autem operatio, seu effectus durat tres dies integros. Quare toto eo tempore, laborans victu febricitantium vti debet. Membrum verò affectum, & partes circumiacentes, ad tutelam sui, & fluxionem (quam immoderatus calor excitare posset) prohibendam, vnguento quod populeon appellatur, aqua quoque vel succo solani, & aceto, aliisque id genus refrigerantibus illini, ac perfundi debent. Quando autem certò tibi constabit, glandulam iam corruptam esse, atque absumptam (quod ex duritie & tumore crustæ inductæ deprehendes) tunc crusta à viuo resoluenda erit, admoto scilicet butyro loto, & momento farinæ triticeæ inspiss

Causticū ex calce & sapone.

Arsenicū.

Quantitas arsenici.

Quādo crusta à viuo resoluenda.

inspissato, vel aliquo alio pingui, & vnctuoso non salito, vt axungia suilla: vbi verò crusta exciderit, si quicquam adhuc ex glandula, lupia, aut struma remanserit, id absumendum erit erodente medicamento: vt puluere asphodelorum, vnguento Aegyptiaco aut alio consimile. At si nihil amplius supersit, more aliorum vlcerum ad cicatricem perducetur.

6 *Ligatura & euulsio.*

Vt sexti canonis scopum assequaris, vinculo serico, aut crinibus equinis deligandi sunt huiusmodi abscessus, qui bases seu radices habent in angustum venientes, atque indies magis ac magis prioribus vinculis, aut nouis adhibitis, stringendi, donec scilicet resiccati appareant, & sponte sua (vt de insertis, ac maioribus vasis implexi dicimus) excidant. Adiuuandum autem erit vinculum aliquo exedente medicamento & desiccante. Demulcendus quoque erit dolor oui candido liquore, rosaceo, vnguento populeo, aut quouis alio doloris mitigatorio. Vbi autem sponte deciderint funiculi, modo quem suprà explicuimus, persanentur. Atque hæc in vniuersum de abscesibus toto genere præter naturam consistentibus, à pituita præsertim ortum ducentibus, dicta sufficiant. Post quæ, non abs re factum putauimus, si propriam ac peculiarem meliceridum, steatomatum, ac atheromatum curandi rationem subiecerimus: hæc enim & frequentisimè nostris corporibus incidunt, & alias quasdam sub se tumorum præter naturam species seu differentias, nouis quibusdam, atque apud veteres prorsus inauditis nominibus, à neotericis appellatas, complectuntur: vt talpam, testudinem, nactam, & id genus alia, quæ in præcedentibus à nobis explicata sunt.

De curatione atheromatis, steatomatis & meliceridis.

Quot, & quibus modis curentur prædicti abscessus.

IN iisce tribus abscessuum generibus, quæ frequentissimè incidunt, steatomate inquam, atheromate, & meliceride, vnum commune curationis consilium est: vt quod tunica illa, quam cystim appellant continet, discutiatur, aut medicamentis totum vnà cum tunica ipsa exedatur, aut sectione auferatur. Quidam autem ex iis tumoribus triplici hac ratione curantur, ij nimirum qui liquidiorem humorem continent, qualis est meliceris: aliqui duplici

tantum, vt atheroma, quod & sectione tollitur, & medicamentis exeditur. Steatoma verò nec discuti, nec exedi potest: sed solâ manus operà, hoc est, sectione duntaxat, curatur. Porrò medicamentorum, quæ discutiendi ac dissipandi vim habēt in huiusmodi affectibus materiam, inter hæc quæ de strumis suprà edocuimus, reperies.

Curatio per digerentia.

Priuatim verò, ac propriè meliceridas dissipat Paulo, quod continet vuas passas exemptis acinis viginti, squammæ drachmas quatuor, parte fomentis prius nutrita imponitur.

Libr. 4.

Aliud emplastrum ad meliceridas, quod ad Leonidam retulit Aëtius, accipit passularum detractis vinaceis, libram vnam, cumini minutissimè triti, vncias sex, nitri vncias tres: omnia simul in mortario subacta conficito, & alligato.

Lib. 15.

Aliud eiusdem discussorium ad meliceridas: concipit salis ammoniaci, spumæ argenti, cerussæ, singulorum lib. 1. ceræ, terebinthinæ, chalbanæ, opopanacis, singulorum vnciá vnam, rubricæ sinopicæ vnc. 6. aceti heminam. [hoc est, vnc. 7. & semissem,] spumam argenti, cerussam, & sal ad exactum leuorem tritum, simul decoquito, deinde rubricam prius ex aceto tritam inijcito, & cum vniueris liquabilia, postremò omnibus simul confectis, & refrigeratis, opopanacem & chalbanam aceto soluta admisceto, & vtere.

Curatio per exedentia.

Cæterùm si medicamentis exedentibus, quæ Græci septica vocant, humorem in eiusmodi abscessibus absumere volueris, eos sicuti etiam & strumas, medicamentis adurentibus cute superposita prius denudare expedit, è quorum numero (inquit Paulus) simplicius quidem est, quod constat calce viua, id est, aqua non extincta, sapone, & cinere lixiuæ stillaticio.

Lib. 4.

Aliud varium magis, quódque reconditum diu seruari potest, capit calcis viuę drach. quatuor, sphecles, id est, feculæ vini combustæ, nitri liquidi tosti, singulorū drach. duas, minij, seu rubricæ sinopicæ drach. vnam, cinere lixiuij stillatitio teruntur: vbi ad mellis liquidioris crassitudinem reducta fuerint, ter feruefacito, vt mediocrem consistentiam habeat, & pixide plūbea reponito, lixiuium super distillans, ne citò nimis exarescat. Ergo circunfusam cutem eiusmodi medicamentis crustam inducētibus, primùm abrumpito: postquam verò crusta deciderit, exedentia adhibeto.

Medicamētum validè exedēs absque morsu.

Erodit autem validè citra vellicationem & morsum, quod habet squammæ æris drachmas quatuor

quatuor, sandarachæ [id est, arsenici rubri] drach. duas, hellebori nigri tantundem, cum rosaceo vtitor. Aliud ad idem valde efficax: erynaceorum combustorum, testæ sepiæ, auripigmenti, singulorum æquale pondus, rosaceo miscentur. Sed quæ adiacent, atque in ambitu sunt partes omnes, prius cerussa cum oleo delinito. Verùm enimuero si tales abscessus, sectione curare voluerimus, in ea quidem curandi ratione, siue pultaceus, siue melleus, siue adiposus, siue cuiusdam alterius substantiæ humor, in eis contentus fuerit, vna nobis intentio perpetua est, vt scilicet tunicam qua humor concluditur, auferamus. Sed dum hoc molimur, impenso studio cauendum est, vt de strumis suprà diximus, ne temerè membrana vulneretur, aut dilaceretur, vnde humor, qui in ea continebatur effusus, operationem impediat, & portio ipsius relinquatur. Si enim dissecta tunica, ac humore profuso, tumor subsederit, difficulter admodùm tunica excoriari curarique poterit. Si verò humoris aliquid relictum sit, periculum est, ne morbus renascatur, quemadmodùm & struma, cùm portio ipsius relicta est. Quòd si tale quid incidit, melius est, non consuere, & exedentibus medicamentis suprà positis, aut consimilibus reliquias absumere. Cæterùm si steatoma latiore sit apice, basi verò angustissima, tenuissimáq;, omissis reliquis aliis superuacaneis auxiliis, totum à radice ipsa amputandum est. Ita enim chirurgicum opus expeditissimum erit, & vlcus paruissimum, planúmque reddetur, & curatio breuissimè absoluetur.

Curatio per chirurgiam.

Aëtius libr. 15.

De scirrhosis tumoribus, ex atra bile creatis.

CAP. XIIII.

DIximus de tumoribus ex sanguine, flaua bile, & pituita excitatis, de verrucis quoque, & iis quos serosus humor, aut flatulentus spiritus procreauit: ad hæc, de abscessibus qui ex pituitosa substantia maximè ortum habent, atque aliis toto genere præter naturam consistentibus. Proinde reliquum est, vt de iis tumoribus agamus, quibus atra bilis, seu melancholicus succus generationis materiam præstat, cuiusmodi sunt scirrhosi, id est, indurati tumores, & cancerosi, quos cancros apostemosos vocant. Itaque scirrhi, sicuti & phlegmones, erysipelatis, & œdema-

Scirrhus duplex.

tis, gemina est recentioribus chirurgis differentia, vno scirrhi nomine comprehensa, nempè scirrhus verus, & non verus.

Scirrhus legitimus.

Porrò verus scirrhus, seu legitimus illis appellatur, qui ex melancholia naturali procreatur.

Melāncholia naturalis.

Est autem melancholia naturalis, boni sanguinis fęx, ac veluti limosa quædam superfluitas, hoc est, crassior quidam sanguis, cuius color niger est, sapor verò acerbus, vel acidus, vt vomentibus eum non rarò innotescit: in massa quidem sanguinaria (in qua humores vniuersi continentur) existens, alendis partibus melancholicis à natura factus.

Scirrhus illegitimus.

Scirrhus verò non legitimus, iuxta neotericorum placita, is est, qui ex melancholia non naturali procreatur.

Melancholia non naturalis.

Est autem melancholia non naturalis, quæ à modò descripta naturali degenerat, intra tamen limites suæ latitudinis permanens, quos si prætergrediatur, non iam amplius (inquiunt) melancholia, sed alius humor dicetur. Verùm melācholia, si in vniuersum definiatur, humor est frigidus, & siccus, ex crassiore (vt ait Guido) ipsius chyli portione progenitus.

Non naturalis melancholiæ quatuor differentiæ.

Cæterùm, non naturalis melancholiæ quatuor differentiæ communiter statuuntur.

1. Bilis atra exquisitè.

Prima est, quando humor ipse melancholicus, qui naturalis dictus est, & quotidiè gignitur in corpore, dum animal sanitate fruitur, in propria sua essentia aduritur, & putrescit, fitque bilis atra exquisitè.

Ex immodicè assato sanguine melancholico, fieri bilem exquisitè nigram.

Libr. 14. Therap. & lib. de atra bile.

Talis enim (vt ait Galenus) ex humore atro supramodùm adusto conflatur, habétque splendidum aliquid veluti bitumen, & pix. Hæc autem acida est, in terram effusa velut acetum feruet, & ipsam fermenti ritu eleuat, tum omni animanti iniucunda, adeò, vt ne mures quidem ipsi, aut muscæ eam gustauerint: non magis quidem, quàm copiosum salem, in quo nullum animans vitam peragit, vt mare quod mortuum appellatur, indicat. Porrò tum gignitur huiusmodi nigra bilis, cùm ille veluti sanguinis limus, (quam melancholiam naturalem diximus) diutius moratur in corpore, & neque per aliquem sensibilem effluxum, neque occultum excernitur: verùm transmutatur, corrumpitur, & putrescit.

Gale. cō. 21. Li. 4. aph.

Lib 14. Therap.

Siquidem (inquit Galenus) hic humor vbi amplius incaluerit, aut propter putredinem, aut febrem inflammantem, nigram efficit bilem: quæ quidem frigida est, quia terrestris, sed tamen caloris non expers, quemadmodum

dum & cinis, & acetum, apparétque dum per aluum (vt contingit aliquando dysentericis) excernitur, splendidior, ac nigrior ipso sanguine crassiore, & nigriore, quem humorem melancholicum appellamus. Splendet enim veluti mortui maris bitumen, quod Iudaicum vocant. Secunda species, seu differentia bilis atræ non naturalis est, quæ ex adustione aliorum humorum nascitur, vt illa quæ fit ex flaua bile vehementer vsta. Quæ etiamnum tantæ est malitiæ, vt & terram radat, & eam more bilis exquisitè atræ, in altum attollat. Sed & muscæ ipsam, non secus quàm verè nigram bilem, refugiunt. Si sanguis quoque aut pituita in corpore vehementer incaluerint, & exurantur, efficitur etiam melancholicus humor, non naturalis per adustionem dictus, vt voluit Auicennas. Verùm duæ istæ postremæ species (quæ scilicet per sanguinis aut pituitæ assationem fiunt) Auicennæ mitiores sunt. Scribit autem Galenus illam bilis atræ speciem, quæ ex flaua bile vehementer assata generatur, deteriorem esse, quàm ea quæ ex crassiore sanguine generationem habet, qui subsidenti in dolio vini fęculæ aut amurcæ, hoc est, fęci olei proportione respondet. Hæc enim mitior est, sed potissimùm, quoties nondum traxit in animali moram cum aliquo calore abũdanti præter naturam. Verùm priusquàm in exactam atram bilẽ transmutetur, primò in vitellinam, secundò in porraceam, tertiò in æruginosam transit.

2. Bilis atra ex adustione aliorum humorum.

Com. 29. li. 3. Prædictionum Hipp.

Tertia species melancholiæ non naturalis est, quæ originem sortitur à lapidosa quadam concretione, vt cùm ab imperitis medicis vel chirurgis, erysipelata, & inflammationes (quas Græci phlegmonas vocant) aut quiuis alij tumores ex naturalibus humoribus procreati, admotis extrinsecus præsidiis, nimis vehementer refrigerantur, astringuntúrque: vel cùm iisdem tumoribus, ea quæ valenter nimis trahunt, digerúntq; medicamenta, adplicantur. Tunc enim toto, quod in eis subtilissimum erat, dissipato, id quod reliquum est (nempe crassius) plus iusto desiccatum, lapidis duritiem consequetur, atque in melancholicum humorem vertetur.

3. Bilis atra per congelationem (vt vocãt) & indurationem.

Quarta melancholię non naturalis differentia exurgit, quando alius humor ipsi melancholiæ naturali permiscetur. Quod dum fit, dulcoratur, ac mitescit magis, nisi dum

4. Bilis atra ex admixtione.

alterutra bilis adusta huic commiscetur. Siquidem tunc vel acescit, vel amarescit, & erosionis non modicæ particeps efficitur. Ex præcedentibus igitur colligere licet, quatuor tumorum præter naturam differentias nasci ex melancholia, seu atribilario humore. Primò nanq; ex melancholia naturali (quam quotidie gigni in sanis diximus) fit verus, ac legitimus scirrhus, apud Arabes sephiros nominatus, Græcis verò σκίῤῥος, & σκίῤῥος οὐκ ἀκριβὴς, hoc est, scirrhus non exactus, seu nō exactus, seu nō exquisitus, qui tumor quidem est prędurus, & doloris expers, non omninò tamen insensibilis: Auicennæ impurus appellatur. Galenus tamē libro decimoquarto met. med. tumorem ex humore melancholico conflatum, tunc propriè scirrhum, his qui de nominibus contendunt, condonat esse appellandum, cùm omninò sensus est expers. Cùm verò nondùm omninò factus est insensibilis, scirrhosum potius tumorem, quàm scirrhum (si velint) nominari. Secundò ex melancholia non naturali dicta per admixtionem, tres aliæ tumorum differentiæ enascuntur: nempe scirrhus phlegmonodes, œdematodes, & erysipelatodes, quæ pro vna tantùm differentia hîc numerantur. Tertiò ex melancholia non naturali facta per lapidosam quandam concretionem, generatur scirrhus exquisitus, durus quidem, & omnino sensus, atque doloris expers: ab Auicenna purus nominatus, qui curationem non admittit. Quartò ex melancholia non naturali per deüstionem omnis cancrorum species procreantur, tam vlcerati scilicet, quàm nō vlcerati: de quorum genere est scirrhus cancrosus nominatus. Itaque scirrhus propriè dictus, tumor est durus, & indolens, nō tamen omninò sine sensu, ab humore melāncholico naturali, & minimè corrupto procreatus, vt recentiores definiunt chirurgi.

Quatuor tumorū differētias fieri ex melancholia.
Verus scirrhus nō exquisitus.
Scirrhus phlegmonodes.
Oedematodes.
Erysipelatodes.
Scirrhus exquisitus
Scirrhus cācrosus.
Scirrhus p̄priè dictus quid.

De causis, signis, & indiciis, scirrhi legitimi.

CAVSAE scirrhi legitimi tres.

CAusæ scirrhi, vt & aliorum tumorum præter naturam, triplices sunt. Primitiua scilicet, vt est praua viuendi ratio, crassum, & melancholicum sanguinem generans, coaceruánsque. Antecedens, vt succus melancholicus in corpore collectus, à liene (cuius officium est hepar à crasso illo, & lutoso sanguine expurgare) malè attractus, & extra corpus minimè, vt debebat, expulsus

Coniu

Coniunctæ, humor ipse melancholicus in laborante particula impactus. Signa ipsius scirrhi præsentis, Guidoni sunt, tumor durus, & valẽter renitens, color inter rubrum & nigrum medius: cuiusmodi color fuscus est. Hunc cùm in corporis partibus sæpe incidat, plerique medicorum (vt Galenus inquit) pelidnon, hoc est, liuidum vocãt. Adhæc, si venas euidentiores membrum laborans habet, exaltatas eas à crasso, & nigriore quodammodò sanguine, cuiusmodi per aluum aliquando non paucis hepaticorum excernitur, videre licebit. Sed iam scirrhus impurus, & cancrosus erit. Hæ enim notæ, quas hîc ad scirrhum accommodat Guido, cancri propriè sunt notæ apud Galenum lib. decimoquarto methodi medendi. Non ineptè tamen scirrho adaptari possunt, hoc vno dempto, quòd venas tumentes, & exaltatas non habet scirrhus, vt cancer, nisi scirrhus fuerit (vt diximus) cancrosus. Quippe non raro scirrhus in cancrum degenerat, cùm ab eadem fiant materia, succo scilicet melancholico. Propriè igitur scirrhi legitimi notæ sunt, tumor durus, pertináxque, ac tactui resistens, in quo & hebes sensus adest. Adde, quòd & aliæ notæ apparent, quæ melancholicum humorem in corpore subesse testantur. Tumores verè scirrhosi ab initio, & dum adhuc prima rudimenta concipiunt, magna ex parte exigui apparere solent: procedente verò tempore, paulatim augentur, & maiores fiunt. Ex iis quidam vnum duntaxat membrum occupant. Alij verò eo membro, quod prius infestabant, relicto, ad aliud posteà transferuntur. Quod dum fit, nominatur tunc vitium ferinos Auicennæ. Præterea huiusmodi tumores melancholici, vt plurimùm si ritè tractentur, resolutione terminantur, nonnunquàm indurata manent, & non raro in cancrum (quod pessimum est) degenerant, ac transmutantur.

NOTAE scirrhi.

14. Meth. med.

Guido notas cancri tribuit scirrho.

IVDICIA scirrhi.

Ferinos.

Veri ac legitimi scirrhi, non tamen exquisiti & in tophaceam duritiem omnino insensilem concreti, curatio.

CAeterùm absolutam induratorum huiusmodi tumorum præter naturam, qui veri scirrhi, non tamen exquisiti, nominantur, curationem tribus intẽtionibus assequemur. Prima conuenientem viuendi normam præscribit. Secunda materiam antecedentem (id est, quæ parata est, statim morbum efficere) tollendam monet. Tertia coniun

Tres intentiones in curatione scirrhi legitimi obseruãdæ.

coniunctæ (vt vocant) materiæ, & morbum iam committentis vacuationem moliendam esse nobis insinuat. Itaque
1 (vt in vniuersum dicatur) victus rationem eorum qui scirrho laborant, sobriam, & moderatam, & quæ ad calidum, & humidum declinet in rebus (vt dicũt) non naturalibus instituito. Ergo alimẽta euchyma, id est, boni succi, & probum sanguinem generantia exhibeto. Panem itaque triticeum, probè subactum, & moderato igne in furno coctũ, quique fermenti aliquid habeat, & salis quod satis est, præscribito. Vinum substantiâ tenue, & odoratum deligito: crassum verò, nigrúmq; vitato. Oua sorbilia, pullos, capos, gallinas, & eorũ iura præbeto. Perdices, phasiani, coturnices, capreoli iuuenes, vituli lactantes, & anniculi verueces, laboranti in delitiis sunto. Ex oleribus, id quod Arabes aspanar, nos verò nomine paulùm mutato, spinacium dicimus, lactucas item, lupulum, boraginem, & buglossum, atque id genus alia, quæ sanguinem expurgant, & puriorem reddunt, ne aspernator. In summa, ea omnia, quæ sanguinem melancholicum suapte natura pariunt, fugito. Ea autem Galeno libro tertio de locis affectis capite sexto ferè sunt, caprina, bubuláque caro, magísque hircina, & taurina. Sed maximè asinorum, camelorúmque carnes: item vulpinæ, caninæque. Leporum quoque, sed multò magis aprorum. Prætereà limaces, si frequẽs sit eorum vsus, atque omnes terrestrium animalium carnes sale conditæ. Aquatilium quoque carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atque cetaceorum omnium. Ex oleribus autem, brassica ferè sola huiusmodi sanguinẽ gignere consueuit. Quemadmodum & arborum germina, vbi vel muria, vel oxalme condiuntur, præcipuè lentisci, terebinthi, rubi, & rubi canini, qui Græcis cynosbatos appellatur. Leguminum verò omnium maximè lentes, inter melancholicos cibos numerantur. Mox panis furfuraceus & qui ex typha, atque vitiatis seminibus factus est, quorum apud quasdam nationes vsus loco frumenti habetur. Prætereà vina crassa, nigráque aptissima sunt, vt ex ipsis melancholicus humor fiat: præsertim, si quis abundè ipsa ingerens, oblata occasione in multo calore corpus contineat. Vetus denique caseus, vbi fortè fortuna in corpore fuerit supercalefactus, facilè huiuscemodi parit humorẽ. Hæc ex Galeno

Viuendi ratio. *Euchyma.* *Panis optimus.* *Vinum.* *Oua.* *Carnes.* *Olera.* *Carnes.* *Limaces.* *Pisces.* *Olera.* *ὀξάλμη fit ex aceto & sale.* *Leguminũ* *Panis.* *Typha exile est triticum, specie siligini non dissimile.* *Vinum.* *Caseus.* *Sanguinẽ adurentia.*

ſeno hactenus. Cauendum inſuper eſt, à retorridis, aſsis quoque, & frixis vehementer exiccatis. Item ſalitis, acidis, & acribus (veluti ſunt allia, cepe, piper, ſinapi) & aliis id genus omnibus, quæ ſanguinem adurunt. Vitare etiam oportet iram, mœſtitiam, vigilias, ſolicitudines, atque immoderatas exercitationes. Animi tranquillitas, ac lætitia magnoperè eſt expetenda: ſummáque ope nitendum, vt quotidie venter deiiciat. Hactenus de primo ſcopo.

Animi πα-θήματα.

Exercitatio.

Vt autem quod ſecundus ſcopus nobis proponit, conſequamur, præcipit Auicennas, corpus vniuerſum vacuandum eſſe, tum venæ ſectione, ſi ſanguis niger admodum, & craſſus apparuerit, tum medicamẽto purgante, quod bilem atram exigat: cuiuſmodi ſunt Meſuæ, epithymum, ſenna, polypodium, fumus terræ (qui Græcis capnos vel capnios, & fumaria Latinis appellatur) lupulus, volubilis. Item caſsia fiſtula, myrobalani Indi, lapis lazuli, qui Græcis cyaneus, Romanis cæruleus dicitur. Diaſene, diacatholicon, hiera Ruphi. Hæc enim omnia humores melãcholicos per aluũ expurgant. Sed hæc, quæ ad pharmaceuticẽ & diæteticen attinent, chirurgi metas excedunt. His igitur medicæ artis profeſſoribus relictis, ad tertium ſcopum properabimus,

2 Vacuatio materiæ antecedentis.

quem ſanè nos aſſequemur, ſi quod præter naturam in particula eſt, totum vacuetur. Quæ communis quidem, ac prima indicatio eſt omnium, qui præter naturam conſiſtunt tumorum: in quibus vtique adhuc non ſunt geniti pori.

3 Vacuatio materiæ cõiunctæ.

Modus autem vacationis eius proprius eſt, circa quem circumſpectum, & maximè attentum eſſe curantem oportet. Siquidem materia eiuſmodi tumorũ, naturæ tam malignæ eſt, vt in duritiem veluti lapideã abeat, ſi temerè reſoluatur. Si verò plus quàm par eſt, eam emollias, periculum ſanè imminet, ne ipſa corrũpatur, & ſcirrhus in cancrum degeneret. Sequendum igitur in hac re Galeni ac Pauli (qui de hac re ante Auicennam ſcripſerunt) conſilium eſt. Nempe vt ſcirrhoſis ipſis affectibus, nullum vehementer excalfaciens ſiccánſque medicamentum applicetur. Nullum item quod duntaxat emolliẽdi, atque humectandi vim obtineat. Quod enim ſuperfluum humorem habet, nihil omninò diſſoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet, exiccat. Hinc non omninò abſurdè præcipiebat Auicennas, alternatis vicibus ad hos induratos tumores

Materia ſcirrhorum cautè tractanda.

Gale. 2. ad Glauco.

tumores, modò emollientibus, modò digerẽtibus per halitum, vtendum esse. Verùm quoniam id & tædiosum, & factu, vt oportet, perdifficile est, satius ac tutius Galeno visum est, medicamentis mixtam facultatem habentibus, ad horum curationem vtendum esse. Eodem enim tempore, quod induratũ est molliemus, & sensim per halitum digeremus. Illis tamen ab initio, aliquid quod modicè reprimat, erit admiscendum. Ad hanc rem Auicennas quamplurimas remediorum formulas instituit, verùm quoniam ea magis dicata sunt scirrhis ex phlegmone, aut erysipelate impendiò refrigeratis (vt in sequenti capite ostendemus) procreatis, illis relictis, assume medicamentum à Rase libro septimo ad Almansorem descriptum: facta tamen priùs ab initio aliquali influentium humorum (moderatis quibusdam repellentibus admotis) repressione. Rasis autem medicamentum ad hunc modum habet, Accipe bdellij, ammoniaci, galbani, singulorum partes æquales, terantur in mortario, cum oleo de ben (quod Græci balanum myrepsicen, Latini glandem vnguentariam vocant) aut de lilio. Deinde sume mucaginum fœnigræci, seminis lini, & ficuum, pondus omnium prædictorum, terantur omnia simul, donec in vnum coëant. Galenus ad eam rem magnoperè commendat corticem radicis althææ (quam, inquit, vulgus anadendromalachen, quasi dicas, arborescentem maluam vocat) anserino, vel gallinaceo adipe liquatam, & cum eo contusam, atque in cataplasmatis forma redactam. Quòd si tumor ad suppurationem spectet, summoperè cauendum est, ne particula laborans calorificis auxiliis, aut quouis alio modo irritetur. Ita enim facilè cancer accerseretur. Si verò aperiatur tumor, materia iam in pus conuersa, ab vsu vnguenti, quod diachylon nominatur, minimè tibi discedendum fuerit. At si in lapideam duritiem degenerauerit, ad ea auxilia, quæ sequenti capite describentur erit recurrendum.

Medicamẽta scirrhis accõmoda.

Rasis medicamentum ad scirrhos emolliendos & discutiẽdos.

Galeni cataplasma Thera. 14

Si scirrhus ad suppurationem spectet.

De scirrho illegitimo non exquisito, ex vehementi refrigeratione, aut exiccatione originem sortito.

Scirrhus illegitimus quomodo generetur.

QVando medicorũ imperitia, inflammationes (quas Græci phlegmonas appellant) aut erysipelata impendiò refrigerantur, aut admotis medicamentis, vehementer

menter trahentibus,& per halitum digerentibus, temere resoluuntur, tunc totũ id quod in eis tenue magis erat, dissoluitur, quod verò reliquum est, velut congelatur, atque impensius resiccatum, lapideam duritiẽ assequitur, fitque tandem affectus, qui Græcis scirrhosus vocatur. 1 Cæterùm contingit quandoque particulam aliquam indurari propter tensionem, quam sustinet ex flatibus, aut humore quopiam aquoso, vt suprà dictum est, dum de tumoribus flatuosis & aquosis ageretur. Nonnunquàm & tophacea 2 durities in particulis quibusdam oboritur, propter priuationem humiditatis, & nimiam desiccationem, vt in duritia iuncturarum, & poris in articulariis morbis, ac doloribus, procreatis. Verumenimuerò hîc duntaxat agemus de scirrhis, seu induratis tumoribus, qui ex phlegmone, aut 3 erysipelate, paulò ante commemorato, ortum traxerunt, aut etiam ex œdemate impendiò refrigerato, & adstricto. Atque eos nõ absurdè scirrhos ex coincidentia procreatos nominauerimus.

Duritiei in particulis causæ.

De signis & iudicijs scirrhi non legitimi, ac non prorsus exquisiti ex coincidentia creati.

SCirrhi illegitimi, & non omninò exacti, notæ sunt tumor durus, vix sensibilis, id est, quasi sensus, & doloris expers, corporis colorem ad vnguem repræsentans, ex melancholia non naturali ortum ducens. Hîc nec prorsus incurabilis est, nec facilem sanè curationem admittit. Siquidem humor, vnde huiusmodi vitium contrahitur, lentus seu glutinosus crassúsque est, aut (vt Galenus ait) vtriusque 1 rationis particeps, qui particulis induratis infarctus, solui contumaciter repugnat. Vbi præsertim resoluta ex ipso subtiliori humiditate, quod reliquum est, exiccatum lapidosúmque efficitur. Scirrhus verò exquisitus, & qui omninò sensu vacat, curationem non recipit. 2 Si tamen aliquo modo iuuari possit, humectandi ratione id præstari debet. Durities quoque ex nimia exiccatione, & marasmo, hoc est, consummata prorsus siccitate, insanabilis est: satis enim est prohibere, ne vltra siccitas procedat. Sed & scirrhi in quibus pili enascuntur, quíque magni sunt, ac vehementer duri, & corporis colorem referunt, 3 nec sanantur, nec vnquam permutantur, vt scriptum reliquit Auicennas.

Scirrhi illegitimi, & nõ exquisiti notæ.

IVDICIA.

Scirrhus exquisitus curationẽ non admittit.

Scirrhi incurabiles.

Curatio scirrhi illegitimi, & non exquisiti.

Summa curandorum scirrhorũ.

CVrandi verò eius communis indicatio est: vt quod prȩter naturam in particula est, totum vacuetur. Modus tamen vacuationis eius proprius est, vt libro decimo-quarto meth. Galenus annotauit. Nã detergere (inquit) id quod contumaciter inhæret, oportebit. Quòd si quis iis quæ vehementer trahunt, digeruntque, medicamentis vacuare tentet, nec iis quæ excalfaciant, & humectent, molliat, ac liquet, huic paucis primis diebus egregiè processisse curatio videbitur. Scirrhus enim manifesto decreuisse apparebit. Cæterùm quod de affectu restabit, id insanabile erit, siquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digesto dissipatóve, quod reliquum est, veluti lapidosa concretio linquitur. Hac igitur de causa ad scirrhosos affectus nullum vehementer excalfaciens, siccánsue medicamentum idoneum est. Sed ea tantùm, quæ cum molliendo, hoc est, præter quod molliant, digerere etiam commodè possunt. Cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum vitulina, tum seuum hircinum, taurinum, pardale, & leoninum. Ex adipibus volucrum cõmendatur imprimis anserinus; quã proximè sequitur gallinaceus, & phasianicus. Adhȩc, ammoniacum thymiama, id est, suffimem, galbanum, & bdellium vtrunque, magisque Scythicum, quanto videlicet est humentius. Styrax quoque qui humentior est, & pinguis. Radix etiam altheæ, & syluestris maluȩ, quæ passim nascitur, folia modicè antè decocta, cum anserino adipe, aut gallinaceo: vel si horum facultas non sit, suillo contusa, ad hanc intentionem apprimè sunt idonea. Prohibet autem Auicennas axungias salitas, & prædictis addi mastichen, ladanum, œspypum humidam, strygmenta gymnasiorum, quæ sordities balneorum appellant, stercus asininum, & fȩces oleorum de lilio, de alchanna, quod cyprinum vocant, & de cherua, quod Græcis κίκινον, Latinis verò ricininum dicitur. Cæterùm curatio quæ per acetum administratur, vtilis est huic vitio, hoc est, scirrho iam adulto, & cum præparata iam sub mollientibus pars fuerit: vt etiam Galenus annotauit. Siquidem (inquit) aceti vis, modo ea quis modicè & debito tempore vtatur, salutaris eiusmodi affectibus est, seu crassos humores dissecans ac resoluens

Medulla.
Seua.
Adipes.
Gale. 14. meth. med.
Anadẽdro malache.
Strygmẽta gymnasiorum.
Oleum ricininum.
14. meth. medendi.

De aceti vsu in varijs scirrhosis partibus.

resoluens. Sin vel immoderatius, vel in tempore non idoneo, tenuiores partes violenter absumens, id quod reliquū est, lapidescere sinit. Sed & si quis eo diutius vtatur, substantiam ipsam neruorum delibauerit. Ob id igitur nec sæpe ac inter initia, nec longo tempore, medicamētis quæ ex aceto componuntur, ad ligamenta & tendones est vtendum. Eam ob rem Galenus Cercilij puerum, cui ex erysipelate nimis infrigidato, & vehementer adstricto, tumor durus ac scirrhosus in toto femore relictus fuerat, ita curabat. Imprimis femur perfudit oleo sabino, quod omnium est tenuissimum, cuius loco hodie vtuntur oleo sambacino, quod vulgus iasminum vocat. Postquam verò partem sic fouisset, ammoniacum thymiama, hoc est, suffimentum, quod pingue, & non vetustum esset, prædictis medullis, & adipibus remixtum adhibuit. Post hæc ammoniaco pinguissimo, aceto acerrimo dissoluto, circumleuit totum femur, iussitque puerum altero crure salire, quo plus in id alimenti ferretur. Itaque relaxantibus, quæ molliorem tumorem reddebant, & digerentibus, seu resoluentibus ita vicissim, ac moderate vtendo, puerum curauit.

Historia. Libr. 2. ad Glau.

Oleum sabinum.

Verùm in tendonibus, & ligamentis scirrho obductis, aceto ex Galeni consilio ad hunc modum vtendum est. Lapis igni candens aceto acerrimo extinguendus est, & si quidem haberi potest, pyrites, sin eius copia non est, molaris, quem Græci mylitem vocant. Deinde ascendente post infusum lapidi acetum vapore calido, in hoc pars affecta commoueri debet: vt vaporem ascendentem recipiat, à quo scirrhus dissoluatur: atque exinde rursus medicamen quod emolliat imponendum. Oleo tamen non aqua quotidie ab initio omnino laborans particula perfundenda est. Esto autem id oleum haudquaquam adstringens: sed planè tenuium partium, cuiusmodi sabinum est. Interdum autem incoquenda [illegible]o est, altheæ radix, ac syluestris cucumeris, & si qua est eius generis alia. Sanè plurimi hac curationis ratione pauco tempore perfecte sanati sunt, adeo vt multis ferè (inquit Galenus) magicum opus videretur. Ex his igitur constat, curationi quæ per mollientia fit tum in tendonibus, tum in ligamentis, cùm scirrhosa fuerint, aliquid incidentium debere admisceri. Ex quorum numero vel imprimis acetum

Tendonum & ligamētorum scirrhosorū curatio ex Gale. & Pau. Libr. 14. Therap. & 2 ad Glau.

Pyrites lapis.

Lapis mylites.

2. ad Glau.

Lib. 6.

est. De medicamentis autem, quæ vim molliendi durities obtinent, diffusius alibi tractabimus.

Capita curationis scirrhosorum tumorum.

1 SCirrhum, qui resoluta, atque absumpta humiditate, in tophaceam duritiem concreuit, sensúque omnino caret, cuiusmodi est, quem exquisitum Galenus vocat tanquàm immedicabilem curare ne aggreditor.

2 Scirrho non exquisito (qui non sine sensu quidem omnino est, sed ægre admodum sentit) medicamenta, quæ tepido calore, ac mediocri humore prædita sunt, hoc est, quę emolliendo moderate digerant, adhibeto.

3 Vehementer digerentia, atque immodicè exiccantia partibus scirrho laborantibus, ne vnquam admoueto, iis enim subtilior humiditas resoluitur, quod verò reliquum est, exiccatum lapidosúmque efficitur.

4 In duris ac densis partibus scirrho obsessis, cuiusmodi sunt tendones, atque aliis etiam in locis si affectus iam inueteratus est, medicamenta quæ dissecent, atque incidant, cuius generis est acetum, emollientibus, & moderate digerentibus misceto.

5 Scirrhosam quoque partem hanc, duram ac densam, & quamlibet aliam diuturno scirrho affectam, super vaporem calidum quem molaris lapis, igni candens acerrimo aceto perfusus emittit, collocari, subindéque versari iubeto.

6 Quotidie etiam oleo aliquo tenuium partium, in quo cucumeris sylvestris, aut althęæ radix, aut anethum viride, & recens, aut id genus aliud incoctum fuerit, affectam partem perfundito.

7 Eiusmodi desiccantia, incidentia ac crassos humores resoluentia modice, id est, non sæpe nec longo tempore, atq; oportune, hoc est, non inter morbi initia, & interposito remollientium vsu, prædictis scirrhosis partibus amoueto.

8 In summa scirrhos omnes, qui nondum callum cõtraxerunt medicamentis, quæ commode digerendo emolliunt curato.

9 Scirrhosi lienis atque etiam iecinoris curationem, medicorum prudentiæ committito.

De ca-

De canceroso tumore, quem vulgò cancrum apostematosum vocant. CAP. XV.

Ancri nomen medicis, & chirurgis æquiuocum est, eius enim significatio ad duo morborum genera extenditur, nempe ad cãcrosum tumorem (quem vulgò cancrum apostemosum vocant) tam euidentem, hoc est, in summa corporis parte hærentem, quàm absconditum, vt qui in penitioribus, & latentibus corporis partibus, est sede, palato, aut sinu muliebri conditus, & ad cancrum vlceratum. Porrò vterque affectus gignitur ex atra bile, hoc est, eiusmodi naturæ succo, cuiusmodi est fæx in vino, & amurca in oleo: vt decimoquarto Therapeutices, & libello de tumoribus præter naturam, Galenus testatum reliquit. Vbi autem mitior fuerit succus huiusmodi latentem, seu occultum cancrum, sine vlcere progignit. Si verò acrior maligniórque contingat, cutim erodit, & cancrum facit cum vlcere, de quo in sequentibus dicemus, quando scilicet de vlceribus agemus. Hic autem solum sermonem faciemus de cancro in extimis partibus constituto, & nondum exulcerato, qui & ipse quandoque occultus Galeno dicitur. Est igitur cancer, quo de hîc agitur, tumor durus, inæqualis, rotundus, venosus, id est, venas habens in circuitu turgidas: & exaltatas, liuescens siue fuscus, & (vt Paulus ait) colore magis, quàm inflammatione, nigricans, calidus, sed non adeo, vt inflammationes, subito accrescens, ægros maximè fatigans: & perpetuo fere dolore affligens, Græcè καρκῖνος & καρκίνωμα dicitur. Hanc autem appellationem huic morbo indiderunt tam Græci, quàm Latini, à cancro aquatico animali: quoniam circa hunc implentur & intenduntur venæ, cancrorum pedibus, à glomere illo corporis descendentibus, persimiles. Nonnulli verò inde sic nuncuparunt, quòd difficillimè ab his partibus, quas obsederit, euellatur, quemadmodum cancer aquaticus animans: Is enim loco, quem semel apprehenderit pertinaciter hæret. Adde quod & hic tumor cancri animalis colorem repræsentat: nempe subnigrum. Cæterùm prima cancri istiusmodi rudimenta, tam confusa interdum exiguáque sunt, vt vulgus ipsum latere possint: vix enim dum adhuc incipit ciceris, aut fa-

Cancri nomẽ ad duo 1.) morborũ genera extẽditur. 2.) Cancer ex quo humore gignatur.

Cãcer sine vlcere.

Cancer cũ vlcere.

Cancerosi tumoris descriptio.

Quare cancri nomen hoc vitium sibi adoptarit.

Cancri nota per initia confusæ atque obscuræ.

Lib. 14. Thera. me.

bæ magnitudinem æquat. Quare nihil miri est (inquit
Galenus) si vulgus tunc lateat, non secus profectò quàm
stirpes, quæ è terra iam exeunt: quandò hæ quoque peri-
tis tantum agricolis agnoscuntur. Postea verò in tantam
molem attollitur, támque vehementia, & magna, & cun-
ctis euidentia adfert symptomata, vt ne puerum quidem
clam sint. Itaque tunc nemo de appellatione ambigit, sed
nominant vno assensu omnes eiusmodi affectum, cãcrum:
quoniã (vt diximus) venæ in hoc morbo ex vtraque parte
intumescunt, distenduntúrque, ac figuram omnino simi-
lem cancro repræsentant.

Signa & iudicia cancri euidentis, & non vlcerati.

NOTAE cancri euidentis non vlcerati.

CAncrosus tumor (vt superius dictum est) duritiam
habet, & inæqualitatem, quæ tactu facilè deprehen-
ditur. Colorem præse fert liuidum, siue fuscum, qui inter
rubrum, & nigrum medius est, Græci πελιδνὸν vocãt. Cir-
ca locum cancro affectum, quidam ictus, quasi punctim
illata sentiuntur; interdum etiam torpet Celso. Venas o-
stendit in circuitu tumentes, & exaltatas, cancri brachio-
rum modo. Nonnunquàm etiam in quibusdam delites-
cunt. Tactúsque is locus, aliis dolorem adfert, in aliis eum
non habet. Renixus quoque huic tumori valens est. Gale.
14. Therap. Adhæc, extraneam quandam caliditatem ha-
bet. Cancer, seu carcinoma à toto genere morbus est gra-

IVDICIA.

1 uis, & perniciosus. Vix enim vnquam propter succi crassi-
tiẽ consanescit, vtpote quòd nec repelli, nec discuti queat,
nec totius corporis purgatione cedat. Sed & tanta eius vi-
tij est malignitas, vt mitiora planè contemnat remedia,
illísque (vt dici solet) medium vnguem porrigat, vehemẽ-
tioribus verò, veluti crabro irritetur, excandescátque, at-
2 que efferetur. Id vitium in qualibet corporis parte oriri
consueuit, sed maximè in partibus superioribus circa fa-
ciem, nares, aures, labra, & mammas fœminarum, atque
earum præcipuè, quæ à natura purgationẽ menstruorum
non habent. Sed & viris plerunque accedunt cancri, qui-
3 bus assuetæ per mariscas purgationes suppressæ sunt: per
has enim turbidus, ac crassior sanguis (vnde prima [illegible]
tium hoc rudimenta accipit) expurgari à natura consue-
4 uit. Porrò cùm humor ipse melancholicus fæci vinariæ
proportione respondens, in particulam aliquam defluit,
ibique

Celsus libr. quinto. Gal. libr. 2. ad Glauc.

ibíque impactus manet:interdum varices facit,aliquando
verò cancrum, vtpote cùm ipſe deferbuerit. Cùm verò
ad cutim vniuerſam expellitur, fit is morbus, quem ele-
phantem nominant. Eſt itaque cancer particularis quæ-
dam elephantiaſis,quam vulgus malè lepram appellitat.
Quanto autem ſanguis ex quo ortum habet cancer, craſ- 5
ſior fuerit,ac nigrior,tantò deterior affectus erit. Cancer 6
autem iam confirmatus(vt dicitur)atque inueteratus, cu-
rationem non admittit,niſi radicitus extirpetur, aut per
ſectionem ſcilicet,aut per vſtionem:verùm qui in penitio-
ribus corporis partibus conſtituti ſunt cancri, talem cu-
rationem non deſyderant,vt ſequẽte aphoriſmo nos edo-
,, cuit ſenior ille, medicorum facilè princeps Hippocrates, *Apho.38.*
,, inquiens:Cancros occultos omnes melius eſt non curare: *lib.6.*
curati enim citius pereunt:non curati verò,longius tem-
pus perdurant. Experientia nanque(vt in commentario
huius aphoriſmi Galenus teſtatur)compertum eſt,omnes
qui huiuſmodi cancros ſectione, aut vſtione curare ten-
tarunt,illos magis irritaſſe, & breui homines interemiſ-
ſe. Soli itaque cancri illi curationem huiuſmodi admit- 7
tunt,qui in ſumma corporis parte hærent,quíque exulce- *Qui cancrū*
rati ſunt, & adeò laborantes fatigant, vt ipſi vltro chi- *radicitus*
rurgi manum efflagitent:& ſimul in talibus partibus cõ- *tolli debeāt,*
ſiſtant,quas reſecare,& exurere vnà cum radicibus poſſis. *& qui nō.*
Voco autem radices cancri cum Galeno, eas, quæ plenæ *Radices cā*
ſunt ſanguine melancholico,venas,& vndique verſum ad *cri.*
loca circunſtantia extenduntur.Cæterùm ex cancro non 8
vlcerato,non rarò fit vlceratus, putreſcente ſcilicet ſpatio
temporis humore,in vaſis deliteſcente,vel irritato à me-
dicamentis inconſultè admotis,affectu.Hunc autem exul-
ceratum cancrum peſſimum eſſe,iudicant omnes, & ve- *Cancer e-*
ræ curationi(quę omnia molitur,& agit,vt laborans par- *xulceratus*
ticula ad ſanitatem perducatur) prorſus ineptum. Hic e- *peſſimus af*
nim ad perfectam atque abſolutam ſui curationem,mor- *fectus.*
dentia,aſpera, ac vehementia deſyderaret medicamenta.
Atqui(vt diximus)talibus magis irritatur, efferatúrque,
tantùm abeſt, vt ſub iis vel miteſcat, vel conſaneſcat.
Proinde ſatis fuerit, ſi cancros non vlceratos, etiamnum 9
ſumma corporis occupantes, præſertim maiores, & iam
inueteratos, prohibeamus augeri,à perfecta quidem cu-

Curatione manum subtrahentes. Quod & superiore aphorismo nos commonuit Hippocrates. Cancros enim eos, qui sine exulceratione fatigant, etiam (Galeno autore) occultos nominauit. In quibus sane exulcerationem minantur, vehemens caliditas, & pulsatio.

Quæ notæ in cãcro futurã exulcerationem portẽdant.

Curatio cancri non exulcerati adhuc incipientis, & nondum inueterati, summa corporis occupantis.

Triplex curãdo cancro scopus proponitur. (1 (2 (3

CVratio cancri non exulcerati, & adhuc recentis, tres habet scopos præcipuos. Primus est, humoris melancholici generationem prohibere. Secundus est, succum melancholicum per totum corpus dispersum vacuare. Tertius, humorem, qui locum affectum occupat, vel regerendum, vel digerendum omnino: adhæc, particulæ laboranti robur adferendum esse insinuat.

Primus scopus. Victus ratio tenuis sit, boniq; succi.

1 Primus scopus perficitur ea viuendi ratione ad vnguem obseruata, quæ suprà in capite de scirrho legitimo nominato præscripta est. Id autem inter cætera maximè ac præcipuè obseruandum est, vt iis qui hoc affectu laborant, ea alimenta offerantur, quæ refrigerandi, atque humectandi vim sortita sunt: quæque probum ac tenuem succum in corpus ingesta, generant. Cuiusmodi sunt, cremor hordei, pisces saxatiles, omnis generis aues, præterquam palustres, ouorum, sed maximè sorbilium (quæ Græci ῥοφητὰ vocant) lutea, & quæ eius generis sunt alia. Quòd si caliditas effatu digna, citra febrem tamen in particula laborante adfuerit, lac bubulum, à quo butyrum fuerit extractum, vel serum lactis tuto offerri potest. Sed & olera, quæ refrigerantis, atque humectantis naturæ sunt, veluti malua, attriplex, blitum, & quando tempus tulerit, cucurbita, item citrulli, & borago, illis in cibum permittuntur.

Secundus scopus Humoris melãcholici vacuatio. Epithymũ. Sensim ac blande non

2 Secundus scopus qui est, totum corpus ab humore melancholico, vnde vitium hoc originem traxit, repurgare, completur purgantibus medicamentis vacuandæ atræ bili accommodis, in capite de scirrho superius enumeratis. Inter quæ (quod ad rem præsentem attinet) principatum obtinet epithymum (quod Romani inuolucrum vocant) pondo drachmarum quatuor, in sero lactis mulsáve exhibitum, vt Galenus præcepit libro decimoquarto methodi medendi. Ea autem quantitas epithymi, vel paulò maior,

tertio quoque die offerenda est, vt scilicet melancholicus humor, qui in venis collectus est, & cancro generationem dedit, sic sensim atque ex interuallo vacuetur. Quandoquidem vniuersum simul euacuare vix datur. Sed nec semper prohibere possumus, ne deinceps eiusmodi succus in corpore generetur, & in venis colligatur. Itaque materiæ eiusmodi antecedentis purgatio, sic per initia quidem simplicium aliquo, per vices molienda est. Deinde (si res ita expostulet, & simplicium exhibitione parum proficitur) compositorum aliquo, cuiusmodi est Galeni medicamentum atræ bilis vacuandæ dicatum, quod ex duobus & triginta simplicibus est compositum, vel hiera Ruffi, & Auicennæ, quæ nigrum veratrum recipit. Nec ab iis quidem ita repetitis purgationibus prius desistendum est, quàm totus ille succus melancholicus in venis collectus eductus fuerit, & pars tumore huiusmodi cancroso obsessa ad naturalem statum omnino sit reducta. Quòd si nihil obstiterit, hoc est, si ætas, & vires permiserint, non inutile etiam fuerit in cancris ipsis sanguinem mittere, demum (vt dictum est) purgare: & si fuerint mulieres, menstrua euocare, siquidem nondum quinquagesimum annum attigerint, vt libro secundo ad Glauconem Galenus nos admonuit. Hæc secunda indicatio omnium prima est Galeno, quæ verò primo loco posita est, secundum ordinem sibi iure vendicat. Communis nanque (inquit) indicatio curationis in cancro est, humorem, vnde vitium est natum, illico vacuare: mox verò prohibere, potissimum si fieri potest, ne de cætero eiusmodi succus melancholicus in venis colligatur. Sin id fieri nequit, saltem eum omnino ex interuallis vacuare, & simul particulam firmare, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat.

Tertia igitur indicatio (quæ omnibus eiusmodi affectibus ex fluxione creatis, communis est) nobis insinuat humorem, qui in particulam affectam procubuit, vel repellendum esse, vel digerendum omnino: adhæc particulam firmandam esse, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat. Porrò repellendi quod influxit tempus accommodum erit, in principio quidem, tam in ipso purgationis tempore, quàm antè. Vbi verò iam totum

semel, atque affatim purgandum in cancro.

Hiera Ruffi.

Hiera Auicennæ.

Sanguinis missio.

Lib. 4. meth. me

3 Tertium *pum.*

Quid princip & si

ipso purgationis tẽpore agendũ. Quod aptũ medicamentum cãcris.

corpus exquisite purgaueris, tunc digerendi dabitur occasio. Verùm si mediocris tantùm purgatio præcessit, mixtam habere facultatem quod applicabitur medicamentum conueniet, reprimentem scilicet, & digerentem. Sanè, vt has intentiones ritè assequaris, deligenda tibi erunt medicamenta, quæ viribus quidem sunt mediocria, qualitate verò minimè mordentia. Talia enim huiusmodi affectibus solùm sunt idonea. Nam quæ imbecillas vires habent (vt Galenus ait) nullum operæpretium efficiunt, sed vincuntur. Quæ verò valentiore sunt facultate, vehementer quidem tenuiores, quæ in venis sunt, sanguinis partes, vel digerunt, vel retrudunt, crassas verò & melancholicas, quas fæci priùs assimilauimus, nec euocant, nec reprimunt: quin potiùs eas ad soluendum ac discutiendum omnes contumaces reddunt. Ad sanandos igitur incipientes cancros, mediocrium virium medicamentis est opus, quæ scilicet nec propter imbecillitatem vincantur, nec propter effectus vehementiam, valenter sanguinem incrassare valeant. Adhæc item (vt dictum est) quæ omnino haud mordeant. Quandoquidem vitij malignitas ab iis quæ mordent, irritatur, ac (vt dici solet) efferatur. Cæterùm cùm materia ex qua ortum habent cancri, magna ex parte crassa sit, repulsioni, ac etiam resolutioni contumax, siue inobediens, multæque malignitatis particeps, sat fecerimus (vbi saltem periculum ex chirurgia timuerimus, nec curari affectus aliter possit) si vsu præcedentium medicamentorum, ex vstis elotísque metallicis (vt Galenus consulit) acceptorum, ipsos augeri prohibeamus, & præsertim si maiores fuerint: aut iuxta Auicennæ sententiam, eos ab vlceratione vindicemus. Ad quas intentiones libro secundo ad Glau. succum solani, & medicamen ex pompholyge constans, aut quod ex chalcite fit (diapalma vulgò appellatur) magnopere Gal. commendauit. Proindè & Theodoricus ad eam rem vnguentum instituit diapompholygos nominatum, quod eidem recipit olei rosarum, ceræ albæ ana vncias quinque, succi granorum rubrorum, solani vncias quatuor, cerussæ lotæ, vncias duas, plumbi vsti, & loti, pompholygos (quæ tuthia vulgò dicitur) ana vnciam vnam, thuris vnciæ semissem. Refert quoque Galenus libro

Lib. 14. Therap.

Succus solani. Diapõpholygos. Diapheniõn seu diapalma. Vnguentũ Diapõpholygos Theodorici.

bro primo de compositione pharmacorum secundum locos, qui myamir veteri interpreti inscriptus est, vnguentum quoddam ex Apollonio, ad manantia capitis vlcera, quæ Græci achoras vocant, institutum, quod ad eiusmodi cancrosos tumores adprime vtile esse adfirmat. Recipit autem olei, vel rosacei, vel omphacini, id est immaturi, heminam, quæ Græcis cotyle dicitur, quod in pilam plumbeam infusum tantisper sub sole cochleario etiam plumbeo agitari debet, aut pistillo pumbeo teri, donec crassescat nigrescátque, adeò, vt plumbi colorem referat. Deinde seorsum conterito, lithargyri libram vnam, cerusæ tantundem, & cum oleo commisceto, ac fiat vnguentum. Porrò quantum valeat facultas plumbi, præsertim combusti, & eloti in omnibus cancrosis dispositionibus, satis supérque nouerunt omnes, qui de hac re periculum aliquando fecerunt, & qui attente legerunt, quæ scribit Galenus de plumbo (quod molybdos Græcè eidem dicitur) libro nono de simplicium medicamentorum facultatibus. Ad eandem morbosam dispositionem laudarunt Paulus & Auicennas emplastrum ex cancris fluuiatilibus, præsertim si parem modum cadmiæ receperit. Cancrorum igitur fluuiatilium crematorum, & cadmiæ par modus in pollinem coactus inspergitur, aut cancrorum cinis vnà cum cerato inspergitur. Sed & idem Auicennas iubet minutos cancros, in quibus locis apprehendi possunt, radicitus esse extirpandos, excidendósve, facta verò excisione, huiusmodi crassiorem sanguinem circunquaque exprimendum esse, deinde cauterio locum esse adurendum. Hoc enim reliquias materiæ dissipat, & absumit, membrum roborat, & hæmorrhagiã prohibet. Galenus etiam ante Auicennam cancros interdum per chirurgiam extirpandos esse permisit, libro decimoquarto methodi medendi, vt de cancro vlcerato postea dicemus. Verumenimuerò, tametsi curationem hanc, quæ per chirurgiam fit, Galen. & Auicennas permittunt, ad vitandum tamen hæmorrhagiæ, & vlcerationis, imò verò & vitæ ægrotãtis periculum, ea omissa, curandi rationem præscriptam, quę solis leuibus, & quasi adblandiẽtibus medicamentis fit, tanquam tutiorem, & minus calumniæ expositam amplecti, atque ea sola contenti esse debemus. Quandoquidem, si

Apollonij medicamentum.

Hemina capit vncias 7. & semissem.

Plumbi vis mirabilis in cãcrosis tumoribus.

Paulus lib. 4. ex Archigene.

Chirurgia in cãcris temerè non adhibenda.

eiusmodi tumor cancrosus, qui iam in molem insignem creuit, qua sanis partibus coniungitur, totus circuncidatur, statim immodicæ profusionis sanguinis, propter vasorum magnitudinem, maximéque arteriarum periculum imminet. Quas si laqueis (inquit Galenus) intercipias, consortij iure aliæ partes afficientur, & ingenti dolore cruciabuntur. Adde, quòd excisa carcinomata (vt Celsus ait) etiam post inductam cicatricem tamen reuerterunt, & causam mortis attulerunt. Sin eius mali radices exurere velis, neque hoc quidem sine graui iactura vicinarum partium fiet, præsertim si iuxta principes partes exustio fiat. Itaque cancri maiores, & qui iam inueterauerint, neque ferro temere adurendi sunt, neque scalpello excidendi, sed blande potiùs, ac leuiter (vti diximus) tractandi. Plerique enim nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent, sed imponendo tantùm leuia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quò minùs ad vltimam senectam perueniant, non prohibentur. Reliqua quæ ad huius operis complementum, seu absolutam de cancro tractationem attinent, ex tractatu de vlceribus, capite de cancro vlcerato requirenda sunt.

Lib. 5.

Capita curationis cancri non vlcerati adhuc incipientis, summa corporis occupantis.

1 IN cancro incipiente, & qui ex humore non admodum crasso constat, nec venas valde tumentes exerit, humorem melancholicum, vnde hoc genus vitij nascitur, a toto corpore imprimis vacuato.

2 Ergo, si ætas, & vires ferant, sectâ in cubito venâ, sanguinem primùm, quantum res ipsa efflagitat, mittito.

3 Deinde medicaméta bilem atram per aluum exigentia, initio quidem blanda, & mitiora, posteà verò vehementiora, paulatim vim eorum augendo, laboranti exhibeto.

4 Si menstruæ purgationes in mulieribus ante quinquagesimum annum, aut mariscæ tum in eis, tum in viris, ex interuallis sanguinem fundente suppressæ sint, illas modis omnibus prouocato.

5 Interim tenuem victus rationem, & quæ probum succum ac minimè melancholicum generet, instituito.

9 Si prohibere non possis, quo minus succus crassus &

melanc

melancholicus in venis colligatur,eum ex interuallo,tum 6
simplicibus,tum compositis medicamentis vacuato.

Præcedentes aphorismi ad medicum spectant: qui verò sequũtur,ad chirurgum pertinent.

Remedia affectæ parti ante purgationem, & in ipso 7
purgationis tempore,repellentia:vbi verò corpus integrè repurgatum est, digerentia:viribus mediocria & qualitate minimè mordentia,adhibeto.

Ergo solani succum, vel medicamentum ex Pomphó- 8
lyge,aut quod ex chalcite cõstat (diapalma vulgò appellatur)atque id genus alia dolenti loco admoueto.

Quòd si per chirurgiam cancrum sanare audebis, me- 9
lancholico humore, priùs medici cõsilio repurgato,quod vitiatum est, prorsus excindito, & sanguinem satis multum effluere sinito, crassiorémque ex vicinis partibus exprimito, atque affectum tandem similiter reliquis vlceribus sanato.

FINIS LIBRI PRIMI INSTItutionum Chirurgicarum,De Tumoribus præter naturam,Ioan. Tagautio Vimaco,Medico,autore.

*

GENERALIS

DIVISIO VVLNERVM, in librum secundum Chirurgicarum institutionum Io. Tagautij Medici.

VNionis solutæ nomina ac differentiæ Galeno libro quarto metho. medendi sunt:

Trauma,	id est,	Solutio quædam ex vulnerãdo in carnosa parte relicta.
Helcos,		Vlcus etiam in carne.
Catagma,		Fractura in osse.
Spasma,		Conuulsio siue distẽsio, in neruo.
Apospasma,		Auulsio in ligamento.
Rhegma,		Ruptio in musculo.
Thlasma,		Collisio, vel cõtusio, ĩ vasis ꝓpriè.

Soluunt etiam continuum.

Ecchymosis siue ecchymoma.	Dicitur quasi inhumoratio, quæ fit, cũ sanguis subter cutẽ effunditur, & coit: affectus plurimũ vnà cũ cõtusione ruptioneq; incidẽs.
Anastomosis,	Id est, oris vasorum apertio.
Diapedesis,	id est, transcolatio, subsultus, aut exilitio. Fit tunica ipsa vasorum sanguinis rarefacta, aut gracilium vasorũ ore adaperto, & sanguine tenuato. Ad anastomasin fere reducitur
Anabrosis, seu diabrosis.	Id est erosio. Venis aut arterijs intrinsecus accidit ex succo aliquo, cui mordens natura insit.

Nihil refert si speciẽ, vel differentiam hîc dixeris.

Species solutionis, cõtinui apud Auicennam, fen. 2. libri primi, sunt:

Excoriatio, & scarificatio, — In cute.

Vulnus siue plaga, — In carne recens & cruenta

Vlcus

Vlcus, ——————In carne cum pure.
Punctura,——————In neruo.
Incisio,——————In osse secundum latum.
Apertio,—————— In venis & arteriis.
Scissura,—————— Secundum longũ in osse.
Contusio,—Numerosa cõtinui solutio in osse.
Attritio,—————— In extremo musculi.
Ruptura,— In panniculis, & diaphragmate.
Fractura,——————In osibus.

Et quædam aliæ.

VVLNERVM DIFFERENTIAE.

Plagarum, seu cruentorum adhuc uulnerum, differentiæ Guidoni, & alijs nostræ ætatis chirurgis, à tribus potissimum sumuntur: Nempe.

1 A natura particularũ, in quibus cõsistunt.
2 Ab essentia ipsius solutionis cõtinuitatis.
3 A propriis differentiis ipsius solutionis vnitatis, ex vulnere excitatæ.

1 *Vulnerum differẽtiæ, à natura particularum sumptæ.*

Vulnus in parte similari.
Vulnus in parte instrumentaria.

Vulnus in parte similari.

Molli.
Dura.
Mediocri.

Vulnerũ differẽtiæ à parte similari affecta.

Vulnus in parte similari molli.

Vulnus in carne.
Vulnus in pinguedine.

Vulnus in parte similari dura.

Vulnus in osse.
Vulnus in iunctura.

Vulnus

Vulnus in parte consimili mediocri.

Vulnus in neruo.
Vulnus in tendone.
Vulnus in ligamento.
Vulnus in arteria.
Vulnus in vena.

Vulnus in parte organica, seu instrumentaria.

Vulnerum differentiæ à parte organica affecta.

Vulnus in parte principe.
Vulnus in parte principi seruiente.
Vuln9 in parte principi nō subministrāte.

Vulnus in parte principe.

Vulnus in corde.
Vulnus in cerebro.
Vulnus in iecinore.

Vulnus in parte, principi parti ministrante.

Vulnus in aspera arteria,
Vulnus in œsophago, siue gula.
Vulnus in vesica &c.

Vulnus in parte principi alicui membro non subseruiente.

Vulnus in naso.
Vulnus in aure.
Vulnus in oculis.
Vulnus in manu.
Vulnus in pede, &c.

2 *Vulnerum differentiæ, sumptæ ab essentia ipsius solutionis continuitatis.*

Vulnus simplex. *Id est, cū nullo alio affectu complicatum.*

Vulnus compositum. { *Id est, cum alio quopiam vno multísve affectibus consistens.*

Has & sequentes differētias la-

Vulnerum

3 *Vulnerũ simpliciũ differẽtiæ sumptæ à proprijs differentijs ipsius solutionis unionis, seu diuortij continui.* *tim prosequemur, in tractatu sequẽti de vlceribus.*

Vulnus magnum,
Vulnus paruum.

Vulnus breue,
Vulnus longum.

Vulnus latum,
Vulnus angustum.

Vulnus in superficie,
Vulnus profundum.

Vulnus æquale,
Vulnus inæquale.

} *Spatium, quãtitas, seu magnitudo diuisionis.*

Vulnus rectum,
Vulnus obliquum.

Vulnus retortum,
Vulnus vncum.

} *Figura.*

Sunt & aliæ adhuc differentiæ uulnerum, sed extrinsecus accedentes Galeno, sumptæ.

1 A generationis ratione.
2 A situ, seu loco in eadem parte affecta.

1 *Differentiæ uulnerum, à generationis ratione.*

Vulnus diruptum.
Vulnus incisum.
Vulnus partim incisum, partim diruptum.
Punctio nerui.
Præcisio nerui.
Præcisio venæ.
Præcisio arteriæ.

Vulnerum

2 *Vulnerum differentiæ à situ, seu loco in eadem parte affecta.*

Vulnus secundum longitudinem.
Vulnus secundum transuersum.
Vulnus in principio muscul.
Vulnus in fine musculi.
Vulnus in medio musculi.

His accedunt & aliæ differentiæ, sed impropriè dictæ, à complexu uulneris.

1 Cum symptomate.
2 Cum morbo.

1 *Vulneris differentiæ à complexu cum symptomate.*

Vulnus crucians, seu dolorosum.
Vulnus dolore vacans.
Vulnus pruriens, id est, cum pruritu affligens.
Vulnus cum delirio.
Vulnus cum impotentia membri.
Vulnus cum syncope.
Vulnus cum sanguinis profusione.

2 *Vulneris differentiæ à complexu cum morbo.*

Vulnus cum intemperie,
Vulnus cum phlegmone.
Vulnus cum erysipelate.
Vulnus cum carne supercrescente, &c.

Reliqua ex diuisione de ulceribus sunt requirenda.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI

LIBER SECVNDVS.

In quo generatim de plagis, seu cruentis vulneribus tractatur.

Quid uulnus, quæ sint species solutæ unitatis, quot uulnerum differentiæ, & à quibus sumantur.

CAPVT I.

VLNVS (vt recentiores definiunt chirurgi) solutio est cõtinuitatis recens, cruẽta, sine pure seu putrefactione, in particulis mollioribus extrinsecus incidens. Hanc vnionis, continuitatísve solutionẽ non modò Auicennę interpres, sed & omnes cõmuniter plagam etiã appellant. Cæterùm in hac definitione solutio continuitatis (quę & vnitatis diuortium, ac diuisio appellatur) generis locũ sibi vẽdicat, quippe quæ cõmunis morbus sit tũ simplicibus (quas & similares vocamus) tum cõpositis, seu organicis particulis. Primò tamẽ ac magis propriè similaribus particulis conuenit, atq; attribuitur, quàm cõpositis. Reliqua quę in definítione subnectuntur, differẽtię rationẽ habent, nẽpe recens, cruẽta, sine pure seu putrefactione, quæ omnia ad differẽtiã vlceris posita sunt: quod quidẽ iuxta recentiorũ placita, iam antiqua est vni-

Vulneris diffinitio.

Diffinitionis vulneris examinatio.

Genus.

Galen. lib. 1. de morb. & sympt.

Auerr. 2. & 3. collec.

Differẽtia

tatis solutio cũ putri quadã humorũ colluuie, seu putrefactione, & absq; sanguinis profusione. Postrema definitionis particula vtpote, in partibus mollioribus incidẽs, adiecta est propter fracturas, quæ in duris partibus, cuiusmodi sunt ossa contingũt. Porrò iuxta hanc generalẽ particularũ corporis humani diuisionẽ, quidã chirurgiã bimembrẽ fecerũt. Alia enim est (inquiunt) quæ in carne, alia quæ in osse suas operationes exercet. Carnis enim nomine musculos neruos venas, & arterias etiã intelligũt. Quæ omnia sub mollibus & mediocribus particulis alij comprehenderũt. Dictionẽ extrinsecus, in fine definitionis adiecimus, ad differẽtiam solutionis vnitatis, quæ sit à causa interna.

Solutæ vnitatis variæ species apud Auic.

Nomina solutæ vnitatis Galen. li. 4. meth. medendi.

Cæterùm solutionis cõtinuitatis multæ sunt species, in secunda fen. primi canonis Auicẽnę enumeratæ. Vulnus inquã vlcus, apertio, scissura, excisio, punctura, incisio, fractura, cõtusio, & id genus alia. Quorum descriptiones & differẽtiæ suis locis addẽtur. Nomina autẽ solutę vnitatis apud Galenũ sunt, ἕλκος, id est, vlcus quod in carne est: κάταγμα, id est, fractura, in osse: σπάσμα, id est, conuulsio siue distentio, in neruo, ἀπόσπασμα, id est, auulsio, vel diuulsio, in ligamento: ῥῆγμα, id est, ruptio, in musculis: θλάσμα id est, collisio, vel contusio in vasis propriè. Soluunt etiã continuum ἐκχύμωσις, siue ἐκχύμωμα, id est, sanguinis subtercutem effusio, & coitus, plurimũ vnà cũ contusione ruptioneq; incidens, de qua latius in sequẽtibus dicemus, ἀναστόμωσις, id est, oris vasorum apertio, quatenus facit ecchymosin, διαπήδησις: id est, transcolatio, subsultus, aut exilitio, quæ ad anostomasin reducitur, ἀνάβρωσις, id est, erosio, quę & διάβρωσις dicitur. Porrò non adeò magna, atque anxia cura ipsorũ nominũ habenda est, modò res ipsa qua de agitur intelligatur. Itaq; sæpius nomen vnum pro altero ponitur.

Vulnus & vlcus pro eodem.

Vulnus enim & vlcus apud eos, qui Græcorũ libros in Latinũ sermonẽ conuerterũt, idẽ omnino significãt modoq; vnũ, modò alterũ pro re eadẽ vsurpatur. Apud eos verò, qui Arabica, Latina fecerũt, vulnus & vlcus aliquid inter se discriminis habent. Hi nãq; vulnus vel plagam appellãt, vbi nondum est pus, vlcus verò, vbi iam pus adest. Et sanè qui Græcos sequuti sunt, rectius quàm qui Arabes sunt imitati, censuerunt.

Vulnerum duæ differẽtia primæ.

Vulnerũ, siue vlcerũ duæ sunt duntaxat primæ ac maximæ differẽtię Galeno, in quarto libro

Therap

Differentia vulnerũ à tribus potissimum sumuntur.

Therapeutices. Omne nãq; vlcus siue vulnus, vel absente causa, quæ ipsum excitauit, consistit, vel efficientem ipsam causam secum annexam habet. Solutionis autẽ huiusmodi continuitatis species, sed præsertim vulneris, potissimas ac præcipuas suas differentias à tribus Guidoni, ac illius ætatis chirurgis desumunt.

1 *A natura partium.* *Diuisio partium.*

Primò à natura particularũ, siue à locis affectis, in quibus cõsistunt. Quædã enim (vt libro tertio artis paruæ refert Galenus) fiunt in partibus consimilibus siue homiomeris, quædã verò in organicis, siue instrumentariis. Aliæ item in mollibus particulis, aliæ in duris, aliæ verò in mediocribus, id est, in iis quæ inter duras & molles ambigũt. Quæ in particulis mollibus contingũt, aliæ quidẽ fiunt in carne, aliæ in adipe siue pinguedine. Ex iis verò, quæ in duris fiunt partibus, aliæ ossiũ substantiã occupant, aliæ iuncturas ipsas. Denique quæ in mediocribus particulis incidunt, quædam in neruis, tendonibus, & syndesmis, id est, nerueis ligamentis, siue copulis, quędã in venis, & arteriis consistunt. Quæ autem organicas partes inuadũt, aliæ in principalibus membris fiunt, vt in corde, cerebro, & hepate, aliæ verò in iis, quæ principibus ipsis particulis subministrant, vt in aspera arteria, œsophago siue gula, & vesica, aliæ item in non subseruientibus ipsis principiis seu principalibus membris, vt in auriculis, pedibus, manibus, oculis, naso, & id genus aliis. Differunt quoq; vulnera, siue plagę, pro telorum ac rerum à quibus inferuntur varietate, vt in sequentibus dicetur.

2 *Ab essentia morbi.*

Secundò sumuntur differentiæ solutionis cõtinuitatis, sed præsertim vulnerum, ab ipsius morbi essentia, vt Galenus docuit libro tertio methodi medendi. Quædã enim solutio vnitatis simplex est, quædã verò cõposita. Ac simplex quidẽ appellatur, si nec morbus vllus nec symptoma simul adsit cum ipsa. Cõposita verò quãdo duos vel plures affectus secũ adiunctos habet: vt à Galeno scriptũ est, libro quarto Therapeutices: quod & in sequẽti capite, ac rursus in tractatu de vlceribus dicetur. Scribit autem ad hunc modũ Galenus loco nuper citato: Omne vlcus [siue vulnus] aut solũ est, ipsumq; per se, nullo nec cũ eo simul inuadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio affectu: aut cum alio quopiam vno multisve consistit. Quorũ alij non

modò statim ab initio vlcus excitarũt, sed etiam nunc maius efficiunt: alij eius sine quo non, vt ad curandi opus rationem obtinent.

Differẽtiæ sumptæ à natura vulneris.

3 Tertiò desumuntur vulnerum differentiæ, à propriis differentiis ipsius solutionis vnitatis ex vulnere excitatæ. Cæterùm propriæ eiusmodi solutionis vnitatis differentiæ sumũtur rursus ab ipsa vulneris natura, vt Galenus nobis indicauit libro tertio methodi medendi. Nẽpe à spatio seu quãtitate diuisionis, vt à magnitudine & paruitate, æqualitate & inæqualitate, profunditate, & superficie, breuitate, & longitudine. Itẽ à figura, vt à rectitudine, & obliquitate. Adhæc à generationis ratione, vt quia totum sit incisum, vel totũ diruptũ, vel pars incisa, pars dirupta: & ab id genus aliis, quæ fusius in tractatu de vlceribus qui hunc proximè sequitur, explicabũtur. Porrò ab huiusmodi differentiis, iudicia, curandi indicationes, auxilia quoque, & modus curationis omnino desumuntur, vt ex sequentibus manifestũ euadet. Itaq; nõ satis est primas illas indicationes, quæ ex affectibus desumũtur nouisse. Hæ nãq; principium tantum sunt, & (vt sic dicatur) carcer, vnde medendi ratio promouet. Nulla autem prorsus ipsius medicinæ artis portio, aut certè nec magna, nec propria, aut ratione digna, sed quæ etiam plebeiis sit communis, & nota. Non ergo satis est nosse, quid ex prima indicatione agendum sit, sed & particulares indicationes diligenter considerandę sunt: cuiusq; scilicet particulę substantiã æstimãdo, tum actionem, tum vsum situmque. A quibus procedens, non solùm quod sanari non potest, præuidebis, sed etiam quod recipere sanitatem potest, dę inueniendis ei remediis facilè deliberabis. Solus igitur is meritò morborum est curator, cui facultas est illa remedia inueniendi, ex quibus perfici possit, quod à prima indicatione suggeritur. Eritque hoc ipsum primum artis opus, vt intelligas, sperarénę id quò tendis debeas, an secus. Eius autem rei duplex cognitio est, nec potest addi ratio tertia. Altera per experientiam, cui longo vsu est opus. Altera per ipsius rei naturam, quam ratione quadam, & methodo disquirimus, perpendendo scilicet non modò corporis vniuersi, sed etiam afflictæ particulæ temperamentum, & reliqua quæ modò diximus.

Galen. 3. Therap.

Indicatio quæ à morbo sumitur principium tãtũ est methodi, quæ de medẽdo instituitur.

Cognitio quæ habetur per ipsius rei naturam, quæ perpendat.

Morborũ verus curator quis.

Primũ artis opus esse vt cognoscas an sperari possit quod destinas. Lib. 3. met. med. 2

De

De causis vulnerum. CAP. II.

TAmetsi Galenus libro secundo de morbis & symptomatis, omnes solutæ vnitatis (qui morbus est omnibus partibus communis) causas summatim in duas reuocat (aut enim inquit, extrinsecus irruunt, aut ex ipso corpore oriuntur:) recentium tamen vulnerum, prout huiusmodi, id est, quatenus recentes ac cruentæ plagæ sunt, causæ censentur, quæcunque extrinsecus aduenientia vulnerare, perforare, incidere, abrumpere, contundere ac distendere possunt. Has autem vulnerum causas speciatim expressit Halyabbas sermone quarto regalis dispo- » sitionis dum ait: Vulnera fiunt, vel à corpore inanimato, » vt ense, baculo, lapide, aut alio quouis simili, aut ab animato, vt venenatorum animalium punctura, aut ferarum morsu. Ex quibus aliæ rursus sumuntur vulnerum differentiæ. Quandoquidem alia incisiones, alia contusiones, alia verò morsuræ dicuntur. A quibus etiam curandi indicationes nobis suggeruntur, per accidens tamen. Demonstratum namque est à Galeno libro quarto methodi medendi, nullam externarum, vel (vt nunc loquuntur) primitiuarum causarum, curationis indicatricem esse, sed huius indicationem ab ipso affectu initium habere. A nullo enim, inquit, eorum quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius quod ex vsu sit, potest. Verùm quoniam ad eum affectum noscendum, qui omninò tum rationem, tum sensum lateat, sæpe cogimur de externa causa inquirere, opinatur vulgus hanc quoq; sanationis rationem indicare: quod planè secus est. Nam quod adhuc non est (vt causa externa) curationem non desiderat.

Solutæ continuitatis causæ vniuersales 2.

Haly.

Externæ causæ curationem non indicāt, sed affectum.

Quippe rei præsentis tantùm est curatio, vt eius quod futurum est prouidentia. Quòd si id, quod amplius non est, curationem non postulet, neque sanè ab eo vlla sumi potest curandi indicatio. Siquidem absurdum sit (vt Galenus ait) aliud esse quod curandi rationem præscribat, aliud quod curetur, & econtra. Nihil igitur ad curationis indicationem conducit, externa causa cognita, sicuti nec tempus ipsum, sed ad præsentis duntaxat affectus (qui nostram fugit notitiam) cognitionem. Quare di-

Rei præsentis est curatio non absentis.

3. met. statim ab initio.

cere indicationem curationis ab externa causa, quæ vulnus excitauit, desumi, omni modo est absurdum. Quod enim nec nunc lædit, nec læsurum timetur, id ab vtroque artis munere, tum eo quod curat, tum eo quod prouidet, excessit. Itaque (vt breuiter dicam) vbi præsentis affectus nihil latet, nulla iam externæ causæ, sicuti nec temporis, est vtilitas.

De signis, & iudicijs vulnerum. CAP. III.

NOTAE & iudicia vulnerum vnde petantur.

Otæ vulnerum non aliunde petendæ sunt, quàm ex iudicio sensus, sed visus maximè. Iudicia verò seu signa prognostica ipsorum, sicuti etiam & omnis solutionis continuitatis, desumuntur ex substantia, vsu, atque actione affectæ cuiusque particulæ. Et præterea, ex propria ipsius dispositionis siue affectus essentia. Item ex symptomatis, quæ vulneribus ipsis accedunt, vt ex sequentibus patebit.

Vulnera trifariùm magna & grauia reddi.

Itaque iudicat Gale. lib. 4. Therapeutices, quod magna & grauia vulnera non mediocre adferunt periculum. Trifariam autem vulnera ipsa, vt & reliqua omnia vitia, grauia magnáque redduntur. Nempe vel propter afflictæ partis præstantiam siue præcellentiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quod sunt cacoëthe, id est, maligna, contumacia, ac rebellia. Hinc vulnera quæ in capite accepta sunt, aut intra thoracem, intráve etiam peritonæum penetrauerunt, non paruum periculum aducehunt, potissimùm si quid interiorum vna sit vulneratum.

Vulnera in articulis cacoëthe esse. Lib. 14. Therap.

Vulnera quæ suturis indigẽt, periculo non vacare.

Præstãtia partis. 18. Lib. 6.

Quinetiam cacoëthe esse, quæcunque in articulis accepta vulnera sunt, id quoque (vt Galenus inquit) omnes ferè sciunt: Empirici quidem ex sola ipsa experientia. Qui verò corporis naturæ scientiam comparare studuerunt, ex ipsa vulneratarum partium natura. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, atque ossea loca sunt, hic doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat. Adhæc vulnera, quæ adeò magna sunt, vt suturis indigeant, aut si non his, certè deligatura, periculo non vacant. Cuiusmodi sunt ea, quæ principales musculos per trãsuersum penitus diuidunt, magnásque venas, neruos, & arterias, atque etiam medullas ipsas discindunt, ac contundunt. Primum (nempe partis læsæ præstantiam) hoc aphorismo nobis expressit Hippocrates. Vesica discissa [id est magno atque profun

» profundo vulnere diuisa] aut cerebro, aut corde, aut se-
» pto transuerso, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut
» ventriculo, aut iecore, lethale est. Tertij verò vtpote cacoë-
thiæ, mentionem fecit ille idem ἀρχιατρὸς aliis in aphorismis: vbi tradit eos, quibus tumores in vlceribus apparent, non admodùm conuelli, neque insanire, verùm his de repente euanescentibus, quibusdam conuersiones, & distentiones fieri, quando scilicet vulnera à tergo infestant: quibusdam verò insaniam, vel lateris dolorem acutum, vel suppurationem, cùm scilicet in partibus anterioribus, quæ venosæ sunt, atque arteriosæ, vulnera contigerint: vel intestinorum difficultatem (quam sanguineam nominant) si tumores sunt rubicundi, id est, sanguinei. Idem mox subiungit, quòd si in vulneribus præualidis, siue fortibus & prauis, tumor non appareat, malum est ingens, hoc est, noxa est magna. Etenim in his suspicari licet materiam, quæ vulneribus decumbere assolet, auerti, ac transinutari in sedem aliquam principem. Vulnera autem praua hîc appellari ab Hippocrate (vt Galenus ait in commentario) existimandum est, quæ sunt in capitibus, aut finibus musculorum, & maximè neruosorum. Nam in capitibus musculorum, musculis nerui adnascuntur, ex finibus autem tendones oriuntur. Cæterùm nomine periculi in præcedentibus, intelligitur mors, vel totius corporis, vel particularis membri, quæ quidem vitæ est priuatio: aut (vt dicunt) maleficium, aut læsæ partis impotentia perpetua, & inexpugnabilis, hoc est, priuatio sensus, ac motus, ac propriæ actionis ipsius: adeò, vt non amplius membrum aut particula corporis propriè nuncupetur, sed denominatiuè (vt aiunt) & æquiuocè veluti lapideus oculus, aut æreus: vt voluit Aristot. libro secundo de anima, & quarto Meteo.

Apho. 65. lib 5.

Tumores de repente detumescẽtes, malum portendunt.

Apho. 66 Libr. 5.

Praua vulnera.

Nomine periculi quid significetur.

Porrò iudicij huiusmodi vulnerum cognitio, apprimè necessaria est cuicunque chirurgo, sed ei maximè, qui ex decreto magistratus, super acceptis vulneribus in prohibito conflictu, ac illicita pugna, iudicium ractum, ac æquum ferre compellitur. Itaque ante omnia scire debet chirurgus, quæ vulnera lethalia sint ac insanabilia, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis (vt rectè nos admonet Celsus) primum eum qui seruari non potest, non attingere, nec subire spe-

Vtilitas ac necessitas doctrinæ prognostica vulnerum.

Libr. 5.

ciem eius, vt occisi, quem sors ipsius peremit. Deinde vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis [id est, familiaribus, & amicis periclitantis] in difficili rem esse: ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse, videatur. Sed vt hæc (inquit) prudenti viro conueniunt, sic rursus histrionis est, paruam rem attollere, quò plus præstitisse videatur. Cæterum (vt ad propositum reuertamur) scire oportet ex mente Galeni in commentario aphorismi paulò antè citatis, vesica discissa, &c. vulnerum quædam esse valde, & ex necessitate lethalia: quædam verò non ex necessitate, sed magna ex parte talia esse: contrà verò quædam omninò sanabilia, quædam vt plurimùm.

Vulnera ex necessitate lethalia. *Cordis vulnus cur lethale.*

Lethalia sunt ex necessitate, ac insanabilia, quæ cordis substantiam penetrant. Hæc enim protinus hominem è vita tollunt. Quandoquidem corde sic percusso, totus sanguis, ita imperante natura, affatim ad ipsum, veluti ad præcipuam vitæ arcem, confugit, ac ex omnibus corporis partibus, vt læsæ partiferat suppetias, transmittitur, vnde maxima statim fit sanguinis profusio, quam & spirituū resolutio mox consequitur, vel in percusso viscere tumor præter naturam, maximè autem phlegmone, excitatur: vel tāta fit sanguinis collectio, obstructióque tam insignis, vt vitalis spiritus in corpus vniuersum, vt oportebat, amplius diffundi non posit. Quò fit vt venis & arteriis languescentibus, pallescente vultu, & frigido, malique odoris oborto sudore, extremisque partibus frigidis apparentibus, matura mors sequatur. Cor enim neque solutionem continui diu, neque (vt inquit Auicennas) apostema vita permanente perferre potest.

2. primi c. 5.

Cerebri vulnera.

Sed & mortem etiam adferunt ineuitabilem magna, ac profunda vulnera substantiæ cerebri, iocinoris diaphragmatis, stomachi seu œsophagi, ventriculi, asperæ arteriæ, pulmonis, lienis, cystis fellis, renum quoque, & tenuium intestinorum, præsertim eius quod ieiunum appellatur, atque id genus aliorum membrorum principalium, aut ipsis principalibus membris seruientium, ministerio quidem, ceu ad vitam necessario. Ideò autem vulnera eiusmodi lethalia ex necessitate dicuntur, quoniam nullus ex eis seruatur vnquàm, mortémque concinnant inexcusabilem,

sabilem, vt in sequentibus demonstrabitur. Seruari etiam non possunt Celso, quibus in spina, medulla percussa est, & quibus circa fauces grandes venæ vel arteriæ præcisæ sunt.

Vulnera magna ex parte lethalia.

Vulnera verò ea non ex necessitate, sed secundum plurimum mortalia dicuntur, quæ ad regionem prædictarum partium perueniũt, vel eas leuiter, ac superficiè tenus duntaxat attingunt, non autem præaltè adiguntur, nec effatu digna sunt. Adhæc quæ in capite musculorum accepta fuerunt. Ob id autem mortalia vt plurimùm, at non ex necessitate dicuntur, quoniam vulneratis, nisi ritè tractentur, prorsus ex eis commoriendum sit. Si verò in nullo peccatum sit, illos interdum sanari contingit. Hinc Guido sequendam vidisse affirmat, qui in parte postica capitis vulnus acceperat, ex quo parua quædam portio substantiæ cerebri exierat (vt ex memoriæ læsione cognitum est) & tamen is à tali vulnere conualuit, restitutáque est illi ex integro post curationem vulneris, memoria. Non tamen asserit illum superstitem permanere potuisse, si tota vna cellula, seu totus vnus ventriculus, per vulnus exiuisset: vt de quodam Cellazio refert Theodoricus. Sed nec Galenus etiam adfirmat, in illo adolescente, quem vulneratum vidit Smyrnæ in Ionia, viuente adhuc præceptore suo Pelope, aliquid substantiæ cerebri ademptum fuisse, sed duntaxat eum vulnus effatu dignum accepisse, in altero anteriorum ventriculorum cerebri: quos ob id geminos natura condidit, vt si alter ipsorum læsus fuerit, reliquus adhuc subseruiat. Sed & hoc tanquàm admirabile, ac stupendum quoddam incredibiléque spectaculum, seu naturæ miraculum narrat idem Gale. libro octauo de vsu partium corporis humani: ipsúmque adolescentem tandem sanatum fuisse refert, Dei potius, vt credebatur volũtate, quàm arte. Quòd si (inquit) ambo ventriculi simul fuissent vulnerati, ne temporis quidem momentum, is viuere potuisset. Vnde colligit ibidem geminitatis (vt sic dicam) quorundam organorum necessitatem. Cerebrum itaque insigniter, & ad ventriculos vsque vulneratum sanari, rarissimum est, & penè incredibile, vt in commentario aphorismi superius citati, Galenus adseuerat: vbi verùm esse scribit, quòd magna vulnera, quæ consueuit Hippocra-

Guido.

Com. 18. lib. 6. apho.

Adolescens ex vulnere cerebri conualuit.

18. lib. 6.

tes nominare discisiones, & præcisiones, in prænominatis particulis mortem adferunt ineuitabilem: faterique omnes, quòd vulnera, quæ vsque ad aliquem ventriculorum cerebri penetrant, proculdubio internecant, mortémque adferunt præproperam.

Vulnera cerebri cur lethalia.

Porrò vulnera cerebri, & membranarum ipsum obuoluentium (quas Græci μήνιγγας vocant) ideò lethalia sunt, quoniam ad læsionem ipsius cerebri, & membranarum ipsum continentium, sequitur læsio, & interdum abolitio actionis musculorum thoracis, & aliorum membrorum respirationi subseruientium. Horum autem actione deperdita, perire simul respirationem necesse est. Vnde cordis quoque temperamentum soluitur. Quo fit tandem, vt etiam animalis ipsius necessariò sequatur interitus, vt libro quinto de locis affectis scribit Galenus. Cerebro igitur læso insigniter, aut meningibus ipsum continentibus discisis, homini, atque omni animanti prorsus commoriendum est.

Hepatis vulnera.

Guido à Cauliaco asserit hepatis vulnera, etiam circa fibras ipsius, non admodùm tamẽ profunda, nec cũ ablatione alicuius portionis substãtiæ ipsius, glutinari, & prorsus sanari. Qua in re Galenũ sequutus est, qui in commentario decimo octauo lib. sexti aphor. haudquaquã veritati consentanea eos dixisse refert, qui non solùm vulnera, quæ in summa iecinoris parte consistunt, sanari posse adfirmabant, sed & profunda quoq; in fibris eius facta, imò & fibras ipsas abscissas. Causa autem ob quam vulnera iocinoris magna ex parte lethalia sunt, est, quia propter defectũ nutritionis cor languet, ac emoritur, atq; ita tandem deperit animans, sed non illicò. Quandoquidẽ ob virium hepatis imbecillitatem, sine alimento permanens, diutius etiam sufficere potest: vt Galenus est autor libro quinto de locis affectis, sic inquiens. Vbi iecur affectum est, tum « ob inediam moriuntur animalia: verùm prrlonga tempo- « rum spacia, in huiusmodi affectibus vitam protelare possunt. Sed de intemperie & morbis in compositione hoc loco potius agit Galenus quàm de vulnere. Si autem vulnera hepatis magna, ac profunda sint, venáq; porta dicta iocinoris cauo commissa, vel concaua ab ipsius gibbo prodiẽs, dissecta fuerit, larga sanguinis profusione moriũtur,

qui ita

qui ita sunt vulnerati, priusquàm vulnera agglutinentur.

Vulnera diaphragmatis quando insanabilia.

Neruosa substantia, & motus agglutinationem impediunt.

Li. 5. meth. med.

Vulnera quoque diaphragmatis, prorsus incurabilia sunt, maximè si in parte eius neruosa fiant. Hac enim parte exangue est: adhęc, in continuo est motu. Quæ duo sanè prohibent, ne labra vulneris agglutinentur. Neruosa nāque corpora semel diuisa, nunquam coëunt, ea præsertim, quæ in perpetuo sunt motu, cuiusmodi est septum trāsuersum. Quippe tametsi dici solet, quòd vulnera quæ sananda sunt, vtique quietem requirunt, non solus tamen motus diaphragmatis, etiam si perpetuus, vulneris agglutinationem impedit, sed & neruosa quoque cum ipso substantia. Quòd abundè testatur Gale. his verbis: Transuersi septi vulnera, in carnosis quidem partibus subinde coalescere sunt visa, eius motu non obstante. Quæ verò in neruosis eius hærent, insanabilia sunt. Sanè difficilis grauísque curatio est etiam eorum, quæ in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone occupauit. Accidit autem hæc curādi difficultas ob eam rem, quòd in ea vulnera sanies defluat, quę impedimento est, ne labra solutæ vnitatis coalescant.

Pulmonis vulnera.

Vulnera autem, quæ pulmonibus incidunt, ideo curatu sunt difficillima, imo magna ex parte insanabilia: quoniā promptissimè phlegmonem excitant, quæ si semel occupauerit, exigua (inquit Galenus) vulneris glutinandi spes est. Adde quòd ea quæ sanandis vlceribus idonea sunt medicamenta, contingere illa integris saltem viribus non possunt. Accedit præterea & illis sanādi difficultas, quod respirando mouentur, & tussiendo lacerantur.

Tracheia arteria vulnera.

Cæterùm vulnera tracheæ, id est, asperæ arteriæ effatu digna, & maximè quæ cartilagineā eiusdem substantiam occupant, rarò etiam ad sanitatem perducuntur. Particula enim hæc dura est, & exanguis, assiduáque per vulnus fit respiratio, quæ sanè impedimento est, quominus labra coalescant.

Oesophagi vulnera.

Magna quoque œsophagi vulnera, inter exitialia atque insanabilia numerari solēt, tum ob cibi ac potus per eum transitum, qui sanè agglutinationem prohibet: tum quod eiusmodi vulnera duntaxat (vt Galenus ait) contactu medicamentorum in transitu fruuntur, sicuti & quæ in ore, seu orificio ventriculi consistunt. Verùm his quæ ori ipsius ventriculi insidēt, sensus quoque acumē sanationi obstat.

Iugula

Venarũ iugularium vulnera.

Iugulares venæ (quas & sphagitidas vocant) grandi vulnere percussæ, ęgrè & rarò curationi cedunt: tum quòd larga sanguinis profusione, hominem vitali spiritu exhauriant: tum quòd ligaturam stringendo ac sistendo, sanguini necessarias, propter imminens suffocationis periculum, sustinere non possint.

Ventriculi vulnera. Ieiuni. Matricis. Renum. Vesicæ. Cystis fellis

Ventriculi discisiones, & tenuium quoque intestinorum, sed omnium maximè ieiuni, matricis, renum vesicæ, & folliculi fellis, modo quo supra diximus, ob id lethales sunt, quòd hæ omnes particulæ neruosæ sint & exangues, per easque vitiosarum ac superuacanearum humiditatum transitus fiat. Adde quòd earum vsus perpetuò vitæ conseruandæ est necessarius, nedùm vtilis. Adhæc, medicamenta his locis penitioribus non possunt commodè admoueri.

Porrò per verbnm discisiones, magna (vti superius diximus) ac profunda vulnera intelligimus, & ad sinum vsque interiorem longè latéque penetrantia, qualia esse cernuntur in iis, quæ penitus sunt excisa. Hac autem dictione ex industria vsi sumus, ne quis putet vulnus quodcunque in prænominatis partibus exitiale esse atque insanabile.

Gale. cõm. 18. lib. 6. aphoris.

Ventriculus nanque & tenuiora intestina, quia non parum participant carnosæ substãtiæ, si in summa parte duntaxat vulnerata sint, sæpenumerò agglutinantur, & velut collato fœdere in robur substantiæ corpulentæ concordi concretione coalescunt. Sic & vesicæ ceruicem siue collum quotidiè sanari videmus, cùm ex ea lapis extrahitur, quoniam ex parte carnosa est. Idem & de aliis partibus iure credi potest, si per summa corporis seu substantiæ earum vulnus duntaxat acceperint.

Ieiuni vulnus cur insanabile. Lib. 6. the. Lib. sexto cap. 42.

Verumenimuerò ieiunum intestinum vulneratum omnium maximè inter tenuia incurabile esse omninò a Galeno, & Paulo prædicatur, tum propter vasorum, quæ in eo sunt, magnitudinem multitudinémque: tum quòd tunica prætenuis, neruosáque existat. Adde quòd & bilem synceram hoc intestinum ex cholagogis poris recipit vniuersam, & omnium maximè iecori vicinum habetur.

Gale. lib. 5. de vsu par. Lienis vulnera.

Lienis vulnera, cùm munus habeat toti corpori apprimè vtile, ac propè necessarium, sitque (vt nonnulli dixerunt) veluti alterũ hepar, periculosa sunt, non adeò tamen, vt aliarum modò dictarum particularum.

Vulnera penetrantia.

Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad cauitatem membrorum intus conditorum vulnera perueniunt. Hæc enim vt plurimum lethalia sunt, tum quia aër externus, & nos ambiens, per ea nō alteratus ingrediens, internas partes non parum offendit: tum quia per eadem internus exhalat spiritus, quo sic expirante & euanescente, virtutis robur insigniter offenditur, & dissoluitur, multóque imbecillius redditur. Accedit huc, quòd huiusmodi vulnera haud commodè detergeri possunt: quódque ea tandem degenerant in fistulas, & empyemata, id est, purulentas collectiones excitant: vnde & mors ipsis vulneratis demum accidit. Signa autem, quibus prædictarum partium internarum vulnera deprehendi posint, tædiosæ prolixitatis vitandæ gratiâ, in hac vulnerum vniuersali methodo, consulto prætermisimus.

Vulnera in capite musculorum.

Cæterùm vulnera, & puncturæ, quæ in capite musculorum fiunt, vbi nerui, tendones, & ligamēta ferè carne nudantur: item quæ tribus digitis à iunctura distant, & quæ prope tempora accepta sunt, magna ex parte lethalia existunt. Nerui vero, & tendonis punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, id est, cerebro continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam: ac tum præsertim, cùm nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere: vt Galenus annotauit in opusculo cui titulum fecit μικροτέχνη. Proinde huiusmodi punctio mortem accersit. Noxa enim quæ cerebro illata est, statim communicatur organis respirationi seruientibus, vt iam suprà dictū est. Quocirca quinto libro aphorismorum scripsit Hippocrates, Conuulsio ex vulnere lethalis est. Non quidem (vt Galenus ait in comment.) ex necessitate, sed admodum crebrò: lethalis enim nomine hic, vt & in plerisque aliis aphorismis, vsus est Hippocrates pro periculosa, & ad mortem sæpius perducente. Fiunt autem ex vulneribus conuulsiones, siue spasmi, ratione subsequentis ea inflammationis, vbi neruosas partes attigerit. Et primùm quidem videntur conuelli quæ è directo sunt partium inflammatione laborantium: deinde sic postquam & principium attigerit passio, ad totum extenditur corpus.

Nerui & tēdonis punctura.

Spasmus ex vulnere lethalis.i. valde periculosus.

Spasmi ex vulnere causa.

Vulnera membrorū particularium quando ipsis mortalia.

Membra autem particularia ex accepto vulnere indicantur

cantur emortua, quando principes ac maiores venæ, arteriæ quoque & oſſa, à quibus vitam, nutricationem, & fulcimentum accipiebant, penitus exciſa ſunt & deſtructa: incipiúntque liueſcere aut nigreſcere, mortis habitum induere, ac cadaueris formam repræſentare, non ſecus quàm in gangræna & ſphacelo, vt videre eſt in exciſione brachiorum & tibiarum.

Vulnera quando mẽbris impotẽtiam adſerunt.

Iudicantur itidem mẽbra ad vſum à natura inſtitutum fore inepta, & perpetuò impotentia, quando nerui, tendones, & ligamenta (quos Græci ſyndeſmos vocant) penitus ſunt abſciſſa & deſtructa: ſuámque protinus actionem perdunt, ac reſiccari, & tabeſcere incipiunt.

Vulnera tutiorem curationẽ habentia. Cor. Cel.

Vulnera ea omnium tutiſsima ſunt, & omnino (vt dicunt) ſanabilia, quæ in euchymis, id eſt, boni ſucci corporibus, & in locis carnoſis accepta ſunt, vbi & nerui pauci, & venæ, & arteriæ non multæ reperiũtur. Adhæc quæ diuiſionis magnitudinem non habent, hoc eſt, longitudinem, latitudinem aut profunditatem non multam. Periculum enim facit vulnus, quodcunque magnum eſt. Ratio autem ob quam hæc vulnera tutiorem habent curationem, omniúmque minimè formidanda ſunt, eſt, quoniam ea nec febris, nec praua aliqua ſymptomata ſequi conſueuerunt, modò ſaltem rectè, & vt res expoſtulat, tractentur. Quocirca rectè ac prudenter feceris, ſi in tuis renunciationibus, ſeu (vt dicunt) depoſitionibus hoc præfatus fueris, atque etiam addideris: dummodo nihil aliud ſuperuenerit, quod nec impræſentiarum apparet, nec in talibus accidere ſolet.

Vulnera vt plurimũ ſanabilia.

Vulnera autem, quæ vt plurimum ſanabilia dicuntur, mediámque inter duo dicta extrema (nempe omnino ſanabilia, & ex neceſsitate lethalia) naturam ſortiuntur, ea ſunt, quæ in capite muſculorum carnoſorum longè à iuncturis & temporibus: item quæ in caluaria, quàm Græci κρανίον nominant, thorace & ventre incidunt. Hæc enim ſi ritè, atque ex arte tractentur, adhibeatúrque diligens cura, & laborans obedientem ſe præſtiterit, in nullo propriè indulgens voluptati, exterioráque omnia ritè adſint apparata, curationem indubiè recipere poſſunt. Si verò in iis peccatum ſit, eorum curationem intercipi contingit, hominémque tandem ad interitum deduci. Proinde

inde cùm de illis ferre iudicium volueris, huius rei mentionem (vt nomini tuo consulas) te facere oportet.

Formula ferendi iudiciũ de vulneratis ex scripto.

Cæterùm si coactus fueris à magistratu, super aliquo vulnere sententiam ferre, eiúsque euentum, quantum ars permittit, prædicere, imprimis annotandum tibi est, in schedis tuo chirographo obsignandis, quòd ex mandato ipsius magistratus, vulneratum inuiseris, & vulnus seu vulnera omnia, si plura fuerint, diligenter & accuratè inspexeris. Deinde vulnus aut vulnera nomine expresso ac proprio, vnà cum affecto loco exprimere debes. Postremò tuæ censuræ causam, ac iudicij per te lati, rationem te subiicere oportet. At verò interim te admonitum velim, ne iudicium tuum in hac re præcipites, sed maturè, prudenter, ac circunspectè omnia definias. Quandoquidem (vt ait ille) omne in præcipiti vitium stetit. Et vt à seniore illo Hippocrate bonarum artium primario autore scriptum est, iudicium est difficile. *Aph. 1.* Itaque tametsi terminus vltimus vulnerũ sit quadragesimus dies: primus verò intra septem dies consistat, & medius (iuxta formam & naturam acutorum morborum) ad decimum quartum protẽdatur, in suspectis nihilominus ac dubiis vulneribus, expectandus est dies septimus, priusquam aliquid de illis decernas, aut iudices. Solẽt enim vt plurimum intra id tempus apparere accidentia, tum bona tum mala, quæ post accepta talia vulnera superuenire consueuerunt: febris inquam syncope, mentis alienatio, ac perturbatio, spasmus, & id genus alia. Sed & interim diligenter considerandæ sunt virtutum actiones, ex pulsu, lotio, vomitionibus: & aliis id genus, quæ foras excernuntur. Contemplari etiam oportet laborantis appetentiam, tolerantiam, vultum siue faciem, & consimilia. Ex iis itaque, & consimilibus præsagiis, quæ ab Hippocrate & Galeno memoriæ prodita sunt, diligenter perpensis & examinatis, robur virtutis, morbi magnitudini conferes. Deinde tacitus apud te omnia recolliges, vt præsagire possis, ac iudicium ferre, num moriturus sit æger ex accepto vulnere, an tandem conualiturus. Qua in re cautè ac prudenter te geres. Nec est quod dicas, si non fuisset vulneratus nunquam interiisset, quantumuis in victus ratione peccasset. Sed nec satis fuerit, si dixeris: vulneratum mortem nunquam

quam oppetiiſſe, ſi ſibi conſuluiſſet: ac omnia effeciſſet ſecundum rationem: ſcriptumque eſſe ab Hippocrate, quod non ſolum medicum præſtare ſe oportet oportuna facientem: ſed & ægrum, & aſſidentes, &c. Quandoquidem non ſolum famæ tuæ conſulere, & te ab obloquentium calumnia vindicare debes, ſed nihil etiam vel dicere coram magiſtratu, vel ſcripto annotare, aut renuntiare quod cedat in damnum vel detrimentum laborantis, & conſanguineorum, aut liberorum eius, culpam omnem ſic in eum reiiciendo. Eorum namque quæ fortuito contingunt, tametſi nulla ſit ars præſeruatrix, eſt tamen ars aliqua curatrix. Siquidem vt variis periculis noſtra corpora expoſita ſunt, ita & modis plurimis, vbi in ea inciderint, ſeruari poſſunt. Itaque, vt ſcribit Auicennas libro quarto de extractione ſagittarum, licet vulnera quædam ſuâ naturâ lethalia ſint, non tamen ob id relinquendus eſt vulneratus abſque auxiliis: quin omnia aggredi ac tentare debet chirurgus, quæ ex arte, & ſecundum rationem fieri poſſunt, dummodo ſaltē ab aſſidentibus amicis, & conſanguineis ipſius ægrotantis obnixè rogatus fuerit, ac de futuro rei exitu coram eis antequam vulneratum attingat præſagiuerit, vt ſe ab indoctorum & oblocutuleiorum calumnia & maledicentia vindicet. Plerique enim præter ſpem medicorum modo quodam mirabili, ac ſtupendo, mortem interdum euadunt, ac ſanitati reſtituuntur. Igitur cum ſępe etiam præter expectationem quędam eueniant, curatio aggredienda eſt. Quòd ſi vulneratum ipſum omni auxilio deſtitutum relinqueremus, & inde mors ſequeretur, impij, ac inhumani merito & diceremur, & haberemur. Sed iis omiſſis, reliqua vulnerum iudicia perſequamnr.

Apho. 1.

Auicennas.

Vulnerati nō ſunt relinquēdi ſine auxilio.

Plurima in morbis præter expectationem cōtingunt.

Igitur præter hæc te noſſe oportet, quod vnio in partibus inſtrumentariis, ſemel continui diuortium perpeſſis, eſt impoſſibilis: vt Galenus adſerit libro artis medicinalis cap. nonageſimo. Cuius aſſertionis ratio eſt: quia abſciſſis omnino poris, ſeu meatibus, venis inquam, neruis & arteriis, per quos veluti per canales quoſdam, alimentum ſenſus, & vita, in ipſum membrum organicum diffundebatur, promptiſſimè expirant, exhalantue, tum ſpiritus, tum virtutes, ob ſubſtantiæ ſcilicet quā habēt tenuitatem (quod nō cōtingit in animalibus iis, quæ imperfecta vocantur,

Vnio in partibus organicis ſemel diuiſis eſt impoßibilis.

vocantur,atque etiam in plantis ipsis)non autem propter impotentiam,aut repugnãtiam medicamentorum: vt rectè asseuerat Haly,in commentario loci nuper ex Galeno citati. Adhęc vnio in parte carnosa possibilis est,etiã iuxta primam intentionem,vt dicunt. In osse verò ex secunda duntaxat intentione. Vocatur autem hìc prima intentio, quando partes diuisæ,atque inuicem distantes, rursus vniuntur,& coalescunt,vt prius vnitæ erant, ídque absque medio aliquo heterogeneo,sed ratione quadam ac beneficio nutrimenti,facta scilicet modica quadam cõuersione ipsius alimonij in carnem omnino vniformem, & consimilem priori.Secunda verò intẽtio hìc intelligitur,quando ea quæ diuisa sunt,& vnionis diuortium perpessa, alia quapiam interueniente substantia,ceu glutino quodã alligantur,atque inuicem coniungũtur. Porrò huiusmodi medium,cuius interuentu partes ossis fracti,seu diuisi ad alligantur,adglutinãtúrve,Latinè callus,Græcè verò porus sarcoides nominatur. Qui quidẽ ex succo paulò crassiore fit,quàm is ex quo os concrescit. Causa autẽ propter quam fractum os nequeat coalescere,prima saltem intentione,est ipsius ossis durities:cum mollium tãtùm corporum(vt Galenus ait)in vnũ coëundi sit habilitas: vt tum in externis videre licet,nullo nec lapide cũ lapide, nec testa cum testa coëunte:tum verò in nobis ipsis. Altera causa est,imbecillitas facultatis alteratricis,quæ altrix nũcupatur(ossa enim particulæ sunt exangues ac frigidæ)nõ autem inopia materiæ seminalis,seu spermaticæ, vt quidam putauerunt. Ossa nãque præsens semper habent alimentũ spermaticum,quod quidẽ alterant,& in suam conuertunt substantiam,ac sibi assimilant. Nerui autem,venę,& arteriæ,inquit Auicẽnas,Galeni authoritate fretus in quinto Therapeutices,mediam sortiũtur naturam inter carnem & ossa. Neque enim tam facilè coëunt vt caro,neque tam difficilè conglutinantur vt ossa. Siquidem eorum natura mediocritatem obtinet inter mollitiem & duritiẽ. Proinde de vnienda eorũ sectione,vtique desperandum non est, vbi tum ipsa sit parua,tum hominis corpus natura molle: si verò sectio magna fuerit,& in duro corpore,nulla prorsus eius glutinãdæ spes est. Vnde Galenus loco nuper citato ad hunc modũ ait:Videtur autem experientia quoque

Callus.

Porus sarcoides.

Quare os fractũ non coalescat.

Nerui, venæ & arteriæ interdum diuisæ coëunt.

Arteriã incisam aliquando vniri.

ipsa rationi subscribere. Cùm & in pueris & in mulieribus, propter corporum humiditatem, & mollitiem, eam [arteriam intelligit] viderim glutinari, & in vno iuuene agresti, cui exiguè erat incisa. Qui autem eã inciderat, inquit ille, medicus admodum iuuenis erat, & operum artis parum peritus, venámque se incidisse putabat. Cùm enim brachium hominis, venam incisurus, deligasset, contigit attolli veluti in gibbum arteriam, atque ita hanc pro vena diuisit. Hanc autem incisionem Galenus curiosè coniundixit, cõglutinauit, & persanauit: Verùm breuis sanè (vt dictum est) incisio erat. Quòd si vtique magna, atque effatu digna fuisset, nulla certè ratione persanari potuisset. Quod Hippocratis testimonio confirmatur sexto aphorismorum sic inquientis: Cùm discissum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genę particula tenuis, vel præputiũ, neque augetur, neque coalescit: hoc est, neque talis aliqua regignitur substantia, qualis abscissa est, neque vnquam discissi corporis labra agglutinãtur. In hoc autem aphorismo, vox discissum, diuisionis magnitudinem significat. Discissa nanque (vt Galenus ait in comment.) diuisionem habent vsque ad finem peruenientem.

Aphor. 19.

Discissa quæ dicantur.

Ossa puerorum fracta coalescunt.

Cæterùm nihil aduersus prędicta pugnat obiectio, quæ de ossibus puerorũ adferri posset, quòd scilicet coalescere possunt, vt libro artis medicinalis Gale. adserit: quia mollitiam habent, & virtutis robur, ob propinquitatẽ suę natiuitatis. Sed nec prius asserta infirmat, quod de dẽtibus obiici solet, quòd scilicet renascantur, non solùm in pueritia, sed etiam in aliis ætatibus. Quoniam non generantur (inquit Albertus) ex materia ordinata, sed ex superfluitate, non quidẽ à virtute prima conformatrice, sed nutritoria inducẽte actum generatiuæ. Postremò iudicat Hippocrates sexto libro aphorismorũ, quòd vulnera in corpore eorũ, quæ aqua inter cutem laborant, non facilè sanãtur. Nõ prius enim curãtur vulnera aut vlcera, quàm ad cicatricem perducantur. Non possunt autem ad cicatricẽ perduci, nisi sufficienter exiccẽtur: quod non factu est facile in iis, quos aqua inter cutem malè habet, ob humiditatis immoderãtiã, vt docuit Hippocrates in libro de vlceribus: & Auicẽnas his verbis: Solutio cõtinui, & vlceratio, & id genus alia, facilè ac cito curationẽ recipiunt, cùm in particu-

Albertus Bononiensis.

Auic.

lis fiunt,

lis fiunt, quæ bona præditæ sunt temperatura. Contra verò, si membra cacochyma occupauerint, plurimum renituntur curationi, nec nisi tempore longo possunt ad sanitatem perduci. Sed multo adhuc difficiliùs curãtur, quando corporibus eorum incidũt, qui vel hydrope laborant, vel lepra [id est, elephantiasi] aut aliqua alia praua temperatura. Præterea in quinto aphorismorũ Hippocrates sic ait: Vlceribus frigidum quidem mordax, cutim obdurat, dolorem insuppurabilẽ facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulsiones, distensiones. Adhæc insignes cõtinui solutiones malè curatæ, præsertim circa iuncturam, maciem inducunt sequenti particulę. Et hoc quidem, propter obstructionem, & virtutis debilitatẽ, vt iam semel dictum est, & infrà adhuc dicetur. Plurima adhuc alia præter supradicta, iudicia diligẽti animaduersione obseruãda sunt, quæ in sequentibus, & in tractatu de vlceribus (quòd tam his quàm vulneribus sint communia) recensebuntur. Itaque finem his de vulneribus iudiciis imponemus, si quę de is docte, breuiter, atque ornate scripsit Celsus, subiecerimus. Hæc enim vice anacephaleosis & compendij erunt eorum ferè omnium, quæ de iudiciis vulnerum hactenus dicta sunt: verba autem illius sunt hæc.

Lib. 5. Quæ vulnera insanabilia sint Celso.

Seruari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iecinoris portę, cui in spina medulla percussa est, cuíque aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt: cuíve circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt. Vix autem ad sanitatem perueniunt, quibus vlla parte pulmo, aut iocinoris crassum [quod Græci παρέγχυμα vocant] aut membrana, quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulua, aut vesica, aut vllum intestinum, aut septum transuersum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad grandes, intúsque conditas venas in alis, vel poplitibus mucro desedit. Periculosa etiam vulnera sunt, vbicunque venæ maiores sunt: quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idque euenit, non in alis tantùm, atque poplitibus: sed etiam in his venis, quæ ad anum testiculósque perueniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est: item

Quæ vulnera difficilẽ curationẽ habeant.

Periculosa vulnera.

Malum vulnus.

Quæ vulnera tutiorē habeāt curationem.

quodcūque musculum, aut neruū, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. Tutissimum omnium, quod in carne est: & hæc quidem loco vel peiora, vel meliora sunt. Modo verò periculum facit, quodcūque magnum est. Hactenus de iudiciis vulnerum.

De curatione vulnerum in vniuersum.

CAP. IIII.

Communis solutæ vnitatis curādi indicatio.

Omnium solutionum continuitatis, nedum vulneris, communis quidem curandi indicatio, est vnitio, vt Galenus ait libro artis medicinalis cap. nonagesimo. Et ea quidem est prima indicatio omnibus nota, ab essentia ipsius affectus desumpta, quæ præcipit, atque insinuat, cōtrarium per suum contrariū propellendum esse. Hæc autē prima ac generalis indicatio, perficitur à duobus, nempe à natura, tanquàm à præcipuo agente, & causa effectrice, adiuta suis virtutibus, & alimento conuenienti, & à medico tanquàm ipsius naturæ ministro, quatuor intentiones sibiinuicem (quod aiunt) subalternatas in animo habente, dum opus suum exercet, vt curationis finem propositum tandem assequatur.

Intētiones in curandis vulneribus obseruādæ.

1 Prima iubet extrinsecus incidentia (si qua forsan labris vlceris intercidant) amouenda esse.

2 Secūda præcipit applicāda esse extrema distātiū partiū.

3 Tertia docet ea in vnum iam commissa & coacta ita conseruare.

4 Quarta suadet ipsam partis læsæ substantiam tueri, ac salubrem seruare.

5 His & quinta non absurdè superaddi potest, quæ docet accidentia vulneribus succedere consueta, corrigere, ac propulsare.

Prima intentio.

1 Primā intentionē assequemur dilatando vulnus, si non satis dehiscat, aut si eius labris aliquid intercidat extraneū, vt puta vel ossis particula aliqua pūgēs, & aspera, aut telū aliquod infixū, vt sagitta: vel mucro, vel aliquod aliud extrinsecus incidens, cuiusmodi sit spina, vel harūdo. Atq; vbi satis diducta fuerint labra vulneris, digitis, aut volsella, vel forcipe, aut alio id genus instrumēto à te, vt res expostulat, excogitato, quod infixū est, aut labris vlceris intercidit, apprehēdi debebit, & leuiter, ac (si fieri possit) citra dolorem euelli, vt in sequentibus docebitur.

De sagittis, & quibuscunque alijs telis è corpore extrahendis.

1 Instrumentorum inuentio.
2 Modus inueniendi instrumenta.
3 Modus extrahēdi.

VT sagittas, aut quæuis alia tela in corpus defixa, secundum rationem, & ex arte possis eximere, inueniendum tibi primùm est, quo instrumento id queas efficere. Modus autem inueniendi instrumenta, habetur ex contemplatione naturæ, ac diuersitatis tum læsarum particularum, tum rerum defixarum. Itaque ex horum duorum, partis scilicet læsæ, & rerum infixarum, accurata consideratione & cognitione, tertium statim se offert: nempe modus euellendi tela in corpus infixa, qui certè varius & multiplex est, vt ex sequentibus patebit. Cæterùm tametsi discrimina, seu differentiæ telorum ac rerum infixarum, propemodum sint infinitæ, nec scriptis facilè mandari possint (proinde & formæ proiectorum ab hostibus, diligenter à chirurgo perquirendæ sunt) Auicenna tamen conatur eas omnes differentias ad octo reducere.

Sex telorū differētia.

Has autem senario numero placuit nunc complecti. Itaque differunt tela, quæ nostris corporibus infiguntur, materia, figura, magnitudine, numero, habitu, viribus.

A materia sumpta differentia.

Materia quidem, quatenus ea quæ imponuntur, & hostilia vocantur, aut lignea sunt, aut arundinea. Ipsa verò tela, aut ferrea sunt, aut ærea, aut stannea, aut plumbea, vel cornea, vitrea quandoque, aut ossea: quinetiam arundinea, aut lignea conspiciuntur.

Differētia sumpta à figura.
Spiculatorum discrimina.

Figura autem euariant, quatenus alia sunt rotunda, alia angulosa, nempe triangula. Alia sulcata, alia trisulca, hoc est, tribus ex partibus acie prædita. Nonnulla item sunt spiculata, seu spiculis cincta, quæ vulgò barbulata vocant: nonnulla spiculis carent. Atque ex spiculatis, hæc posteriora spectantibus seu retrò vergentibus spiculis munita sunt, vt dum extrahuntur, contra defigantur. Illa in anteriora vergentia habent spicula, vt propulsata idem faciant, hoc est, infigantur, & lanient. Sunt etiam quædam quibus vtroque versum, fulminis instar, spicula extant, vt & dum extrahuntur, & dum introduntur propelluntur úe, corpus dilanient, & in obiecta infigantur. Sunt item quibus ferrum quibusdam cardinibus seu verticulis ita mouetur, vt spicula in impulsione contracta, in extractione explicentur, atque ita telum extrahi prohibent. Ma-

Telorum discrimina sumpta à magnitudine.

gnitudine quoque variant tela, quatenus alia magna sunt, vt trium digitorum longitudinem expleant: alia parua, vt vnum digitum æquent: alia verò medium inter hæc locum occupent. Numerus etiam in his diuersitatem adfert, quatenus nonnulla simplicia sunt, nonnulla composita. Tenuia siquidem quædam ferramenta, siue ferrea frustula ipsis imponuntur, ac si innexa sunt, vt in teli euulsione facilè lateant, & in imo relinquantur. Habitu differunt tela, quatenus alia ferrum acutum ligno seu hastilibus habent infixum, alia concauum, ita vt hastile in ferri tubulum insertum habeant: atque hoc alia firmiter, alia negligentius, vt dum euelluntur, relictum intus remaneat.

Numerus.

Habitus.

Vires.

Viribus demùm & facultate differunt, quatenus veneno quædam sunt oblita, alia verò minimè. Atque hæ quidem sunt telorum differentiæ. Nunc de instrumentis, quibus tela, & res extraneæ nostris corporibus infixæ extrahuntur, dicendum est. Nam de sedibus, in quas tela ipsa penetrarunt, posteà agemus, dum scilicet de modo euellendi tela, alia quæ infixa, sumpta à sede affecta indicatione, commentabimur. Itaque instrumenta, quę à telorum aliorúmque infixorum differentiis, & à particularum in quas penetrarunt varietate, excogitantur, inueniunturque licet valde multa sint, octo tamen apud Guidonem, & recentiores chirurgos sunt magis communia.

8. instrumẽta telis atq; infixis aliis rebus extrahendis accommoda.

(1 Primùm, sunt forcipes seu, vt vulgò loquuntur, tenaculæ Auicennæ, quæ denticulatæ sunt, & capita habent ad instar limæ. 4. Fen. lib. 4.

2 Secundum, sunt forcipes Albucasis, in modum rostri auis, etiam denticulatæ.

3 Tertium sunt forcipes in modum cannæ siue arundinis, aut scriptorij calami concauæ, quas vulgò tenaculas cannulatas vocitant, ad sagittas spiculis cinctas (quas barbulatas nominant) extrahendas accommodæ.

4 Quartum est, terebellum inuersum, quod in ferri infixi tubulum (quam doliam appellant) imponitur: vbi autem sic tubulo immissum, ferrum apprehenderit, leuiter ferro sequaci educitur.

5 Quintum instrumentum, est terebra in longum porrecta, dilatandis ossibus (quibus tela firmiter inhærent) apprimè idonea.

Sextum,

Sextum, est excisorius culter, ad amplificanda carnis 6
vulnera, quò facilius infixa eximantur.

Septimum est propulsorium instrumentum, quod ge- 7
minum est, nempe cauum, & solidum siue surdum: illud
fœminam, hoc marem appellant. Iis tela protudimus, do-
nec ab altera parte apprehendi, & extrahi possint.

Octauum est in modum arcus illius, quem balistam vo- 8
cant. Hoc autem, ictum telum excutitur. Horum autem
aliquot formulas in sequentibus depictas inuenies.

Modus extrahēdi tela infixa duplex.

Cæterùm extrahendorum telorum, quæ illata corpori-
bus intus hæserunt, modus est duplex, per attractionem
vnus, alter per protrusionē, seu impulsionem. Attractio fit
ab ea parte maximè qua venit telum, sed interdum etiā &
ab ea in quam tetendit. Protrusio autem fit in partem op-
positam ei, ex qua venit, infixúmque est. Horum autem
modorum indicationes desumendæ sunt, tum ab ipsis te-
lorum generibus, quæ suprà commemorauimus, tum ex il-
lis sedibus, in quas illa penetrarunt. De quibus mox di-
cam, si communia quædam præmisero in extrahendis telis
sedulò obseruanda. Si itaque telum in conspectu sit, sic vt
se habet protinus extrahendum est: sin occultatum est, ita
faciendum Hippocrates præcipit. Corpus vulnerati, (si
tamen ipse poterit) in ea figura constitui debet in qua erat
eo tempore quo vulnus accepit, atque ita quo tetende-
rit telum, specillo explorandum est. Si æger id non po- 1
test, iacens saltem ita debet collocari, vt quam proximè
fieri potest, ad eam figuram accedat. Si telum aliquod 2
defixum primis conatibus commodè ac salubriter euelli
non possit, sic eousque dimittere debes, donec circum-
posita caro emarcescat, putrescátque. Deinde intermis-
sum opus aggredere, telum ipsum quod infixum est, mo-
dò huc, modò illuc agitando, ac manibus vel forcipi-
bus leuiter ipsum contorquendo: ita enim leuius multò
ac facilius telum extrahes: vt rectè præceperunt Aui-
cennas, Brunus, & Albucasis. Quanquam aliter visum
sit Henrico. Hic enim voluit statim ac sine mora, tela
quocunque modo fixa extrahi. Si armatus homo telo 3
ictus fuerit, nec possit leuiter, ac facilè telum manibus
euelli, vulneratum protinus suis armis exui iubeto, &
rite apparatis omnibus, quæ ad opus eiusmodi condu-

1 Attractio.

2 Propulsio.

Cōmunia quædam in extrahendis telis sedulò obseruanda.

cere videbuntur, emissóque ac præfato (vt suprà dictum est) præsagio, forcipe communi apprehensum telum (præsertim si sagitta est) ipsum leniter contorquendo extrahito. Quòd si communi hac forcipe nihil promoueris, fortiores assumito. Si telum carni infixum retrò, 4 hoc est, ea parte qua venit, recipiendum sit, nec aliter educi possit, amplificanda scalpello, aut nouacula plaga est, quò facilius id sequatur, quóque minor oriatur inflammatio: quæ maior quidem fit, si ab illo ipso telo dum redit, corpus laniatur. Item si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quàm vt telo postea transeunte amplificetur. Summa autem vtraque parte ita habenda cura est, ne neruus ne vena maior, ne arteria incidatur. Quòd si horum aliquid detectum fuerit, excipiendum hamo retuso est, abducendúmque est scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximendum est: tum quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne sub eo, quod eximetur, aliquid prædictorum lædatur. Si autem telum ita firmiter ossi inhæsit, vt nulla vi extrahi possit, terebello (vt vocant) directo diuisionem ampli- 5 ficabimus, ac modo infrà scripto telum liberabimus. Telo à corpore euulso, non alia est vulneris medicina, quàm quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. Ergo vulnus ipsum, vt & cætera alia vulnera, tractari ac curari debet, hoc vno addito, quòd qui ab infixo telo alteratus est sanguis exprimi, ac educi debet, vt vulnus ipsum à putrilagine vindicetur. Ac perfundi quidem debet oleo calente, maximè si doloris adest suspitio. Si inflammationem experiatur, ad eam tollendam insuccatis lanis, fomentis cataplasmatis, & consimilibus vtemur. Siue rò inflammatione vacauerit, suturis (si opus fuerit) adhibitis, impositóque medicamento, quod cruentis statim vulneribus iniici solet, curandum est. Cæterùm his communibus prælibatis, tempestiuum est, propria quædam de telorum extractione subiiciamus: & quando, ac quomodo attractione, vel propulsione, sit vtendum, sumpta primùm (vt propositum est) indicatione ab ipsorum telorum generibus seu differentiis, dein ab ipsis sedibus affectis. Itaque tela, quæ iaci ac vibrari solent, magna ex parte sunt vel oblonga, & angusta,

Consilium Celsi.

Methodus eximendi tela, sumpta indicatione ab ipsorum differentijs.

angusta, cuiusmodi sunt sagittæ, vel lata, vel rotunda, aut angulosa, vt plumbea glans, vel ferrea, aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute integrũ intus insedit. Telum si oblongum est & angustum, cuiusmodi sagitta est, & facilè in corpus conditur, & altissimè insidit. Sæpius itaque alia parte, quàm qua venit, sagtita educenda est, præcipuéque: quia ferè spiculis cingitur, quæ magis lanient si retro, quàm si contra trahuntur. Sed inde apertâ viâ, caro diduci debet, ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ ψ. Deinde vbi apparuerit, si mucroni arundo inhæret, propellenda est sagitta, donec ex altera parte apprehendi, & extrahi possit. Si iam illa, arundo inquam seu hastile decidit, solúmq; intus ferrum est, mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo si inest, euellenda est aut si ea nõ est ferrum ipsum. Porrò eximetur ferrum vel terebra inuersa in tubulum (quam doliam vocãt) immissa, vel forcipe, qua dentes atque eorum radices euelluntur, vel ferramento, quod à telo extrahendo belulcum Græci vocant: aut alio quopiam instrumẽto ad id accommodo. Nonnunquam etiam carnem prius incidentes, si vulnus instrumentum non recipit. Quòd si spicula apparuerunt, eáque breuia & tenuia sunt, forcipe ibi comminui debent, vacuúmque ab his telum educi. At si ea maiora valentioráque sunt fixis scriptoriis calamis, vt cõsuluit Celsus contegenda sunt, ac ne quid lacerent, sic euellenda. Alij spicula ipsa forcipibus seu tenaculis (vt vocant) cannulatis apprehendunt, atque ita telum eximunt. Quòd si telum spiculis vtroque versum spectantibus cinctum in neutram partem sequatur, iuxta ipsum alia incisione patefaciendus locus est, nisi vena aut tale aliquid impediat, atque inde ferrum vndiquaque explicatum modestè, ac sine vlla vulsione tollendum est. Quidam etiam spicula eiusmodi fixis calamis, seu exiguis arundinibus, prius contegunt, ne quid lacerent deinde ita euellunt, ea scilicet parte, quæ eductioni magis congruere videbitur. Latum vero telum si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri, ipsi quoque ingens vulnus adiiciamus. Euellendum ergo est,

genere

Sagitta sæpius antrorsum educẽda.

Si sagitta spiculis cincta est.

Latũ telũ ab ea parte qua venit, extrahẽdũ.

genere quodam ferramenti, quod Diocleum graphiscum Græci vocant, quoniam autorem Dioclem habet: quem inter priscos, maximósque medicos fuisse memoriæ prodirum est, vt Cornelius Celsus annotauit libro septimo, capite quinto. Tertium quoddam genus telorum est rotundum, vt diximus, aut angulosum, vt lapis, plumbea glans, aut simile aliquid, quod ex funda aut tormẽtis bellicis mittitur & perrupta cute integrum in corpus defigitur, ac latet. Tela autẽ eiusmodi intus condita esse his notis deprehendes. Moles aspera, atque inæqualis, (si cõtrectetur) subesse sentitur. Plaga seu diuisio non omnino in rectum tendit, sed & maior etiam ac amplior apparet: caro item contusa liuidáque cernitur. Dolor præter ea cum grauitate quadam infestat. In omnibus his, latiùs vulnus aperiendum, ídque quod inest ea qua venit, aut vncis aduersáve scalpelli parte, aut vulneratio specillo recipiẽdum est, aut denticulata forcipe, si fieri potest, & eam vulnus admiserit, extrahendum. Quòd si telum infixum sic intus lateat, vt nullo modo reperiri possit, aut non satis cõmodè extrahi, tantisper dimittẽdum est, donec natura ipsum protrudat, aut manifestet. Interdum verò tela infixa integra intus cicatrice obducto vulnere citra noxam aliquam diu delituerũt. Deinde longiore temporis spacio partem eam abscessu occupãte ac dirupto exiliere, quo facto vulnera mox ad sanitatem perducta sunt, ea illis curatione adhibita, quæ aliis debetur vulneribus. Quòd multis cõtigisse vidit Albucasis, vt refert parte secũda suæ chirurgiæ. Hactenus de telorum extractione, sumpta ab ipsorũ differentiis indicatione: nunc de re eadem dicemus, sumpta ab ipsis affectis sedibus indicatione.

Rotũdum telũ aut angulosum.

Tertiũ genus telorũ ea parte qua venit, extrahẽdũ.

Tela interdum diu in corpore delitescũt, persanato vulnere.

Methodus extrahendi tela infixa, sumpta à sede affecta indicatione.

Itaque sedes in quas tela penetrarunt, vel caro sunt, vel ossa, vel articulus. Atq; in iis quidẽ partibus, vel altè telum insedit, vel in summo duntaxat, aut saltẽ non admodũ altè, & citra mediũ infixum est. Adhæc vel membrũ vnum duntaxat telo ictum est, vel particulæ plures simul cõfixæ sunt, ita vt particula vna telo traiecta, alteri affigatur.

Si telum in summa carne infixum est.

Igitur si in summa carne telum impactum est, aut certè magnas venas, & loca neruosa non transit, nihil melius est, quàm qua venit, id euellere. Similiter etiam quod altè inhæsit, obiectæ verò partes, id est, quæ ex diuerso respondent,

dent, si conuulnerētur, vel ex sanguinis profusione, vel ex aliorum membrorum consensu, & consortij lege periculū inuehant, euulsione qua parte infixum est, eximi debet. Illud autem digitis, vel ipsius teli arundine, seu hastili (quod plerunque ligneum est) in ferri tubulum immisso, extrahemus.

Si telum altè in carne insedit.

In quibus verò altè telum in carne infixum est, & plus est, hoc est, longius spacium, per quod telo reuertendum, quàm quod perrumpendum est, iámque venas neruósque id pertrāsiuit: breuiter cùm parum admodum integræ carnis ex aduersa parte superest, neq; aliquid obstat quominus contra mucronem incisio commodè fieri possit, melius est aperire quod superest, eáque propulsatu telum educere. Nam & propiùs petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro, si medium mucro transiit, facilius sanescit quod peruium est; quia vtrinque medicamento fouetur. Protrudi autem debet, vel hastili ipso, si inhæreat, vel si exciderit, propulsorio instrumento, cauo quidē, vel solido (quod & surdum quidam vocant) prout res exigit. Porrò si telum acumen (quod ὄυραχον vocant) habeat, (hoc autem specillo deprehendimus) propulsorij instrumenti fœminam, si verò tubulum seu concauitatē habuerit, marem demittemus, atque ita ferrum inserto instrumento protrudemus, quoad educi facillimè possit.

Si telum in opposita processerit.

At si etiam in opposita, seu vlterius telū processerit, nec ea parte ipsum possit extrahi, qua infixum est, diuisis iis, quæ opposita sunt, per illa ipsum eximemus, vel euellentes, vt dictum est, vel per eam partem in quam tetendit, vt modò diximus, propellentes, summa cura (vti monuimus) semper habita, ne vel neruum, vel tendinem, vel maiorem venam, aut arteriam incidamus. Turpe si quidem est, dum telum extrahimus, maiorem noxam inferre, quàm telum ipsum effecerit.

Si telū ossi inhæsit.

Si telum ossi inhæsit, nō nisi attrahendo ipsum eximere tutum est. Eò autem vsque mouendum est, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu, vel forcipe telum extrahendum est. Quæ ratio in dentibus quoque eiiciendis est, & vix vnquàm ita telum non sequitur: sed si morabitur, excuti quoque ictum aliquo ferramento poterit. Quidam tenaculis (vt vocant) seu forcipibus alligant arcum, quem vulgò balistam nominant, &

laborante

laborante bene ſtabilito, intenſum ipſius inſtrumēti neruum, ſeu chordam, remittunt & ita telum extrahunt.

Si telū altius in oſſe demerſum ſit.

Quòd ſi telum altius in oſſe deſederit (quod cognoſcimus, ſi firmiter id infixum, nulla vi moueatur, aut labet) exciſorio cultro, oſſe quod iuxtà eſt, exempto, aut etiam terebra (ſi craſſum ſit) priùs perforato, telum ipſum extrahemus. Sunt qui ab eo foramine terebra facto ad ſpeciem literæ ψ cōtra telum os excidunt, ſic vt lineæ, quæ diducuntur, ad telum ſpectent: quo facto, id neceſſe eſt, labet, & facilè auferatur. Quod remedium vltimum eſt. Alij terebra in rectum ac longum porrecta, quæ illis directa vocatur, oſsis percuſſi rimas cōniuentes, & telum infixum mordicùs prehendentes, diducunt, atque ita facilè quod infixum eſt, extrahunt.

Si telum in articulo ſe inter duo oſſa demer ſit.

Inter duo verò oſſa, ſi per ipſum articulum telum perruperit, circa vulnus duo membra faſciis habenisve deliganda, & per has in diuerſas partes diducēda ſunt, vt tendones, ligamenta, & neruos diſtendant. Quibus extentis, laxius inter oſſa ſpacium eſt, vt ſine difficultate telum recipiatur. Sed illud quoque videndum eſt, ſicut in aliis locis ſeu particulis ſuprà monui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum extrahitur, eadem ſcilicet ratione quæ ſuprà poſita eſt.

Si particulæ plures cō fixæ fuerint.

At ſi particulæ plures cōfixæ fuerint, hoc eſt, ſi membrū aliquod telo traiectum, alteri affigatur, verbi cauſa, brachium thoraci, aut cubitus alicui alteri corporis particulæ, aut crura inter ſe, hoc modo faciendum eſt. Si non per totum vtrunque membrum penetret ſagitta aut haſta, eā ab exteriore parte, perindè atque in vno fieri conſueuit, apprehenſam extrahemus. Sin penitus ambę partes tranſfixæ fuerint, dimidia ligni parte ſerra reſecata, eas ligni partes quàm facillimo fieri poterit modo, ſigillatim euellemus.

Si venenato telo quis ictus eſt.

Porrò ſi venenato quoque telo plaga facta eſt, iiſdem omnibus, ſi fieri poteſt, etiam feſtinantiùs actis, adiicienda curatio eſt, quæ vel epoto veneno, vel à ſerpente, aut quouis alio venenato animante ictis adhiberi ſolet. Cæterùm quod ad chirurgiam attinet, totam carnem, quæ veneno iam mutata eſt, ſi quidem fieri poteſt, præcidemus. Agnoſces autem eā, quòd à ſana carne multùm diuerſa ſit. Pallida

lida enim supra modum, subliuida, & veluti mortua apparet. Sin carnem totam à veneno immutatam circuncidere non possis, non alienũ erit circa vulnus scalpello incidere, hoc est, scarificare, quò plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Dein venenum admota vulneri cucurbitula, extrahẽdum est. Si cucurbitula non est, tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est (quod tamen vix incidere potest) homo vilis aliquis adhibẽdus est, qui vulnus exugat. Sed illud ne intereat, antè debebit attendere, qui vulnus exuxerit, ne quod in gingiuis, palatóve, aliáve parte oris vlcus habeat: hoc pacto enim & ipse tutus erit, & tutum hominem vulneratũ præstabit. Si quidem venena (vt Celsus ait) non gustu, sed in vulnere nocent. Verùm priusquàm hæc aggrediamur, telum ipsum vti docuimus, eximendum erit. Atque hactenus tradita est methodus de telis è corpore extrahendis. Cæterùm Nicodemi incantamenta, & insusurrationes, quas & coniurationes vocant, quæ à Theodorico, & Gilberto referuntur, ne pili quidem facio, vt quæ meræ nugæ sint, & Christianũ hominem non deceant. Medicamenta autem ea, quæ extrahendis infixis dicata sunt, subindè Guido vsurpare solet in spinis, piscium ossiculis, lapidibus, vitri fragmentis, surculis, & ossium frustulis eximendis: aitque frequenti experimento se edoctum medicamentum ab Auicenna descriptũ, inter cætera præstantissimũ esse, & efficacissimũ.

Venena nõ gustu, sed in vulnere nocent.

Recipit autem fermẽti, mellis optimi, aut alueariũ sordicici (quæ Græcè propolis dicitur) singulorum libram semis, visci quercini quart. vnum, ammoniaci quart. semis, olei quart. vnum: ex quibus omnibus cõficitur emplastrũ, quod loco cui fixum intus inhæret, superponitur.

Emplastrũ Auicennæ, infixa statim extrahens.

Rogerius adserit multiplici experimento comprobatum, quòd radix arundinis contusa cum melle, & apposita, infixa sine dolore extrahit. Pleraque alia sunt in antidotario descripta, quæ vim habent attrahendi, & infixa euellendi, cuiusmodi sunt, dictamnum, thapsia, sagapenũ, ammoniacum, aristolochia, ranæ combustæ, & id genus alia.

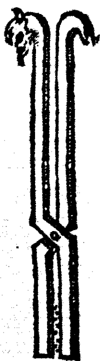
Hoc idem & Paul. Aeg. testatur.

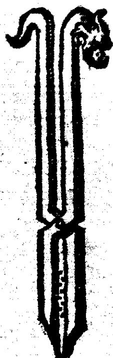
SEQVVNTVR FORMVLAE aliquot instrumentorum, quæ telis extrahendis idonea sunt.

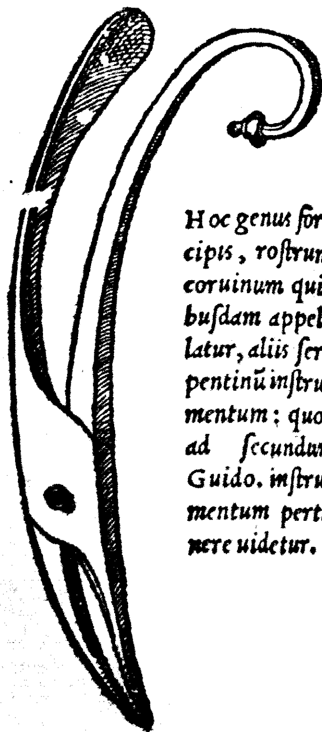
Forcipes

Forcipes denticulatæ, ad euellendum spinas, ossicula aspera & pungentia, aculeos quoque, & mucrones infixos, aliáque id genus acuta.

Forcipes Albucasis, sub hac dupliciformula depictæ reperiũtur, in uariis exemplaribus. Hæ *autẽ sunt secũdum* Guido*nis instrumentum.*

H*oc genus forcipis, rostrum coruinum quibusdam appellatur, aliis serpentinũ instrumentum; quod ad secundum* Guido. *instrumentum pertinere uidetur.*

De secunda intentione curationis Vulnerum.

SEcundam intentionem in curandis vulneribus (quæ est commissio dissidentium, seu distantium partium coniunctio) assequimur per orarum adductionem, seu labiorum vulneris inuicem distantium attractionem, & applicationem, membrum ipsum læsum quam fieri poterit lenissimè tractando. Dissidentium namque coniunctionem seu agglutinationẽ præcedit necessariò orarum adductio.

2 *Dissidẽtiũ coniunctio.*

Quæ autem diducta sunt, in idem adducuntur, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut sutura, aut fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας vocant) impositis, aut horum quibusdam, aut omnibus. Quòd si vulnus (vt proposuimus) simplex sit, hoc est, solùm continui in carne diuortium, cum quo neque affectus vllus, neque symptoma vllũ adsit, nec valde magnum sit, sola fascia orbiculatim circundata, diductæ partes committendæ sunt. Ita enim vulnus procul dubiò coibit, & citra aliquam aliam extrinsecus adhibitam curam coalescet. Huius autem conditionis & coalescentiæ effectrix causa, sola certè est natura. At si magnum vulnus sit, adeò vt diductæ partes in totum, atque exactè prædicta deligatura committi nequeant, suturis ipsę adducentur: deinde vbi sic deligatæ, aut suturis adductæ fuerint, glutinatoriis præsidiis vtemur, quæ collectam humorum subluuiem desiccare, & consumere queant: aliá verò ne influat, prohibere. Plaga autem ea sui potissimùm debet, quę in molli parte accepta est, maximeq; si discissa auris ima est, vt Celsus ait, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter: vix enim iis partibus deligaturam vulnus admittit. Si verò in carne vulnus est, hiatque, neque in vnum oræ facilè attrahuntur, sutura quidem aliena est, imponendę verò fibulæ sunt quæ oras paulùm tamen contrahunt, quò minus lata posteà cicatrix sit: ferè autem fibulæ latius vulnus esse patiuntur.

Lib. 3. The. Trifariam distãtes oræ vulneris in idẽ adducuntur.

Vulnus simplex ex sola partium commissione adglutinari potest.

1 *Deligatura.*

2 *Sutura.*

3 *Fibulæ.*

De tertia intentione.

TErtius scopus, qui in curãdo simplici vulnere chirurgo proponitur, est, vt diductorũ oræ, ita vt in vnũ per adductionẽ coniũctę sunt, conseruẽtur, & maneãt. Cõseruabũtur autẽ optimè huiusmodi extrema, quę in vnũ coacta sunt iisdẽ ferè auxiliis, quibus & in idem adducta sunt:

3 *Cõmissorũ cõseruatio.*

Dupliciter cõiũcta ma nere quæ cõ mittuntur.

nempe, decenti ligatione, apposito membri situ, & suturis, si necessariæ videbuntur. Porrò bifariàm simul manent, & adglutinantur quæ commissa sunt, alia enim per se, alia ope aliorum subsistunt ac manent. Per se quidem, quęcunque secum concrescunt, ac coalescunt, aliorum ope, vt ea quæ colligantur, & quæ glutino aliquo tenentur: ac quæ concrescant coalescántve omnino mollia naturaliter sint oportet. Talis sanè est (inquit Galenus) tum caro ipsa, tum quæcunque carnea, ex ipsa constitutione sunt. Quæcunq; verò dura siccáque sunt, eorum diuisæ partes coire simul nequeunt, alienum enim terminum nequaquàm admittunt, sed glutinum aliquod vinculúmve, quo commissa maneant, requirunt. Et talium quidem sanatio in sequentibus præcipietur. Nunc de iis quæ per se vniri possunt, inceptum sermonem peragamus, & quomodò vulnus ligari conueniat, primùm dicamus.

Quomodo vulnus ligari conueniat.

Triplex genus deligaturæ.

DEligaturæ modi seu differentiæ tres sunt apud Auicen. Fen quarta lib. quarti. Nempe incarnatiua, expulsiua, & retentiua: ita enim eius interpres, & recentiores

1 chirurgi eas nominant. Incarnatiua, quæ magis propriè

Incarnatiua seu adglutinatoria deligatura.

adglutinatoria diceretur, recentibus tum vulneribus, tum fracturis acommodatur. Debet autem fascia in hoc genere deligaturæ à duobus initiis versus medium eiusdem circumuolui et principium deligaturæ fieri ex parte aduersa loci vulnerati ducẽdo, atque iniiciendo alterum fasciæ principium versus partem superiorem membri, alterum versus inferiorem. Ea verò latitudine esse debet fascia ipsa, vt semel iniecta, non vulnus tantùm, sed vsque ad aliquid vtrinque etiam oras eius comprehendat, quantum videlicet videbitur necessarium. Si ab altera parte caro magis recessit, ea melius attrahitur. Si æquè ab vtraque transuersa comprehendere oras debet, aut si id vulneris ratio non patitur, media primùm iniicienda est, & tum in vtranque partem ducatur. Cæterùm arctior esse debet ligatura super locum læsum, quàm in partibus adiacentibus. Cauendum tamen semper est, ne vel nimis arcta, vel nimis laxa sit. Quandoquidem quæ laxior est, non continet, quod autem non continetur, elabitur. At verò quod vehementius est adstrictum, dolorem premendo excitat, & proindè

lluxio

fluxionem proritat; & phlegmonem accresſit, quandoque etiam gangrænam. Danda igitur opera eſt, vt vitato ambarum incommodo, vtriuſque fruamur commodo. Id fiet (vt Galenus ait) ſi quod nimium eſt declinabimus. Ergo nec adeò arctare deligaturam debebis, vt iam comprimat, nec adeò remitere, vt laxa ſit. Et vt ſummatim dicā, deligaturæ términus, ſit bona laborantis tolerantia. Cæterùm extrema faſciæ acu aſſuenda ſunt. Nam nodus (inquit Celſus) vlcus lædit, niſi tamen longè eſt. Et ſi neceſsitas deſideret, plures faſciæ iniiciantur, & modo qui ſuprà dictus eſt, reuoluantur. Itaque hoc deligandi modo vulneris labra adamuſsim commituntur; & quominus circa vulnus excitetur phlegmone, (cuius rei curam imprimis habere oportet) prohibetur vt libr. ſexto methodi Gal. annotauit. Sunt qui pannum lineum duplicatum adaptant vulneri; & ſtringendo acu deſuper aſſuunt. Hæc de prima ligaturæ differentia.

Li. 6. meth.

Sic deliganda eſt faſcia vt & contineat, neque adſtringat.

Secunda deligaturæ differentia, quę expulſoria dicitur, antiquis vlceribus & ſinibus (quos cauernoſa vlcera vocant) propriè dicata eſt, hoc enim commodi præſtat in illis, quòd à fundo ad os collectam humorum colluuiem extrudit, & ne quid amplius in locum affectum confluat, validè prohibet. Hæc autem fit faſcia ab altero tantùm principio reuoluta, incipítque ab inferiore parte membri laborantis, vbi arctior eſſe debet. Ab hinc ad ſuperiorem partem facta circumuolutione, eam paulatim ſoluendo, diſpenſatur: ſi ſaltem os per quod ſanies emanat, ad ſuperiorem partem porrectum ſit. Interdum enim inferius ſpectat. Voco autem hîc partem ſuperiorem cum Galeno, quę verſus cor, aut hepar vaſorum radices ſpectat. Rurſus radicem vaſis appellamus, priorem eius partem, quæ iocinori proprior eſt, vel etiam cordi. Porrò huiuſmodi ligatura adaptari ſolet membris inæqualibus, id eſt, quæ non ſunt æqualis craſsitudinis, cuiuſmodi ſunt tibię, ſcindēdo faſciā ipſam, ſingulo quoque palmi interuallo, & eam validè acu aſſuendo, ab ea parte maximè, quæ gibba eſt, ſeu, vt dicūt, arcuata, laxè verò à parte altera dorſali. Hoc autem genus ligaturæ vtiliſsimum eſt in antiquis vlceribus, varicibus, & tibiarum inflationibus.

2 *Expulſoria deligatura.*

Deligatura expulſoria fit infernè ſurſum.

Lib. 5. met. med.

Deligatura quæ retinet medicamenta, accommodatur 3

Deligatura retinẽs.

membris, in quibus non potest fieri arctatio, seu strictura, neque alia deligatura, vt in collo, & ventre, atque omnibus abscessibus, & dispositionibus dolorificis. Hæc autem perficitur, linteolo, seu fascia vnicum finem, seu (vt dicunt) caput habẽte, vel quæ sit multorum capitum seu brachiorum, prout res exigit. Atque eius deligaturæ principium, super locum affectum inijcietur, & in parte opposita, vel nodus, vel potius sutura fiet. Talis autem deligatura leniter, & citra dolorẽ, cùm appetet tempus, solui debet. Quòd si linteola nimis adhæreant, ea tanti per vino madefacito, donec facilè separari possint: fascia vero ad vulnus deligandum, lintea aptissima est Galeno libro sexto Therap. quæ nec nimium mollis, nec nimium dura sit. Quod enim molle nimium est, & algæ ritu fragile, non tuto continet. Quod verò durum nimis est, premendo offendit. Si igitur ex panno veteri, non tamen nimis detrito, suaui, leni, & mundo: eáque latitudine, & longitudine, quam natura partis desiderat. Vt si humerus tibi deligãdus sit, fasciam quæ latitudinem sex digitorum habeat assumes: at si femur, quinque, si tibia, quatuor, si brachium, trium digitorum. Si verò digitus ligari debeat, vnius digiti latitudine fascia assumenda erit. Eius verò longitudo sit, pro ratione numeri iniectionum, hoc est, pro necessitate reuolutionum. Hoc igitur, vt & multa alia, quæ scriptis mandari non possunt medici, ac chirurgi ingenio, quod (vt Damascenus ait) tum artem, tum naturam operantem magnoperè adiuuat committitur. Sed & ad hoc non parum confert cognitio conformationis ipsius particulę laborantis, vt quarto Therapeutices Galenus his verbis expressit. Diligare (inquit) commodè ęgram particulam non posis, nisi prius vel ex figura, vel positura, vel vtriusque indicationem sumpseris. Hactenus de modo deligandi. Nunc de qualitate, & modo suendi.

Quæ fascia vulneri deligando aptissima.

De sutura in vulneribus facienda.

Sutura triplex.

TRiplex sutura comuniter fieri solet in vulneribus, agglutinatoria, quam incarnatiuam vocant, suppressoria sanguinis, & labiorum in vnum adductorum, ad tempus conseruatrix. Sutura agglutinatoria omnibus his plagis seu vulneribus in molli parte acceptis, competit, quorum labra sic inuicem dissident, vt solâ ligatura in vnum

1 Vsus suturæ agglutinatoriæ.

adduci

adduci non poſsint & quibus nihil iam extraneum inter ipſas oras intercipitur. Sed & recentia eſſe debent vulnera,quibus hoc genus ſuturæ accõmodatur,vel ſaltem ſi vetera fuerint, ac dura, calloſáque labra habuerint, per ſcarificationem, aut cutis ablationem,ſanguine emiſſo renouata. Hæc autem fit quinque modis. Primò, filio forti,æquali, & læui, cuiuſmodi eſt ſericum in communibus ſaltem vulneribus,primum punctum faciendo in medio diuiſionis vulneris, deinde alterum in medio ſpacio vtriuſque lateris, & ita deinceps procedendo vt inter duo quæcunque puncta punctum intercedat donec,vulneris labra ritè commiſſa fuerint.Itaque neque nimis rara, neque nimis crebra ſutura eſſe debet. Si enim nimis rara eſt, non continet.Si nimis crebra eſt,vehementer afficit. Quia quo ſæpius acus corpus tranſiuit, quóque plura loca iniectum vinculũ mordet,eo maiores inflãmationes(inquit Celſus) oriũtur.Sic igitur ſutura oras iũgat, vt ne ipſæ quidẽ inter ſe ex toto cõtingant. Quòd ſcilicet, ſi quid intus humoris cõcreuerit,ſi qua emanere,ac effluere poſsit.Solẽt autẽ cõmuniter vnius digiti trãſuerſalis ſpaciũ inter iniecta vincula relinquere.Porrò acus longa,ac læuis eſto,cuſpide triãgulari, cauda verò excauata, vt in ea filũ recõdatur,& trãſitum acus nõ remoretur. Ita enim mitius corpori inſidet.

Modi quinque ſuturæ agglutinatoriæ.

Libr. 5.

Acus qualis eſſe debeat.

Cæterùm cannula habeatur feneſtrata, cui incumbat, ac innitatur altera pars labij vulneris,ne ſcilicet huc atque illuc euagetur,dum acus intromittitur : & vt per feneſtellam videri poſsit,quando acus pertranſierit. Atq; vbi iam acus traiecta fuerit, vnà cum filo trahatur:ſed interim vulneris labrum, quod propè filum eſt, ſpecillo huic parti applicato,veluti fulcimẽto, & adminiculo innitatur,ne dum filum extrahitur,labrum etiam conſequatur. Ligetur autem primò duabus inuolutionibus, ſecundò vna duntaxat,deinde filum ſcindatur,aliquantulum remotè à nodo.

Secundo modo fit ſutura incarnatiua,ſeu agglutinatoria acubus, aut pinna cum acu introducta. hac autem vtimur in magnis vulneribus, & profundis, in quibus labra plurimum inter ſe diſtant. Atque tot numero acus imponendæ ſunt, cum filo in eas intromiſſo, quot neceſſariæ videbuntur. Filum autem circa eas reuoluendum eſt,eo modo quo mulierculæ facere ſolent, dum ſuas acus ſuper

Secundus modus ſuturæ agglutinatoriæ.

manicas aut capitia asseruant: atque hoc modo relinquuntur vsque ad vulneris consolidationem.

Tertius modus suturæ incarnatiuæ.

Tertio modo fit sutura hæc agglutinatoria dicta veruculis æqualibus ex stupis vehementer contortis, & gracilibus ad modum scriptorij calami, vel festucæ, longitudine ferè medij digiti. Quòd si velimus suturam longo tempore perdurare, pinna seu scriptorius calamus, loco stuparum assumi debet: fit autem ad hunc modum, Vtraque vulneris ora traiici debet, acu filum ducente. Deinde facto per idem foramen recursu, ex ea parte qua venerat recipienda est: sic quidem, vt ansa vna remaneat, ea parte qua remeauit. In qua alterum veruculi extremum imponendum erit. Postea fines amborum filorum, euntis inquam & redeuntis, constringito, & super alterum veruculi caput ligaturam facito, ibique fila rescindito, & veruculum hoc pacto vsque ad perfectam vulneris coitionem relinquito.

Ansa.

Quartus modus suturæ agglutinatoriæ.

Quarto, eiusmodi sutura fit, fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας nominát) disiunctas, atque hiantes vulneris oras committẽdo. Sunto autẽ fibulæ ipsæ vel maiores, vel minores, pro ratione partis vulneratæ: ab vtraq; vero parte recuruæ, figatúrque hamus vnus in altero vulneris labro, & versus alterum ducatur, in quo & alter hamus infigatur, vt facere solent qui pannos tundendo apparant. Hæ autem (fibulæ inquam) quibus hiantis plagæ oras sic contrahimus, nullam vim desiderát, sed eatenus vtiles sunt, quatenus cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur.

Quintus modus suturæ incarnatiuæ.

Quinto modo diductæ vulneris oræ committuntur, pannis vtrinque admotis, qui figuram triangularem referant, & ea sint magnitudine, quæ membro læso congruere videatur. Qui suturæ modus, in iis maximè locis conuenit, in quibus volumus cicatrices, facta vulneris agglutinatione, non apparere, vt in facie. Panni autem eiusmodi, viscoso linimento, ac pertinaciter adhærente oblini debent quòd recipiat puluerem sanguini draconis, thuris, & mastiches, sarcocollam, picem, & pollinem, id est, farinam volatilem molendinariam. Quæ omnia cum oui candido liquore subigi debent, & in vnitatem redigi. Atque vbi linimenti formam ea iam induerint, suprà dictos pannos extendi debent,

bent, qui vtrinque postea ad latera vulneris, ad pollicis vnius distantiam supra vulneratam partem agglutinandi sunt. Vbi autem hæc panni frustula sic linimẽto oblita, desiccata fuerint, ingeniosè, & vt oportet, consui debẽt. Quo facto, vulneris labra coïbunt, & agglutinabuntur.

Sutura sanguinem supprimens, fit acu filum trahente, traiectis oris vulneris vtriusque, per modum reuolutionis, vti pelles consui solent. Ea autem vtimur, quãdo alia non datur vti, propter magnum ruẽtis sanguinis impetum, accepto in venis vulnere. Sed & hæc vtilis est ad transsuenda intestina, cùm sauciata sunt: ad panniculos quoque vulneratos, & loca carne destituta. Verùm non admodũ tutus est hic cõsuendi modus. Quandoquidem disrupto puncto vno, cætera relaxantur. 2 *Sutura sanguinem supprimens.*

Sutura quæ labiorum in vnum attractorum est conseruatrix, fit vt & reliquæ aliæ: verùm non æquè arcta esse debet. Eo enim duntaxat nomine fit, vt simul maneant quæ commissa sunt, tantisper dum vulnus coaluerit. Competit autem huiusmodi sutura vulneribus in carne, aut molli parte acceptis, in quibus magna facta est dilaceratio, & carnis deperditio. Hac enim facto vnionis diuortio, seiunctæ partes in vnum adducuntur, quo citiùs coalescant. His etiam vulneribus rectè accommodatur, è quibus in posterum aliquid extrahendum est. Illud autem de suturis ac fibulis in vniuersum diligenter obseruandum est, vt illis nunquam vtamur, antequam vulnus intus purgatum sit (nisi cùm magna sanguinis profusio supprimenda est) ne quid tibi concreti sanguinis relinquatur, id enim & in pus vertitur, & inflammationem mouet, & glutinari vulnus prohibet. Sed ne linimentum quidem, quod supprimendi sanguinis causa inditum est, mihi relinquendum est, nam id quoque inflammat. Comprehendi verò sutura vel fibula, non cutẽ tantùm, sed aliquid etiam ex carne (vbi subelrit hæc) oportebit, quò valentiùs inhæreat, neque cutem abrumpat. Vtraque optima est vt voluit Celsus) ex acia molli, non nimis torta, quò mitius corpori insidat. Sed neque rara nimis, neque nimis crebra (ob superius adductas rationes) sutura aut fibula iniicienda est. Neutra etiã vim vllã desiderat, sed eatenus vtilis est, qua cutis ducentẽ quasi sua sponte subsequitur. Cæterùm tunc appetit tempus 3 *Modus suturæ tertius.* *Lib. 5.*

remouen

Tēpus, & modus reponend. suturæ.

remouendæ suturæ, cùm ea, quem desideramus effectum præstiterit. Modus autem remouendi talis est: Specilli caudam, id est, angustum mucronē, filo supponito, filúmque ipsum mox abscindito. Postea latum ipsius specilli mucronem, labro vulneris per quod filum educitur, superponito. Ita enim pulchre vitabis, ne quid filum euellendo laceretur.

Modus conficiendi puluillos, & eorum vsus.

Vsus puluillorum.

TEmpestiuum autem est, de puluillis (qui vulgaribus chirurgis plumaccoli nuncupantur) aliquid obiter dicamus: hi enim ad multa vtiles sunt. Quandoquidem dissolutas ac diductas partes fulciunt, & comprimunt, membri, quod suæ vnionis diuortium patitur, genuinum calorem fouent, & conseruant. Denique a graui molestóque vinculorum ac fasciarum pondere, vulneratā particulam tuentur. Fieri autem quondam solebant ex pluma inter duos pannos candidos, & mundos consuta, vnde & nomen illi à veteribus inditum est. Verùm quoniam eos subindè mutare, & innouare (quod valde tædiosum erat) cogebat necessitas, magis postea placuit eiusmodi puluillos ex stupis cannabinis conficere, præsertim diligenter, ac studiosè pexis, emundatisque. Fiunt etiam interdum ex lana vel xylo, quod cotonem appellant. Plerique autem hodie loco puluillorum, panniculos admouent læues, id est, non asperos, duplicatos, aut triplicatos, alij vero spongiam adaptant. Porrò duo, vel tres, pluréſve, prout res expostulat, apponuntur. Quandoque quidem sicci, ac nullo madentes liquore, nonnunquam verò imbuti oui candido, vel vino, vel posca, aliquoties etiam oleo, iuxta ipsius dispositionis exigentiam. Inueniuntur autem huiusmodi puluilli ex triplici differentia, quod ad figuram attinet. Alij enim triangularem, alij rotundam, alij verò quadratam habent. Qui figura constant triangulari, glutinandis vulneribus (vt placuit Auicennæ) sunt dicati. Ita autem disponi debent: vnus ex vtroque latere orarum, seu labrorum vulneris, constituatur ita, vt super plagam, inter se iungantur lateribus. Qui rotundam habent figuram, sicci aliis superponuntur natiui caloris particulæ læsæ conseruandi gratia, & vt saniosam proluuiē, ac sordidos ichores in

Ratio nominis. — *Materia puluillorū.* — *Numerus.* — *Figura.* — *Triangulares.* — *Rotundi.*

res in se recipiant. Sed qui quadrati sunt, ideo apponuntur, vt partem læsam à fasciarum & vinculorum iniuriis vindicent. *Quadrati.*

De penicillis siue turundis (quas tentas vulgò appellant) & linamentis formandis, déque eorum vsu multiplici.

Tvrundas seu penicilla, & linamenta maximo esse vsui in curandis vulneribus, & præcedentia luce clarius ostendunt, & omnibus in aperto est. Proinde quando, quomodo, & ad quos fines illis sit vtendum, chirurgo haudquaquam est ignorandum. Adhæc ex qua materia, & qua figura formari debeant. Itaque illis vtimur, in iis octo præsertim vulnerum generibus.

In quibus vulneribus vtēdū turundis, & linamentis.

Primò, cùm vulnera vel amplianda sunt, vel detergen- 1
da, vel cùm aliquid ab eorum fundo vacuandum est: vt in
profundis vulneribus, in quibus necessum est alibi vulnus
aperire, vt ex fundo, & sinu ipsius, ichores, id est, saniosa
colluuies, inibi collecti vacuentur.

Secundò illis cogimur vti, in cauis vulneribus, in quibus 2
necessaria est carnis deperditæ regeneratio.

Tertiò in vulneribus alteratis ab aëre, & sordidis quæ 3
detersione egent.

Quartò in vulneribus contusis. 4

Quintò prædictorum vsus vtilis est, in vulneribus, quæ 5
cum phlegmone, aut quouis alio tumore præter naturam
fatigant.

Sextò in vulneribus, quæ per morsus fiunt. Talia nanque 6
vulnera non sunt festinanter agglutinanda, & ad cicatricem perducenda. Quin potius longo tempore aperta & hiantia manere debent. ,, Quandoquidem morsus ferè omnis (vt Celsus ait) quoddam virus habet, quod foras semper euocandum est, non intrò repellendum, nec occluso vulnere intùs relinquendum. Sed de his fusiùs in sequentibus dicetur.

Lib. 5.
Omnis ferè morsus habet quoddā virus.

Septimò turundis, & linamentis vtimur, in vulneribus, 7
in quibus persanandis circa ossa manus admouenda est. 8

Octauò in vulneribus, quæ iam vetustate in vlcera defluxionibus scaturientia degenerauerunt. Porrò in omnibus aliis reliquis vulneribus, inducendæ cicatrici studemus, absque eiusmodi turundis, & linamentis. Aduertendum autem est, in iis diuersitatem nō paruam esse, pro ratione

Vsus, & materia turundarum & linamētorum.

ratione finis, cuius gratia fiunt, & admouentur: fiunt autem interdum, vt diximus, ad detergendas sordes vulnerum, atque tum ex panni non asperi, & præsertim veneris, laciniis, vel floccis euulsis, formantur. Nonnunquàm verò ideo fiunt, & in vulnus immittuntur, vt ipsum hians, & apertum maneat. Ac tunc quidem ex stupis bene pexis, & à sordibus ritè emundatis, vel ex prædicti panni frustulis, efformantur, vel etiam ex xylo (quem cotonem vocant) vt Razes facere solebat. Sed & ex canna ænea, vel argentea perforata fiunt penicilli ad eundē finem, vt verbi gratiâ, in naribus, ad aëris inspirationem, & in altis vulneribus, vt sanies, & purulenta colluuio, per hāc velut emissarium feratur, & foràs egrediatur, non autē intus retineatur. Quandoque etiam hæc, linamenta inquam, & penicilla, plagæ inseruntur, vt ipsius os magis dehiscat, & amplietur, fiúntque tunc aut ex spongiolis vehementer compressis, & intortis, aut ex radice gentianæ, hæc enim dum multum humorem, quo scatet vulnus, combiberint, turgescunt, & ita magis hiantem plagam reddunt. Cæterùm forma linamentorum æqualis esse debet, turundarum verò inæqualis, in modum clauiculi lignei, quem Latini impagem vocant, ne scilicet intrò labantur. Hæc autem aliquoties quidem sicca, quandoque vero quopiam delibuta vnguento admouentur, prout res ipsa exigit. Reliqua quæ ad eiusmodi operationes spectant, medentis consilio, & solertiæ committuntur.

Tentæ canulea.

Impages, cheuille.

De quarta intentione curandorum vulnerum.

4 *Substantiæ partis cōseruatio.*

QVarta intentio in curandis recenter acceptis vulneribus est, particulæ læsæ substantiam conseruare, ac prohibere ne ipsa dolore, vel phlegmone, aut aliquo alio prauo symptomate (quod vulneribus ipsis accidere solet) infestetur. Hunc autem scopum assequimur, admotis emplastris, & linimentis, ex oui candido, & aliis huiusmodi refrigerantibus, vt rectè docuit Razes, primis saltem diebus. Posteà verò vino styptico particula perfundenda, & figura aptissima collocanda est. Apertio quoque eáque interdum ex aduerso in vulnerata parte moliēda est. Necessaria etiam est nonnunquam sanguinis missio, item & purgatio: vt mox docebitur. Sed & proba victus ratio (quam statim præscribemus) imprimis est obseruāda, si quartum hunc

hunc scopum cupis assequi. Porrò nihil aduersus hæc, quæ commentamur, pugnat, quod plerique obiiciunt, vulnera scilicet inquantum vulnera, iis tam variis, támque multiplicibus auxiliis non indigere. Hoc enim dictum solùm locum habet in paruis occasionibus, & eucratis, id est, bono habitu præditis corporibus. In magnis verò occasionibus, & in plethoricis corporibus, vel vitioso succo refertis, necessum est ad prauorum symptomatum (quæ recẽtibus vulneribus superuenire consueuerunt) præcautionẽ, prædictis vti auxiliis. Quod Galenus innuere videtur libro sexto methodi medendi, his ferè verbis: Fingamus quempiam ad nos venire, cui tantùm cutis acu sit puncta, hunc hominem, si is sit cui facile [ob bonam corporis habitudinem] vlcera sanescant, etiam si citra medicamentum, nudóque membro, ad opera consueta dimittas, nihil sentiet mali: sin ex eorum numero sit, qui difficulter sanentur (quia scilicet vel plethoricus sit, vel vitiosis succis prematur, vel acris sit sensus, vel horum quibusdam, omnibúsne prematur) primùm quidem dolebit, pòst etiã tum pulsu particula infestabitur, tum phlegmone. Porrò in omni membro carnoso, quod suæ vnionis solutionem patitur, nerui, venæ, & arteriæ reperiuntur, quæ praua quædã accidentia inducere possunt: nempe dolorem, phlegmonẽ, sanguinis profusionem, cõuulsionẽ, & id genus alia. Quibus summa diligentia medentem occurrere oportet. Occurret autem facilè, si ea præsentierit, & præcognouerit, vt primo libro præsagiorum testatus est Hippocrates ad hunc modũ scribens, Nihil perinde medico conducibile est, quàm vt futura præsentiat: ita enim (vt Galenus locum hunc interpretans ait) de longinquo obuiam it malis.

Gal. lib. 6. meth.

De sanguinis detractione in vulneribus.

OMni recèns facto vulneri (nisi in ventre sit) expedit (inquit Galenus) ex ipso statim sanguinem plus, minúsve effluere. Quippe hoc modo phlegmone minùs tentabitur, tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita loca sunt. Itaque si medicum imitatorem esse oporteat, nõ naturæ tantùm (vt subinde nos monet Hippocrates) sed etiã eorum, quæ cùm sua sponte veniant, conferunt, in recẽter autem acceptis vulneribus præsertim magnis, & præualidis, ex

Li. 4. met. ex Hipp.

In vulneribus præual

dis sanguinẽ mittendum esse.

dis, expedit (vt diximus) sanguinem effluere, hic certè si minimè, vel minus quàm par sit, effluxit, quod deest, ipsi adiicias oportet, sanguinem scilicet ex vena detrahendo.

Vulnera trifariam magna redduntur.

Porrò trifariàm vulnera, vt & reliqua omnia alia vitia magna grauiaque redduntur, vt Galenus ait libro quarto methodi medendi: nempe vel propter affectæ partis præstantiam, vel propter affectus vim, seu magnitudinem, vel propterà quòd sunt cacoëthe, id est, maligna. Cuiusmodi quæcunque in articulis accepta vulnera sunt. Hæc enim doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirii periculum afferunt. Quòd scilicet ibi tendones, & nerui, & carne vacua, atque ossea loca sunt.

Quæ sanguinẽ mittendum indicẽt in vulneribus.

Vulneris igitur magnitudo, vna cum virium robore, mittendum sanguinem indicat: quanquam qui vulneratus est: prorsus redundãtiæ sanguinis sit expers. Quo fit, vt in artis operibus errent, qui in sola sanguinis abundantia, ipsius detractionem consulunt.

Sãguis cur in recenter acceptis vulneribus mittatur.

Porrò nos sanguinem detrahimus, in recentibus, & nuper acceptis vulneribus, non solum ne pars læsa, aut circumposita loca (vt superiùs dictũ est) phlegmone tententur, sed vt impetum quoque ruentis sanguinis cohibeamus, & nimium profluuium impediamus. Hi enim sunt præcipui scopi mittendi sanguinis in recenter illatis vulneribus.

Li. 4 met. med.

Si fluxio valẽter irruat ad cõtraria reuellendum.

Cæterùm si perpetuũ est, quod ab Hippocrate (vt Galenus ait) didicimus, incipientem (inquam) fluxionem ad cõtraria trahendam, & reuellendam esse, fixam verò iam in laborante particula, vacuandam esse, vel ab ipsa particula quę affligitur, vel a maximè vicina, in promptu nobis, & de sanguinis detractione colligere nunc est, quòd in principio hæc è longinquo, posteà ab ipsis exulceratis partibus sit emolienda.

Modus vacuationis ex quibus indicetur.

Modum verò, seu quantitatem vacuationis, tum ex redundantiæ modo, tum ex copia sanguinis, qui e vulnere effluxit, inuenies. Ad hæc ex ætate, natura, tempore anni, regione, & consuetudine, & ante hæc, ex ipsa laborantis virtute.

Venæ secandæ electio ex parte vulnerata, indicatur.

Venæ autem secandæ electio ex laborante particula indicatur. Vt si vulnus in capite, collo aut facie acceptum sit, humeralis in cubito, vel manu, secanda est. Si ea non cernitur, media, quæ ex ea deriuata est. Interiorem verò (quam basilicam vocant) incidere vtile est, in iis, quibus inferiores collo partes vsque ad renes & vmbilicũ vulneratæ sunt. Hac non comparente, certè media, quæ ab ipsa

ab ipſa diducta in iuncturę apparet flexura, diuidenda eſt. Vbi enim vena (vt Galenus ait libro de phlebotomia) quę parti affectæ propria eſt, obſcurior fuerit, & ad media rum aliquam aperiendam accedis, omnino tibi conādum eſt, vt eam, quæ à propria diducitur, potius incidas. Eſt verò, & quæ inferiores ſunt cubiti iunctura, eas ſcilicet, quæ in vlna exiſtunt, nihil ſecare prohibeat, vbi nimirum quæ in cubito ſunt, non appareant. Sed eas certè, quæ in rectū ſunt, id eſt, è directo ſitæ, & à venis quas in cubito ſi apparuiſſent, alioqui ſecaſſemus, diductæ. Porrò quemadmodum prędictæ omnes partes, vbi ſic vulneratæ fuerint, vt ſanguinis, ob cauſas ſuperius adductas, egeāt detractione, in cubito ſecta vena iuuantur, vti dictum eſt, ſic quę renibus inferiores ſunt, illis quæ per poplites, & malleolos decurrunt. Ac perpetuò quidem in omnibus, dū ſic reuellere ſtudes, aut vacuare, & phlegmonem prohibere, vena quæ è directo eſt, ſecāda venit. Manu tamen vulnerata, vti & eadem incipiente phlegmone laborāte, ſanguine valenter ac nimis copioſè in eā irruente, crus quod è directo eſt, reuulſionis gratia tibi ſcarificādum erit. Altero verò crurum ſic ex vulnere malè habente, reliquum crus ſcarificabis, aut in eo poplitis, aut malleoli venam ſecabis, vel certè potius (vt conſulit Aëtius) ex brachio quod è directo eſt, ſanguinem detrahes. Si autem renes, vel partes illis adiacentes, recens vulnus acceperint, quod ſanguinis emiſſionem deſideret, vel propter ipſius affectus magnitudinem, vel ne phlegmone tententur, vena in cubito interior incidi debet, tametſi renes ipſi ambigant, quibus partibus, ſuperioribúsne, an inferioribus adſcribi debeant, vt Galenus annotauit, libro de curādi ratione per ſanguinis miſſionem. Veriſimile enim eſt, plus ſanguinis ad ipſos ex ſuperioribus partibus, quàm ex inferioribus cōfluere. Non negauerim tamen, quin & ex cruribus ſanguis commode detrahi poſſit. Cæterùm in hac re tam ardua, támque magni in arte medēdi momenti, nihil vnquàm moliri debet chirurgus, citra periti alicuius medici cōſilium, vt iam alibi ſemel, atque iterum monuimus.

Venæ poplitis & malleoli, quādo ſecandæ.

Semper è directo ſecanda vena.

Auerſio à manu, & ab altero crure.

Si renes, aut partes circūpoſitæ vulnus acceperint.

De purgatione in vulneribus molienda.

SI vulneratus aluo fuerit adſtricta, ea indita glande, aut clyſtere iniecto ſubducenda eſt: vel caſſia aut manna

Aluus quā do ducenda in vulneribus.

aut aliquo eiusmodi leniente medicamento per os accepto, citanda.

Purgatio quando in vulneribus necessaria.

Porrò si vitiosi succi in vulnerato corpore subsit abundātia, vel vulnus prævalidum sit, puro etiamnum existente corpore, & citra cacochymiam, iis lenibus modò dictis auxiliis nequaquàm contentus eris, si saltem Hippocratem ducem sequutus fueris, & eius interpretem Galenum: sed fortioribus pharmacis, purgationem per aluum molieris.

Hipp. li. de vlceribus.

Scribit nāque Hippocrates, & post eum Galenus (qui nec cassiam, nec mannam nouerant) purgationem per aluum his vulneribus valde vtilem esse, quæ in capite sunt accepta: item quæ in ventre & articulis. Prætereà in iis quæ fauuntur, aut deligantur, id est, quæ adeò magna sunt, vt futuris indigeant, aut si non his, certè deligatura. Sic autem ad verbum scribit Hippocrates: Purgatio per aluum plerisque vlcerum prodest: prætereà vulneribus, quæ in capite sunt accepta: item quæ in ventre, tum inferiore, tum superiore (qui sub thorace est) & articulis. Adhæc iis in quibus ossi caries impendet. Prætereà quæ fauuntur, & exeduntur, & quæ serpunt, & reliquis, quæ vlcera diuturna reddunt, etiam quæcunque deliganda sunt, per aluum purganda sunt.

Morbi magnitudinē indicatricē esse purgationis adhibēde in vulneribus.

His itaque verbis (vt Galenus ait, locum hunc Hippo. exponens) clarè docuit Hippocra. vlceribus, omnibus & vulneribus, quoties prævalida sunt, purgationem esse vtilem. Atqui purgantia medicamēta, quę Galeno & Hippoc. in vsu erant, multo sunt vehementiora (vt ex eorum scriptis constat) quàm vel cassia, vel manna, vel etiam rhabarbarum, quæ priscorum seculo ignota fuerunt. Si ergo illos imitari voluerimus, fortioribus medicamentis corpora nō modò in diuturnis vlceribus, sed in recentibus quoque vulneribus repurgabimus. Quanquàm ea non probentur recentioribus medicis, ob eas causas, quas mox subiungemus. Meminit autem eo loci Hippocrates seorsum, eorum omnium, propter quę, non modò vulnera ac vlcera, sed etiam reliqua alia omnia vitia, grauia magnáque redduntur. Nempe præstantiæ partis, cocoëthiæ, & magnitudinis affectus.

Duæ purgationis in vulneribus adhibendæ, indicationes.

Purgationis igitur in vulneribus adhibendæ, duæ potissimæ sunt, veluti & missionis sanguinis, indicationes. Nempe morbi magnitudo (quam omnium primus adinuenit Hippocrates) & vitiosi succi abundantia, quod

Galenus

Galenus quarto Methodi Medendi iis verbis expressit. Purgatio non in sola vitiosi succi abundantia conuenienter suscipitur, sed sicut missio sanguinis, vel propter ipsius abundantiam, vel propter morbi magnitudinem, ita purgatio, & propter abundantiam alterius cuiusquam succi, & propter vim morbi adhibetur. Igitur cùm in vulnerato corpore vincit sanguis, eius redundãtiam venæ sectione statim vacuabis. Cùm verò succorum vitium abundat, pharmacum adhibebis, quod ad flauam bilem, vel atram, vel pituitam educendam vim habet. Sed & per vomitum quandoque vacuationem molimur in ipsis vulneribus, si saltem Galeno assentimus. Si enim (inquit) fluxio valenter irruat, reuellere ad contraria studebimus, vtique si in superioribus vulnus consistat, per inferna purgantes. Sin autem in inferioribus sit, superiorem vẽtrem vacuantes. At si iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit. Quibus verbis nos docet Galenus, purgationem interdum adhiberi in recentibus vulneribus reuulsionis ad contrarium (quam Græci antispasin vocant) gratia. Quæ etiã conuenienter suscipitur, tametsi nulla in corpore subsit vitiosi succi abundantia, quam vacuare intendamus.

Vomitus in vulneribus vtilis.

Li. 4. Ther.

Scopus alius purgationis in vulneribus.

Antispasis.

De Potionibus, quæ vulneratis exhiberi consueuerunt.

QVãquàm autem Gale. & Hipp. purgationem in vulneribus, per valida etiam medicamenta, quæ suis temporibus in vsu erant, adhibendam esse præcipiãt. Nos tamen eiusmodi valentibus medicamentis, in recentibus vulneribus, nec vti consueuimus, nec cuiquam vtendũ esse consulimus. Sicuti neque aliis potionibus, quas nonnulli recens vulneratis propinant. Quandoquidem purgantia istiusmodi medicamenta & pocula (vt sic dicam) vulneraria, quæ communiter offeruntur, facultate calida sunt, & aperientia. Proinde & sanguinem commouẽt, & hæmorrhagiam concitant, vulnúsque ad inflammationem atque abscessus disponũt. In diuturnis tamẽ vlceribus, fistulosis, & cancerosis, illis audacter vtimur. Adhæc, cùm sanguis in interaneis in grumos concreuit, & cùm purulenta colluuies in pectore collecta est. In glandulis quoque interioribus, strumis, ac herniis, seu (vt dicunt) crepaturis,

Valentia medicamẽta purgantia in vulnerib. recẽtibus suspecta esse.

vt suis locis dicetur, quādoque purgationem cōcedimus. Qui tamen Guidonē præcesserunt chirurgi, vt Rogerius, & quatuor illi famati magistri, in omnibus indiscriminatim vulneribus, itidē & in fracturis omnibus potiones offerebant, cōfectas ex rubia, seu erythrodano, quam vulgò rubeā maiorē vocant (ex qua plus quā ex cæteris assumūt) tanaceto, seu athanasia, cānabe, brassica rubra, myrrhide (quæ species est geranii, vulgo herba Roberti nuncupata) geranio altero, qui nostris herbariis pes colūbinus appellatur, symphyto, quam aperta significatione (licet nō satis concinnè) posteriores Latini consolidā vocant: plātagine, cynoglosso, hoc est, lingua canis, pimpinella, elatine, quæ pilosella vulgò nominatur, caryophillata, & cōsimilibus. Ex quibus quidē succum exprimebāt: vel ea in aqua vino, & melle decoquebāt. Et vnoquoq; die, ex succo aut decocto ipsorū, quantitatē sescunciæ, id est, vnciæ vnius & semis mane ieiunis offerebāt. Super vulnus verò mane etiam, & vesperè foliū brassicæ rubentis inuersum apponebāt, & facta decēti ligatura mane rursum, & vesperè ipsum cōmutando, ita relinquebant. Asserunt autē eiusmodi Empirici vnū: quod ego planè ridiculū iudico. Nēpe quòd si potio assumpta, vomitione reiiciatur sinistrū quid portendi. Si verò eā ventriculus cōtinuerit, & talis per plagā egrediatur, qualis per os assumpta est, faustū, ac bonū quoddam omen portendi. Sed hæc si diis placet, vera sunt. Cæterùm in maiore adhuc errore versantur, Theodoricus, & Hēricus, qui recēter vulneratis, præsertim in capite, & pectore, fortissima quædā & calidissima pigmenta (ita enim vocāt potiones quasdam ex melle, vino, & puluere res multas vehemēter calidas recipiente, cōpositas) cum quibusdā exorcismis, seu adiurationibus propinabant: aut ex iisdē rebus veluti pulticulam cōficiebant, quam in modum emplastri super linteolum extensam, vulneri apponebant.

Potio in vulnerib', & fracturis à quibusdā exhiberi solita.

Herba Robertina.

Modus & tempus potionis exhibendæ.

Fabulosū.

Error Theodo. et Hē.

Vide Theo. libro 2. suæ chirurg. cap. 3.

De ratione victus in vulneribus, & continui solutione, obseruanda, à medico præscribenda.

Vulneratis primis septem diebus (intra quos vt plurimum securi esse solent à febre & inflammatione) victum tenuem, & parcum, frigidum quoque, & humidum præsertim si iuuenes, & plethorici fuerint, atque ambiens calidus instituito.

Victus tenuis.

Vinum

Vinum. Vinum omnibus,dum febris,dum inflammatio eſt, interdicito.

Carnes. A carnibus duris, & valentibus, piſcibus magnis, & prauum ſuccum generantibus,pane non fermentato(quẽ azymum vocant) male ſubacto, & improbè cocto, eos arceto.

Caſeus. Fructus &c. Caſeum,præſertim ſalſum,& veterem,fructus fere omnes,allia,cepas,ſinapi,ſalita omnia,& acria,nec nõ ſpecies omnes aromaticas,ne guſtent,admoneto.

Auiculæ. Ptiſſana hordeacea. Perdices autem,pullos,atque auiculas,quæ in dumetis verſari ſolent,aqua roſarum alteratas, ptiſſanam hordeaceam,quam vulgò hordeatum, & hordeum mũdatum appellant:item lac amygdalinum & quod auenatum vocãt: iura quoque,carnium ſimplicia,aut cum ouis præparata, illis in cibum permittito.

Olera. Ex oleribus,lactucã,portulacam,boraginem,(quæ buglοſſum eſt hortulanũ)præterea olus, quod Arabes aſpanar,nos verò nomine parum mutato,ſpinatiũ , & ſpinargium dicimus,& alia id genus,illis concedito.

Aqua pro potu. Aqua cocta illis potus eſto: ſed in qua cibarius panis, qui Græcis ſyncomiſtos appellatur, vel plurimum furfuris habens,ſordidus dictus,maceratus fuerit.Vel eius aquę ſimplicis loco, cremor ptiſſanæ, aqua hordei,vel (ſi debiles,aut ſenes fuerint)vinum aliquod ſtypticum,id eſt, auſterum,quod craſſæ ſit ſubſtãtiæ, plurimâ aquâ dilutum: aut ſi tenue concedatur,illud ſit oligophoron, id eſt, parum aquæ ſuſtinens.

Cœna. Breuem ac frugalem illis cœnam imperato.

Frictio. Leuem frictionem,ſed his partibus,quę longius abſunt à vulnere adhibeto.

Quies. Motus. Vt quieſcãt,iubeto. Optimum enim illis(inquit Celſus)medicamentum quies eſt.Moueri autem, & ambulare alienum eſt,ſed iis præſertim,qui in inferioribus partibus vulnerati ſunt.

Venus. Vt venerem ſummoperè deuitent,ſubmoneto.

Affectus animi. Itẽ irã,contentionẽ,& omnes vehemẽtes animi motus.

Victus paulò plenior. Cæterùm vbi vulneratus à phlegmone,& abſceſſu fuerit aſſertus,pleniore victu tutò vti poteſt,& ad priſtinã cõſuetudinẽ paulatim redire.Vtatur igitur tunc vino aliquo generoſo, & carnibus probũ ſanguinem generantibus, ac

quãdo vulneratis concedendus.

naturam, hoc est vires refocillantibus. Cuiusmodi sunt carnes gallinarum, caponum, & veruccum, seu castratorum arietum, & quæ eius generis sunt. Quòd autem talis victus ratio vtilis sit, & accommoda vulneratis, ex eo comprobatur, quoniam virtutem fulcit, & corroborat, neque febrem commouet. Sed nec phlegmonas, nec hæmorrhagiam concitat, ac præter hæc, alimonium vtile & conueniens subministrat. Proinde hanc summoperè commendant, in recèns acceptis vulneribus, tum celebres medici: vt Galenus, Haly, Razes, Auicennas tum etiam recentiores chirurgi, Brunus inquam, Gulielmus a Salliceto, & Lanfrancus, à quorum sententia, & opinione desciuerunt, Theodoricus, & Henricus, qui ab initio diætam vinosam, & calidissimam vulneratis præter rationem imperabant. Aiebant enim vulneratorum imbecillam virtutem protinus firmandam, ac roborandam esse, idque vini potione commodè præstari. Quorum nimirum sententiæ in totum aduersatur Galenus libro primo Aphorismorum commentario quarto, sic inquiens, In ægrotantibus rarò accidit, vt robur corporis maius reddere, quàm accepimus, studeamus. Magna verò ex parte properamus in longis quidem morbis fouere vires, in acutis verò parum debilitatas conseruare. Et subdit: Nam si eas tales, quales accepimus, properemus in istis seruare vel etiam augere, semper addemus ad morbũ. Quibus verbis apertè docet Galenus non semper vires in ægris augendas esse, aut roborandas, sed satis esse interdum: si eas conseruemus, & fulciamus. Nisi forsan adeo imbecillæ ac postratæ fuerint, vt quæ ab illis sumitur indicatio, cæteris aliis indicationibus sit præferenda. Quòd sanè in omnibus vulneribus non cõtingit. Adde quòd vbi contrariæ, & ex aduerso pugnantes inter se sunt indicationes, committendum non est, vt dum alteri nimium sis intus, alterius omnino obliuiscaris: sed vtriusque memor, quoad licebit, miscere eas oportet, vt libro septimo meth. med. Galenus nos edocuit. Quòd præceptum (inquit) vbique memoria teneri velim. Vnde & circa finem octaui prędictæ methodi sic infit: Ergo tum exercitatum in omnibus, tum natura prudentem esse medicum conueniet, quo cuiuscunque indicationis potestate diligenter cõsiderata, omnibus inter se collatis, vnam ido-

Vulnerati à vino per initia abstineant.

Vires in morbis non esse augendas, sed dũtaxat fouẽdas, & seruandas.

Therap. 7.

Galen. 8. meth.

nei

nei victus summam, quæ laboranti sit commoda compararet. Itaque, vt semel dicam, vulneratis per initia, vsque ad diem septimum (intra quod tempus ferè solet phlegmone in locis vulnere affectis excitari) vini vsus interdici debet. Nisi tamen ex largo sanguinis profluuio, viribus destituti intermorientes appareant. Tunc enim ante vllam curationem (vt Celsus ait) vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicissimum vulneri est. Transacto verò die septimo, illis (si nihil aliud prohibeat) innocuè vinum modicum, & aqua multa dilutum exhiberi potest. Nam si adhuc vsque diem nec phlegmone tentetur, nec dolore afficiatur, in posterum tutus erit. Atque hæc de quarta intentione, quæ læsæ particulæ substantiam conseruandam esse indicabat, dicta sufficiant.

Vini vsus interdicendus vulneratis vsque ad diem septimum.

De quinta intentione, quæ medico chirurgico proponitur, in curandis vulneribus, quæ est symptomatum correctio.

QVintam intentionem, quæ est accidentium superuenientium correctio, & profligatio, assequimur, remedia cuique propria, prout res desiderat admouendo. Symptomata autem seu accidentia, quæ consueuerunt euenire post accepta vulnera, & solutam vnionẽ, hæc ferè sunt: Dolor, phlegmone, discrasia seu intemperies, febris, pruritus, cõuulsio, paralysis, syncope, mentis alienatio seu delirium, durities, atque impotentia membri vulnerati. Itaque vulnera nunquam ad integram curationem perduci possunt, nisi eiusmodi symptomata priùs abigantur. Symptomata enim quæ magnitudine superant suas causas, ordinem curationis sæpè peruertunt, immutant, atque interpellant: vt libro primo ad Glauconem: & duodecimo methodi medendi Galenus annotauit. Itaque operæ pretium duximus, de horum singulis ordine, & continuata serie pertractare, à dolore sumentes initium.

Symptomatum correctio.

Symptomata, quæ vulneratis accidunt.

Symptomata interdũ curationẽ peruertũt.

De sedando dolore in vulneribus.

DOlor omnis præsertim vehemens: etiam si purum ab excrementis totum corpus fuerit, fluxionis causa est. Particula namque quæ dolore affligitur succum, atque in vulnere sanguinem maximè ad se trahit, copiosiorem, scilicet quàm sit illi ex vsu: vnde & phlegmone in ea frequenter excitatur. Proinde summa cura protinus adhibenda est, vt dolor demulceatur, ac in totum,

Dolor phlegmonas & fluxiones concitat.

Dolorē sedantia in vulnerib⁹. si fieri potest, sedetur. Dolorem autem commodè sedamus in vulneribus, aut saltem mitigamus facta ad particulam læsam fotu, vel ex rosaceo, si præsto adfuerit, vel si eius copia non sit, ex oleo communi, quod modicè incaluerit. Quibus si oui candidum, vel potiùs luteum (vbi magna non fuerit inflammatio, seu vehemens caliditas) adiiciatur, præstantius adhuc auxilium efficies, neque ita vulnus inquinabis. Quòd si tam vehemens dolor extiterit, vt necessitate coactus fueris, aliquantulum vulneratam, ac dolentem particulam stupefacere, oleum papaue- 1
rinum admouebis. Et si maior cogat necessitas, opij momentum, vel mandragoræ (vt quidam rectè consuluerunt) adiicies. Quatuor illi celebres magistri ad eum finem laudant radicem solani tritam, & axungia porci exceptam. *Emplastrum. Theodor.* Theodoricus plurimum cõmendabat emplastrũ ex foliis maluæ coctis, & in mortario contritis, cúmque furfuris cribratura commixtis. *Rosaceum.* Quòd si rosacei momentum prædictis adieceris, melius adhuc medicamentum reddideris. *Medulla panis.* Medulla etiam panis triticei in aqua feruenti macerata, ad sedandos dolores (vt suprà diximus) efficacissima est. 2
Porrò si dolor admodum vehemens est, nec vllis, quantumuis generosis, auxiliis mitigetur, neruum tunc læsum esse significatur. Proinde tunc ad ea quæ postea ad vulnera neruorum scribuntur, tibi recurrendum erit. Sed de iis, quæ dolorem leniunt, iterum ac multo fusius libro sex- 2
to agemus.

Curatio aduersus vulnerum inflammationes, & abscessus.

Inflāmatio qbus maximè vulneribus accidat. INflammatio in vulneribus tum maximè timenda est, cùm vel os, vel neruus, vel cartilago, vel musculus, læsionem accepit, aut vbi parum sanguinis pro modo vulneris 3
fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem maturè supprimere non oportebit sed pati fluere, dum tutum erit adeò, vt si parum fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat: *Lib. 5.* vtique (inquit Celsus) si corpus iuuenile, & robustum, & exercitatum est, multóque magis, si id vul- 3
nus ebrietas præcessit. Quòd si musculus læsus videbitur, *3. meth.* præcidendus erit. Nam percussus punctúsve, præsertim in eius capite, mortiferus est: præcisus verò per transuersum, sanitatem recipit, hoc est, ab inflammatione, & conuulsione vindicatur. Aliquis tamen ex particulæ motibus

vitiabitur.

vitiabitur. Verùm melior est (vt Galenus ait) læsio, quàm mors. Sic & neruum punctum sæpe cogimur transuersum præcidere, quoties scilicet, vel conuulsiones, vel deliria, vel ambo magna ægréque sanabilia superuenire vulnerationi cernimus. Porrò si iam inflammatio, aut tumor aliquis præter naturam, in vulneribus concitatus fuerit, curari debebit iuxta methodum superiore libro à nobis traditam, in quo de tumoribus præter naturam abundè disseruimus. Cæterum tametsi pro locorum differentia (vt libro primo de locis affectis Galenus ait) curationem quoque variari contingat, Auicennas tamen omnibus indiscriminatim partibus à capite ad pedes, emplastrum mirè ab eo commendatum admouet, quod constat malo Punico dulci, incocto in vino styptico, & postea in mortario subacto, atque in emplastri formam redacto. Cæterùm si enatus tumor nec reprimentibus, nec per halitum digerentibus medicamentis cesserit, pus mouentia seu maturantia, admouenda erunt. Cuiusmodi ea sunt, quæ ad maturanda apostemata suprà retulimus. Huius rei gratia iubet Rogerius fieri fotum ex maluis, absinthio, arthemisia, & farina triticea, vino incoctis, quibus & mellis momentum adiiciendum est, axungiæ verò quod satis esse videbitur. Quòd si pus per vulnus non vacuetur, aliud loco commodiore illi moliendum erit emissarium.

Melior est læsio quàm mors.

Emplastrũ Auicennæ, ex malo Punico dulci.

De tollenda in vulneribus intemperie, quam discrasiam vocant.

SI flammea quædam citra humorum affluxum dispositio, quam discrasiam calidam vocant, vulnus occupauerit (quod ex rubore & vessicatione facilè deprehendes) affectum locum infrigidare oportet, non hyoscyamo quidem, aut mandragora, quoniam plus iusto refrigerant, sed rosis potius, & plantagine, atque vnguento albo, quæ præter id quòd desiccant, moderatè etiam refrigerant.

Si calida adsit intẽperies.

Si autem frigida intemperies locum obsederit (quam mollicies, & cutis liuidus color ostendunt) ipsum excalfacies, non resina, vel pice, aut asphalto, quod dæmonis stercus appellant, sed vino, & vnguento nigro, aut fusco, vel eo, quod basilicon vocant. Quòd si eiusmodi symptomata vulnus, seu plagam degenerare faciant in vlcus, recurrendum erit ad ea quæ de vlceribus sequente libro

Si frigida intẽperies vulnus obsederit.

Horũ vng. descrip. ex li. 6. requirẽda sunt.

traduntur. Porrò si humida vel sicca adfuerit intemperies, suo quoque contrario profliganda erit. Et ita de compositis intemperiebus ages, vt suo loco postea dicetur. Quòd si febris vulneratum apprehendat, victu refrigerante, qualem in calidis præter naturam tumoribus descripsimus, laborans vti debet. Sed accersendus erit huius rei gratia peritus aliquis medicus, qui & congruam illi victus rationem præscribat, & reliqua ad febrem auxilia ex arte instituat, habita ratione ætatis, temperaturæ, regionis, temporis, consuetudinis, & id genus aliorum. Cæterum ne febris quidem ipsa terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa verò perniciosa est Celso, quæ vel leui vulneri superuenit, vel vltra tempus inflammationis durat, vel delirium mouet, vel si neruorum rigor, aut distentio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit.

Si febris vulnerato acciderit.

Lib. 5.

De spasmo, id est, conuulsione vulneri accedente.

SPasmos Græcè, conuulsio Latinè est, vbi nerui, atque musculi præter voluntatem conuelluntur, in eámque dispositionem veniunt, quam etiam in motibus secundum arbitrium factis assumpserunt. Per hunc enim affectum, actio nequaquam ablata est, vt est in paralysi, sed solùm immutata, ac vitiata, vt abundè testatur Galenus libro quinto de symptomatum causis, ad hunc modum scribens, si Græca saltem Latina feceris: Conuulsio neruos, musculósque ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate cùm naturalem habitum seruarent, ducebátur. Vt igitur voluntarius motus interim intentis versus principium, id est, cerebrum, musculis, interim ab irruente spiritu impletis perficitur, ita conuulsio quoque accidere solet. Nam & spiritus inflare potens, in ipsis generatur, & complures etiam affectus, qui illos intendere queant, quemadmodum phlegmone. Itaque spasmus siue conuulsio, motus est deprauatus, voluntariæ facultati motrici accidens, à solo morbo (vt ibidem ait Galenus) seu morbosa dispositione prouèniens. Proinde & neruosa est ægritudo, qua mouentur lacerti, id est, musculi, ad suum principium, & extensioni sunt inobedientes: vt tertio canonum annotatur ab Auicenna. Neque enim ad syndesmos, id est, copulas, seu ligamenta, conuulsio, sicuti neque paralysis, propriè refertur: sed (vt Galenus ait tertio de locis

Spasmus quomodo fiat. Galeno.

Spasmus quid.

Conuulsio solius morbi est opus.

Fen. 2. tertij, ca. proprio.

de locis affectis) eorum neruorum, qui volũtatis imperio obediunt, affectio est. Auerroïs spasmum definiuit, cùm membra sic contracta & rigida facta sunt, vt neque flecti, neque extendi quouis modo possint. Porrò omnes conuulsionis causæ, seu affectus omnes qui conuulsionem pariunt, Galenus, & Hippocrates in duo capita reuocarunt: nempe in plenitudinem, & inanitionẽ, corporum videlicet neruosorum, à quibus secundum electionem motus perficiuntur. Itaque phlegmonæ, id est, inflammationes, plenitudinem pariunt: ardentissimæ, & aridissimæ febres, inanitionem. Sed neruosa corpora omnia (inquit Galenus) tendi posse, siue oppleta sint, siue inanita, declarant musica instrumenta. Etenim rumpuntur chordæ, siue in humidum, vaporibúsque scatens siue in aridum squaléusque cubiculum, intentis etiamdum chordis, instrumenta collocaueris. Proindè huius rei haud ignari artifices, eas priusquàm reponantur, laxare solent. Sed quomodò affecto aëre tenduntur chordæ, vt rumpantur, si vel nimis áridus, vel admodùm humidus sit? Nempe humor madefacit ipsas, vt in tumorem præter naturam attollantur, qui mox eas extendit. Ac veluti sol tergora arefaciens ipsa contrahit, ita siccitas chordas, & trahit, & extendit. Sic lora quoque cum ad ignem exiccantur, contrahi, tendíque videntur. Tertium caput seu tertiam causam addit Auicennas, quæ tametsi materiæ haudquaquàm, saltem per initium, proportione respondeat, noxam tamen (inquit) contristantem cerebrum inducit. Proindè nerui, hanc ceu molestum quidpiam refugientes, cõtrahuntur, & ad suam recurrunt originem, adnituntúrque interturbantem causam ipsam expellere. Qui barbaram sectantur medicinam, spasmum non proportionatum ad materiam nominant: quia scilicet non accidat ob materiam, quæ implere, aut inanire partes neruosas possit, sed praua potiùs aliqua qualitate. Tribus igitur modis fit conuulsio, inanitione, repletione seu plenitudine, & compatiẽdi societate, hoc est, cerebro lege commercij patiente, & alteratis per continuationem partibus, vt cõtingit in conuulsione, quæ fit ab ictu feræ cuiusdã venenatæ.

Libro 5. de symp. caus. & 3. de locis affect.

Duæ in vniuersum cõuulsionis causæ, Gale. & Hippo.

Tertio de loc. affect.

Tertia causa cõuulsionis, addita ab Auic.

Cõuulsio tribus modis accidit.

Primus modus, qui scilicet fit propter euacuationem seu inanitionem, accidit in superfluis purgationibus, & in cõpiosis, atque immoderatis sanguinis profusionibus: quẽ 1

conuulsionis modum (si quidem accepto vulnere acciderit) malum ac periculosum esse testatur Hippocrates, hoc Aphorismo: Vbi sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut conuulsio superueniens, malum. Crebrò enim mortem adferunt. In magnis quoque, ac vehementissimis ardoribus, & adurentibus (vt dictum est) febribus, ac colliquante putrilagine, hic conuulsionis modus euenire consueuit, malum sanè maximum, & penè insanabile, vt Galenus annotauit in commentario illius aphorismi Hippocratis, Febrem conuulsioni superuenire, melius est, quàm febri conuulsionem. Secundus conuulsionis modus fit propter inflammationem, & alios tumores præter naturam (quos omnes οἰδήματα vocat Hippocrates) in vulneribus derepentè disparentes seu euanescentes, vt in fine quinti Aphorismorum hac sententia testatus est idem Hippocrates: Quibus tumores in vulneribus apparent, non conuelluntur maximè, (id est, non admodum, seu non valde spasmo corripiuntur) neque insaniunt. Verùm his deletis, atque euanescentibus, derepentè quibusdam à tergo, siue retrò, conuulsiones & distensiones fiunt: quoties scilicet (vt in commentario ait Galenus) vulnera ponè, id est, à tergo infestant. Immoderata quoque frigiditas neruosis partibus adueniens, hoc conuulsionis genus inuehit, neruos enim in vnum cogit, stipat, cohibet, atque implet. Quod & hoc aphorismo expressit Hippocrates. Frigidū, conuulsiones, distensiones, liuores, rigores febriles [inducit, supple, vel adfert.] Sicuti enim nequaquàm conuenit, neruos ipsos, seu ipsorum neruorum substantiam, ab immodico calore dissolui, sic neque plus iusto, & vltra modum conuenientem, refrigerari, substringi, & in vnum cogi, ac stipari. Tertius conuulsionis modus dolore excitatur, cuius cōmunis causa est, autore Platone in Timæo, pathos præter naturam, violenter, & affatim incidens.

Ab his enim (inquit Hippocrates Platone vetustior) quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur. Hac quidem vocula (corrumpunt) & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicans. Porrò vehementes eueniunt in tactu, (qui inter reliquos sensus dolore maximè afficitur) à naturali habitu transmutationes, ob violentum calidi, frigidíque occursum, atque ob eas res, quæ

Apho. 3. Lib. 5.

2 *Secūdus cōuulsiōis modus ex repletione.*

Frigus conuulsiōis causa.

Apho. 17. Lib. 5.

3 *Tertius cōuulsiōis modus ex compatiendi societate.*

Doloris causa.

Causæ conuulsio͂u ex consensu cerebri facta.

Conuulsio ex elleboro apho. 1. li. 5.

Purgãs medicamẽtum interdũ cõuulsionẽ inducit.

quæ contundere, secare, pungere, extendere, aut erodere possunt. Quippe res huiusmodi dolorum causæ reputantur. Neruosarum igitur partium punctura, acres quoque, & mordaces humores, aut venenosa aliqua qualitate prę diti, in vulneribus modum hunc tertium conuulsionis, substantiam diuellendo excitant. Quod de punctura diximus, testatur Galenus libro artis medicinalis cap. nonagesimosecundo, sic inquiens; Nerui verò & chordæ punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, hoc est, cerebro continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam. Ac tum præsertim, cùm nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Hactenus Galenus. Acres autem, æruginosos, & venenosos succos per consensum, & velut quadam partium conspiratione cõuulsionem inducere, ostendit Galenus in commentario huius aphorismi Hipocratis, Conuulsio ex elleboro lethalis est. Verùm conuulsionem istam, quæ accidit iis, qui ab elleboro albo (hunc enim simpliciter elleborum nominare consueuit Hippocrates) purgati sunt, non absurdè ad secundum genus conuulsionis (quod fit ex inanitione) quispiam adduxerit. Quandoquidem humores ipsi acres, & mordaces, vim habent exiccandi, atque inaniendi. Contingit autem & propter ipsam euacuationem, citra mordentes succos, iis, qui supra modum perpurgantur, conuulsionem aduenire. Fit enim ob pharmaci, seu purgantis medicamenti functionem, vim, atque efficaciam, vt ex neruis humiditates attrahantur, & ita resiccata violentiùs ipsorum neruorum substantia, conuulsio enascatur. Sed & per vomitiones, quas veratrum epotum concitat, accidit, morsus ratione, conuulsiones fieri, ex consensu videlicet, communicatúque, & velut quadam partium conspiratione: nempe perpessis, ac distentis neruis, qui ventriculi hostiolo, seu orificio consentiunt. Sic quoque in vulneribus consortij lege contingit subindè conuulsionem fieri, excitato in neruosis corporibus (à quibus motus secundum electionem perficitur) dolore.

Partes motui volũtario famulantes.

Sunt autem neruosæ partes, motui voluntario, ac secundum electionem & desiderium facto, seruientes, nerui, ligamenta, musculi, & tendones. Hæ igitur, & potissimùm nerui, vbi ingenti aliquo dolore afficiuntur, cerebrum

brum ipsum (quod est neruorum omnium communis origo, vt in arbore caudex, ramorum) huius noxæ consors statim efficitur, fitque (vt dixi) propter compatiendi societatem conuulsio, quam non debemus existimare fuisse ab Hippocrate prætermissam. Etenim conuulsionem quæ infestet primaria ratione explicuit, dum fieri conuulsionem vacuatione seu inanitione, repletionéque sanxit. Cæterùm ex præfatis conuulsionibus, quædam sunt vniuersales, quædam verò particulares. Vniuersalis conuulsio dicitur, quando noxa cerebro communicatur, & ad ipsum peruenit. Vbi autem noxam illam senserit, tanquam molestum aliquid, vehementi conatu eam nititur expellere.

Conuulsio duplex. *Vniuersalis.*

In quo quidem conatu neruos ipsos, & alia neruosa corpora contrahit, & conuellit. Particularis verò conuulsio fit, quando noxa non peruenit ad cerebrum, sed in particula affecta remanet, ipsam contrahens, atque incuruans. Ideò autem conuulsiones vniuersales dicuntur, quia maiorem partem membrorum occupant. Quod quidem dictum est ad differentiam epilepsiæ, quam comitialem morbum vocamus. Hæc enim partes omnes apprehendit, atque ideò conuulsio totius corporis, seu omnium corporis partium meritò dicitur, non iugis tamen ac perpetua (vt in emprosthotono, & opisthotono, atque tetano, id est, neruorum rigore videre est) sed quæ ex temporum accidit interuallis, hoc est, quæ interpollata est, atque intermissa, cum mentis ac sensuum oblæsione, in quo & à iam dictis conuulsionum generibus discriminatur. Accidit nanque, vt is qui comitiali morbo conciderit, neque videat, neque audiat, neque vllo sensu quicquam percipiat, ac ne consequi quidem posit, quid factum sit. Siquidem cum memoriæ viribus ratio quoque læditur, vt libro tertio de locis affectis Galenus annotauit. Hæc autem in spasmo de quo nunc agitur, minimè solent accidere. Cæterùm accuratiùs atque exquisitiùs conuulsionis differentias, causas, & generationis ipsius rationem ac modum perquirere, alterius est speculationis. Proindè ad præsens ea consultè omittemus. Satis enim chirurgo nunc fuerit, si quæ de conuulsione diximus, probè intellexerit, si & tum communia, tum particularia differentiarũ ipsius signa cognouerit, ac periculoso huic symptomati (ne accepto

Particularis. *Vniuersales conuulsiones.* *Morbus comitialis.* *Quo differat spasm⁹ ab epilepsia.*

cepto vulnere aliquando eueniat) prospicere atque occurrere possit, & iam præsens remediis topicis, accommodis, & ex arte institutis profligare.

De signis Spasmi.

COmmunes conuulsionis notæ sunt, ægra seu difficilis membrorum dimotio, colli tensio, labiorum contractio, ac si vellet ridere, maxillarum, dentium, & gutturis adstrictio siue strictura, oculorum, & totius faciei (vt dicunt) tortura seu peruersio. Si conuulsio ex inanitione apprehenderit, non repentè, sed paulatim, ac post morbos corpus extenuantes, omnémque eius humiditatem absumentes, accidere solet. Vt exempli gratiâ, post largos sudores, aut vomitiones immoderatas, aut alui deiectiones copiosas aut immodicas sanguinis profusiones. Item post famen, vigilias, solicitudines, motus tum multos, tum vehementes, aridas æstuantésque febres. Cùm enim hæc & alia (si quæ sunt) id genus conuulsio subsequitur, causam eius esse ariditatem ex inanitione rectè putaueris, vt Galenus annotauit libro tertio de locorum affectorum notitia. Si verò ex sanis alicui repentina superuenit conuulsio, ob repletionem eam fieri necesse est: & maximè quidem, si id vitij euenire sic repentè conspexeris, temulento cuipiã, ac omninò pleno homini, qui videlicet in otio degit. Item si post tumores aliquos prẹter naturam subitò deletos, atque (vt paulò antè dictum est) euanescentes, vel post frigiditates condensantes, atque in vnum neruos cogentes, sanum aliquem sic repentè cõuelli contigerit, equidem nerui replentur à frigidis, & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, vnde conuulsionem patiuntur. Itaque his præcognitis, ac diligenter perpensis, haud difficilè inuentu fuerit, vtrum ab ariditate, quæ est humidæ essentiæ defectus, & vacuatione, seu inanitione, an ab humoris plenitudine, quæ egestati, seu inopiæ, & inanitioni aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit. Spasmum autem, qui propter cõpatiendi societatem, hoc est cerebro consortij lege, seu (vt dicitur) per consensum affecto, enascitur in vulneribus, iis notis deprehendes. A causis externis excitatur, cũ dolore, morsu, & molestia affligit, ac crudeliter laborantem excruciat.

Communes notæ cõuulsionis.

SIGNA cõuulsionis ex inanitione.

NOTAE cõuulsionis ex repletione.

Spasmi ex consensu cerebri notæ.

Spasmi

1 *Spasmi iudicia, seu præsagia.*

Præsagia.

SI conuulsionis noxa, membris spiritalibus, ac respirationi subseruientibus cõmunicetur, tum scire licet ægri salutem esse deploratam, ac subitam mortem futuram.

2 Spasmus absolutus, seu (vt dicunt) confirmatus, præser- 5
tim si ex inanitione est, & neruorũ siccitate, prorsus incurabilis est. Absoluta enim siccitas, & prorsus consummata, insanabilis est Galeno libro methodi medẽdi septimo.

Conuulsio ex consummata siccitate.

3 Quòd si ex siccitate non prorsus adhuc consummata,
conuulsio enascatur, interdum (sed vix, ac non facilè) cura- 1
tionem admittit. Longum enim tempus (vt in commentario sequentis aphorismi Galenus ait) exigitur ad siccitatẽ remouendã. Atqui morbi acuties ac vehemẽtia tẽpus nõ expectat, quin citò vires dissoluit, & subitò exitium adfert.

Conuulsio ex siccitate nõ prorsus absoluta.

Quæ verò ex repletione fit conuulsio, sanabilis est, per 1
4 euacuationem. Repletioni enim contraria est euacuatio.
Quod & sequenti aphorismo innuebat Hippocrates, Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem. Febris enim conuulsioni ex repletione superueniens, humores frigidos, & glutinosos, ex quibus orta 2
est ipsa conuulsio, solita est magna ex parte excalfacere, attenuare, atque dissoluere.

Conuulsio ex repletione.
Aph. 26. lib. 2.

5 Si verò ex febribus adurentibus totum corpus exiccetur, & neruis deindè ex siccitate couulsio accidat: hoc maximum (inquit Galenus) est malum, & penè insanabile. 2

Cõuulsio ex febribus adurentibus.

Curandæ conuulsionis methodus.

POstquàm de differentiis, causis, signis, & iudiciis conuulsionis, abundè satis tractatum est, par est, deinceps eius curationem exequamur. Esto igitur illud primum ac commune præceptum in omni conuulsione obseruãdum. 1
Partes quæ contrahuntur, conuelluntúrve, valenter continendę sunt, & inordinatis resistendum motibus. Oleo in hũc vsum eas perfricare oportet ex liliis cõfecto, vel si eius copia nõ sit, oleo cõmuni, tũ aquã mulsam assumere. Eos verò qui ex inanitione citra febrẽ cõuelluntur, hoc pacto curabis. Oleo, aut certè hydrelæo calido, partes cõuulsas primùm foueto. Deindè, si nihil prohibet, etiam ad lauacrum deducito, temperatóque solio vtitor, cum oleo, & frictione lenissima. Iuuat quoque in calidum oleum totum descendere, vel in aquam calidam dulcem, in qua humc

Obseruãda in omni cõuul. curanda.
Curatio cõuulsionis ex inanitione.
Fotus.
Balnea ex oleo, & hydrelæo.

humectantia quædam, & lenientia decocta sint. Vt sunt capita, & extremitates agnorum, hœdorum, vitulorum, & arietum pinguium: item maluarum, ac violarum folia, altheæ radices, semen cydoniorum, & id genus alia adiecta olei parte tertia. Sunt qui ad eundem vsum iubent laborantes sæpius in labrum lacte caprillo, aut bubulo plenum descendere: atque vbi caldarium seu lauacrũ egressi fuerint, oleis humectantibus, vt oleo violaceo, & amygdalarũ dulcium, si ea non adsint, oleo communi optimo, si ne id quidem est, adipe non vetustissima, gallinæ præsertim, hœdi aut vituli, ceruicem, & scapulas, & spinam iuncturas quoque, & musculorum capita, perfricãt. Quidam autem infrà scripto linimento totam spinam, iuncturasque omnes magna vtilitate illinire cõsueuerunt. Recipe olei violarum vncias quatuor, olei amygd. dulcium, pinguedinis gallinę, medullæ crurium vituli, ana drach. sex, pinguedinis vituli, & hœdi ana drachmas decẽ. Bulliant omnia simul in decoctione maluarum, radicum altheæ & seminis cydoniorum, vsque ad consumptionem ipsius decoctionis deinde colentur, & fiat linimentum. Porrò frictio cùm omnibus in homine vertebris vtilis sit, tum iis præcipuè quæ in collo sunt, cùm manus, & brachia, conuulsio maximè inuadit. Quòd si febris adsit, non humectantia modò, sed refrigerantia quoque in hydrelæo, id est, miscellanea ex aqua, & oleo, decoquenda erunt. Cuiusmodi sunt folia salicis, hordeum confractum, violæ, nymphęa (quod nenuphar appellant) aut eius farinæ quopiam aliquo. Ergo die nocteq; (est enim grauis, admodum importunus, acutusque morbus conuulsio) interpositis tamen quibusdam breuibus interuallis, iis remediis, hoc est, fotibus, balneis, & vnctionibus, vtendum est. Dum ea intermittuntur, imponendum malagma, aut cataplasma aliquod est, ex eiusmodi humectantibus, & lenientibus, itidem (si res expostulet) & refrigerantibus, contrà quàm in conuulsione, quæ ex plenitudine ortum habet. Hæc enim, vacuantia, ac digerentia, calefaciẽtia quoque, & (cum ex humore procreata sit) siccantia desiderat, vt mox dicemus. Cæterùm qui ex siccitate (quæ inanitionis est comes) conuelluntur, nutriendi sunt sorbitionibus ex chondro, & alica: si hæc non adsunt, ex lacte, aut hordeato, aut à pullis mollibus, vel agni-

Humectãtia & lenientia.

Vnctiones.

Linimẽtũ.

Si febr. adsit spasmo.

Alimenta in cõuulsione ex siccitate facta idonea.

culis, vel hœdis tenerioribus, iure aliquo assumpto: itemq; ouis sorbilibus. Vinum quoque tenue, & aquosum, quod facilè per omnia corporis membra distribuitur, illis exhibebimus, aut saltem cum suis iusculis, vt ea promptius permeent, remiscebimus, nisi tamen febris accesserit. Tunc enim ptisanæ cremor magis offerēdus est, somnusq; accersendus. Hic enim præterquam quòd vires omnes reparat, plurimum etiam humectat. Vigiliæ verò cū ex iis sint, quæ maximè euacuant, & exiccant, conuulsionem ex siccitate accersunt, & augent. Indendi etiam sunt clysteres ex lacte, & ex eodem conficienda gargarismata. Itaque (vt semel finiam) in hoc conuulsionis genere, curandi methodus, vnicum habet scopum, nēpe humectationem. Quem certè (ob superius adductam rationem) non facilè est assequi. Aegrius nāq; curantur, quæ in humido siccoq; habentur alterationes, quam quæ ex calido & frigido cōsistunt. Hæ enim maximè actiuis qualitatibus corriguntur. Illarū verò curatio imbecillis, & (vt sic dicam) magis materialibus, & passiuis qualitatibus, perficitur, potissimumq; cum humectandum esse requiritur, vt libro septimo suæ methodi Galenus nos edocuit. Si tamē vlla spes curationis est, in suprà memoratis remediis consistit. Itaque tametsi malum hoc ferè sit immedicabile, cùm tamen sæpe etiam præter expectationem quædam eueniant, curatio venit aggredienda.

Somnus cōciliandus.

Ex 7. methodi med.

Curatio conuulsionis ex plenitudine.

IAm verò spasmum ex humiditate, & plenitudine curabis per euacuantia. Vacuare autem oportet, & à toto corpore, & ab ea parte quæ conuellitur. Porrò à toto corpore plenitudinem vacuamus, duobus potissimum auxiliis, nempe sanguinis missione, & purgatione. Sanguinē mittemus maximè, in quibus vel multus sanguis abundat, vel phlegmone cōuulsionem excitauit, etiā si laborans prorsus redundantiæ sanguinis sit expers, modò nihil obstiterit eorum, quæ sanguinem mittendum dehortantur. Venæ autem secandæ electio, ex laborāte phlegmone, ac conuulsione, particula tibi indicabitur. Modū verò seu quantitatem vacuationis inuenies, tum ex redundantiæ modo, tum ex reliquis, quæ in sectione venæ spectanda & æstimanda sunt: Nempe ex ætate, natura, tempore anni, consuetud

Vacuatio à toto corpore.

Sanguis in quibus mitti debeat.

Quæ ī mittendo sanguine obseruanda.

ſuetudine, regione, cœli ſtatu, & ante hæc, ipſa laborantis virtute. Cæterùm ſic, vt oportet, facta per ſanguinis detractionem, totius corporis vacuatione, & humorum influentium auerſione, mox phlegmones curationem aggredieris. Cuius (vt & omnium aliorum tumorum, qui præter naturam conſiſtunt) ſi iam facta eſt, caput ſeu ſcopus præcipuus eſt, infeſtãtis humoris vacuatio. Cùm enim phlegmone duplici ratione (vt Gale. ait) à natura recedat, & quòd pars ipſa multò ſanguine ſit referta, & quòd eadem ſit calidior, vtique vacuationis indicatio, refrigerationis indicationem vincit. Quòd ſi adhuc in generatione eſt, in hac prior vacuatione eſt, confluentis ad affectum locum ſanguinis inhibitio. Sed de hac alibi abundè dictum eſt. Vbi verò corpus vel flaua bile, vel atra, vel pituita, vel ſeroſis humoribus, refertum fuerit (quem habitum Græci cacochymiam nominant) tum purgatione, quæ cuique ſuperanti ſucco ſit accommoda, vacuationem moliemur. Verùm enimuerò, quoniam conuulſio ex humiditate ſeu plenitudine, qua ſani etiam repentè capiuntur, magna ex parte, à pituitoſis humoribus craſsis, glutinoſiſque in ipſa neruoſarum partium ſubſtantia infarctis, procreari ſolet, eius potiſsimum, quæ ab hac cauſa ortum habet, curationem ſubiiciemus. Ergo quæ crudos craſſos, & viſcoſos humores potenter euacuant medicamẽta (inter quæ primas obtinent, hiera picra, & agaricum (hac conuulſione laborantibus exhibeto. Clyſteribus acribus eorum aluum ſubducito. Peſsis, & ſuffitibus, in mulieribus (ſi occaſio detur) menſes euocato. Gargariſmatis, apophlegmatiſmis, & errhinis, ſeu ſternutatoriis, acrioribus, pituitam per os, & nares educito. Abunde repurgato corpore, ceruicem, axillas, & inguina, oleo liliorum, coſtino, ſpicato, laurino, & ex pulegio, addito caſtorei, & euphorbij momento iniungito: & lanam mollem, ac ſuccidam facto litu ſuperimponito. Rogerius ad eiuſmodi ſpaſmum, ſequens vnguentum inſtituit, quod & Theodoricus approbauit.

Purgatio quãdo adhibenda.

Curatio cõuulſionis à craſsis, & viſcoſis humoribus.

Recipe olei muſcellini vnc. vnam, petrolei ſemunciam, olei communis, & butyri ana vncias quatuor, ceræ vnciam vnam, ſtyracis calamithæ, ſtyracis rubræ, ſingulorum drachmas duas & ſemis, maſtiches, olibani, gummi hederæ, ana vnciam ſemis: ex iis omnia quæ liqueſcere

Vnguẽtum Rogerij.

poſſunt, igni admoueantur, alia verò trita, & in puluerem redacta, illis remiſceantur: poſtremò addatur ſtyrax, & fiat vnguentum, ex quo moderatè calefacto ceruix, & collum torũ, ac vniuerſa ſpina dorſi, inungatur. Sunt qui iubent eodem aut conſimili vnguento totum corpus, inter duos ignes, aut in hypocauſto, nudo homine conſtituto, vel ſi æſtas eſt, in ſole iniungi. Porro huic vnguento viſus eſt alibi Theodoricus addidiſſe herbas, quæ ingrediuntur compoſitionem vnguenti, quod aragon nominatur, & alterius, quod Agrippæ tribuitur, quorum deſcriptiones extant apud antidotarium Nicolai: & præter hæc, addit oleum de caſtoreo, & pinguedinem ex limacibus rubris aſſumptam. Vocabatque tunc eiuſmodi vnguentum, alabaſtrum, quod ſanè neruorum contractionibus apprimè eſt vtile, & accommodum. Conducunt etiam magnoperè ad ſpaſmum eiuſmodi, oleum vulpinum, laurinum, rutaceum, ſicyonium chamemælinum, de iunipero, de terebinthina. Item oleum benedictum, & oleum philoſophorum. Ex iis itaque, & conſimilibus frictio omnibus in homine vertebris vtiliſsima eſt. Iuuat etiam nonnunquam totum hominem, in labrum illis calidis oleis plenum, deſcendere. Sed & hypocauſta ſiue thermæ, & ſtuffæ (vt vocant) ſiccæ, quæ ex ſuffitu rerum deſiccantium fiunt, aliaque id genus: quæ ſudores euocant, & ſuperuacaneas corporis humiditates reſoluunt, atque abſumunt cerebroque, & neruis robur adferunt, circa finem, & corpore iam vt oportet, repurgato, mirum in modum conferre creduntur. Quod ſi & febris huic ex plenitudine conuulſioni ſuperuenerit (modo hæc fuerit ephemera) ſalubre admodum eſt: frigidos enim (vt ſuprà diximus) & glutinoſos humores, quibus nerui ipſi conuulſi replentur, calfacit, extenuat, atque diſſoluit: quod curationis eius ſpaſmi caput eſt. Itaque ſi ſua ſponte febris in hoc genere conuulſionis non enaſcatur, eam ex induſtria quadam accerſunt, & exuſcitant: idque per exhibitionem confectionis anacardinæ, ad quantitatem nucis auellanæ. Alij ad eundem finem offerunt caſtoreum, & aſſam fœtidam, vel oppopanacem, addita mellis portione dupla. Mitridatum quoque, & theriace, in hoc affectu mirè proficiunt. Neruos enim roborant, & crudos

Olea ſpaſmo ex plenitudine cõferentia.

Febris conuulſioni ex plenitudine ſuperueniẽs bonũ.

Metridatũ Theriaca.

crudos ſuccos concoquunt, abſumuntque, eo ſcilicet nomine, quòd excalfaciant. Cauendum verò præcipuè frigus eſt: ideoque in eo conclaui, quo cubabit æger, ignis continuus eſſe debebit, maximeque tempore antelucano, quo præcipuè frigus intenditur. Vinum per initia præſertim, guſtandum non eſt: ſiquidem huius vſus tum præcipuè periculoſus eſt, eo potiſsimum nomine, quòd fluxionem proritat. Vini loco aqua mulſa exhibenda erit, in qua decocta ſit ſaluia, & radix acori, cum momento nucis muſcatæ. Victus tenuis, primis ſaltem diebus, conuulſis à plenitudine inſtituatur, idemque calfaciens, & exiccans. Hactenus de curatione conuulſionis ex plenitudine.

Frigus conuulſis inimicum.

Vinũ quãdo, & quare cõuulſis interdicendum.

Curatio conuulſionis ex compatiendi ſocietate.

CAeterùm conuulſio, quæ fit propter conſenſum, & velut quadam partium conſpiratione ſeu compatiendi ſocietate: ſi ex dolore excitata eſt, per anodyna, & dolorem ſedantia curationem recipiet, vt in ſequentibus dicetur, cùm de vulneratis neruis agetur. Si verò ex morſu ictúve alicuius venenoſi animantis, conuulſio oborta ſit, theriaca parti affectæ ſuperimponenda erit, & cucurbitula defigenda, vel cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. His enim (quæ citra calefactionem, ex alto vehementius extrahunt) totam eius quod infeſtat, & dolorem creat, ſubſtantiam vacuabis. Sunt autem & qui ore ſuo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ (vt ſuperius dictum eſt) admoti, ipſamque labiis complexi. Si autem accidat conuulſio, ob morſum oris ventriculi (quod propriè ſtomachus appellatur) ab acri aliquo mordaci, & erodente humore excitatum, vomitus ſtatim concitandus eſt, poſt quem ventriculus roborandus erit, tum iis, quæ extrinſecus admouentur, tum iis quæ intro aſſumuntur, iuxta periti alicuius medici conſilium. Porrò in omni conuulſione à quacunque cauſa ortum habeat, cerebrum imprimis roborandum eſt. Caput igitur abraſis crinibus oleo liliorum fouendum erit. Iuuat & eodem oleo, ceruicem, totamq; dorſalem ſpinam, axillas quoq;, & inguina inungere. Hoc enim ſpaſmo, præſertim humido, eſt dicatiſsimum. Hora paroxyſmi

Curatio cõuulſiõis, ex compatiẽdi ſocietate.

Dolor.

Morſus vel ictus venenatorum.

Morſus oris ventriculi cõuulſionem excitat.

Cerebrũ in omni cõuulſione roborandum.

bonum est, laborans contineat inter dentes baculum salicis, ne os exactè claudatur, & lingua à dentibus dilaceretur. Vltimum est, si nihil aliud fieri possit, neruum, aut musculum ex quo conuulsio orta est, transuersum præcidere, vt Galenus & Razes consuluerunt: præstat nanque vnius particulæ actionem amittere: quàm totius corporis. Meliórque est (vt Galenus ait) læsio quàm mors. Itaque hoc pacto conuulsionem quidem sanaueris: aliquem tamen ex particulæ motibus vitiaueris. Vt autem ei quod vrget, & vnde primum maximéque homini imminet periculum, succurramus, cogimur sic nonnunquam alium in sanabilem affectum relinquere.

Musculus aut neruus interdũ per trãsuersum præcidendus.

Læsio quã mors potius optanda.

De paralysi ex vulnere.

Paralysis ex quibus vulneribus excitetur.

Paralysis, id est, neruorum resolutio, latus vnum aut alterum, vel partem quampiam, non autem corpus totum infestans: interdum etiam vulnera, & contusiones insequitur: sed capitis maximè, & totius spinę dorsi vt multis exemplis Galenus aperuit libro de locis affectis tertio. Porrò an paralysis ipsa, quæ ex vulnere accidit, partes quæ è regione vulneris sunt, vel potius opposita infestet, ad præsens dicere omittemus. Est autem paralysis neruorum relaxatio, seu mollificatio, cum priuatione sensus & motus, non quidem totius (vt dictum est) sed vel lateris vnius duntaxat, vel priuatæ alicuius particulæ. Quo fit, vt affectus sit conuulsioni contrarius: in hac enim durities adest cum motu deprauato, ac permutato: durities autem mollificationi ac relaxationi est contraria. Vnde Galenus libro tertio interiorum affectorum locorum, sic inquit, Quum omnes pariter nerui, tum sentiendi, tum mouendi vim amiserint, apoplexia huiusmodi affectio nominatur. Vbi verò alteri laterum, aut dextro aut sinistro id accidit, paralysis, id est, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdum dextræ, interdum sinistræ. Quòd si in aliquo membrorum idem euenerit, eiusdem membri resolutio esse dicetur. Nam & tota manus, & totum crus interdum resoluitur, atque solus in crure pes, & quæ sub genu sunt. Sic etiam de tota manu, similiter proportione dicendum est. Hactenus Galenus: ex cuius verbis colligere licet, paralysim aliam esse vniuersalem, aliam verò particularem. Vniuersalis ea est, quæ alterum latus totum, aut dextrum

Paralysis quid.

Paralysis affectus est conuulsioni contrarius.

Paralysis vniuers.

Paralysis particul.

dextrum, aut sinistrum occupat. Particularis verò, quæ priuatim alicui duntaxat particulæ accidit. Sic & de spasmo per analogiam dici potest: nempe quòd alius sit vniuersalis, alius verò particularis.

De causis, & signis paralysis.

Causæ externæ paralysis.

Internæ causæ paralysis.

CAusæ paralysis, atque eiusmodi ablationis sensus, & motus, geminæ sunt: nempe internæ, & externæ, seu extrinsecus aduenientes. Externæ causæ resolutionis neruorum sunt, casus ab alto, percussio, incisio sectio, compressio, vel constrictio, frigiditas violenta, & vehemens vicinæ partis phlegmone, vel scirrhus, & id genus alia, quæ extrinsecus euenientia, vel continuum soluunt, separántve, vel spirituum vias occludunt, & facultatis animalis delationem impediunt. Internæ autem causæ sunt, humores crassi, & viscosi, neruos cerebri, aut spinalis vocatæ medullæ (quæ ipsius cerebri vicaria est) obstruentes. Neruorum enim corporibus ita obstructis, & crassioribus redditis, animalis facultatis (quæ sensum, & motum præstat) in membra delatio impeditur. Cæterùm anxiè disquirere, quo pacto per neruorum resolutionem, seu paralysin, interdùm sensus duntaxat, interdùm motus, nonnunquàm ambo simul pereant, & alia multa ad rem propositam attinentia, nequaquàm præsentis sunt speculationis. Satis enim fuerit chirurgo, si præter ea, quæ iam de paralysi dicta sunt, sedem primariò affectam, & à qua noxa orta est, simúlque dispositionem eius cognouerit. Nisi enim hæc (inquit Galenus) accuratè cognouerimus, nequaquàm eas partes, quibus vel sensus, vel motus vitiatus est, rectè curabimus. Porrò ipsam affectam sedem ex anatome facilè ipsi deprehendemus.

Notæ cerebri primariò affecti in paralysi ex lib. 3. de loc. affect.

Notæ paralysis initii spinæ affecti

Nam cùm ex ea cognouerimus neruos, qui per faciei partes sparsi sunt, à cerebro dimitti, si earum aliqua simul cum toto corpore, resoluta est, haudquaquàm nos latere debet, resolutionis dispositionem in ipso cerebro consistere. Vbi verò partes, quæ ad faciem attinent, incolumes, ac illæsæ permanserint hæ autem, quæ sub ea sitæ sunt vniuersæ resolutæ fuerint, spinæ initium tum affici, sciendum est. Ex ipsa enim anatome didicimus, quòd omnes animantis partes sub ceruice positæ (quæ à consilio, & vo-

luntatis imperio moueri possunt; neruos habent, qui eas moueant, procedentes ex spinali vocata medulla. Quod & iis verbis Galenus testatus est libro quarto de symptomatum caussis: Si spinæ principium lædatur, solæ partes capitis, quoad vixerit animans, & sentire & moueri possunt. Quòd si cerebro quoque noxa acciderit, qui sic afficiuntur, ij omnium partium, & motum, & sensum ilico deperdunt. Atque eadem quoque ratione, si toti corpori conuulsio acciderit, eundem spinæ locum, nempe initium, affectum esse declarat, faciei partibus omnino seruatis illæsis. Quòd si hæ quoque afficiantur, cerebro noxam iam illatam esse ostendunt. Adhæc nouimus ex corporum dissectione, neruos qui pectus mouent, ex ea spinæ parte, quæ in ceruice est, ortum deducere. Quocirca vox perit omnibus, quibus ea spinæ pars, quæ in ceruice est, fuerit affecta. Ipsa verò ex transuerso incisa, si tota fuerit dissecta, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu motúque priuari necesse est, vtpote suscipiente spina à cerebro, vim tum sentiendi, tum mouendi pro arbitrio. Præterea in anatomia (inquit ille) vidimus vbi per transuersas spinæ incisiones, ad medium vsque duntaxat, secundum longitudinem, spina ipsa secaretur, non omnes suppositas corporis partes, sed eas duntaxat, quæ è regione sectionis erant, resolutas. Dextras quidem, dextra spinæ parte dissecta: sinistras verò, vbi reliqua pars esset incisa. Itaque (subiungit Galenus) manifestum est, quòd circa primum spinæ processum, facta aliqua dispositione, per quam cerebri facultas, quominus ad ipsam perueniat, prohibetur, omnia inferiora membra, dempta facie, sensu, motúque priuabuntur. Vbi verò media duntaxat eius processus pars fuerit affecta, non omnes inferiores partes resoluentur, sed vel sinistræ duntaxat, vel dextræ. At verò spina in inferiori loco affecta, nempe sub ea neruorum propagine, quibus thorax attollitur, idque vel ob luxatam aliquam vertebram, vel alio quouis modo [vt vulnere] si quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes, subitò & sentiendi, & mouendi facultate priuantur. Si verò non ita vehemens fuerit affectus, stuporem inducet. Atque ij mortem effugiunt, quandoquidem spiratio in ipsis seruatur. At quibus quinta spinæ vertebra vulnerata, aut quouis alio modo affecta

Gal. lib. 4. de sym. cau. & lib. 3. de locis affect.

Libr. 3. de loc. affect.

Ex lib. 4. de sym. cau.

Si quinta spinæ verte

affecta est, eorum manus omnino, & sensum, & motum amittunt. Quibus verò sexta, iis non in totum sentiendi mouendíque facultas [in manibus] perit: quippe primi brachij partes illæsæ seruantur. Id verò multo magis, si septima spinæ vertebra fuerit affecta. Octauæ vertebræ affectus perquam exiguam, hac verò inferiorum nullam penitus noxam manibus inducere possunt. Maximam verò noxam ex læsa hac vertebra sentiunt, thorax, & reliquæ partes inferiores. Itaque nisi hoc pacto ex anatomia, neruorum ad singulas partes venientium principia didiceris, perquam difficilè earum vel sensum, vel motum deperditum curabis, restituésve. Porrò humorem peccantem, ac paralysim commitentem, deprehendes ex propriis cuiusque humoris notis. Causas verò externas, seu euidentes facilè cognosces ex relatu, & iudicio laborantis.

bra afficitur.

Si sexta vertebra affecta est, vel septima.

Iudicia, seu præsagia paralysis.

1 *Paralysis affectus est ægrè sanabilis.*

PRæsagire, ac iudicare potes de paralysi, à quacunque occasione ortum duxerit, déque omnibus neruorum affectibus, quòd ægre admodùm sanabiles sunt. Nerui enim ipsi pauco admodùm natiuo calore participant, qui curationis membrorum opifex est, & causa effectrix potissima. Proindè verissimum etiam est, quod vulgò dici solet, nempe paralysin in senibus perquam difficilè curari: hi enim natiuo calore (qui robur est facultatis nos gubernantis) propemodùm sunt destituti. Quod Hippocrates his verbis expressit: Senibus parùm calidi innati inest. Quam sententiam veram esse testatur Galenus, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam. Tremor & febris si paralysi superuenerint, bonum: febres namque neruorum resolutionibus (vti & conuulsionibus ex repletione) aduenientes, partim quidem superfluam dissoluunt humiditatem, partim verò concoquunt frigiditatem, quæ duæ sunt medicis, in curanda paralysi (vti & spasmo ex plenitudine) remediorum intentiones. Adhæc, paralysis, quæ ab ictu, vel casu non vehementer neruos atterente, contundentéve, excitata est, curationem interdum recipit, vt contingit illi Pausaniæ Syro sophistæ, cuius meminit Galenus in fine libri tertij, de affectorum locorum notitia. Quum enim Romam aliquando venisset,

2 *Senes vix vnquam à paralysi liberantur.*

3 *Tremor & febris si paralysi superuenerint, bonum.*

4 *Paralysis ab ictu, vel casu.*

Pausan. sophista vehicu-

le excidit, unde paralysim in digitis cōtraxit.

dum per viam duceretur, vehiculo excidit, atque in dorsi initio læsus est: vnde secundum duos minores sinistræ manus digitos, atque medij partem mediam, sensum imprimis quidem difficilem habuit, posteà malè curantibus medicis, sensum omnino amisit. Huic autem remedia, quæ illi imperiti medici digitis frustrà adaptauerāt, læsæ parti, hoc est, initio spinæ, Galenus ipse (vbi mali occasionem intellexit) statim adhibere iussit, atque sic vir ille celeriter sanitati est restitutus.

Paralysis ex vehemēti neruorū contusione, vel diuisione.

5 Quæ verò ab insigni, atque effatu digna neruorum contusione vel diuisione, oritur particularum resolutio, prorsus insanabilis est. Soluta enim in illis continuitas nunquam (vt dictum est) perfectè curatur.

Paralysis neruorū respirationi seruiētium.

6 Rectè quidem, & conformiter ad Galeni sententiam, Auenzoar adstruxisse visus est, subitæ mortis periculum imminere, si nerui anhelitus, hoc est, respirationi seruientes, aliquibus vulnerati, aut quouis alio modo insigniter affecti fuerint: in ipsis enim statim perit respiratio. Quo fit, vt præfocati repentè moriantur. Quomodo enim ablata respiratione (quæ actio est vitæ necessaria) diutius viuere possent?

NOTAE paral. curabilis, aut incurabilis.

7 Si membrū resolutum nō imminuatur, nec emarcescat, colórque eius non immutetur, spes aliqua curationis subest. Si verò contabescat, & gracilescat insigniter, colórque natiuus pereat, atque à seipso plurimum euariet, malum portendit.

Paralysis ex vulnere curatio.

IN curanda neruorum resolutione (quæ paralysis dicitur) ex accepto vulnere, vel causa alia extrinsecus incidente oborta, præmissa totius corporis vacuatione, vel per purgantia medicamenta, vel per sanguinis detractionem, vel per vtrunque, vti res exigit: factis item vt decet, humorum in partem resolutam influentium auersionibus, præscriptáque victus ratione congrua (quæ omnia periti alicuius medici consilio fieri debent) topicis remediis aduersus illam sedulo pugnare debet chirurgus.

In curāda paral. diætetica, & pharmaceutica opus esse.

Itaque cum duabus in hoc affectu profligando Therapeutices, id est, curandi facultatis partibus, opus sit: nempe ea quæ victu, & quæ medicamentis, tum intrò assumendis, tum foris admouendis medetur: eam hìc solam curationem exequemur, quæ medicamentis forinsecus admouendis, perficitur: ne qui chirurgiam profite

profitentur, diætetica, & pharmaceutica (quæ peritissimum, & rationalem medicum desiderant) turpiter, & in magnam laborantis perniciem (vt plerique hodie assolét) abutantur.

De localibus remedijs in paralysi ex vulnere adhibendis.

Cæterùm cùm multa variáque præsidia forinsecus in curanda paralysi ex vulnere, aut alia quauis externa causa suscitata, admoueri soleant, vt emplastra, cataplasmata, vnguenta, illitus, fotus, cucurbitulæ, & alia id genus: Guido tamen vno liquore longè optimo, & ad affectum eiusmodi, siue symptoma profligandum, efficacissimo contentus erat: quod quidem ex Ioanne illo Mesue, viro in familia Arabum doctissimo, ac in re medica Euangelista à quibusdam nuncupato, desumpsit, eo loci, vbi de cordis passionibus agit. Eo autem liquore illinere solebat medicus ille Arabs ceruicem, totámque spinam dorsi, atque etiam affectam ipsam particulam.

Liquoris balsamitis Mesuæ dotes.

Confert nanque hoc pacto mirificè roborandis membranis spinalem medullam obuoluentibus, substantiæ spiritali, qua viuimus, neruis quoque, & ossibus. Proinde paralysi, omnibúsque neruorum ægritudinibus, cordis palpitationi, & tremori, atque etiam manifestæ lassitudini, mirè, ac supra humanam opinionē, proficit. Adde, quòd nullum medicamentum eo præstantius inueniri potest, vbi cor celeri, festináve eget refectione, ac refocillatione, si saltem ipsi Mesuę credimus. Cæterùm est quod cum ipso Mesue vehementer admiremur, priscos illos tum medicos, tum philosophos insignes, & rerum naturæ peritissimos, nullam in suis scriptis, eiusmodi inunctionis spinæ, mentionem fecisse, cùm vix aliud tam præstans auxilium inueniri, aut excogitari possit, ad vitæ substantiam conseruandam.

Spina dorsi veluti carina nauis.

Nouisti nāque satis (opinor) ex anatome, spinam dorsi in homine esse veluti carinam nauis, & fundamentum reliquorum ossium, imò verò & principium. Nosti præterea, sub hac veluti solido quodā propugnaculo, & muro tutissimo, dorsalem ipsam medullam cōditam esse, quæ cerebri quidem germen est, & explantatio, durorúmque corporis neruorum principium: per quos velut internuntios, corpus vniuersum transumit, primum quidem, & maximè motum, cum hoc autem etiam & sensum. Adde quòd in spondylis dorsi (qui spinam ipsam constituunt) mira naturæ prouidentia efformata sunt quædam subtilia foramina, per

quæ

quæ vasa, spiritum, & sanguinem deferentia (venæ inquam, & arteriæ) intrò quidem, foras verò, nerui ipsi, sensum, & motum, in corpus vniuersum comportantes, feruntur. Quo fit, vt spina ipsa sit veluti platea, seu via quædam publica, non modò neruorum, sed & venarum, & arteriarum. Proindè & spirituum, ac virtutum. Adhæc non ignoras magnam ipsam venam concauam dictam, itidem & arteriam aortam vulgò nuncupatã, iuxta spinam ipsam totam reptare, sed & partium spiritalium est veluti substerniculum, & (vt quispiam dixerit) veluti lectus aliquis. Atque (vt Mesue inquit) medullam continet veræ * humiditatis. Multas ergo easdemque bonas, atque effatu dignas intentiones cumulabis, ex inunctione ipsius dorsalis spinę, quam veteres ipsi tum medici, tum philosophi, vel prorsus ignorantes, neglexerunt, vel eam nobis inuiderunt, cùm ne verbum quidem in eorum monimentis de ea scriptum inueniatur, vt Mesue testatus est. Porrò liquoris illius tam eximij, atque ad tam multa vtilis compositio, & conficiendi ratio apud præfatum autorem talis est: Recip. myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, spicæ nardi, sanguinis draconis, thuris, mumiæ, * opobalsami, bdellij, carpobalsami, ammoniaci, sarcocollæ, croci, mastiches, gummi Arabici, styracis liquidæ † ana drach. duas, ladani electi, succi castorei, ana drachmas duas semis. muschi drach. semis, terebinthinę optimæ ad pondus omnium: puluerisanda puluerisentur, & omnia misceantur cum terebentina, reponantúrque in furnibulo, seu distillatorio, quod alambicum vocant, & illa ingeniosè ac lento igne vt decet, distillentur: liquorem autem per distillationem sublimatum, vase vitreo forti excipe. Hic liquor proximè accedit ad verum succum balsami. Guido à Cauliaco quandoque huic pretioso liquori addebat herbas dicatas paralysi, & tum generosius, atque efficacius multò (vt ipse testatur) experiebatur auxilium.

** aliàs humanitatis.*

Liquor balsamites Io. Me. longè optimus, et ad multa vtilissimus.

** Alia exẽplaria habent opopanacis.*

† Aliàs ℥. duas semis.

De syncope ex vulnere.

Syncope quid.

Syncope (definitore Galeno lib. duodecimo Therapeutices) est præceps virium lapsus, qui immoderatas euacuationes, ingentes dolores, vigilias, principiorum intemperiem,

periem, atque animi vehementes affectus, sequi consueuit. Ea autem syncope, quæ in vulneribus accidit, magna ex parte creatur, vel ex immodica sanguinis profusione, vel ex vehemẽti dolore. Hanc proximũ esse cognosces, tum ex arteriarum pulsu elanguescente, ac deficiente, tum ex pallido vultus colore, tum ex motu totius corporis ignauo, ac difficili, sed præsertim palpebrarum, & partium extremarum, tanquàm illis erigendis, aut attollendis non possit virtus motrix sufficere: sed & frigidi, circa collum maximè, & faciem, sudores, syncopen iam pulsare fores testantur, symptoma sanè minimè negligendum. Quandoquidem celeriter interdum hominem rapit, estque quasi via ad mortem, imò (vt vulgò dici solet) est veluti quædam parua mors. Proindè summa cura adnitendum est, ne in hoc tam periculosum symptoma vulneratus incidat. Ergo laborantem quibus poteris modis consolator. Hominum turbam ne suo anhelitu cõclaue nimis excalfaciant, & laborantem sua præsentia deterreant, procul arceto. Sed & antequàm ea prematur qui vulneratus est, panis frustulum, vino optimo, aquæ rosaceæ momento, diluto, illi sugendum exhibeto: atque etiam vt ex vino ipso modicum quid bibat, ipse iubeto. Vinum nanque omnibus syncope vexatis vtile est, vt libro duodecimo Therapeutices his verbis Galenus annotauit. Vinum tamẽ, quod & calidum naturâ sit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus quos syncope malè habet, offerre cõueniet. Cõstat autem, ex vinis ea deligenda esse, quæ & flauo sint colore, & substantia tenui, & ætate, vetera. Talia nimirum & boni odoris continuò fuerint. Cæterùm amara præ vetustate, vina ne sunto. Porrò si iam syncope, qui vulnus accepit, vexetur, eius faciem aqua rosacea, vel frigida, vel vtriusque mixtura, adiecto etiam aceti (si placet) momento irrorabis, ac etiam ipsa validè in illam, laborantis faciem dico, proiicies: aut saltem naribus aquam rosaceam, & acetum admouebis, vt scilicet suaui eorum odore, animam illorum recrees. Pilos, nasum, & aures vellito, extrema fricato, alapis illorum genas cedito, & proprio nomine alta voce illos vocato, ac cætera facito, quæ in hoc symptomate medici fieri præcipiunt.

Syncope in vulneribus vnde.

Syncope proximè instātis notæ.

Syncope parua mors.

Quibus remediis syncope occurratur.

Vinũ omnibus syncope vexatis succurrit.

Vini in syncop. electio.

Si iam syncope præsens sit.

De desi

De desipientia, seu delirio accidente in vulneribus.

Delirium quid, & vnde nascatur Cano. 3.

OMne delirium (vt Galenus ait libro quinto de symptomatum causis) deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis, aut cerebri intemperie ortum habens. Interpreti Auicennæ alienatio dicitur. Porrò tametsi eiusmodi desipientiæ, seu mentis alienationes, symptomata sint modò primogenia, id est, primario, ac proprio cerebri affectu euenientia, modò secundaria, hoc est, cerebro compatiendi societate, seu (vt dici solet) per consensum laborante. Hic tamen nunc, de solo eo delirio, quod consortij lege, seu per consensum accidit in vulneribus, & percussionibus articulorum, sermonem faciemus. Talia nanque vulnera (vt superius diximus) doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum adferunt. Cæterùm eiusmodi symptomatis (delirij inquam in cacoëthis vulueribus euenientis) generatio persimilis est ei, quæ per suffusiones oculorum accidit, à ventriculi dispositionibus ortum trahentes, vt Galeno visum est libro tertio de locis affectis. Quemadmodum enim ventriculus cerebro suas affectiones cõpatiendi quadam societate trãsmittit, idque propter neruorum a cerebro, ad os ventriculi descendentium magnitudinem, per quos etiam sensus huic paticulæ, quàm vlli reliquarum corporis partium acutior est. Ita quoque neruosis partibus inflãmatis, cerebro noxa promptissimè communicatur, atque ex illis promptius, quam ex aliis quibusuis partibus deliriũ superuenire solet, idque ascendente ad caput interdum per continuas partes, solo calore: interdum verò spiritu vaporoso, vel fumoso, aut fuliginoso. Hæc autem omnia, quæ sic delirium, aut phrenitidem inducunt, siccandi pollent facultate Auicennæ: quippe, quæ multo, eodémque acri calore participẽt. Quo fit, vt delirantes irrequieto ferè motu agitentur. Vnde Galenus libro decimotertio Therapeutices ad hunc modum ait: Ergo cùm humor qui in capite redundat, frigidus est, insensibilitas, immobilitásque hominem opprimunt. Cùm calidus est, perpetuus potius motus, vnà cum rationis noxa. Accidit enim (veluti demonstratum in libris de his est) ex frigore, segnitia: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, dementia.

Li. 4. The.

Causa delirij in vulneribus.

Neruosis partibus inflãmatis delirium accidit.

Deliriũ ex siccitate fit.

Delirij

Delirij ex vulnere curatio.

SI delirium, seu mentis perturbatio, post vulnus acceptum, hominem apprehendat, huius rei gratiâ statim accersendus & consulendus erit peritus aliquis medicus, qui potu, frictionibus, & deligaturis partiũ extremarum, & maximè pedum, ac tibiarum, clysteribus quoque huic rei accommodis, fumos, ac vapores vitiosos, à capite deorsum protinus reuellere studeat, vt rectè præcepit Auicennas, itidem & cæteri, qui hac de re scripserunt. Quod autem ad chirurgum attinet, læsæ particulæ dolor ex toto (si fieri potest) sedandus est. Vtile est etiam alapis genas laborantis percutere, vt ipse ad mentem, seu ratiocinandi facultatem redeat. Galenus libro decimotertio Therapeutices caput delirantium in principio perfundendum esse oxyrhodino, pulchrè nos admonuit. Vapores enim, & humores à capite tũc repellẽdi sunt. Cùm verò in summo incremento sunt deliria, perfusiones ex papauerum capitibus (consilio eiusdem) applicabimus. Odorem quoque ex rebus frigidis naribus obiiciemus, ac nares ipsas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illinemus. Quippe sopire (inquit) ac stupefacere principem facultatem oportet, cerebrum scilicet, quod supramodum incaluit, refrigerando. Sanitati magna ex parte restituuntur Auicennæ, qui per dies aliquot, radicem bryoniæ, id est, vitis albæ, vel bibũt [ex liquore aliquo refrigerante, & humectante] vel cum cibo quopiam eius saporem obtundente comedunt. Cæterùm de pruritu, duritie, atque impotentia læsæ particulæ, quæ interdum vulneratis accidunt, suo loco alibi dicetur.

Vapores à cerebro auertendi.

Dolor sedãdus.

Caput delirantiũ oxyrhodino perfundẽdum.

Cerebrũ refrigerandũ

Radix bryoniæ.

De vulnere in carne accepto, & eius differentijs.

CAP. V.

VLnus propriè Galeno libro tertio methodi medendi, vnitatis est solutio, ex vulnerando in carnosa parte relicta, eadémque (vt recentiores addiderunt) cruenta, & citra putrefactionem: hic autem vulnus latius accipimus, nempe pro recenti plaga non modò in carne, sed etiam in neruis, venis, arteriis, tendonibus, mẽbranis, cartilagine, & ossibus facta. Itaque primùm de eo vulnere quod in carnosa substantia acceptum est, edisseremus.

Vulnus quid Gale.

Vulnus quid apud recentiores chirurgos.

Cæterùm

Diuiſio vulneru.

Cęterũ eiuſmodi vulnus aut ſimplex eſt, & citra ſubſtantiæ deperditionem, aut cum aliqua ſubſtantiæ amiſsione. Vulnus ſimplex, & quod ſine deperditione fit ſubſtantiæ, aliud profundũ: aliud ſummo tenus factum, ſeu in ſummo reſidẽs eſt: aliud verò vtriuſque particeps, vt cum pars vna diuiſionis per lõgitudinẽ factę, altè deſcẽdit, altera in ſummo corpore hęret, quod inęquale Galeno dicitur: aliud itẽ magnũ, aliud paruũ tum dicitur, tum vero eſt. Quę omnes differentiæ à quãtitate: ſeu ſpacio diuiſionis ſumptæ ſunt. Vulnus quod cum deperditione eſt ſubſtantiæ, aut fit cum amiſsione cutis ſolius, aut cũ ablatione cutis, & carnis ſubiectæ ſimul. Porro eiuſmodi vulnera, vel ſimplicia ſunt, & ſine vllo affectu, aut ſymptomate: vel accidentia habent, quæ rationẽ cauſæ nõ obtinẽt (tunc enim vlcera dicerẽtur difficilè ſanabilia, de quibus in ſequentibus dicetur) ſed ſolùm rationẽ habent ſine quo nõ, vt ſuperiùs annotauimus ex Gale. lib. 4. Therap. Cuiuſmodi ſunt intẽperies, dolor, phlegmone, pruritus, & alia pauló ante cõmemorata. Non magnoperè autẽ curo, ſi prædictę huiuſmodi differentiæ, diſpoſitiones aut affectus dicãtur potius, quam differẽtiæ, vel cõtrà. Quanquã Gal. lib. 3. methodi medẽdi anxiè ſatis diſquiſiuerit, quænã ſint propriæ vlcerũ, ſeu vulnerũ differentiæ, & quę aliorũ affectuũ complexiones. Hoc enim parùm nũc mihi cõferre videtur ad vulnerũ curationẽ. Commoda nãque morborũ curatio, nõ ex nominũ, ſed rerũ rectã opinione cõtingit: vt ſcribitur primo methodi medẽdi. Cæterum de cauſis, ſignis, & iudiciis vulnerum, quatenùs vulnera ſunt, abundè ſatis in pręcedentibus dictum eſt, in capite ſcilicet vniuerſali. Proindè iis prætermiſsis, vulnerum in carne acceptorum curationem iam aggrediemur.

Curatio vulnerum ſimplicium, in carne ſummotenus acceptorum.

Specialis præcipuáque intẽtio curãdi vulneris in carne accepti, vna eſt.

Vlnerum eiuſmodi curatio, præter iam dictas quatuor, quinque intentiones communes, vnam ſpecialem, præcipuamque habet, nempe ſanguinis profuſionem cohibere. Quod ſanè intelligendum eſt, nempè ſi nimis immoderatè, atque affatim effundatur, vt rectè interpretatus eſt Auicen. Satiùs enim eſt (inquit) ipſum fluentem ex vulnere ſanguinem, non omninò, ac ſtatim ſupprimere, ſed ſi nimis abundè prorumpat, eius

duntaxat

duntaxat impetu moderate infrenare oportet. Moderata nanque sanguinis ex recenter accepto vulnere vacuatio, non parum sæpe multis profuit. Quandoquidem & phlegmonas, & obstructiones, & febrem subinde fieri prohibuit. Quæ quidem symptomata, atque id genus alia, vulneribus (nisi diligenter prouideris) superuenire, ipsiúsque solutæ vnionis consolidationem, & curationem magnoperè impedire consueuerunt. Atque illud fuit Hippocratis præceptum, quod & à Galeno refertur, & approbatur libro quarto methodi medẽdi: Fit enim (inquit Hippocrates) effluente sanguine vulnus siccius: proinde & sanius. Nam siccum (vt idem ait) sano vicinius est, humidum verò non sano. Porrò si tantus fuerit ruentis sanguinis impetus, vt cum iis, quæ sistẽdo sanguini in vulneribus communiter admoueri solẽt, cohiberi non possit, iis remediis supprimendus erit, quæ in capite de vulneribus venarum postea dicentur. Ceterùm tametsi in genere dictũ sit, quomodo curandorum vulnerum intẽtiones perfici debeant, modus tamen specialis, quo in carne perfici debeant in sequentibus dicetur. Huius autem inuentio habetur ex differentiis vulnerum suprà commemoratis, ad hũc modum. Vulnus illud simplex dicitur, Galeno, Hippoc. & aliis medicis, quod solum cõsistit, hoc est, quod sine deperditione est substantiæ, nec vllum alium affectum, aut symptoma adiunctum habet. Vulnus igitur simplex non erit, si quæ vulnerata est particula fluxione vexetur, si malo succo vitiosa sit, si omnino extra naturalem temperiem fuerit, si vlla cauitas adsit, si aliqua cutis amissio facta fuerit. Itaq; vbi simplex vulnus quódque solum consistit in carnosa particula, non adeo saltem magnum incidit, dissidentium labiorum cõmissionem, seu coniunctionem, quæ sola decenti fit ligatura, vinculo scilicet ex duobus initiis circundato expostulat Galeno libro tertio Therapeutices. Quæ enim (inquit de simplici vlcere loquens) dissident, atque inuicem distant, si in idem adamussim componas, citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescunt. Nempe sicuti in cauis vlceribus, vt caro producatur, ita in simplici vlcere, vt oræ ipsæ secum coalescant, atque agglutinentur, sola certè natura causa est. Diductorum igitur labrorum coitionem, seu agglutinationem præcedit ne-

Hippoc.

Quid vul. simplex, & quæ sit eius curãdi ratio.

Vulnus nõ simplex.

Vul. simp. postulat tãtũ agglutinationem.

Gal.

cessario, ipsorum cõiunctio, atque in idem adductio. Idem omnino de hac re sentit Razes, quod & Galenus: vsus tamen communis obtinuit, vt recentibus huiusmodi vulneribus oui candidum (quod albumen vocant) aliquandiu agitatum, & leui stupa exceptum admoueatur. Nec abs re profectò, cum & sanguinis profluuium supprimat, dolorem sedet, refrigeret, & phlegmonas fieri prohibeat, non solum in oculis, sed & in omnibus locis exulceratis: vt Galenus est autor libro vndecimo de simplicium medicamentorum facultatibus. Ante omnia verò cauendum est, ne dolor incidat. Quandoquidem dolor (vt iam sæpe dictum est) & fluxionem proritat, & phlegmonem excitat. Quomodo autem dolorem sedare oporteat, in præcedentibus satis est explicatum. Porrò eiusmodi oui candidus liquor, ante tertium diem amoueri non debet. Nam vt Galenus ait parua vulnera eiusmodi naturæ sunt, vt post orarum adductionem, & commissionem, seu coniunctionem, vnius diei, aut duorum dierum spatium adhuc requirant quo proba fiat vnio, & agglutinatio. Quòd si vulnus hoc pacto non adglutinetur, curandum erit, vt in sequentibus paulo post dicetur.

Oui candidum, quare vulnerib. admoueatur.

Lib. 3 The.

De vulnere magno, percußim diuiso, in summo residente, hoc est, superficiali, & minimè profundo, in quo non sola sufficit deligatura ad oras ipsius applicandas, & coniungendas.

SI vulnus in superficie corporis acceptum, ad tantam magñitudinem percussim cæsímve diuisum est, vt sola deligatura oræ ipsius nec adduci, nec cõmitti possint, sutura aut fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας vocant) eas ipsas disiunctas oras adducendas, & coniungendas esse, præcepit Gale. libro tertio methodi medendi. Atque hac sola partium dissidẽtium coniunctione vulnus glutinatur. Apud recentiores tamen chirurgos fere omnes inualuit consuetudo, vt his vulneribus apponatur puluis ruber, quem incarnatiuum, & cõseruatiuum vocant. Recipit autẽ partes duas thuris, & sanguinis draconis partẽ vnam. Albucasis addit tres partes calcis viuæ. Cuius sententiæ suffragatur & Lanfrancus. Guido autem loco calcis viuæ bolum Armeniam adiicit. Halyabbas verò santalos apposuit. Sunt qui puluerem hũc rubrum appellatum, labiorum vulneris aggluti

Medicamẽtum cruentis aptũ vlceribus.

agglutinatiuum, & suturæ conseruatiuũ, hoc modo componunt. Recipe boli Armenij, terræ sigillatæ, singulorum drach. sex, thuris, masticheѕ, sarcocollæ singulorum drac. duas semis, myrrhæ, aloës, singulorum drachmam vnã semis, tragacãthi pisti, sanguinis draconis, singulorũ drachmam vnam farinæ hordei, farinæ fabarum, singulorum drachmam semis. Sed interim summoperè cauendum est, ne vel pilus, vel oleum, vel quidpiam aliud in medio adductorum labrorum vulneris interuenerit. Nam tũc eiusmodi vulnus sola dissidentium partium cõiunctione glutinari non potest. Hæc enim quæ sic interiacẽt, iam vnionem dispescunt, & earum quæ copulandæ sunt partium, coalitum impediunt. Ex prædictis autem singula, cum oui candido liquore agitari possunt, donec in corpus vnum coëant: quod glutinis instar lentescat. Postea verò stupis leuibus excipiendum erit medicamentum, & ita vulneri admouendum, supra quod & aliæ stupæ solo oui albo imbutæ, & intra pannum lineum eodem madefactũ liquore, inuolutæ apponẽdæ sunt. Sed & supra vulnus nulla alia intercedente materia, pannus aliquis tenuis prædicto imbutus liquore, admoueri debet, ne scilicet dum remouentur stupæ, suturæ iam factæ puncta abrumpant, aut dilacerent. Quòd si loca circum vulnus adiacentia, rosaceo inungerẽtur, factum bene existimauerim. Hoc pacto enim læsam particulam à dolore, & inflammatione vindicabis. Qualis autem sutura, aut deligatura, quales item puluilli ex eiusmodi stupis facti, hisce vulneribus percussim cæsímve in superficie acceptis, atque in conspectu apparentibus, conueniant, & quo pacto fieri debeant, in precedentibus abundè satis dictum est. Cæterùm primus eiusmodi apparatus vsque in diem quartum mutari non debet, nisi fortè dolor aliquis vehemens superueniret, aut symptoma aliquod molestum incideret. Porrò si post quartum diem transactum vulnus nõ coaluerit, vino aliquo styptico calente abluendum erit. Deinde stupæ prædicto vino imbutæ, & expressæ supra vulnus ipsum apponẽdæ, & alligandæ erunt, quas & quotidie mutare oportebit. Intra enim dies paucos hoc modo vulnus agglutinabimus, & persanabimus, Galeno etiamnum attestante, libro quarto Therapeutices: vbi Thessalum arguit, qui vulnera in

Cauendum ne quid labru vulneris intercedat.

Quæ cruento vulneri primũ apposita sunt, ante diem tertium, remoueri nõ debent.

Quæ post quartum diem fieri debeant.

multos menses, & interdum in annum, aut etiam longius tempus protrahebat, & incurrere sinebat, quæ alioqui paucissimis diebus, vt sex, aut plurimum septem, curari potuerant.

Primus apparatus.

Itaque primus apparatus rectè decentérque fit, cùm ouorum candido liquore, & puluere illo rubro, cuius paulò antè meminimus. Hic enim & sanguinis profluuium infrenat, atq; inhibet, dolorem sedat, & phlegmonem creari vetat.

Secũdus apparatus.

Vinũ optimum vlceri medicamentum.

Secundus verò apparatus, optimè fit, cum vino, vt suprà dictum est. Vinum nanque (vt Galenus ait libro tertio methodi medẽdi) omnis vlceris, qua vlcus est [id est, quod citra aliam cum ea implexam dispositionem reluctantem consistit] optimum est medicamentum. Quod hac sequẽti ratione conuincitur. Vulnus omne, qua vulnus est, siccari, atque adstringi desiderat, præsertim si magnum extiterit. atqui vinum, quale suprà est memoratũ, nempe subaustérum, hæc duo commoda præstat vulneri. Vinum igitur omnis vulneris, qua vulnus est, optimũ est medicamentum.

Gal. libr. 3. meth. me.

Maior est Galeni, libro nuper citato, vbi ait: quòd eo tempore, quo diuisæ vlceris, seu vulneris partes, ritè sunt coniunctæ, medicamento opus est, quod particulam siccet, & modice adstringat, vt & si qua sanies iam subsit, hanc consumat, & si qua in vacuum locum fluxura est, hanc prohibeat. Proindè medicamentum glutinatorium plus siccet, oportet, quàm quod carnem producit: nempe ordine secundo. Minor verò ita deducitur. Vinum, vt Galenus est autor libro octauo simplicium medicamentorũ, ex secundo ordine est excalfacientium: sed quod admodum vetus est, ex tertio, sicut mustũ quod vocant, ex primo: caliditati autem eius, proportione respondet siccitas. Proindè vinum ipsum pro naturarum, seu facultatum, quibus ratione ætatis pollet, diuersitate, desiccat, & agglutinat: nõ autem humectat, & refrigerat (extrinsecus saltẽ admotum) vt Theodoricus falsò existimabat. Atq; id ipsum est, quod Galenus refert libro quarto Therapeutices, ex senioris Hippocratis sententia inquiens: Vlcera madefacere, id est, abluere, quæcunque ea fuerint, nisi vino nõ oportet. Tum causam subiiciẽs, ait: Nam siccum sano vicinius est, humidum verò, non sano. Hinc Arnaldus dicere solebat, quòd cruenta,

Vinum pro ætatis ratione, diuersa pollet facultate.

Hipp.

cruenta, & recentia vulnera, aqua ardēte (quam & aquam vitæ nūcupant) abluta, celerrimè ad sanitatem perducuntur: quippe quæ insigniter desiccet. Post hāc autem ablutionem, quidam infrà scriptum puluerem (qui in hoc casu magnæ est efficaciæ) vulneri inspergunt. Recipe myrrhæ drachmas tres, aloës hepaticæ drachmas quatuor, thuris drachmas duas, misce, & fiat puluis. Sūt qui post amotionem primi apparatus, emplastra, & vnguenta admouent, quæ in promptu ad hanc rem parata habēt, ac statim stupas superponunt. Galenus autem in re proposita, plurimi facit emplastrum, quod nigrum appellauit: Auicēnas verò vnguentum de lino, quod tamen magis dicatum est carni regignēdæ, quàm agglutinationi labiorum vulneris. Guido à Cauliaco in hac re vti consueuerat vnguento, quod constat prædicto puluere rubro, remixto cum terebinthina lota. Quidam verò terebinthinam ipsam, cum prędicto puluere commixtam, & (vt dicūt) incorporatā, statim per initia cruētorum vulnerum admouent, atque in diē quartum relinquunt. Hæc enim oras vulneris coire facit, & suturam eo nomine conseruat. Sed horum omnium, atque aliorum multorum ad hanc rem pertinentium formulæ, & compositiones in antidotario describentur.

Aqua vitæ. *Puluis optimus.* *Emplastrū nigrum.*

De vulnere profundo, & occulto, sine amißione substantiæ, in carne accepto.

VUlnus in profundum penetrans, & reconditum subinde sutura, & decenti ligatura curationem recipit. Si autem hoc modo curari nō possit, vel scilicet quia partes, quæ disiunctæ sunt, exactè ad imum vsque (ob nimiam diuisionis profunditatem) sibi coniungi non possint, vel potius quia in fundo collecta sit sanies, aut pus, cui nullus patet effluxus, ipsum per effluxionem, Galeni consilium sequuti, curabimus. Ipsam verò effluxionem, tum ex eiusdem, tum ex contrarij loci diuisione, & situ seu figura partis accommoda amoliemur. Porrò situm partis vulneratæ accommodum, seu congruam positionis figuram intelligimus, quando plagæ hiatus, quem orificium vocant, semper deorsum spectat, fundum verò sursum, ita vt sanies ex ipso vulnere prona, & libere effluat. Itaque si vulneris figura non ad superiora extenditur: sed ad ima vergit, nec sutura, nec fibulis, nec deligatura partes dis-

Vulnus quando per effluxionem curandum.

Sectio in parte opposita quãdo facienda.

iunctæ, omni ex parte adamussim committi: ac sibi applicati possint, atque in profundo sistatur sanies, nisi prius ad effluxum ipsius vitiati humoris, feceris sectionem, nihil vnquam proficies, siue carnem generare, siue agglutinare volueris. Vbi verò conuenientem positionis figuram vulnus in parte laborante seruauerit, siue id ex natura vulneris, siue ex industria contingat, sectione noua opus non est: vt libro secundo ad Glauconem Galenus nos edocuit. Itaque refert eo loci se sinum in coxa enatum, figura ad ima vergente, sine vlla ex aduerso diuisione curasse. Cùm enim sinus ipse versus genu quidem terminaretur, os verò altius circa mediam scilicet femoris regionem consisteret, iussit molle ceruical popliti laborãtis subijci, vt inferiorem situm haberet inguen, quàm genu. Hac igitur conueniente positionis figura in læsa parte seruata, facilè per os, ichores, & purulenta colluuies, elabebantur, & effluebant. Idem quoque & in brachio fieri potest. Quandoquidem si os vulneris ad partem superiorem vergat, ita brachium collocandum erit, vt ipsum orificium deorsum spectet. Atque tum sine alia facta ex aduerso sectione, vulnus poterit ad sanitatem perduci. Non secus quidem ac si os prope cubitum esset, vulnere in superiora tendente. Quòd si hac conuenienti situs figura, particula læsa collocari non possit, nec ex vulnere ipso sanies elabi, ex aduerso sectio moliẽda erit. Quod & hac sententia iterum Galenus confirmauit circa finem libri tertij methodi medendi. Si vulnus (inquit) cauitatem altè reconditam, sub cute habet, cõsiderare oportet, verum ea in superiore parte sit, ita vt sanies ex ea prona effluat: an in inferiore, sic vt illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est. Cui verò non est, huic ipsi moliamur effluxum oportet. Eius autem effluxus moliẽdi duplex ratio est, vbi exprimẽte deligatura nihil promouemus, aliàs tota cauitate dissecta, aliàs in fundo tantùm aperta. Quando verò harum alterutra sit ineunda, docebit tum locorum ipsorum natura, tum verò vlceris magnitudo. Si nanque ea loca ipsa dubiam, seu fallacem, ac periculosam, sectionem faciant, & vlcus magnum fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contrà se habeant, præscindere, seu diuidere præstat. Deligatio verò eius incipiat quidem (vt dictum est) supernè, finiatur infrà,

Sinus in femore curatus, citra vllã ex aduerso sectionem.

vbi scilicet patet effluxus. Hactenus Galenus. Cæterùm in tali diuisione quæ ex aduerso fit, Brunus syphunculos, hoc est, tubos, siue turundas concauas (quas cannulatas vocant) ex vtraque parte imponit. Guido verò dum hanc moliebatur sectionem, solebat vti setone (vt vocant) quia melius (inquit) sordes deterget, & totum pertransit spatium, minorémque infert dolorem. Ipsum autem intromissorio ad formam acus facto immitebat, vel hastulam ligneam in cauum vulneris imponebat, & super eam tutius sectionem faciebat. Deinde sectione facta, mundificatiuum aliquod medicamentum leui stupa, aut panno exceptum, superponebat, quod bis in die mutabat.

Brunus.

Guido.

De cauo vulnere, cum amissione substantiæ cutis vtriusque, & carnis subiectæ tantùm, non etiam ossis

CAPVT VI.

IN cauo vulnere non ipsa modò periit cuticula (quam Græci epidermida vocāt) verùm etiam reliquę cutis suppositæ, natura vniuersa, & subiectæ carnis portio aliquando non exigua. Quo fit vt geminus in eo curandi finis sit propositus, vnitio scilicet & repletio: quoniam & affectus geminus est: nempe vlcus siue vulnus, quod est vnitatis solutio, & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia est contracta. Itaque continui diuortium, vnitionem, cauitas repletionem desiderat. Verùm enim verò quoniam in proposito vulnere vnire non possumus, quæ dissident, nisi prius cauitatem impleuerimus, ordinem curationis, à cauitatis impletione ordiri necesse est. Omnis nanque quæ præter naturam est cauitas, impleri postulat: quare & quæ in carnosa etiam accidit parte. Ipsa verò impletio inueniendorum remediorum finis, quo tenditur, est, quem vel idiota, vel priuatus quisque etiam nouit. At verò vt quæ impleant, inuenias, & multa ratione opus est, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Longè itaque à scopo aberrant, qui vnum id sibi ad cauum vlcus sanandum satisfacere putant, si sciant quòd carne est implendum. Non enim in hoc curandi ratio consistit, imò in eo inueniendo quod carne sit impleturum.

Vera Hippocratica methodus sanādi caui vlceris.

Duæ indicationes vniuersales proponuntur, in curando cauo vulnere.

Lib. 3. ther.

Cæterùm particulares indicationes, ex quibus inuenirę

Quatuor indicationes particula

[...]res in curãdo cauo vulnere proponuntur.

licet, quæ cauitatem vulneris impleant, sunt quatuor.

(1 Prima ex ipsius vulneris substantia sumitur.

(2 Secunda ex ipsius ægri temperamento, non corporis modò vniuersi, sed etiam afflictæ particulæ.

(3 Tertia ab iis, quæ coniugata, & annexa dicuntur, cuiusmodi sunt particulæ laborantis intemperies, & circundantis nos aëris temperies.

4 Quarta ex contrarietate indicationum, vt cùm læsa particula contrario est temperamento, cum toto, hoc est, cum corpore vniuerso. Talis siquidem ordo indicationum statuitur à Galeno libro tertio methodi medendi, in curandis vulneribus omnibus, ne dum in cauo. Porrò nomine indicationis substantiæ vulneris, hoc loco inaudiuntur indicationes differentiarum maximè propriarum ipsius vulneris: de quibus abundè suprà disseruimus, & in sequenti tractatu, qui de vlceribus inscribitur, locupletius adhuc differemus.

Prima indicatio.

1 Itaque prima sanandi caui vulneris indicatio, nobis insinuat, carnem eadem specie cum ea quæ periit, regignendam esse. Impleri enim non poterit, quod cauum est (vt prima curandi indicatio vniuersalis postulat) nisi substantia omnino similis ei quæ periit, regignatur. Atqui carnis gignendæ materia sanguis est: opifex verò, seu effectrix causa, ipsa natura. Verùm non satis est sanguinem dixisse, nisi etiam & bonum (inquit Galenus) addiderimus. Erit autem sanguinis qui influit, & ex quo regignenda caro primordium habet, bonus, si nec qualitate, nec quantitate vitiosus fuerit. Sed nec satis etiam hoc loco fuerit naturam dixisse, nisi etiam quorum natura, sit adiectum, & vbi. Cõstat autem, quòd subiectorum corporum, quibus superinduci caro debet, natura ipsa gignendæ carnis opifex est.

Sanguis bonus, materia est gignẽdæ carnis.

[N]atura subiectarũ particularum [o]pifex est [c]arnis regignendæ.

Porrò rationem opificis habere non poterit natura subiectarum particularum, quibus deficiens caro restituenda est, nisi iustum, & minimè vitiatum calidi, frigidi, humidi, ac sicci temperamentum obtineat. Siquidem ex horum temperatura, cuiusque corporis natura consistit. In omni igitur cauo vulnere, duo illa primùm consideranda sunt: nempe quod subiectum est, iustáne temperie sit, id est, an secundum naturam se habeat. Et præterea sanguis qui influit, bonúsne, an modicus sit.

[I]n omni ca[u]o vulnere [d]uo spectã[d]a.

Fingam

Hypothesis.

In carnis generatione, duplex prouenire solet excrementum.

Sanies. *Sordes.*

Medicamentum carni producendæ idoneum.

Fingamus igitur & sanam esse partem subiectam, atque afflictam, & sanguinis (qui gignendæ carnis materia est) confluxum citra vllum vel in quantitate, vel qualitate vitium. Iis sanè ita se habentibus, nihil est prætereà quod obstet, quominus prima carnis generatio prosperè contingat, ídque nullius externi medicamenti ope. Quippe causis ambabus vnde nascitur præsentibus, nullóque extrinsecus quod impediat, obstante, non potest prohiberi carnis generatio. Verùm in ipsa primæ carnis generatione duplex (vt Galenus ait) prouenire excrementum necesse est: alterum quidem crassius, alterum verò tenuius. Quod & in omni qualitatis alimenti mutatione contingere solet. Hoc autem (tenuius inquam) in vlceribus recentibus, quæ hîc vulnera appellamus, Latinis sanies, Græcis ichor nominatur. Illud verò (quod crassum est scilicet) nobis sordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vulnus humidum redditur, ex crasso sordidum. Eóque duplicibus medicamentis eget, vtique vt humidum est, siccantibus, vt sordidum, expurgantibus. Ergo cùm nullo vnquam tempore natura cesset, certè nec tempus vllum erit, in quo non ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tempus vllum erit, in quo non vtrunque medicamenti genus desideretur: vtique & quod siccet, & quod expurget. Verùm non satis adhuc fuerit, cuiusmodi quidem genere esse medicamentum debeat, inuenisse, vt iam Hippocratica veráque methodo, inuentum est, sed & species aliqua inuenienda est, quæ eiusmodi vulneri sit accommoda, & statuto ordine gradúve circumscripta vt carnem producere possit. Non omne nanque medicamentum quod siccandi, & detergendi pollet facultate, carni producendæ est aptum, sed quod modicè: nempe primo ordine tum siccare, tum detergere possit. Quippe quod super hunc fuerit, ita, vt non modò humoris qui influit, redundantiam cõsumat, sed etiam affluentem sanguinem populetur, id refici carnem (vt Galenus inquit) ceu materiem eius absumens prohibebit. Itaque præsenti negotio aptissima sunt, thuris lachryma, & hordeacea, & fabacea, & erui farina, & iris, & aristolochia, & cadmia, & panax, & pompholyx, quæ vulgò tutia dicitur. Omnia verò hæc tum maioris, minorisq; discrimine inter se diffident, tum

alia eorum simplices qualitates vincẽtes habent, alia compositas. Siquidem aristolochia, & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis calent: hordeacea fabarúmq; farina, multo his minus siccant, nec vllũ calorem obtinent. Thus modicè calet, minus tamẽ illis siccat: adeò vt quasdã corporum naturas omnino non siccet. Erui farina, & iris, horum, atq; aristolochiæ, & panacis, mediũ locum tenent.

Ex 3. method.

2 Secunda indicatio curandi vulneris caui, quæ (vt suprà dictum est) tum ex corporis totius, tum ex particulæ laborantis temperamento sumitur, insinuat nobis medicamenta, vel calidiora, vel frigidiora, vel humidiora, vel sicciora, ipsi vulneri esse admouenda: nempe pro natura, ac temperamento, & totius, & afflictæ particulæ. Scire nanque licet (vt Galenus ait) duas esse primarum indicationum differentias, quarum vna ab eo, quod secundùm naturam se habet, altera verò ab eo, quod prǽter naturam est, sumitur. Porrò quod secũdum naturam se habet, sui custodiam indicat, & propterea quæ similia sui sint, postulat. Quòd verò præter naturam est, sui ablationem desiderat: proinde & contraria requirit. Perit enim quidque in cõtrarium, & à contrario. Igitur vulnus quidem (quia præter naturam est) quo est humidius, eo sanè medicamento, quod magis siccet, indiget. Corporis verò natura (propterea quòd secundùm naturam est) quanto est humidior, tanto, quod minus siccet, medicamentum postulat. Proinde, si qua sunt in diuersis corporibus vulnera vlceráve, quibus par adsit humiditas, quod in sicciore corporis temperamento consistit, vtique magis siccari postulat, quod in humidiore, hoc sanè minus, quo natura (inquit Galenus) naturæ interest. Siquidem productam carnem, ei quæ præfuit, similem esse oportet. Vbi igitur pristina siccior fuit, nouellam quoque sicciorem fieri conueniet. Quare vberius hæc siccari postulat: quantóque magis sicca fuerit, tanto quod admouetur medicamentum, magis siccam facultatem habere debebit. At in humidiore natura, tanto rursum iis quę minus siccent, medicamentis est opus, quanto caro ipsa minus est sicca. Quò fit, vt thus (quod cum temperatis, & mediis naturis consentit) in quibusdam, tum vlceribus, tum naturis, pus quidem mouet, carnem non producit: in quibusdam etiam carnem producit. In humidiore nanque natura siccare,

Secũda indicatio curandi caui vulneris.

Duas esse primarum indicationum differentias.

Li. 3 meth. meden.

Thus in quibus, tũ naturis, tũ vulneribus carnẽ producat.

siccare, & producere carnem potest, in sicciore non potest, imò humectat, ac superatur à natura, proindè & putrefacit. Præterea in modicè humidis vlceribus, tum recentibus (quæ hîc vulnera & plagas appellamus) tum diuturnis, & iam inueteratis, carnẽ efficere potest, quippe quòd moderatè desiccet. In iis verò, quæ præhumida sunt (quòd non satis desiccet) prorsus non potest.

Tertia indicatio nobis insinuat inueniendum esse remedium, quod proportione, & statuto quodam ordine gradúve, ipsis affectibus, qui simul cum ipso vulnere incidunt, respondeat: illósque ipsos affectus prius summouendos esse, quàm ipsum vulnus carne implere tentemus. Itaque si intemperies vulneri accesserit, atque exulcerata vulneratáve caro, vel prius etiam ex quauis occasione, vel ipso vulnerationis tempore, iusto calidior, frigidiórve sit effecta: vtique medelam exigit, quæ non modò moderatè siccet, sed etiam intantùm calfaciat, refrigerétve, in quãtum subiecta caro à naturali suo habitu recessit. Fieri enim non potest, (inquit Galenus) vt in vlcere, vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio (quæ omnia naturæ sunt opera) rectè vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Quocirca legitimi vlceratarum, seu vulneratarum partiũ temperamenti maior tibi solicitudo erit, quoties eas, vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studes. Itaque congruis, atque opportunis auxiliis, aduersus illos, qui cum vulnere incidũt affectus, pugnare oportet, priusquam vulneris ipsius curationem aggrediamur. Veluti igitur si phlegmone vnà cum vulnere esset, nemo vulnus ipsum, vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere, attentare debet, priusquàm illa discussa sit. Ad eundem arbitror modum etiam, si sine phlegmone sola subsit intemperies, nullum horum fore prius sperabimus, quàm illa sit sanata. Quòd si hæc ita, vt dictum est, se habent, inspici etiam cõueniet circundantis nos aëris temperiem.

3 Tertia indicatio curãdi vulneris caui.

Li. 3. meth.

Siquidem (vt tertio methodi Galenus ait) veluti medicamentum quoddam, is quoque corporibus nostris forinsecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore est, sanationem remoratur. Danda igitur opera est, vt medicamenta excessui [ipsius ambientis] occurrant. Ideóque

Circũdãtis nos aëris tẽperiẽ in curandis vul. maximè spectandã esse.

Hippoc

Hippocrates. In calidioribus anni temporibus, iis, quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidioribus per frigidiora. Adeò (inquit) perpetuò verum est illud theorema, Quæ secundum naturam sunt, similium sibi, indicatiua sunt: quæ præter naturam, contrariorum, si modò saltem illa seruari, hæc summoueri desiderant.

Quæ nomine ambientis intelligantur.

Porrò ambientis nomine hoc loco, & præsentes status, seu anni tempora, & etiam regiones, cum Gall. intelligimus.

4 *Quarta indicatio curandi vulneris caui.*

Quarta indicatio particularis in sanando cauo vulnere obseruanda, sumitur (vt superius dictum est) à contrarietate indicationum: non quidem earum, quæ in diuersis temporibus perficiuntur, sed earum, quæ in vno, eodémque tempore ipsius curationis subinde offeruntur. Vt exempli gratia, si ægri temperamentum iusto sit humidius, particula verò ipsa quæ laborat, siccior, aut contra, quòd hæc sit humidior, & totius temperamentum siccius. Pari modo in calore, & frigore, quòd contrario temperamento sit pars cum toto. Diuersa sanè in his est ea, quæ à patiente particula accipitur indicatio, ab ea, quæ ex ægri sumitur natura. Itaque hæc particularis indicatio, quam quartam in ordine posuimus, insinuat nobis medicamenta, vel humidiora, vel licciora, vel calidiora, vel frigidiora, aut prout res postulabit, media, ac temperata, deligenda esse, quæ ipsi vulneri admoueantur. Statuimus igitur clarioris doctrinæ gratia totum corporis laborantis temperamentum humidius esse, eóque medicamenta desiderare, quæ minus siccent, ipsam verò ægram particulam ex earum numero esse, quæ sicciores sint, qualia sunt ea, quæ minus carnosa conspiciuntur. Cuius generis sunt, quæ circa digitos, & articulos habentur: præterea, quæ circa aures, & nasum, & oculos, & dentes sunt: ac vt semel dicam, vbi crebræ cartilagines, & membranulæ, & ligamenta, & nerui sunt: adeps verò & caro, vel omnino nulla est, vel perquam exigua. In hac siquidem hypothesi, si quanto ægri temperamentum iusto est humidius, tanto particula iusto sit siccior, nec adiiciendum, nec detrahendum pharmaco quicquam est, sed tale adhibendum, quale si vlcus, vulnúsve, in medij temperamenti particula cõsisteret. Sin siccior debito particula fuerit, quàm

Hypothesis ex lib. 3. the.

corporis

corporis temperamentum iuſto eſt humidius, vtique in tantum intendi ſiccitatem medicamenti conueniet, quā-tum particulæ temperamentum, totius temperamentum excedit. Veluti ſi quatuor numeris ſit pars exulcerata medio temperamento ſiccior, ægri verò natura gradibus tribus humidior, manifeſtum eſt particulam, quæ nunc vulnerata exulceratáve eſt, ſiccius vno gradu deſiderare medicamentum, quàm pars quæ ſit temperata cæteris paribus. Sed vt hæc omnia coniectura ſola cognoſci poſſunt, ita longam in hominum naturis, & medicamentorum facultatibus contemplandis, exercitationem poſtulant: nec eſt præterea, quòd de indicationibus, quæ à calido, & frigido ſumuntur dicatur. Quandoquidem ad portionem dictorum intelligi poſſunt. Vidésne igitur clariſſimè, quot huic theoremati ſit opus, qui probè ac certa methodo curare vulnus cauum voluerit.

Epilogus præcedentium.

Nam poſtquam inuentum eſt, humorem omnino huic vitio ineſſe, vtique ſiccans medicamentum parandum indicauit. At quoniam ipſorum ſiccantium quædam magis ſiccant, quædam minus, partim ex vulnerum diuerſitate, partim ex ægri natura, quod expedit, eſt deſumptum. Itaque non modò de corporis natura meditatus ſit oportet, quiſquis commodè, & ex arte ſanare vulnus eiuſmodi ſtudet, verùm etiam diligenter ſpeculationem omnem de medicamentis didiciſſe, tum ſicci humidíque corporum temperamenti notas callere. Adhæc tum ambientis temperies (quæ vtique tum ad præſentes ſtatus, ſeu anni tempora, tum verò regiones extenditur) tum partium naturæ, tum indicationum inter ſe pugnantium contrarietas, eidem conſideranda ſunt. Verùm enimuerò Theſſalus, & plerique alij medici, qui etiam illum hodiè imitantur, iſta quidem nec inquirunt, nec norunt. Sed iuxta prouerbium mali ſutoris modo: vno calopodio omnes calceant, nullo naturarum, aut partium, aut id genus aliorum facto diſcrimine. Cæterum apud recentiores chirurgos in curando hoc vulnere, communis hic modus obſeruari ſolet.

Praxis cōmunis.

Stata iam ſanguinis profuſione, & parte affecta, ab inflammatione, & dolore vindicata, vino calente vulnus abluitur: mox ipſo perluto, ac deſiccato, puluis aliquis carnem regenerans, aut vnguentum aliquod ſarcoticum admouetur.

mouetur. Itaque linamenta iis sarcoticis (quorum libro sexto abunde meminimus) imbuta, aut conspersa, in sinum vulneris demittuntur. Post hæc stupæ aridæ, vel quæ vino maduerint, superponuntur. Ac demum, quæ medicamenta approbè continere possit, deligatura adhibetur: atque æstate bis, hyeme semel duntaxat, auxilia eiusmodi permutantur. Porrò eiusmodi medicamina, quæ vulnerum, atque vlcerum cauitates implent, mediocriter, citráque morsum abstergentia sunt, vt libro quinto simpliciũ medicamentorum Galenus annotauit.

De vulnere impleto siue æquali. CAP. VII.

Methodus inducendæ cicatricis.

Aeterùm vbi vulnus purgatum, impletúmq; carne fuerit, æquale tunc, siue æquabile, latum, planum, atque impletum nominatur. Hoc autem cicatrice tantùm induci postulat. Porrò vt ad cicatricem perducatur, amissam cuticulam, quã epidermida Græcè vocauimus, desiderat. Hanc igitur tum regignere, tum sibi vnire oportet. Verùm cum ex semine ortum habeat cutis, talis omnino, qualis erat, quæ periit, prorsus regigni non potest, simile quiddam tamen cuti, & quod eius officium suppleat restitui potest: non tamen planè cutis. Quando igitur vt cutis regeneretur, fieri omnino nequit, quod superest, efficere est tentãdum: nempe instaurare aliquid, quod cuti deperditę simile sit, & carni sit veluti naturale aliquod tegumẽtum. Id enim est vulnus iam repletum, planúmque redditum, ad cicatricem ducere. Qui finis est, quẽ nunc hîc prætendimus. Huius itaq; efficiẽdi ratio hæc est. Portio quæpiam subiectæ carnis nuper genitę, & restitutę (ea scilicet, quæ summo tenus euidenter apparet) sic alteranda est, vt non ampliùs caro permaneat sed veluti cutis euadat. At quo pacto inquies ita alterabitur? profectò alicuius alterantium qualitatum ope. Ergo (vt Galenus ait) quoniam cutis carne ipsa tum siccior est, tum etiam densior, si carnem siccabimus, & adstringemus, cuti etiam persimilem reddemus. Et hæc quidem est medicamenti: quod cicatricem inducit, summa. Verùm ea non satisfacit: nam & glutinatoria, tum siccabant, tum etiam adstringebant, sicuti & epulotica, id est, cicatricem inducẽtia. Adiiciendum ergo est,

Cutis eadẽ specie cũ ea quæ periÿt, regigni nõ potest.

Li. 3. meth. med.

go est, quo ordine gradúve siccare debeant medicamenta: quæ cicatricem inducũt, quemadmodum & de sarcoticis, & glutinatoriis fecimus. Id autẽ ex ipsa rerũ substãtia facilè inuenies. Epuloticũ nanque, id est, cicatricem inducẽs medicamentũ, non modò qui influit, humorẽ (vt glutinatorium) sed eũ quoq;, qui in ipsa carne subiecta cõtinetur, consumere debet. Quò fit, vt multo profectò siccius, quod cicatricẽ inducat, quàm quod agglutinet medicamentum esse conueniat.

Epuloticorum facultas.

Itaque tres gradus desiccantium medicamentorum, in curatione vulnerum necessariò statuendi sunt. Nempe sarcoticorum, id est, carnem regignentiũ, quorũ facultas ex primo ordine est desiccantiũ. Agglutinatoriorum: quæ secundo gradu, vel etiã tertio resiccant. Et epuloticorum hoc est, cicatricem inducentiũ, quæ siccandi facultate prędicta adhuc superant. Hæc enim nõ accidentalem modò, & confluentem (quæ præter naturam est) humorũ redundantiam desiccare, ac consumere debent, sed eum quoque humorem, qui secundum naturam est, & in ipsa (vt dictũ est) subiecta carne continetur. Quod & sequentibus verbis Galenus testatus est, " Glutinaturo (inquit) vnũ id pro- " positum est, vt eius quod præter naturam est, redundan- " tiam consumat. Qui cicatricem inducet, non hoc modo, verùm etiam vt ei, quod secundum naturam se habet, aliquid deradat. Priusquam igitur vulnus cicatrice possimus obducere, eo vsq; resiccanda caro est, donec calli similitudinem induerit, & cuti similis euaserit. Quod sanè per se primariò, ac propriè, hoc est, peculiari facultate medicamẽta effecerint, quæ adstringẽdi modicè facultatẽ habẽt: & eiusmodi quidem, vt plurimũ frigida sunt, & sicca. Cuius generis reputantur, galla immatura, malicorium, id est, mali Punici seu Granati cortex, balaustium, qui flos est syluestris Punicæ, fructus spinæ Aegyptiæ, vel eius loco acacia, rhus, seu sumach, & eius generis vniuersa; quæ modicè adstringunt, atque desiccant. Per accidens verò, & secundariò carnem alterando, & calli instar indurando cicatricem etiam inducunt calida medicamina, quæ carnem detrahere, ac colliquare sunt nata, Galeno libro quinto simplicium cathæretica, id est, detractoria dicuntur vulgò autem consumptiua. Cuius generis sunt chalcitis,

Tres grad' desiccantiũ medicamẽtorũ, in curatiõe vulnerũ statuẽdos esse.

Sarcotica.

Agglutinatoria.

Epulotica.

Epulotica propriè dicta quã facultatẽ habeant.

Cicatricem per accidẽs inducẽtia.

Cathæretica.

chalcitis, & æs vstum non lotum: quod enim lotum est, verè est epuloticum: & æris squamma, & misy, & fissum alumen, & quod vulgò vitreolum appellatur. Quæ prædictis verè epuloticis; id est, primario, & ex sua facultate cicatricem inducentibus, multò sunt valentiora. Misy quidem, & chalcitis præcipuè. Mitior autem æris squamma, atque etiam hoc mitius æs vstum, quod etiam si lauabis: vtique (inquit Galenus) minus mordens medicamentum habebis. Itaque si quando iis vti ad cicatricem inducẽdam in aliorũ penuria, cogimur, parcissimè ipsis vtemur: largius enim admota, mordicant colliquántque carnem, & vlcus cauum efficiunt. Summum igitur tantùm specillum, hoc est, specilli cuspidem, in ea ad exactissimum læuorem tusa dimittemus, ac post velut tenuissimum quendam pollinem partibus, quæ cicatrice induci postulant, leuiter eas contingentes, imponemus. Quòd si illa etiam aduras, vt minus acria sic ad cicatricem inducendam, reddes magis apta, si verò etiam laues, adhuc fient mitiora. Sed de his locupletius, atque accuratius dicemus in antidonatario, & in tractatu de vlceribus.

De cicatricibus reparandis in vulneribus.

DEformes, atque indecoræ cicatrices, teneræ quidem adhuc, & recẽtes instaurãtur Razi, admoto diachylo, aut lithargyro (vt vocãt) nutrito. Cicatrices nigras tollũt, oleum in quo radix bryoniæ tum candidæ, tum nigræ incocta sit, dum succum reddat impositum: calamintha ex vino cocta, argenti quoque spuma cum rosaceo albo lota. Crassiores verò, & iam inueteratæ reparentur oleo balsamite apposito, vel radice cucumeris syluestris (quem asininum vocant) trita, & apposita. Quòd si his, aut similibus non tollantur, id totum quod supereminet, atque excrescit cultro rasorio rescindendum est, vel cauterio amouendum. Crustam verò resolues admoto gallinæ, aut anatis adipe, vel etiã mastiche. Hæc quidem in iis agenda censent recẽtiores chirurgi. Verùm Cornelius Celsus stultum esse existimat, si vel excreuit cicatrix, vel cõcaua est, decoris causa rursus & dolorẽ, & medicinã sustinere. Alioqui (ait) res vtrique succurri patitur. Siquidẽ vtraq; cicatrix exulcerari scapello potest. Si medicamentũ aliquis mauult, idem efficiunt

efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem, exedentia medicamenta coniicienda sunt, super cōcauam, implentia, donec vtrunq; vlcus sanæ cuti æquetur, tum cicatrix inducatur.

De vulnere supercrescentem carnem habente, quam Græci hypersarcosin vocant.

CAP. VIII.

Vlnus quod hypersarcosin, id est, supercrescē tem carnem habet, morbus est ex eo genere, quod in quantitate magnitudinéve partium spectatur, quemadmodum & cauitas erat, de qua paulò antè egimus: ergo veluti vulnus cauum, non vnum est vitium, sed pariter cauitas, & vulnus. Ita vulnus aut vlcus, quod supercrescentem carnem habet, non vnus est morbus, sed simul caro supercrescens, & vulnus vlcúsve. Prior morbus, qui instrumētarius est (nempe magnitudo, quæ præter naturam est) primā indicationem (quæ veluti meta est inueniendorum remediorum) nobis insinuat, ipsius scilicet exuberantis, & præter naturæ modum excrescentis, ablationem. Alter verò morbus qui communis est (nempe soluta vnitio) coniunctionem indicat. Porrò ipsa agglutinatio, seu dissidentium coniunctio, vti & carnis generatio naturæ quidem opera (vt prius diximus) perficitur. At supercrescentis carnis detractio, nullum quidem (inquit Galenus) naturæ opus est, sed solis medicamentis, seu medicamentorum ope perficitur, quæ vehementer exiccent, & natura acria sint: cuiusmodi sunt, atramentum sutorium, quod Græcis chalcantum dicitur, chalcitis seu vitreolum, spongia, radix asphodelorū, hermodactyli, stupæ minutim incisæ, linamenta è panniculo carpta muria acriori imbuta, & reficcata, vnguentum viride, & id genus alia tum simplicia, tum composita, quæ ex libro sexto sunt requirenda. Cæterùm id vnum semper fideli memoria obseruandum moneo, nempe pro diuersis corporum & partium temperamentis, varianda esse remedia. Eadem enim medicamenta quibusdā naturis carnem excrescentem insumunt, aliis verò cicatricē inducunt, aliis solum glutinatorio minus præstant. Eiusmodi nāq; medicamenta quæ carnem minuunt (septica Græcis impropria quidem appellatione, dicuntur) proxima sunt, tum iis quæ

Vlcus supercrescentem carnē habēs, non vnus est morbus.

Carnis detractionē medicamētis perfici, non opera naturæ lib. 3. metho.

Septica, id est, carnem minuētia.

valenter detergent, tum iis quæ cicatricem inducunt. Sic vt non pauci interim (inquit Galenus lib. 3. methodi medendi) per errorem medicamẽtum, quod carnem minuit, vel pro eo quod sordem deterget, vel pro eo, quod cicatricem inducit accipiant. Exempli gratia misy, & chalcitis (quæ inter cicatricem inducentia annumerauimus) si naturæ humidæ applicabis, potius carnem demere, quàm cicatricem inducere deprehendes. Adde quòd inter eiusmodi septica, quæ carnem tenellam vulneribus, atque vlceribus supercrescentem colliquant, & absumunt, quædam valentiora sunt, quædam imbecilliora, & mediocria. Quocirca nonnulla mediocres carnis supercrescentias exedũt. Alia verò maximas hypersarcosis, id est, carnis immodicas excrescentias minuunt, & ad vsque penitiora crustis obducunt. Cuius generis est, quod recipit calcis viuæ, squammę æris, & mannæ thuris pares modos. Sed de iis quidem adhuc locupletius libro sexto dicetur: quare ad reliquas vulnerum differentias properandum est.

De vulnere contuso, ab aëre alterato, dura, callosáque labra habente, cruciante, & phlegmone, aut alio præter naturam tumore, implicito. CAP. IX.

VLneris (vt in præcedẽtibus demõstrauimus) qua vulnus est, sanatio, mediocris siccatio est. At vulneris, quod cum alio affectu coniunctum est (cuius videlicet præcedere curationem oportet) eius curatio, vt vuulneris solius non est, sed prior illius affectus: qui cum vulnere consistit, secunda verò ipsius vulneris: nam siue phlegmone quępiã, siue nigritia siue ecchymosis, siue erysipelas, siue tumoris qui œdema dicitur, vlceratam, vulneratámve carnem obsederit, primum eius moliẽda curatio est. At verò quod vulnus interim non solum non cõmodè curatur, sed multò etiam maius redditur, id neminem (inquit Galenus) latere puto. Itaq; siue contusa fuerint circumposita vulneri loca, seu phlegmone, aliúsve tumor præter naturam in his constiterit, propria eius affectus sanatio inuenienda nobis est: illud pro certo habentibus, fieri non posse, vt vulnus sanetur, nisi locus, in quo constitit, prius sit sanatus. In eiusmodi igitur vulneribus, supposito cõmuni regimine phlebotomiæ, purgationis, & diætæ (quandoquidem hi affe-

ctus

ctus præterquam quòd vulnera ipsa ad cacoëthiam præparant, fluxionem etiam in vnum locum dolentem excitant, auocantque, tametsi etiam corpus nec sanguine, nec vllo succorum vitio redundet) topica, seu localis curatio communis est, agglutinationem prohibere, & fluxioné arcere.

Vuln. contusi recta curandi ratio.

Quocirca rectè mihi fecisse videberis, si in contuso, cruciante, & phlegmonoso vulnere, statim per initia, loca circumiacentia illiueris, vel rosaceo, vel myrtino oleo, vel vnguento, quod constat bolo armenia, oleo, & aceto. Supra verò dolentem partem oleum aliquod admoueris, quod vel leniendi, vel molliendi, vel maturandi (vt res exigit) vim habeat. Ponamus igitur carnosam aliquam particulam telo tum cæsam, tum contusam esse; huic sanè ita ex Hippocratis sententia medendum est, vt quàm celerrimè suppuret. Necesse enim est, carnes sic contusas, putrescere, & in pus verti. Postquàm verò sic per quandam putrescentiam in pus versæ fuerint, liquari, & tandem nouam carnem nasci. Adde, quòd hac curandi via, & ratione obseruata, minus (eodem Hippocrate autore) phlegmone vrgebitur caro ipsa sic cæsa, contusaq;. Duæ igitur intentiones in curando vulnere contuso, nobis proponuntur: nempe suppuratio, & nouæ carnis generatio. Porrò cùm suppuratio cum quadam fiat putrescentia, & omnia quæ putrefiunt (Galeno autore) ex calido, & humido sic afficiantur, nimirùm quæ calfaciant, humectentq;, hisce contusis vulneribus, atque adeò omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admouebimus. Cuiusmodi sunt, maluæ coctæ, radix althææ, tetrapharmacum, panis triticeus, hordei farina ex aqua, & oleo: itemque panis ex aqua & oleo. Preterea fomentum multæ calidæ aquæ: hæc enim, & similia omnia quæ sic calfaciunt, & humectant, celerrimè pus mouent. Horum autem materiam copiosam habes libro præcedente de tumoribus præter naturam: & in antidotario; item libro quinto de simplicibus.

Hypothesis.

Gemina intentio, in curãdo vulnere contuso proponitur. Lib. 4. Therap.

Verùm enimuerò non fuerit alienum, hîc vnum, atq; alterum compositum medicamentum subiicere, quod ad suppurationem in proposito vulnere benefaciat. Recipe radicis althææ, cucumeris agrestis, singulorum vnciam semis, origani agrestis, hyssopi ana manipulum semis, florũ chamæmeli, seminis lini, ana pugillum vnũ, ficus pingues sex,

Ex Auic. fen. 3. quarti.

vuas passas pari numero, vnà bulliant, ac tandem iis pressis, ac diligenter tusis, adde galbani, myrrhę, styracis liquidæ, œsipi, ana drachmam vnam semis, sanguinis draconis, adipis porci, ana vnciam semis, componatur malagma. Conducit plurimùm ad eandem intentionem assequendam, & infrà scriptum medicamentum, in formam emplastri redactum.

Emplastrũ Accipe foliorum maluarum, & violarum ana manipulum vnum, radicis althææ libram semis: decoquantur in iure carnium absque sale, posteà subigantur in mortario, & cribro incernantur, ex cribratura cum prædicta decoctione, & farina hordei, ac tritici, ana quantùm satis esse videbitur, fiat emplastrum solidum, siue malagma, addendo butyri, & olei communis singulorũ vncias tres, vitellos duorum ouorum, & croci momentum. Hoc autem, vt & præcedens malagma super vulnus, & contusam carnem, dandum est.

Digestiuũ vulneri imponendum. In ipso verò vulnere imponi debet digestiuum (vt vocant) ex terebinthina resina, & ouorum luteis.

Detergentia quando admonẽda. Cæterùm perducto ad suppurationem vulnere, his, quæ pus mouent, relictis, ad purgantia, & detergentia transeundum erit, vt sunt, tincta in melle linamenta, mundificatiuum ex apio, & id genus alia, quæ in antidotario descripta inuenies. In omnibus autem eiusmodi vulneribus, rectè inditur turunda melle rosaceo, aut vnguento Apostolorum nuncupato, imbuta. Suprà verò id purgans, detergénsve medicamentum,

Stupæ aridæ. stupæ aridæ dandæ sunt: adaptandaq; est deligatura, quæ admota medicamenta probè retineat, donec perfectè expurgatum vulnus fuerit.

Cor. Cels. lib. 5. Tum demùm autem purùm vlcus est (inquit Celsus) cùm rubet, ac nimiùm neque siccum, neque humidum est. Ac quodcunque sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimium aut aridum aut humidũ est, quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrũ est, id purum non est.

2 Intentio curãdi vulneris cõtusi Purgato, vt decet, vulnere, carne ipsum implere oportet, quæ secunda erat in curando hoc contuso vulnere, intentio. Carnem igitur modo, quo suprà diximus, generare oportet, & iam impletum vlcus ad cicatricem perducere. Quem scopum facilè assequeris, si turundam indies paulatim imminueris. Ita enim solius naturæ opera, ac citra vllum medicamentum, vlcus carne implebitur, & cicatrice obducetur.

Si caro cõtusa multũ Quòd si caro multùm esset dilacerata

cerata, & sutura vtilis videretur, consuatur laxa quadam sutura, labia retinente. At si labra vulneris ab ambiente alterata fuerint, ac dura, callosaq; appareant, scalpello illa (modò nulla alia obstiterit dispositio) corium amouendo, renouare oportebit: deinde consuere. Porrò si cæsa contusaque caro enumeratis modò auxiliis, ad suppurationem perduci non possit, videaturque in gangrænam, ac partis corruptelam degenerare (quod ex tarda, difficiliq; maturatione, & fusco, liuido, aut nigro loci affecti colore, deprehendes) vnguentum Aegyptiacum nominatum, capite de curatione gangrænæ descriptum, aut aliquod aliud simile medicamentum, quod ad eiusmodi corruptionem, & mortificationem sit idoneum, protinus erit admouendum. Quòd si alia quædam symptomata, vel affectus, huic contuso vulneri superuenerit, vt dolor, phlegmone, aut quiuis alius tumor præter naturam, aduersus illa cõgruis (quæ suo loco dicta sunt) remediis erit pugnandum.

Sit laniat.

Si labra vulneris fuerint dur. & callos.

Si contu. caro in ga. granā de generet.

De ecchymosi seu ecchymomate, id est, sanguinis subter cutem effusione, & coïtu, quod vnà cum contusione, ruptioneq; cute integra manente, hoc est, non vulnerata, incidit.

CAP. X

Ecchymoma, id est, sanguinis subter cutẽ effusio & coïtus, solutæ continuitatis genus quoddam est, quod plurimum (vt libro quarto methodi ait Galenus) vnà cum contusione, ruptioneq; incidit. Quocirca non fuerit à proposito alienum, si propter affinitatẽ, quam habet cum prædicto vulnere, pauca nunc obiter de eo dicamus. Itaq; incidit interdum hoc vitium, cum sola contusione, citra carnis musculosæ, in profundo hærentis corpore, ruptionem, quod Græci rhegma appellant: vt ex violento ictu, vel graui casu. Aliquando verò cum sola ruptione, absque
etiam contusione carnis (quod Græcis sarcothlasma & 1
thlasma dicitur) consistit: vt cum motu quopiam va- 2
lente, & confertim facto, citra graue aliquod extrinse- 3
cus incidens, caro disrumpitur. Nonnunquàm etiam cum vtroque, vt cum graui, ac duro quopiam corpore, quod extrinsecus superinciderit, vel casu ab alto, non modò carnosæ musculorum partes, sine cutis diuortio cõtun-

Ecchyma sis quid.

Ecchyma à qui bus occasi nibus exc. tetur.

duntur, sed etiam ex distentione violenta, & confertim facta, abrumpuntur. Tunc enim venis exiguis, in ea sic contusa ac rupta carne, diuortium expertis, sanguis exilit, vnde ipsum ecchymoma sub cute collectum nascitur. Cuius apparentes notæ sunt, tumor mollis, & tactui cedens, liuidus, & magna ex parte indolens. Fit autem etiam aliquando ecchymosis, & ex oris vasorum apertione, quam anastomosim vocant, & ex ea, quæ à nonnullis diapedisis dicitur, id est, transcolatio, exilitio, vel transmissio, aut sub sultus. Porrò accidit anastomosis propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis, qui ad os eius impetu ruat, copiam. Adhæc, ob acrem quampiam, quæ illi extrinsecus incidat, qualitatem. Diapedesis ex tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine verò tenuato oritur. Accidere prætereà interim potest, & ex gracilium vasorum ore adaperto. Verùm de ea tantùm ecchymosi nunc agitur, quæ contusionem, vel ruptionem consequitur. Hanc igitur ecchymosim propter solutam vnitatem affatim factam, dolores, & ob sanguinis in profundo concursum, abscessus nonnunquam insequuntur, qui magna ex parte per halitum digeruntur. Species autem ecchymomatis sunt hypopia, quæ Romani suggillata vocant, & liuores ex ictu prouenientes, Græcis hyposphagmata nuncupata, quæ & interpreti Auicennæ vestigia percussionis, Latinis verò propriè vibices, dicuntur.

Ecchymosis notæ.

4

Anastomosis vnde excitetur.

Libr. 5. the.

Diapedesis vnde oriatur.

Species ecchymomatis.

IVDICIA de ecchymomate.

Ecchymoma quod cum magna, ac violenta contusione incidit, periculo non vacat. Solet enim frequenter (si negligatur) non modò afflictæ particulæ, sed & corporis totius corruptionem adferre. At si forsan in contusione, quæ cum ecchymosi consistit, cutis à carne seiuncta, maneat pendula, rarò vel nunquam agglutinatur. Proinde satius est, eam prescindere, & exiccantia medicamenta admouere, vel absque deligatura, locum sic excoriatum relinquere. Aër nanque ambiens cutis ipsius instaurationem non mediocriter adiuuat.

Curatio ecchymomatis, quod vel contusio, vel ruptio excitauit.

Li. 4. met.

CÆterùm, quoniam ecchymosis seu ecchymoma, plurimùm (vt Galenus ait) vnà cum contusione, ruptionéque incidit, idcirco in ipso curando, plures erunt indicationes

,, cationes obseruandæ. Semper enim pro affectuum nu-
,, mero, etiam medendi indicationes respondent.

Prima indicatio est, fluentem ad locum affectum materiam vacuare, & auertere. Quod optimè quidem fit, autore Auicenna, venæ sectione, quam omnes etiam artis periti, in hoc affectu imperant, quamuis corpus mundum, hoc est, purum ab excrementis, fuerit.

1 Indicatio in curanda ecchymosi, obseruanda.

Secunda intentio est, dolorem sedare, & parti læsæ, ne fluxionem excipiat, robur adferre, rebus frigidis, & stypticis eam perfundendo, atque illinendo. Vnde Razes, & Lanfrancus partem eo vitio laborantem, iungebant rosaceo, & post vnctionem, puluere myrtillorum respergebant, ac mediocri deligatura stringebant. Verũ enimuerò in communi vsu obseruatum est, vt per initia oui candidum rosaceo permixtum, loco dolenti, ac sic effecto, admoueatur.

2 Intentio.

Tertiò, curationis consilium eò dirigere debemus, vt sanguinem ipsum totum, qui subter cutem effusus est, dissipemus, ac resoluamus, idque confestim, priusquam nigruerit, & in grumos iam coierit. Quod factu quidẽ haud difficilè erit, si & sanguis effusus tenuis, & propè summam cutem, non autem in profundo situs, fuerit. Quòd si discuti non posit, tum infrà scriptis digerentibus medicamentis, tum scarificationibus educendus erit, & si nihil hæ promouerint, affectus eiusmodi more abscessuum curandus erit. Itaque sanguinis sic per contusionem ruptionémque, subter cutem dispersi, dissipatio, & vacuatio, ecchymomatis, quà ecchymoma est, propria est curatio, vt libro quarto methodi medendi iis verbis Gale. testatus est. Sanè (inquit) ecchymosis omnis vacuationẽ pro remedio curationis indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè siccantibus medicamentis est opus [quale est ex nigris populis acopon.] Quippe quæ vehementer siccant, digerunt illa quidem in principio euidentius quàm quæ sunt imbecillia, cæterùm nonnihil ipsius vitiis scirrhosum, difficiléque curatu relinquunt. Curandum verò est, vt ruptis, quæ in profundo hærent corpore, hæc tum vires habeant magis intentas, tum ipsa magis acria, magisq; dissipãtia sint, tum (vt semel dicam) tantò efficaciora, quãto magis à cute ad profunda ecchymosis recessit. In talibus sanè nec cucurbitæ vsus sit inutilis: id enim instrumentum, ad violentum

3 Intentio.

Propria ecchymomatis curatio.

Omnem ecchymosin vacuationẽ indicare.

Cucurbitule vsus ...

Quibus ecchymomatis vtilis.

attractum, à medicis est excogitatum. Verùm enimuero, quoniam tunicæ venularum, ex quibus sanguis exiliit, cõtusæ sunt, per initia sanè (vt Galeno, & Paulo visum est) nonnihil ex adstringentibus, iis quæ digerunt, admiscere oportet. Contusæ enim illæ venularum tunicæ, aliquam densationem requirunt, vt ad naturalẽ suum statum reducantur, & ne noua materia ob dolorem attracta, ad locum contusum delabatur. Quandoquidem si solam digerentem vim haberet medicamentum in principio applicatum, non modò id quod effusum est digereret, sed & per contusionem aliquid sanguinis, qui contusis venulis continetur, extraheret, vt testis est Gal. lib. 5. de compositis medicamẽtis secundum locos. Quando autem in naturalem statum venulæ redierint, citra adstrictionem ad sola digerentia medicamenta venire tempestiuum est. Porrò in quibus fiet, modicè adstringentium quiddam, nec non per halitum digerentium miscere conuenit perspicuum est, imbecilliora primùm debere assumi: validiora autem inueteratis, & iis quæ nigrescunt, admoueri. Ad inueterata igitur ecchymomata, Paulo etiam autore, radicula illitu prodest: quippe discutit ea, vbi erodere inceperit: vel ipsius radiculæ succus, cum micis panis inductus. Cæterùm ex moderatè digerentibus, quæ vulgò resolutiua domestica vocant, hæc sequentia sex auxilia in communem vsum veniunt.

Ecchymomatis per initia, non nihil adstrĩgẽtiũ discutiẽtibus admiscẽdum.

Ad inueterata ecchymomata.

1 Primum constat vino, melle, & sale.

2 Secũdũ ex farina hordei, calaminthe, & vino cõficitur.

[illegible] Tertium recipit ceram, & cuminum.

[illegible] Quartum fit ex floribus chamæmeli, meliloto, stœchade, & cumino, omnibus in vino decoctis.

5 Quintum ex maluis, furfure, absinthio, cumino, aut anetho, aqua, vel vino incoctis.

6 Sextum fit, ex farina hordei, & fœnigræci, croco, & momento auripigmenti, omnibus quidem aqua calaminthæ incoctis.

Potiones quæ in ecchymosi à recentioribus propinantur.

Solent & potiones quædam institui, quæ si assumantur, sanguinem concretum, & extra vasa effusum (vulgò mortuum vocant) dissipare, ac rosoluere creduntur: cuius generis est ea, quæ constat bdellio, costo, centaurio, & syropo acetoso, atque huic aliæ quædam consimiles, quæ in casu ab alto, offensione, & violento membrorum tractu, ac di-

stentio

stentione, offerri consueuerunt. Cum autem totum ecchymoma, digestum per halitum est, siccare iam vehementius ruptum ipsum permittitur, ac deligatura coniungere, omniáque in summa facere, quæ vt vlcus coalescant, efficiant. Ergo si euocatũ celeriter totũ ecchymoma sit, facilè coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore spatio, sordes multa subnascens medium inter vlceris labra spacium occupabit, ita, vt iam coire ruptio non posit. Atque inde adeò fit, vt qualibet leui de causa, nos hæc sui admoneant: nã siue quis obriguit, siue parùm concoxit, siue febri laborauit, siue se vehementius fatigauit, eiusmodi illicò particulis dolet. Non enim (vt modò dictum est) in idem coiêre ruptionis labra, sed tantùm propè sunt admota. Quò fit, vt leui momento ea facilè separentur, & medius inter ipsa locus superuacuo humore repleatur. Et quid quæso aliud, quàm assiduè nouum ecchymoma creatur: & primò illi (cùm videlicet primùm caro est rupta) persimile? nisi quòd ex tenui magis sanie nunc constat: cũ in principio è sanguine ecchymoma esset. Ideóq; facilius etiã nunc quã prius, seu per initia, digeritur. Cæterùm quomodo curari debeant sugillata, liuores, aliáq; id genus accidentia, quæ contusiones, graues casus & offensiones consequuntur, aliquan[...] forsan alibi dicetur. Hactenus de vulneribus, quæ in[...]ne maximè per tela inferuntur. Sequitur, vt de his [...]mus, quæ morsu fiunt.

Si totum ecchymoma per halitũ digestum sit.

Cur quæ rupta fuere, subinde dolorem renouent.

De vulnere ex morsu, vel ictu animaliũ, tũ venenatorum, tum aliorum non ita noxiorũ illato, & præsertim de morsu canis rabiosi. CAP. XI.

DE vulneribus, quæ ex morsu punctúue animalis inferuntur, & præsertim canis rabiosi, aut alicuius venenatæ feræ, aut bestiæ, quidã memoriæ pauca tradiderunt. Quippe quæ non adeò frequenter accidant, & si aliquando inciderint, soleant rustici, ac plebei homines neglectis chirurgis, ac medicis, medicamentum præsens ad hæc ipsa cõficere, ex alliis, cœpis, & oleo, quod cataplasmatis modo vulneri imponũt. Adde, quod exquisitè de iis tractare, magis ad medicũ (quem physicũ appellant) quàm chirurgicũ, nisi quòd ad vulnus spectat, pertinet. Itaq; qui absolutam eorum cognitionem habere desiderat, ex Arabicæ familiæ

Qui præser

tim autores tum recentes, tum veteres, de venenatis vulneribus scripserunt.

scriptoribus, Auicennam, Razem, & Rabi Moisem, & ex recentioribus Barbaris, Henricum legat oportet, qui de omnibus ferè venenis, fusissimè tractauerunt. Sed multò his doctius, atque accuratius de eiusmodi morsibus, & ictibus venenatorum animalium scripserunt, Aëtius Antiochenus, Paulus Aegineta Cornelius Celsus, Actuarius, Oribasius, & ante hos omnes adhuc Dioscorides. Quos omnes, si velis, hac in re poteris consulere, aut vnum saltem ex illis, quem placebit, deligere. Tantùm enim loco vniuersalem, vulnerum ex morsu punctúve illatorum, curationem referemus, atque eam duntaxat adhuc, quam maximè chirurgia molitur.

Morsus ac punctus animaliū duplices.

Virulenti.

Itaque morsus animalium punctúsve, duplici constant differentia: alij enim sunt venenati, alij verò minimè: venenati dicuntur, qui á virulentis bestiis inferuntur, cuiusmodi sunt rabiosus canis, serpentes, peregrinæ angues, scorpio, basiliscus, draco, vipera, coluber, mus araneus, phalangium, aspis, & id genus aliæ virus eiaculantes feræ.

Morsus nō venenati.

Contrà verò non venenati morsus dicuntur, qui ab animantibus non ita virulentis imprimuntur, infiguntúrve: cuiusmodi sunt, canes domestici, simia, homo, equus, sues tam domesticæ, quam syluestes, felis in domibus oberrans (quem nominant elurum) & similia. Ictu quoque hominum copora lædunt, vespæ, apes, muscæ, culices, pulices, & cimices. Sed qui à vespis, & apibus punctus infiguntur, plus noxæ, ac doloris inferunt, interdúmque chirurgi operam desiderant.

Morsus omnis quoddam virus habet.

Omnis autem ferè morsus (si Cornelio Celso credimus) habet quoddam virus. Paulus non addubitat ipsius etiam hominis morsus, cum virulentis bestiis conscribere. Siquidem (inquit) maligniores multò, cæteris aliis vlceribus apparent, præsertim si qui morsum intulit, ieiunus fuerit. Idémque biliosò temperamento, atque antea legumina, pro cibo sumpserit, atque imprimis lenticulam. Eapropter quæcunque communiter in aliis virulentis morsibus vel ictibus cōmemorātur ac prosunt, eadē quoq; in his morsibus extrinsecus per initia adhibere cōueniet, exceptis nimiùm acribus, & causticis, id est, adurētibus. Cæterùm morsus ipsi, ac pūctus tam venenatorū & lethalium, quàm non virulentorum, in quibusdam, quod ad rationem curādi attinet, conspirant, & in quibusdam euariant. Conueniunt quidē in eo, quod

eo, quòd neque desiccantia, neque repellentia, neque cicatricem inducentia (quorum natura astrictoria est, & desiccatoria) desiderant, quin potius attrahentia, dilatantia, relaxantia, atque emollientia statim ab initio expostulant. Tam hi etiam, quàm illi, sedulò repurgari appetunt: ac demùm postquàm vlcera probè fuerint repurgata, cicatrice obduci. In hoc autem differunt, quòd morsui non venenato abundè satisfaciunt, domestica (vt vocant) attrahentia, & maturantia. Cuius generis sunt, cæpæ, & allia, tam agrestia, quàm satiua, cocta, trita, & cum fermento, oleo, & sale mixta. Si verò vulnus morsu, aut ictu virulentum aliquod animans homini intulit, quæ vehementer etiam trahunt, ne virus interna subeat, & ad cor serpat (cuius destructionem ex suapte natura semper appetit) statim erunt admouenda, vt cucurbitula, loco prius scalpello inciso, & emplastra quædam validè virus extrahentia, quæ statim subiungemus. Deindè candenti ferro (si patitur locus) vulnus adurendum est, aut caustico saltem aliquo medicamento, ac vehementer exedente vtendum. Eiusmodi enim vulnera omnia lethalia sunt, & præsentem sæpe perniciem (si protinus non succurritur) adferunt. Proinde & extrema illis (iuxta Hippocratis consilium) adhibenda sunt remedia. Adeóque vt membrum, quod sic à lethali, ac virulenta fera, vel morsum, vel ictum est, interdum præcidere, seu amputare conueniat. Quemadmodum Galenus memoriæ prodidit, vinitorem quendam à vipera morsum, vbi feram agnosceret, confestim læsum digitum falce abscidisse, atque in totũ sic periculo liberatum. Porrò venenatos morsus, aut ictus punctúsve iis sequentibus notis deprehendes. Vulnus infixum validè dolet punctionis, & mordicationis sensus vehemens in afflicta parte persentitur, vulneris, atque affecti loci color perit, ac mutatur aut enim rubet, atque inflammatur, aut liuet vel nigricat. Laborans grauibus angitur molestiis, ac totus ardet: corpus totum eius ipsius, qui vel demorsus, vel ictus est, ita nonnunquam obstupescit, ac talem (vt sic dicam) obdormitionem sentit, vt tangentem non sentiat. Verùm nihil ferè in iis perpetuum est. Neque enim dolor semper adest vehemens, aut atrociter molestans in omnibus eiusmodi ferarum, ac bestiarum venenosarum ictibus, aut

In quibus conspirēt et inuicem dissideant viruleti morsus, & non venenati.

Venenum semper cor petit.

Vinitor morsus à vipera sibi digitum amputauit.

Morsuum, ac punctuũ venatorũ nota.

aut morſibus: ſed in quibuſdã ſatis remiſſus eſt: vt in morſu canis rabioſi. Nec enim protinus infeſtum quicquam, vbi momorderit, (vt inquit Dioſcorides) infligit, niſi vt vulnus dolorem, hoc eſt, ſtatim quidem vbi morſu excandeſcens rabie canis, in partem aliquam vulnus intulit, nihilo plus doloris, aut moleſtiæ ab initio adferre videtur, quàm non rabioſus. Sed & qui à ſcorpionis ictu dolor accidit, modò decreſcit, modò intenditur, ac nunc feruor, nunc frigus: tum percuſſum locum, tum corpus totum viciſsim inuadit, vt Paulus annotauit: & vt breuiter dicam, ſua cuiuſque animantis morſibus, & ictibus propria, ac peculiaria ſigna ſunt: vt videre eſt apud Dioſcoridem, Paulum, Aëtium, Cornelium Celſum, & alios, qui de venenatis hiſce beſtiis fuſius, atque accuratius ſcripſerunt. Cæterùm aliis venenatis beſtiis (quòd apud nos rariſsimè ſint) prætermiſsis, operæpretium non abs re duximus, ſi vnius rabioſi canis particulatim meminerimus. Siquidem hoc animal & fœcundum prouentu, id eſt, frequens, & contubernale homini, ac domeſticum eſſe cõſueuit. Adde quòd & rabie ſæpius corripitur ac perit, ab eóque difficilè caueri poſsit. Inde periculum ineuitabile hominem manet, niſi multis & conuenientibus vſus fuerit præſidiis. Plerunque autem flagrantiſsimis æſtibus canis in rabiem efferatur. Interdum etiam per frigora maxima, vt Lycus memoriæ mandauit. Iam verò rabioſus potum, & eſcam auerſatur, ſiti premitur, neque tamen bibit: anhelat prçtereà non parum, idque exerta lingua, aures inclinat, largam, ſpumantémque pituitam naribus, & ore proiicit: mutus in totum eſt, & veluti inſanus, vt ne domeſticos quidẽ agnoſcat, toruè & ſolito triſtius intuetur, in omnes paſsim ſine latratu irruit, & nullo diſcrimine beluas, & homines notos iuxta ignotóſque morſu adoritur. Vbi autem momorderit, ſtatim quidem nihil moleſtiæ (vt prius diximus) adfert, præterquam ex vulnere dolorem. Exinde autem (nempe temporis progreſſu) morbus ille, qui ab aquæ metu hydrophobia Graia eſt voce appellatus, exoritur. Miſerrimum ſanè (inquit Celſus) genus morbi, in quo ſimul æger & ſiti, & aquæ metu cruciatur, quo oppreſsis in anguſto ſpes eſt.

Morſus canis rabioſi per initia nihil moleſtiæ adfert, præter quã ex vulnere dolorem.

Scorpionis ictus, quæ ſymptomata inuehat.

Canis ſæpius rabie corripitur.

Canes quibus notis, ſuã rabiem teſtentur, & prodãt.

Hydrophobia.

Horrorem aut metum

Porrò magna ex parte circa quadrageſimũ ferè à morſu diem, ſolet hic morbus hydrophobicus ingruere, qui-

buſdam

busdam & post sex menses, aliis proditum etiam est, post septem obuenisse. Sunt & qui post annum vnum, vel etiam duos interdum, à morsu impresso, morbum hunc contrahi testentur. Narrant & aliquos post septēnium hoc aquæ metu fuisse tentatos. Quo fit, vt qui à cane rabido morsi sunt, non valde tuti mihi esse videantur. Non enim stato, definitóque tempore post morsum, aquæ pauor exoritur. Itaque quoniam non confestim à morsu, huiusmodi aquæ metus, homines inuadit, quidam decepti, canem qui momorderat, non fuisse rabie percitum arbitrati sunt & proinde vulneri cicatricem inducere properarunt. Atque hoc pacto ipsimet huius mali autores, sibi perniciem attulerunt, dum scilicet huic affectioni causam dederunt. Hac autem vsus probatione atque experientia, facilè deprehendes rabiosus sit canis, nec ne qui momordit: Iuglandibus nucibus concisis: & accuratè tritis vulnus diligenter obstruitur & postea circumligatur, sequenti die ablatæ, gallinaceo, aut gallinæ in cibo apponentur: ac primùm sanè non attingent: fame autem vrgente, si eas vorauerint, rem attentius considerato. Nam canis qui momordit, si nō fuerit rabiosus, sospites, ac superstites aues quæ nuces illas comederint permanebunt: sin contrà rabie correptus fuerit, postera die peribunt: atque tunc ad vulneris dilatationem properandum erit. Iterúmque post paucos dies eadem experientia vtendum. Et si non perierint gallinacei, tūc vulnus ad cicatricem perduces, nullum iam veritus periculum. Huiusmodi indicationis, seu experimenti autor quondam fuisse putatur Oribasius, vt refert Paulus. Cæterùm hydrophobiam, id est, aquæ metum. Græcorum alii qui, ex immodica fieri siccitate dixerunt: quasi in contrarium habitum, mutata penitus humida eorum substantia: veruntamen Ruffus antiquæ medicinæ grauis autor, insaniæ ex atra bile speciem eam esse testatus est: magna scilicet veneni eius cum humore illo similitudine. Itaque nō secus quàm reliquos melancholicos, & atra bile insanientes scimus alios alia timere: idque etiam sentire videntur qui dicūt, canis ipsius qui momorderit imaginem in aquis opinari eos se videre, eóque metu territos aquam fugere & auersari. At ex iis qui hoc vitio sunt occupati, nullum (inquit Paulus) præterquam vnum, aut alterum seruatum

aquæ, nullum præscriptum cōstitutúmque tempus habere.

Rabiosi canis morsus probatio, ex Oribasio.

Hydrophobia vnde.

Pauci ex iis qui aquæ metu laborant, seruantur.

Dioscori. *Themison ab hydrophobia liberatus.* *Hydrophobiæ notæ.* *Cor. Cel. remediũ contra aquæ metum.*

tum fuisse ex historia didicimus. Eósque non à rabioso cane morsos, sed ab homine quodam morso rabientéque, & aquam iam timente, vitium adeptos. Siquidem Eudemus (vt refert Dioscorides) superasse, ac superuixisse quendam affirmat. Et Themisonem (inquit) aliqui demorsum in idem vitium incidisse, & euasisse fatentur. Molestissimum itaque & dum iam occupauit insanabile est hoc morbi genus. Ante tamen huius occupationem, multi etiam quos canis momordit seruati sunt. Euenit autem hic morbus hydrophobicus, cum neruorum distentione, vel conuulsione, totiúsque corporis robore, præsertim faciei, cum sudore, & languore quodam, suíque fastidio, & domesticorum ignorantia. Aliqui auræ splendorem, & aquam fugiunt: & dum vident, & dum admouentur. Nonnulli etiam omnem humorem auersantur, & horrent: alij sine vlla doloris intercapedine vexantur. Sunt etiam, qui canum more latratus edant, & obuium quemque dentibus impetunt, morsúque suo alios simili vitio labefactant. Miserrimum sanè (vt iam diximus) & molestissimum morbi genus. Cæterùm vnicum eo oppressis remedium esse scribit Cornelius Celsus libro quinto suæ medicinæ: nempe non opinantem in piscinam non antè ei prouisam proiicere. Et si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attollere. Si lubet interdum deprimere: vt inuitus quoque aqua satietur. Sic enim (inquit) simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, neruorum distentio absumat. Id ne incidat à piscina protinus in oleum calidum dimittendus est. Sed iam tempestiuum est, communem virulentorum omnium vulnerum (vt sumus polliciti) curationem aggrediamur.

Communis, aduersus omnes morsus, & ictus virulentos, curatio.

VIrulentorum omnium animãtium morsus, aut ictus non nimium distantem curationẽ desiderãt, quamuis in ea multum antiqui variarunt: vt in singula genera bestiarum, siue animantium, singula medendi genera præciperent, atque aliis alia. Sed in omnibus eadem valdè multa, maximè proficiunt. Itaque quæ ad hanc commu-

nem

nem medendi rationem attinet, primùm exponemus: deinde cursum perstringemus, quæ ad peculiarem, priuatámque eorum curationem pertinent, quos rabrosi canes (quòd frequentiores apud nos sint, quàm aliæ virulentæ bestiæ) momorderint.

Igitur in omni morsu vel ictu animalis, quod venenum vibrat, gemma est Galeno libro decimotertio methodi medendi curandi indicatio: nempe virulenti ipsius liquoris vacuatio, & eius quod dolorem creat alteratio. Sanè (inquit) virus eiaculatum vacuant, tum excalfactoria medicamenta omnia, tum quæ citra calefactionem vehementer trahunt, veluti & cucurbitulæ, & cornua quædam quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. Sunt autem & qui ore suo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ admoti, ipsúmque vulnus labiis complexi. Huc sanè pertinet & cauterium, & medicamenta quæ cauteriis similiter escharam efficiunt. Atque hæc omnia totam eius quod infestat, substantiam exinaniunt. Alterum auxiliorum genus est eorum, quæ qualitatem per contrariam qualitatem alterant. Scilicet exhibentibus nobis, si vehementē calorem æger vel in ipso demorso loco, vel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia. Sin frigus sentiat, calfaciētia. Hactenus Galenus. Eius autem cōpendiosam dictionem, & vniuersalem methodum sic interpretamur. Inter ea, quæ virus è profundo euocant, primò medicamēta enumerat, quæ calfaciēdi facultate prædita sunt: deinde cucurbitulas, & cornua, postea verò oris suctionē, & postremo vstionē quæ vel ferro, vel medicamētis fiat. Itaque de his singulatim nobis dicēdum est, quò res peruia magis cuique euadat, ac modus vsus eorū neminē lateat. Id vnū autem imprimis omnes scire volo, ea, quæ modò ex Gal. retulimus auxilia, & id genus alia, quæ mox subiungemus, si primis diebus prætermissa fuerint, frustrà postmodum adhiberi. Non enim virulentam illam materiam, quæ iam ad intima, neglecta curatione, pertransiit, satis euocare possent. Quare nulla vtique adiectionis eorum foret vtilitas, sed incassūm corpora doloribus sternerentur. Inter ergo principia morsus, aut ictus illati, hæc, & similia adferēda erūt. Sed & priusquàm hæc, quæ sit venenum extrahunt, atque eliciunt, admoueantur, supra vulnus membrum id, quod vel demorsum, vel

Geminam esse curādi rationē, in omni morsu aut ictu venenato.

1 Virus ī corpus morsu, vel ictu eiaculatū, quibus auxilijs vacuetur.

2 Alteratio eius, quod dolorem creat.

Aduerte.

Mēbrū demorsum supra vulnus

deligãdum.

vel ictum est, deligandum erit, non tamen nimiùm vehementer, ne torpeat. Hac enim deligatura impedies, ne tam subitò virus interna subeat.

Oris suctio.

Venena nõ gustu, sed in vulnere nocent.

Itaque si leuior morsus, aut ictus est, oris suctio apprimè conuenit. Homo igitur aliquis statim adhibendus est, qui vulnus exugat. Surgentem verò oportet ieiunum nõ esse, sed & cibum sumpsisse, & vino os colluisse, posteà exiguum olei in ore continens, ictum exugat, & expuat venenum. Cauere etiam oportet, ne qui vulnus sic exucturus est, internam aliquam oris partem exulceratam habeat. Siquidem venena (vt suprà ex Celso retulimus) non gustu, sed in vulnere nocent. Sed & locus ipse priusquàm exugatur, spongiâ in poscam calidã immersâ, fouendus, ac proluendus erit. Alij vulnus abluendum aquâ censent, in qua decoctum sit chamæmelum, & syluestris lapathi radix. Sunt, qui gallinarum, aut aliarum quarundam auium podicem vulneri admouent, ad virus exugendũ. Quòd si quæ applicatę fuerint volucres, moriatur, venenũ extractũ esse suspicãtur: post hæc verò cinis aceto subactus, pro cataplasmate imponatur. Maximè autẽ ad hanc rem conducit, cinis sarmentaceus, id est, ex lignis vitis: vel ficulneus, aut laurinus. Qui si non adsit, eo, qui haberi potest, vtendũ est, diligẽtia (inquit Aëtius) ad hoc potissimùm adhibita, vt inflãmatio in loco excitetur, & materiæ ad morsum prouocentur.

Sal morsui canis rabidi optimũ medicamẽtum.

Vnguentũ Dini.

Sal quoque his vulneribus, præcipueque ei (si Celso credimus) quod canis fecit, medicamentum est, si manus vulneri imponitur, supérque id duobus digitis verberatur. Exsaniat enim, ac salsamentum quoque rectè super id vulnus deligatur. Porrò in omni morsu tam venenato, quàm non venenato, Dinus hoc vnguento vtebatur. Recipe ceræ, picis nigræ, axungiæ veruecinæ, olei antiqui ana quart. vnum, galbani vnciam vnam: fiat vnguentum.

Auxilia aduersus magnos, & vehemẽtes morsus, & ictus venenatos.

Morsibus verò, aut ictibus venenatis magnis ac vehementioribus, commodè illinuntur, cępæ cum sale, & ruta, sinapi quoque, & stercora. Item iuglandes nuces cũ allio, sale, & melle. Emplastra quoque, & cataplasmata ex Dictanno, & aliis medicamentis calfactoriis, quæ vehementem trahendi vim habent, apparata. Plurima enim ex iis nõ modò virus ipsum potẽter eliciunt, sed & vulneris oras (præsertim in rabidi canis morsu) latas, ac hiantes seruant.

Neque

Neque enim permittendum, vt hæ citò coëant, aut committantur. Præter opinionem autem facit Aëtio, ex viperis theriace Andromachi, emplastri modo imposita, & compositum hoc sequens medicamentum: quod recipit spumæ argenti, cerusæ, resinæ pinus, singulorum libram vnam, olei veteris libras tres, ceræ vncias septem, ammoniaci thymiamatis trientem, id est, vncias quatuor, galbani etiam trientem: cerusam, argẽti spumam, & oleum coquito, donec non inquinent manus, deindè liquefacta adiicito, vnito, & vtitor reposito ad omnem morsum, & ad abscessus, & tubercula mammillarum, panos, sinus, fistulas, parotidas: ad miraculum enim (inquit) discutit ipsas. Vtitor & ad carbunculos. Arcet vehementer inflammationem, & rarò citra magnam commoditatem, & efficaciam adhibetur. Porrò in magnis quoque, ac vehementioribus, tum ictibus, tum morsibus potẽs est hoc subsequens emplastrum, quod acrioris est potentiæ. Recipe galbani, sagapeni, opopanacis, assæ fœtidæ, myrrhæ, piperis, sulphuris, singulorum semunciam, stercoris columbini, & anatis ana vncias duas, calaminthæ, mentastri ana vnciam vnam: dissoluantur gummi ex vino, & in vnum misceantur omnia cum melle, & oleo antiquo, & fiat emplastrum. Plæraque alia tum ex veteribus tum ex recentioribus adduci possent, quæ vel commorsam, vel ictam partem vehementer calfacere, & vellicare possunt: proindè & venenum euocare. Verùm quoniam iterum de hac re dicemus libro sexto, hæc abundè ad præsens sufficere putamus. Interim tamen monemus cum Erasistrato, vt incognita, peregrina, & inusitata vitentur. Cuiusmodi sunt fel elephanti, oua crocodili, & consimilia, quę difficilè, nisi regia facultate peruestigari possunt. Adde, quòd neq; frequenti obseruatione (vt Dioscorides ait) hæc sufficiẽs experimentum præstiterunt, quo nostra fides iis obstringatur. Iam verò tempestiuum est, vt de cucurbitulis, & cauteriis dicamus: vtrisque enim etiam virus è profundo euocamus.

Aëtius. *Guid. emp. acrioris potentiæ.*

Ergo si vehemẽtior morsus est, cucurbitulam cum largiori flamma ad vulnus adfigito. Sed antè circunstantia loca altioribus vlcusculis (si id membrum patitur) scarificato, quò plus vitiati iam sanguinis extrahatur, & vt sanguinis illius corrupti vacuatio obsistat, ne venenum mem-

Cucurbitula.

bratim insinuetur. Attrahetur enim pluribus quasi canalibus, & foras euocabitur, vnà cum sanguine, & spiritu, ipsius virulentæ bestiæ venenum. Si cucurbitula non est, quod tamen vix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem possit, vt caliculus, vel pultarius (vt inquit Celsus) oris compressioris. Optimè autem auxiliantur, si statim in principio post amotas cucurbitulas, super vulnus imponantur, & conuoluantur animalia parua discerpta, hoc est, per medium diuisa, intus adhuc calentia, veluti sunt gallinaceus pullus, sed mas præsertim, hœdus, agnus, & porcellus. Sic verò calida eorum caro statim percusso loco imponenda est, vt pars interior corpori iungatur: venenum enim exugunt, & dolores leniunt. Ferè autem inter cætera animantia magis placent, gallinarum pulli, quippe qui calidiore natura præditi sint, argumēto, quod deuoratum insigne virus eliquent, & aridissima quæque semina consumant. Item nonnunquam harenas, lapilósque, quos faucibus insinuarint, dissoluūt. Itaque animantis calore, spiritus ictę partis impetum capessens, venenum exigit. Porrò à maioribus canis rabiosi morsibus, abscedentes carnes, hinc auferre, & labia acie scalpelli circunscribere, ac prehensam hamo carnem amputare oportet: si modò tamen locus neque neruosus, neque musculosus est. Hæc itaque carnis circinatio, seu circunscriptio, & sectio, scarificatione longè potentius opitulantur. Quòd si locus carnis circunscriptionem, & sectionem non admittat, cucurbitulæ (vti diximus) cum largiori flamma adfigendæ sunt. Nec verò maiora hæc vulnera in demorsis à rabioso animante, ita vereri oportet, vti minora, & vlcusculis cutis similia: maiori nāque vulnere copiosus sanguis emanans, potest nonnihil virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit.

Animalia parua discerpta, & virulento morsui admota.

Gallinarū pulli.

Abscedentes carnes amputādæ.

Maiora vulnera in demorsis à rabioso cane, minus verenda, quàm minora.

At verò & vstio, cōtra ipsos virulētos morsus, aut ictus, cùm locus neruosus non est, & tutò inuri potest, expeditissimum censetur auxilium, vtpotè cùm ignis cætera viribus præstet: simul quòd virus domet, ipsiúsque vires hebetet, & penitus ferri, hoc est, ad intima illabi, non patiatur: simul quòd pars ignem experta, deinceps non vilem, nec indecoram loci instaurationē efficiat, manēte diutius exulceratione. Si verò vri nō potest, Cornelio Celso autore, san

Vstio expeditissimū est auxiliū.

Sanguinis missio.

re, san

re, sanguinem homini mitti, non alienum est. Tum vsto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris vstis sunt: ei verò, quod expertum ignem non est, ea medicamenta, quę vehementer exedunt, & si laborans patitur, quæ adurunt, & crustas vlceribus inducunt. Cæterùm animaduertendum, ex eo tempore, cùm crustæ (seu igne, seu adurentibus medicamentis inductæ fuerint) decident, ne vlceris oræ coalescant, & cicatrice obducantur. Sed si fieri potest, ad longum præfinitum tempus vlcerationes, & sordidas adhuc, & inflammationem minantes, prorogari cõuenit, quo virosa materies semper effluat: non autem intus contineatur, & ad intima se insinuet. Id autem optimè præstabit, inditum iis (vlcerationibus inquam) salsamentum, & syluestre allium detritum: item cæpæ, & id genus alia. Si verò (quod persæpe accidit) ante dies præfinitos, cicatrices coirent, committerentúrque, manum postulabunt. Nanque eas diducere, carnémque scalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi verò propositum tempus præteriit, vlcus ad cicatricem perducendum erit. Quandoque etiam (vt suprà diximus) haud importunum fuerit, partem ictam, si commodè sectionem non respuat, vt sunt extrema, amputare: præsertim si fera quæ momordit, aut ictu vulnus impressit, lethalis sit, & ineuitabile periculum adferat, cuiusmodi sunt serpentes omnes, vt aspis, cerastes, vipera, & consimiles.

Vlcerationes ex morsu virulēto in longū tēpus prorogādas esse.

Mēbri demorsi, aut icti amputatio.

De vulnere, cum profusione sanguinis, ex venis, & arteriis. CAP. XII.

Postcà quàm de vulneribus, quę carnosis partibus incidũt, abundè satis determinatũ est, nunc tempestiuũ videtur Galeni doctrinam, atque institutũ sequentes, de iis vulneribus dicamus, quæ in arteriis, & venis fiunt. Ergo si cui arteria venáve magna vulnerata est, & copiosum sanguinis profluuiũ continuò superuenit, & glutinari id vulnus, difficile quidem etiam in vena est, in arteria verò non solùm difficile, sed etiam, quod fieri (sicut nonnullis medicorũ est visum) omninò fortasse non possit. Dicendũ ergo de vtrisque est, vulnere inquã, in arteria, aut vena accepto, & hæmorrhagia, ac prius quidem de sanguinis profluuio, quippe quod magis vrgeat: secundo verò loco de ipsius

Galen. lib. 5. methodi medendi.

Profusionis ex vena, vel arteria causæ.

vulneris agglutinatione, ac curatione. Sanè profluit ex vena, vel arteria, sanguis, aut tunica earum diuisa, aut reserato earum ore (Græci ἀναστόμωσιν vocãt) aut (vt sic quis dicat) transcolatus, siue trãsmissus, vt in diapedesi. Verùm quoniam in duabus posterioribus causis solent magis medici, quos physicos appellant, accersiri: hic duntaxat agemus de sanguinis effusione, quæ ex prima causa ortũ habet, & vulnera consequitur, hæc nanque ad chirurgum magis videtur pertinere.

Differentia.

Cæterùm sanguis profunditur interdum ex arteria, interdum ex vena, atque ex earum quidem aliquando vna duntaxat, nonnunquam verò ex pluribus, iisdémque, vel maioribus, vel minoribus. Sed & sanguinis eruptio, accidit ex eo interdum vulnere, quod cum amissione fit substantiæ: aliquando verò ex eo, in quo nihil substantię deperditum est. Interdum etiam cum erosione: interdum verò citra erosionem, quæ Græcis διάβρωσις dicitur.

Diabrosis.

Item quãdoque iam profluit sanguis, & quandoque posteà fluxurus est. Interdum quoque causa huius profluuij sanguinis apparens est, quæ in vena, aut arteria diuortiũ facit, cuiusmodi est sagitta, telúmve aliquod, aut erosio præsens, & non ex vulnere excitata. Hæ itaque sunt differẽtiæ præcipuæ, profusionis sanguinis in vulneribus, à quibus curandi indicationes desumuntur.

CAVSAE.

Porrò causæ fluoris sanguinis, ex diuisione tunicæ venarum, aut arteriarum, sunt, vulneratio, contusio, ruptio, erosio. Quæ autẽ vulnerant, ea sunt acuta, atque ad secandũ habilia: cuiusmodi sunt sagittæ, & gladij. Quæ cõtundendo soluunt, ea grauia, duraq; sunt, vt sunt lapides, aut quępiam grauis moles. Quæ rumpunt omnia, id tensionis interuentu faciunt. Tensionem autem efficiunt, intentior actionis vehementia, succi abundantia, non vtique virium respectu, sed quæ cùm à vase suo non cõtinetur: etiã casus ab alto, & graue quippiam, durúmque incidẽs.

Erosionis causæ internæ.

Erosio autem venis, & arteriis intrinsecus saltẽ accidit, ex succo aliquo, cui mordens natura insit, vt est bilis flaua, vel atra superassata. Ex iis itaque manifestum euadit, quòd venæ, vel arteriæ vulnerari non possunt, quin cutis, & caro vulnerentur. Proindè suppresso iam sanguine, glutinandi, seu (vt dicunt) incarnãdi indicationes, ab ipsis (carne inquam & cute) sumendæ sunt, vt in sequentibus dicetur.

Signum

Signum venæ, atque arteriæ incisæ, est sanguinis profusio. Quòd si sanguis cum impetu, ac saliendo profluat, & tenuis, ac flauus feruénsq; appareat, arteriam diuisam esse significatur. Si verò crassior, & nigrior conspiciatur, ac quietè, sine pulsu, & citra saltum effundatur, iudicium est ipsum à vena effluere. Hæmorrhagia, id est, sanguinis profluuium, omnium calculo, ac iudicio periculosa est. Nisi enim constiterit ac supprimatur, mortem adfert ineuitabilem. Quippe quòd sanguis (vt dici solet) naturæ sit thesaurus. Ad hoc syncope, conuulsio, delirium, singultus, in hæmorrhagiis malum portendunt, vt Auicennas post Hippocratem annotauit. Porrò subit admirari, quod Arnaldus scriptis prodidit. Nēpe quòd arteria per transuersum dissecta, promptius coalescit, & agglutinatur, quàm si secundum longitudinem esset diuisa.

Discretio, quādo sanguis ab arteria, & quando à vena reijcitur.

Prognostica.

Apho. 3. li 5.

Curatio profusionis sanguinis ex vulnere.

CApita methodi, qua sanguinis profluuia, quæ ad manum sunt, curantur, duo traduntur à Galeno, quibus Auicennas tertium addidit. Vt igitur omnium fiat mentio, hæmorrhagia trifariam sistitur.

Modi tres sistendæ hæmorrhagiæ.

Primò iis, quæ fluxionem auertunt, tum deriuādo, tum reuellendo: secundò infrenantibus, atque intercipientibus fluxionem, & tertiò topicis, id est, localibus auxiliis. 1

Porrò ex iis, quæ sanguinis profluuium auertunt, tam à venis, quàm arteriis sanguinem fundentibus (huic enim hemorrhagiæ propriæ debentur auertentia eiusmodi auxilia) quædam id efficiunt citra vllam extra corpus vacuationem: alia verò cum euacuatione. Citra vacuationem, fluentem è vasis sanguinem auertunt, & alio trahunt, cucurbitulæ siccæ, seu leues, & cum flamma admotæ, frictiones, & ligaturæ, primùm in propinquioribus partibus factæ: deinde in remotioribus. Auertitur autem sanguis cum euacuatione, atque ad alia membra conuertitur, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulsus, vena in ea parte incisa, quæ profusioni è directo respondet, quæque ipsis membris sanguinem fundentibus coniuncta est. Itaque hæc (inquit Galenus) Hippocratis inuenta sunt. Omnis scilicet immodicæ vacuationis, communia remedia. Deriuatio ad latus, & ad vicina fit, reuulsio ad contraria, non tamen semper ad remotissima,

Auertentia.

Li. 5. meth. med.

Parocheteusis. Antispasis.

vt falsò quidam putauerunt. illam parocheteusin, hanc antispasin Græci vocant. Antispasis igitur, id est, reuulsio, in iis quæ suprà sunt, omnibus deorsum semper agitur: sursum, in iis, quæ sunt infrà. Præterea à dextris ad sinistra, sicut ab iis rursus ad illa: similiter ab iis, quæ intus habentur, ad ea, quæ foris sunt: contráque ab his, ad illa. Itaque si resolutus adhuc æger non sit, vena (vti diximus) in eo loco secanda erit, quæ profusioni sanguinis è directo respondet, & vulneratæ parti coniuncta est, siue deriuare, siue reuellere studueris. Vbi autem paululum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus modicum quid detrahes: pòst iterum, atque iterum, pro laborantis viribus, vt Gale. consuluit lib. 5. Therapeutices methodi. Sed de hac sanguinis in vulneribus detractione, latius alibi superius diximus.

Quæ sanguinem sistãt incrassando. Quæ supprimãt sanguinem stupefaciendo. Quæ refrigerãdo sanguinẽ fluere inhibeãt.

2 Causæ sanguinem infrenantes, atque eius fluxum intercipientes, quædam sunt incrassantes, ac inspissantes, vt lentes, oriza, iuiubæ, cotonea mala, quæ Græci κυδώνια vocant, & in vniuersum fructus omnes styptici, hoc est, austeri, in hunc vsum offerri solent in omnibus sanguinis profusionibus. Aliæ verò sunt stupefacientes, veluti aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo profluit sanguis proiecta. Non autem suprà vulnus ipsum: vlceribus enim frigidum mordax. Item res omnes, quæ insigniter refrigerant, sicuti & syncope, seu animi deliquium, in quo propter sanguinis ad interiora reuocationem, totus corporis habitus refrigeratur, & sanguis sistitur, vt loco nuper citato Galenus annotauit, ad hunc modum scribens:

"Porrò confluere prohibetur [sanguis] & propter animi deliquium, & cùm ad contraria reuellitur, & cùm ad vicina deriuatur, & per refrigerationem, tum corporis totius, tum verò præcipuè ipsius partis afflictæ. Hac enim ratione, etiam frigida pota, sæpe hæmorrhagias suppressit: idem facit & frigida foris infusa. Sed & quinto Aphorismorum in iis frigido vtendum esse præcipit Hippocrates, vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa (inquit) sed circa ipsa, vnde influit.

Topica auxilia.

3 Topica, hoc est, localia, remedia, quibus sanguis cohibetur, tametsi numero octo ponantur ab Auicenna, ea tamen nunc ad quinque reduximus.

Primum

Quinque auxiliorũ genera localia quibus hæmorrhagia sup

Primum genus auxilij fit per suturam: secundum per linamenta, quos μότους Græcè vocant, vel per penicillum siue turundam, quod aiunt: tertium remedium est, totius vasis sanguinem fundentis præcisio: quartum deligatura, & vinculum: quintum est adustio per candentia ferramenta, vel per caustica medicamenta.

1) primũ· tur in vulneribus.

Sutura sanguinẽ coërcens.

Primus modus coërcendi sanguinem, qui per suturam fit, his maximè vulneribus competit, in quibus nulla facta est substantiæ deperditio. Tunc autem commodè fit sutura, cùm vulnus ipsum à sanguine concreto, qui thrombos Græcè dicitur, integrè est repurgatum. Itaque hoc peracto ipsius vulneris labra in idem adducenda sunt, nostrarum manuum operâ, vbi sic ad manum vulnus se exhibet, posteà consuantur, sutura quidem communi, vel ea quam pelliones facere solent, præsertim si magno impetu sanguis prorumpat. Dum autem ita suitur vulnus, satis alte acus in carnem demittenda est. Post hæc, puluis astrictorius superponendus erit. Deinde stupæ oui candido liquore, & puluere illo astringente, cuius in sequentibus fiet mentio, imbutæ, superimponendæ erunt. His ritè peractis, membrum affectum deligandum erit, & situ apposito collocandum. Appositus enim vulneratæ partis situs, inter hæmorrhagias remedia Galen. censetur. Quòd autem modus is supprimendi sanguinem, vtilis sit, ex eo manifestum euadit, quòd labra vulneris prius hiantia, & adinuicem distantia, in vnum adducuntur, & inter se committuntur, locus affectus refrigeratur, & adstringitur. Quæ omnia in hoc affectu Galen. desiderat, lib. 5. suæ methodi medendi. Sed & multoties adserit Auicennas in quarto, necessarium esse, vt carnis vulnera consuantur. In quo etiam Theodoricus, & Henricus consentiunt. Dicunt tamen plurimi Galen. non præcipere venarum, arteriarum, & intestinorum vulnera suenda esse, quippe quòd dura nimis, & exanguia sint, atque ideò agglutinari, & in pristinam vnionem coïre non possint. Verùm pace illorum (inquit Guido) dixerim, non inhibuit Gale. suenda esse venarum, & arteriarum vulnera: quòd si id tacuit, certè adfirmasse videtur. Quinimo & litera ipsius Galeni quod dicimus planè innuere videtur, quæ sic habet. Neq; enim suere fas est, arteriæ venæúe vulnus, veluti

Situ part ad hæmorrhagiã plurimùm cõducere.

An venarum & arteriarũ vulnera suenda. libr. 5 meth. me

dixerint, qui nullam à vulneratæ partis substantia, naturáque sumi indicationem aiunt. Sed tu (subaudi) per regulam oppositorum, nos qui sumimus indicationem à substantia, & natura partis vulneratæ, suemus eas. Quòd si non seorsum, ac separatim, coniunctim saltem cum carne, ad modum peritonæi, id est, vt peritonæum suere consueuimus. Atq; ita si non iuxta primam intentionem coëant, atque adglutinentur, saltem iuxta secundam (vti superius in sermone communi diximus) coïbunt.

2 *Secũdus modus supprimendi sanguinem.*

Secundus modus supprimendi sanguinem, qui fit per linamenta, & vulneribus, in quibus aliqua est substantiæ deperditio, potissimum accommodatur, ita perficitur. Imprimis vulnus ipsum puluere aliquo, qui adstringendi facultatem habeat, respergito: deinde linamentis, vel stupis hiantem plagam oppleto, siccis quidem primùm, deinde si hæc parùm proficiunt, aceto, vel iis medicamentis, quæ sanguinis supprimendi facultatem habent, madefactis, supráque spongiam ex aqua frigida expressam imponito, ac manu superposita, eam comprimito, vel alligato: & post hæc membrum apposite (vt superius dictum est) collocato. Qui sanè modus sistendi sanguinẽ apprimè vtilis est, vt loco paulò antè citato testatur Galenus, sic inquiens:

Quomodo obstruatur os vasis.

Obstruetur vasis [sanguinem fundentis] osculum, & sanguine ipso concreto, qui thrombos Græcè dicitur, & iis, quæ foris illi imponuntur: cuiusmodi sunt linamenta, quos μότους Græcè vocant, & medicamenta, ea quæ idcirco, quòd ex lenta, crassáque substantia consistant, meatus obstruunt, Græci emplastica vocant. Horum autem optima sunt eidem, quæ ex frixa resina, & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, aliisque id genus, sunt confecta, oui candido macerata, & cum leporibus pilis imposita.

3 *Tertius modus sistendi sanguinẽ. Lib. 5. the.*

Tertius modus sistendi sanguinem, qui fit, totum vas sanguinem fundens, per transuersum præcidendo, competit maximè venis, & arteriis, quæ in profundo sitæ sunt, vt idem Galenus est autor. Cogimur (inquit) non modò arterias, sed etiam interdum venas totas præcidere, vtique transuersas. Incidet autem huius necessitas in iis, quæ ex profundo loco rectè assurgunt, præsertímque per angustas vel principes particulas. Quippe ita retrahitur ex vtraque

parte,

parte, pars vtraque, celatúrque, ac integitur, superiacentibus corporibus vulnus. Post hæc, puluis aliquis sanguinem cohibens, super vulnus imponendus, & stupæ, vel spongia medicamentis facultatem supprimendi sanguinem habentibus, imbuta, superalliganda erit, & figura particulæ vulneratæ accommoda, adhibenda.

Quartus modus supprimendæ profusionis sanguinis, 4 qui fit funiculo vasi sanguinem fundenti circumposito, competit præsertim arteriis, quæ in penitioribus delitescunt. Itaque si alia auxilia profluuio vincuntur, arteriæ nudandæ sunt, vt Auicenna præcepit, & hamo apprehensæ, mox vinculo aliquo gracili, vt filo serico, excipiendæ, ac fortiter stringendæ sunt. Post hæc medicamentum adglutinans, siue incarnatiuum, vulneri apponendum erit, & membrum fasciis vt oportet, deligandum, sitúque apposito collocandum. Porrò vinculum ipsum radici vasis erit iniiciendum, vt libro quinto methodi Galenus nos admonuit. Tutius autem est iuxta eiusdem Galeni sententiam, vtrunque facere, funem quidem radici vasis circundare, & quod deinceps habetur, id est, inde procedit, præcidere. Radicem vasis vocat hic Galenus, priorem eius partem, quæ vel iocinori propior est, vel etiam cordi. Hæc (inquit) in collo, ab inferiore est parte: in brachiis, & cruribus, à superiore. In singulísque reliquarum partium, prout ex dissectione intelligere licet. His sic peractis, implendum carne vulnus quamprimum est, priusquam funiculus à vase decidat. Nisi enim producta caro priùs locum, qui circa præcisam arteriam est, impleuerit, si locus aliquis vacuus superfuerit, vtique quod Græci aneurysma dicunt, sequitur.

Quartus modus supprimendæ hæmorrhagiæ.

Radix vasis, quæ.

Quintus modus, excretionis sanguinis sistendæ, qui 5 per adustionem fit, qua crusta (quàm Græci escharam vocant) inducitur, maximè competit venis, suæ vnionis diuortium ab erosione perpessis. Gal. ipso autore sic ad verbum inquiente: „ Maximam autem necessitatem, vel crustificis, id est, crustam inducentibus medicamentis, vel ignitis ferramentis vtendi animaduerti, vbi ex erosione putrescentis alicuius, profluuium sanguinis concitatur.

Quintus modus sistendi sanguinem.

Lib. 5. the.

Hic itaque modus sistendi sanguinem perficitur, tum candentibus ferramentis, tum medicaminibus crustam

inducentibus, quibus cum calore adstringendi facultas sit coniuncta. Cuius generis sunt chalcantos, id est, atramentum sutorium, misy, & chalcitis, seu quod vitreolum vulgò appellatur, iisque tam vstis, quàm non vstis. Quæ autem ex calce viua, id est, non extincta conficiuntur, valentiora quidem his sunt: cæterùm quia adstringendi vim non habent, crustæ, quæ ab ipsis fiunt, citius excidunt. Hærent autem diutius, quæ ab adstringentibus: quod vtique longè est vtilius. Quippe ita prius in basi, seu in imo earum, caro supernascitur, efficitúrque vasis profluentibus veluti operculum, donec venæ agglutinatio facta sit. Vnde nec nosmet (inquit Galenus) præcipites esse, veluti nonnulli sunt, ad crustas detrahendas oportet, vbi hæmorrhagias periculum imminet. Si enim properes illas resoluere, ac deiicere, tantum inde accidit interdum sanguinis profluuium, vt vix cohiberi possit. Quocirca præcipiebat Auicennas, adustionem faciendam esse, ferramentis vehementer ignitis, & valenter in profundum adactis, quo crassæ, ac profundæ escharæ fiant, quæ nec facilè separentur, atque excidant. Hinc Theodoricus crustificis, seu causticis omnibus medicamentis præferebat arsenicum, quod vocant sublimatum: nec sanè immeritò. Nam & protinus omnem sanguinis profusionem sistit, & altam, ac diutius hærentem crustam inducit. Horum autem medicamentorum crustam inducentium, materia suo loco (nempe lib. sexto) explicabitur. Porrò ipsa ferramenta igne flagrantia, ex aceto, aut vino (vt rectè quidam consulunt) restinguere oportet. Cæterùm alius quidam ab iis modus est peculiaris reprimendi sanguinem, qui tametsi nondum adhuc profluat, mox tamen fluxurus est: vt cùm sagitta, telúmve aliquod corpori infixum, extrahendum est. Itaque cum hæc occasio nobis occurrit, puluilli tres, aut quatuor apparandi sunt: rotundi quidem, & circa medium (vt sic dicatur) fenestrati perforatíve, medicamine aliquo sanguinem coërcente delibuti. His ergo ritè sic apparatis, ipsius teli infixi stipitem seu hastile, per foramen immittito, ipsósque puluillos circa hastile stringendo minister aliquis, suprà vulnus comprimat. Medicus verò ipse vulnerarius sagittam, vel aliud quoduis telum infixum extrahat. Exempto telo, puluilli sunt adæquandi,

Arsenicũ sublimatũ optimũ ad hæmorrhagias præsidium.

Modus alius supprimendi sanguinẽ, qui statim fluxurus est.

ita

ita vt nullum amplius foramen in illis pateat, & supra vulnus comprimendi: dein alij non pertusi supra illos sunt apponendi.

Præcepta quædã, de supprimendo sanguine obseruãda.

Hi igitur sunt modi, quibus sanguis à venis, & arteriis vulneratis profluēs cohibetur: qui vt arte, & ratione fiant, sequentia præcepta obseruanda sunt.

1 *Digitus cõprimens.*

Primum est Galeni libro quinto Therapeutices methodi, qui in omni fluore sanguinis ex vulnere, iubet vt is, qui vulnerato astiterit, ilico digitum super os vulneris vasis imponat, blandè innitens, ac sine dolore comprimēs. Quippe simul (inquit) tum sanguinem sistet, tum eũ concrescere in vulnere faciet. Thrombos enim, id est, sanguis concretus ex iis est auxiliis quæ hemorrhagiam sistunt, sicuti & linamenta, quos μοτὸς Græci appellant, & medicamenta ea quæ iisdem emplastica dicuntur. Ideo autem thrombus sanguinem supprimit, quia vasis sanguinē fundentis osculum obstruit: vt paulò antè diximus.

2 *Puluilli.*

Secundum documentũ est, quòd in omni sanguinis ex vulnere profusione, post admotionem pulueris adstrictorij tres aut plures, vt videbitur, panni linei, aut ex stupis puluilli, oxycrato primùm madefacti, & postea expressi medicamento sanguinem supprimente imbuantur, vulneri agglutinentur, & supra ipsum alligentur.

3 *Deligatura.*

Tertius canon est eiusdem Galeni, qui per deligaturam docet supprimere sanguinem, sic inquiens: Alligandum autem id forinsecus fascia est, ex tenui linteo cuius fasciæ primi quatuor quinquéve amplexus ipsi profluenti vasi inicientur. Ab hinc vasis radicem versus ducentur, in quibus videlicet partibus radicem versus ducere licet. Licet autem ferè in omnibus, præterquam cerebri membranis. Hac quidem deligatura (vt inquit Auicennas) quod confluit reprimitur, & vena sanguinem fundens, constringitur.

4 *Appositus vulneratæ partis situs.*

Quartus canon in supprimendo sanguine obseruandus est, vt membrum à quo sanguis profluit, situ apposito collocetur. Vnde Galenus libro quinto methodi medendi ad hunc modum ait, Præter omnia iam dicta, inter hæmorrhagias, id est, profusionis sanguinis remedia censeatur, & appositus vulneratæ partis situs. Porrò appositus fuerit eidem Galeno vulneratæ particulæ situs si ad geminum

hunc

hunc finem sit directus. Nempe vt & dolore pars careat, & sursum spectet, custodito tamen in hac situs figura modo, ne dolor incidat. Si verò vel prona spectet, vel doleat, non solum profluuium non sistetur, sed etiam si non sit prouocabitur, & inflammatio augebitur, præsertim si pars dolore infestetur, cum nihil quidem æquè sanguinis profluuium excitet, inflammationésque augeat, ac dolor.

Deligatura ante diẽ tertiũ minimè soluẽda.

5 Quintum documentum ab eodem Galeno præscriptũ est, quo cauetur, ne ante diem tertium deligatura soluatur: vbi autem illam tertio solueris die, si tutò adhuc medicamentum emplasticum, & sistens sanguinem vlceri adhæreat, aliud rursus super ipsum accommodabis, ac veluti linamentum id, quod ex pilis factum inhæsit madefaciẽs, deligabis, ita vt initio deligasti. Sin prius sua sponte reiecerit linamentũ radicem vasis digito blandè comprimẽs, ne videlicet quippiam confluat, hoc quidem suspensa manu, ac sensim adimes, atque alterum impones. Quod etiã eodem, quo & primum (si necessitas exigat) imbues medicamento, vel oui candido liquore cum rosaceo subacto, vel vino crassiore, & styptico. Ad hunc modum, quoad carne obducetur, ac munietur vas, curare debebis, vtique à principio ad finem vsq; (vt suprà dictum est) particulam supinam seruans.

Laborans oculos claudat, aut loco obscuriore contineatur.

6 Sextum præceptum in larga sanguinis profusione obseruandum est, vt laborans oculos clausos contineat, aut loco obscuriore reponatur, ne vel proprium sanguinem, vel rubrum quidpiam videre possit. Atque illi asseueratione affirmetur, quod sanguinis profluuium constitit, & si adhuc sanguis fluat, magno ipsius commodo id fieri, atque ita contraria imaginatione, virtus naturalis ipsius roboratur.

Auicen.

Hinc dicebat Auicennas, quòd grauissimum accidentium animalium, mouentium imaginationem, est motus sanguinis, & consecutio eius, qui paratus est ad eum, cùm multum intentus fuerit, ad considerandum res rubras.

Medicamẽta sanguinem supprimentia.

Cæterùm tempestiuũ est vt subiiciamus medicamenta, quæ sistendi sanguinem vim habent: statutum enim erat nobis postremo loco de iis dicere. Itaque primum, atque omnium optimum est, quod à Galeno describitur libro quinto methodi medendi. Quo etiã ad cerebri membra-

narum

narum hæmorrhagias vti securissimum est. Item ad colli vulnera, ipsarúmque venarum iugularium, quas sphagitidas vocans, etenim & harum sanguinem citra vinculum prohibet. Verba autem Galeni hæc sunt:

Thuris pars vna, aloës partis vnius semissi miscetur. Mox cum vtendi tempus instat, tantum huius pulueris cũ oui candido subigitur, quantum mellis reddat crassitudinem. Hoc dehinc leporis mollissimo pilo excipitur, deinde tum vasi ipsi, tum vlceri toti liberaliter imponitur. Alligandum autem id forinsecus fascia, ex tenui linteo, modo quo in tertio canone suprà dictum est. Hoc autem medicamẽto (inquit paulò post Galenus) multifariam vtor, aliàs (vt dictum est) duplum thuris aloë admiscens, aliàs pari modo ambobus vtens, aliàs paulò superante aloën thure, aut etiam plusculo, sed nondum duplo, etiam mannam pro thure aliquando iniiciens. Porrò constat in duris corporibus, plus aloës esse immiscendum, in mollibus plus thuris.

1 *Gal. medicamentum sanguinem supprimẽs.*

Secundum medicamentum sumitur ex dictis Auicennæ, quod & ab omnibus chirurgis approbatur, habet autem ad hunc modum, recipe boli Armeniæ, sanguinis draconis, thuris, aloës succotrini, pares portiones, terantur in puluerem, qui apponatur, vt dictum est.

2 *Auicennæ puluis.*

Tertium medicamenti genus est Bruni, qui ipsum desumpsit ex lib. diuisionum Razis, & ex Albucase. Recipit autem calcis viuę (quæ sola, vt suprà diximus, sanguinem cohibet, & sistit) sanguinis draconis, gypsi, aloës, thuris, vitreoli, singulorum æquas portiones, rediguntur in puluerem, & cum oui candido liquore, & tela araneorũ misceantur, donec in corpus vnum coëant, & superponuntur. Est qui plurimum commendat gallam combustam, maceratam in vino, & aceto, tritámque, & super arteriã admotam. Alij in huiusmodi pulueribus symphyton addunt, quod posteriores consolidam vocant.

3 *Bruni medicamẽtũ.*

Galla combusta.

Symphytõ.

Curatio vulneris in vena.

SVppresso sanguine, qui ex vulnere profluebat, ad propriam ipsius vulneris curationem mox accedẽdum est, vt superius est annotatũ. Porrò tametsi (vt Galenus ait) sanatu difficilior sit arteria, quàm vena, nõ tamen est medicamẽtorum admodùm diuersus in vtraq; vsus, imò specie

Li. 5. meth.

cie planè idem, maioris minorísq; ratione euariás. Quippe tanto ficcioribus medicamẽtis eget arteria, quàm vena, quanto ipsa est suapte natura ficcioris tẽperamenti, quàm vena. Ergo quod venæ insedit vulnus, vbi ad manum est, & citra substantiæ deperditionẽ, eandem desiderat curationem iis, quæ in carne accidũt. Nam siue ex recenti ictu factum est, id agendum est, vt medicamentis iis, quæ enhæma vocant, coëat: siue ex erosione, quæcunque dicta de rebellium vlcerum curatione sunt, ea priùs ratione discernenda, mox vt opere perficiantur, tentanda. Quinetiam vbi vinculo vas sis complexus, aut medicamentis sanguinem supprimentibus, aut ferramentis ignitis vsus, ita, vt facta fuerit substantiæ deperditio, illúdque tibi curationis propositũ restet, vt quæ circa vulneris, vlcerísve labra sunt carne impleas, iisdem omnino medicamentis vtendum erit quæ in methodo sinuosorum ac cauorum vlcerum sunt descripta.

Curatio vlcerũ in vena.

De vulneribus neruorum, tendonum, & syndesmorum, id est ligamentorum. CAP. XIII.

Differẽtiæ vulnerum, partiũ neruosarum.

Vlnera neruosarum partium Auicennæ libro quarto suæ medicinæ, & Galeno libro sexto methodi medendi, quandoque punctim, quandoque cæsim fiunt. Eadem interdum sine contusione, interdũ verò cum contusione accepta sunt. Ex puncturis autem, quædam hiant, atque apertæ sunt, quædam cæcæ, atque occlusæ manent, adeo vt earũ ora sic conniueant, ac inter se coëant, vt conspectum effugiant. Porrò ex dissectionibus, hoc est, iis quæ in neruosis partibus cæsim fiunt vulneribus, aliæ per trãsuersum, aliæ per longitudinem inflictæ sunt. Atque ex harum vtrisque, quædam fiunt sine amissione substãtiæ carnosæ, quædam verò cum deperditione ipsius substantiæ carneæ, cute etiam, quæ interueniebat, diuisa, adeo vt neruus nudus appareat. Ad hæc nerui transuersim vulnerati, quandoque non ex toto, sed duntaxat ex parte dissecti, quandoque verò toti præcisi sunt. Atque in omnibus iis vulnerationibus, quandoque dolor ingens, & inflammatio, & conuulsio accidunt, quandoque verò non. Itaq; ab iis nuper commemoratis vulnerum differentiis, curationis indicationes sumuntur.

Omnium

CAVSAE.

Omnium eiusmodi vulnerationum causæ sunt ea, quæ incidunt, pungunt ac penetrant, & contundunt: vt in superioribus (vbi scilicet de causis vulnerum in vniuersum disseruimus) ostensum est.

SIGNA & indicia.

Cæterùm ex præcedentibus conspicuum euadit, quòd neruus vulnerari nō potest, quin cutis, & caro solutionem continui, & vulnerationem etiā patiantur. Neruum conuulneratum esse testantur, dolor ingens, læsio sensus, & motus, & si in loco neruoso vulnus acceptum est. Sed ab hoc postremo coniecturalis solùm nota desumitur.

Quæ symptomata, quíque affectus, ex neruorum vulnere oboriantur.

Neruis vulneratis, aut punctis, ex sentiendi, quod obtinent, acumine, inflammatio, & dolor immodicus accidit. Quare & febres, & conuulsiones his oboriuntur, quibusdam & delirium, ob neruorum cum cerebro commerciū. Interim verò, in aliis quoque particulæ affectæ locis, inflammationes, & abscessus super ipsum neruum conuulneratum, quòd cohæreat, solent accidere. Ita quidem iudicatur Galeno libro tertio artis medicinalis, vt in superioribus annotauimus.

Tumor in neruorum vulnere.

Si in vulneribus neruorum tumor apparuerit, & posteà disparuerit, conuulsionis, ac delirij periculum imminet. Hinc de tumoribus, qui vulneribus superueniunt, loquens Hippocrates libro quinto Aphorismorum, in vniuersum omnes illos tumores damnat, qui derepente detumescūt. Sed & ingens malum portendi ibidem adserit, cum vulneribus prauis (qualia sunt, quæ in capitibus, aut finibus musculorum, & maximè neruosorum fiunt) tumores omninò non adueniunt. Si in vulneribus (inquit) fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum. Sequēti quoque aphorismo, qui pars est antecedētis, docet Hippocrates, tumores omnes prauis maximè vulneribus, cuiusmodi sunt ea, quæ neruosis partibus illata sunt, superuenientes, quicunque molles sunt, optimos esse, contrarios verò prauos. Molles (inquit) boni, crudi verò mali. Vbi crudum tumorem vocat, durum, atque renitentem, qui opponitur molli. Adhæc, neruo per transuersum vulnerato, sed non omninò dissecto, maior conuulsionis metus impendet, quàm si totus præcisus esset; phlegmone scilicet à desectis fibris, ad non sectas communicata: cæterùm conuulsione, ab ipsis non sectis excitata. At si totus quidem

Crudus tumor, qui dicatur Hip. Gal. lib. 6. Therap.

dem neruus præcisus sit,metus prætereà nullus instat,nec periculum vllum inde sequetur: debilis tamen particula manebit, vt priùs dictum est, cùm de spasmo ageremus.

Meminisse prætereà oportet,quòd frigidum, partium neruosarum vulneribus, magis est mordax,quàm iis, quæ carnes occupant.

Ligamẽta vulnerata, valentissima tolerãt remedia.

Nerueа ligamẽta,siue copulæ, quos syndesmos vocant, cùm simillimã habeãt tendonibus speciẽ,valentissimorum remediorũ Gal.sexto Therapeu. vim tolerãt:quippe quòd nec ad cerebrũ pertingãt,& sensu careant.Nam nerui omnes,alij quidẽ ex ipso planè cerebro ortũ habent, alij spinali interueniente medulla. Tendones quoque, quoniam compositam ex neruo ligamẽtóque substantiã habẽt quatenùs nerui participes sunt, eatenùs ex cerebro oriuntur. Ceterùm minùs saltẽ,quã ipsi nerui cõuulsionẽ accersunt.

Syndesmus verò vulneratus, si is est, qui ab osse ad os permeat,ac duorum osium coniunctio est,& maximè sine periculo est, & ipsum quibuslibet siccans medicamentis, nihil hominem offendes.Sin is qui in musculum se inserit, quando est neruo & tendone minus periculo oportunus, tanto vtique, nisi ritè, hoc est cautè,& diligenter curetur, reliquis syndesmis,magis terrere debet.

Curatio vulnerum, partium neruosarum.

CVratio vulnerum eiusmodi partium neruosarũ,communis est,cum ea, quæ & vulneribus partiũ carnosarum accomodatur:hoc vno tamen excepto,quòd symptoma ilis superueniens, nempe dolor, primò medici solicitudinem(cùm nimis cõtristat)ad se conuertit. Ita tamen, vt vniuersales, ac communes illæ intẽtiones suprà memoratæ,haud prorsus interim negligantur.Hæ autem numero erant quatuor. Prima quidem, extranea, quæ vulneris labris intercidunt,remouere. Secũda, vulneris labra dissidentia cõmittere. Tertia commissa, atque in vnũ coniuncta,seruare. Quarta,particulæ læsæ substantiã conseruare. Ceterùm quomodò has intẽtiones assequamur,ex differẽtiis iã suprà enumeratis planè cognoscemus.Ergo à simpliciori exordiũ sumẽtes, de nerui pũctura primùm dicemus.

Ingẽti dolori primò succurrendum.

Puncti nerui curatio.

In nerui puncti curatione, neque vnitionem moliri statim oportet, neque coacta, seu in vnum coniunctã

conseruare

conseruare: Quin potius cutis quidem vulnus apertum, inglutinatumq; custodire. Itaque infixa duntaxat (si quæ neruis inhæserint) extrahenda, & particulæ oblæsæ substantia seruanda. Porrò, qua ratione defixa euellenda sint, abundè in præcedentibus ostendimus. Reliquum est igitur, vt quomodo læsæ particulæ substantia seruanda sit, & ab ingruentibus iniuriis vindicanda, aperiamus. Cæterùm partis ipsius laborantis, hoc est, puncti nerui substantiam optimè seruabis, si, & dolori (qui ob exactum, atque excellentem partis affectæ sensum vehementissimus excitari solet) sedulò, ac maturè occurreris: & phlegmonem fieri prohibueris. Quæ duo ex necessitate (nisi obstiteris) nerui puncturam consequuntur, & conuulsionē subinde accersunt, vt in præcedentibus iam annotauimus. Vt autem geminum hunc scopum assequaris, hoc est, dolorem, ac inflammationem prohibere possis, quatuor intentiones rursus tibi erunt diligenter obseruandæ. Prima erit recta vitæ institutio. Secunda, materiæ antecedentis substractio: ne scilicet ratione doloris, confertim ad locum affectum confluat. Tertia, corpus à conuulsionis noxa vindicare. Quarta, dolorem sedare, & æruginosam saniem, educere. Et hæc quidem puncturæ nerui propria est, & maximè peculiaris. Aliæ verò tres, omnibus neruorum vulneribus sunt communes.

In nerui punctura vulnus diu apertũ seruandũ est.

Symptomata nerui pũcturam comitantia.

Quatuor intentiones in curanda nerui punctura, obseruandæ.

Quod ad primam intentionem attinet, præcipit Auicennas, vt cui neruus punctus est, victum in extremo tenuissimum seruet, iuxta eam formam, quam superius expressimus, dum in vniuersum de vuulneribus tractaremus. Locus in quo cubabit æger, tepidus esse debebit, vt Celsus nos admonuit. Lectulus verò mollis, vt Galeno, & Auicennæ placuit. Sed & collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Optimum etiam medicamentum laboranti quies est: moueri enim, & ambulare, nisi sanis alienum est. In quiete igitur, ac lectulo molli hominem continere oportet.

1 Viuẽdi ratio.

Vt autem secundam intentionem assequi possis, sequendum omninò tibi est Galeni cõsilium, qui libro sexto methodi medendi, iubet in nerui punctura, corpus totum sanguinis missione inaniendum esse, vtique si virtus robusta fuerit, & nihil aliud obstiterit: etsi nulla etiam adsit in cor-

2 Materiæ antecedẽtis substractio

Sanguinis missio.

s

pore laborante ſanguinis redundantia. Morbi enim magnitudo, ac doloris vehementia, corpore etiam plethorico non exiſtente, hoc genus auxilij (vt anteà diximus) plerunque deſiderat. Cæterùm in hac per ſanguinis miſsionem, vacuatione, ſeruanda ſemper erit locorum affinitas, vt frequenter admonuimus. Si verò vitioſis ſuccis repletum corpus ſit, protinus congruo medicamento illud purgabis. Leuis quoque frictio rectè adhibetur, ſed his partibus, quę longius abſunt à vulnere.

Purgatio.

Frictio.

3 De tertia indicatione abunde ſatis dictum eſt in præcedentibus, vbi de conuulſione vulneribus ſuperueniente tractauimus. Itaq; ſi puncto neruo, vel quouis modo vulnerato, aut etiam contuſo, ſpaſmus acciderit, aut eius metus ingruat, protinus caput, collum, atque vniuerſam dorſi ſpinam, oleo liliorum, vel cõmuni, calente fouebis. Porrò ſi in partibus ſuperioribus, vt manu, vel brachio, id genus vulneris neruus acceperit, præter iam commemoratas partes, axillas quoque vbertim oleo calenti delinies. Si verò punctus, aut quouis modo vulneratus neruus ex iis ſit, qui in crure habentur, bubones, ſiue inguina, pubes, & loca vicina, largo oleo ſtatim erunt imbuenda. Tum per totam ſpinam, ad collum, & caput vſque aſcendendũ. Sed & tendones, & ligamenta, ac loca ipſa vulneri vbiuis illato propinqua eodem modo fouenda ſunt, vt ſexto libro methodi medendi Galenus facere nos edocuit.

Conuulſionis præcautio.

Cæterùm, neruorum vulneribus, ſed maximè punctim inflictis, perperàm à principio curatis maxima omnino inflammatio, & putredo ſuperuenit. Ergo cùm nerui vulnerati ſic iam inflammatione tentantur, & putreſiunt, farinam hordeaceam, aut fabaceam aut potius eruinam, in aqua lixiua aut oxymelite, vel ſyropo acetoſo, decoctã, loco phlegmone occupato, & putreſcenti ſtatim illinire oportet. Non autem triticeam farinam, aut eius generis cataplaſmata, quæ particulam putrem efficiunt: imò verò neque aquam calidam adhibebis. Hæc enim tametſi reliquis inflammationibus, quas phlegmonas appellamus, ſit accommodatiſsima (vt quæ eas valde mitiget) vulneratis tamen neruis eſt infeſtiſsima. Ab humectantibus nanque, & calefacientibus medicinis, putredo huiuſmodi affectibus comparatur. Quòd ſi vehemẽs inflammatio cum

Si nerui vulnerati phlegmone occupetur, aut putreſcant.

Aqua calens vulneratis neruis eſt infeſtiſsima.

maxime

maximo dolore infestauerit, eruinam farinam, aut fabaceam, cum optima sapa, addito paucissimo aceto, decoctã, illinito: prius tamen parte affecta, oleo calido affatim perfusa. Tanta verò interdum ex eiusmodi puncturis, & neruorum vulneribus oboritur putrefactio, vt ferro candenti, vel caustico aliquo medicamento (cuiusmodi est Aegyptiacum) eam adurere cogamur.

Emplastr. ex metallicis ad gangrænas, & putredines.

Haliab. & Auicenna ad eiusmodi phlegmonas, & gangrænas, seu putredines, emplastro ex metallicis, & aceto præparato vtebantur, cuius cõpositio libro tertio de compositione medicamentorum κατὰ γένη, à Galeno sub hac verborum serie descripta est. Ceræ pondo vnc. sex, olei vnc. nouem, mysios pondo vnc. sex, chalcitidis denarij pondo vnius, squammæ æris pondo vnc. duas, & semis, thuris pondo, vnc. semis, galbani pondo vncia. Quæ liquari possunt, hoc est, cera, & galbanum, liquefacta, metallicis in aceto acri prius accuratè tritis, superfunduntur. Hoc pharmacum ignorauit Galenus, quis composuerit, neque apud vllum hoc modo citatum vnquam (vt ipse testatur) comperit. Eadem tamen præstare, quæ & alia quædam odorata simul, & sumptuosa, quæ paulò antè recenset, adfirmat. Recentiores autem eo medicamento vti non consueuerunt, sed illo potius, quod constat farina hordei, fabarum, & orobi, in lixiuio stillaticio, (vt prius diximus) decoctis. Quippe quod à Galeno, & Auicenna maximè sit celebratum, & frequenti experientia, optimum ad hanc rem à multis comprobatum. Addit autem in decoctione Auicennas, mel, & acetum.

Doloris sedatio, & saniei eductio.

Quod verò ad quartam intentionem consequendam 4 attinet, quæ neruorum quidem puncturæ magis propria est, Galenus libro sexto methodi medendi, valde multa pharmaca recenset, ab ipso excogitata, & deorum quadam prouidentia (vt alibi testatur) inuenta. Quæ vulneri imposita, ad vtrunque mirè sunt comparata, tum vt dolorem mitigent, tum vt exitum saniei patefaciant. Tutius verò fuerit in neruis acu, aut paxillo, aut quopiam tali compunctis, præsertim si in altum recessum vulnus, hoc est, punctura descenderit, & conspectum effugiat, cutim etiã in vulneris orificio aperire, ac latius incidere, quò melius sanies effluat, & commodius ad profunditatem loci me-

Puncturæ dilatatio.

dicamentorum vires perueniant. Porrò aliis cultro rasorio, aliis verò cauterio cutem ipsam aperiendam esse magis placet. Galenus in id genus puncturis, orificium duabus in cutem sectionibus rectis diuidere iubet libro tertio de compositione medicamentorum secundum genera. Itaque nisi oræ angustiorum eiusmodi punctuum aperiantur, conuulsionis periculũ magis imminet. Quippe quòd obcæcato ita cutis vulnere, nihil à profundo extrorsum expiret. Facta autem cutis apertione, exiccandum mox vulnus est, substantia aliqua tenui, quæ vsq; ad ima nerui offensi posit penetrare, vt lib. artis medicinalis Gale. nos admonuit. Cuius generis est oleum Sabinum, præsertim vetus, quod tanquàm vtilissimum ad præsentem curationem, libro sexto methodi medendi, & tertio de compo. med. κατὰ γένη idem autor deligit. Vitandum autem (consilio eiusdem) omninò est, oleum crudum, quod ὠμοτριβὲς vel ὀμφάκινον duplici nomine Græcè dicitur; & quod denique vim habet adstringendi, cuiusmodi est oleum myrtinum, tribus saltem primis diebus. Hoc enim per halitum non digerit, sed obstruit, & perspiratum prohibet. Præstat igitur neruos punctim ictos oleo tenui, adstrictione prorsus carente, perfundere, quale dulcissimum est, quod longè melius erit, si duo aut tres annos transegerit. Sed neque Sabinum etiam ipsum oleum, quamuis sit tenuissimum, aut aliud quoduis simile, vt est Iasminum (quod vocant) frigidum admouendum est, sed calens: frigidum namque præterquàm quòd neruis aduersatur (vt quinto Apho. expressit Hippoc.) tenues quoque meatus obstruit, & ipsos angustiores efficit: calidum verò digerit, ac dilatat, doloresque magis demulcet. Si vehemens dolor laborantem discruciat, oleum ex vitellis ouorum commodè administratur. Ad eandem quoque intentionem in neruis punctim vulneratis, Galenus sæpe vsus est terebinthina resina, medicamento sanè apprimè idoneo: per se quidem in pueris, & mulieribus, & generaliter iis, qui molli essent carne, cum euphorbio verò emollita, in duris corporibus. Nõ secus autẽ & propoli, nõ per se modò, verùm etiã cum euphorbio molliens, vsus est: & si nonnunquàm duriora contigerint cum oleo quodam tenuiore. Quin (subiungit) & sagapeno in duris corporibus sum vsus, vtique cum oleo

Oleum Sabinum.

Olea adstringentia vitanda.

Frigidum punctis neruis aduersatur.

Si dolor vehemens adest.

Medicamẽta quibus vsus est Galen. in neruis pũctim vulneratis. Lib. 6. metho. med.

oleo, & terebinthina id miscens. Sed & opopanace ad eundem modum, quo & sagapeno. Mihi verò & lachryma Cyrenaica non inutilis fore videtur, si quis emplastrum ex ea faciat: cuiusmodi est, quod nos ex euphorbio composuimus. Verùm (inquit) nondum id experientia, quemadmodum reliqua omnia comprobauimus.

Remediorũ per methodum inuentionẽ præcedere debere deinde hanc experientia confirmare.

Quippe præcedere oportet eam, quæ à vera methodo proficiscitur, remediorum inuentionem: huic verò experientiam ad certiorem etiam fidem subscribere. Si quidem ex tali methodo etiam sulphur, quod neque ignem expertum, neque lapidosum sit, sed omnino tenuium partium, ei cui neruus vulneratus esset, conducturum sperauimus. tantùm eius [sulphuris inquam] tenui oleo miscentes: dum quod ex vtrisque mixtum erat, sordiũ haberet crassitudinem. In valentioribus verò durioribusque corporibus etiam si ad mellis crassitudinem redigas, sic quoque iuueris. Nam id quoque comprobatum experientia est. Hactenus Galenus. Cuius sententiam approbat Auenzoar, huiusque rei periculum se aliquando fecisse testatur. Quæ autem de lota calce subdit Galenus, neruis denudatis magis conuenire videntur. Quare in sequentia, ea reseruamus.

AuẽZoar.

Emplastrũ Galeni.

Cæterùm paucis quibusdã interiectis refert Galenus, se composuisse emplastrum ex cera, resina terebenthina, pice, & euphorbio, ad hanc intentionem longè optimum, quo & plurimi sua ætate, felici successu vterentur. Recipiebat autem ex cera partem vnam, ex terebinthina, & pice, vtriusque partis vnius dimidium (sic vt quod ex vtrisq; conflaretur, ceræ par esset) ex euphorbio verò, ceræ partẽ duodecimam, etiam plus aliquando, vbi scilicet valentius efficere est in animo. Licet quoque interim & plus sit, quod ex terebintina, & pice confit, quàm cera. Licet rursus & alterum eorum tantùm ceræ admiscere. Quin etiam in penuria terebinthinæ resinæ (quæ vix apud nos reperitur) abietinam, Galeno etiam autore, commodè admiscebis. Emplastro verò aliquo ex prius memoratis apposito, lanam mollem oleo calente madefactam suprà decenter alligabis. Igitur vt summatim, atq; vniuersim dicamus, quæ in puncti nerui curatione obseruanda sunt, Galenum ita sexto lib. Therapeutices scribentem audiamus.

Gal. lib. 6. methodi meden.

Vulnerati nerui curatio, medicamenta postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & valēter [sine molestia tamen] desiccent. Tum quæ ex substantiæ suæ natura, & trahendi vim habeant, & tenuium sint partium. Et rursus ibidem. In pharmacis autem huc omne consilium direxi: vt esset eorum facultas, tum tenuis, tum modicè excalfaciens, & quæ admodum siccare citra dolorem posset. Cùm sola hęc trahere ex profundo saniem, neque contracta, neque demorsa particula posit. Porrò cùm permagna humanorum corporum (vt alibi Galenus ait) sit differentia, tum in temperamentis, tum ætatum mutationibus, insuper vitæ studiis nulla ratione quódque medicamentum omnibus conuenire potest. Quamobrem duo in promptu habeto, alterum valentius ex similibus genere confectum, alterum mitius, quæ inucem mista dum vsus postulat permulta inter hæc iuxta misturæ quantitatem constitues.

Lib. 3. κατὰ γένη.

Vide reliqua apud Galen.

De neruis cæsim vulneratis.

SI autem neruus non punctim, sed planè cæsim vulneratus fuerit, diligenter considerandū est, quo pacto facta vulneratio sit: vtrúmne per transuersum neruū, an secundum longitudinem eius. Tum verò quātum interuenientis seu præiacentis cutis diuisum sit. Ad hæc spectandum etiam est, num totus neruus dissectus sit, an non ex toto præcisus. Eiusmodi nanque vulnerum differentiæ, curandi rationem non parum euariant, vt ex sequentibus euadet manifestum. Itaque si cutis, quæ interueniebat sectio, non satis pateat, ampliori diuisione aperienda est, vt iam in præcedentibus admonuimus. Proponatur igitur primùm satis esse cutis adapertum, non ita tamen hiare vulnus, vt neruus ipse incisus sensui nudus adhuc appareat. Sanè huiusmodi nerui scissura, siue per directum, siue per transuersum facta diuisio sit: vltra communes tres iam intentiones dictas in punctura obseruandas, tres adhuc alios scopos, siue intentiones habet. Prima est, vt in loco vulneris magis decliui, turunda aliqua mollis, & suauis blandè imponatur. Secunda, vt aliquod medicamentum anodynum, seu mitigatorium, & vt vocant incarnatiuum, neruis dicatum, vulneri superponatur. Tertia, vt lana mollis succida, vel oleo calente delibuta, desuper blandè alligetur. Ergo non ita exactè vulneris oræ committendæ sunt, & glutinandę, quin

Hypothesis.

3. Intētiões particul.

1 (Prima) — 2 (Secunda) — 3 (Tertia)

quin emissarium aliquod relinquatur, quo collecta sanies effluere possit. Hæc enim si in profundo retineatur, neruis putrefactionem ac corruptionem inducet, atque ita conuulsionem etiam inuehet. Eam ob rem profuerit (primis saltem diebus) turundam aliquam mollem, digestiuo ex terebinthina, oui luteo, & croci momento illitam, loco vulneris, vt dictum est, decliuiori molliter immittere, donec nullum amplius phlegmones, aut conuulsionis periculum timeatur. Medicamentum autem his neruorum, ac etiam tendinum vulneribus, cæsim non punctim acceptis, expeditissimum, apprimeque idoneum esse creditur, quod vnguentum ex vermibus vulgò noncupatur. Recipit autem centaureæ minoris, linguæ canis, lanceolatæ, quæ plãtago est minor, pilosellæ, consolidæ maioris & minoris, ana M. vnum, vermium terrestium, quos lumbricos appellamus, lib. semis, olei communis, libr. vnam, vini libr. vnam, & semis: subigantur simul, & ita septem diebus nutriantur, seu (vt loquuntur) fermententur. Deindè illis addantur sepi arietis à pelliculis emundati, lib. vna, picis nigræ, resinæ, ana quart. vnum gummi ammoniaci, galbani, opopanacis in aceto dissolutorum ana drac. quinque: simul omnia moderato igne decoquantur vsque ad vini & aceti consumptionem, & colentur. Vbi verò hæc penè refrixerint, adde terebinthinæ quar. semis. thuris, mastiches, sarcocollæ ana drac. tres croci drach. duas: spathulâ agitentur in mortario, & fiat vnguentum. Porrò longè alia multa medicamenta, paratu etiam faciliora, hisce neruorum diuisionibus, valde accommoda referuntur à Galen. libro tertio de compositione medicamentorum secundum genera, & sexto methodi medendi. Cuiusmodi est, quod ex oximelite, & fabarum farina: vel eruorum: vel lilij, vel ciceris: vel lupinorum amarorum, vel hordeacea farina cataplasma conficitur. Item pix liquida fermento temperata, atque vulneri imposita. Eruorum quoque, aut alia ex prædictis farina, fermento permixta. Imo & interim fermentum ipsum solum. Quinetiam oxelæum solum quod caleat, modò acetum abundè acre, & vetustum sit. Propolis quoque recens liquida, & pinguis vulneri imposita, sæpe præsidio fuit: interim quidem per se, interim fermento commixta. His itaque præsidiis ad neruorum vulnera, tam in agris, quàm in

Turunda.

Vnguẽtum ex vermibus.

Cataplasma.

Pix liquida.

Oxeleum.

Propolis.

Qualia in vniuersum medicamēta esse debeant, neruorū vulneribus accommoda.

Lana mollis succida.

Li. 3. κατὰ γέν.

vrbibus felici admodum successu, Galenus sæpe vsus est, non solum in his, quos iam phlegmone prehēderat, sed etiam: vt refert protinus ab initio. In summa oportet medicamenta omnia, quæ neruorum vulneribus tam cæsim, quàm punctim inflictis, ex vsu futura sunt ea pollere facultate, quæ & modicè calfacere (id est, tepidum calorem, & veluti ex sole suauem excitare) & valenter, citra dolorem tamen siccare possit. Tum ea quoque esse substantiæ natura, quæ ex alto saniem, atque humores educere, ac digerere valeant. Atque ex iis minus molesta esse consueuerunt, quæ liquida sunt: vt Galenus etiam annotauit, libr. 3. de compo. medic. secundum genera. Super eiusmodi verò medicamenta lana mollis succida vel oleo calente respersa apponenda est, & leniter obstringenda. Cæterùm quoniā frigus cum omnibus, tum verò maximè neruorum vulneribus infestissimum est, plurimum conferet lanam ipsam superpositam permanere calidam, siue oleo tantum, siue oxelæo quoq; imbuta fuerit: fiet hoc si aliæ lanæ siccæ vellera, aut panni calidi subinde mutati, extrinsecus circūponantur, & æger intra tectum, si modò hyems fuerit, ad quintum vsque vel septimum morbi diem sese contineat. Nam si eo vsque phlegmone non tentetur, vacétque prorsus dolore: & nullam sentiat tentionem, in posterum (inquit Galenus) tutus erit. Atque hæc de neruo cæsim vulnerato in vniuersum, ac generaliter dicta sunt siue per trāsuersum siue per directum, seu longitudinem neruus diuisus sit. Quæ verò sequuntur, peculiariter de neruo per transuersum vulnerato dicuntur.

De neruo per transuersum cæso.

AT si neruus per transuersum vulneratus sit, non tamen ex toto præcisus, maior conuulsionis metus impendet, inflāmatione scilicet (vt suprà diximus) à dissectis fibris ad integras, & non sectas succedente, cæterùm conuulsione ab ipsis non sectis excitata: Huic itaque memoratis prius auxiliis, quàm citissimè occurrendum est. Ergo in quiete omnino, & strato mollissimo continendus æger est, plurimóque oleo affatim, & assiduè inguina, spina, axillæ, collum, & caput perfundendum. Cæterùm in hoc vulnere largius sanguis mittendus est, & victus tenuior adhibendus, quàm in neruo per directum inciso. Quòd

si conu

si conuulsio iam superuenerit, & nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur, reliquæ fibræ quæ integræ remanserant, præcidi debent. Si enim totus neruus præcisus sit, nullum quidem prçtereà (vt Galenus inquit) conuulsionis periculum sequetur: debilis tamen particula manebit. Verùm læsio, quàm mors potius optanda. Hoc pacto quibusdam in priore infernáque femoris parte, per transuersum percussis reliquum tendinis amputauit Gale. vt tuta illi esset curatio. Porrò si transuersa hæc diuisio, tam insigniter alta in musculo facta sit, vt deligatura nihil prodesse possit, non dubitabis musculi distantes inuicem partes (præsertim si vulnus recens fuerit) suturis altioribus contrahere, curâ tamen semper adhibitâ, ne ab acu neruus, vel tendo compungatur. Carnosa nanque ipsa musculorum pars, dum acu suitur, periculo vacat. Nerui verò, aut tendines, non mediocri periculo consuuntur. Horum quidem omnium Galenus nobis autor fuit libr. tertio de compo. medi. secundum genera, ad hunc modum scribens: Contemplatus (inquit) gladiatorem quendam ex his quos equites nominant, transuersam diuisionem in priore, ac inferiore femoris parte habentem eámque satis altam: tum vulneris labrum intuitus sursum alterum reuulsum, infrà alterum quasi ad patellam detractum, non dubitaui distantes inuicem musculorum partes suturis contrahere, curatione illa quç Grçcè à latitudine κατὰ πλάτος dicitur, neglecta. Itaque veritus tendines ipsis consuere denudatis prius illis, sic altioribus suturis vsus sum, haud ignarus carnosam ipsam musculorum partem periculo vacare, tendines verò non item, quanquam hoc nullum ex præceptoribus facientem viderim. Has autem suturas in eiusmodi vulnere, ideò non superficie tenus, sed altius moliri conuenit, ne quæ in imo sunt, inconglutinata dehiscant. Reliqua verò, quæ ad vulneris curationem attinent, hîc quoque sunt eadem, etiam si totus neruus præcisus sit. In solo itaque per transuersum accepto vulnere, eodémque insigniter alto cum deligatura nihil prodesse potest, ex sola sutura curatio absoluitur. Etenim in vulneribus, iuxta membri longitudinem factis, deligatura vulnerati musculi partibus inuicem contrahendis sufficit Galeno. Cæterùm sutura decenter facta, biduo consutum vulnus fouendum

6. metho. Ther. 12.

Li. 3. κατὰ γένη.

Historia de gladiatore in femore vulnerato.

Cur sutura altæ esse debent.

Lumbrici in rosaceo decocti.

erit rosaceo, in quo lumbrici terrestres prius decocti fuerint, ac suprà puluis aliquis qui suturam contineat, aspergendus erit, cui parem ipsorum lumbricorum desiccatorum, & contritorum portionem, si lubet, adiicies. Quidam enim memoriæ prodiderunt, eiusmodi terræ intestina contrita, neruísque diuisis imposita, protinus mirum in modum prodesse: vt libro simplicium vndecimo Galenus refert. Sunt qui & centaurium arefactum, & contritum etiam inspergunt. Medicamen enim est admodum desiccatorium, mordacitatis expers, quódque, si glutinatoriis, & desiccatoriis miscetur, vlcera maligna, & cacoëthe sanare creditur. Quin & ipsis herbæ recentis illitu magna vlcera glutinantur, vetusta quoque, & quæ ad cicatricem ægrè perducuntur, eodem modo vtentibus cicatrice obducuntur Galeno libro septimo de simplicium medicamentorũ facultatibus. Refert Dioscorides, & quodam in loco Auicennas, quòd carnes minutim incisæ coalescunt, si cum centaurio maiori decoquantur. Eidem quoque centaurij minoris radix recens, aut arida antè madefacta, vulnera conglutinat, & coniungit. Sed iam tempestiuum est vt de nudato neruo dicamus.

Cẽtauriũ.

Radix centaurij minoris.

Nerui cæsim vulnerati, & nudati curatio.

NVdato neruo omnis curationis consilium huc tibi dirigendum est, vt minima cum rosione sicces. Proinde si neruus non punctim, sed planè cæsim vulneratus fuerit, cute etiam quæ interueniebat diuisa, adeò vt nudus appareat, nullum iam suprà commemoratorum medicamentorum, quæ ex euphorbio, ac similiter acribus, emplastri specie fiũt, applicabis. Nudatus nanque vehementem ipsorum vim ferre nequit, ita vt cùm interposita cutis erat, tulit. Optimè igitur eo casu feceris, si & calcem, & pompholygem, ac metallica omnia resinas quoque olea, mel, & ceram quæ eiusmodi medicamentis, nudato neruo, ac diuiso apprimè idoneis, miscenda sunt, elueris, quo scilicet citra rosionem vllam sint siccatura. Quippe medicamentis omnibus (vt Galenus inquit) quæ laueris, acris, mordénsque humor eluendo detrahitur. Tũc igitur præstantissimum erit, calcem æstatis tempore in diebus canicularibus sub sole, aqua salubri, & dulcissima sæpius elotam, &

Nudatus neruus vehementem medicamentorum vim ferre nõ potest.

Li. 6. met. & 9. simp.

Calx elota cũ rosaceo.

exicca

exiccatam, plurimo optimóque rosaceo admixtam apponere. Congruit & hoc casu medicamentum, quod è pompholyge (vt dictum est) elota fit, largiore itidem, ac probatissimo rosaceo salis omnino experte, solutum liquatúmve. Salubre quoque medicamentum est, & quod ex melle optimo sub emplastri specie componitur. Solui verò & id rosaceo oportet, quod tum reliquis conditionibus sit optimum, tum salis omnino expers, vt scilicet minima cum rosione sicces. Nihil enim acre (vt diximus) nudato neruo (quæ pars est suapte natura sensu vegetissima) vnquam admouendum est. Si verò robustus sit, qui vulnus accepit, & cui corpus sit à superuacuis humoribus mũdum, in hoc fas est, etiam valentioribus remediis nonnullis vti: vt pastillis, seu trochiscis ex Polyida autore, sapa calida solutis, & in linamentum illitis.

Medicamẽtum ex põpholyge.

Emplastrũ ex melle.

Neruo denudato nihil acre admouẽdum.

Id autem vel imprimis (inquit Galenus) semper habendum curæ est, ne quid ex iis, quæ vulnus contingent frigidum sit. Quandoquidem ipsa laborans particula, & sensilis maximè est, & principum corporis partiũ primati [nẽpe cerebro] continua, & temperamẽto suo frigida. Quorum omnium occasione, & ex facili à frigido offenditur, & suã offensam cerebro impertit. Ad iam dicti verò pastilli vsum propè etiam accedit & medicamenti vsus: quod διὰ χαλκίτεως Galeno nominatur, vulgò autem diapalma. Hoc ergo medicamine, si trochiscos Polyidæ ad manum nõ habemus, vti tutò poterimus. Pastilli autẽ Polyidæ ex quinto libro de compositorum pharmacorum miscella sunt requirendi, quorum si copia non est, Andronis vel Pasionis, vel etiam Galeni pastillus erit sumẽdus, quorum compositiones libro superiore cap. de carbũculo descripsimus.

Lib. 6. met.

Nihil frigidũ nudato neruo admouẽdum.

Diapalma

Pastilli.

Cæterùm vulnus eiusmodi oleo perfundendum non est, præsertim cùm nũc memoratis pastillis curatio suscipitur. Nam oleum illorum viribus aduersatur, & sordidum vlcus reddit. Neque enim parum interest (inquit Galenus) nudóne neruo oleum, an per interpositam cutem admoueas. Abluenda igitur à vulnere sanies est, molli lana specillo circumuoluta, in sapa tepida intincta, & mox expressa. Quòd si omnia bene atque ex animi sententia succedant, etiam vino dulci, non acri & mordaci, vulnus commodè poteris madefacere. Eo autem iam penè ad cicatricem ducto,

Oleũ nudato neruo, et vulnerato, nõ esse admouẽdum.

Sanies quibus abluenda.

Aqua nudato neruo aduersatur.

Detersoriũ medicamentum.

Candẽs ferrum.

cto etiam, vtile fuerit album, tenue, & quod Græci oligophoron vocant. Aquæ verò vsum, ob causam superius adductam, sicuti & relaxans cataplasma semper in neruo nudato deuitabis. Blande etiam, ac suauiter vulnus (si necessitas vrget) detergebis, vnguento ex vermibus facto, vel aliquo alio detersorio medicamẽto, quod recipiat mel probatissimum, terebinthinam, & farinam hordei, aut fabarum: vel alio ex iis, quæ in antidotario habentur. Nonnulli pro comperto habent, quòd si dissecti nerui capita, seu extremitates candenti ferro, carne vitata, leuiter attingantur, optimè posteà conglutinari. Postquàm autem neruum denudatum contexeris, linamenta extrinsecus circunducere oportet, ex medicamento (inquit Paulus) quod angustis vulneribus faciat: nempe eo, quod ex euphorbio præparatur, aut fimo columbarum, sed ita, vt etiam sanas partes ampliter comprehendat.

De neruorum contusione.

Neruorũ cõtusio promiscuã habet, cũ ecchymosi, tũ generationis, tùm curationis rationem.

Si cũ neruo cutis contusa sit.

Si dolor vnà cũ contusione infestet.

NEruorum cõtusionem, promiscuam cum ecchymosi, seu carnium contusione habere generationem, facilè nobis insinuat similis vtriusque affectus curatio. Itaque illic & digerentibus, & adstringentibus medicamentis vtebamur, hîc verò etiam siccantibus, & adstringẽtibus nobis vtendum est, præsertim dum cutis vnà cum neruo contusa exulceratáque est. Si verò absque cutis simili affectu neruus quidem contusus est, huic auxilia, quibus euocandi, ac digerendi facultas insit, adferenda sunt. Contuso igitur neruo, si cutis simul contundatur, & vlceretur, fabarum lomentum oxymelite dilutum, aut si magis siccare voles eruinam farinam cum sapa, & modico aceto illines. Quòd si amplius adhuc siccare desideras, irim quoque illyricam, vel eam quam vulgò florentinam vocant, immittes. Recentiores in hoc affectu per initia rosaceum cũ oui candido liquore admouent, & mitigato dolore laborante particulam fouent vino tepefacto, quod crassæ sit substantiæ, & astrictionis particeps. At si vnà cum contusione dolor infestet, picem liquidam cataplasmati è farina fabarum adiicies, & vbi simul bene decoxeris, calens medicamentum applicabis. Vniuersi autem corporis curatio, eadem est cum ea, quam paulò ante docuimus. Verùm si neruus quidem contusus sit, cutis verò nihil quod sensui

appareat,

appareat, à natura recesserit, oleo calente discussorio, quale anethinum est, & rutaceum, irinum quoque & amaracinum, cōtinuè locum irrigabis, perfundésve, & lana oleo madefacta fouebis, ac totius corporis curā prædictis similem adhibebis.

Porrò si neruus totus sit præcisus, metus prætereà nullus (vt paulò ante diximus) instat, nullum enim inde periculum sequi potest. Membrum tamen ea parte debile efficietur, præsertim si dissectus neruus insignis magnitudinis fuerit. Curatio verò eius communis est, cum ea quæ aliorum est vlcerum.

Si neruus totus sit præcisus.

De vulneribus ossium. CAP. XIIII.

TRadita vulnerum carnosæ substantiæ, venarum, arteriarum, & neruosarum partium curandi ratione, nunc de vulneribus ossium nobis agendum superest. Cęterùm tametsi omnis continuitatis seu vnitionis solutio in osse Galeno sexto methodi medendi & passim alibi, Græcè proprio nomine catagma, (quod Latinis est fractura) dicatur, recentiores tamē tum medici tum chirurgi, fracturam vocare cōsueuerunt, solam eam ossis diuisionem, quæ sine incisione, à violentia quadam, vt ruptura extrinsecus accidente, fit, de qua in sequentibus latius dicetur. Vulnus verò ossis appellare solent, præcisionem ense, aut quopiam alio simili incidente, vel in profundum penetrante factam, de qua in præsentiarum dicere statuimus. Huiusmodi autem præcisio quandoque (vt nunc loquuntur) est totalis, quandoque partialis. Cæterùm cùm os ipsum vulnerari non possit, quin caro & venæ, & aliæ superiacentes particulæ etiam vulnerentur, sæpe numero ex ossium vulnere, pessima quædam symptomata excitantur. Nempe profusio sanguinis, dolor vehemens, conuulsio, & syncopea: à quibus & agendorum etiam indicationes sumendæ sunt. Porrò cùm notæ vulnerum ossium, sensu sint satis conspicuæ, his prætermissis iudicia seu præsagia subiiciemus, quæ tam ab ipsis veteribus quàm recentioribus, scriptis mādata sunt. Itaque iudicat Galenus libro artis medicinalis, & rursum tertio & sexto methodi medēdi, quòd

Fractura quid.

Vulnus ossis.

Ex ossium vulnere praua oboriuntur symptomata.

IVDICIA.
I

ossis

Puerorum ossa diuisa, per se coalescunt.

ossis soluta semel partium continuitas nunquàm posteà adamussim & per se instaurari potest: præsertim verò in iuuenibus, & adolescẽtibus, & viris, multóque minus adhuc in senibus. Potest namque os illud tantam vnitionem per se & sine alterius ope recipere, atque in idem adamussim coalescere, quod abundè molle est, cuiusmodi cõspicitur in puerulis. Alterius tamen ope, vt substãtiæ cuiusdam interuentu, ceu glutino quodam, ossa ipsa quantumuis etiã dura siccáque sint, cõcrescunt glutinantúrve. Vocant autem glutinum hoc, seu substantiam illam interuenientem, cuius beneficio separatæ ossis patriculæ secum agglutinãtur colligantúrque, Græco vocabulo poron sarcoidem, id est, callum carnosum. Huius prognostici ratio superiùs adducta est, vbi de iudiciis vulnerum in vniuersum agebatur.

2 *Erysipelas in ossis nudatione malum.*

Hippocratis oraculũ est libro septimo Aphorismorum, casum prauum esse, osse nudato, carnem circunstãtem videri ab Erysipelate apprehensam. In ossis (inquit) exutione, hoc est, nudatione, erysipelas, malum. Sed hîc casus (vt Galenus ait in commentario) ossibus ita patientibus rarò superuenit.

3 *Nudata ossa, à frigido magnopere offendũtur*

Adhæc, frigidum nudatis ossibus, eiusdem Hippocratis testimonio, est infestissimum: partes enim sunt exangues, ac natura sua frigidiores. Quæcunque autem tales in animalibus partes sunt, citius, ac magis à frigido offendũtur, vt libro quinto Aphorismorum Galenus annotauit, commentario decimooctauo.

4 *Magnorũ ossium præcisio, cũ exitu medullæ, periculosa admodũ est.*

Si magna ossa, veluti est os, quod propriè brachium, & humerus dicitur, vulgò autem os adiutorij, & vtrunque focile, siue os tibiæ, maius inquam, & minus (illud cneme, hoc perone Græcis dicitur) tota præcisa sint, adeò vt medulla egrediatur, vulnus tale periculosum admodùm est, & magna ex parte membrum, quod ita præcisum est, emoritur. In tam insigni namque incisione, nerui, venæ, & arteriæ maiores, quæ vitam, sensum, atque alimentum particulæ iam sic affectæ prius ministrabãt, omninò præcindun tur. Quanquàm non defuerint aliqui, qui Auicennã perperàm intelligentes, ausi sint oppositum planè asserere. In- „ quit autem ad hunc modum Auicennas, Et quod dicitur „ de incisione medullæ, quòd interficit, est intentio, in qua „ nulla est vtilitas. Habet enim medulla lenitatẽ, & viscosi- „ tatem,

Lib. 4.

tatem, & non inciditur. Quod dictum sic accipiẽdum est, quòd nullus vnquàm interiit ob pręcisionẽ medullæ ossiũ, quanquàm mẽbrum sic percussum tandem cõtabescat, & emoriatur: ob eã scilicet, quam nuper adduximus causam. Cùm verò dicit, medullam nõ incidi, hoc intelligendum, cùm os frangitur, non autem cùm totum excinditur. Quis enim addubitat, cùm os totum præcinditur, & medullam quoque simul excindi posse?

Cæterùm summoperè cauendũ est, ne aliquid osis vulnerati subitò, ac magna vi extrahatur. Nam si ita fit, vix à fistula, conuulsione, delirio, & febre, laborans tutus erit, vt Auicẽnas nos cõmonuit libro quarto suæ medicinæ. Proinde satius est, extrahenda ad tẽpus relinquere, & medicamento aliquo attractoriam facultatẽ habente, naturã adiuuare, quàm sic ea subitò, & magna violentia eximere, vt suprà etiam monuimus, cùm de telis è corpore extrahendis ageremus.

Ossiu vulnerati frustula, nec subitò, nec magna vi euellenda.

Curatio vulneratorum ossium.

IN curandis ossium vulneribus, sicuti & in fracturis, atque aliarum partium soluta continuitate, finis, seu scopus saltẽ primus, ac generalis, vnus est: nẽpe vnitio. Quòd si is per affectarum partium siccitatem (vt paulò antè diximus) perfici non posit, restat alter, vt alterius scilicet cuiusdam interuentu disidentes osis vulnerati partes glutinentur. Vt autem finem hunc secundum posis assequi, quatuor alij scopi tibi proponuntur obseruandi, suo ordine exequendi.

Quatuor scopi in curatione vulneris ossiũ obseruãdi.

Primus est, vt iis, quæ infixa sunt, & ossium frustulis (si quæ sint) exemptis, partes inuicem distantes, in vnum adducantur, & vt commissæ iam seu coniunctæ maneãt, vulnus in carne acceptum, suturis altioribus, ac validioribus contrahendum est. 1

Secundus est, vt præsidia, quibus huic affectui ritè mederi posis, prudenter deligas. 2

Tertius, vt deligaturæ modus decẽs adhibeatur. Nẽpe talis, vt cõmodè vulnus tractari, ac curari posit, citra omnimodã eius ipsius deligaturæ remisionẽ, & ademptionem. 3

Quartus, vt postquàm à phlegmone iam tuta esse videbitur laborans particula, victus poro gigendo aptisimus, instituatur.

Cæter

Primus scopus.

Cæterùm, quomodò primus scopus attingi posſit, iam in sermone vniuersali de vulneribus superiùs dictum est. Quòd autem eiusmodi suturæ in carnosis partibus factæ, in proposito affectu sint ex vsu, hinc manifestum euadit, quoniam disiunctas vulneris partes, in vnum adducunt, adductas verò, coniunctasque haud ampliùs dissidere patiuntur, ac præter hæc, partis substantiam tuentur. Vices enim deligaturæ, & ferularum tenent, prohibentque ne circunfluus aër plagam temere subintret, & os ipsum alteret, ipsique noxam inferat, quod magnoperè vitandum est. Atque hæc omnia in proposito casu sunt vtilissima. Permittendum igitur, vt vulnus mox carne impleatur, atque caro ipsa medicamentis exiccatoria facultate præditis, ita obdurãda est vt tandẽ calosa fiat, & poros gignatur. Itaq; si aliquid ex ipsius osſis substãtia deperierit, eiusmodi cauitas ad vnguem impleri nõ potest, sed insanabilis remanebit, vt lib. tertio metho. med. Gale. nobis est autor.

Secundus scopus.

Secundum autem scopum hoc modo asſequeris. Sutura decenter facta, turundam in locum vulneris decliuiorem imponito, vt per hoc emisſariũ osſis frustula (si adsint) vel sanies, aut purulenta colluuies, educi & expurgari posſint. Sed & puluerem suturarũ (vt vocant) conseruatiuũ, superponito, quem primis diebus cum oui candido liquore remiscebis. Posteà verò agglutinatoriũ cõmune ex puluere illo, quo omnes pasſim vtuntur, terebinthinæ permixtum ita vt in vnum corpus coëant, superaccommodato, vel aliquod aliud simile, ex iis quæ incarnatiua vocant, prout res expostulabit. Ergo turundulam melle rosaceo, quod puluerem glutinatorium ex myrrha exceperit, illitam, indito.

Myrrha.

Myrrha enim Auicennæ, carne nudata osſa vestit, & operit. Itaque si os exutum nudatúmue appareat, prędicto puluere, & linamentis ex optimis pannorũ laciniis cõfectis, ipsum operito munitóue. Deinde emplastrũ, vel stupas, aut pãnos lineos vino calẽte dilibutos, superapplicato.

Tertius scopus.

Cæterùm, tertius scopus in curando osſium vulnere propositus, ita absoluetur. Cum os totum præscisum est, facta imprimis (vt dictum est) sutura, totum membrum, vt Razes præcepit, excepto vulnere, duplici panno, obuoluito. Pannos autem eiusmodi, primis quidem diebus oui albore, sequentibus verò, vino calido, tum austero, tum nigro,

nigro, imbuito, Et fascia longa ac lata iuxta membri magnitudinem & figuram deligato. Ea enim longitudine & latitudine fascia ipsa esse debet, quam vulneratæ partis conformatio desiderat. Vt autem conueniens sit eiusmodi deligatura, eius principium iuxta finem laborãtis particulæ incipiat. Ab hinc facta ad superiorem partem circunuolutione, vbi prope vulnus ventum erit, fasciam ex aduerso plagæ circunducito, atque eam versus corpus non comprehenso vulnere, quousque satis erit, dispensato. Mox fasciam vertendo, eam supernè deorsum ducito. Atque vbi iam ad locum vulneris eam deduxeris, in partem vulneri oppositam, supra priorem aliam circumuolutionem, circunductus iniicito, eósque ita dispensato, vt ibi vnde initium accepit deligatura terminetur, & vulnus minimè coopertum remaneat. Porrò, fasciæ sic reuolutæ extrema acu ibidem erũt assuenda. Deindè ferulæ duæ vel tres (si vulnus in artubus acceptum est) leues ac politæ, membri læsi figuræ, ac magnitudini accommodę iniicientur, quæ læsam partem ita fulciẽt, vt vulnus minimè contegãt. Has autem fascias deligabis, nec prius solues, quàm vulnus percuratum fuerit: nisi tamen dolor, vel eo loci excitatus pruritus, aut inflammatio nos ad id cõpellat. Quibus quidem symptomatis, modo quo in sermone vniuersali diximus, succurrendum erit. Vulnus verò extrinsecus stupis contegendum est, & fascia deligandum, quæ singulis curationibus solui debebũt, quũ aliæ supradictæ fasciæ maneant: deinde vulnus detergeri, exiccari, & more aliorum vlcerum curari debebit. Quod autẽ (inquit Galenus) neotericis inuentum est glossocomion, quo maximè tempore gignendi calli vtimur, laudandum id quidem, quantum aliud quiduis eiusmodi machinarum, ducimus.

Deligatura modus in vulnerato osse.

Porrò quod ad quartam intentionem attinet, quo tempore callus gignitur, nutriẽdum corpus est, cibis boni succi, & qui multum nutriant, ex quibus prouenire succus soleat, non solum bonus, sed etiã tenax, ex quali fieri callum maximè expedit: de quo plura in sermone de fracturis. De duritie autem, quę diuortiũ continui sequitur in fractura, quam Græci catagma vocant, fusius etiam alibi dicetur.

Quartus scopus.

Lib. 6.

FINIS LIBRI SECVNDI.

GENERALIS DIVISIO VLCERVM, IN librum tertium Chirurgicarum institutionum Io. Tagautij Medici.

VLcus.

1 Simplex, { *Id est, cui nec vllus affectus alius, nec symptoma vllum coniungitur.*

2 Compositum, { *Seu cum alio affectu, aut symptomate complexum.*

1 *Vlceris simplicis, ac solùm consistentis differentiæ.*

Veræ, ac propriæ, Extrinsecus accedentes, { *Hoc est, à natura vlceris acceptæ. Et non à substantia rei desumptæ.*

Vlceris differentiæ veræ, ac maximè propriæ, atque à substantia rei acceptæ, sumuntur.

A figura ipsius vlceris.

Ab ipsis dimensionibus, { *Hoc est à diuisionis magnitudine, spatio, seu quantitate, &c.*

Vlceris differentiæ à figura.

Vlcus rectum.
Vlcus obliquum.
Vlcus Pampini modo retortum.
Vlcus hami ritu vncum.

Vlceris differentiæ à magnitudine & spatio ipsius diuisionis.

Vlcus magnum, Vlcus paruum. } *Longitudo, & latitudo.*

Vlcus in summo residens. Vlcus profundum. } *Altitudo.*

Vlcus æquale. Vlcus inæquale. } *Differentiæ sunt etiam in alto.*

Vlcus magnum, & profundum. { *Longitudo, & altitudo.*

Sub ma

Sub magno comprehenditur longum, & latum: sub paruo, breue, & angustum. Quæ differentiæ sunt à dimensionibus sumptæ.

Vlceris simplicis differentiæ extrinsecus accedentes, & non à substantia rei, hoc est, à natura ipsius vlceris, acceptæ, sumuntur

A tempore.
A parte affecta.
A situ, seu loco in parte affecta.

Vlceris differentiæ à tempore.

Vlcus recens.
Vlcus inueteratum.

Quæ à generationis modo, & ratione sumuntur differẽtia magis ad vulnus pertinẽt, quàm ad vlcus.

Vlceris differentiæ à parte affecta.

Similari.
Organica.

Vlceris differentiæ à parte similari affecta.

Vlcus in cute.
Vlcus in carne.
Vlcus in arteria.
Vlcus in vena, &c.

Vlceris differentiæ à parte organica affecta.

Vlcus auris.
Vlcus narium.
Vlcus oculorum.
Vlcus oris.
Vlcus faucium.
Vlcus pulmonum, &c.

Vlceris differentiæ à situ in parte affecta.

Vlcus in conspectu.
Vlcus sub cute conditum, & non apparens.
Vlcus in principio, in fine, vel medio musculi.
Vlcus in supernis partibus.
Vlcus in infernis partibus.
Vlcus secundum longitudinem.
Vlcus secundum latitudinem.
Vlcus secundum transuersum.

2 *Vlceris compositi differentiæ sumuntur à complexu ipsius.*

Non sunt propriæ differẽtiæ, sed verius complicati affectus.

Cum symptomate.
Cum morbo.
Cum sua causa.
Cum sua causa & morbo.

Cum sua causa, morbo, & parte affecta.

Vlceris differentiæ à complexu cum symptomate.

Vlcus crucians.
Vlcus dolore vacans.
Vlcus putum.
Vlcus sordidum.
Vlcus saniosum.
Vlcus cruentum.

Vlceris differentiæ à complexu cum morbo.

Vlcus dyscratum, id est, cum intemperie.
Vlcus phlegmonosum.
Vlcus erysipelatosum.
Vlcus gangrænosum.
Vlcus cancerosum.
Vlcus putridum.
Vlcus cauum.
Vlcus supercrescens.
Vlcus phagedænicum.

Vlceris complexus cum sua causa.

Vlcus spontaneum.
Vlcus ab animali venenoso.
Vlcus à simiæ morsu.
Vlcus ab hominis morsu, &c.

Vlceris complexus cum sua causa, & morbo.

Vlcus cacochymum, id est, vitioso succo obsessum.
Vlcus cacoëthes, id est, malignum.
Vlcus rheumaticum, id est, fluxione vexatum.
Vlcus arrosum.
Vlcus sinuosum.
Vlcus ab atra bile.

Vlceris differentiæ à complexu cum sua causa, morbo, & parte affecta.

Erosio.
Caries.
Esthiomenus.
Sphacelus.
Dysenteria.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI

LIBER TERTIVS.

De vlceribus, in vniuersum.

Quid sit ulcus uulgò apud chirurgos, & eius definitionis interpretatio.

CAPVT I.

DIximus libro superiore, de cruẽtis vulneribus, seu de ea cõtinui solutione, quę in carnosa parte ex vulnerando recens facta est, ac relicta. Nunc transeundum ad id vnionis etiamnũ in carnosa ac molli substantia factum diuortiũ, quod nec recens est, nec cruentũ, sed iam inueteratum, & in quo vna, vel plures consistunt dispositiones, quæ vnionẽ, vel consolidationem remorantur, atque impediunt: ex quibus saniosa, & purulenta quædã colluuies, putredóque excitatur. Vocant autem vulgares medici, & chirurgi tale vnionis diuortiũ seu continui solutionem, communiter vlcus. Quanquam vulnus, & vlcus ferè passim apud probatos autores pro re eadem sumantur: nẽpe pro dissolutione vnionis in parte carnosa. Quę siue recens sit, siue antiqua (quatenus saltem solutio tãtùm vnitatis est) eandem sanationẽ (vt Galenus ait) semper desiderat. Cuius vtique propositus finis vnus

Vlcus quid vocetur chirurgis vulgaribus.

Vulneris, seu vlceris finis.

est,nempe vnitio,vel agglutinatio,vel coitio,vel continuatio,quæ eadem sunt.Itaque discrimen quod à tempore sumitur,nihil planè proprium indicat Galeno. Nam recens (inquit) vetúsve vlcus nihil indicat. Quanquam indicare videtur nonnullis, sed hi seipsos fallunt. Non abs re tamen factum putauimus, si recentium ac vulgarium medicæ, ac chirurgicæ familiæ scriptorum morem iam ab omnibus receptum sequuti, discrimen inter vulnus (quam & plagam vocant) & vlcus posuerimus.

Vlceris definitio.

Vlcus quidem cum ipsis appellantes continui solutionem in substantia carnosa & molli, in qua vna vel plures consistunt dispositiones, vnitionem seu agglutinationem fieri impedientes, ex quibus sanies, & purulenta quædam colluuies, ac putrilago excitatur.

Vlcus quid Auicennæ.

Apud interpretem autem Auicennæ vlcus ita breuiter definitur: Solutio cõtinuitatis in carne, quando iam continet saniem & pus,nominatur vlcus.

Definitionis vlceris examinatio.

Cęterùm in hac vlceris definitione, solutio continuitatis, locum generis obtinet, cuius species libro superiore de vulneribus abunde recensuimus. Reliquæ verò definitionis particulæ pro differentia appositæ sunt. In substantia quidem carnosa, siue in carnosis, & mollibus particulis, ad discrimen corruptionis ossium, quæ propriè vlcus non est: sed caries, & corruptela, quæ terendon Græcè dicitur. Quæ autem subnectuntur,ad differentiam vulnerum addita sunt. Vulnus enim recens & cruentum, quatenus saltem vulnus est, & quantum nominis ratio indicat, solutio est continui simplex,ac per se consistens,hoc est nulli alteri affectui aut præcedenti, aut sequenti coniuncta, qui eius curationem, nempe agglutinationem (quam solum desiderat) remoretur, & impediat.

Vlceris nomine quid intelligatur in chirurgia.

Vlceris verò nomine, communiter in chirurgia eam vnionis, seu continui dissolutionem statim inaudimus,quæ non simplex sit,vt vulnus,sed quæ aliis dispositionibus, eius curationem impedientibus seorsúmque,ac per se nonnunquam consistere valentibus,complexa semper atque annexa reperiatur, vt in differentiarum enumeratione clarius innotescet.

Vlcus quo à quo vulnere differat.

Quò fit, vt vulnus generaliter, si ad vlcus conferatur,simplicis ac minimè compositi affectus rationem obtineat: vlcus verò (quo de hîc agimus) compositus semper affectus intelligatur. Non imus tamen inficias, quin & vulnera propriis quibusdam

dispofit

diſpoſitionibus, quæ neceſſariò illis accidunt, complicari poſſint, vt verbi gratia magnitudini & paruitati, rectitudini & obliquitati, æqualitati & inæqualitati, profunditati & reſidentiæ in ſummo, & ita de aliis, quæ vulnerum diſcrimina ſiue differentias conſtituunt: generalem tamen vulnerum quatenus vulnera ſunt, curationem parum aut nihil euariant, vt ſuprà in tractatu de vulneribus diximus. Itaque vulnus magnum & paruum, rectum & obliquum, æquale & inæquale, in ſummo reſidens & in profundo penetrans, longum item & breue, recens & inueteratum, veræ ac propriæ ſunt ſimplicis ſoliúſque vulneris, & cui nullus alius adiunctus ſit affectus, differentiæ: ſicuti etiam & vlceris, quod ſolum conſiſtit: vt in ſequenti capite dicemus. Porrò in definitione vlceris ex Auicenna ſuperius adducta, per ſaniem & putredinem, ſordities, ſquammæ, & cruſtæ (quas Græci eſcharas vocant) etiam inaudiuntur: quæ in ipſis vlceribus contingere poſſunt. Itaque Auicennas, & qui eum ſequuti ſunt, vulnus & plagam vocant, vbi nondum eſt pus: vlcus verò vbi iam pus adeſt. In qua ſententia fuiſſe quoque videtur Cor. Celſus, Latinus ferè Hippocrates, libro quinto ſuæ medicinæ: vbi recentem, & cruentam adhuc plagam, vulnus appellat: vlcus verò, cùm iam vetuſtas occupauit, ſiue extrinſecus quidem per vulnera inciderit, ſiue intrinſecus corrupta aliqua corporum parte naſcatur. Quid autem ſit ſanies, quid pus, quid ſordes, poſtea dicetur.

Vulneris atque vlceris propria differẽtia.

De differentiis vlcerum, & à quibus ſumantur.

CAPVT II.

VLcerum differentiæ ſumuntur quibuſdam à tribus potiſſimum: nempe à cauſis ea excitantibus, membris, & accidentibus, ſeu diſpoſitionibus cum eis complicatis. Alij verò breuitati ſtudentes, eas à duobus duntaxat deſumunt, vtpote à cauſis, & ſymptomatis, atque etiam affectibus ipſis, quibus complicantur: ea quidem quæ à membris ſiue laborantibus particulis ſumuntur diſcrimina omnino prætereuntes: quippe quæ ad particularem, non autem ad vniuerſalem de vlceribus tractationem pertineant. Adde quod & in tractatu de fiſtula, id eſt, ſinu qui occalluit, de iis obiter

Vlcerũ differẽtiæ vnde ſumantur.

Vlcerũ differentiæ à causis.

agetur. Dicemus tamen hîc & de iis nonnihil. Differentiæ, quæ à causis sumuntur saltem communiores, & magis propriæ, hæ communiter solent à chirurgis assignari: vlcus virulentum, & corrosiuum, siue comedens, vlcus sordidum, rhyparon Græci vocant, & putridum, siue putrefactum, quod Græci serpedona appellant, vlcus cauernosum, & profundum, vlcus fistulosum, vlcus cãcerosum. Differentiæ autem, quæ ab accidentibus, siue symptomatis, & affectibus, quibus ipsa vlcera complicantur, ferè communes, atque æquiuocæ sunt, & ipsis vulneribus. Primo tamen, & magis propriè (vt recentibus placet chirurgis) de vlceribus, quàm de vulneribus dicuntur. Hæ autem sunt: vlcus cum intemperie, quod Græcè discratum vocant, vlcus crucians siue dolorosum, vlcus cum tumore aliquo præter naturam, quod apostematosum nominant, vlcus contusum, vlcus supercrescens, cum carne molli, & superflua, ὑπερσαρκὸν Græci appellant, Auicennæ interpres carnem additam super vulnera: vlcus durum simul & tenebrosum, vlcus cancerosum, & gangrænosum, vlcus cauum, vlcus cariosum, id est, cum osse corrupto, vlcus cum varicibus, vlcus cacoëthes[illegible] est, malignum, & ægrè sanabile, atq; id genus alia.

Differẽtiæ vlcerum ab affectibus quibus complicantur.

Cæterùm multæ ex suprà commemoratis differentiis, veræ vlcerum differentiæ non censentur Galeno, sed aliorum affectuum cum vlcere complexiones, cuiusmodi sunt vlcus cancerosum, gangrænosum, supercrescens, putrefactum, cauum, & cum tumore aliquo, vt vlcus phlegmonôdes, erysipelatôdes. Putredo nanque, gangræna, phlegmone, erysipelas, cancer, & reliqua id genus, ex morborum sunt genere: nempe affectus præter naturam, actionem vitiantes, qui seorsum ac per se consistere possunt. Quod enim consistere seorsum, & per se potest, id nullius vnquam (inquit Galenus) alterius fuerit differentia. Esto igitur hoc tibi veluti præceptio, ac regula, qua discernere liceat, differentiáne alicuius affectus aliquid sit, an alterius affectus complexum. Sed & alio rursus modo vlcus crucians siue dolorosum, & vlcus sordidum, ceu quædam vlceris differentiæ dicuntur, cum tamen veræ aut propriæ differentiæ non sint, sed complexus potius symptomatis cum vlcere. Dolor nanque & sordes ex symptomatum sunt genere.

Affectus cum vlcere complicati.

Vlceris cõplexus cum symptomate.

Vlceris cõplexus cum sua causa, & morbo.

Pari modo & cùm dicitur cacochymon vlcus, id est, vitioso

tioso succo obsessum, aut fluxione vexatum, quod rheumaticum Græcè Galeno dicitur, aut arrosum, id est, quod exeditur, causa cum affectu copulatur. Talia igitur multa pro differentiis vlcerum chirurgis & medicis vulgaribus vsurpantur, quæ reuera differentiæ non sunt, saltem apud Galenum, sed alterius dispositionis complicationes seu affectus compositi. Simplicis igitur soliúsque vlceris differentiæ veræ ac propriæ, ab ipsa vlceris natura sumuntur. Vlcus autem simplex hîc cum Galeno appellamus, quod solum consistit, id est, cui nec vllus affectus alius, nec symptoma vllum coniungitur. Simplex igitur non erit, si quæ exulcerata est particula, vel fluxione vexetur, vel malo succo vitiosa sit, vel omnino extra naturalem temperiem fuerit, vel vlla cauitas adsit, vel si aliqua cutis amissio contigerit. Itaque differentiæ, quæ ab ipsa vlceris natura sumuntur, vel maximè propriæ sunt, & à substantia rei acceptæ, vel extrinsecus accedentes. A substantia rei capiuntur, quæ à figura, & à diuisionis magnitudine seu quantitate, ac dimensione, siue spatio ducuntur. A figura, vt vlcus rectum, vlcus obliquum, vlcus circulare siue rotundum, vlcus retortum, vlcus vncum. A diuisionis magnitudine, siue quantitate, vt vlcus magnum, vlcus paruum. Ex dimensionibus siue spatiis, vt vlcus longum, vlcus breue, vlcus latum, vlcus angustum, vlcus sublime, siue superficiale, id est, in summo residens, vlcus profundum, vlcus æquale, vlcus inæquale. Extrinsecus verò accedentes vlcerum differentiæ sumuntur à tempore, & à generationis ratione: item ex eo quod totum vlcus, parsúe vlceris conspectum fugit, vel conspiciendum se præbet, hoc est, à situ in parte affecta. A tempore quidem, vt vlcus recens, vlcus inueteratum. Ex generationis ratione, vt vlcus incisum, vlcus diruptum, vlcus partim incisum, partim diruptum.

Vera ac p-pria vlcerũ differẽtiæ, vnde sumã tur.

Vlcerũ differẽtiæ maximè propriæ.

Figura.

Quãtitas.

Dimensio.

Vlcerũ differẽtiæ extrinsec⁹ accedentes.

Tempus.

Modus & ratio generationis.

A situ in parte affecta, vt vlcus in conspectu siue euidenter apparens, vlcus intus conditum, siue non apparens, ídque in toto, vel in parte, item vlcus in principio musculi, vlcus in fine musculi, vlcus in medio musculi.

Situs.

Cæterùm quæ ex loco affecto sumuntur vlcerum differentiæ (si tamen differentiæ censendæ sunt) non vtique, vt Galenus inquit, à propria ipsorum natura, vt præcedentes, desumuntur. Loci autem in quibus consistunt vlcera,

Locus affectus.

sunt partes similares, & organicæ. Igitur si à locis in quibus est vlcus, differentias censeas, hoc modo fiet diuisio vlceris à loco affecto: vlcus in parte similari, vlcus in parte organica, siue instrumentaria. Rursus vlceris differentias à parte similari affecta, hoc pacto diuides: vlcus in vena, vlcus in arteria, vlcus in cute, vlcus in musculo. Censetur enim musculus & pars similaris, saltem ad sensum. Differentiæ verò à parte organica affecta eiusmodi sunt, vlcus auris, vlcus in faucibus, vlcus in aspera arteria, vlcus pulmonis, vlcus pectoris, vlcus in pene, vlcus in sede, & sic discurrendo per singulas corporis partes, quas instrumentarias vocamus. Atque hæc completa, & absoluta est simplicis soliúsq; vlceris, & cui nullus alius adiunctus sit affectus, in suas differentias diuisio, quæ à propria ipsius natura sumitur. Quòd si affectus aliquis, seu dispositio, quæ seorsum (vt diximus) & per se consistere possit, vt phlegmone, gangræna, putredo, vlceri adiungatur, ab eo (vt suprà diximus) sumi non possunt vlceris differentiæ, saltem verè & propriè dictæ.

Non esse de nominibus contendendum.

Verumenimuerò quoniam ab ipso etiam Galeno locis sexcentis dictum est, non oportere de nominibus contendere, si quis putrescens vlcus, & quod exeditur, & quod gangræna, & quod erysipelate affligitur, & cancerosum, & sinuosum, & cariosum, & cacoëthes, & dolens, & indolens, atque id genus alia, vlcerum differentias nominauerit, non erit cum eo contendendum, modò rectam illis curationem adhibeat. Vocabuntúrque vlcerum differentiæ, sumptæ ab eo cum quo complicantur. Nempe differentiæ à complexu cum morbo, differentiæ à complexu, cum symptomate, differentiæ à complexu cum sua causa, & si quæ sint aliæ.

De caussis vlcerum. CAP. III.

VLcerum caussas in vniuersum geminas tãtum chirurgorum posteritas statuit, nẽpe antecedentes seu præcedẽtes, quæ Græcis προηγόμεναι dicuntur: & continentes siue coniunctas, quæ συνεκτικαὶ Græcè appellantur. Procatarcticas nanque, hoc est prægressas & euidentes seu primitiuas illis minimè tribuunt. Quippe quæ dum carnem incidunt, disrũpunt, aut laniant, aut quouis alio modo cõtinui solutionẽ in ea efficiũt, nequaquam primo statim occursu

sanem

saniem aut pus, aut sorditiem (quæ necessariò vlcera comitari arbitrantur) creare, aut excitare possunt. Quanquàm consequio quodam id pręstare valeant, nempe corporeas, atque antecedentes causas commouendo. Itaque vlcerum antecedentes causæ sunt, cacochymia, id est, succorum vitium, cùm scilicet sola qualitate peccant humores, non etiam quantitate, atque eorundem prauorū succorum, siue humorum in corpore existentium nimis exuperans copia, qui corporis ipsius particulas arrodere, & tandem corrumpere possint. Porrò eiusmodi succorum prauitas, aut ex deprauata victus ratione generatur, aut totius corporis, vel alicuius notæ membri, vt hepatis, aut lienis, vitio contingit, vti plerisque locis Galenus nobis testatum reliquit. Causæ verò continentes, siue coniunctæ vlcerum dicūtur intemperies illæ, quas malitias complexionum vocant, in vulneratas particulas ex causis προηγουμέναις, siue antecedentibus modò dictis, vel etiam ex ipsis vulneribus, aut abscessibus, aliisve præter naturā tumoribus (sed malignis præsertim) ruptis & apertis, excitatæ. Quemadmodū enim ex herpete, tum miliari, qui Græcis cenchrias dicitur, tum etiam esthiomeno, id est, exedēte, qui ex bile fit crassiore, & acriore, vlcus corrosiuum, siue erodēs, generatur, ita ex anthrace, seu carbunculo præsertim venenoso (quod vlcus est escharosum) rhyparum, id est, sordidum, & ex abscessibus profundum, & concauum, siue cauernosum procreatur. Itaque tres hi ægrè sanabilium, rebelliúmque vlcerum modi videntur.

Vlcerū causæ antecedentes.

CAVSAE vlcerū continentes.

Tres modi ægrè sanabilium vlcerum.

Primus, qui ex intemperie subiectæ carnis prouenit. 1

Secundus, qui ex vitio confluentis fit sanguinis. Et 2

tertius, qui ex mensura, seu copia, vel quātitate confluentis nascitur, vt libro quarto methodi medendi Gal. annotauit. 3 Qui & aliter ibidem diuisionem posse fieri tradit: nempe ægrè sanabilium, rebelliúmque vlcerum, alia propter vlceratæ carnis intemperiem, alia ob cōfluentem humorem, talia fieri. Tum intemperiem rursus ipsam bifariàm diduci, cùm aliâs in qualitate sola naturæ modum egressa, subiecta caro sit, aliâs etiam cum accessorio quopiam tumore. Iam ipsum cōfluxum bipartitò etiam scindi, nempe in confluentis succi, tum qualitatem, tum quantitatem. Quatuor igitur erunt in vniuersum contumaciū, & ægrè

& ægrè sanabiliũ vlcerũ modi: nempe sola subiectæ carnis intemperies, quã & dyscrasiam vocant, intemperies cũ accessorio tumore, humor influens, aut vitiosus, aut multus. Humor nanq; qui copiosior in partẽ vlcere laborantẽ influit (tametsi vitiosus non sit) sanationem vlceris (quòd in eo excrementa creet) moratur, atque in longum tempus protrahit. Cæterùm quintum modum adiecisse videtur Gale. in commentario huius aphorismi Hippocratis:

Hippocr.

Vlcera quæcunque annua sunt, &c. nempe passionem ossis corrupti in loco vlcerato. Vbi enim caro, quæ ossi superiacet patienti, adhibitis (vt oportebat) idoneis medicamentis exiccata, cõtraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta videtur. Rursus verò paulatim aliqua influente sanie ex osse corrupto, in parte penitiore iterùm aduenit inflammatio, & puris generatio consequitur, à quo cicatrix eroditur, caro verò exulceratur. Subdit autem Galenus loco nuper ex quarto libro Therapeutices methodi citato, interim dictorum affectuum siue dispositionum, aut aliquos, aut etiam pariter omnes misceri, atque ita multas, ac diuersas vlcerum differentias iam suprà commemoratas enasci. Porrò tradenda est medendi methodus, nõ omnium simul, sed cuiusque seorsum, quod in sequentibus faciemus, à simplicioribus quidem exordiũ sumentes, vt eorum curatione tradita, compositorum sanationis methodus facilius, ac melius intelligatur. Cæterùm quoniam passim cùm de vlceribus tractamus, voces hæ, sanies, pus, virus, sordes, & id genus alia, nobis occurrunt, non abs re factum putabimus, si hoc loco quid apud

Sanies q̃d.

Saniei species duæ Celso.

In aliquibus exemplaribus nõ ἰχὼρ, legitur, sed ὑδρὼψ.

Meliceria.

chirurgos & medicos significent, quóque inter se conueniant, & diffideant, paucis aperiamus. Sanies propriè Latinis is tenuis humor est, qui Græcis ἰχὼρ dicitur, qualis exit ex vulnere nec recenti, nec iam sanescente, sed inter vtrunque tempus. Quibusdam ichor, sanguinis sanies interpretatur. Saniei duæ sunt species apud Celsum, Græcis distinctæ nominibus, quarum vna ἰχὼρ, altera μελικηρία nominatur. Ichor tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximéque vbi neruo læso inflammatio secuta est. Meliceria crassior, & glutinosior, subalbida, melliq; albo subsimilis fertur. Hæc quoq; ex malis vlceribus, vbi nerui circa

articulos

articulos læsi sunt, & inter hæc loca maximè ex genibus profluit. Apud recentiores autem, & plebeios istos medicos, ac chirurgos (quibus nusquàm ferè vllius vocis proprietas, & quæ rei naturæ conueniens sit, seruatur) sanies communiter pro eo quod Latini apposite pus vocãt, vsurpatur. Genus tamen interdum saniem etiã faciunt, ad sordem, virus, seu virulentiam, & purulentã colluuiem, quam Græci πύον, Romani pus vocant. Nomine enim saniei, latius sumpto vocabulo, omnem humiditatẽ præter naturã alteratam intelligunt. Itaq; si tenuis sit humor, qui exit ab vlcere, virus, seu virulẽtia, si crassior, sordes, si verò mediocris, generis appellatione, illis sanies nuncupatur. Et hæc quidem in vlceribus (vt aiunt) copiosa, in cauis vulneribus pauca, reperitur. Est igitur sanies propriè vulgaribus medicis, & chirurgis, idem quod pus Latinis, & πύος Græcis: Celso verò genus est, duas sub se (vt modò diximus) species continens, Græcis distinctas nominibus, quarum vna ἰχώρ, altera μελικηρία dicitur. At Latinis Galeni interpretibus, vbi passim Græcè ἰχώρ scribitur, sanies vertitur. Cæterùm, quod πύος Græcis, & Latinis pus propriè nominatur, ex sanguine, vel carne contusa ortum habet. In eius autẽ generatione, semimala quædam, vt quisquam dixerit, fit transmutatio, siue alteratio. Etenim cùm tres in animaliũ corpore fiant alterationes, vt libro quinto simplicium Galenus docuit, vna planè secundũ naturam est, cùm videlicet cibus in ventre coquitur, aut in visceribus, & vasis, qui inibi generatur succus, vnde rursum pars vnaquæque nutriatur. Altera contra planè præter naturam, nempe in putrescentibus omnibus. Atq; hæ quodãmodo inuicẽ sibi contrariæ sunt. Tertia ex vtraq; mista & media est, partim secundũ naturã existens, partim præter naturã.

Sanies vulgò, pro pure malè vsurpatur.

Virus.

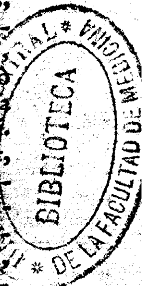
Sordes.

Sanies.

ἰχώρ.

Puris generatio.

Itaque transmutatio, seu alteratio, quæ pus generat, medium inter optimam (quæ nutritio est partium animalis) & simpliciter malam (quæ cum putrefactione fit olida) locum obtinet. Neque enim à solo calore præter naturam, neque à solo calore ingenito, & secundum naturã, planè vincẽte, fit suppuratio, seu puris generatio: sex mixtus quodammodo ex vtrisque est calor inflammationis, quæ dum ad suppurationem connectitur, dolores, extensa simul, ac calefacta præter naturam inflammata particula,

cula,

cula, & febres principio, id est, corde concalefacto, excitantur. Atque hæc duo quidem contingunt ex quadam veluti ebullitione, atque exustione sanguinis, qui vbi ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus, quemadmodum ex lignorum exustione cinis, vt Gale. testatum reliquit in commentario huius aphorismi Hippocr. Dum pus conficitur, &c. Ex iis igitur manifestum euadit, quid sit pus, quomodo generetur, quæ sit eius causa efficiens, & materia. Nunc quid sit virus, seu virulentia, & sordes, apud chirurgos, paucis aperiamus.

Virus.

Virus ergo illis, seu virulentia, est superfluitas subtilis, ex abundantia humorum aquosorum generata. Quæ (inquit Guido) duplex est, calida, & frigida, serosa, & rubicunda.

Sordes.

Sordes autem eidem, est superfluitas quædam crassior, ex humoribus crassiorem substantiam habentibus procreata, quæ quidem est triplex: quædam enim (inquit) est spissa, inæqualis, coagulata, & alba: quædam verò nigra, & alia velut fex, cinericea.

Sanies siue virus quid.

Porrò quod illi virus appellant, Gale. Græcè ἰχὼρ, Latinis sanies dicitur. Est autem sanies, siue virus (vt verbo vno dicatur) tenuius illud excrementum in vlceribus, quod ea humida reddit: sicuti sordes crassum, quod vlcus

Lib. 3 met.

rhyparon, id est, sordidum efficit. Quemadmodum enim (vt Gale. inquit) omnem qualitatis alimẽti mutationem, alterum crassius, alterum tenuius excrementum sequitur, ita & in vlceribus, præsertim cauis, duplex excrementum prouenire solet: nempe tenuius, quod Latinè sanies, Græcè ἰχὼρ appellatur, & crassius, quod sordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vlcus humidum redditur, ex crasso sordidum. Quò fit, vt vlcus ipsum duplicibus egeat medicamentis, vtique vt humidum est, siccantibus: vt sordidum, iis quæ expurgant. Sed hæc alterius sunt contemplationis.

Pus mediũ est inter saniẽ & sordem.

Cæterùm mediam quodammodo substantiã sortitur pus, inter tenuem, & crassam, si saltem laudabile atque optimum est.

Boni, ac mali puris nota.

Optimum autem est (vt scribit Hippoc.) si album, leue, æquale, ac quàm minimè fœtidum sit. At illud malum est Celso, quod multum tenue, dilutúmque apparet, magísque si ab initio tale est: itémque si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si fęculentum est. Præter hæc, si malè olet.

Pus ἐλαιῶδες.

Porrò genus quoddam puris est apud eundem Corneliũ Celsum, Græca dictione ἐλαιῶδες

appellatum

appellatum, quod in magnis (inquit) vlceribus ſaneſcentibus apparet, tenue ſubalbidum, quaſi vnctum, colore, atq; pinguitudine oleo albo non diſſimile. Sanies autem mala eſt, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinoſa, aut mali odoris, aut quæ & ipſum vlcus, & iunctam ei cutem erodit. Melior non multa, modicè craſſa, ſubrubicunda, aut ſubalbida. Itaque ſpes ſanationis in his vlceribus maior eſt, ex quibus melioris generis quæq; prędictorum proueniūt. Sicuti & eius vulneris expedita magis curatio eſt, ex quo ſanguis bonus fluxit. Eam ob rem, bonitatis atque malitiæ notæ, in horum ſingulis diligenter à chirurgo perpendendæ ſunt, vt & deprehendere, & pronuntiare poſſit, quæ vlcera inſanabilia ſint, quæúe facilem, aut difficilem curationem habeant. Quæ res non parui ſanè eſt momenti, vt chirurgus ipſe, & ſe aliis admirabilem præſtet, & calumniam deuitet. Atque hæc de pure, & ſanie, ac ſorde dicta ſufficiant. Nunc autem dicendorum ordo poſtulat, vt vlcerum ſigna, ac etiam iudicia ſubiiciamus.

Malæ ſaniei notæ.

Notæ ſiue ſigna, quibus vlcerum differentiæ dignoſcuntur, ex eorum definitionibus petita. CAP. IIII.

Vlceris cuiuſque ſuæ ſunt propriè notæ, quibus vnum ab altero diſtinguitur. Hæ autem ex ſingulorum deffinitionibus petendæ ſunt. Quocirca præcipuarum ſuprà memoratarum differentiarum breuiſſimas definitiones hîc obiter recenſere operæ pretium eſſe duximus. Quod dum facimus, non tam verba, quàm rem ipſam lectorem ſpectare volumus. Maluimus enim communibus, & ab omnibus chirurgiæ profeſſoribus iamdudū receptis vti definitionibus, licet aliquādo rudibus, plebeiis, & nō ita elegātibus, quàm rei per ſe ſatis obſcuræ, verborū lenociniis, & terſiore ſtilo tenebras offundere: craſſam tamen illā, & ſupinam barbariem, quantū nobis licuit, vbiq; deuitauimus. Ergo vt ſemel dicamus, vlcus virulentū eſt, in quo virus, hoc eſt, tenue quoddā, ac liquidū excrementū, quod ſaniem propriè Latinis appellari diximus, citra eroſionē abundat. Alio nomine ſanioſum dicitur. Vlcus, quod ſua malignitate ſiue malitia, parti quā iam occupauit, erodēdo, atq; interdū eſcharam (quā acris mordaxque ſuccus ad ipſum cōfluens excitat)

Vlcus virulentum.

Vlcus corroſiuum, ſiue arrodens.

excitat) gignendo, maius atque amplius indies efficitur, corrosiuum, siue arrodens nominatur. Quòd si eius malitia adeò crescat, vt non modò vlceratas atque corruptas carnes, sed etiam sanas absumat, depopuletúrque, vlcus iam depascens appellabitur. Græci omnes medici νομὴν hunc affectum, Galeno etiam teste, nominant, proptereà quòd pergere pascendo id vitium ab ægris particulis ad eas, quæ integræ sint, soleat, atque harum semper aliquid ægris adiicere. Cuius species est phagedæna, ambulatiuum vlcus appellant, quod huc, atque illuc serpẽdo, cutim, ac subiectam carnem, sed extimam tantùm ac superficialem, depascitur, ac rodit. Nunquã enim eiusmodi vlcus in penitiora penetrat: quò fit, vt vlcus in summo residens, minimè autem profundum, dici meritò debeat.

Vlcus depascens. *Nome.* *Phagedæna.*

Vlcus sordidum est Galeno quod crassiore illo, ac viscoso scatet recremento, quod sordem appellauimus, Græci rhyparon vocant. Recẽtiores verò aliter definiunt, nempe quod crustas aliquas habet crassas, seu (vt loquũtur) grossas aut carnem aliquam mollem, crassam, & superfluam.

Vlcus sordidum. *Lanfrãcus sic diffinit.*

Vlcus putre siue putridum dicitur, ex quo vapor aliquis graueolens, seu (vt aiunt) fumus quidam fœtidus, & cadauerosus expirat, atque attollitur, persimilis illi qui à putrescentibus ac corruptis iam carnibus effertur: habetque semper annexam sibi sorditiem, atque extraneam caliditatem cum humiditate superflua, & plerunque febrẽ. Hoc à sordido differre volunt sola malitiæ, ac fradulentię intẽtione.

Vlcus putridum.

Cauernósum vlcus appellant, cuius orificium strictum est, atque angustum: profunditas verò latior, & sensum effugiens, siue occulta, multosq́ue anfractus habet, & cuniculos, siue vias hinc indè discurrentes, citra tamen callositatem & duritiem. Sunt qui & apposito nomine cuniculosum ipsum appellant.

Vlcus cuniculosum.

Fistulosum vlcus à nuper descripto cuniculoso seu cauernoso vlcere non differt, nisi quòd meatus illos anfractuosos & sinuosos, callosos habet, & duros.

Vlcus fistulosum.

Vlcus cancerosum, est visu horrendum, fœtidum, labra habẽs dura, crassa, tumida, atque inuersa: colore inter rubrum, & nigrum medio, vtpotè fusco, aut liuido: adhæc circa locum vlceratum venæ quædam liuidæ apparent, exaltatæ, & turgidæ, crasso, & nigriore sanguine plenæ.

Vlcus cãcerosum.

Vlcus dyscraton, siue vt vulgò dicunt,

Vlcus δύσκρατον. i. intẽperatũ.

dicunt, dyscrasiatum, est in quo quædam δυσκρασία, id est, intemperies, seu mala quædam qualitas præter naturam dominatur, vt caliditas immoderata, vel frigiditas, aut humiditas, vel siccitas, aut plures ex illis simul. Nominatur autem propriè nobis vlcus cum intemperie. Vlcus crucians siue dolorosum appellatur, quod laborantem atrociter molestat, seu (vt ait Guido à Gauliaco) in quo sensibilitas rei contrariæ reperitur, Græcè ἕλκος ὀδυνηρὸν dici potest. Vlcus rheumaticum Galeno dicitur, quod aliunde fluentes humores vetant sanescere. Verminosum vlcus appellatur, quod vermibus scatet, scolecôdes à Græcis dicitur: horum autem vermium opifex est putredo. Vlcera cacoëthe Galeno, & Græcis omnibus medicis dicuntur, quę omnibus ritè decenterq; factis, sanari tamen non possunt, quòd scilicet in particula laborante siue vlcerata, malignitas quædã adsit cæca, & nobis occulta, ea sanari prohibens. Nos eiusmodi vlcera, maligna, contumacia, rebelliáve, atq; ægrè sanabilia dicimus. Varicosum vlcus nominatur, quando in partibus eo superioribus venæ quædam eminentes, ac turgidæ, crasso sanguine, aut vitioso aliquo succo oppletæ apparent (varices vocant) quæ ipsi vlceri fluxionem suppeditant, atq; ita sanescere ipsum vetant. Apostematosum vlcus nuncupant, in quo tumor aliquis præter naturam est, ab humore quopiam procreatus, vt phlegmone, aut erysipelas. Cætera satis ex præcedentibus innotescunt.

Vlcus crucians. — *ἕλκος ὀδυνηρόν.* — *Vlcus rheumaticum.* — *Vlcus verminosum.* — *Vlcus cacoëthes.* — *Varicosum vlcus.* — *Vlcus apostematosũ.*

Vlcerum prognostica siue iudicia. CAP. V.

VLcera (inquit Hippocrates) quæcunq; annua sunt, aut etiam diuturniora, os abscedere est necessarium, & cicatrices cauas fieri. Quæcunq; vlcera (vt Galenus ait in commentario huius aphorismi) longo tempore manẽt, vel cicatrice nullo modo adueniente, vel si facta sit, rursus resoluta (nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus) cacoëthiam, hoc est, malignitatem quandam ostendunt, difficulterq; ad sanitatem perducuntur. Id autem accidit, vel propter influxum vitiosorum humorũ, vel propter dispositionem in membro ex humoribus in id confluentibus, processu temporis contractam, vel ob aliquem vitiati ac corrupti inibi ossis affectũ. Vlcus omne (vt scri-

Apho. 45. lib. 6. — *Vlcera annua & diuturna.* — *Fen. 4. c. 1.* — *Vlcus se renouans.*

Vlcera dura, viridia, aut nigra. *Vlcera frigida.* *Calida vlcera.* *Li. 4. The.*

bit Auicennas)quod, posteaquam carne impletum est, & cicatrix illi induci debet, subitò renouatur, periculum est, ne in fistulam degeneret. Eidem mala vlcera iudicantur dura, & quæ ad virorem aut nigritiem vergunt. Eiusmodi enim color natiui particulæ vlceratæ caloris extinctionem insinuat. Vlcera(vt idem Arabs ait) frigida, albedine & mollitie dignoscuntur, & præsertim si calidis iuuentur.

Calida verò ad ruborem declinãt, & frigidis gaudent, sed & tactu etiam discernuntur. Itaque horũ vtraq; agnosces, partim colore, partim tactu, partim (vt Galen. inquit) laborantis sensu. Quippe aliàs vstionem sentire se fatentur, aliàs manifestum frigus, in particula, gaudentque vel frigidis medicamentis, vel calidis, & aliis quidẽ rubor leuis insidet, aliis color magis albicat. Siccis quoque atq; humidis vlceribus suæ sunt propriæ notæ, quæ tactu maximè deprehenduntur. Hic namq; sensus sicca atque humida, & quæ eas qualitates consequuntur, duritiem scilicet & mollitiem, asperitatem & lenitatem, experitur. Adhæc si maligna vlcera totius corporis colorem repræsentent, vt verbi causa, candidum, purpureum, aut fuscum, vel citrinum, vitium aliquod effatu dignum hepati, atque insignem sanguini, ab ipso iocinore procreato, corruptelam inesse significatur.

Vlcera totius corporis colorem repræsentãtia.

Aliud. Vlcera, quæ aliis morbis succedunt, ægrè sanabilia sunt.

Aphor. 4. lib. 6. *Vlcera circũglabra.*

Aliud. Vlcera circunglabra praua sunt, hoc est, cùm videris pilos à circuniacentibus vlceri locis defluere, vel cutem squammulas è summa parte dimittere, scito, ac iudica to tale vlcus prauum esse. Prauos nãque humores, seu malignos succos ad partem vlceratam tunc confluere simile veri est, qui vehementer vlcus erodunt. Itaq; eiusmodi maligni succi, neque radiculas pilorũ omnes abolere queunt, neque exulceratum locum ad cicatricem perduci, ac solidescere patiuntur. Cùm autem pili qui prius deciderant, in iis quæ circiter vlcus sunt sedibus renascuntur, bono indicio esse solent.

Vlcus ante morbũ, vel in ipso morbo enascẽs.

Aliud. Vlcus (vt primo libro prædictionum scribit Hippocrat.) siue antè extitit, siue in ipso morbo natum est, diligenter obseruari debet. Nam si moriturus æger est, aridum & liuens, aut pallidum ante mortem apparet.

Aliud

Aliud. Vlcera, in quibus post longam saniei, seu virulentiæ emissionem pus laudabile apparere incipit, bonum nobis portendunt. Siquidem & naturæ robur, & materiæ obedientia notatur. Quæ autem sint puris optimi ac laudabilis notæ, in præcedentibus dictum est.

Aliud. Vlcera, quæ in extremitatibus musculorum dorsi, vel tibiarum, aut brachiorum sunt, periculo non vacant Auicennæ. Valde etiam periculosa eidem censentur: quæ interna membra occupant, aut ad ea vsque perueniunt.

Vlcera in quibus partibus periculosa.

Aliud. Quibus vlceribus ante absolutam detersionem, sarcotica, id est, carnem producentia medicamenta administrantur, mala, ac superflua caro in illis generatur. Quæcunque verò probè & opportunè expurgata semper ad siccius promouentur, his caro (inquit Hippocrates) magna ex parte non supercrescit, nisi si contusa sunt.

Vide Hip. apud Gal. li.4. Ther.

Aliud. Vlcera in orbem circunducta, hoc est, rotunda pessima (vt de vulneribus dictum est) esse solent, ac tardè magnoq; negotio ad cicatricem perducũtur. Proinde pueros subinde in perniciem trahunt. Itaque in eis consilium chirurgorum est, vt cauterio figura illa orbicularis aboleatur, & lineæ modo (quantum saltem fieri poterit) in rectum diducantur.

Vlcera rotunda.

Aliud. Artuum siue extremarum partium vlcera, vt pedum, aut manuum sæpenumero phlegmonas, aut alios eiusmodi præter naturam tumores in adenosis partibus, seu glandulis (quas Græci adenas vocant) accersunt, atque excitant, præsertim verò vbi corpus plethora laborat. Hæ enim partes, quoniam imbecillæ sunt raræ &, facilè tentantur fluxionibus. Sic igitur fit, vt & propter vlcus, quod in manus, aut pedis digito sit, eiusmodi glandulæ in inguinibus, & alis, tum intumescant tum phlegmone occupētur, cùm defluentem ad vltimos artus sanguinem, aut alios quosuis humores, priores acceperint, & exceptos, ob eam quam habent laxitatem, & raritatem retinuerint. Quin etiam in collo, & secus aures sæpenumero glandulæ his quibus in collo, capite, vel aliqua vicina parte vlcus est natum intumescunt. Nominant autem (inquit Galenus) ipsos adenas, cùm sic intumuerint bubones.

Artuũ vlcera.

Colli & capitis vlcera

Bubones.

Aliud. Cùm medicamenta vlceribus adhibita conferunt, aut saltem nihil nocent, argumentum est ea ritè ac

Si auxilia profuerint, aut nocuerint.

decenter administrata esse. Cùm verò noxæ aliquid adferunt, & vlcus humidius reddunt aut siccius, calidius aut frigidius, indicium est, ea non esse præsenti morbo idonea. Eruntque magis desiccantia, aut humectantia, calidiora aut frigidiora, prout res postulabit, deinceps admouenda: Quòd si ex admotis vlcus etiam mollius redditur, adstrictoria statim erunt adiicienda. Cæterùm si vlcus eroditur, & profundius efficitur, sedulò aduertendum est, num id ex acrium succorum vitio, & vlceris malignitate accidat, an ex facultate medicamentorum, quæ admouentur, plusquam oportet detergētium. Hæc enim vlcera tam particulam arrodendo, multam saniem procreant, & vlcus humidius reddunt. Quo fit, vt imperitos chirurgos atque improuidos sæpenumero falli contingat, qui dum putant vlceris cacoëthia, id est, malignitate eiusmodi saniosam colluuiem, seu (vt ipsi loquuntur) virulentiam, atque superfluam humiditatem prouenire, quæ adhuc efficacius detergunt, properant admouere, atque ita profundius, & magis cauum vlcus, imò verò & calidius, ac etiam interdum phlegmonôdes efficiunt. Hinc erosionis, ac mordicationis sensum laborantes persentiscunt. Sed hæc non minus ad curandi rationem pertinere videntur, quàm ad signa prognostica, de quibus nunc agimus. Porrò inter cætera quæ magis officiunt vlceribus, ventus est (vt Guido à Cauliaco annotauit) meridionalis, atque aëris ambientis humiditas caliditati adiuncta. Hæc enim vlceribus putredinem inuehunt: siquidem quæ putrefiunt omnia, ex calido & humido sic afficiuntur. Hinc fit (inquit) vt tibiarū vlcera Auinione ægrius ac difficilius multo curentur, quàm Parisiis. Contra verò accidit in capitis vulneribus. Cæterùm quemadmodum plurima vulnerum iudicia vlceribus etiam communia sunt, ita & vlcerum de quibus modò differimus, iudicia permulta vulneribus adaptari possunt. Quocirca quæ in iudiciis vulnerum dicta sunt, vlceribus conuenientia, huc reuocanda erunt.

Si vlcus arrodatur.

Nota.

Ventus meridionalis officit vlceribus.

De curatione vlcerum in vniuersum. CAP. VI.

Duo spectāda in curatione vlcerum.

N curatione vlcerum duo nobis spectanda proponuntur, nempe ipsius vlceris, qua vlcus est cōtemplatio, & vlceris cum sua causa, aut symptomate aliquo, aut alia quauis dispositione

comp

complicati, aut etiam hanc vel illam particulam occupantis consideratio. Omne enim vlcus (vt suprà diximus) aut solum est, ipsumq; per se (hoc est, nullo alio affectu, vel cum eo simul inuadente, vel ipsum præcedente, aut sequente) aut cum alio quopiam vno, multisve consistit. Quorum alij non modò statim ab initio vlcus excitarunt, sed etiam nunc maius efficiunt, alij eius sine quo non, vt ad curandi opus, rationem obtinent. Cæterùm vlcus omne, qua vlcus est, vnam communem habet curandi indicationem. Siquidem (vt Galenus ait) vlceris, qua vlcus est, sanatio mediocris siccatio est. Hæc autem indicatio communis etiam est vulneribus curandis, qua saltem vulnera sunt, id est, plagæ vulnerando acceptæ. Sed hoc discrimen habent, quòd hæc minori, illa (quòd humidiora sint) maiori desiccatione indigent. Verum enimuerò vlceris, quod cum alio affectu coniunctum est, cuius videlicet præcedere curationem oportet, eius curatio, vt vlceris solius non est, sed prior illius affectus, secunda vlceris. Nam siue phlegmone quæpiam, siue erysipelas, siue tumoris, qui œdema dicitur, siue nigritia siue ecchymosis vlceratam carnem obsederit, primùm molienda eius curatio est. Quòd si valentior aliqua intemperies (quæ imbecillitatis affectæ partis causa esse solet) exulceratæ carni adsit, huic nimirum primo medendum erit. Vbi autem intemperiei affectum iam sanaueris, exulcerationis posteà affectum sanabis. Ita quoque & varices, qui sæpe supra exulceratum locum sunt, prius sanabimus, vt deinde mox vlcus sanemus. Cæterùm nulla harum curationum (inquit Galenus) ipsius est vlceris: sed alterius cuiusquam affectus, qui vlcus vel gignit, vel certè fouet. Porrò duplex in eiusmodi cum vlcere complicatis dispositionibus consilium est ipsi Galeno libro quarto methodi medendi: nempe vt vel eiusmodi affectus è corpore prorsus eximas, vel incommodum quod inferunt, vincas. Verùm hoc (inquit) vbi exiguus planè affectus est, fieri licet: vbi magnus est, duci ad cicatricem vlcus prius non poterit, quàm illi affectui remedium attuleris. Talium igitur vlcerum quæ sic cum aliis affectibus complexa sunt, quatuor sunt particulares curandi intentiones.

Vlceris sanatio: mediocris siccatio est.

In tollendis dispositionibus cũ vlcere complicatis, duplex consilium esse.

Particu. in curã di vlceribus scopi.

1 Prima vitæ rationem, sanandis eiusmodi vlceribus accommodam, præscribit.

2 Secunda materiam antecedentem, auertit & intercipit.

3 Tertia symptomata, & dispositiones, quæ cum vlceribus complicantur corrigit, & summouet.

4 Quarta correctis, & profligatis iis dispositionibus, quibus vlcera complicantur, ea more vulnerum concauorum sanare præcipit.

De primo & secundo scopo.

Cæterùm primam, & secundam intentionem assequimur, humoris copia, aut praua qualitate noxios, quibus laborantis corpus scatet, quíque in partem vlceratam influunt, tum corrigendo, tum vacuando, & auertendo, fluxionémque ipsam intercipiendo. Porrò auxilia quibus commodè succorum abundantiam, & vitium tollimus, corrigimus, atque auertimus, sunt, venæ sectio, purgatio, proba victus ratio, cauteriũ, vomitio, & id genus alia. Fluxiones verò intercipimus ligaturis, perfusionibus, & epithematis: item vnguentis ex bolo Armenia, atque aliis refrigerãtibus, & astringentibus de quibus in sermone de tumoribus præter naturã, abundè dictũ est. De iis autẽ sic Galen. libro quarto methodi medẽdi, vbi maligni succi, & exulcerãtis curationẽ pertractat, ad verbum scribit: Aequè verò & mali succi, qui ad exulceratam partem confluit, vlcerans quidem est, sanatio eius hic dicetur. Vt malignus succus est aut copia redundans, in propriis ipsorum locis tractabitur. Cùm ergo qui exulceratis partibus influit succus, nec multo plus iusto, nec multo deterior sit, auerti hunc regeríque conueniet, adstrictis scilicet, refrigeratísque iis particulis, quæ ante exulcerata sunt. Inchoandæ quoque deligatio est, à laborante ipsa particula, deducendáque versus sanam, veluti in fracturis ossium præcepit Hippocrates. Talis enim deligatura meatus adstringit, per quos materia ad particulas vlceratas influit. Sed & quæ vlceribus ipsis admouentur pharmaca, siccent valentius oportet, quàm ea, quæ simplici admouentur vlceri. Quòd si sisti compescíque medicamentis influxus nequeat, causa eius inuestiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatem id fiat, huic nimirum medendum est: fuerit autem vlceratæ quoque partis propria quædam curatio. Sin propter sanguinis

Si succus qui influit, nec copiosus sit, nec malignus.

Si fluxio fiat ob partis imbecillitatem.

guinis copiã, viciosúmve succum, vel corporis totius, vel alicuius suprapositarũ partium, illa scilicet prius sunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis propter quam plus iusto succorum illi influit, omnino ab intemperie prouenit, non tamen ab omni. Eóque fit, vt exulcerata caro nõnunquam intemperata tantùm sit, non autem imbecilla; nonnunquam vtrunque, & intemperata, & imbecilla. Quippe imbecillitatis affectæ partis, valentior intemperies causa est. Quomodo autem curari debeat illa dyscrasia, siue intemperies, mox in sequentibus dicemus. Cæterùm qua ratione, quibúsve modis fluxiones quæ vel à toto corpore, vel à membro quopiam in particulam vlcere laborantem irruunt, intercipere, atque auertere oporteat, suprà in tractatu de tumoribus præter naturam abundè dictum est. Quare ne eadem identidem vbique repetamus, ex eo loco, quæ ad rem præsentem attinent requirenda erunt.

Valentior intẽperies causa est imbecillitatis partis.

Tertia intentio, quæ symptomata, & dispositiones quæ cum vlcere complicantur corrigit, ac summouet, perficitur prout cuiusque symptomatis, & affectus cum vlcere cõplicati natura requirit ac desiderat. Porrò (si Galenum sequimur) tradenda est medendi methodus non omnium simul, sed cuiusque seorsum. Itaque Galenum ipsum imitantes, exordium sumamus ab intemperie, quæ cum vlcere complicatur, corrigenda: de qua ad hunc modum scribit libro de morbis methodo curandis quarto.

Tertius scopus.

Lib. 4 met. med.

Vlceris dyscrati, id est, cum intemperie iuncti curatio.

CAP. VII.

Carnis intemperies, si squalens siccáque videtur, aqua temperata fouens humectánsque corriges. Quoties autem eo remedio vteris, esto tibi perfusionis humectationísque meta, vt cùm primum rubescit, attollitúrque particulæ moles, tum desinas. Quippe si vltra perfundas, quod attraxisti, id euocabis. Itaque nihil profeceris. Quinetiam medicamentorum humectãdi facultas plenior esto, quàm vt in sana carne præceptum est. Si verò humidior, quàm pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est, ac medicamentorum facultas ad siccius transferenda: aqua verò nullatenus admouenda. Imò si lauandum vl-

Squalentis ac siccæ intẽperiei curatio.

Humidioris intemperiei curatio.

cus videtur, vinum, aut posca, aut decoctum austeræ cuiusdam herbæ præparandum. Eodem modo & calidiorem quàm par est carnis habitum refrigerabis, & frigidiorem

Caloris & frigoris nota.

calefacies. Agnosces verò (inquit) horum vtrunque, partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu. Quippe aliàs vstionem sentire se fatentur, aliàs manifestrum frigus in particula, gaudéntque vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et aliis quidem rubor leuis insidet, aliis color

Curatio fit per contraria.

magis albicat. Breuiter quæcunque partes vlceratæ per intemperantiam aliquam à naturali habitu recesserunt, eorum sanationem per ea, quæ contraria viribus sunt, fieri omninò est necesse, calidam vtique intemperiem (vt dictum est) refrigerando, siccam humectando, frigidam calfaciendo, humidam siccando. Quòd si frigidior humidiórque locus sit, calfaciendo pariter ac siccando, & in aliis ad eundem modum, vincentem videlicet qualitatem, contraria semper oppugnans. Atque vbi intemperiei affectum iam sanaueris, deinde etiam exulcerationis affectum sanabis. Non aliter planè nunc curata intemperie, quàm si citra vlcus incidisset. Quo manifestum fit, non esse vlceris, sed itemperiei propriam omnem eiusmodi curationem, quæ tamen vlceris ipsius sanationem omninò præcedere debet. Siquidem fieri non potest, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquam cedat, nisi subiecta caro pro na-

Caro rectè se habet, si propriū seruet temperamētum.

turali modo se habeat. Hæc autem rectè se habuerit, si (quod reliquis etiam omnibus est commune) proprium temperamentum tueatur. Ergo si exulcerata caro iusto calidior, frigidiórve effecta fuerit, vtique medelam exigit, quæ in tantum calfaciat, refrigerétve, in quantum ipsa à naturali suo habitu recessit. Subiectæ nanque carnis affectus, causæ rationem obtinet ad id quod efficitur. Quippe ex hac (vt Galenus inquit) & per hanc, tum quæ dissident, glutinantur, tum quæ caua sunt, carne implentur. Itaque temperatam esse subiectam carnem, ad vlcera tum glutinanda, tum carne implenda prorsus oportet. Dolor quoque vnum est, ex symptomatis, quæ vlcerum curationem remorantur, & impediunt. Quocircà si vehemens aliquis dolor vlceratæ parti incidat, protinus hic aut tollendus erit, aut saltem quoad licebit, demulcendus. Dolor

Dolor

lor enim præsertim vehemens, vires prosternit, & fluxionem proritat: proindè & vlceris ipsius curationem prohibet. Itaque tametsi quæ vlceratis particulis ad doloris sedationem admouentur, vlceri aduersentur, quoniam tamen ex doloris vehementia plærunque imminet laboranti periculum, & propriam vlceris curationem moratur, neglecto ad tempus vlcere, dolori tanquam vrgentiori primùm, maximéque intendendum est. In complicatis nanque affectibus, id ex quo primùm maximéque homini imminet periculum, quódque magis accelerat, & vrget, primùm curari, atque auferri debet. Cęterùm quibus auxiliis dolor mitigari, aut sedari posſit, in duobus libri superioribus copiosè satis dictum est, dicetúrque iterùm in antidotario.

Vlcus cruncians.

In complicatis affectibus vrgētiori semper primũ succurrendum est.

De vlcere cum tumore particulæ. CAP. VIII.

CÆterùm ad eundem quoque modum, & partium, quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt, earum prius sanandus tumor est: fieri enim non potest, vt vlcus tumote manente, ad sanitatem perducatur. Quocircà omni studio laborandum est, ne phlegmone, aut quiuis alius tumor in loco vlcerato excitetur: quòd si id prohiberi non posſit, remediis dicatis curari debebit, Vlcere tamen interim non neglecto. Quæ autem omnis præter naturam tumoris curandi ratio sit, in præcedentibus fusiſsimè dictum est. Nunc quantum eius rei coniunctum cum vlcerum curatione est, obiter, ac compendiosè tractabitur. Compendiaria igitur obsessarum phlegmone partium vlceratarum curatio, per id genus præsidia obitur Galeno, quæ sanè vel affectum prorsus summouent: vel si quid exiguum, quod suppuret reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel tenuis circumposita cutis sit, velisque celeriùs explicatum ægrum, sectio petenda est. Quod si cataplasmate ex
„ hordei farina, aqua & oleo quod calfaciat humectetque,
„ illinantur partes vlceratæ, quæ phlegmone infestantur, le-
„ nientis (vt Galenus ait) tractatio est, non medentis, & contra malũ pugnantis. Id enim non ex prima ratione fit, hoc est, vt remediũ affectus, sed vt symptòmatis mitigatio.

Libr. 1.

Phlegmonosi vlceris curatio.

Lib. 4 met.

Siquidem ipsius phlegmones remedia (vt autor est Hippocrates) ficciorum sunt virium. Itaque si inflammatio vlcera aut etiam vulnera adhuc recentia obsideat, vsus est medicamentorum quæ desiccant, atque inflammationem arcent. Ex liquidis igitur (inquit Paulus) laudatissimum est vinum, deindè posca. Si verò sordes quoque cum inflammatione occupent, mulsa diluta conuenit. Ex iis autem medicamentis, quæ siccandi potestate prædita sunt, cõmuniter quidem conferent, inflammationibus dicata, quæ in tractatu de tumoribus præter naturam descripta sunt, si oleosa, acriáque excipias: priuatim autem hoc proficit. Malum punicum dulce, vino incoctum tritúmque illinitur. Mirabile nimirum, & (vt Paulus ait) multiplici vsu commendatum est remedium: facit enim tum ad capitis, tum naturalium vlcera, tum etiam ea, quæ toto corpore excruciant, oculorúmque inflammationes. At si erysipelas, aut eiusmodi quippiam vlceri accesserit, iis vtendum erit præsidiis, quæ aduersus illa superius scripta sunt.

Si inflãmatio vlcera exerceat.

Vinum. Posca.

Malum punicũ dulce.

Vlceris contusi curatio. CAP. IX.

Aleni ex Hippocratis testimonio sententia fuit, vlcera omnia præter ea quæ contusa sunt, siccari oportere. In iis verò quæ cum contusione facta sunt, quàm celerrimè pus mouendum esse. Siquidem necesse est carnes sic contusas putrescere, vt noua tádem caro gignatur. Pus autem ipsum siue carnis contusæ suppuratio, cum aliqua putrescentia fit. Porrò quæ putrefiunt omnia, ex calido, & humido sic afficiuntur. Proindè fit, vt ea quæ calefaciunt & humectãt, omnibus his affectibus, quibus moueri pus expedit, semper admoueamus. Cataplasmata igitur ex hordei farina, aqua, & oleo: item quæ ex pane, aqua, & oleo, componuntur, conueniunt. Præterea fomentum multæ calidæ aquæ, & tetrapharmacum (ceu quæ calfaciant, humecténtque, & pus quàm celerrimè moueant) vlceribus contusis rectè adhibentur. Sed præstat ipsius Hippocratis verba subiicere: Quodcunque vlcus (inquit) cæsim percussimve acuto telo est diuisum, medicamentũ enhæmũ & siccans aliquod, quod suppurare vetet, admittit. Sin caro aliquo telo tũ cõtusa, tum cęsa sit, huic ita medẽdum est, vt quàm celerrimè suppuret. Nam & minus phlegmone

Vlcera cũ contusione facta, ad suppurationẽ ducẽda.

Cataplasmata suppuratoria.

Aqua calida.

Tetrapharmacum.

Hippo.

gmone vrgebitur, & necesse est carnes, quæ contusæ cæséque sint, putrefactas, & in pus versas liquari, postea nouam carnem nasci. His itaque verbis apertè nos docet Hippocrates, vlcera quæ sine contusione accepta sunt, quàm maximè siccare. His verò quæ cum contusione facta sunt, quàm primùm pus mouere. Porrò eorum quæ puri mouendo aptissima sunt, materiam in sermone de tumoribus præter naturam, & in antidotario copiosam reperies. Sed & de iis etiam suprà tractauimus, vbi de vulneribus contusis meminimus.

De carne in vlceribus supercrescente, quam Græci hyper sarcosin nominant, tollenda. CAP. X.

Caro in vlceribus suprà quàm par est excrescens, medicamentis exiccantibus tollitur. E quorum sanè numero sunt diphryges (cuius tria sunt genera apud Dioscoridem) inspersum, aut cataplasmatis instar inductũ, squãma æris, omniáque testacea cõbusta. Item echini, hoc est, erinacei vtrique tam terrestres quàm marini, cum toto corpore concremati. Verùm hæc non admodùm eximiè, sed modicè ac mediocriter duntaxat purgant, & supercrescentia compescunt. Asiæ verò petræ flos longè validius id munus obit, atque hoc magis adhuc sori, chrysocolla, chalcitis, misy. Quæ si combusta fuerint, minus vellicant, ac rodunt. Item æris flos, qui chalcanthos Græcis vocatur. Cæterùm ærugo his adhuc omnibus valétior est. Sales autem concremati carnes cum humore flaccidas consumunt, ac liquefaciunt. Sic etiam linamenta è panniculo discerpta, muria acriori imbuta, & denuò resiccata atque imposita, mediocres carnium supercrescentias, liquefaciunt, atque exedunt. At maximas carnium excrescentias adusque penitiora crustis obducunt, Faustiani pastilli, triti atque inspersi. Item medicamentum quod recipit calcis viuę, id est, aqua non extinctæ, squammæ æris, & mannæ (quæ mica est thuris, concussu seu attritu elisa) pares modos, hoc est, partes æquales. Porrò Faustini pastilli, id est, trochisci, Paulo Aeginetæ libro septimo ad hunc modum describuntur. Auripigmenti drachmæ duodecim, sandarachæ (quę rubrum est auripigmentum, & à natura magis excoctum) drachmæ sex, calcis viuæ drach. octo, chartæ com-

Diphryges.

Squamm æris.

Echini.

Asij lapidis flos.

Sales cõcremati.

Medicamentum ad maximas hypersarcosei.

Faustini pastilli.

bustæ

bustæ drachma: myrti baccarum succo vel decocto excepta in pastillos redigito. Sed de eiusmodi supercrescentem carnem compescentibus, & absumentibus iterum in antidotario dicemus. Ad hanc autem intentionem in communi vsu est vnguentum Aegyptiacum nominatum. Cæterùm dum hæc caustica atque erodentia medicamenta admouentur, partes quę in circuitu sunt, refrigerantia desyderant, ne scilicet in partem vlceratam ex rosione, calore, & dolore, humorum fluxio aduocetur. Deinde crustæ vlceribus inductæ resoluendæ erunt, & vlcus ad sanitatem perducendum.

Vnguẽtum Aegyptiacum.

Vlceris cum duritie, & decoloratione labrorum curatio.

CAP. XI.

Excisio Galen.

Scarificatio. Auic.

Vm labra tantùm vlceris decolorata duráve plusculum fuerint, excidenda ea sunt (Galeno autore) ad sanam vsque carnem. Auicennas autem decolorata eiusmodi, duráque vlceris labra scarificanda esse præcipit, & ab eis sanguinem, admotis etiam cucurbitulis, extrahendũ. Sanguine autem, quod satis esse videbitur, educto, spongiam siccam, hoc est, nullo liquore madentem, ac posteà etiam medicamenta quædam resiccantia superimponere iubet.

Hippocr.

Sed & de iis ante Auicennam ad eundem ferè modum scripserat Hippoc. qui certè nihil omnino eorum, quibus ad vlcerum curationem est opus, omisisse videtur. Hic enim non solùm vlcerum (ipso etiam Galeno teste) quæ citra alium affectum consistunt, sanãdorum rationem inuenit (vt quæ in siccando, vt suprà dictum est, consistat) sed etiam priuatim per species affectuum cuiusque. Siquidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum cõspicitur, scarificando, ac sanguinem emittendo. Mox spõgiam statim sicciorem magis, quà humidiorem, hoc est, siccam potius quàm humefactam superimponendo. Posthæc verò etiam siccantia remedia applicando. Ab his, si res postulet, rursus sanguinem auferendo. Ac mox iterum talia peragendo, donec parta omnino sanitas sit. Quod si labra vlceris dura callosáque appareant, etiam ea excidendo. Cùm verò amplius progressus huiusmodi affectus est, deliberatio incidit, excidẽdúmne omne id sit, quod præter naturã visitur, an spatio potius curandum: procúlque dubio est, ægri animum

Lib. 4. the.

mum

mum hoc casu consulendum esse. Aliqui enim longiori tempore curari citra sectionẽ malunt: aliqui quiduis subire, dummodo citius sanentur, sunt parati. Cæterùm excidere (vt posteà Galenus ait) res est promptissima: maius verò quippiam atque artis egens medicamentis, sanare.

Varicum cum vlcere complicatarum curatio.

CAP. XII.

Aricum superiacentium, hoc est, suprà exulceratum locum existentium occasione, contumax ad sanandum sæpe vlcus redditur: quippe quòd ex his humiditas aliqua ad exulceratas partes defluat. Eas igitur (vt suprà dictum est) prius sanare oportet, vt deindè mox vlcus sanemus. Igitur varices, qui cruribus & alibi quàm in testiculis prouenire solent, hoc modo ex Hippo. atque Aëtij Antiocheni, & Pauli Aeginetæ sententia curabis. Primò in cute, vasi elato seu venæ in fastigium tumefactæ hoc est, varici, adiacente, simplicem sectionem scalpello per longitudinem facito. Ita leuiter tamen, vt venam sic in verticem elatam non diuidas, & scalpello penetres, sed sola cutis incidatur. Ducta sic leuiter in cute sectione, oras vulneris hamulis diducito, & membranulas, cultro ad ramicem aquosum accommodo, sensim ac blandè excoriato. Mox vena detecta nudatáue, & à circuniacentibus corporibus vndiquaque explicata, eam volsella aut obtuso hamo attrahito, ac suspensam teneto. Deinde acum duplex linum, seu lineum funiculum duplicem, trahẽtem subiicito, subtérve transmittito, liníque habenulam amputato, sic vt duo funiculi efficiantur. Tum venam dilatatam, nõ aliter quàm in phlebotomia fieri solet, scalpello per mediũ diuidito, ac sanguinis quãtum sàtis esse videbitur, detrahito. Deinde altero funiculo superiorem vasis partem constringito, cruréque eleuato, sanguinem qui in ipso apparebit, manuum expressu euacuato. Quod vbi factum fuerit, venam ab altera parte lino altero rursus deuincito. Partem verò illam venæ, quæ inter duo vincula est, vel statim excindito, vel manere sinito, vsque dum putrefacta sua sponte cum funibus excidat. Peracto opere, sicca linamenta in plagam inserenda sunt, spleniúmque œnelæo, id est, vino cui oleum adiectum sit, madens superimponẽdum, ac deligandũ est. *Varicum curatio.*

Tum

Tum linamentis, medicamento aliquo ad pus faciēdum apto, imbutis, curatio prosequēda erit, cætera quæ reliquis vlceribus cōmunia sunt, peragēdo. Sed interim quies ægro imperanda, seruato accliui membri decubitu: ne si decliue iaceat, humores ad ipsum confluant. Pranso autem magis quàm ieiuno & parùm pleno, potóque, item concalefacto, & (vt Paulus voluit) loto, dieque calido potius quàm frigido, venam eiusmodi (si dictis Hippocratis auscultes) secabis, atque ex ea sanguinem mittes. Itaque si varix crus (vt magna ex parte solet) occupauerit, loto prius (vt præcepit Paulus) homine, funiculum superiori femoris regioni circundato, ac vt inambulet iubeto. Inde venam ita repletam, attramento scriptorio, aut collyrio notato, iuxta eius situm trium digitorum spatio aut paulò ampliori interposito. Deinde reclinato seu decumbente ægro, crúsque ipsum extendente, alterum vinculū paululùm supra genui iniicito, ac mox quà attramenti nota est, sectionē facito, & reliquā curationem (vt suprà modò annotauimus) prosequitor. Quidam ex veteribus, funibus siue vinculis minimè vtebantur, sed venam vel statim vbi à carne absoluta erat, & vndiquaque nudata, excindebant, vel ab imo etiā adhærentem violenter extrahendo abrumpebāt. Alij verò vstionem eligentes, digitalibus interuallis innixa cauteria vasis admouēt. Atque vbi crusta exciderit, vlcúsque incarnatum, & cicatrix inducta fuerit locum roborant. Verùm omnium tutissimus chirurgiæ modus est, quem suprà diximus. Porrò varices in imo ventris suborientes, cōsimiliter tractandi sunt. Illi item, qui in temporibus existunt, ea ratione, quàm in angiologia, siue exemptione venarum docuit Aegineta, tolluntur. Atque hæc satis de varicum curatione, quantum saltem præsens locus postulat.

Si varix crus occupauerit.

Euulsio varicu.

Vstio.

Li. 6. ca. 5.

De verminoso vlcere. CAP. XIII.

Ad vlcerū vermes.

VT vermes qui vlceribus procreantur, arceas primum quidē est, vt humiditatē putredinémque, eorum opificem tollas. Itaque vermes in vlceribus exortos interficiunt, & putredinē simul auferunt succus & decoctū absynthij, & agrimoniæ, vel centaurij, vel marrubij, calamēthi quoque officinarum (quod primum genus est calaminthæ Diosco.) succus iugiter instillatus, atque id genus multa, quæ etiam aurium vermes

enecant

enecant. Priuatim autem ad vermes qui vlcera infestant commendatur Archigeni, & Theodoro medicamentum, quod recipit cerussæ & polij parem mensuram, cum pice liquida illitum. Conducit etiam magnopere linamentum saliua ieiuni hominis illutum, & applicatum. Hoc vermes etiam in auribus perimit, & concolores cicatrices reddit; vt testatur Aëtius.

Vlceris disrupti, & cum ossis corruptione complicati, curatio.

CAP. XIIII.

VLcerum nonnulla cicatrice obducta, postea tempore haud ita multo interiecto denuò inflammatione tentantur, rursúmque sua sponte & per se rumpuntur, & à continuitate sua discedunt. Osse enim quopiam substracto malè affecto, hoc est, vitiato & corrupto circundata ac superiacens caro ex facili quidem interdum ad cicatricem ducitur, & sana ex toto, ad vnguémque restituta esse videtur: verùm cursu humoris valido, paulatim ex osse in alto contabescente, ac putrescente, tum inflammatio, tum pus oboritur, quod cicatricem lacerat, ac disrumpit. Cæterùm vitiati ac corrupti ossis signa hæc sunt. Primò ferè pingue fit: deindè vel nigrum, vel cariosum. Quæ supernatis (vt Celsus ait) grauibus vlceribus, aut fistulis, hisque vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis, eueniunt. Quæ nam igitur horum vlcerum curatio erit? certè eatenus exiccare, quatenus squamma affecti ossis exciderit. Ossium autem squammæ facilè excident, si agrestis papaueris, & fici arboris foliis cũ polenta læuigatis, atque ex vino illitis ipsius ossis sinus concauos repleueris, aut alterci (quem Græci hyoscyamum dicunt) semen, & attramentum sutorium, pari pondere contrita imposueris. Sed & peceudani radix contrita, subitò squammas ossium remouet, ac separat. Squammas etiam ossium breui detrahit, & nouam probámque carnem desuper renasci facit, sequens medicamentum quod admirabile vocat Auicennas. Recipit autem aristolochiæ, ireos, myrrhæ, aloës, corticis plantæ panacis [ex qua fit succus opopanax dictus] cambil (quod apud Arabes genus est cuiusdam terræ rubræ minutæ vt arena, & Galeno ac Græcis eretrias, vt puto, dicitur) adusti, scoriæ æris, corticis pini, singulorum

Ossis vitiati notæ.

Quæ ossium squammas excidere faciant.

Emplast. Auic.

Cambil.

Terra eretria.

lorum portiones æquas, melle omnia excipiantur, & fiat emplastrum. Oportet autem ante omnia vitiatum ac corruptum os nudare, vlcere exciso, & si latiùs eius corrupti ossis vitium est, quàm vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndique pateat. Osse autem sic nudato, totum id quod pingue & corruptum est, candente ferramento semel iterúmue (vt res exigit) admoto adurendum est, vt ex eo statu secedat. Aut certè eradendum, donec iam aliquid cruoris ostendatur, quę integrioris & minimè corrupti ossis nota est. Neque alia facienda sunt, vbi caries nigritiésue in summo osse est. Siquidem id vel paulò diutiùs eodem ferramento adurendum, vel radendum est.

Libr. 8.

Porrò qui radit hæc (inquit Celsus) audacter imprimere ferramentum debet, vt & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo nanque finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam, ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro suprà dictum est.

Si caries alte descedit.

Cæterùm si caries altè descendit, per terebram vrgenda crebris foraminibus est, quę altitudine vitiũ ęquent. Tũ in ea foramina demittēda candentia ferramēta sunt, donec inde siccũ os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiori osse quodcunque vitiatũ est, & is sinus carne replebitur, & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi. Sed quod totum vitiatum est, totum eximendum est. Si inferior pars integra est, eatenus, hoc est, vsque ad subiectam partem ossis integram, quod corruptum est excidi debet. Sunt qui post abrasionem cauterium admouendum esse suadent: nec immerito sanè.

Vstio.

Nam si corruptela ossis ex humiditate excrementosa & superuacanea, ipsius ossis substantiam labefactante ortum habet (vt certè magna ex parte habet) nullum præsentius aut tutius remedium excogitari potest, ipsa vstione, seu cauterio (vt vocant) actuali. Hoc enim decenter admotum, & citò, & tutò in summo quoque & in alto (non secus quàm ignis ipse actualis) desiccat.

Quæ post vstionē facienda.

Post vstionem verò ferro candente factam, rosaceum calidum infundunt. Guido autem à Cauliaco post vstionē cauterio (vt dicũt) actuali (quod in hoc affectu magnoperè probat)

decenter

decenter factam, rosaceum oui candido liquore permixtũ, tribus primis diebus admouet: triduo verò alio sequente, loco albuminis, luteum oui (quod vitellum appellãt) rhodino, id est, rosaceo commiscet: postea butyrum cum melle rosato infundit. Sed præstat eius verba hoc loco subiicere. Ego (inquit) post cauterium pono oleum rosarũ cum albumine oui per tres dies, & per alios tres dies cum vitello oui, & postea butyrum cum melle rosato. Et desuper continuo vnum de mundificatiuis vsque ad ossis exfoliationẽ, & post cum puluere emplastri dicti, hoc est, ex Auicenna superius commemorati, incarno, & consolido.

De vlceribus dysepulotis inueteratis, & iis, quæ cacoëthe, & chironia dicunt. CAP. XV.

Lcera, quæ ad cicatricem ægrè ducũtur, Galenus Grecè dysepulota nominat. Quæ verò ęgrè sanabilia dolosa, malefica siue maligna contumacia rebelliáve dicimus, eidem, & Græcis aliis, qui de re medica scripserũt, autoribus cacoëthe nominantur. Hęc quoque, præsertim inueterata, & quæ vix cicatricem recipiunt, alij chironia appellarunt, ceu Chirone medicinæ peritissimo indigentia: alij telephia, quòd in tali vlcere Telephus cõsenuerit. Galenus libro quarto de compositione medicamentorum secundum genera, vlcera cacoëthe diuidit penes vehemẽtiæ differentiam in maligniora, seu præter modum malefica, & mediocria seu moderatiora: atque hæc quidem imbecillioribus, illa verò valẽtioribus remediis curari præcipit. Illa autem non mediocriter: sed maximè maligna contumaciáq; vlcera, Asclepiades atque alij veteres (vel ipso Galeno tęste) chironia propriè nominabant. Cæterùm Cornelio Celso autore, chironium vlcus appellatur, quod & magnum est, & habet oras duas callosas, tumẽtes: exit sanies nõ multa: sed tenuis. Odor malus, neque in vlcere, neque in eius tumore est. Nulla inflãmatio, dolor modicus est, nihil serpit: ideóque nullum periculum adfert: sed non facilè sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur: deinde iterum rumpitur, vlcúsque renouatur, & maximè in pedibus & cruribus. His similia sunt, quæ Auicennas ægrè sanabilia, & occultam quãdam nobis proprietatem habentia nominat. Hæc enim (inquit ille) neque putrida sunt,

Dysepulota Cocoëthe.

Chironia.

Telephia.

Chironij vlceris descriptio ex cornelio Cel.

Auicennas.

neque corrosiua, neq; ambulatiua: sed sunt vnius dispositionis, plana, claudentia sese, & recidiuantia sæpe, hoc est, cicatricem frequenter ducentia, & rursus sæpè se aperientia & renouantia.

Variæ causæ propter quas nō sanescat vlcus. Labra callosa. Intēperies. Varix. Lienis, aut iocinoris vitium. Imbecillitas partis. Cacochymia.

Porrò multæ ac variæ sunt causæ, quæ eiusmodi malignorum contumaciam, atque ægrè sanabilium vlcerum coitionem & sanationem remorãtur, & impediunt. Nempe fieri aliquãdo potest, vt labra exulceratæ partis callosa, & dura causa sint, quominus sanescat vlcus. Potest etiã causa esse intemperies, vel quæ citra tumorem præter naturã in vlceratis partibus consistat, vel quæ cum tumore quidem aliquo coniuncta sit. Potest & varix superiacens, vel lienis auctio & malè affectus, vel in iocinore vitium aliquod prætérque hæc omnia imbecillitas ægræ partis, quæ (vt Galenus ait) ipsa quoque intensa quædam est intemperies, vlceris curationem in multos mẽses protrahere. Quinetiam vitiosus in toto corpore succus (cacochymiam vocant) maxima causarum est, quæ incommodare vlceribus possunt, & ea diuturna contumaciáque efficere. Vexat sanè non minus vlcera, atque ea curatu difficilia reddit, succorum æquabiliter se habẽtium exuperantia, quam plethoram appellant.

Plethora.

Quæ omnes causæ, & si quæ sint aliæ, in duas (vt supra docuimus) reuocari possunt: nempe in carnis subiectæ intemperiem, & humorem confluentem. Itaque si eiusmodi vlceribus dysepulotis, id est, ægrè cicatricem admittentibus, maleficis, contumacibus, atque inueteratis, aliquando mederi velis, necesse est causas, quæ illa creant, primùm summoueas atque abscindas: deinde maligni ipsius vlceris curationem aggrediaris. In morbis nanque omnibus nedum vlceribus, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoãda curatio est. Magna igitur attentione inspiciendum venit, num corpus totum cacochymum vel plethoricum existat, vel lien, aut iecur malè afficiatur, vel labra vlceris dura, & callosa sint. Item num aliqua insignis subsit partis vlceratæ intemperies, aut etiam varix aliquis superiacens fuerit, cuius occasione contumax ad sanandum vlcus redditur. Ergo si totũ corpus cacochymia aut plethora laboret, prius expurgare, vacuaréque expedit, quàm medicamentum vlceri admoueas. Si verò lien, aut iecur male afficiatur, his prius prouidere, deinde ad vlcus curandum venire oportet. Ad

tet. Ad eundem modum & varices, qui sæpè supra exulceratum locum sunt, prius (vt suprà docuimus) tollẽdi sunt, deinde mox vlcus sanandum. Intemperies quoque atque imbecillitas, quam sæpè insignis quædam parit intemperies, antequam ad vlceris curationem accedamus corrigenda erit. Breuiter ei, quod fluxionis in partem vlceratam decumbentis est causa, atque ægrè sanabile vlcus reddit, prouidendum, ac si fieri potest, medendum prius erit. Deinde maligni ipsius vlceris & contumacis curationem aggredi oportebit.

Malignorũ & contumacium vlcerũ summus curationis scopus.

Itaque malignorum & difficulter cicatricem recipientium vlcerum curationis summus scopus est, valida citra demorsum exiccatio. Hæc enim ab aliis vlceribus hoc vno dissident, quòd medicamenta citra demorsum, atque erosionem vehementer exiccantia desiderant. Quæ enim mordendo vlcus, & manifestam in eo exasperationem excitando, dolorem inferunt, fluores, hoc est, humores vlceratis partibus influentes irritant, & phlegmonas concitant. Talis igitur pharmacorum materia, quoad eius fieri potest, ad dysepulota, id est, ægrè cicatricem admittentia, & cacoëthe, id est, maligna vlcera inuenienda est, vnde vlcus citra mordicationem & dolorem siccescat. Hæc autem non ita inuentu facilis statim videbitur, si attentius rem ipsam fueris contemplatus. Vt enim generalem hunc scopum, nempe validam vlcerum desiccationem, assequaris, duo tibi alij scopi proponuntur, vnus vt id quod influit, regeras, repellásve, si saltem qui vlceratis partibus influit succus, nec multò plus iusto, nec multò deterior sit: alter, vt quod affectæ parti inhæret, infixúmque est discutias. Atque hæc contrariæ vires præstant. Siquidem influxum reprimunt, quæ sunt adstringentia pharmaca: digerunt impacta iam exceptáque, trahendi potestate prædita. Porrò quæ adstringunt, vt plurimum exasperant, atque hac occasione molesta sunt. Trahentia verò, ac digerentia ex alto humiditates, non citra acrimoniam id efficiunt. At acrimoniam dolor aliquis necessario sequitur vlceratam partem erodens. Atque sic propter dolorem, quem exasperantia erodẽtiáque concitant humores) vt paulò antè dicebamus) vlceratis partibus influentes irritari, & vlcus phlegmone obsideri

Mordacia medicamẽta quid efficiant.

Duo alij scopi ad summum, & generalem scopum assequendum necessarij.

1. Repellẽdum quod influit.

2. Digerendũ quod iam parti inhæsit.

exedíque contingit. Ex quibus sanè dictis colligitur, vlceribus dysepulotis, id est, cicatricẽ difficulter recipientibus, præsidia inueniri non posse: & multò minus adhuc malignis, quę Gręca dictione cacoëthe suprà iã sæpius vocauimus. Quid ergo nobis agẽdum erit, vt talia vlcera cacoëthe, & dysepulota dicta ad integram sanitatẽ perducãtur?

Medicamẽta dysepulotis & malignis vlceribus sanãdis accommoda.

Deligenda sanè erunt pharmaca, quæ vtraque vi & facultate (nempe adstrictoria & digerente) polleant, atque ita quod influit, repellant, quod verò iam affectæ parti inhæsit discutiant. His itaque mista facultate prędititis medicamentis, vlcera de quibus nobis in præsentia sermo est, citra erosionem demorsúmve vt res expostulat desiccabis. Cæterùm tametsi medicamentum ex ambobus compositum erodente puta, & adstringente necessario validum existat, sordes tamen & humiditatis copia id genus vlceribus incumbens, veluti propugnacula quædam vlceratis particulis facta, rosionem valentibus pharmacis adimũt, soluuntque. Porrò artificio hac in re potius (vt videtur) vti debebit medicus quàm experimento inniti: nempe quòd sciat rationalis medicus vlcus non alia medicamentorum virtute curari, quàm dum affecta pars eam siccitatem consequatur, quam in naturali statu sita possidebat.

Lib. 4. cõp. secundum genera.

Quod factum intelligimus, vbi neque tenuis amplius sanies influat, neque pus producatur. Hanc autem dispositionem vlcera nanciscentur, quo dicebamus modo siccescentia, hoc est, adstricta, discussáque. Dein vbi sicca quidem fuerint, verùm sordida adhuc appareant, detersoriis pharmacis repurgantur. Cæterùm cùm manifesto constet omnibus in artis operibus exercitatis, rationem sine operum exploratione probabilem non esse, medicus diligenter attendere debet, quem effectum medicamentum vlceri adhibitum, quotiescunque ipsum soluerit, in particula vlcerata præstiterit, quantum scilicet humiditatis in vlcere desiccauerit, vel si etiam sordes adsit, quantum indè absterserit. Sed & animum intendere oportet, vtrum vlcus carne, quæ subest exesa, ac colliquescente, sordidum euaserit, an quia medicamen sordibus auferendis aptum requirat, impositum verò tale non sit. Quod nimirum medicis etiam bonis (Galeno attestante) existimatis, nonnunquàm imposuit, ac nostris quoque

Diligenter inspiciẽdũ, vnde sordes in vlcere enata sit.

quoque chirurgis quotidiè adhuc imponit. Vbi enim vlcus post vnam aut alteram medicamenti appositionem sordidius conspexerint, statim non cogitantes, an id ex arosione pharmaci acciderit, ad abstersorium valentius acriúsque se conferunt, vndè iterùm vlcus erosum, ex æquo sordidum, vel etiam magis adhuc altera solutione visitur. Carne enim id fœdatur, à medicamento colliquata. Nam ita in prauam saniem degenerat. Quicquid autem in his ipsis tenuioris substantiæ est à pharmaco difflatur, reliquum ibidem vlceribus infixum, sordes ipsis redditur.

Nõ vnum idemq; medicamentũ omnib⁹ corporibus mederi potest.

Cæterùm cùm ampla sit latitudo vtrinque in eo, quòd alterum vlcus altero magis minúsve dysepulotum, malignúmque sit, corporáque omnia, quibus mederi cogimur, non eãdem omnino temperaturam ac dispositionem habeãt, sed alia vitioso succo, alia plethora laborẽt, quædam dura & robusta sint, quædam verò tenera & mollia, atque ad sentiendum insigniter habilia, fieri non potest, vt vno eodémque medicamẽto omnibus indifferẽter dysepulotis & malignis vlceribus, quæuis corpora occupantibus, medeamur: sed tantum medicãtium pharmacorum (vt Galenus ait) esse numerum oportet, quantus ipsorum quoque vlcerum extiterit.

Lib. 4. κατὰ γένη.

Quæ in curandis malignis vlceribus præcipuè consideranda.

Ergo in curandis eiusmodi vlceribus ægrè sanabilibus, supposita eorum natura, & maiori cuiusque minoríve à naturali habitu recessu, laborantis cuiusque corporis habitus ac dispositio diligẽti animaduersione erit consideranda. Deindè cuiusq; medicamenti tam simplicis, quàm compositi, vis & facultas adamussim ediscenda. Quæ scilicet desiccãt, non tamẽ vlceris sordes abstergunt. Item quæ abstergunt quidem, non tamen probè desiccant, ac quæ vtrunque etiam possunt efficere. Sed & accuratè prospiciendũ est, ex quoto quodque medicamentum ordine existat, hoc est, an imbecillum, an moderatũ, an validũ. Atque in vno quoque ordine maioris minorísve ratio attendenda erit. Quod maximum Galeno censetur, inter ea, quæ ad horum vlcerum curationẽ pertinent, neglectum tamen (inquit) plærisque medicinalis materiæ scriptoribus. Nam hi solas vniuersales ipsius vires dicere studuerunt: inter quos fuit & Dioscorides, quem nulli eorum, qui in eadem quasi arena desudarunt, hoc est, de medicinali materia scripserunt, secundum esse, vel Galeni

Dioscorid.

Qui de medicamentis indeterminatè & citra distinctionē scripserūt, errorū occasionē aliis dederunt.

ipsius testimonio quisquam dixerit. Sed & qui composita medicamenta tradiderunt, de iis indeterminatè, & citra distinctionem scripserunt. Neque enim virtutem ipsius medicamenti, an scilicet validissimum, an moderatum, vel imbecillum esset, explicuerunt: neque difficultatis, aut malignitatis latitudinem ipsorum vlcerum, aut naturam, habitúmve corporum vlcere laborantium expresserunt: qua nimirum distinctione omissa, permultos medicos & chirurgos, interdum benè, interdum malè, ipsis pharmacis, quæ posteris scripto reliquerunt, vti contingit: ideóque nonnunquam scopum mirificè adsequi, interim ab illo errare, alio delabentes. Itaque non iniuria tam veteres, vt Andromachus, Crito, Asclepiades, quam recentiores scriptores accusandi veniunt, qui sine vlla distinctione remedia scripserunt ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia: item ad cacoëthe, id est, malefica, siue maligna, & contumacia vlcera: plurima enim ex iis sunt virtute inuicem longè diuersa. Siquidem nonnulla horum vehementiora sunt, alia moderatiora: quædam verò imbecilliora. Adde, quod & alia vlcera (vt diximus) magis, alia minus dysepulota, & difficilia, malignáque sunt. Sed nec corpora omnia eius generis vlceribus scatentia, eiusdem prorsus (vt paulò antè dicebamus) naturæ ac dispositionis reperiuntur. Quare neque eadem omnino medicamenta desiderant. Itaque ad maligniora vlcera, & corpora duriora ac robustiora, valentioribus vtendum erit remediis: ad mediocria verò, & molliores ac delicatiores corporum habitus, imbecillioribus. Meritò igitur (vt initio quarti libri de compositione medic. κατὰ γένη scribit Galenus) omnes, qui vnum duntaxat medicamentum vlceribus malignis cicatricem inducere promittentes habent, successu crebro frustrantur. Nam duo (minimum) quæ idem pollicentur, eandémque facultatem ostendunt, diuersa alioquin inter se non simpliciter maioris minorísque, verùm (vt inquit ille) maximi ac minimi ratione, in promptum adesse illi conuenit, qui omnia id genus vitia curare proposuerit.

Ordo dicendorum.

Nos itaque deinceps pharmaca, primùm quidem simplicia, deinde composita recensebimus, ac etiam seriatim enumerauimus, quæ vlcera (de quibus nobis hîc sermo est) citra demorsum, & manifestam exasperat

ſperationem exiccare poſſunt. Cæterùm cùm variè (vt iam ſæpius dictum eſt) inter ſe differant, in eo quòd magis minúſve ſiccent, expreſſam eorum mentionem faciemus, quæ valide ac vehementer, quæ moderate, & quæ obſcurius ſeu imbecillius exiccent: à metallicis, Galenum ſecuti, incipientes: quibus etiam terræ ſpecies adnumerantur.

Moderatè ſiccãtia ſimplicia.

Siccant igitur modicè lemnia ſphragis, ſiue lemnium ſigillum, ita quidem cognominatum ob impreſſam illi ſphragida, hoc eſt, ſigillum Dianæ ſacrum: nos & terram ſigillatam eam vocamus.

Lemnium ſigillum.

Cadmia.

Et cadmia, quam climiam & cathimiam nuncupant. Hæc autem pluribus deinceps diebus ſub canis feruore ex aceto trita, aut vino planè giluo, & ſubſtantia pellucido, facultatem acquirit magis ſiccantem. Quòd ſi ex acri aceto teratur, ſiccatáque reponatur, vlceribus valdè etiam magnis, Galeno & Aëtio commodè inſpergitur. Valentius cadmia & lemnio ſigillo, hoc eſt, terra ſigillata, pharmacum eſt chalcidis (quæ ſpecies eſt vitreoli, apud Arabes colcotar, chalcadis, & zegi nuncupata) combuſta, in cadmiæque morem trita, atque in puluerem redacta, & poſtea exiccata. Nam cruda, hoc eſt, ignem non experta, tanta pollet efficacia, vt iam cruſtas inducat. Lota quàm vſta minus deſiccat, minúſque mordax reperitur.

Chalcitis.

Aerugo.

Perſimile quoque medicamentum eſt ærugo cremata, quæ & æris ærugo etiam dicitur, & vulgò hodie ab omnibus viride æris. Non combuſta autem nimis efficax medicamen eſt, ſicuti & chalcitis, quæ ignem non experta eſt. Verùm hæc (chalcitis inquam) nõnihil etiã adſtringit, & ea multò magis adhuc chalcantum, id eſt, atramentum ſutorium, quod inter metalla maximè ſiccat.

Chalcãtũ.

Myſi.

Sori.

Miſy autem & ſori chalcitidi genere cognata ſunt, ex vna, vt ita cum Galeno dicam, radice producta. Itaque tria hæc (quæ ſub vitreoli genere comprehenduntur) maioris tantùm, & minoris ratione differunt.

Stibi vel ſtibium, vulgò antimonium.

Stibi ſiue ſtibium, quod Græcis στίμμι, vulgò autem in officinis antimonium dicitur, magis quàm ſori deſiccat, & adſtringit.

Diphryges.

Porrò diphryges appellatum pharmacum, vlceribus ægrè humiditatis vitio ad cicatricem venientibus aptiſsimum eſt. Validè enim deſiccat, tametſi modicè mordax ſit. Adhæc præter acrem tum qualitatem, tum potentiam, vim habet adſtrictoriam: quas tamen vtraſque fortiores,

& chalcitis cruda, & chalcantum, id est attramentum sutorium, repræsentat. Omne quoque aluminis genus vlcera exquisitè desiccat, & generosè adstringit. Vnde nemo (inquit Galenus) solis his ad vlcera vtitur, sicut nec cruda chalcitide, & ærugine: vsta verò & hæc, & mysi vtilia sunt: vt elota morsum quidem remittunt, verùm minùs siccant.

Alumen.

Erosio metallicis per combustionem edomatur.

Illud enim metallicis omnibus commune est, quod combustis elotísque erosio, quæ prius adfuit, edomatur, ac interit. Quamobrem his sic crematis & lotis vti quidem licebit in pueris, eunuchis, mulieribúsque, præsertim candidis, imò etiam & viris, qui cute alba visuntur, & molli carne natura sunt præditi. Item in eis, qui ad sentiendum habiles admodum sunt, & plethora, vitiosóque succo laborant. Talium enim corpora facilè ex morsu, seu rosione phlegmonem accersunt. Itaque cùm permulta corpora, quibus mederi cogimur, vnam quandam dispositionem habeant, qua vehementem commorsum ferendo non sunt, tutius est lotis, quàm non lotis vti. Cæterùm alia, præter hæc metallica superius commemorata, plurima adhuc simplicia sunt pharmaca, quæ malignis vlceribus curandis sunt idonea. Sarcocolla nanque, & ichthyocolla, id est, glutem piscium, & his magis adhuc chrysocolla, quam auri glutinum appellant, tali facultate prędita sunt. Huc etiam optimè faciunt, plumbum combustum, plumbíque recrementum, quod σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, & vulgus cacaturam: siccat & ferri squamma, præsertim stomomatis, id est, partis ipsius squammæ subtilioris, hæc enim probè siccat. Porrò æris squamma, ex malleorum percussionibus decussa, quæ Græcè λεπὶς χαλκοῦ, vulgò autem batitura æris dicitur, præter quòd siccat, etiam abstergit, purgátque Galeno & Aëtio, vnde pura quoque vlcera efficit, quod reliquæ squammæ præstare non possunt. Itaque si hæc omnia medicamenta arida vlceribus malignis ac contumacibus insperseris, mirificè (inquit Galenus) videbis citra erosionem ea desiccari, sicut vbi buccinorum, purpurarúmque, ostreorum [sepiarum] aliorúmque id genus ostracordermorum piscium testas concrematas, & (vt addidit Aëtius) lotas adhibueris. Vitrum combustum leuiter ac sine morsu exiccat, hinc dysepulotis, id est, cicatricem difficulter admittentibus, non item malignis, ac

Tutius est lotis metallicis, quàm nō lotis vti.

Sarcocolla.

Ichthyocolla.

Chrysocolla.

Plumbū cō bustum.

Scoria plūbi.

Squamma ferri.

Squamma æris.

Ostracodermorū testæ cōcrematæ.

Vitrū com bustum.

rebellibus

rebellibus conducit: quippe minùs exiccat, quàm illa requirunt. Cæterùm galla omphacitis, hoc est, immatura: & malicoria, id est, mali Punici corticis seu putamina, cremata, & arida apposita, ad malefica & quæ malè coalescunt vlcera, efficacissimum medicamentum deprehenditur. Hæc enim non solùm siccandi, sed etiam adstringendi potestatem habent. Cortex etiam capparis tritus, & aridus malefico & putrido vlceri vtilissimè imponitur Aëtio. Malum terræ, quod Græci aristolochiam appellant, iris, acorum, arthemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperum, dracunculus, & gladiolus affatim exiccant Galeno. His euidentius adhuc centaurium, & polium: quibus paulò imbecillior est terra nomine eretrias, quæ Auicennæ & aliis sectæ Arabicæ scriptoribus, cambil nominatur. Talis sanè medicamentorum simplicium, ad dysepulota vlcera, maligna ac contumacia, materies existit, quibus & humorum fluxionem intercipere, & locum vlceratum valenter, citra demorsum tamen atque erosionem, exiccare possis. Quomodò autem simplicibus eiusmodi medicamentis siccis modò commemoratis, in vlceribus ad cicatricem ægrè venientibus, & malignis vtendum sit, ex Galeno & Aëtio requirendum est. Porrò ex his suprà memoratis simplicibus pharmacis. Galenus libro quarto de compositione medicamentorum secundum genera, varia remediorum formulas, nempe cerata, vnguenta emplastra, & pulueres conficit, quæ ad eiusmodi maligna, & ægrè ad cicatricem venientia vlcera, mire proficiunt. Ex cuius quidem scriptis Auicenna formulam vnam medicamenti desumpsit, quàm magnopere Guido à Cauliaco, & illius ætatis chirurgi celebrarunt. Recipit autem cadmiæ, aluminis, chrysocollæ, id est, glutini auri, singulorum partes octo, floris æris, qui sponte ex ære prosilit, & corticis æris, hoc est, æruginis, quæ in officinis viride æris nominatur, & Græcis ἰὸν ξυστὸν, vstorum ana partem vnam, gummi cupressi, partes quatuor, ceræ, olei rosacei, aut myrtini ana quantum satis esse videbitur, fiat vnguentum. Cæterùm, cùm vnum omnibus medicamentum (vt frequenter dictum est) commodè adaptari non possit, tutiórque sit leniorum pharmacorum vsus, mordaciorum verò periculosior, composita medicamenta

Galla omphacitis.

Malicorium.

Cortex capparis.

Affatim exiccantia.

Terra eretrias.

Cambil.

Vnguentū Auicē. lōgè optimum.

Aerugo, vel æris ærugo, est viride æris.

distinctè hoc loco describam, quæ ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia, inueterata, contumacia, maligna, & chironia vlcera, ex Galeni sententia bene faciunt, primúmque mitiora ac moderatiora referam: deinde validiora, ac potentiora subiiciam.

Lib. 4. de comp. med. κατὰ γένη.

Andromachi emplastrum ad vlcera dysepulota, id est, ægrè ad cicatricem venientia, sed nondum maligna, quod probatur Galeno.

DIphrygis denarium pondo quatuordecim, argenti spumæ, denarium pondo quadraginta, ceræ denarium pondo quinquaginta trium, olei myrtei pondo vnciæ decem.

Aliud eiusdem generis mitißimum & lenißimum.

ELoti pumbi denariũ pondo duũ, spodij denariũ pondo quatuor, cadmiæ tãtundem, diphrygis denarij põdo vnius. Ea omnia excipiatur terebinthinæ denariis sex.

Aliud cicatricem obducens, imbecillius autem, quàm vt cacoëthe persanet.

COmpositio hæc capit, molybdenæ, id est, plumbaginis, drachmas quinque & viginti, diphrygis drachmas quatuor, sorios [aut vitreoli] drachmas duas & semissem, misyos tosti drachmas duas, terebinthinæ drachmas nouem, ceræ & myrtei vtriusque drachmas decem. Porrò in omnibus eius notæ pharmacis, illa quæ liquari possunt, liquefacta & refrigerata, deinde rasa siccis diligenter in puluerem redactis admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, sæpe fient grumi ceræ modo maximè cum frigus fuerit. In sole feruenti si mistura fiat, licet ea superfundere: mouendo vehementer rudicula primùm, deinde cochleari. Præstat autem in hisce omnibus (inquit Galenus) rudiculam palmæ esse ramusculum.

Aliud medicamen epuloticum, id est, cicatricem ducens, optimum quod διὰ λαδάνου, id est, ex ladano inscribitur, ad Critonem relatum, callosis, veteribus, & curatu difficilibus vlceribus apprime idoneum.

PIcis aridæ denarium pondo viginti quinque, æruginis rasæ denarium pondo octo, æris combusti denarium pondo quinque, squammæ rubræ denarium pondo octo, ladani vncias tres, vini optimi sextarium semis, quod capit vncias duodecim Oribasio. Conuenit etiam

hoc

hoc medicamentum prætumidis vlceribus & cauis. Deligatum verò membrum in diem quartum continendum eſt. Argenti ſpumam & oleum coquito, donec aliquam ſpiſſitudinem accipiant: deinde ſquammã æris, æruginem dum confluxerint, vt colorem bonum acquirant, mox picem adiicito. Poſteaquam refrigeratum fuerit, ladanum ex vino tritum: obſeruans, ne ex hoc adiecto, efferueſcat. Poſtremo ſuprà moderatum ignem vnita cõfundito ſubigitóque.

Mediocre meditamentum admoderatè maligna vlcera idoneum.

ACcipe æris combuſti, & æruginis, vtriuſque vnciam vnam, aluminis ſciſſi, vel ſciſſilis (quod vulgò in officinis alumen de pluma appellatur) ſemunciam, ceræ vncias duas ſemis: hoc pharmacum temperatum eſt, & medium facultate. Porrò minus mordebit medicamẽtum, lenéq; prorſus efficietur, ſi loco aluminis ſciſſilis diphrygem acceperis, & æruginem cõbuſtam appoſueris. Quòd ſi expurgare ſordes ſtatueris, æris ſquammæ ſemuncia addetur. Hæc autem pingui cera & recenti excipienda ſunt. Quòd ſi ſiccior paulò fuerit, quàm vt commemorata excipiat, temperandum eſt oleum myrteum, quo molleſcat, vel melinum, quod oleum de cydoniis appellant, vel ricininum, quòd vulgo in officinis oleum de cherua nominatur, vel omotribes vetus. Aut ſi omninò nihil oleoſum medicamento adhibere placet, laricem reſinam admiſceto: cuius ſi copia non eſt, terebinthinam aſſumito.

Aliud validius medicamentum ad chironia vlcera, id eſt, non mediocriter, ſed maximè maligna contumaciáque, ex Aſclepiade.

ÆRis ſquammæ, & æruginis raſæ vtriuſque pondo vnciam, ceræ ſelibram, hoc eſt, vncias ſex, reſinæ laricis, vel ſi eius copia non eſt terebinthinæ, pondo vnc. & ſemiſſem. Ea quæ liquari poſſunt aridis affunduntur. Quibus acceptis, ac curioſe mollitis vtitor. Item platyſma (hoc eſt, linteum latum, cui emplaſtrum illitum ſit) exiguũ ſoli *Platyſma.* affectæ parti, vt vlcus tantùm comprehendat iniicito. Cæterùm ambientes particulas, pharmaco quod phlegmonẽ arceat, circundare oportet, atque inter curandum tertio quoque die ſoluere expedit, deinde fomentis mitigare, ipſúmque

ipsúmque emplastrum, quod à latitudine platysma vocatur, abluendo emollire, ac rursus (vt iam suprà diximus) imponere, dónec cicatricem inducere incipiat. Porrò mediam, ac(vt Gale. ait) symmetram habebit temperiem, vt etiam modicè maligna curet, si non tripla, vt in præcedẽti descriptione sed quadrupla ceræ portio metallicis, squammæ scilicet & ærugini, commixta fuerit. Sed moderatius adhuc extiterit, si quincupla adiiciatur, vt nondum cacoëthe, sed ægrè cicatricem ducentia persanet. Itaq; cùm auxilium ad aliquid spectet, ac mollius pharmacum ad moderatiora cacoëthe, id est, malefica, magis quàm vehementius conducat, satius fuerit in vlceribus non ita malignis & cõtumacibus ceram quadruplam, vel quincuplum amborum simul metallicorũ esse, vt rectè Galenus admonuit.

Aliud Pharmacum vehemens & mitigatorium ad cacoëthe, Andromachi.

CEræ tyrrhenicæ (vel eius loco pinguis & recentis, optimæ) drach. octo, seui taurini, terebinthinæ, plumbi vsti, singulorum drachmas quatuor, linamentis excepto vtitor.

Ad desperata vlcera, quorum scilicet curationem plærique aggreßi, non absoluerunt, sed tanquam ab insanabilibus destitere, emplastrum admirandum, cui (autore Galeno) cum propter alia, tum quoniam longo experimẽto probatum est, multum confidere oporteat.

In codice Græc. Ga. & Aëtij hæc pẽdera reperiũtur.

Hemina, Græcis cotyle dicta, cõtinet olei vnc. 9, vini 10. mellis 13.

Oleum, & adeps annorum 40.

SOrios [cuius loco vitriolum sumi potest] drach. vigintiquatuor, aluminis scissilis [quod vulgo alumẽ de pluma nominant] calcis viuæ, malicorij [id est, corticis mali granati] singulorum drachmas sexdecim, thuris, gallarũ immaturarum, vtriusque drachmas vigintiduas, ceræ drachmas centum viginti, seui vitulini, vel si eius copia nõ sit, veteris suilli, quam axungiam vocant, drachmas centum sexaginta, olei veteris heminam, hoc est, vncias nouem. (Aëtius assumit olei antiqui libram vnam.) Arida trita, & tenuissimo cribro excussa, denuo simul terito. Quæ deinde, his quæ liquari oportet, liquatis, & ab igne remotis, permisceto. Cúmque omnia probè vnita fuerint, alumen, thus, sori, calcem, singula prius è vino adstringenti trita adiicito, & vtitor. Dum Galenus medicamentum hoc cõficeret, oleum & adipem quadraginta annorum adiiciebat,

bat, atque ita semper diuturna vlcera, præter modum maligna ac deplorata, opinione melius sanauit. Eius autem generis sunt ea, à quibus pars affecta in tam vitiosum, ac deprauatum habitum ducitur: vt sanguinem probè etiam coctum, qui ad eam nutriendi causa defertur, mutet corrumpátque, vel id quod influit, adeò cacochymum existit, vt etiam si pars nihil passa fuerit, ab illo certe ipso solo erodatur. Hoc itaque medicamento quod noxiũ est transmuratur: atque discutitur. Satius autem fuerit cacochymiam prius conuenienti medicamento expurgare, deinde (vt suprà monuimus) vlceris curationem aggredi.

Aliud Galeni, ad chironia vlcera in mollibus corporibus.

CEræ libram vnam, ceruſſæ vncias octo, rosacei libram vnam salis ammoniaci vncias quatuor, squammæ æris vncias duas, thuris, aluminis, æruginis, malicorij, calcis viuæ, singulorum vnciam vnam: quæ liquari debent, liquata, & frigefacta, aridis è vino tritis admisceto, atque placidiori igne decoquito. Cęterùm innumeræ propemodum aliæ formulæ compositorum medicamentorum ex veterum scriptis à Galeno libro quarto de compositione medicamentorum secundum genera referuntur, quæ ad dysepulota, cacoëthe, inueterata & chironia vlcera persananda apprimè idonea sunt. Ex illo igitur libro, veluti è sylua quadam remediorum rationalis quisque medicus, & qui methodum ab eo illic traditam artificiosè didicerit, idoneam vlceri, quod curandum suscepit, remedij formulam sibi deligere poterit, atque hac solus vti sciet. Porrò nonnullas, easdémque ex ipsis præcipuas, exempli gratia hoc loco adscripsimus, quo magis lectori ad manum essent, & in particularibus, non vniuersalibus solis contentus, exerceretur. Sed iam tempus est, quartam curandorum vlcerum in vniuersum intentionem persequamur.

Quarta intentio curãdorum vlcerum.

Quarta igitur intẽtio curandorũ vlcerum cum aliis dispositionibus complicatorum, quæ ablata, & (vt loquuntur) rectificata dispositione agglutinationi seu consolidationi repugnante, loci vlcerati curationem nos aggredi debere suadet, iisdem omnino intẽtionibus & modis perficitur, qui suprà dicti sunt in curatione vulnerum concauorum, in quibus substantiæ aliqua deperditio facta est.

Proinde

Proinde methodus ac curandi ratio: quæ illic à nobis tradita est, in memoriam reuocanda erit. Itaq; cùm tanta sit curationis vlcerum, cum vulnerum atque etiã apostematum curatione communitas ac conuenientia, nil mirum, si Galenus multis locis eorum tractationem ac doctrinam commiscuerit. Cæterùm his ita ad vmbilicũ deductis tempestiuum est, de propriis ac (vt dicũt) famosis vlcerum differentiis pertractemus, inter quas primum se offert vlcus, quod virulentum & corrosiuum appellitant.

De propriis ac (vt loquuntur) magis famosis vlcerum differentiis, & primò de vlcere virulento, & corrosiuo, quod Græcis nomodes, id est, exedens appellatur.

CAP. XV.

QVid sit vlcus virulentum seu saniosum & vlcus corrosiuum, siue arrodens, quid item ambulatiuum, & depascens siue mãducans, quod Græci νομὴν appellant, & quomodo hæc inuicem dissideant, in definitionibus differentiarum vlcerum abundè est explicatum. *Causa.* Excitantur autem eiusmodi vlcera à prauis humoribus, sed præsertim biliosis acribus, & mordacibus, qui propter adustionem, cacoëthiam quandam hoc est, malignitatem acquirunt. Atque hæc magna ex parte oriũtur post herpetas, & prurientes pustulas, quas acris, & biliosus humor excitauit, atque etiam post vulnera, quæ mordacibus medicamentis, exacerbata atque irritata fuere. *Curatio vlceris exedẽtis.* Cæterùm vt ad perfectam sanationem perducantur eiusmodi vlcera, triplici egent auxiliorum genere, sicuti & plæraque alia, nempe victus ratione proba, & conuenienti purgatione, quæ succo prauo, acri, & erosionem in affecta particula excitanti sit accommoda, & localibus remediis. *Hypothesis. ex li. 4. the.* Age igitur, esto aliquis, qui sanus quidem sit, hoc est, omnia naturæ munia inculpate exerceat: sed ex scabẽda derepentè quapiam particula, veluti brachio, pustulam statim excitarit, mox eadem ipsa particula iterum atque iterum pruritu vexetur, pustuláque dirupta vlcus decolor, & inæqualiter erosum gignatur, atque hæc in tribus quatuórve diebus à principio inciderint. Hac itaq; hypothesi posita, dicat mihi hoc loco quispiã: quonam pacto sanare huiusmodi vlcus conueniat? Certè vt eius curationem feliciter assequaris,

ris, imprimis qualis sit totius corporis tali vlcere laborãtis affectus, statim tibi erit cõsiderandum. Inuenies nãque tum ex vlceris ipsius symptomatis, id est, accidẽtibus, tum ex notis quas totũ corpus præ se feret, cuius maximè generis sit is qui redũdat succus. Atq; hunc (si Gale. consiliũ sequaris) idoneo purgante medicamento protinus educes, nec protrahes, dum totus hominis cubitus affectũ quendã contumacẽ rebellémq; curationi cõtrahat, quemadmodũ facere solebant Thessali sectatores, ipsius videlicet præcepta mordicus obseruantes. Præcipitur nanque ab omnibus ferè (inquit Galenus) antiquis medicis, quicunque ratione quadam ac methodo de vlcerum curatione scripserunt, causas quæ illa creant abscindendas esse, æquè profecto vt cæterorum omnium morborum. Itaque hoc tibi tanquam commune præceptum esto, omnino in omnibus morbis nedum vlceribus, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoandam curationem esse. Hinc rectè monebat Galenus libro decimotertio methodi medendi, digerentia, hoc est, resoluentia, seu discutientia medicamenta, nequaquam particulis quibusdam applicanda esse, vbi redundantia in toto corpore aut superiacente particula subest. Quippe quòd hæc sic admota implerent potius quàm educerent. Itaque tunc à totius corporis, aut superabundantiæ mittentis particulæ superiacentis vacuatione incipienda curatio est. Deinde euaporante auxilio vtẽdum. Facta igitur totius corporis, vt decet vacuatione (vt factum quondã fuit in Romana quadam illustri muliere, quæ herpetem esthiomenum, id est, exedentem, in malleolo primum habebat, qui tandem ad bubones vsq; ascenderat) ad curationem particularis affectus, hoc est, ipsius vlceris arrodentis deueniendum erit. Ergo si particulam exulceratam atque arrosam, supra modum calefactam videris, ipsam statim frigidis, stypticis, desiccantibus refrigerabis. Commodè autem feceris, si vlcus ipsum, & particulam totam vlceratã aqua aluminosã ablueris: hæc enim ablutio magno vsui talibus vlceribus esse solet. Quippe quæ influentes humores potenter repellat, & siccandi facultatem obtineat, vt autor est Auicennas. Poteris etiam affectum locum irrigare, vel aqua plantaginis & rosarum, vel aqua in qua ferrum candens extinctum

A purgatione incipienda curatio.

Li.4. ther.

Cõmune de digerentib. præceptũ.

Particularis curatio vlceris arrodentis.

Aquæ aluminosæ vis.

Repellẽtia et siccãtia.

tinctum fuerit, aut etiam decocto cyperi, myrobalanorum, cupressi, plantaginis, malicorij, balaustij, quod flos est mali Punici sylvestris, & consimilium. Vt autem ab ingruentibus defluxionibus, vlcerata particula vindicetur, optimum fuerit, circumiacentes partes vnguento ex bolo Armenia illinere.

Bolus armenia.

In medio verò vlceris, puluis aliquis, qui vim desiccandi habeat apponendus erit, vt ex lithargyro, plumbo vsto, pompholyge, quæ vulgò tutia dicitur, antimonio, quod stimmi & stibium Græcè dicitur, ære combusto, corallio, lapide hæmatite, spodio lotis. Atque etiam psidiis, id est, corticibus mali granati, myrobalanis, & id genus aliis.

Puluis exsiccatorius.

Horũ vnguentorum formulæ & compositiones li.[illegible].describuntur.

Item pannorum laciniæ in linamenta formatæ, splenia Græci vocant, vnguento albo Rhasis illitæ, aut vnguento quod sextam partem lithargyri recipiat, in quo omnes consentiunt, vel vnguento quod diapompholygos nuncupatur, suprà vlcus ipsum dandæ sunt. Cæterùm supra eiusmodi pulueres, ac linamẽta vlceri imposita, puluillus, seu puluinus aliquis, quem plumaceolum vocant posca aquosa imbutus adhibendus erit: deinde conueniens deligatura, quam exprimentem nominant, cuius suprà in tractatu de vulneribus meminimus.

Nota de plumbea lamina.

Guido à Cauliaco in talibus vlceribus solebat post lotionem nullo alio adhibito auxilio apponere laminam plumbi tenuem perforatam, in qua virtus argenti viui, cum aqua plantaginis erat infixa, & ligare ligatura exprimente, quod non est (inquit) fas loqui propter idiotas. Itaque tria hæc molybdos, id est, plumbum, aqua aluminosa, & deligatura decenter facta, miram ac fortè incredibilem vim habent, in sanandis eiusmodi vlceribus. Porrò deligaturam talem esse conueniet, quæ ad vsum magis, quàm ad elegantem formam conducat: hæc autem duobus modis fit, nempe vel vnico vinculo seu fascia vna, vel duabus.

Deligatura duplex.

Itaque si vna tantùm fascia fuerit, principio eius versus superiorem vlceris partem statuto nectenda erit siue sura, siue genu, siue malleolus siue cubitus, siue manus summa, aut alia quæuis pars laborauerit. At si duabus fasciis vti malueris, quemadmodum in fracturis fieri solet, altera à parte affecta, hoc est, ab ipso vlcere, ad superiorem regionem feretur, altera deorsum priùs ducetur, mox in superiore parte designet, eo videlicet loco quo prior incepit.

Cæterùm

Cæterùm præter reliqua commoda, quæ ex hac deligatione proueniunt, illud etiam accedet, quòd vlcera quæ ob rotunditatem coaleſcere nequeunt, oblonga reddentur. Solutio autem non ſingulis diebus, ſed alternis facienda eſt. Neque in ſolutione vlcus aqua inſpergendũ, ſed molli linteolo, puro, & ſicco ſanies detergenda. Quòd ſi partes vlceri adiacentes inflammari videantur, & iam phlegmonôdes quippiam repræſentent, platyſmati exterius plurimo ſpatio liquidum medicamentum illinere oportet, quale eſt Galeni phœnicinũ, hoc eſt, è palmulis confectum, vel aliquod ſimile, non quidem quocunque contigerit dilutum, ſed vino adſtringente, quantum imbibi poterit. Sitq; oleum quod adiicitur refrigerans, & adſtringens, cuiuſmodi ſunt myrteum, & melinum. Quòd ſi hæc nõ adſint, omphacinum, & omotribes nominatum adhibebis. At ſi durities circa partes vlceri adiacentes apparuerit, ipſum phœnicinum, ſeu emplaſtrum è palmulis, oleo veteri, aut ricinino (quod officinæ oleum de cherua nominant) diluendum eſt. Tutiusq; fuerit ſuperpoſitæ regioni, quodpiam ex medicamentis repellẽtibus liquidis adhibere, quo ſi quid vel prauum, vel pluſquàm par eſt, influat, regeratur. Atque id maximè, cùm in crure vlcus obortum ſuperpoſitam venam varicoſam habeat. Quæ dum magna eſt, ac ſanguinem nec colore rubrum, nec probum, ſed atriorem & melancholicum continere videtur, excidenda, vt prius diximus, auferendaq; eſt. Cæterùm ſi vlcera eiuſmodi admota medicamenta contemnant, indieſque magis atque magis eroſio ſerpat, & augeatur, corpus ſubinde à vitioſis ſuccis repurgandum erit, continensq; ipſa ſeu (vt vocant) coniuncta materia depaſcens atq; arrodens, inuſtione, ſeu cauterio (vt loquuntur) actuali abſumenda & deſiccanda veniet, modò laborans id genus auxilij tutum, atque vtile, cæterisq; aliis longè præſtantius, non reformidet, ac renuat. Quòd ſi ferrum candens ob timiditatem, aut delicatam, nimis naturam pati, atque admittere noluerit, medicamenta acriora, & quæ ignis vires habeant admouebis, cuiuſmodi ſunt paſtilli Andronis, Muſæ, aut Paſionis, in tractatu de tumoribus præter naturam deſcripti, vel trochiſci aſphodelorum, aut qui calidicon nominantur quorum formulæ ac deſcriptiones libro ſexto re-

Deligatura alternis diebus ſoluenda.

Si partes adiacentes inflammẽtur.

Olea refrigerãtia, & adſtringẽtia.

Si durities adſit.

Si eroſio nõ cedat medicamentis.

Vſtio.

Paſtilli cauſtici.

feruntur. His etiam atramẽtum scriptorium, quod & incaustum vocant, magna vtilitate admouetur. Quòd si hæc parum profecerint, arsenicum, quod sublimatum nominant, modica tamen (vt alibi dictum est) quantitate, tutò adhiberi potest. Locus autem ambiens, hoc est, circũpositæ vlceri partes, interim refrigerantibus perpetuò muniendus erit, ne tam vehementibus admotis præsidiis, fluxio irritetur. Porrò si ne his quidem tam potentibus auxiliis malum aliquando victum fuerit, nec erosio ipsa depascens quouis modo sisti possit, membrũ amputare necessarium est, vt voluit Auicennas.

Arsenicũ.

De sordidi & putris vlceris curatione. CAP. XVI.

Vid sit vlcus sordidum, quod Græci rhyparon vocant, quid item putre, seu putrefactum vlcus dicatur, suprà definiuimus. Porrò sordidum, & putrefactum vlcus Guidoni dicitur, quod sui malitia (vt eius verbis vtar) putrefacit membrum, dimittendo viscositatem aut carnem mollem, siue (inquit) crustosam fœtidam, à qua fumus eleuatur fœtidus, & cadauerosus. Ac tale quidem vlcus fraudulentum etiam appellant. Cæterùm si eius malitia vlterius progrediatur, & serpat, in sphacelum (quem vulgus esthiomenum vocat) degenerat, & homini vitam adimit. Horum autem vlcerum causæ sunt, succi praui, crassi, sanguinis naturam quodammodo resipiscentes, hoc est, sanguinei, qui feruore quodam velut ebulliẽtes, venenositatem, atq; malignitatem quandam indipiscuntur. Et hæc quidem magna ex parte carbunculos maleficos, siue anthracas, abscessus, & vulnera malè curata, consequuntur. Porrò talium vlcerum curatio consistit in proba victus obseruatione, & euacuationibus accommodis, quibus corpus vniuersum ab excrementis, atque à natura alienis humoribus expurgetur. Vbi autem iam purum ab excrementitiis, atque à natura alienis humoribus corpus vniuersum tibi apparuerit, tum particula ipsa laborans, hoc est, vlcerata, cucurbitulis, scarificationibus, hirudinibus, atque epithematis siue fotibus, à corruptis ac deprauatis succis ipsam occupantibus, vindicanda erit, vt rectè præcepit Auicennas. Post hæc verò propriam ipsius vlceris curationem aggrederis. Sordes igitur primò tibi abluenda erit, aut hydromelite

Vlcus sordidum & putre.

Vlcus fraudulentum.

Causæ vlcerum putriũ & sordidorum.

Curãdi ratio.

Sordis ablutio.

Vlceris mũdificatio.

melite quidem, aut marina aqua, vel ſi eius copia non eſt, ſalſa. Deinde mundificandum vlcus, vnguento vulgò Apoſtolorum dicto, aut eo quod Aegyptiacum nominatur. Poſt hæc, quidam deſuper adhuc dandum eſſe monent mundificatiuum aliud, ex abſinthij ſucco, melle roſaceo, myrrha, & farina hordei compoſitum, & circumiacentes vlceri partes, vnguento ex bolo Armenia illinunt, ac ſupra cætera prædicta puluillos, ex ſtupis canabinis ſtudioſè pexis, aut ex lineis pannis læuibus, puſca aquoſa (quod oxycratum vocant) imbutos apponunt, atque alligant. Si verò ſordes in putredinem, aut corruptionem degeneret, locus abluendus erit oxycrato, aut (vt voluit Guido) aqua cineris, vel ſaponis. Deinde emplaſtrum ex carnibus piſcium ſalſorum, farina orobi, & ariſtolochia longa, non autem rotunda, & ſcilla, omnibus ex vino coctis, & cum melle mixtis, ſuperaccommodandum eſt. Ad eandem intentionem Auicennas ſubſequens medicamentum deſcribit, multa (vt adfirmat) experientia comprobatum. Concipit tragacanthi rubri vnc. vnam, calcis viuæ, aluminis, corticis granatorum, ana drach. ſex, thuris, gallarum, ana drach. quatuor, ceræ, & olei, ana quod fuerit ſatis. Aliud. Vitrioli partes duodecim, chalcitis (quod & colcotar Arabes appellant) partes decem, tragacanthi partes nouem, coquantur in aceto, & ex eis fiat linimentum. Ac ſemper quidem vnguentum ex bolo in ambitu vlceris, vt ſuprà monuimus, apponito: deſuper verò ſtupeos puluillos oxycrato madefactos. Porrò ſi vlcera eiuſmodi depaſcentia putridaq;, eoſque feritatis, & malitiæ deuenerint, vt partes adiacentes magis atque magis ſemper erodant, ac ſine modo in illis corruptelam excitent, vehementiſsimis medicamentis (qualia ſuprà in curatione malignorum vlcerum recenſuimus) indigebunt. Imò verò frequenter inuſtiones, atque etiam exciſiones illis erunt neceſſariæ, ita vt quicquid vitiatum, ac corruptum eſt, prorſus extirpetur, & viua, ac ſana duntaxat caro relinquatur: quam ex natiuo ipſius colore, & ſanguinis bonitate, facilè deprehendes. Inter cætera autem medicamenta acria, quæ viuum à corrupto ſeparant, & in hoc affectu celebrari ſolent, omnium præſtantiſsimum atque efficaciſsimum quotidiano experimento deprehenditur arſenicum, quod ſublimatum

Si ſordes in putredinẽ degeneret.

Emplaſtrũ Auicennæ.

Linimẽtũ.

Arſenicũ ſublimatũ.

vocant, vt aliquoties alibi annotauimus. Hoc enim confestim malum sistit, & id quidem sine dolore. Quòd si medicamentis eiusmodi malum non cesserit, membrũ ipsum tali depascente ac putrido vlcere affectum, cogimur abscindere, vt cætera pars tuta sit. Id autem miserum atque vltimum auxilium, nunquàm tentandum est, nisi dum cætera præsidia nihil proficiũt, & malo prorsus victa sunt, vt alibi admonuimus.

De profundo & cuniculoso vlcere, quod & sinus Latinis dicitur. CAP. XVII.

Vlcus cauernosum.

Lcera cuniculosa, seu cauernosa suprà appellauimus, quorum orificia stricta sunt, profunditas verò in latum se diffundit, & sensui occulta est, multos interdum anfractus habẽs, modò rectos, modò obliquos, citra duritiem tamen & callum. Atque hoc vno à fistula dissidet, quamuis promiscua turba, eiusmodi vlcera omnia cuniculosa, fistulas nominent, cùm tamen fistula propriè vlcus sit altum, angustum, & callosum, Galeno, Cel. Aët. & Paulo.

Fistula quid.

Itaque quod profundum & cauernosum vlcus recentiores chirurgi appellant, id Latini appositè sinum, Græci κόλπον nominant. Fit autem cùm adiacens vlceribus cutis, diutius subiectis corporibus non coalescit, glutinaturque, cuius multæ ac variæ sunt differentiæ, nimirum ex cauernarum magnitudine, situ, figura, ac numero desumptæ. Aut enim breues sunt, aut altè penetrantes, iuxta carnem desinentes, aut ad ossa, vel cartilaginem subeuntes, sursum, deorsum, vel ad latus tendentes, recti aut flexuosi, simplices ac duplices, triplicésve. Galenus autem eorum duntaxat, qui à positionis figura sumuntur, meminit: vt qui præcipuè curandi rationem immutent. Siue enim magnus, siue paruus aut breuis, vel altus, aut iuxta superficiem consistens, simplex vel duplex, triplexve fuerit, eadem semper est eorum curandi ratio. At si vel sursum, vel deorsum, vel ad latus, vel intrò ad ossa tendit, curationem variat. Cùm enim sursum tendit, facilè per eius os saniosa colluuies atque ipsum pus effluit. Cùm verò deorsum vergit, intus, retentum pus, aut sanies, contiguas partes erodit. Quare nisi facto ex aduerso (vt statim dicetur) emissario

Sinus quid, & eius differẽtiæ multiplices.

Quæ sinuũ differentiæ curandi rationem euarient, & quæ non.

rio, nihil omninò profeceris, siue carnem generare, siue glutinare velis. Cùm verò ad latus declinat, aut sursum vergit, aut intrò fertur, sed ita locari pars afflicta potest, vt liberè sanies, aut pus è sinu effluere possit, incisione ex aduerso facta opus non est, sed de his adhuc in sequentibus. Cæterùm causæ eiusmodi sinuum, seu cuniculosorum vlcerum, sunt abscessus, siue suppurantes affectus tardius dissecti, & vulnera perperam curata. Pus namq; longo nimis spatio in suppurato abscessu, aut in profundo vulnere, quod non ritè expurgatur, retentum ac delitescens malignitatem, & veluti acrem atq; erodentem quandam naturam acquirit, & cuniculos tandem molitur, qui difficilè admodum carne impleri, & glutinari queunt. Ad affectam namq; particulam, quæ iam imbecillitatem contraxit, vndiq; ex circūiacentibus ac vicinis partibus, imò verò & ab vniuerso corpore, superuacanei humores confluunt, atq; ita ægrè sanabile redditur vlcus. Differentiæ cuniculorum, seu cauernularum eiusmodi vlcerum, deprehenduntur turundis, (quas tentas vocant) & specillis, siue contis (quæ probæ vulgò dicuntur) argenteis, vel plumbeis, aut alia consimili materia factis, in ipsos cuniculos læuiter, ac blandè immissis. Item minutis quibusdā, atque exilibus radicibus, & cereis candelis, necnon & colo ratis quibusdam iniectionibus. Color verò materiæ, quæ ab ipsis cauernulis & sinubus egreditur, qualitatē eius manifestè insinuat: si enim tenuis fuerit, & loturæ carnis persimilis appareat, calidā esse haud temerè, eā iudicabis. At si candida visitur & serosa, indubiè frigida erit. Sed & saniei purísve bonitas, & paucitas, doloris quoq; & tumoris, qui prius aderāt, priuatio, sinū carne impleri, & glutinari demōstrāt. Si verò cōtraria his adfuerint, glutinationē nequaquā adhuc fieri nobis indicant: vt Galenus iis verbis nobis testatū reliquit libro secundo de ratione curandi, ad Glauconem. An verò (inquit) altæ sinus partes coaluerint, ex manante sanie deprehendes, si ea multa vel pauca, cocta vel cruda sit. Præterea si neque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed totus locus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Quòd si puris probè cocti portio exigua in ore cōspicitur, multò magis de glutinādo sinu sperandū est. Hactenus de sinuum differētiis, causis, & iudiciis

Causæ sinuum.

Sinuū differētiæ quibus deprehendātur

Indicia.

dicta sufficiant. Itaque tempestiuũ est, eorũ curationẽ aggrediamur, & qua poterimus breuitate, nũc prosequamur.

Ratio curandi sinus, seu vlceris profundi & cauernosi, non tamen adhuc callosi.

In curando sinu, geminum esse scopum.

CVm sinus, quo de hîc agimus, vlcus sit cauum, & profundum, geminus in eo curando scopus ac finis medenti proponitur, vnitio scilicet & repletio. Vlcus enim quâ vlcus est, vnitionem, cauitas verò impletionem desiderat. At quæ dessident, vniri non possunt, nisi prius cauitatem (si cum vlcere, vt in sinu coniuncta sit) impleuerimus. Ordo igitur curationis postulat, vt à cauitatis impletione ordiamur. Sed cauitas rursus carne impleri non potest, nisi laborans particula & iusto temperamento prædita sit, & sinus ipse omninò purus, & ab omni sorde immunis extiterit. Itaque si vel phlegmone, vel erysipelas, vel gangræna, vel intemperies aliqua simplex aut composita, partem affectam obsederit, manifestum est, quòd nisi quis illos affectus prius sanauerit, implere cauum vlcus non poterit. Fieri enim non potest (vt libro tertio methodi medendi Galen. inquit) vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Adhæc cum in ipsa nouæ carnis generatione, duplex prouenire excrementum necesse sit, alterum quidem crassius, quod sordes propriè appellatur, alterum tenuius, quod Græcis ἰχὼρ, nobis verò sanies dicitur, ac ex tenui quidem hoc excremento, vlcus humidum reddatur, sicuti ex crasso sordidum, duplicibus sanè medicamentis sinuosum vlcus egebit, antequàm carne repleatur: nempe vt humidum est siccantibus, vt sordidum expurgantibus seu detergentibus. Ordo igitur sanationis à sorde expurganda in curando sinu incipiet, quòd videlicet nec glutinari quicquàm, nec carne impleri posit priusquàm purum, hoc est, detersum, & à sordibus ritè expurgatum fuerit. Vbi verò iam ab omni alio affectu immunis, & purus ab excrementis sinus fuerit, tum primùm agglutinantibus medicamentis vtendum erit. Hæc autem nec detergent, nec expurgant, vt sarcotica, id est, carnem generantia, sed contra prorsus (inquit Galenus) substantiam omnem in diem cogunt. Cuiusmo

In noua carnis generatione duplex prouenire excrementum.

Vlcus sinuosum duplicibus eget medicamentis.

Agglutinantium facultas.

Cuiusmodi facultatem habent medicamenta ea, quæ austera & adstringentia vocantur. Hæc enim ſiccant tantiſper, dum humoris redundantiam qui ſecundum naturam eſt, abſumant. Sed de iis alibi fuſius à nobis dictum eſt. Pone ergo in eadem particula ſinu occupata, intemperiem aliquam, vel phlegmonem, aut conſimilem affectum, & cauitatem, & vlcus, & ſordem ſimul conſiſtere, ordo curationis expoſtulat, vt primùm phlegmonem aut intemperiem, ſecundo loco ſordem, tertio cauitatem, & quarto vlcus perſanes. Si quidem iuſta ſubiectæ carnis temperies, cauſæ rationem habet, vt quæ concreſcere ſecum quod vlceratum eſt, faciat; & cauitatem impleat. Puritas vlceris, rationem eius ſine quo non. Atque hanc ſordes interpellans, curationem moratur. Habet verò & ipſa cauitas, ad vlcus, rationem eius ſine quo non, vt libro tertio Therapeutices Galen. annotauit. Quando inquit) niſi cauitas prius impleta ſit, induci cicatrice vlcus non poſsit. Atque hæc in vniuerſum dicta ſint de ratione curãdi ſinus, quod & vlcus profundum, & cauernoſum noſtri chirurgi appellant. Cui magna ex parte complicari ſolent, quæ ſuprà commemorauimus. Hac igitur vniuerſali methodo præmiſſa, particularium ipſorum ſinuum differentiarum (quas curandi rationem variare diximus) ſanationem ſubiungamus. Conſtituatur igitur imprimis ſinus ad ſuperiorem partem porrectus, ita vt eius orificium deorſum ſpectet, talis certè non adeò multum negotij in ſanando faceſſet. Quandoquidem per os eius facilè ſanies effluet, atque ideo prompte conglutinabitur, adhibitis ſaltem iis, quæ ſtatim dicentur auxiliis. Sed neque cum ad latus declinat, aut intrò fertur, aut etiam deorſum vergit, inciſione ex aduerſo facta opus erit, ſi pars ipſa afflicta ita locari poſsit vt libere ſanies è ſinu emanare queat. Itaque ponatur ſinus, artus aliquos, nempe cubitum, aut femur occupare, poterit vtique decliuis figuratus, citra diuiſionem ex aduerſo factam coaleſcere. Etenim in cubito cum oræ gibbero vicinæ ſunt, ſummam manum elatius protendens, ſinum ad effluxionem incitabis. Sic & in femore, ſi ſinus deorſum vergat, & ad genu terminetur; os autem ipſius ſublime ſupra femoris medium ſit, popliti mollem puluinum ſubiicies, quòd demiſsius inguen quàm genu

Hypotheſis.

Si ſinus orificium deorſum ſpectet.

Inciſio ex aduerſo, quando in ſinu fieri debeat, & quando nõ.

Ex Paul.

Ex Gal. 2. ad Gl.

positum sit. Cæterum si sinus deorsum vergat, aut ad latus declinet, vel intrò feratur, & situm affectæ parti commodum dare non possis, quò liberè sanies effluat, nihil vnquàm promouebis, siue carnem generare, siue glutinare velis, nisi prius collectioni purulentæ effluxum molitus fueris. Intus enim retenta sanies contiguas partes erodet.

Bifariam effluxũ moliri posse saniei, aut puri, in sinu.

Porro saniosæ illi colluuiei effluxum bifariam moliri poteris. Nempe vel facto, tantum in imo sinus, vulnere, vel tota cauitate dissecta. In imo, seu radice sinus fit sectio, si vlcus magnum fuerit, & locus totus sine periculo secari non possit. Præstiterit autem semper, si nihil obstiterit, totam ipsius sinus cauitatem dissecare, quàm ex aduerso plagam facere. Ita enim facilius, ac citius multò, ad sanitatem vlcus perducetur. Tota igitur cauitate dissecta, ellychniis, & pannorum laciniis in linamenta formatis, congruisque medicamentis sic expurgandus, atque resiccandus erit sinus, vt tandem caro regignatur, cauitas impleatur, & ad perfectam sanationem, modo quo suprà de altis, & cauis vulneribus docuimus, perducatur.

Quòd multa puris copia sinẽda est colligi in fundo sinus priusquam ex aduerso diuidatur.

Cæterum priusquam ex aduersa parte diuisio fiat, purulenta colluuies sinenda est, magna satis copia in fundo ipsius sinus colligi, quo sinus parietes magis attenuentur, atque ita melius specillum (suprà quod sectio fieri debet) in cauitatem demittatur, sinu scilicet ex puris copia distento, & ampliore facto.

Specillum quod in sinum immittitur, quale esse debeat.

Specillum autem ipsum quod sic in sinum immittitur, læue, hoc est, minimè asperum esse debet, ac vnctuoso aliquo (vt citra dolorem immitti possit) illitum. Adhęc parte posteriore perforatum esse decet in modum acus, vt in eo imponi possit cẽto aliquis (vt vocant) ex stupis canabinis, aut aliqua gracili fascia, aut certe funiculo quopiam molli, vt canabino factus. Incisione autem facta, dolor qui per eam excitatus est, sedandus erit, & impetus profluentis sanguinis, oui candido, atque aliis id genus supprimendæ sanguinis profusioni dicatis auxiliis, compescendus. Post hæc autem cẽto alius, quando opus erit, detergente aliquo medicamento imbutus, indendus erit, atque vt id commodius fiat, alteri, qui sinum adhuc occupat, aut assuetur, aut alligabitur.

Sineq; apertio in imo, neque caui

Poterunt & ellychnia, seu linamenta in mundificatiuo aliquo tincta, in sinum ipsum imponi, superque, atque in ambitu danda

da sunt, quæ mox infrà dicemus. Porrò si neque in imo ipsius sinuosi vlceris, plaga commode fieri possit, neque cauitas tota dissecari, sinus totus eluendus erit collutionibus, primum quidem detersoriis, si inhærentem saniem subesse suspicaris: deinde sarcoticis, id est, carnem generantibus: postea verò ad glutinans medicamentum transeundum erit. Proinde Galenus libro secundo de ratione curandi ad Glauconem, sinum ipsum nunc melicrato solo, id est, mulsa, nunc quidem puro vino, nunc verò mulso eluendum esse monet. Itaque ad detergendam, expurgandámque sinui inhærentem saniem, melicratum præferendum est. Sed præsertim in sinu cuius os deorsum spectat, per quod sanies libere effluat. Huius nanque sinus profunditatem totam, ad glutinationem aptam (vt Galenus inquit) sola reddere potest iniecta mulsa. Ad purgandum verò simul & roborandum, vbi scilicet adhuc aliqua leuis cuiusdam sordis derelictæ suspitio est, vel ipso etiam Aëtio autore mulsum eligimus. At vbi carnem iam in sinu mediocriter regenitam, omnino puram esse coniecerimus, & glutinationem quærimus, vino puro subadstringente sinum ipsum eluemus. Vinum enim eiusmodi, quod medium est inter dulce & adstringens, leuiter glutinat. Si autem cruētus fœtidúsque sit humor, qui è sinu excernitur, oxymeli (Aëtio autore) cæteris præstat. Auicennas & quidam alij sinum præsertim maligniorem, & vehementer sordidum detergent, & eluunt, aut lixiuio, aut marina aqua, aut etiam aluminosa, quæ in hoc affectu præstantissima est. Hæc enim præterquàm quòd potenter sordes abluit, à parte quoque affecta fluxionem arcet, & repellit. Albucasis chirurgus insignis vnguētum Aegyptiacum, cum aqua & melle liquatum, in sinum eiusmodi, detersionis & corrigendæ malignitatis gratia immitti iubet. Galenus quoque, vbi sinus ipse, aut situs, aut alterius cuiusuis occasione, sordidior aut humidior est, medicamenta, quæ valentius quàm mulsa desiccent, & detergant, admouenda esse suadet. Cuiusmodi est medicamentum ex combusta charta compositum, quod ad hunc modum temperatur: Squammæ, gallæ, myrrhæ, singulorum pondo denariûm octo, sandarachæ, arsenici, elaterij, id est, succi cucumeris agrestis, singulorum pondo denariûm qua-

tas tota dissecari possit.

Sinus quibus liquoribus abluēdus.

Melicratū.

Mulsum.

Vinum sub austerum.

Oxymeli.

Aqua aluminosa.

Medicamētū ex charta cōbusta.

tuor, thuris pondo denarium trium, atramenti sutorij « (quod Græci chalcanthum vocant) tantundem, chartæ « quantum satis est ad inducendum colorem. Debet autem « exigua eiusmodi medicamenti portio largo rosacco misce ri, quò & eius vehementia remittatur, & per angustum foramen, in sinus profundum, per fistulam, aut æneam, aut corneam, recto ducto foratam posfit iniici. Iniecto autem medicamento, vlceris os linamento concerpto claudendum est, ne id refluat. Nisi enim diutius maneat, exiccare non poterit.

Si vlcus sinuosum calidũ fuerit.

Cæterum si vlcus calidum fuerit, hoc est, calidam intemperiem sibi adiunctam habuerit, & virus ab ipso sinuoso vlcere manans, rubrum & loturæ carnis recenter mactatæ persimile appareat, non alienum fuerit ipsum abluere melicrato, hoc est, aqua mulsa recenti, in quo lenticula, hordeum, rosæ, & balaustium incocta fuerint.

Si vlcus sinuosum frigidũ fuerit.

Si verò vlcus frigidum sit, & sanies tenuis & aquosa conspicitur, mulsa in qua incocta sint, marrubium, absinthium, pimpinella, & myrrha eluendum est. Porrò vbi sic ab omni sorde puros sinus effecerimus, carne replentibus medicamentis (sarcotica Græci vocant) si caui saltem fuerint, deinde glutinantibus, & tandem cicatricem inducentibus, similiter reliquis vlceribus vtendum erit.

Idẽ medicamẽtũ detersoriũ, sarcoticũ & glutinans.

Carne autem replent, quæ humiditatem siccant, & sordem detergent. Itaque, idem medicamentum primario atque ex sese sordis detersorium Galeno appellatur, altero verò significatu sarcoticum & glutinans. Quippe quòd tali imposito medicamento, vlcera carne replentur, ac coëunt. Opus enim ipsorum proprium est (vt alicubi scripsit Galenus) affectam partem recrementis vacuare, ne videlicet sanies carnis generationem glutinationemque impediat.

Sarcoticorũ facultas.

Sarcotica igitur detergendi etiam vim habent, sed omnis rosionis seu morsus expertem.

Glutinantium finis.

Finis autem glutinantium est, nullam inter coitura subnascentem humiditatem permittere. Glutinaturo nanque (vt tertio methodi Galenus ait) vnum id propositum est, vt eius quod secundum naturã est, redundantiam consumat.

Epuloticorum finis.

Epuloticorum verò, id est, cicatricem inducentium medicamentorũ finis est, non hanc totam subnascentem, ac redundantem humiditatem impedire, sed etiam nunc consistentem, in iis quæ mox cicatricẽ ducent, consumere: adhæc callo obducere, & abstringendo indurare.

rare. Sed de iis in antidotario fusiùs dicemus. Ergo (vt ad propositum reuertamur) si cauus sinus carnem requirat, primùm medicamenti, quod charta constat, aridi paululùm, cum multo rosaceo inseri conuenit. Deinde carpto linamento os obturari. Inde emplastrum Isis aut Machærionis, aut simile quoddam, vnà cum rosaceo cerato liquidiore solutum iniicitur. Vbi verò mediocriter carne repletus est sinus, aliquid ex glutinantibus medicamentis, non vehementer siccantibus adhibendum est, quod crescẽtem tenellam carnem blandè, & sine morsu cogat, non aliter ac si recens ac cruentum vulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, miniméque dolorem excitantibus medicamentis, qualia sunt enhæma, quorum opus seu facultas est coniungere, & diuisas partes cõglutinare, vt in pristinam vnitatem particula reducatur. Multa (inquit Galenus) eiusmodi medicamenta inueniuntur, alia quidem ex bitumine confecta, vocantúrque nescio qua ratione, vt idem ait, emplastra Barbara: alia verò, quia fului & fusci sunt coloris, cirrha, & phæa nominantur, ex argenti spuma & ærugine liberalius decocta. Horum autem medicamentorum misturas. Galenus, Paulus, & Celsus docent. Sed præstat de hac re interpretis vulgaris Auicennæ verba subiicere. Ad incarnandum (inquit) oportet quòd medicinæ fiant currentes lauatiuæ, cum viscositate adhærente, & iniiciantur in eis cum clysteriis, & immittantur cum ellychniis & tentis. Et nos quidem iam experti sumus emplastrum Apostolicum, id est, Apostolorũ, & centauream, quando cum ea implētur, & est mirabilis valde. Succedit huic symphyton, deinde iridis Illyricæ radix, postremò erui farina, & id genus alia, quæ glutinandi facultatem habent. Porrò sequens medicamentum, quod in frequenti est vsu apud chirurgos, miram vim habet in glutinandi seu incarnandis eiusmodi vlceribus. Recip. aquæ decoctionis hordei librā vnam, mellis rosati vncias tres, sarcocollæ drahmas duas, myrrhæ, thuris, singulorũ drachmã vnam, vini odoriferi vnc. sex. Coquantur omnia simul vsque ad tertias, id est, vsque ad consumptionem tertiæ partis. Quibus & addi potest aliquando aliquid aloës. Cæterùm post glutinantis medicamenti impositionem, sola spongia noua ex mulso iuxta Galeni consilium circumponenda

Si cauus sinus carnẽ requirat.

Enhæma.

Cirrha, & phæa medicamenta.

Auicen.

Medicamẽtum incarnans et glutinans.

Modus deligandi sinus post glutinatorij medicamenti impositionem.

nenda est, quàm fieri potest mollissima. Eius autem deligatura à sinus fundo incipiat, & eius ore finiat: fasciarum verò spiræ siue circumflexus, sinus profundum sine dolore arctent: ac paulatim vsque ad os eius elaxentur, eidémque (ori inquam sinus) indatur medicamētum molle, circumducto forinsecus emplastro ad os ipsius sinus forficibus discisso: vt sanies effluere posit. Effluet autem è sinu sanies, supposito aliquo alio paruo emplastro ad solutionē vsque, quam tertio quoque die faciēs, hoc ipsum tanquam operculum circumpositum auferes, relicto eo quod totum ambit sinum, medicamento. Ideo autem tertio quoque die, aut certè citius aut tardius, prout res efflagitabit demenda spongia est, ac paruum emplastrum quod superpositum erat: vt si qua humoris colluuies in ore sinus collecta sit, vacuetur exploremúsque, an altæ sinus partes coaluerint, an minimè, quod ex manāte sanie (vt docet Galenus) deprehendetur. Si scilicet ea multa vel pauca, cocta vel cruda sit.

Tertio quoque die spōgia, ac paruum emplastrum demenda.

Li. 2. de arte curat. ad Glauc.

Itaque altas ipsius partes coaluisse demonstrat, pus coctum ac paucum, præsertim si neque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed locus totus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Cúmque spongiam rursus imposueris, rursúsque (vt diximus) adalligaueris, postero vel tertio die soluito, vt dictum est, semper linteolum sinus ori admotum permutans, quod eodem emplastro illitum, totum os ambitu cingat. Neque verò omnino appressum (vt Galenus admonet) esse debet: sed ita, vt per id tota sanies vacuari posit. Itaque cùm secundo vel tertio quoque die (vt iam semel atque iterum dictum est) spongia, vel paruum emplastrum eximitur, considerandum multáne an pauca, cruda an cocta materia ad os vlceris affluxerit. Deinde expers ne sit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remanserit, aut diminutus sit. Altas enim sinus partes coiisse testatur pus coctum ac paucum, præcipuéque si dolor & tumor non adsint. Contra multum & crudum, & cum fœtore, & loci humiditate, dolore & tumore, nondum coaluisse significant. Neque verò (vt scribit Galenus) si primo vel secundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, de glutinatione omnino desperandum est. Sæpe enim vis medicamenti affectæ particulæ admoti, ex ipsa cute & subiecta carne tenuem humiditatem vehementer

Notæ coitionis altarum sinus partium.

exprimit

exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum est, siue ex natiua temperie, siue mala victus ratione. Hac humiditate expressa, loca mediocriter resiccata glutinantur. Quòd si tertio, aut quarto ab initio die, sanies cruda in ore apparuerit, scito (inquit idem) sinum non esse glutinatum. Quare affecto loco medicamentum, quod vehementer quidem exiccet, sed nec mordeat, nec cutem contrahat, circumponendum est.

Cirrhũ medicamẽtũ.

Cuiusmodi Galeni medicamentum est, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, quod oleum de cherua appellant, & aceto sine cera confectum. Hoc enim medicamentum (vt idem Galenus testatur) sine morsu vehementer exiccat. Cuius compositio & vsus ex libro secundo de compositione medicamentorum κατὰ γένη requiri debent.

Guido à Cauliaco.

Guido à Cauliaco iubet post glutinantis medicamẽti impositionẽ, desuper apponenda esse emplastra, & pannos, aliquo quod habeat (vt eius verbis vtar) rectificare illa illitos. Cuiusmodi sunt, emplastrum διὰ χαλκίτεως nominatũ, quod à palma Græcè φοινίκινον, & vulgò diapalma appellatur. Item emplastrum (inquit) nigrum vel flauum cum gallis: & mel coctum cum puluere thuris, myrrhæ, & aloës: vel quædam horum, vel omnia simul, & vinum stypticum crassum, quod grossum vocat. Posteà ligare præcipit: vt docet Galenus libro secundo ad Glauconem. Paucis autem interiectis subdit, de tenta (vt loquitur) hæsitasse multos, vt Henricum, & præceptorem suum Bononiensem, quòd solida non ponatur, qua saniem (inquit) in loco retinet, sed cannulata, aut duplicata, vt sanies continuè valeat exire: & spongia super orificium ponatur, vt sanies trahatur exterius sugendo

Spõgia qualis esse debeat.

Spongia nanque ideo circundatur atque alligatur, vt exiccet, manantémque è sinu saniem excipiat, alioqui partem erosuram, aut pruritum excitaturam. Imbuta autem (vt suprà diximus) mulso spongia sit, vt detergeat, mollis, ne asperitate lædat, noua verò, vt aqua marina adhuc imbuta partem affectam desiccet. Hactenus de ratione curandi vlceris alti, angusti, & cauernosi, non tamen callosi. Nunc ordo postulat, vt de calloso vlcere, seu callo obducto sinu, quam fistulam nominant, dicamus.

De fistu

De fistula. CAP. XVIII.

Sinus.

Vum pus in abscessibus sic excoriat particulam, vt continentia à subiectis separet ac diducat, dein eo quomodocunque euacuato, distantia inter se pristinum statum recuperare nequeant, affectio eiusmodi sinus appellatur Galeno, libro de tumoribus præter naturam. Quem si quis (ait ille) nō statim curet, callo obducitur, durúsque temporis progressu fiet, nec conglutinare ipsum cum subiectis sibi possibile est, vocatúrque tunc hic affectus propriè fistula, de qua nunc dicere instituimus. Est igitur fistula (quam Græci syringa nominant) arctus oblongúsque, & callosus sinus, aliquatenus indolens, qui magna parte ex abscessibus parum dextrè curatis, oritur: sed & ex aliis nonnunquam vlcerum generibus ac sinubus perperàm curatis nascitur. Hæc autem nomen accepit ab harundinearum fistularum tralatione, vt Paulus annotauit. Quandoquidem in eis cauitas quædam deprehenditur, harundinum cauitatibus similis. Fit autem fistula in omni ferè parte corporis, habétque quædam (vt Celsus ait) in singulis locis propria, sed de communibus hìc dicemus. Differentiæ igitur fistularum plures sunt, sicuti & sinuum, quæ ex situ, figura, numero, magnitudine, & aliis id genus sumuntur. Siquidem aliæ sub cute extensæ sunt, aliæ altius penetrant, aliæ rectæ, aliæ flexæ & tortuosæ sunt, aliæ intra carnem desinunt, aliæ ad ossa, aut cartilaginem penetrant, aut vbi neutrum horum subest, ad interiora perueniunt. Aliæ neruos attingunt, aliæ venas, aut arterias occupant. Aliæ præthereà simplices sunt, aliæ duplices triplicésve, ab vno ore intus, orsæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur. Aliæ deinde facilè, aliæ cum difficultate curantur. Atque etiam (inquit Celsus) quædam insanabiles reperiuntur.

Sinus degenerat in fistulam.

Fistula quid.

Fistularū differentiæ multiplices

De signis & iudiciis fistularum.

Fistularū notæ à quibus petantur.

FIstularum dignotiones sumendæ sunt, ab his quæ secundum essentiæ rationem ipsis insunt, atque etiam iis, quæ consequuntur accidentibus, & effectibus. A substantialiter quidē inhærentibus, vt ab illo (inquit Guido)

corio

corio calloso, & à forma fistulæ instrumentalis, & factitiæ. Callositas nanque cum forma fistulari, essentialis est differentia ipsius fistulæ. Ab accidentibus verò & effectibus, vt à virulentia illa horribili, quæ aliquando ab ipsa fistula effluit, emanátve. Item à dolore, qui in ea modicus esse solet, nisi dum partes quæ iuxta neruum sunt, occupat. Cæterùm simplicésne fistulæ sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris. Cuius si plus fertur, quàm quod simplici spatio conuenit, plures sinus callosos esse manifestum est. Corporis quoque inquinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint. Quia sæpe cùm quis aliter decubuit, alitérque membrum collocauit, pus ferri, quod iam desierat, incipit: testatúrque non solùm alium sinum esse ex quo descẽdat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Cúmque ferè iuxtà sint caro & neruus, & aliqua neruosa, quales ferè tunicæ, mẽbranæque sunt, genus quoque puris docebit, num plures sinus intús diuersa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne (inquit Celsus) pus læue, album, copiosius fertur. At ex neruoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius, & minus. Ex neruo pingue, & oleo non dissimile. Cuius sententiæ refragari videtur Aëtius, sic de nerui fistula inquiens: » Humor inde delatus tenuior est, ei similis, » qui ab ossibus defluit, non quidem oleaginus, aut pinguis, sed saniosus & glutinosus. Sed & ex aliis notis, quàm ex pure, deprehenditur nerui fistula, nempe dolore, stuporis enim punctionísque sensum incutit. Deinde motus, qui ab eo neruo perfici solet, deterior apparebit. Sed in specillo attactu (inquit Aëtius) molestus acutúsque sensus redditus, rem manifestissimè iudicabit. At fistula locum erodente, si vena suberit, plurimus crassúsque sanguis effunditur. Sin arteria aperiatur, tenuis & flauus cum multo spiritu stridoréque exibit. Ante omnia autem (vt rectè consuluit Celsus) demitti specillum in fistulam conuenit, vt quò tendat, & quàm altè perueniat, scire possimus, simul etiam protinus humida, an siccior sit, quod extracto specillo patet. Si verò os in vicino est (id quod disci potest sic, iam necne eo fistula penetrauit) quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod vltimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium

Quibus notis deprehẽdatur, simplexne sit fistula, an multiplex.

Lib. 5.

Aëtius.

Nerui in fistula erosi nota.

Venæ atq; arteriæ erosæ signa.

Fistulæ specillo maximè exploranda.

Ossis cariosi nota. tium est. Si verò magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si labitur specillum, nondum caries est: si non labitur, sed æquali innititur, caries quidem: verum adhuc leuis est. Si inæquale quoque & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago vbi subhæsit, ipsa sedes docet, peruentumque esse ad eam ex renixu patet. *Obliquæ fistulæ quomodo explorandæ.* Cæterùm si obliquæ fuerint fistulæ flexumque aliquem: vel plures habuerint, vt specilli apex progredi nequeat, virgulam plumbeam, stanneamve conflabimus, aut ceream potius candelam assumemus, qua iter pertentemus. Cum enim flexilis admodum sit, ad fistulæ figuram facile accommodabitur. Hactenus de signis fistularum: nunc de iudiciis.

Fistularum iudicia, seu prognostica.

Lib. 7. Fistulæ si altius penetrant, vt ad vltimas dimitti collyrium non possit, si tortuosæ atque anfractuosæ sunt, si multiplices, maius (inquit Celsus) in manu, quam in medicamentis præsidium est: minusque operæ est, si sub cute transuersæ feruntur, quam si rectæ intro tendunt. *Cor. Cel. lib. 5.* Expedita quoque curatio est in fistula simplici, recenti, intra carnem, adiuuatque ipsum corpus, si iuuenile, si firmum est, inimica contraria his sunt. Itemque si fistula, os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos læsit, si articulum occupauit, si vel ad vesicam, vel ad pulmones, vel ad vuluam, vel ad grandes venas, arteriásve, vel ad inania, vt guttur, stomachum, thoracem penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, *Paulus.* vel senile, vel mali habitus est. Aegre (inquit Paulus) consanescit in ano fistula, quæ orificio caret, tum quæ delitescit, & in os terminatur, multifariamque fissa est. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, & noxæ. Præterea an simplices hæ sint, an multiplices, & in plures partes diductæ. Hactenùs igitur de fistularum differentiis, signis, & iudiciis. Deinceps verò de medicamentis ad easdem conferentibus disserere oportet.

De fistularum curatione in vniuersum.

Ratio curandi vniuersalis. Imprimis genus victus conueniens, & quod substantia & qualitate, causis, quæ fistulæ consolidationem impediunt, aduersatur, instituito. Deinde corpus vniuersum à superuacaneis, & noxiis humoribus (illis tamen prius, si

ita res exigat, expulsioni paratis) idoneo cathartico medicamento purgato. Mox potionibus roborandis ac desiccandis interioribus partibus accommodis, fistulam ad consolidationem præparato. Cæterùm tametsi potiones multæ ad hanc intentionem à variis autoribus descriptæ sint, duæ tamen sunt quæ frequenti vsu, & felici successu à recentioribus medicis probatæ sunt. Prior ad hunc modum habet:

Potiones fistulæ idoneæ.

1 Agrimoniæ partes tres, plantaginis partes duas, foliorum oliuæ partem vnam, scindantur minutim, & contundantur, posteà in vino albo coquantur, & fiat colatura, de qua quolibet die sub auroram cyathus vnus administretur.

2 Altera. Recipe osmundæ (quæ felix mas est Dioscoridi) partes tres, gentianæ partes duas, centaurij partem vnam, coquantur in vino albo, & fiat potio, quæ vt prior administretur. Hæc postrema etiam valde efficax est in ossium corruptorum expulsione. Ego autem optimè factum existimauerim, si in prædictis decoctionibus nonnihil ligni Guaiaci, vel Indici (quod lignum sanctum, & palmā sanctam appellāt) aliquot horas maceretur, posteà moderato igne leuiter decoquatur, & ex colatura quantum assidenti medico satis esse videbitur, manè bibendum offeratur. Atque hæc regimen (vt loquuntur) vniuersale concernūt. Quod autem ad topica pertinet auxilia, & regimen (vt vocant) particulare, quatuor sunt ordine peragenda.

Guaiacū, lignum sanctum.

Ratio curandi particularis.

1 Primùm quidem fistulæ orificium, si non satis hiet, hoc est, si nimis strictum fuerit, imo verò & sinus ipse fistularis vsque ad fines eius, si fieri possit, dilatari debet.

2 Secundo loco callum eximere, fistulámque auferre, atque omnino destruere conuenit.

3 Tertiò post exemptum (quocunque modo id fiat) callum, sordities detergenda veniet.

4 Quartò vbi purus iam ab omni sorde sinus videbitur, similiter reliquis vlceribus ad sanitatem perducetur: nempe glutinatoriis, seu (vt loquuntur) incarnantibus medicamentis, & epuloticis, id est, cicatricem inducentibus, at- 1 que etiam (si carnis aliqua fuerit amissio) sarcoticis, id est, carnem generantibus pharmacis. Ergo si nec aduri ferro, nec incidi commodè possit fistula, & eius os, aut si-

Sinus fistulæ ampliatio.

nus totus, siue vnus ac simplex, siue multiplex fuerit, non latè satis pateat, immisso collyrio aliquo, seu (vt vocant) téta, ampliari ac dilatari debebit. Materia autem ad conficienda collyria, dilatandis eiusmodi fistulis, & sinubus callosis idonea, sunt radices gẽtianæ, & mali terræ (quam aristolochiam Græci nominant) radix itẽ bryoniæ, hoc est, vitis albæ, & dracontij seu dracunculi, præsertim maioris, qui serpentaria officinis, & Romanis veteribus colubrina nuncupatur. Sed imprimis huic negotio accommoda sunt frusta spongiæ contorta & validè compressa. Ex iis igitur fiant collyria siue penicilla (quas tentas vocant) altera quidem parte tenuia, altera paulò pleniora. Atque ea parte qua tenuia sunt, demitti oportet in fistulam, sed filo semper appendice, vt tutius, si altius descenderint, & promptius, si nimis hæreant, extrahi possint. Dimittantur autem horis duodecim, aut certè plus, aut minus, donec scilicet latè satis dehiscat fistula.

Fistulæ destructio seu mortificatio.

2 Cæterùm orificio fistulæ, atque eius sinu sufficienter dilatatis, ipsius destructio, prorsus molienda est. Id autem trifariam fieri consueuit. Nempe vel medicamentis acrioribus, & callum exterentibus, vel incisione sinus, & vstione, vel incisione citra vstionem, cum calli euulsione.

Trifariam fistula destruitur.

1 Ergo si recens fuerit fistula, aut non adeò multum antiquata, nec etiam admodum profunda aut flexuosa, & chirurgiam, hoc est, sectionem & vstionẽ, prorsus recuset ęger, medicamenta callum exterentia adhibebimus. Deinde remoto callo ad curationem reliquis vlceribus cõmunem vertemur. Itaque callos elidunt atq; excindunt, quæ ex Galeno, Paulo, Aëtio Cornelio Celso, & aliis recentioribus chirurgis subiungam.

Callos exterentia.

Sphondylij radix circumrasa, & fistulis imposita, earum callos eximit. Item veratrum nigrum, duobus tribúsve diebus insertum idem præstat. Adhæc amurca cocta, & in collutionem adhibita. Ad idem elaterium, id est, succum cucumeris agrestis, seu (vt vocant) asinini, terebinthina exceptum in collyria cogito, imponitóque: vel laserpitij radicis succum infundito. Id quod sequitur etiam callos consumit Paulo Aëginetæ. Aeruginis drachmæ duodecim, ammoniaci drachmæ duæ, excepta aceto in longum inducuntur, & fiunt penicilla. Hoc medicamentum expeditissimum atque ex primis esse ad callos eximendos, ex

præce

Locus in Cor. Cels. emendatus.

præcepto Megetis, nobis testatum reliquit Aurelius Cornelius Celsus. Verùm exemplaria omnia eo loci corrupta sunt. Pro drachmis enim duodecim, habent tantùm denarios duos. Plurima eius generis collyria, hoc est, fistulis callos exterentia, à modo nominatis autoribus describuntur, ex quibus quisque, quæ suo proposito magis conducere videbuntur, poterit deligere, & in vsum assumere. In communi autem vsu apud recentiores chirurgos sunt collyria siue penicilla ex trochiscis asphodelorum, quorum descriptionem habes in antidotario. Item ex calce & sapone. Adhæc quæ auripigmento, hoc est, arsenico illinuntur penicilla, neminem vnquam fefellerunt, vt præter quotidianam experientiam recentiorum ferè omnium scripta testantur. At verò si fistulæ multos & valde anfractuosos altósque cuniculos habeant, ita vt in eos collyria eiusmodi, prout res exigit, indi non possint, eadem ex aceto aut liquore aliquo ad rem accommodo per auricularium clysterem intro infundenda sunt, vt scilicet per omnes multiplicis ipsius fistulæ anfractus perferantur. Mirificè prodest in antiquis fistulis, & admodum callosis sequens iniectio.

Trochisci asphodelorũ.

Arsenicũ.

Ad antiquas et valdè callosas fistulas.

Vnguenti Aegyptiaci semuncia, sublimati drachma dimidia, lixiuij vnciæ quatuor, aquæ rosarum vnciæ duæ, arsenici scrup. I. aquæ plantaginis vnciæ quatuor, bulliant vsque ad consumptionem tertiæ partis. Iniecto medicamento, fistulosi vlceris os, linamento concerpto (vt de sinubus dictũ est) aut quouis alio claudendum est, ne id refluat. Nisi enim aliquandiu maneat, nullum effectũ effatu dignum præstare poterit. Si autẽ duplices aut multiplices eiusmodi fistulæ, breues, intráq; carnem sint, eadem etiam medicamenta quæ callos elidunt, arida in calamũ scriptorium coniici possunt: Calamus igitur ori fistulæ aptandus est, postea in eum insufflare oportet, vt ea medicamẽta intus compellantur. Si quãdo verò longior (inquit Celsus) & transuersa fistula est, demissio specillo, contra principiũ huius incidi cõmodissimum est, & collyriũ vtrinque demitti. Aqua fortis Alchymistarum saltem prima in eiusmodi tortuosis, atque labyrinthi modo flexuosis fistulis, mirifice prodest. Hæc enim (inquit Guido ex sententia Arnaldi à villa noua) omnes fistulas mortificat, & disrumpit.

Si fistula longior & transuersa sit.

Aqua Alchymistarum.

Secundus modus abolendi fistulas.

2 Secundus modus abolendi fistulas est, qui primum per incisionem totius cauitatis fit, deinde per adustionem, quę vel caustico medicamento, vel ferro candenti & ignito inducitur. Cæterùm quæ in magnas arterias, vel neruos, vel tendines notatu dignos, aut membranam costas succingentem, aut aliquam principalem particulam deueniunt, vel nequaquam (vt supra diximus) vel certè cũ multa artificiosáque diligentia, ac prudentia attingendæ sunt. Reliquis verò hunc in modum manum admoliemur. Primùm quidem tentabimus, an rectæ sint vel obliquæ, demisso intrò (vt paulò antè monuimus) specillo, vel cerea candela. In quibus autem duæ, plurésve oræ habẽtur, quæ specillo aut consimili instrumẽto tentari minimè possint, ita notãtur. Clystere in sinum per vnum os liquorẽ compellimus, exque transitu eius in reliqua ora, facilè deprehẽdimus, vnáne, quæ multas oras habeat, an multæ fistulæ sint. His ita exploratis, si in summo fuerit sinus, atque is angustus, specillo demisso explicandus est, supráque id accommodata figura, scalpello incidendus. Si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo & ferro persequendi sunt. Idémque faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventum est, diuiso vlceri imponenda sunt penicilla, oui candido liquore imbuta, quæ labra solutæ continuitatis distendant, & inuicem coire non sinant. Postera die locus adurendus erit, vel ferro candente, vel caustico, seu adurente aliquo medicamento, nempe vel puluere asphodelorum, vel arsenico, aut alio consimili, quod facultatis sit causticæ siue vrentis. Auicẽnas hydrargyrum, id est, argẽtum viuum sublimatum admouet, quo efficitur, vt nihil corruptum, nihil callosum, nihil denique quod præter naturam sit, in vlcere remaneat, quod non omnino desiccetur, elidatur, & absumatur. At si non summa occupauerint fistulæ, & sub cute non trãsuersæ ferantur, sed rectæ intrò tendant, vbi quàm profundissimè potest, & quatenus licet, incisus fuerit sinus, orbiculatim totum callum, modo qui nuper dictus est, si fieri possit auferemus. Quòd si aliquid ex eo relictum fuerit, adurente id medicamento absumemus. Si autem multum sit, quod ex callo remansit, nec medicamento cedat, candentibus ferramentis adurendum est. Cæterùm superponenda sunt,

Argentũ viuum sublimatum.

Si fistulæ sub cute intrò tẽdant.

da sunt, atque in circuitu semper admouenda quæ refrigerent, & reprimant. Nam ferè quæ circa fistulam sunt (vt Celsus ait) aliquid habent inflammationis. Signum autem, quo dignoscimus medicamentum acre atque adurens, suum effectum, quod satis est, induxisse, est vlceris elatio siue tumefactio, ac trium dierum mora, vt communis vsus habet. Itaque adusta, & vt oportet resiccata fistula, mitigatorio aliquo medicamento primis diebus vtitor, vt oleo cum oui luteo mixto. Deinde ea quæ crustas, ferro ignito aut adurente medicamento inductas resoluunt, ac deiiciunt, admoueto: cuiusmodi est, butyrum, aut aliquod aliud simile, pingue ac vnctuosum. A quorũ vsu non prius desistito, quàm crustæ deciderint, & in pus conuersæ fuerint. Mortificatæ autem fistulæ euidens argumentum est, cùm pus quod antè multum, & crudum apparuerat, nunc paucum, & coctum visitur.

Quid post adustionẽ & resiccationem fistulæ agendum sit.

Mortificatæ fistulæ signum.

Tertius modus abolendi fistulas est, qui per incisionem fit, sine cauterio, vel actuali (vt vocant) vel potentiali. Itaque facta quemadmodum antè proditum est, incisione vsque ad fines, seu fundum ipsius fistulæ, callus totus vel vnguibus, vel acie scalpri, vel cultro rasorio, id est, nouaculæ detrahi debet, ita vt locus, seu sinus ipse purus, & ab omni sorde mundus appareat, quod viuæ ac probæ carnis præsentia deprehenditur, vt docuit Auicēnas. Et hæc vera est fistulę curatio, quam statim, si nihil obstiterit, aggredi debemus, quoties fistula nobis sanãda & abolenda proponitur. Cæterùm dilatata fistula, atque in totũ abolita, detergentibus, si quæ sordes adhuc supersit, & sarcoticis, siue incarnantibus medicamẽtis vti nos oportebit: qui postremi duo scopi erant in sanãdis fistulis propositi. Ergo callo fistulæ eliso atque absumpto, si sordes aliqua subsit mulso, vel aqua in qua eruum coctum sit, sic vt huic quoque mellis paulum adiiciatur, locũ abluito, vel sequenti medicamento repurgandis fistulis, post remotum callum longè accõmodatissimo, vtitor. Terebinthinæ in aqua vitæ ablutæ vnc. tres, succi apij, succi cynoglossi (quod Romani linguã canis appellant) singulorũ drac. sex, mellis rosacei colati sesquiunciam, aristolochiæ rotundæ drach. duas, farinæ lupinorũ semunciã, coquantur succi & terebinthina cum melle rosaceo, vsque ad cõsumptionẽ medietatis suc-

3 Tertius modus abolendi fistulas.

Vera fistulæ curatio.

Detersio.

Medicamẽtum fistulas repurgãs, ac detergens.

4 corum, deinde reliqua commisceantur. Si prædicto medicamento abstersorio, myrrhæ, sarcocollæ, radicis peucedani aridæ, & iridis singulorum momentum adieceris, optimum incarnans medicamentum effeceris, modò ex eo turunda illinatur. Aliud Aëtij Amideni experimẽto probatum, callum exterens & incarnans. Radicum liliorum crematarum cinere fistulam repleto, & callus excidet, quo ablato similacem herbam sumito, arundinibus se implicantem, flore candido, foliis hortensi phaselo similibus: quã arefacta, vsta, & trita fistulam replebis, & incarnabitur.

Carnis generatio.

Lib. 14. Medicamẽtum callũ exterẽs & incarnans.

Aliud aridum Magistriani ab eodem relatum, fistulas incarnans. Chamæleontis nigri radicem, pini corticem, thus masculum, aristolochiam longam pari pondere terito, fistulæq; mulsa abluta aridum applicato. Sequens quoque collyrium, à quodam chirurgo nostri temporis vsurpatum, fistulam agglutinat, insigniter desiccat, & affectæ parti robur addit. Aquæ vitæ vncias duas, vini maluatici vnciam vnam mellis rosacei drach. decem, myrrhæ, radicis peucedani tritæ, vtriusque drach. duas, sarcocollæ, aloës hepaticæ, vtriusque sesquidrachmam, id est, drachmam vnam & semissem, misceantur, deinde bulliant omnia ad ignem moderatum vnico feruore, & per auricularium clysterem, quam syringam vocant iniiciantur in fistulam. Aliud ad fistulas, vsq; ad os attingentes, ex Aëtio. Squammæ æris, æruginis, ammoniaci thymiamatis, portione æquas, ex aceto terito, & pastillum, id est, trochiscum conflato. Deinde collyria, hoc est, turundas, fistulæ æqualia formato, & imponito. Quomodo autem ossi vitiato & corrupto medendum sit, in præcedentibus diximus. Hæc igitur de fistulis dicta sufficiant, superest de cancro vlcerato dicamus.

Aliud fistulas incarnans.

Medicamẽtũ ad fistulas longè optimum.

Aliud Aëtij.

De cancro exulcerato. CAP. XIX.

Cancrorum (vt in tractatu de tumoribus præter naturam diximus) alij cum exulceratione, alij citra vlcus fatigant. Ac de his quidem qui sine vlcere molestant (quos Hippocrates latentes nominauit) abunde à nobis suprà dictum est. Itaque præsens locus postulat, vt de iis disseramus, qui exulcerati sunt, & adeo laborantes affligunt, vt interdum illis manum admoliri (ægris etiam vltrò id efflagitan

flagitantibus) cogamur. Cæterùm quibus locis maximè accidant cancri tam vlcerati, quàm non vlcerati, ex quo humore potissimum gignātur, & à quibus causis excitentur, quibus notis deprehendantur, qui ex illis curationem recipiant, & qui non, atque in totum quid de illis præsagiendum sit, fusissimè à nobis explicatum est, vbi de cancerosis tumoribus, qui citra vlcus inuadunt, egimus. Reliquum est igitur vt compendiosam exulcerati ipsius cancri curationem describamus. Sed priusquam id agamus, non alienum fuerit, eius notas in memoriam reuocare. Itaque in cancro vlcerato, præter dolorem, duritiem, tumorémq; vlcera erosa, ac inæqualia conspiciuntur, plurima ex parte sordida, labris prætumidis, aspectu horrenda, & concreta humorum colluuie ingrata. Quæ verò (inquit Paulus) pura videntur, fœculenta, liuida, atque interdum etiam subrubra, & cruenta apparent: sanies inde manat continuò tenuis, aquosa, nigra, aut fulua, grauiter olens.

Signa cācri vlcerati.

Ergo si eiusmodi affectus chirurgiam, hoc est manus operam desiderat à vacuatione humoris melancholici curatio auspicanda est. Deinde totum carcinoma, si locus patiatur, prorsus rescindendum, sic vt nulla supersit radix, sinemúsq; sanguinem effluere, nec statim eum inhibebimus. Imo pressis vicinis partibus, crassum ac melancholicum sanguinem exprimemus. Postea aliis vlceribus similiter curabimus. Hęc curandi ratio tradita & probata est libro decimoquarto method. Therap. Cuius verba hoc loco subiicere placuit. ,, Cęterùm (inquit) si quando cancrum per chi- ,, rurgiam curare audebis, cœpisse quidem ab vacuando per ,, purgationem melancholico humore oportebit: vbi verò totum quod vitiatum est, prorsus excideris, sic vt nulla su- ,, persit radix, sines effluere sanguinem, nec propere eum ,, inhibebis, imo premendo potius vicinas partes, exprimes ex his crassiorem sanguinem. Mox aliis vlceribus similiter curabis. Hactenus Galenus. Sunt qui exciso carcinomate, & crassiore sanguine ex circunstantibus partibus expresso, ferramentis igni flagrantibus locum adurunt.

Ratio curādi cancri exulcerati. *Vacuatio.* *Excisio.* *Vide Paulum lib. 6*

Alij cùm partem aliquam corporis carcinoma eiusmodi, quod cum vlcere est occupauit, hoc (si locus non refragetur) circuncidi opus esse tradunt, dein viuo tenus aduri, tritásq; cantharides ex alumine & cyprino oleo

Vstio. *Canthar des.*

Corrosio.

superponi. Alij verò à sectione, & vstione quæ fit ignito ferramento abstinentes, corrosione valida ex adurentibus medicamentis facta vitium hoc totum extirpant, & destruunt.

Carcinoma mitiora contemnit remedia.

Arsenicū sublimatū.

Porrò medicamenta eiusmodi si quando adhibenda sunt, valentis admodum facultatis esse debent. Nam, vt scribit Hipp. extremis morbis, extrema remedia adhibenda sunt. Tanta autem est huius vitij malignitas, vt mitiora planè contemnata remedia. Inter cætera autem, præstantissimum ac tutissimum auxilium in hoc affectu Guidoni à Cauliaco prædicatur, arsenicum sublimatum, cuius egregias dotes supra iam multoties commemorauimus, & in sequentibus adhuc celebrauimus. Hoc (inquit Theodoricus) cancrum, lupum, esthiomenum [hoc est sphacelum, seu siderationem] noli me tangere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos, prima die occidit, & extirpat. Cæterùm magna locorum circunstantium, interim dum admouetur, cura semper habenda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione, atque humorum confluxu, occupentur. Quod incommodum facilè deuitabis, si pares illas vicinas, & carcinoma cingentes, bolo armenia & id genus aliis, illeueris. Sed & modo legitimo, seu iusta quantitate quam coniectura tantùm artificiali rationalis definit medicus) adhibendum est, arrhenicum ipsum siue arsenicum (vt vocant) sublimatum. Vbi autem effectum quem desideras, præstiterit (quod ex loci inflatione siue tumore, & mora triduana, deprehendes) dolor mitigandus erit, & crustæ casus, modò, quo supra docuimus procurandus. Cancro verò sic penitus extincto, ac radicitus extirpato, vlcus ipsum quod remansit, similiter aliis cauis vlceribus curabis. Carcinoma autem prorsus extinctū agnosces, si proba & sana caro apparuerit, si & nulla virulenta proluuies, se in parte affecta ostenderit, nulláque amplius graueolentia, eorum qui proximè astant, nares offenderit.

Legitimi effectus arsenici nota.

Extincti carcinomatis nota.

Quinam cancri vlcerati, vstionē, aut sectionē desiderent.

Cæterùm soli illi cancri etiam cum vlcere consistentes, curationem eiusmodi, quæ vstione vel sectione fit, admittunt, qui in summo corporis parte hærent, quíque adeò laborantes fatigant, vt ipsi vltro (inquit Galenus) chirurgi manum efflagitent, & simul in talibus partibus consistant, quas resecare & exurere vnà cum radicibus possis.

Sed

Sed cùm hæc curandi ratio, non sine graui ægrotantis periculo (vt suprà de cancro non vlcerato monuimus) administrari possit, temere adhuc in talibus adhibenda non est. Itaque si in penitioribus corporis partibus, constituti sunt cancri istiusmodi, aut in talibus quidem consistant, quas nec adurere, nec excindere vnà cum radicibus possis, vel si loca principibus membris vicina occupent, vel laborans ob virium imbecillitatem tale curationis genus sustinere non possit, an forsan (quia nimis timidus sit & pusillanimis) extrema hæc remedia subire non velit, adhæc si ex hac curandi ratione deterius aliquod malum sequeretur: breuiter si periculum ex chirurgia, id est, sectione aut vstione, timeamus, nec curari affectus aliter possit, sat fecerimus, si hunc augeri prohibeamus proba imprimis victus ratione, & commodis vacuationibus solísque leuibus & quasi adblandientibus medicamentis vtentes: à vehementibus verò, & acribus (quibus malum hoc veluti crabro irritatur, & excandescit) prorsus abstinentes.

Quibus cācri duntaxat ad blādiendū vera curatione omissa.

Ergo imperanda ægris talis victus ratio est, quæ tenuis sit, bonúmque & minimè melancholicum succum generet. Quòd si ob iecoris caliditatem & siccitatem excedentem, prohiberi non possit, quin crassus & melancholicus in corpore sanguis procreetur cibus, refrigerantibus, & humectantibus erit vtendum, quibus hepatis intemperies paulatim emendetur. Conueniunt itaque in hoc affectu ptisanæ cremor, lactísque serum, vinum paucissimum & aquosum, pisces saxatiles, atque omnis generis aues præterquam palustres. Ex oleribus malua, attriplex, blitum cucurbita, atque id genus alia. Acrium esus, & repletio omnis vitanda.

Victus ratio in cācro vlcerato obseruanda.

Sed & crassior ille succus qui in venis colligitur, ex interuallo vacuandus erit, interdum purgante medicamento, interdum (nisi quid prohibeat) venæ sectione. In mulieribus quoque, si quidem liceat per ætatem, menses euocandi, atque etiam in viris hæmorrhoides (si eas pati consueuerunt) proritandæ.

Succus melancholicus ex internallis vacuandus.

Loco autem affecto imponenda remedia sunt, quæ dolorem leniant, & ita ipsum firmare possint, vt nihil redundantiæ humorum amplius excipiat: quæ item refrigerent & exiccent, minimè verò mordeant aut irritent. Cuiusmodi sunt solani succus, vel aqua destillata:

Quæ loco affecto imponenda.

Succus solani.

cùm succi copia non est, plumbum vstum & elotum: vnguentum album, vnguentum ex lithargyro & plumbo vsto, item medicamentum quod ex pompholyge, vel chalcite constat, aut aliis id genus metallicis vstis & elotis. Atque etiam (vt vocant) camphoratæ, similiter & succi in mortario plumbeo ducti, huic vitio efficacissimè admouentur.

Lamina plumbea.

Laminæ quoque plumbeæ maximo & pene incredibili vsu cancris ipsis exulceratis superinducuntur.

Modus vsus succi solani.

Modus autem vsus succi solani (quod medicamentum eiusmodi affectibus vtilissimum esse scribit Galenus) talis esto, Solani succo linteum molle duplicatum imbuito, & loco affecto imponito. Extrinsecus lanam molliusculam eodem succo madentem linteo circundato, atque hæc ne siccescant, eo succo subinde irrigato. Hoc remedium loco dolenti inductum sine dolore ac molestia (inquit Paulus) exulceratis cancris subuenit. Plurima medicamenta composita à Galeno, Paulo, Celso & Aëtio, ad hunc vsum conscripta sunt, ex quibus duo hæc selegimus.

Vnguentū ad cancros vlceratos.

Argenti spumam, & cerusam in plumbea pila cùm oleo rosaceo in sole tantisper conterito, dum plumbi colorem, vnguentum quod ex his fit, acquisiuerit.

Aliud longè optimū.

Aliud quod magnopere probo, recipit plumbi vsti & eloti, pompholygis, thuris singulorum vncias quinque, absinthij vnciam vnam olei rosacei selibram, ceræ sescunciam, succi solani quod sufficit, ad vnguenti crassitudinem. Insigniter autem leniunt, solantúrque plurimum in ipsis exacerbationibus, & cruciatus tempore

Malua. Althea.

malua, aut althea (quam bismaluam appellant) in mulso subacta liquefactáve, & rosacei paululo leuigata, instárque cataplasmatis illita.

Cataplasma leniēs.

Adhæc cataplasma ex ficibus aridis meliloto, quam Latini sertulam campanam vocant, ruta, thure, buniade herba, id est, napo, diligenter cum oleo contusa.

Aliud.

Lenit item cataplasma quod constat palmularum dactylis in passo decoctis, quibus adiecta sint ouorum lutea polentáq;.

Aliud.

Adhæc quod ex papauere cum coriano factum est, aut polygono, aut seri: hoc est, cichorio: hæc quidem in doloribus vsui sunt. Multi (inquit Guido) mitigant eius fraudulentiam & lupacitatem, (ita enim loquitur) cum pecia scarlati, & appositione carnium gallinarum.

Hinc

Hinc vitiū hoc ideo lupum appellari vulgus putat, quoniam carnes vnius gallinæ si apponantur, quotidie ferè absumit & deuorat. Quòd si forsitan eiusmodi gallinaceæ carnes vel similes, illi pro pabulo non offerretur, carnes sibi proximas, ceu lupus quidā famelicus, ad eandem quantitatem depasceretur & exederet. Quidam huic malo veluti adblandiuntur, admoto puluere stercoris humani, & anethi, igne concrematorum. Item appositis quibusdam herbis, vt scabiosa, trifolio, verbasco, id est, tapso barbato, & herba robertiana nuncupata, quæ quibusdam myrrhis Dioscoridis esse putatur. Cæterùm vtcunq; res habeat, commemorata nuper remedia, (quoniam ferè temperata sunt) si magnopere non prosint, nocere saltē non possunt.

Cancer vlceratus cur quibusdam Lupus appelletur.

Herba Roberti.

*

FINIS LIBRI TERTII CHIrurgicarum institutionum, de vlceribus, Ioanne Tagautio Doctore medico autore.

*

GENERALIS DIVISIO FRACTVRARVM,

in librum quartum Chirurgicarum institutionum Io. Tagautij Medici.

*

Fracturæ, quæ Græcis κάταγμα dicitur, differentiæ.

Simplices.
Compositæ.

Simplices fracturæ differentiæ, plures sunt. Aliæ enim fiunt

Καυληδὸν Ῥαφανηδὸν Σικυηδὸν	Id est, ad	Caulium Raphani Cucumerum	fractorum speciem ac similitudinem, per transuersum.	

σχιδακηδὸν, id est, quasi asseris modo, per longitudinem.
Εἰς ὄνυχα, id est, in vnguis formam
Ἀλφιτηδὸν, id est, ad similitudinem farinæ, vel pollinis, quando scilicet os in multas tenues partes confringitur.
Κατὰ ἀπόθραυσιν, id est, iuxta abruptionem, fit cùm pars ossis per superficiei abruptionem detrahitur, ac recedit.

Compositæ fracturarum differentiæ, seu potius implexus cum alijs morbis & symptomatis.

Fractura cum vulnere.
Fractura cum inflammatione.
Fractura cum gangræna.
Fractura cum dolore.
Fractura cum pruritu.
Fractura cum fragmento ossis eminente.
Fractura cum contusione.
Fractura malè ferruminata.
Fractura cum callo nimium excrescente.
Fractura cum nimia calli siccitate, & duritie.

Fra

Fractura cum superflua calli humiditate.

Sunt & aliæ fracturarum differentiæ Albucasi, & recentioribus chirurgis, à locis in quibus consistunt desumptæ, quæ tamen propriè differentiæ dici non debent, vt,

*

Fractura in caluaria.
Fractura in maxillis.
Fractura in naribus.
Fractura in clauiculis.
Fractura in spina dorsi.
Fractura in costis.
Fractura in scapulis.
Fractura in humero.
Fractura in brachio, id est, cubito & radio.
Fractura in femore.
Fractura in crure siue tibia.
Fractura in patella seu rotula genu.
Fractura in digitis, tum pedum tum manuum.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER QVARTVS.

De fracturis.

Quid fractura, & quæ sint eius differentiæ.

CAP. I.

Vandoquidem tribus libris superioribus, de vitiis chirurgiæ subiectis, quæ carnosis & mollioribus corporis partibus accidunt, abundè satis dictum est, ordo iam postulat, vt de aliis quæ ossibus contingunt, hoc est, fracturis & luxationibus, differamus: hæc enim Chirurgiæ generi etiã subiiciũtur. Ac primùm quidem de fracturis agemus, quas etiã Hippocrates luxationibus anteposuit. Est igitur fractura, vt in vniuersum dicatur, vnitionis, siue continuitatis solutio quæcunq; in osse, quã Græci proprio nomine & omnibus suæ gentis hominibus noto, catagma vocant, vt Galenus sexto methodi medendi, & aliis plærisq; locis testatum reliquit. Paulo verò Aginetæ, atq; aliis posterioris medicinæ Graiis scriptoribus, fractura ossis est diuisio, aut ruptura, aut præcisio, discissióve, à violentia quadã extrinsecus irruente accidens. Guido à Cauliaco, & alij quidam ætatis illius medici, fracturã definiunt, continuitatis solutionem in osse, non à qualibet re factã, sed ab ea tantùm, quæ contundit. Vt vera sit (inquit) prima differentia solutionis

Fractura quid. κάταγμα.

Paulus.

Guido à Cauliaco.

tionis ossis, quòd quædã est incisa, quædã contusa, ossium enim diuisionem quæ incisione fit, non fracturã, sed ossis vulnus appellant. Cæterùm plures fracturarum eiusmodi differentiæ sunt: aliæ nanq; simplices sunt, aliæ cõpositæ. Ex simplicibus quidem aliæ sunt, quæ fracti ossis partes iam prorsus separarunt, eásq; cauledon, raphanidon, atq; etiam sicyedon factas Græcè dicunt, hoc est, ad caulium, raphani & cucumerũ fractorum speciem ac similitudinẽ. Manifestum autem est eiusmodi ossium diuisionẽ transuersim per crassitudinem fieri. Hæc quibusdã virgalis & trãsuersalis nominatur. Aliæ verò fiunt schidacidon, quasi asseris modo: hæ autẽ per longitudinẽ magis fiunt, dicuntúrque oblongæ ossis fissuræ. In iis non omnino separantur à se partes sic affecti ossis, sed veluti per rectitudinem finduntur. Præter has aliæ quædã adhuc simplices numerantur facturæ differentiæ, quarum aliæ Græcis dicuntur fieri, εἰς ὄνυχα, id est, ad instar vnguis, alię alphitidon, id est, ad farinæ vel pollinis similitudinẽ. Aliæ κατὰ apothrausin, id est, iuxta refractionem, seu (vt alij interpretãtur abruptionem. Fractura quæ εἰς ὄνυχα, id est, in vnguis formã fit, fissura est ossis, quæ cùm aliqua in parte recta sit, in extremo tamen lunata euadit. Atque hæc etiam calamidon, id est, harundinatim ab aliquibus nuncupatur. Alphitidon ad similitudinem farinæ vel pollinis dicta, est cùm os in multas tenues partes confringitur, quæ & ipsa caryedon, id est, nucatim, à quibusdam vocatur. Apothrausis, quæ & apoçope dicitur, id est, abscisio seu præcisio, est cùm pars ossis per summitatis rupturam, seu superficiei abruptionem detrahitur, ita vt pars ea quæ detracta est, & recessit, supereminеat, vt ferè fit cum squamula ab osse resoluitur. Cæterùm hæ fracturarum differentię curiosè nimis (vt Galenus inquit) atque ambitiosè, à medicis Hippocrate iunioribus, iis propriis nominibus interpretatæ sunt. Non contenti enim fuerunt oratione, os quod variè seu multifariam sit fractum, explicasse. Ab huiusmodi autem appellationibus, omninò abstinuit Hippocrates, sed quo ad fieri licuit, vsitatissimis vtens nominibus, oratione interpretari non est grauatus, non has modò fracturarum differentias, verumetiam quæ in capitis ossibus eueniunt. Breuiter duo potissimæ sunt fracturarum

Simplices fracturæ differẽtiæ.

Fractura schidacidon facta.

Aliæ fracturarum differẽtiæ.

Fractura vngularis.

Fractura alphitidon facta.

Fractura κατὰ ἀπόθραυσιν facta.

Duæ sunt potissimæ fracturarũ differentiæ simplices. *Compositæ fracturæ differẽtia.* *Meth. 3.*

rarum differentiæ simplices Galeno, à quibus curandi indicationes sumuntur, nempe quæ per trãsuersum, & quę per longitudinem facta est. Cornelius Celsus tertiam addidit, quæ scilicet obliquè fit. Omne (inquit) os, modò rectum vt lignum in lõgitudinem finditur, modò frangitur transuersum, interdũ obliquum. Cæterùm ossis fracturæ, nõnunquã carnis quoque vulnus accedit, sed potissimum cùm ossa multifariàm fracta sunt, sæpe etiã dolor ingens, & interdam inflammatio. Contingit etiam aliquando vt aliud os super aliud efferatur, & ex osse malè ferruminato ac commisso, veluti tophaceus aliquis nobis relinquatur. Horum autẽ affectuum & symptomatum cum ossium cõtinuitatis solutione complexus, compositas fracturę differentias, iuniores medici vocauerunt, cùm tamen propriè differentię non sint. Quandoquidem quod seorsum & per se cõsistere potest (vt alibi ex Galeno diximus) nunquàm alterius erit differentia. Vulnus autẽ, dolor inflammatio, & id genus alia seorsum, & per se consistere possunt. Proinde veræ fracturarum differentiæ, & à propria ipsarum natura desumptæ, nec reuerà sunt, nec rectè dici possunt. Quòd si quæ à loco quoque, seu parte in qua est fractura, differentias censeas, veluti si nares, aures, maxillæ, costæ, clauiculæ, caluaria, spina dorsi, humeri, brachia, femora, crura, digiti, fracturam patientur, fuerint profectò, & ipsę fracturarum differentiæ Albucasi: non vtique à propria ipsarum natura, sicuti neque præcedentes, desumptæ, sed à locis, in quibus consistunt. Verùm enimuerò quoniam ab iis omnibus supra commemoratis agendorum sumuntur indicationes, donemus eas cum recentioribus medicis & chirurgis differentias appellari.

De caussis, signis, & indiciis fracturæ in vniuersum.

CAP. II.

CAVSAE.

Causæ fracturarũ internę nullę sunt, externę verò ea omnia, vt breuiter dicã, quæ contundere, vel diuidere ossa possunt. Quæ contundunt, ea dura grauiaque, & mole nõ exiguæ sint oportet, vehemẽtique impetu deferri ac irruere. Ossa diuidunt quę vulnerãdo incidũt: itẽ casus ab alto, præsertim si ossa sicciora sint, nec admodùm crassa.

Fractu

Fractura quoque ossibus interdum accidit ex circumtortione in luctantibus: vt si tibia siue crus Dioclis, cruri aduersarij Socratis cum eo luctantis per transuersum supposita sit, ita vt vtraq; eius capita, & iuxta pedem, & iuxta genu deorsum vehementer deprimantur, os proculdubio tibiæ ipsius Dioclis, præsertim si infirmum sit natura, hoc luctationis genere medium disrumpetur, seu si mauis frangetur. Id quod in lignis quoque, quæ à nobis ipsis circumtorquentur, videre licet. Si enim lignum aliquod neq; magnum, neque validum, sed paruum & imbecillum supra femur tuum impositum, ex vtroque capite deorsum vehementer manibus vrgeas, statim id in media parte frangi aspicies. Signa aut ossis fracti, & præsertim per transuersum atque in artubus, hæc ferè sunt. Tactu ossis partes disiunctæ separatéve ac variȩ reperiuntur, membri figura inæqualis percipitur: dum membrum dimouetur, & manu variè tractatur, ossa colliduntur, & veluti crepitus quidam ex ea collisione auditur. Pars afflicta, contacta dolet, corpus membro fracto haudquaquam inniti potest: causæ quæ frangunt, aut contundunt, præcesserunt. In osse verò quod per longitudinem fractum est, substantia eius crassities non naturalis tactu percipitur, cætera signa non adsunt, præterquàm quòd dolor & inæqualitas iudicio sensus etiam deprehenduntur.

SIGNA.

Prognostica. Ossa minimè periculosè media franguntur in humeris, brachiis, femoribus, cruribus, & digitis. Quò autem propior fractura capiti vel superiori, vel inferiori ipsius ossis est, eò peior iudicatur. Nam & maiores dolores adfert, & difficilius curatur. Ea itidem quæ in artuum vicinia est, curatu difficilis est, vel eo potissimum nomine, quòd commodè ligari non possit. Atque hæc vt plurimum motum relinquit difficilem. Maximè tolerabilis est, simplex transuersa, peior vbi fragmenta, atque vbi obliqua. Pessima vbi eadem acuta. Nam & carnem vulnerant, interdum neruum quoque, aut musculum. Fractura quæ cum dolore vel inflammatione, aut carnis contusione incidit, mala est. Quippe quæ instaurari non possit, donec ea prius curationem receperint. Si ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit, in malo etiam æger est, maximeq; si id musculi femoris, aut humeri senserũt. Nam & inflamma-

IVDICIA.

Per cãcros hic gangrenã & sphacelum intellexit, sicuti & alijs quibusdam locis.

tiones multo grauiores, & (vt inquit Celsus) promptiores cancros habent. Adde quòd in eiusmodi fractura, neque ferulis neque canalibus (inter quæ vulnus sanescere non potest) vti possumus. Sed nec primis fasciis, quas Hippocrates ὑποδεσμίδας, id est, subligamina vocat, vulnus contegendum esse volunt, tum huius ætatis chirurgi, tum qui seculo Hippocratis fracturas curabant. Itaque vlcere non deligato, hinc & inde, hoc est vtrinque ab eo fasciis circumiectis, qua vlcus est, fenestellam relinquunt, per quam medicamenta vulneri accommoda imponant. Quem deligandi modum damnat ille medicorũ princeps & antesignanus Hipp. libro quem de fracturis inscripsit, eumq; lemmatis ac rationibus non absurdis quidem, aut probabilibus tantùm, sed scientificis quoq; & necessariis, inutilẽ, erroneũ, prauumq; esse cõuincit ac demonstrat. Si brachium aut crus fractum est, bonum est alterum saltem os integrũ manere. Altero namque osse integro manente, necesse est neruos ac tendines minus contrahi, quippe qui ab integro ipso osse & non cõminuto adhuc intendantur. Adde quòd curiosius omnia in continendis ossibus fieri debent, vbi vtrunque os fractum est, & neutrum alteri auxilio est. Itaque si alterum os integrum manet, plus opis in eo quàm in fasciis, ferulisq; est. Cor. Celsus memoriæ tradidit ignorari minimè oportere si femur perfractũ est fieri breuius, quia nunquam, inquit, in antiquum statum reuertitur, summisq; digitis posteà cruris eius insistit. Quod equidem à ratione, & experientia, ab ipsiusq; Hippocratis sententia prorsus est alienũ. Non enim quoties femur frangitur, protinus necessario ipsum breuius efficitur. Sed duntaxat si statim quàm fractum est, minus quàm par sit, à chirurgo distentum fuerit, vel tortuosè distractum, & separatæ ac distantes inter se ossis confracti partes, nõ rectè atq; adamussim, priusquam ferrumen impleat, coaptatæ extiterint. Tunc enim & breuius femur reddetur, & crure eius partis claudicabit homo. Sic autem de hac re lib. de fracturis scripsit Hippocrates, At verò si femoris os fractum sit, extensio imprimis diligenter facienda est, ne minus quàm debeat efficiatur. Amplior enim si sit, nullam læsionem affert. Verum quoque est vt in eodem opere idem testatur Hippo. quòd quibuscunque vtraque vel tibię vel cu-

Locus in Cor. Celso, aut falsus, aut mãcus.

biti

biti effracta ossa fuerint, illa breuiora effici. Quod sanè intelligendum est: nempe vt Galc. interpretatur, nisi ante conformationem extensio debita adhibeatur, & commoda deligatione ossiũ coaptatio seruetur, quoad callus obducatur: tunc enim non solum in maiorem tumorẽ, quàm naturaliter conueniat, membrum illis attollitur, verumetiam breuius propter retractos musculos efficitur. Sed hæc præsagia particularia sunt.

Prognostica quædam de fractura in veterinis.

Porrò in quadrupedibus, præsertim veterinariis, non omnino eadem est de fractis præsagiendi ratio, quæ in hominibus. Nam si quadrupes pedis posterioris radium fregerit, præsertim mulus aut asinus, iis quòd medulla careant, quamuis sanguinis compotes sunt, nunquàm solidescit. Quæ supra genua fracturam senserunt, vt deplorata non conringes. Siquidem ea nunquàm ferruminantur. Si femur fractum sit, in periculum venit, spesque salutis in angusto est. Fractis armis, nullus medicinæ locus. Nam neruorum distensio sequitur, quæ caput scapulis annectat.

Vix vnquam sanitas contingit, si fracturæ vulnus aut luxatio coniuncta sit. Si verò costa perfringatur, facilis medendi ratio est. Fracturæ quę calloso ferrumine coaluit, nunquam vrens medicamentum admouebis: quandoquidem eo callus ille tophaceus resoluitur, nec vllam ferè medicinam sentit. Hæc & quædam alia de fracturis veterinorum, Hierocles & Apsyrtus veterinarij medici, nobis scripto reliquerunt. Fractura siue in quadrupede, siue in homine sit, quo vetustior est, hoc est, quò tardius fracta ossa, vt oportet committuntur, eò deterior efficitur. Quandoquidem & callus illic gignitur, & spatia ipsa inania, aliena quadam substantia opplentur. Quo fit vt dum instauratio molienda sit, maiore ac valentiore multo extensione sit opus. Magna autem & valens eiusmodi extensio, non rarò conuulsionem inuehit, vt alicubi testatus est Auicennas. Fracturæ non pari dierum numero in omnibus ossibus ferruminantur, sed in aliis tardius, in aliis citius, Caluaria trigintaquinque diebus glutinatur. Brachium & tibia si ritè curentur, diebus circiter quadraginta occalescunt. Firmatur cubitus diebus plurimùm triginta. Si in naribus os perfractum est, decem & octo dierum spatio consolidescit. Costas post vnũ & vigesimũ diem Celso,

aliis non niſi poſt vigeſimum octauum, ferrumen implet.

Fere etiam intra decimumquartum, & vnum & vigeſimum diem ſaneſcunt, maxilla, iugulum, ſcapula, os tali calx, manus, planta. Inter vigeſimumſeptimum, & quadrageſimum, humeri & femina. Coxa verò diebus quinquaginta coaleſcit. Hippocrati, pes eidem ſexaginta dierum ſpatio, ſi quieſcat, conſaneſcit. Et ita de aliis pro fracti cuiuſque oſsis natura dicendum eſt. Quinetiam confert aliquid ad celerem aut tardam ſanationem, & ætas, & corpus, & vitæ propoſitum, & anni tempus, vt & de vulneribus dictum eſt. Proinde in iis nihil certum aut perpetuum eſt. Factionis Arabicæ princeps Auicennas affirmabat oſſium agglutinationem in bilioſis, conualeſcentibus, & primis ſenibus, difficillimam eſſe, in decrepitis verò ac valde ſenibus impoſsibilem. Cæterùm coſta aliquando tota, interdum non tota frangitur: nempe cùm pars eius interior (quæ rara eſt) duntaxat læditur, ſummo oſſe manente integro. Si tota coſta perfracta eſt, caſus aſperior eſt. Nã & graues inflammationes, & febris, & ſuppuratio, & ſæpe vitæ periculum ſequitur, & ſanguis ſpuitur. Narium fractura peior eſt, vbi aut oſsi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus acceſsit.

Notæ mali aut boni indicis in fractura cranij.

In cranij fractura malum portendunt, membrana immobilis, nigra vel liuida, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, neruorũ vel reſolutio, vel diſtentio, caro liuida, maxillarum rigor atque ceruicis. Spem verò certam faciunt membrana mobilis, ac ſui coloris, caro increſcens rubicunda, facilis motus maxillæ, atque ceruicis. Cætera quæ ad ſomnum, cibi deſiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem quæ in cæteris vulneribus, vel ſalutaria, vel mortifera ſunt.

Quæ agglutinationẽ remorãtur in fractis oſſibus.

Ferrumẽ ſeu agglutinationem in oſsibus remorãtur, multa ex aqua calida perfuſio, crebra ſuperpoſitorum mutatio, feſtina nimis ac præpropera mẽbri affecti dimotio, nimia coarctatio, & quæ parti oblæſæ (alimenti in eam diſtributionem prohibendo) atrophiam inducit. Sanguinis quoque viſcoſi penuria. Item & fragmenta quæ remanſerunt.

Oſsiu fracti rectè cõmiſſi nota.

Oſſa quæ fracturam experta ſunt, rectè commiſſa eſſe teſtantur, æqualis membri perfracti compoſitio & figura naturalis, ſi alteri ſibi compari, nihil noxæ perpeſſo, conferatur, dolor ſublatus, ac veluti quidam voluptatis ſenſus,

sang

ſanguinis quoque ſolerti quadam naturæ prouidentia, ac fracturæ locum expulſi apparitio. Proinde non minus verè quàm communiter, dici ſolet, quòd tumor membri perfracti, poſt primam eorum quæ fracturæ admota ſunt mutationem, ſine magno dolore apparens, atque vbi fracti oſsis partes rectè concurrerint, & in naturalem ſitum aptatæ fuerint, euaneſcens, certam ſalutis ſpem pollicetur. Sed iam tempeſtiuum eſt fracturæ in vniuerſum curandæ veram methodum, quamque ipſa rei natura præſcribit, tradamus.

Generalis curandæ fracturæ methodus.

CAP. III.

QVoniam fracti oſsis ſoluta partium cõtinuitas eſt, vtique (inquit Gale.) finis quò tendet is qui fracturas curabit, ſaltem primus vnitio eſt. Quòd ſi is primus in curatione propoſitus finis per affectarum partium ſiccitatem perfici non poſsit, reſtat alter, qui eſt vt alterius cuiuſdam interuentu diſiunctæ oſsis partes glutinentur. Qui ſi nec ipſe comparabilis aduertitur, inſanabile eſſe vitium dixeris. Quod igitur coaleſcere (ſaltem per ſe & nullius alterius ope) nequeat tam durum os, quàm id quod in iuuenibus & adoleſcentibus, & viris, multoque magis in ſenibus cernitur, id profectò (inquit Galenus) vel cuiuis patere poteſt. Quæcunque enim concreſcere ac coaleſcere debent, omninò mollia humidaq; ſint naturaliter oportet.

Vnitio, finis primus quò tendit is qui fracturam curat.

Quorũ fracta oſſa coaleſcere nõ poſſunt: & quorũ poſſunt.

Lib. 6. metho. medendi.

Quæ igitur dura ſiccaque ſunt, eorum diuiſæ partes coïre ſimul nequeunt, ſed glutinum aliquod vinculúmve, quo commiſſa maneant, requirunt. Itaque poteſt certè illud os tantùm vnitionem per ſe, & nullius alterius interuentu recipere, quod abundè molle eſt, cuiuſmodi conſpicitur in puerulis: in adultis verò, & ſiccioribus corporibus, ſeparata fracti oſsis particulæ, nõ per ſe vnquã, ſed ſubſtantia duntaxat quapiam interueniẽte, ceu glutino quodam, ferruminari colligariq; ſecum poſſunt. Interuenit autẽ ea ſubſtantia, quoniam omnis particula ſibi familiare trahit alimentum, os autẽ craſsius ac terrenũ magis quàm aliud quoduis noſtri corporis mẽbrũ alimentũ ad ſe allicit, exugitq;. Quod autem ex hoc ipſo proprio ac maximè idoneo

Pori id eſt, calli ſubſtã tia vnde naſcatur.

ossis alimento redundat, & in labris fracturæ concrescit, suo ipsius interuentu ossi, extrema dura licet & sicca conglutinat, vt sæpè vsu euenire conspicimus. Vocatur autem corpus id, quod sic fracturis innascitur, Græcis πῶρος, Latinis verò callus, qui (vt suprà de vulneribus ossium diximus) mediocritatem in crassitie, & tenuitate, duritie etiam ac mollitie seruet oportet. Sed de hoc adhuc in sequentibus. Age igitur dicamus, quomodo finem hunc primum, quò tendit is qui fracturam curat, nempe vnitionem assequi valeamus, initium quidem facientes ab ea fracturæ differentia, qua per transuersum os frangitur, & suo loco excidit. Quandoquidem hoc fracturæ genus sæpius incidit. itaque quatuor me hercle intentionibus, in hac fracturæ differentia curanda, est opus, quas & scopos appellare possit. Prima intentio est, vt fracti ossis partes rectè committantur, & in naturalem situm coaptentur. Secunda, vt ritè commissa ossis perfracti extrema, coniuncta atque immota maneant. Tertia vt πώρῳ, seu (vt dicimus) callo interueniente disiunctæ ossis partes agglutinentur, coalescántve.

Calli mediocritas.

Scopi quatuor, in curanda fractura, quæ per trasuersum facta est, medico, pponuntur.

2 ve. Quarta est, symptomatum, hoc est accidentium, quæ
3 fracturam sequi consueuerunt, correctio. Quod ad pri-
4 mam intentionem attinet, cum in hac fracturæ differen-
1 tia quam ἐγκάρσιον καὶ ῥαφανηδὸν, id est, per transuersum

fieri diximus, sic à se fracti ossis partes dissideant, vt è directo non iaceant, clarum est primum id esse agendum vt in directum agantur. Directum autem hic vocamus, quum in figuram pristinam naturalémque situm reducuntur. Sanè (inquit Galenus) cum situm habuerint, si quis ea quę sic dissident integræ partis exemplo vsus, in contrarium adducat. A qua nimirum certissima iudicatio tráspositionis eorum erit. Fieri enim potest, vt tum prorsum, tum retrorsum, tum in hanc partem membri, tum in illam facta translatio sit. Quæcunque igitur retrorsum magis sunt acta ea prorsum impelli conueniet. Nec minus alteram quoque fracti ossis partem modicè ad cótrarium retrudi. Contra quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam verò partem sensim duci prorsum. Eodem etiam modo, & eorum quæ ad dextram sunt detorta medicatio est: si ad sinistram ducantur contráque eorum quæ ad sinistram, si mutentur ad dextram semper scilicet

Recta partiũ fractarum inuicẽ cõmissio, et coaptatio.

Libr. 6. Methodi.

Hippo. lib. de fracturis.

licet altera parte modicè in contrarium acta. Guido à Cauliaco (præmissis quibusdam præceptis communibus: quæ hîc suo loco referemus) quomodo primam hanc intentionem assequi possit, verbis non adeò multis perstringit. Itaque iubet imprimis membrum perfractum, si ossa suis sedibus (quod sæpius contingit) exciderint, aliúdque super aliud efferatur, & musculi ad capita sua retracti sint, decenter intendendum esse. Deinde os depressum attollendum, & eleuatum deprimendum, atque id quatenus fieri licet sine dolore, donec ossis fracti fines rectè concurrant, & in naturalem situm coaptentur. Neque enim vnquam fracta eiusmodi ossa, & suis etiam sedibus mota, in suum locum veniũt, nisi illa per vim aliquis intendat. Intendere autem digitum, vel aliud quoque mẽbrum si adhuc tenerum est, etiã vnus homo potest, cùm alterã partem dextra, alteram sinistra apprehendit. At verò valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui ac tendines sunt, (vt in viris robustis, maximéque eorum feminibus & cruribus euenit) habenis quoque vel lineis fasciis vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuersa ducenda sunt. Cauendum autem semper est, ne immoderatius confractum membrum extendatur. Immoderata enim distentio in duris præsertim & siccis corporibus, vehementes dolores, febres, conuulsiones, & resolutiones interdum inducit. Quin etiam per eam diuelli ac disrumpi musculorum: ac neruorum fibras aliquando contingit. Proinde summa in hac re prudentia opus est. Igitur ægro in sedili collocato, vel resupinato potius, vt Sorano placuit, ministris duobus iubebimus huic, supra fracturam illi, infra digitos circumponant, atque sic tentionem perficiant. Quòd si valentiore opus sit intentione, non solum manibus, sed etiam vt diximus habenis aut funibus intendere aggrediemur. Ergo duos funes æquales confracto membro, verbi gratia brachio aut cruri circundamus, vnum supra fracturam, alterum infra: atque vni ministro ad ægrotantis caput consistenti, alteri iuxta pedes, capita funium tradẽtes, iubebimus in diuersa membrum perfractum distendere. Vbi paulò longius, quàm naturaliter esse debet, membrum vis fecit, distentio remittenda est: ac tum demum ossa manibus in suam sedem com-

Guidonis præcepta de reductione fracturæ. Cel. libro 8.

Æger quomodo collocandus, in fractis artubus.

Distentio quando remittenda.

pellenda sunt. Ossis autem repositi certú indicium est dolor sublatus. Cæterùm ossibus fracturæ iam sic probè coaptatis iuxta Hippocraticam consuetudinem membrum deligandum erit: vt statim subiungemus. Modus alius reducendi ossa fracta in suum locum & naturalem situm per distentionem, libro de fracturis traditur ab Hippocrate, qui & à Paulo refertur libro sexto sui operis de re medica, quo etiam si velis, & parata habeas quæ describit instrumenta, vti poteris. Sed hic modus quem suprà posuimus longè facilior, & magis ad manum est. Atque eo etiam Soranus medicus vtebatur, estque hodie apud nos in frequentiore vsu. Oportet igitur (vt summatim dicamus) aut manibus ipsis, vtique si confractum membrum exiguum est, aut vinculis impositis, si maius est, & validiore tractu opus sit, aut eiusmodi instrumento quod nobis Hippocrates descripsit, antitasim ossium facere, hoc est retrorsum ea trahere, vt è directo committátur, exactáque eorum coniunctio fiat; sic vt pristinam vnionem imitentur. Postea verò quàm abundè retracta fuerint, & nullus amplius supersit metus, ne se in adducendo contingant, tum in directum opponere, vinculáque relaxare, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere opus est. Interim verò (rectè Galenus admonet) teipsum quoque qui operi præes, manibus subseruire expedit: ac sicubi aliquid paulum subsultet, ac promineat, corrigere atque formare. Cæterùm in adducendis sic, vt suprà expressimus, contrario motu partibus, ne aliquæ frangantur ossium extantiæ non leue periculum est. Non enim veluti (inquit Galenus) in serra de sectis visitur, læuis est semper vtriusque partis finis. Quòd si illæ (ossium inquam extantiæ) fortè fortuna frangantur, non poterunt adamussim secum coaptari fracti ossis fines, tum quia forsan fragmenta inter partes vniendas interciderint, tum etiam quòd quidpiam ossium fortè extra ceciderit, & comminutum perierit: vnde spatia inter applicata simul ossa, maneant inania, in quæ sanies collecta, atque temporis tractu putrescens, totum pariter membrum secum corrumpet. Atque hæc tractandæ fracturæ ratio omnibus propemodum confractis artubus conuenit: vbi præsertim ossa fracta suo loco (vt sæpius contingit) exciderint, aliúdque super aliud effertur. Neque enim

Anacephalæosis.

Libr. 6. Therap.

Ossium extantiæ.

semper

semper dum franguntur ossa suis sedibus moueri contingit, sed interdum fracta in suo loco, ac naturali situ remanent. Quod ante omnia (vt nos admonet Celsus) considerari debet, & sunt notæ certæ, quibus id discrimen deprehendere posis. Nánque si suis sedibus mota sunt, resima apparent, pūctionísque sensum repræsentant, ac tactu (vt suprà annotauimus) inæqualia sunt. Vbi verò loco suo non exciderunt, neque punctionis sensus vllus, neque vlla quæ tactu percipi posit inæqualitas adest. Cæterùm si primis diebus ossa ipsa perfracta & suis sedibus mota reposita non sunt, non leue inflammationis periculum subest. Sub qua & difficilè, & periculosè vis neruis & tendinibus adhibetur. Atque hæc de prima intentione dicta sufficiant.

Notæ oßis fracti, & sua sede moti.

Secundus scopus in curandis fracturis nobis propositus, est, vt osibus iam sic (vt suprà docuimus) probè coaptatis, & è directo admotis, eorū positura seruetur, & exactè coniuncta maneāt, sic vt pristinam vnionem imitētur. Porrò nequaquā prohibere poteris, quin diuisa eiusmodi ossa, quæ sic effinxeris & adamussim secū coaptaueris, sua sede moueantur, & rursum disideant, si laborans quoquo pacto vel vigilans, vel dormiens, membrum fractum dimoueat. Ergo vt secundum hunc scopum assequaris, perfractum membrum prorsus immotum consistat necesse est. Quòd si ipsi quidem ægrotanti, vt quietudini membri prospiciat permiseris, vigilans fortasis (quemadmodum inquit Galenus) probè id curauerit, at dormiens omnino membrum mouebit. Vt igitur non dormientis modò hominis, sed etiam ad desidendum, itémque cum cubile resternitur surgentis, eorum quæ ritè formata, & exactè coniuncta sunt positura seruetur, tuta deligatura complecti fracturam oportet, quæque fracti osis partes secum coarctare adamussim posit. Tuta autem non erit deligatio, si vel nimis arcta, vel laxa nimis fuerit. Quandoquidem per laxiorem osibus moueri licet, per arctiorem verò & vehementius adstringentem, & alimenti in locum affectum distributio prohibetur, & dolor (qui humorum in ægram partem affluxus euocat, & phlegmonas creat) excitatur. Danda itaque opera est, vt vtrumque excessum declinemus. Constrictio igitur mediocris

Secundus scopus.

Mēbrum perfractū prorsus immotum seruandum.

Libro 6. Metho.

Os fractum deligādum esse, & quare.

esto, tum nostri sensus, tum ipsius ægrotantis iudicio. Ac si quidem æqualis esset crassitudinis membrum quodque, vtique latissima fascia (vt Galenus ait) commodissima esset, vt pote quæ totum æqualiter, continentérque ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniam id non est, quod deest nobis ex fasciarum latitudine, circuituum numero pensabimus, vt in artubus ipsis, qui omnium maximè fracturæ per transuersum factæ, expositi sunt. In talibus nanque vtilior est, angusta deligatura quàm valde lata & remissa. Quippe quæ nec rugas, vt ea quæ latiore fascia fit, contrahat, & totius membri cui circundata est, cutem contingat. Eò igitur vsque augere tibi latitudinem fasciæ licet, quoad nulla eius pars laxior efficiatur. Cæterùm in eiusmodi deligatura, quæ fracturis (in medio præsertim brachij, vel tibiæ, aut femoris existentibus) adhibetur, duabus fasciis lineis mollibus (iuxta Hippocratis dogma) opus est. Has autem Hippocrates ipse nomine peculiari ὑποδεσμίδας, id est, subligamina, seu malis subfasciationes appellauit. Primæ fasciæ initium super fracturam iniici debet, ac circa eam bis térue conuoluta, sursum versum ferri, & quasi in cochlea serpere, atque illic desinere. Id tamen perpetuò obseruandum est, vt multum partis sanæ fascia hæc complectatur. Ita enim fiet, vt & firmius reposita ac conformata ossa contineantur, & magis ab affecto loco in circum vicinas partes humores elidantur, magísque ne hi à superiori parte eò defluant, impediatur. Altera etiam super fracturam debet incipere priori aduersa, deorsúmque (vbi primos complexus super fracturam fecit) tendere, atque inde iterum reducta in superiore parte vltra priorem fasciam desinere. Quocirca dimidio longior priore esse debet. Terminus autem longitudinis earum fasciarum, non vnus ac certus statui potest, sicuti nec etiam latitudinis, sed pro magnitudine fracturæ, & perfracti membri crassitie vtraque dimensio varianda est. Hunc Hippocrates libro τῷ κατ' ἰητρεῖον, id est, de medicina seu medici officina, & libro de fracturis, trium aut quatuor, aut quinque, aut sex cubitorum longitudinem, digitorum verò latitudinem constituit

Cō. in libro Hippo. de fract. et 6. therap.

Angusta deligatio artubus vtilis.

Ratio deligādi artus perfractos, ex Hippo. Galeno, & Celso.

2 *Hæc secunda fascia nō bis aut ter: vt in priore ligatura, sed semel tā tum mēbro perfecto circundatur. Hippocrati.*

constituit. Digiti autem & cubiti intelligendi sunt eius ipsius qui deligatur, nempe vel viri adulti vel pueruli. Hæc autē duplicis deligaturæ ratio, ex ipsa rei natura desumitur. Quandoquidem duo hæc prima lintea fracturam quidem muniunt ac stabiliunt, nec phlegmonem (quæ in hac re imprimis est arcenda) oriri sinunt. Siquidem & ab integris ad laborantem particulam sanguinis confluxum arcent, & quod iam collectum in ea est exprimunt.

Prioris deligaturæ vis et facultas.

Prior quidem deligatura quod in læsa parte continetur, ad superposita expellit atque elidit: quod verò ex iis (superpositis inquam partibus) in locum perfractum confluit, repellit.

Quid secunda deligatura efficiat.

Altera verò primis quidem complexibus, quos, vt suprà diximus, super ipsius fracturæ locum facit, itémque dispensatione deorsum tendente, quædam ad inferiora extrudit, quædam, ne quid ex iis in locum fracturæ confluat prohibet. Reliquis verò deinceps complexibus, quibus videlicet ab infimis partibus sursum versum recurrere deligaturam diximus, vt eodem scilicet loco cum priore fascia, secunda desinat, tum ad superiora (vti & priore ligatura) repellimus, tum confluxum ab iis prohibemus. Cæterùm priusquam fasciis huiusmodi fractura deligetur, vnus aut alter panniculus lineus, candido oui liquore & rosaceo delibutus, nudo membro non absque ratione à recentioribus chirurgis superaccommodatur, ea quidem magnitudine, vt etiam aliquid partis sanæ comprehendat.

Fasciarum longitudo et latitudo.

Sunto autem eiusmodi fasciæ duæ prælongæ, nempe quatuor, aut quinque, aut sex, vt diximus cubitorum, & circa tres quatuórve digitos latæ aqua aut posca potius madefactæ, & posteà expressæ, præsertim si fractura inflammatione vacet, recénsque sit.

Si inflāmatio adest, cū fractura.

Si verò dolor vehemens, aut inflammatio adest, lanis tenuibus mollibúsque, aut stupis læuibus oleo vel oxycrato imbutis membrum contegendum est, & non ita arctè deligandum. Satis enim fuerit tunc, si deligatura adhibeatur, quæ & membrum vtcunque fulciat, & admota medicamenta, ad hæc symptomata profliganda idonea, contineat. Verumenimuerò cùm hæ duæ primæ deligaturæ, ad ambos hos vsus quos suprà retulimus, (nempe ad fracturæ munimentū stabilimentúmque, & vt phlegmone excitari prohibeatur) non satis adhuc faciant,

faciant, præsertim solæ, ad earum quidem tutelam & fracturæ stabilimen Hippocrates remedium excogitauit, vt scilicet plagulæ, siue splenia à splenis forma ita appellata vnà cum exterioribus fasciis, quas ἐπιδέσμους, id est, superligamina vocat, desuper adhiberentur. Et hæc quidem tertiæ deligaturæ rationem quibusdam obtinent.

Splenia cur adhibeat Hippocra.

Splenia enim eiusmodi siue plagulæ, duarum primarum fasciarum quæ peculiari nomine ὑποδεσμίδας, id est, subligamina Hippocrati appellantur, firmamenta sunt, vt commentariis in librum Hippocratis de fracturis Galenus annotauit. Ne autem phlegmone suscitetur, medicamento quopiam ex iis, quæ inflammationum iniurias arcent, vti censuit. Quale nimirum est ceratum humidum siue liquidum, quod confici solet ex cera in rosaceo aut oleo colliquata, aut eius loco rosaceum. Huius sententiæ fuit & Cornelius Celsus libro octauo, sic inquiens: Super has (duas inquam primas deligaturas) iniiciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat. Quod si ossis fracturæ, carnis quoque vulnus accessit, neque ceratum, neque rosaceum tutò admouetur: quandoquidem hæc vlcus tum sordidum tum putre efficerent, sed in vicem eorum puluilli prælongi vino nigro ac styptico imbuti, superiniiciendi erunt. Reliqua autem curatio, quæ eiusmodi fracturis cum vulnere incidentibus conuenit, in sequentibus dicetur. Porrò præter has modò à nobis commemoratas deligationes: quasdam adhuc alias quatuor commemorat Aurelius Cornelius Celsus capite decimo, libri paulo antè citati. Sic autem eas dispensat, vt semper insequens priori aduersa sit, & tertia fascia (quæ duas primas ac splenia comprehendit) tantùm in inferiore parte, tres reliquæ in superiore finiant. Quia satius est (inquit) sæpius circuire quàm adstringi. Siquidem id quod adstrictũ est alienatur, & cancro opportunum est. Quo loco (ni fallor) cancrum pro sphacelo, quem vulgus medicorum esthiomenum vocat, vsurpauit, vt & quibusdam aliis locis. Cæterùm cùm multis complexibus atque inuolutionibus duæ illæ superius commemoratæ Hippocratis deligaturæ, fracturam contineant, (aliàs enim parùm tutæ essent) tam numerosis fasciis opus esse minimè censeo. Hæ enim in membro ipso perfracto, præter

Ceratũ humidum cur adhibeatur

Si oßis fracturæ carnis quoque vulnus acceßit.

Aliæ quatuor Corn. Celsi deligaturæ.

Cornelij Celsi opinio refellitur.

præter solitum cooperto, & pruritum & dolorem (quæ duo symptomata à fractis membris diligenti studio arcenda sunt excitare, atque etiam eius quod iam infixum fracturæ est, perspirationem prohibere possunt. Porrò vbi decenter sic membrum confractum deligaueris, de apposita repositionis ipsius figura, maxima tibi solicitudo habenda est. Siquidem sub alia forma aut figura membrum perfractum deligare, in aliam verò mutare ac reponere, non dolorem modò (vt inquit Galenus) excitare potest, verùm etiam ossa intorquere. Necesse enim est, vbi figura mutatur, alios musculorum tendi, ac velut contractos rotundari, alios verò solui ac remitti. Vbi autem tenduntur, tum premi eos à deligatura est necesse, tum ex compressione ipsa dolere. At vbi tensio remittitur, quo loco deligatura est laxa, ibi fracturam fulcimento destitui. Cæterùm aptissima fuerit in ossium fractorum repositione, sicuti etiam & in retractione, (quam Antitasin diximus à Græcis appellari) & coaptatione, & deligatione, partis figura, quæ (vt verbo vno dicatur) maximè à dolore abest, & in qua æger persistere immotus diu possit. Hæc enim & rectissima est, & maximè naturalis membro, ac ferè consueta. Rectissimam autem hîc partis figuram cum Galeno vocamus, quæ venas, arterias, & musculos quàm rectissimos habet. Itaque angulosa figura, quæ ἐγγώνιος Græcè dicitur, brachio quidem maximè naturalis est: cruri verò, quæ paulò minus porrecta est. Hæc nãque & rectissima est & à dolore maximè aliena. Cæterùm tametsi angularis figura, quæ Græcis ἐγγώνιος dicitur, propriè ea dicatur, quæ acutum angulum, quem recto minorem appellamus, efficit, per engonion tamen, id est angularem figuram, Hippocrates eam intelligit, quæ recto angulo constituitur, non prorsus tamen recto, vt quodam in loco Galenus est interpretatus, sed propè ad rectum accedente, ita vt paululum ad obtusum tendat: cuiusmodi in manu, quod vulgò brachium appellamus, ea figura est, nõ quæ prorsus quidẽ inter extẽsionẽ & inflexionẽ media est, sed quæ ad extensionẽ procedere incipit. Quo plerunque positu eos qui dolore afficiuntur, si diligenter inspexeris, manus tenere deprehendes. Porrò vt dolor vitetur, cùm ad quietem membrum reponitur, nõ modò naturalis habitus

De apposita repositionis perfracti membri figura, ex Galeno.

Repositionis figurã ad duo directam esse.

Rectißima figura quæ dicatur Galeno.

bitus cuiuis instrumento est vtilis, verumetiam consuetudo quoque conducere nonnihil videtur. Ergo vt aptè membrum perfractum, & decenter ligatum reponatur, ea situs figura illi inuenienda est, quæ & naturalis sit & consueta, & à dolore maximè aliena. Sed iam hæ indicationes inter se consentiunt, & cōspirant maximè. Nam quæcunque figura magis quam alia est à dolore libera, ea & maximè naturalis membro, & ferè consueta esse solet. Atque econtrà, quæ naturalis & consueta est, ea à dolore est alienissima. Atque hæc quidem figuræ, in qua custodire membrum perfractum conueniat, inueniendæ ratio est.

Ratio inueniēdæ figuræ, in qua custodire mēbrū perfractū conueniat, ex Galeno & Hipp.

Ferulæ quando in fracturis circumponendæ.

Vt autem in hac naturali, & quæ doloris minimum habeat, figura immotum prorsus (quoad expediet) membrum persistat, recentiores Chirurgi secundum deligaturam, protinus ferulas etiam circumponunt, ipsas quidem constringentes, prout sensus & tumor ex inflammatione (si qua adsit) postulat. Veteres autem, vt Hippocrates, Celsus & Galenus, à die tantùm septimo vel etiam nono & vndecimo, ferulas accommodabant. Verùm non abs re factum putamus, si statim ab initio post deligaturam, ferulæ iniiciantur, modò nimis premendo dolorem non excitent, aut phlegmonem (quæ maximè arcenda erat) accersant, vel præsentem si adsit) exacerbent. Quæ igitur à principio adhibentur à recentioribus ferulæ, non eo nomine adhibentur circumponunturve, vt adstringant, sed vt adaptationis figuram contineant, & ossa in suam sedem reposita vtcunque fulciant. Primis nanque diebus cùm phlegmones deuitandæ consilium vinceret, tutum non erat perfractum membrum ita ferulis premere. Cùm verò nullus iam amplius futuræ inflammationis metus sit, aut ea quæ prius fuit discussa, membrum aliquanto gracilius quàm pro naturali habitu apparuerit, (quod intra septimum diem ferè solet contingere) tum licebit ferulas circumponere, & eas (vt fracturam stabiliant) validè satis astringere. Ferularum enim vsus idem est, qui & plagularum seu spleniorum, nempe vt fractum os cōtineant, & deligationem stabiliant ac firment.

Quæ vitare oporteat ī ferulis adhibendis.

Ferulæ ab initio nō vltrà adstringēdæ quàm vt ossa contineant.

Sunto autem ferulæ vt libro qui inscribitur τὸ κατ' ἰητρεῖον, id est, de iis quæ in medicina seu medici officina fiunt, rectè præcepit Hippocrates, læues, id est, læuigatæ & planæ, æquabiles,

Ferulæ quales esse debeant.

biles, id est, neque in latus, neque in superiorem, aut inferiorem partem distortæ, in summis partibus, id est, extremitatibus, resimæ, id est, leniter derasæ ac retusæ, minores hinc inde quàm deligatio est, & ea parte crassiores, id est, latiores & valentiores, ᾗ ἐξέῤῥιπται τὸ κάταγμα, id est, qua fractura erupit. *Laeues.* Læues autem ferulas, id est, non asperas (læui enim asperum opponitur) adhibendas esse censet Hippocrates, ne sua asperitate, & inæquabilitate (quod enim asperum est, continuò etiam est inæquale) fractis partibus negotium facessant. Vtroque enim modo comprimunt. Cæterùm quoniam fieri potest, vt ferulæ læues sint, non tamen æquabiles (inæquabile enim non protinus necessariò est asperum, vt patet de via quæ ascensus habet & descensus, non asperos) *Aequabiles.* ideò non solùm læues, sed etiam æquabiles, id est, non distortas assumendas esse ferulas monet. Quæ enim distortæ sunt, similiter, vt aspera lædunt, ac illud insuper efficiunt, quòd deligationem simul distorquent, qua distorta, pars etiam fracta distorqueatur ne- *Simae.* cesse est. Simas præterea in extremis partibus eas deligi voluit, id est, vt Galenus interpretatur, leniter derasas ac retusas in extrema parte, ne sua acutie articulum lædant, & æqualiter vbique partem fractam, propter æqualem suam crassitudinem, comprimant: *Crassae.* quod certè fieri nullo modo debet. Vult enim Hippocrates, vt in media parte, hoc est, supra locum fracturæ, νάρθηκες, id est, ferulæ, deligationem magis astringant. Hinc ea parte, hoc est, supra fracturam ipsam, crassiores esse iubet: quia scilicet locus is potissimùm (vt suprà ostendimus) compressione ipsarum indiget.

Minores. Vult item minores eas esse longitudine, id est, aliquanto breuiores, quàm sit ipsa deligatio, ne cutem vltra deligationem attingant: quæ sæpenumero ex eo quod humores à fasciis expressos suscipit, paulò altius turgescit atque extat. Sed & breuioribus ferulis vtendum præcepit senior ille Hippocrates ne pars eminentior, id est, gibba & carne nudata, attingatur, vt cir- *Modus ac ratio adhibendi ferulas.* ca cubitum, & malleolos, vbi ossium extuberationes sunt. Modus autem ac ratio adhibendi ferulas, talis esto. Splenia triplicia aut quadruplicia oleo delibuta, super

super fascias similiter, atq; æqualiter, si membrum in crassitie fuerit æquale, circundato. Si verò inæquale, partibus magis concauis, per splenia repletis, membrorum vndique æquale ferulis accommodandis efficito. Deinde ferulas lana, aut stuppa mediocriter inuolutas, in orbem, non minore quàm vnius digiti spatio inter se distantes fracturæ circundato, eásque leniter ac moderatè constringito. Sed & in hac ferularum accommodatione summoperè caueto, quatenus fieri potest, ne articulus aliquis, (vt paulò antè notauimus) & præcipuè interior flexus pars, ab eis attingatur. Vlcera siquidem in ipsis nonnunquam, & neruorum inflammationes pariunt: itaque illic, hoc est, iuxta articulos ipsos deligatione aliquantò (vt diximus) breuiores, tenuiores, laxiores, & magis flexibiles ferulas esse oportet, quemadmodum valentiores qua fractura excidit atque inclinat. Cæterùm si nulla prurigo, nulla inflammatio, nulla suspecta exulceratio, nullúsve dolor adest, & ossa rectè commissa fuerint, fracturáque rectè procedat, sic manere ferulas, & ligamenta, ad decimum vsque diem, vel quintum & decimum, aut etiam vigesimum, vtile est. Si verò in membro perfracto præter solitum cooperto, vel dolor excitetur, vel pruritus creetur, vel eius quod iam infixum fracturæ est perspiratio prohibeatur, propter quam non modò noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiam erosa à saniei acrimonia nonnunquam cute, exulceratio concitatur, non abs re feceris, si tertio quoque die vt iussit Hippocr. deligationem solueris, & membrum ipsum aqua temperata perfuderis ac foueris. Hac enim perfusione & acrem atque erodentem saniem discuties, & dolorem mitigabis, & prurigini pulchrè medeberis.

Quādo soluenda deligatio.

3 Porrò cùm nec ferulis, nec deligatione, nec figura situve membri apposito, diuisæ ossis partes (tametsi exactè atque adamussim coniunctæ fuerint) citra glutinum aliquot vinculúmve (vti suprà diximus) coïre, ac concrescere possint, maxima calli, quem poron Græci dicunt, gignendi solicitudo habenda est. Ad hunc igitur gignendum cogi concresceréque aliquid proprij ossium alimenti, crassi terrenique oportet, quod in labris fracturæ coalescit. Ipsum igitur nec eluendum, nec foras euocandum est, sed sinendum. Crassa autem hæc terrenáque substantia,

Tertius scopus.

Pori generatio.

ex ge

ex genuino, maximéque idoneo ossis alimento redundās (quę propria est calli materia) diem circiter duodecimum, aut decimum quintum ab ossis fractura ferè gigni, atque accrescere incipit, vt recētiores chirurgi testatum reliquerunt.

Callus quibus notis generari deprehendatur.

Cæterùm huius generatio (quæ in aliis citius, in aliis verò tardius aduenit) his ferè notis deprehēditur. Dolor qui prius aderat, sedatur, nullus amplius inflammationis, aut tumoris alicuius præter naturam metus adest, in membro perfracto bonus ac natiuus color efflorescit: vniuersa autem victus ratio poro gignendo accommodata, talis esto.

Victus poro gignēd aptus.

Dum callus gignitur, victum paulò pleniorem, quàm ab initio fracturæ, laboranti instituito. Cibos, qui boni succi sint, & multum nutriant (nisi vulnus adsit) exhibeto. Sed & quæ offeruntur alimēta, talia sunto, ex quibus prouenire succus soleat non solum bonus, sed etiā tenax, ex quali fieri callū maximè expedit.

Lib. 6. Metho.

Quippe (inquit Galenus) cum ex serosa humiditate, ac tenui gigni prorsus nequeat, ex crassa verò, sed quæ fragilis sit, an pinguitudinis expers gigni quidē poterit non segniter: cæterùm tempore siccescens friabilior, atque ita fractioni obnoxius redditur. Itaq; poro gignendo conueniunt Auicennæ: Risum, panis similagineus, frumentum triticeum, tandiu in aqua coctum, donec fiat (inquit) sicut puls: id Galli vulgo appellant [froumentée.] Alicam nonnulli esse existimant. Ad hæc, pedes, vētres, & capita animalium, sed præsertim hœdi, & veruecis: hæc enim & multum alunt, & crassi ac tenacis succi sunt. Circa initium fracturæ vsque dū callus gignitur, (quod ferè circiter decimum diem contingit) ægrum tenuissimè cibato. Cibi namque subexiles (vt censuit Hippocrates) & non validæ materiæ tunc satis sunt. Venā interdum, cùm scilicet res expostulat, secato, & per ventrem superuacua expellito.

Lib. de fracturis.

Carne & vino vsque ad decem dies, ex Hippocratis pręscripto, abstineto. Post hoc tempus, vinum crassum & stypticum audacter concedito, tametsi Celsus vinum per omne tempus alienum esse dixerit.

Pori magnitudo.

Magnitudo calli nec minor quàm par est, nec maior iusto sit, sed mediocritatē ad vnguem seruet: qui enim iusto minor est, hic ossa parū tuta reddit, qui maior est, dolorem musculis inuehit. Ergo calli magnitudo, vt breuiter dicam, ea sit, quæ & ossibus tuto vinculo sit, nec musculos

tamen comprimat. Attendendum verò diligenter est, quemadmodum nos Galenus admonet, vt vel promoueatur, si minor iusto proueniat, vel inhibeatur, si immodicè crescat. Quibus verò hæc efficies, paulò pòst dicemus. Atque hæc de pori generatione, qui tertius erat scopus, in curãdis fracturis nobis propositus, dicta sufficiant.

4 Superest igitur de quarto, & vltimo scopo agamus, qui

Quartus scopus.

dispositionum præter naturam, quæ fracturæ interueniunt, emendationem, atque ablationem concernit. Eæ

Symptomata quæ fracturam comitantur.

autem ferè sunt, dolor, inflammatio, pruritus, vulnus, immoderata siccitas, aut humiditas callo gignẽdo obsistens, gangræna, durities, pori magnitudo, aut deficiens, aut excedens. Itaque si dolor, aut inflammatio adsit, deligationem,

Dolor.

Inflammatio.

si iam facta est, statim soluito, & lanam, oleum, & acetum, congruáque id genus alia auxilia parti dolenti, atque inflammatæ admoueto. Sed neque priusquàm hæc sedata fuerint, vel deligaturam adhibeto, vel ferulas circumponito, nisi duntaxat eatenus, vt membrum fulciant, & vt impositum medicamentum contineant, hoc est, laxè admodum.

Fomẽtum aqua calida.

Celsus consulit liberale fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio adest, cum verò ea deest, modicum. Sedata inflammatione, & dolore sublato, deligationes, & ferulæ, vt suprà diximus, adhibendæ sunt.

Pruritus.

Si noxius pruritus accidit, & erosa à saniei acrimonia (vt aliquando contingit) cute exulceratio cõcitatur, aquæ temperatæ tantum superinfundere oportet, quãtum ad euocãdam eiusmodi saniem est satis. Hoc quidem Hippocratis & Galeni consilium fuit. Recentiores autem chirurgici aquam salsam infundi præcipiunt, aut vnguẽto albo, vel eo, quod vulgò populeum appellatur, membrum illini, & vt suprà dictum est, deligari.

Vulnus.

Cum ossis fracturę, carnis quoque vulnus accessit, siue statim ab initio id factum sit, siue postea à chirurgo inductum, vt ossium fragmẽta, & ea præsertim quæ pungunt, eximantur, si quidem sanguis profundatur, hunc prius aptis remediis sistito.

Contusio.

Gãgrana.

Si inflammatio oriatur, præsidiis in eam efficacibus vtitor. Si carnes contusæ sint, partem affectam, vt gangrænæ periculum euitetur, scarificato. Quòd si gangræna quoque ipsa, aut alia quæpiam serpens putredo, iam occupauit, conuenienter occurrito; horum autem omnium curatio

rationem in superioribus libris tradidimus. At si nihil horum adfuerit, neque magna ossis pars nudata sit, hamulis suturísque vsi, his medicamentis, quæ cruentis imponuntur, medebimur, prius tamen fragmentis ossium euulsis. Cæterùm deligatura fracturæ eiusmodi cum vulnere factæ, hoc modo adhibenda est. Orbiculares fasciæ partibus vulneris vtrobique, hoc est ab vtraq; vlceris parte, iniici debent, obliquè verò supra ipsum vulnus in longitudinem collocandæ sunt, sic vt per decussim ad X literæ similitudinem iuxta hiatum occlusio ex omnibus fiat. Hippocrates tamen à prima statim circumuolutione, fascia latiore totum vlcus comprehendit, ita vt nulla eius pars nuda relinquatur. Itaque si sordidum adhuc vulnus est, expurgantia medicamenta, quando opus erit impones. Si purum, carnem producentia, linteolis illita, aliámque vsu comprobatam materiam adhibebis. Hippocrates tamen statim ab initio* picatum ceratum, quod ceram in rosaceo, aut oleo colliquatam, & picis siccę aliquantulum assumit, supra vulnus in linteolis adhibet. At Galen. autore vtilius à tertio die, cùm ea quæ in vlcere sunt concoquat, adhibetur. Cornelius Celsus omnibus his vulneribus primò imponendũ iubet linamentũ vino madens, cui rosæ paulum admodum adiectum sit. Si æstiuum tempus est (inquit Hippo.) splenia vino frequenter sunt irrigãda: si hyemale, lanæ multæ succidæ ex vino & oleo superimponendæ sunt. Lanarum nanque superpositione, & olei commistione refrigerationis vehemẽtia (quæ in huiusmodi affectibus conuulsionis periculum interdum inuehit) obtunditur. Vino autem madefactæ plagulæ, ob vinum reprimendi vim habent. Cæterùm vbi purgata vlcera fuerint, & in eis iam caro concreuit, ferulæ non incõmode iniicientur: aliqui verò etiam ab initio ipsas accommodãt, vlceris locum vitantes, & prout necessitas, ac vsus tulerit, ipsas modò constringunt, modò remittũt: sed hęc curandi ratio ab Hipp. & Corn. Celso non probatur. Hi enim pluribus tantummodo, & latioribus fasciis, ferulas ne videlicet comprimendo lædant, similiter & canales omnino reiicientes, deligaturam in eiusmodi fractura, quæ cum vulnere incidit, fieri iubet, laxius scilicet quàm si ea plaga non esset: adeo vt assulcitę quidem, non compressæ tamen

Deligatura fracturæ cum vulnere accommoda.

Hippoc.

Ferulæ quando in fractura cũ vulnere adhibendæ.

Cor. Celsus.

fasciæ ipsæ esse videantur. Ita namque (inquit Celsus) numero fasciarum efficietur, vt laxæ quoque æquè contineãt. Ac satius quidem est, sæpius circuire, vt ante Celsum scripserat Hippoc. quàm astringi. Sed & in eas fascias multiplices ingerẽdum subinde, eodẽ Cels. autore, est calidum oleum, & vinum: magísque vbi sic cum vulnere fractura à principio incidit, fame, id est, exquisitiore victu vtendum, vulnus calida aqua fouendum, frigúsq; omni ratione vitandũ, & transeundũ ad medicamẽta, quæ puri mouendo sunt idonea: maiórq; vulneris quàm ossis cura agenda. Vt autem de hac re quod ad ferularũ appositionẽ attinet, sic apud autores etiam eximios cõtrouersa, id quod res est semel statuamus, hoc tibi tanquam axioma, id est, pronũtiatum esto. Cùm fractura cum vlcere interdũ in longitudinem membri contingit, tũc ex vtraque vlceris parte ferulas etiam ab ipso curationis principio circumdare licitum esto. Cùm verò trãsuersum vlcus euasit, ídque maximè si maius sit, ferulas statim ne imponito. At si squamula aliqua ex osse resoluitur (id quidem colligi ex eo potest, quod & copiosior, tenuiórq; humor profluit, & caro circa vlcus laxa, & mollis effecta intumescit) deligatura laxiore ad curationem vtendũ est, ne scilicet pus intercludatur, sed effluere facilè queat: frequentiúsque, vt consulit Hippocrates religandum, quoad os recesserit, ferulæque non apponendæ. Vbi verò vel hamulo, vel quopiã alio eiusmodi instrumento squamam euulseris, deligatura iterum validiore membrum adstringes. Porrò per totum id, quo vlcus curatur tempus, medicamen aliquod, ex his quæ inflammationem arcent, linamentum continens vulneri incumbet, ac simplices fasciæ iniicientur, quæ singulis curationibus resoluẽtur, cùm aliæ supra dictæ remaneãt.

Si ossis pars aliqua recessura est.

Inter hæc autem, si quod paruulũ fragmentum ossis eminet, si id retusum est, in suam sedem dandum, si acutũ, antè acumen eius longius est præcidendũ, si breuius limandum, & vtrinque (inquit Celsus) scalpro limandũ. Tum ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, vulsella (quali fabri vtuntur) iniicienda est, rectè se habẽti capiti ab ea parte, qua sima est, vt ea parte qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id maius est, & membranulis fragmenta cinguntur, sinere oportet ea sub

Si fragmentum ossis eminet. Lib. 8.

medicamentis resolui, idque os vbi iam nudatum est, abscindere: quod maturius scilicet faciendum est, potéstque ea ratione & os coïre, & vulnus sanescere: illud suo tẽpore, hoc prout se habet.

Si fragmenta velut emoriãtur.

Nonnunquàm etiam (inquit) in magno vulnere euenit, vt fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coëant. Quod hîc quoque ex modo fluentis humoris colligitur, quo magis necessarium est, sæpius vlcus resoluere, atque nutrire. Sequitur verò, vt id os per se post aliquot dies excidat.

Vulnus interdũ maius efficiendum.

Cæterùm cũ tam misera antea cõditio vulneris sit tamen id interdum maius, diutiúsque facies. Sæpe enim integra cutis osse abrumpitur, protinúsque prurigo, & dolor oritur. Quæ soluere (si accidit) maturius oportet, & fouere aqua per æstatem frigida, per hyemem egelida. Deinde ceratum myrteum imponere.

Si fractura quibusdam velut aculeis carnem diuexet.

Interdum fractura quibusdam velut aculeis carnem vexat, quo à prurigine, & punctionibus cognito, aperire id melius, eósq; aculeos præcidere necesse habet. Reliqua verò curatio in vtroque hoc casu eadẽ est, quę vbi ictus protinus vulnus intulit. Hactenus Cor. Celsus de fractura cum vulnere facta. Nunc cætera prosequamur.

Siccitas callo gignendo obsistens.

Dum valẽter nimis siccantur ossa, callus ægrè prouenit: expedit igitur istis ita resiccatis ossibus tertio, vel quarto die modice aquam calidam infundere. Hanc metam finiendę perfusionis habẽtes, cùm carnes in rubrum tumorem attollũtur. Atque in iis quidẽ, priusquam subsidere incipiant desistendũ est. Contra, vbi digeri quid volumus, non prius est desistendum, quàm quod ex perfusione intumuit, subsidat.

Humiditas calli generationẽ impediens.

Si verò humiditas abundantior calli generationem impediat, ibi hanc siccare cõuenienti deligatura & perfusione aquæ, quæ vel minima omnino sit, vel plurima conabimur. Quippe minima (vt sexto methodi Galenus ait) cum prius desistat, quàm aliquid confluat, & qui ad manum, id est, in superficie, sunt humores, per halitum digerit, & qui in alto sunt modice liquat. Expedit autem ita solui liquaríque ea, quæ per deligaturam sunt expellenda. Plurima verò perfusio plus digerit, quàm attrahit: atque ita commodat superfluæ humiditati. Attendendum verò (vt supra monuimus) diligenter est, vt vel augeatur callus, si minor iusto est: vel inhibeatur, si nimius superuenit. Vtrumque autem vitium corrigitur

perfusionis quantitate, & qualitate ciborum etiam, ac medicamentorum, quæ extrinsecus apponũtur, facultate. Ac de perfusionibus quidem, & victus ratione, iam suprà est dictum. Ex medicamentis verò quæcunque emplasticam substantiam habent (cuiusmodi est emplastrum, quod ex pice conficitur) ac modicè calfaciant, ea (Galeno authore) callos tum promouẽt, tum verò augent. Alimentum enim copiosius in locum perfractum attrahunt, sicuti & moderatæ aquæ temperatæ, perfusiones, & idoneæ frictiones.

Qua ratione porus, vel augeri, vel minui posit.

Quæ verò digerendi vim obtinent medicamenta, ea callos maiores iam factos eidem Galeno imminuunt. Cùm recens adhuc callus est, medicamentis valde astringentibus Paulus vtendum esse censuit, compressámque admodum deligationem adhibendam, lamina plumbea etiam interdum imposita: hæc enim calli excrescentiam mirè reprimit ac imminuit. Huic rei efficaciter quoque subuenit Celso, multa leuísque ex oleo, & sale, & nitro, membri perfricatio, plurimúsque ex aqua calida salsa fotus. Post hæc malagma quod digerat imponendum, adstrictiúsque alligandum esse admonuit, imo verò oleribus, & præterea vomitu vtendum. Siquidem per hæc (vt existimat) cũm carne callus quoque extenuatur. Confert etiam eidem, aliquid de sinapi cum ficu in alterum par membrum imponere, donec, inquit, id paulum erodat, eóque euocet materiam. Atque vbi is tumor extenuatus, & qui nimius supercreuerat callus, ad mediocritatem redactus fuerit, rursus ad ordinem vitæ reuertendum erit.

Si nimius callus super increuit.

Lamina plumbea.

At si solidus, lapideúsque callus, qui sic immodicè increuit, iam euasit, aperta ibi cute deradendus est, pársque eius eminens scalpris, & terebris etiam, si res exigat, admotis excidenda est.

Si callus in lapideã duritiẽ & insignẽ nimis magnitudinẽ euaserit.

Cæterùm solent aliquando in fracturis diuersa inter se ossa conferuere, & membra distorta callo firmari, difficultate functionum obeundarum haud exigua subsequente. Quòd vbi contingit, & breuius membrum, & indecorum fit, & si capita acutiora sunt, assiduæ punctiones sentiuntur. Ergo vbi perfracta ossa sic conferbuerunt, & perperam ferrumminata sunt, si tener saltem adhuc callus est, & non vltra sex menses, vt quidam dixerunt, radices egerit, frangere rursus, & dirigere ea oportet. Id hoc modo fit. Calida aqua multa, vel decocto aliquo emolliente diebus aliquot

Si ossa diuersa inter se conferueant, & membrum distortũ callus firmauerit.

Ossa quãdo iterum frangenda.

aliquot membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, aut emplastro ex althæa, vel cataplasmate ex ficis pinguibus aridis aliísque medicamentis callum soluentibus (porolytica Græci dicunt) contegitur. Deinde facta sufficienti emollitione, modo quem suprà posuimus, à ministris duobus qui in diuersa contendant intenditur: & inter hæc medicus chirurgus pertractans ossa, vt callo adhuc tenero existente, manibus ea diducit, compellítque id quod eminet in suam sedem, & si parum valuit ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obiicit, atque ita deligando (inquit Celsus) assuescere iterum vetustæ sedi cogit. Nostræ ætatis chirurgi malè ferruminatum os, in fractura non admodum antiquata, diebus plus minus quindecim, vt suprà diximus, primùm emolliunt. Deinde id in diuersa extendi iubent, & genu vehementer impulso, iterum frangunt: quod tamen vetustiores medici non probarunt. Mox fracti ossis fines adamussim secum coaptant, ac vt suprà exposuimus curant. Si ab osse perperam ferruminato, vetustas iam occupauit, ac callus vehementer obdurueit, satius est manum illi (vt consuluit Albucasis) non admoliri. Quicunque enim id rursus frangere aggressi sunt, post vehementes cruciatus in extrema discrimina laborantes adduxerunt, adeo vt valde pauci eorum, qui hoc tormenti genus perpessi sunt, mortem euaserint. Atqui melius est eum, qui sic affectus est claudicatu, aut membri alicuius deformitate affectum, ad annos adhuc multos superstitem remanere, quàm post talem, tantúmque cruciatum, miserrimè sic inter manus crudelis chirurgi occumbere. Adde quòd sæpenumero alio loco, quàm vbi fractura iam coierat, os ipsum quod lapidosus callus firmauerat, frangitur: vt præter quotidianum experimentum, nobis autor extitit Auicennas. Quòd si laborans, & qui illi assident amici, importunis precibus, atque assiduo rogatu te compellant, vt ossis eiusmodi malè ferruminati, & cuius callus iam obduruit, ac inueterauit, curationem suscipias, in angusto spem esse coram illis præfator: deinde opus aggreditor. Summam igitur cutem, & carnem callo superiacentem cultro rasorio aut scalpello dextrè, ac prudenter secato, magna cura habita, ne nerui, musculíve lædantur: deinde ossium, quæ non rectè

Quid agā chirurgi re cētiores in osse malè ferrumi- nato.

Si ab oss malè agglu tinato vetu stas iā oc- cupauit.

Albucasis.

Auicennas.

Ex recen- tioribus.

coaluerant, agglutinationem, seu continuationem (quod aiunt) excisoriis scalpris dissoluito: mox verò eorum sic diductorum fines secum ad amussim coaptato, ita vt pristinam vnionem, quoad licebit, imitentur. Demum cætera fiant quæ suprà scripsimus. Cæterùm si ex attritu, membri corruptelæ metus impendet, protinus scarificandum erit, reliquáque facienda, quæ suprà, in gangrænæ, & sphaceli curatione diximus: si verò tophacea aliqua durities post ossis perfracti agglutinationem remanserit, ea modo qui in antidotario exprimetur discutienda, & tollenda erit. Fracturæ quædam, supra definitum naturæ tempus, sine callo interdum permanent, quod ob varias causas solet accidere, nempe vel ob assiduas solutiones, vel ob immodicas superfusiones, quas & fomentationes vocant, vel ob intempestiuum motum, vel ex fasciarum multitudine, nonnunquam etiam quia totum corpus, non sufficienter alitur, quo in casu membrum quoque ipsum (vt Paulus annotauit) gracilius euadit. Oportet igitur cùm aliis, tum præcipuè maciei corporis occurrere: quod commodè fiet, si vel calidis admotis materiam ad membrum perfractum euocemus, vel alimentum copiosius subministremus, & balnea, reliquásque animi voluptates adhibeamus.

Si membrũ ex attritu corrumpatur.

Si fractura sine callo supra definitum tẽpus remãserit.

Libr. 6.

Porrò eorum quæ iam callo firmantur, indicio esse, cùm alia tum illud præcipuè potest, si fasciolæ cruentæ conspiciuntur, nullo etiam in parte oborto vulnere. Quòd ideò forsan accidit, quoniam calli substantia, dum coit, in ossium cauernosos meatus perrumpens sanguinis guttas aliquot inde extundit, exprimitque. Ac de transuersis quidem fracturis, hæc dicta sufficiant. De longis verò, quæ non tam crebrò contingunt, reliqua omnia ad eundem se habent modum. Cæterùm comprimendæ hæ magis (Galeno autore) in ipso fracturæ loco sunt, tum quod recessit, retrudendum introrsus est. Ac de fractis quidem ossibus hactenus in vniuersum dictum sit.

Nota ossiũ pfracti callo firmari incipientiũ.

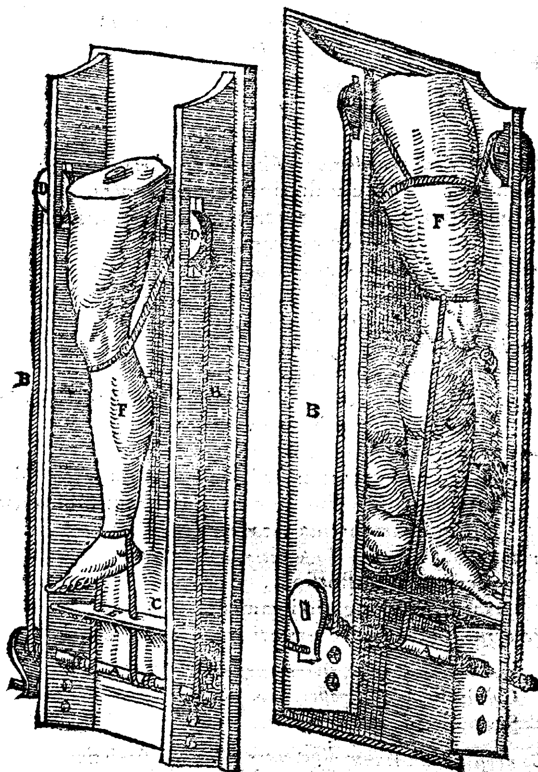
Lib. 6. methodi.

FINIS LIBRI QVARTI chirurgicarum institutionum, de fracturis, Ioanne Tagautio Doctore medico autore.

*

FOR

FORMVLA GLOSSOCOMI, instrumenti ad gignendum callum in fractu-ris idonei, cuius pluribus in locis me-minit Galenus.

A, Axis. B, Laqueus transfatiuus. C, Laqueus in rectũ procedens. D, Trochleæ, seu rotulæ. E, Tabella. F, fractura. Vide huius machinæ seu instrumenti descriptionẽ apud Galenum lib. de vsu partium. VII. & lib. VI. de morbis curandis. Item in commentarijs eiusdem in librum secundũ Hippocratis de fracturis.

GENERALIS DIVISIO LVXATIONVM, in librum quintum Chirurgicarum institutionum Io. Tagautij Medici.

Luxatio, Græcis exarthrema, ossis è sua sede dimotio.

Simplex. Nulli alteri affectui coniuncta.

Composita. Alteri præter naturam dispositioni complicata.

Luxatio tam simplex quàm composita,

Perfecta, siue absoluta, aut completa.

Imperfecta, siue non absoluta.

Completa luxatio, siue absoluta,

Cùm os suo loco omnino excidit.

Generis nomen retinet, dicitúrque absolutè Luxatio Romanis, & exarthrema Græcis.

Luxatio imperfecta, siue incompleta,

Cùm os, non in totum, sed aliquatenus duntaxat suo naturali positu dimotum est, dicitúrque subluxatio Latinis, parathrema Græcis.

Subluxatio, seu imperfecta luxatio,

Peruersio, siue distorsio.

Laxatio, seu elongatio ligamenti.

Peruersio ossis, quæ spinæ vertebris maximè est peculiaris.

Lordosis, } in { *priorem partem.*

Cyphosis, } in { *posteriorem partem.*

Scoliosis, } in { *latera.*

Compositæ luxationum differentiæ posterioris seculi chirurgis.

Hæ propriè differentiæ non sunt, sed complicati affectus.

Luxatio cum { *fractura,* *inflammatione,* *vulnere,* *dolore,* *duritie,*

INST

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER QVINTVS.

De luxatis ossibus in vniuersum.

Quid luxatio, quæ sint luxationum differentiæ, & quot modis ossa luxentur,

CAP. I.

Vum luxationes fracturis proximæ sint, cõsequens est, vt de iis generatim, (quẽadmodũ & de aliis suprà, in quatuor libris superioribus, commemoratis affectibus, fecimus) nunc sermonem faciamus. Luxatio igitur, vt formula quadã definiatur, est articuli è natiuo positu, seu proprio (quod dicitur) acetabulo, in alienam atque insolitam sedem prolapsus, quo motus arbitrarius impeditur: Græci exarthrema vocant. Huius autem (vt Paulus inquit) nullæ aliæ differentiæ habentur, præter eam quæ ex maioris minorísque ratione sumitur. Quum enim articulus sua sede in totum excussus deciderit, communi generis vocabulo Græcis exarthrema, Latinis luxatio dicitur. Si autem è compagibus suis paululum duntaxat emotus est, aut vsque ad sinus seu cauitatis supercilium (nonnulli marginem vocant) prolapsus, nobis subluxatio, Græca verò cõsuetudine pararthremanominatur. Sub qua sanè differentia, &

Luxatio quid.

Exarthrema.

Pararthrema.

laxationem,

laxationem, seu vt vulgares chirurgi Auicennæ interpretem sequuti loquuntur, elongationem ligamenti cõprehendimus, sicuti & distortiones, ac peruersiones cum pluribus ossibus, tum verò maximè spinæ vertebris familiares.

Ca. 11. li. 8.

Quæ ossa inter se dehiscant.

Ossa duobus modis potissimum suis sedibus Celso mouentur. Nam modò quæ iuncta sunt inter se duntaxat (inquit) dehiscunt (vt cùm latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura, atque etiam interdum à saltu, calcis os à talo, quod rarò tamen fit) modò verò suis acetabulis ex toto prolabuntur, hoc est, suis omnino sedibus excidunt.

Quæ ossa propriè luxentur.

Vertebræ nanq; & articuli propemodum omnes, tametsi validis neruis ac ligamentis comprehendantur, sæpius tamẽ suis sedibus elapsi decidunt: aut vi scilicet expulsi, aut aliquo casu nerueis ligamentis vel ruptis vel infirmatis, faciliúsque in pueris & adulescentulis, quàm in robustioribus. Itaque modus hic posterior exarthrema: prior verò, quo tantum ossa dehiscunt, & suis ex toto finibus haudquaquam prolabuntur, pararthrema non immeritò appellabitur. Atq; hæc sunt luxationum discrimina seu differentiæ. Præter has tamen aliquot adhuc alias posterioris ætatis chirurgi statuerunt, quæ reuerà differentiæ non sunt, sed potius quædam veluti præter naturam dispositiones, cum luxatione complicatæ:

Affectus cũ luxatione complicati.

vt cùm ipsi luxationi accedit inflammatio, aut fractura, aut vulnus, aut dolor aliquis ingens, aut tophacea quædam durities. Hæc enim dolor inquam, fractura, durities, vulnus, & inflammatio, cùm seorsum & per se subsistere possint, nullius vnquàm alterius (si saltem Galeno credimus) differẽtiam constituent. Si quis tamen proteruè contendat, differentias esse, cum eo certamen inire recusamus: quãdoquidem hæc curandæ luxationis rationem & peruertunt, & non parum aliquando interturbant. Ac de his quidem in sequentibus suo loco dicemus.

Modi luxationũ à situs differẽtia sumpti.

Cæterùm modis quatuor potissimùm, quod ad situs differentias attinet, contingit ossa luxari aut peruerti, seu aliquatenus detorqueri: in partem nimirum priorem seu anteriorem, posteriorem, interiorem, & exteriorem. Alij superiorem & inferiorem addunt. Quædam autem in omnes quatuor partes, quædam in certas promouentur. Sed præstat singulorum exempla

Maxilla inferior, qui luxetur.

empla subiicere. Maxilla superior, cùm non in homine solùm, sed & in omni animante, præterquàm in crocodilo, immobilis existat, luxatione non periclitatur: inferior verò subinde oris hiatu in anteriorem partem luxatur, alternatúrve ac peruertitur, hoc est, aliqua ex parte distorquetur, & ex naturali situ in alterum repentè transmutatur, quod verbo σχᾶται expressit Hipp. Sed modo altera parte, modo vtraque: toto autem loco non admodum excidit, vt idem annotauit Hippocrates: quippe quòd capita, id est, extrema, qui & processus appellantur, habeat in superiori maxilla, firmiter ac tutò cardinis modo infixa, ex quibus neruosi tendones, validis annexi musculis, exoriuntur. Itaque hanc nunquam luxari cõtingit, nisi quàm maxima oris apertio fiat. Vt cùm vel maximam rei alicuius molem ore excipere quispiam conatur, vel cùm oscitando quàm maximè potest, os diducit, & in alteram partem os traducit, quorum primum rarò contingit, secundum (inquit Galenus) euenire demẽtibus tantùm potest.

Capitis luxatio.

Capitis processus, in duos sinus summæ vertebræ dimissi, in omnes partes prolabũtur: sed dum in partem posteriorem excidunt, mentum pectori agglutinatur, æger neque bibere, neque loqui potest: atque illi celerrimè mors superuenit.

Vertebrarum spinæ luxatio.

Vertebræ in spina & in posteriorem partem, & in priorem, tam supra septum transuersum, quàm infra subinde peruertuntur, ac nonnũquam etiam ex toto prolabũtur. Sed cùm toto loco mutatæ sunt, nulla restitutionis spes relinquitur, præcipitémque etiam mortem inferunt. Nam intra triduum (vt Celsus ait) homo moritur.

Clauicula qui luxetur.

Clauicula (quam soli homini inter cætera animantia concessam esse Paulus existimauit) nunquàm in totum excidit: quippe quæ pectori ita committatur, & inhæreat, vt ne moueri quidem in ipso possit. Interdum tamen ex violenta quadam extrinsecus facta percussione, paululum auellitur. Sed neque altero fine, qui humeri articulo inseritur, excidere admodum potest. Nam & à bicipiti musculo, & summo humero prohibetur.

Brachij caput.

Brachij seu humeri caput, quod in sinum omoplatæ seu scapulæ demittitur, modo ad ima in alam decidit, idque frequenter, sed in iis maximè, qui non multa carne præditi sunt, modo (licet rarò) in priorem & exteriorem. In superiorem verò ferè

nunquam

nunquam promouetur, vt quod ab vtroque scapularum processu, & eo scilicet, qui anchoræ similis est, & quod acromion Græci vocant, impeditur.

Genu in tres partes luxatur.

Genu in treis partes excidit, interiorem nimirum, exteriorem, & posteriorem iuxta poplitem. In priorem prolabi opposita patella prohibetur. Meges tamen eum cui in priorem partem excidisset, à se (vt Celsus refert) curatum esse memoriæ prodidit.

Cubitus, manus, & femur, in 4. partes prolabuntur.

Cubitus, manus, & femur, in omnes quatuor partes prolabuntur, nempe in interiorem, exteriorem, anteriorem, & posteriorem: Atq; hæc pro exemplis adducta sint. Nunc ad communem de luxatis ossibus tractationem reuertamur, & iuxta morem à nobis hactenus obseruatum, causas, signa, prognostica, & curationem luxationum in vniuersum persequamur.

De causis & signis luxationis ossium in vniuersum.

CAP. II.

Causæ externæ.

Ausæ luxatorum ossium & à sua sede motorum, quædam sunt extrinsecus ingruentes, vt casus, percussio, & violenta atque incongrua membri alicuius extensio, aut distorsio, seu peruersio. Quædam verò intrinsecus eueniunt, atque ideo internæ dicuntur, sicuti & superiores externæ:

Causæ internæ.

vt cùm mucosus aliquis humor, & pituitosus, in articulis seu iuncturis aceruatur, qui articulationis ipsius ligamenta primùm madefacit, deinde laxiora reddit, & tandem ob eius multitudinem, sua sede os ipsum protrudit.

Signa luxationũ oĩum cõia à tribus potissimum desumuntur.

Signa luxationum, quædam sunt omnium communia, quædam verò propria cuiusque. Ac de communibus duntaxat hîc agemus. Hæc autẽ factionis Arabicæ principi Auicennæ à tribus potissimum desumuntur. Nempe vel à substantialiter (vt loquuntur) inhærentibus, hoc est, ab iis quæ secundum essentiæ rationem insunt: vt à mala
1 partis ipsius laborantis constitutione seu compositione, in qua & tumor præter naturam ea parte qua os prorumpit, & sinus seu cauitas insolita ea à qua recessit, manife-
2 stò apparent. Vel ab iis, quæ ex necessitate consequuntur (casus & accidentia vocant) vt à dolore, qui ex luxatione
3 contrahitur. Vel ab actione læsa, seu operationibus etiam ex necessitate consequentibus, vt à motus afflictæ partis difficultate, aut priuatione. Hæ itaque notæ in luxatis

omnibus

omnibus deprehenduntur, aliæ verò in singulis.

De prognosticis, seu iudiciis luxationum.

CAP. III.

Onsequens est, vt communia quędam de lu- 1
xationibus iudicia, quæ & prognostica vo-
cant, hoc loco subiiciamus. Primum prono-
sticum ex Auicennæ & aliorum quorundam
scriptis erutum, ad hūc modum habet: Qui-
bus luxationibus inflammatio, aut vulnus, aut dolor in-
gens & acris accedit, hæ præterquam quòd curatu admo-
dum difficiles sunt, periculo quoque non vacant. Adeò vt
aliquoties in iis casibus tutum non sit, luxatæ particulæ
reductionem aggredi, sed sic eam remanere (ne pro læsio-
ne mors sequatur) melius esse censent. Aliud. Vetustę om- 2
nes luxationes & quæ spacio temporis iam callo obdu-
ruerunt, vel difficillimè, vel nunquàm consanescunt. Pro-
inde statim, si fieri potest, reponi luxata debent. Luxa- 3
tio, in qua (inquit Guido) franguntur margines ossium,
hoc est sinus seu cauitatis supercilia, pessima iudicatur. Re
pulsi enim in suum positum articuli, inibi diu persistere
non possunt, sed leuissima quaque occasione iterum rela-
buntur. Articuli qui neruorum ac ligamentorum vitio 4
prolapsi sunt, & posteà in suas sedes compulsi iterum ex-
cidunt. Indicium euidens ossis in suam naturalem sedem 5
reducti, est, cum veluti strepitus aliquis auditus est, dum in
natiuum suum acetabulum ingrediebatur: & membri nu-
per luxati figura & conformatio, suæ ipsius aut alterius
paris figuræ, quàm simillima tum visu tum attactu depre-
henditur. Cæterùm si reposito osse nerui distenduntur,
rursus id protinus (vt consulit Celsus) expellendum est.
Vt excidere omnes articuli nō possunt, sic non omnes re- 6
ponuntur. Caput enim si in partē (vt suprà diximus) po-
steriorem aliquādo prolabitur, nūquàm in suos sinus cō-
pellitur, sed mortē statim adfert ineuitabilem. Sic neque in
spina vertebræ cùm toto loco mutatæ sunt: neq; etiā ma-
xilla, quæ vtraq; parte prolapsa est, & antequā reposita sit
inflammationem concitauit, vt Celsus memoriæ prodi-
dit. Ossa, quæ suis sedibus mouentur, alia aliis facilius, alia 7
difficilius & excidunt & reponuntur: nempe pro ratione

& natura

Genu. & natura iuncturæ vnde propelluntur. Itaque genu vt facilè prolabitur, sic non magno impēdio in suam rursus sedem compellitur. *Digiti.* Digitorum luxatio nullum etiã facessit negotium. *Cubitus.* Cubitus verò vt tardiùs quidẽ ac difficiliùs excidit, ita prolapsus negotij plurimum exhibet. Aegerrimè enim propter tuberculorum, seu eminentiarum, sinuúmq; frequentiam reponitur. *Humerus.* Humerus autem, vt neque difficulter admodùm præsertim in macilentis, elabitur, sic nec difficillimè in sedem suam reponitur. Et ita de aliis. Multum quoque eò cõfert (vt Celsus inquit) & corporis, & neruorum, hoc est, tendinum, habitus. *Neruorum nomine apud Celsum, ligamenta intelliguntur.* Nam si corpus tenue ac macilentum, si humidum est, si nerui & ligamẽta infirma, expeditiùs os reponitur. Sed & primò faciliùs excidit, & posteà minùs fideliter continetur. Quæ contraria his sunt melius continent, sed id quod expulsum est difficulter admittunt.

8 Quibus in pueritia articuli exciderũt, neque repositi sunt, minus quàm cæteri crescunt.

9 Quæ loco suo non sunt, caro ea increscit, magisq; in proximo membro, quàm in vlteriore. *Ex Hipp. & Celso.* Vtputà si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio, & in hoc (brachio inquam) maior quoque, quàm in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor vsus eius mẽbri relinquitur: quoq; in eo plus vsus superest, eò minus id extenuatur. Inter luxatorum eiusmodi prognostica numerantur & duo hi sequentes Hippocratis aphorismi. Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis, excidit coxa, & rursus incidit, iis mucores superueniũt.

10 Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis diuturno, excidit coxa, iis crus tabescit, & claudicant, si non vrantur. *Aph. 59. et 60. l. 6.* Hos autem nunc sic coniunctim legimus & interpretamur. *Interpretatio duorum aphorismorum Hippo.* Quibuscunque à diuturno coxendicum dolore conflictatis, propter mucoris seu mucosi humoris ac pituitosi copiam, in articulo siue iunctura coxæ coaceruatam, τὸ ἰσχίον, id est, coxa ipsa, (hoc est femoris caput, quod in coxæ siue ossis ischij cauo inseritur) suo naturali acetabulo propulsa excidit, & rursum incidit, id est, in natiuam suam sedem iterum spontè resiliit, aut aliter repulsa est, inibi tamen diu persistere non potest, sed soluta compage lubrica continenter relabitur iis processu temporis crus, quod Græcis σκέλος dicitur, hoc est, totum membrum,

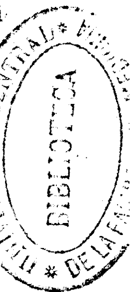
tam

tam tibia scilicet quàm femur, necessariò alimoniæ penuria contabescit, & ariditate conficitur, omnesq; in claudicationem euadunt, si non vrantur, hoc est, nisi prius ferramentis igne candentibus vrendo, & mucus ille qui ossis ischij sinum occupat, absumatur, & laxitas cutis, ad quam femoris caput subinde lubricum procidebat contrahatur.

De ratione curandi luxata in vniuersum. CAP. IIII.

QVum luxata suo natiuo positu, in alienã atq; (vt suprà retulimus) insolitam sedem prolapsa sint, vna nimirum communis omniũ luxationum curandi indicatio erit. Nempe luxati articuli & suo loco moti in propriam ac naturalem sedem reductio. Porrò, vt scopum hunc primum & vniuersalem assequaris, luxatũ membrũ in diuersas partes decenter extendendũ est, donec spatium inter ossa liberũ sit. Tum id os quod suo loco excidit, ab ea parte in quam prolapsum est, in contrariam impellere oportet, atque ita in germanum suum acetabulum restituere: vt sinus seu cauitatis insolita vacuitas impleatur. Hæc autem leniter, & sine dolore, quatenus fieri licet agenda sunt. Cæterùm nõ vna eademq; in omnibus extendẽdi ratio est: sed alia atq; alia pro natura scilicet partis luxatæ, proutq; nerui ac tendines valent, aut ossa huc illúcve sederũt. Modò enim manibus solis, modò habenis iniectis vtendum est, modò verò quædam alia machinamenta adhibenda sunt, vt ex vno Hippocrate, lecto lib. de luxatis & fractis, discere poteris.

Ab iis secundum quò tendes fuerit, vt membrum quod exciderat, & iam repositum est, non amplius deinceps sua sede prolabatur: sed inibi continenter persistat. Repositi igitur articuli iunctura, modis omnibus statim firmanda ac roboranda est. Firmabitur autẽ optimè, si rosaceo perlinatur, ac postea pannus aliquis lineus gracilis, vetus, & lenis rhodino delibutus, ipsi applicetur: deinde si stupæ lenes ac panni multiplices, ouorum candido perfusi, superaccommodentur, & postremo si fasciis posca madentibus, pro ratione particulæ longis latisque, subligetur. Quinetiam ferulæ ex corio aut densa papyro factæ, si necessitas vocet, circundandæ sunt. Cauenda autem semper est vehementior perstrictio, ne inflammationem moueat. Iis ita ritè apparatis, membrum in figura ei maximè naturali, atq; *Secundus scopus.*

à dolore alieniſsima, ad quietem, reponendum eſt. Nec verò ante diem ſeptimum, aut etiam decimũ, ſi nullum ſymptoma prauum acceſſerit, ipſum reſoluere oportet, aut aliis adhibitis medicamentis curare, ſed ita ſinere. Porrò nihil noxæ attuleris, ſi dum legitimo tempore reſoluitur, & ſecundò curatur, aqua modicè calida foueris. Hic enim fotus gemina tunc ratione prodeſt. Nam & dolorem (ſi quis ſit) demulcet, & quod in laborante particula noxium conceptum eſt, digerit. Vbi autem ſic vt res exigit luxatum membrum foueris, mox huic emplaſtrũ adhibebis, quod conſtet polline, id eſt, farina volatili, puluere rubro communiter appellato, & albo oui in vnum corpus redactis. Poſt hæc verò membrum ſtrictius obligandum erit, vt Razes medicus Arabs percelebris conſulit. Ad eundem quoque modum, vetus omnis luxatio, & quæ ſpatio temporis callo iam obduruit, non modò fotum eiuſmodi aquæ ſimplicis calidæ (qui in hac re plurimum confert) antequàm reducatur, deſiderat, ſed etiam & eũ, qui fit ex decocto maluæ, althææ, fœnigræci, atque id genus aliorum poſtulat. Quippe qui molliat, laxet, diſcutiat, & membrum aptius extenſioni efficiat. Recentes verò adhuc luxationes, & quæ nuper inciderunt, eius naturæ fotus tanquam ſibi nõ parum incommodantes auerſantur & reſpuunt. Hi enim calfaciendo ac humectando relaxant, & diſſoluunt: vnde pars ipſa afflicta imbecillior redditur, & ad recipiẽdam fluxionem pronior. Proinde & inflammationi opportuna efficitur, & luxati ſinus ſuperflua humiditate oppletur.

Inde conſequitur, vt articulus in natiuo ſuo acetabulo diu perſiſtere non poſsit, ſed lubricus ab ſubterfugiens delabatur. Vetat etiam Auicennas pannos impensè calidos membro recenter luxato admoueri, ne fluxionem etiam euocent, & inflammationem eo loci excitent. Quin potius eos cerato (inquit) refrigeratorio, aut vino aliquo auſtero imbutos adhibere conuenit.

Tertius ſcopus. Cæterùm luxato, ita vt dictum eſt, in ſuam ſedem reducto, firmatoque, & ad quietem conueniente ſchemate ſeu figura repoſito, ipſum à dolore, & inflammatione vindicandum eſt, qui tertius eſt ſcopus in curandis luxatis medenti propoſitus. Hunc igitur ſi cõſequi ſtudueris, humorum in partẽ affectã influxum modis omnibus prohibeto.

Si

Si enim fluxione tentetur, & dolorem statim persentiscet, & inflammationem experietur. Quæ duo incōmoda in luxatis & fractis maximè vitanda sunt. Hæc autem deuitabis, si quæ roborant & repellunt, parti luxatæ, vt paulo antè docuimus adposueris: si præterea tenuem ab initio probamq; victus rationem ægro imperaueris, illiq; venam, si nihil prohibeat, iuxta periti alicuius medici præscriptū secueris: & ventrem, si opus est, purgante medicamento subduxeris. Vtroq; enim auxilij genere (purgatione inquam & sanguinis missione) fluxionem (si commodè adhibentur) à laborante particula auertimus. Verùm enimuerò si antè quàm ad curationem voceris, luxata pars iam dolore infestetur, aut inflammatione occupetur, non prius eam in locum suum à quo excidit reponere tentabis quàm dolor finitus fuerit, & inflammatio conquieuerit. Si enim membrum sic dolore, aut inflāmatione affectū distendendo lacessiueris, periculum est ne conuulsio, vel neruorum distētio, aut aliud prauum id genus symptoma suscitetur. Hoc præceptum in luxatis omnibus diligenter, curioseq; obseruandum: à Cornelio Celso ex Hippocratis sentētia, non minus doctè quàm eleganter, iis verbis traditum est, Quicquid loco suo (inquit) motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa iam occupauit, dum cōquiescat, haudquaquam lacessendū est. Vbi finita est, tentandum est in his mēbris quæ id patiūtur. Oportet autem inflammationē ipsam atq; dolorē leuare succida lana ex hydrelæo, id est, aqua & oleo moderatè calido, acetiq; momēto superimposita. Si verò etiam febris accessit, & ossa quæ suo loco mota sunt, validisq; plenisq; musculis, & tendonibus cōtineantur, curiosius omnia facienda sunt: sed maximè quæ ad victus rationem, venæ sectionē, & purgationem attinēt. Cæterùm sedato dolore, & finita omnino inflammatione, pleniore victu (sicuti & de fracturis dictum est) laborās refici potest, cibisq; vti bonis, vti vino modicè. Ac sub finem quidem curationis, si è sentētia res cesserit, luxatum ipsum roborabis perfusione aquæ decoctionis rosarū, absinthij, & musci albi quercini. Peracto fotu, Guido à Cauliaco iubet superponendū esse spanadrapū, quod vocant, aut oxycroceum. Sed iamq; ad vsus quoq; suos, id membrum sensim, ac suauiter promouere oportet. Motus

Quartus scopus, qui est accidentium correctio.

Ca. 11. li. 8.

Locus hic corruptus est apud Cel. quem ita restituēdum putamus.

enim vt in dolore, atque inflammatione noxius, ac (vt ita dicam) pestifer. sic aliàs luxato præsertim iam obfirmato, saluberrimus corpori est. Si luxatis ossibus vulnus quoque accessit, multa diligentia, ac etiã prudentia est opus. Dum enim hæc reponuntur, ingens periculum, nonnunquã & mortem etiam maturam inferunt. Nam cùm ex distẽsione adiacentes nerui & musculi inflammantur, dolores validi, conuulsiones, & febres acutæ oboriuntur, atque hoc præsertim in cubiti gibbero, genu, superioribusq; articulis etiam magis. Quantò enim principalibus membris, luxati cum vulnere articuli, viciniores sunt, tãtò maior timor est. Sed eo quoq; grauius periculum concitatur, quo maius membrum est, quóve validioribus neruis, aut musculis continetur. Ideoq; humeris femoribusq; metus mortis est. Ac si reposita ossa sunt, spes (inquit Cels.) nulla est. Non repositis tamen, nõnullum periculũ est. Eoq; maior in vtroq; timor est, quo proprius vulnus articulo est. Eam ob rem Hippocrates horũ repositionem, valentioremq; deligaturam omninò auersatur, solisq; inflammationẽ abigẽtibus, & mitigãtibus præsidiis, per initia vti iubet. Sic enim (inquit) ipsis superesse licebit. Itaq; nihil tuto reponi posse præter digitos, & plantas, & manus dixit: atq; in his quoq; diligenter esse agendũ, ne præcipitent. Verùm ne digitus quidem in quo minimũ vt malũ, sic etiam periculũ est, reponi debet, nisi ante inflammationem, aut postea cùm iam vetus res est. Cæterùm quod ipse in solis digitis faciendũ consulit, id nos in reliquis quoq; articulis facere aggrediemur, ac statim quidẽ inter initia, dum pars adhuc inflammatione vacat, prolapsum cũ vulnere articulum mediocri intensione (validã enim citra periculum perferre non potest) reponere tentabimus. Quòd si iuxta animi institutũ euenerit, in sola ratione, quæ inflammationẽ arcet, persistemus. Si verò inflammatio aliqua, aut conuulsio, aut quidpiam ex supradictis, reposito osse acciderit, rursus id (si modò sine vlla vi potest) suo loco protinus expellendũ est. At si hoc quoque discrimen, seu periculum metuamus (non enim inflammatus articulus sine vi fortasse cedet, & sua sede iterũ propelletur) satius fuerit per initia in maioribus quidem membris, vt femoribus & humeris, supersedere, & repositionẽ differre. Vbi verò inflammatio cõquieuerit (id au

Lib. de luxatorũ fractorúmve ossium coaptatione.

quibus tam prolixè numen suum explicat, vt Pronœa illa non tam Epicuria, quod quidã ait, quàm chirurgos fuisse videatur: Plurima quidem ad voluptatem & delicias hominis: omnia verò ad salutem eius & conseruationẽ cirurgo comparauit. Nam quæcunque tota rerum facie exposita, quæcũque cauernis terræ ac visceribus latent, quicquid est aquarum, stirpium, animalium, terra, ignis, maria, chirurgo inseruiunt. In fece rerum & excrementis, in carie, in rebus minimis, obsoletis, ac propè nullis, remedia condita sunt. In re vna multiplex natura vario genere remediorum fœta est. In apicula quàm variè lusit, quàm multas diuitias chirurgo condidit, mella, ceram, metyn, sandaracham, fauos, propolim, quicquid denique locuples illa alueorum respublica continet. Quin & apes ipsas ad auxilia transtulit. Et in homine multa sunt, quæ prosunt homini, vt quocunque animum aduertas, quocunque oculos coniicias, remediorum turba sese offerat. In quo summopere probanda est maiorum diligentia, multóque magis imitanda studia, qui in ea vastitate rerum nihil intentatum, nihil inexpertum reliquerunt, omnia elaborata & summo iure æstimata, literis consignarunt, quibus iam perfrui datum est, alienis scilicet bonis.

Pronœa chirurgos potius quàm epicurea.

Primùm ergo consuetudine, natura, & maiorum historia, infinita nobis materia comparata est, quæ iam deserta ac suppressa iacet, quia neglecta. Satis est capsula pauculis alueis distincta: satis pyxidicula: hic vno atque altero remedio contentus est, quæ scilicet accepit oraculo, nec vlli reuelanda putat. Sed ego sic arbitror, optima esse remedia, quæ plurimis cognita, plurimis probata sunt. Alteri elementa sordent, & quicquid elementare est. Hinc noua elementorum soboles, hinc æther & cœlum ipsum ad remedia exprimenda sunt. Vernaculæ sunt nobis atque domesticæ, naturæ opes, quibus vulnera coniungas, repurges sordida, sinus impleas & cicatrice tegas, cæteráque præstes omnia, quæ chirurgi opere continentur. Verùm suis cuique studiis frui liceat. Nos ex immensa, omnibúsque exposita naturæ sylua & maiorum historia, quæ iam publica vel multorum fide constent, remedia transferemus. Exhibebimúsque rudimentum operis, suis quidem lineis descriptum, quod alius impleat, informet, suis

Taxantur nostri homines.

Argumentum libri explicatur.

denique

denique numeris absoluat. Nos speciem aliquam & formam argumenti adumbrabimus, secuti Cosmographos, qui totius orbis ambitum angusta tabula contrahunt.

Idem enim condonandum nobis, cùm non alios fines imperij, alios materiæ, de qua præsens instituta oratio, natura posuerit. Genera quædam rerum, & præcepta artis primùm explicabimus, vtendi methodum, & leges aliquas instituemus, ex quo censebitur particularis materia, & formulæ describentur, quas partim ars ipsa reperit, partim optimorum medicorum vsus atque experientia comprobauit. Antidotarium inscribunt hoc genus argumenti, nulla ratione aut vsu veterum, sed, vt fuit annorum licentia, è Græca voce Latina analogia nomen detorserunt. Multa nobis, plurima aliis reliquimus, ne volumen, quod quinque libris Ioannis Tagautij, & hoc de materia chirurgica commentario cogendum erat, in maiorem molem accresceret deinde non plus operæ hac in re licuit collocare nobis, quàm à quotidianis studiis statáque interpretandi cura relictum fuit, idque breuiori tempore, quàm hoc institutum nostrum breue, quidem, sed varium expostulet. Ideóque dignum venia, si contracto ambitu verborum, pressáque periodo, quædam describentur. Et in tam numerosa medelarum turba potior est verborum moderatio, breuibúsque sententiis res premenda est. Adhæc ponimus idoneos esse huic doctrinæ, qui iam intincti fuerint præceptis artis, quam Ioannes Tagautius singulari ingenio atque incredibili studio informauit, In qua genera morborũ diuisa sunt, circunscriptæ formæ, designata indicia, notata præsagia, institutæ leges, scriptæ medelæ plurimæ: in qua quæcunque collabebantur in disciplina vetere, constituta, quæ vitium fecerant, reformata: tota denique ars, quasi rediuiuo lapide instaurata est. Vnicam hanc partem operis interceptus negotiis in nos transtulit, quàm ideò recepimus, ne & publica ratio deseri à nobis, & officium necessitudinis repudiari videretur. Multa igitur è Græcis, quædam ex aliis transtulimus. Quæ à Guidone, ciúsque notæ scriptoribus rudius tradita sunt, paulò purius reddere contendimus, etiam si intelligamus vitia corporum non curari eloquentia. Sed nec barbarismo depelli possunt,

Antidotarium.

Laus operis Ioannis Tagautij.

ſunt: Probamus quidem omnem orationem, modò ſententiis rerum, quaſi ſuo ſucco & ſanguine condita ſit. Melior tamen hæc, ſi neque neglecta, neque ambitioſa, ſed mediocriter culta eſt. Adde quòd barbariſmus ille multas ſæpe tenebras rebus attulit, & optima quæque, ſordeſcunt plurimis, quæ ſordidis, nec ita puris vocibus deſcribuntur. In damnandis quibuſdam rebus, autores Græcos adhibuit: in remediis ea ſelegi, quæ præceptis artis congruerent magis, quæque vt res præſtò ſunt facilius comparentur. Atque hæc præfati, ad inſtitutum opus veniamus.

De repellentibus. CAP. I.

Ἀποκρουστικὰ Græci vocant, quibus & initiis fluxionum, & poſt initia vtendum eſt, quandiu videlicet humor affluit: hinc enim phlegmones ortus atque incrementa, hinc vomicas, maligna vlcera, febriū dolorúmque cauſas, alia denique permulta vitia corporum declinamus. Ideóque principiis obſta. Sed vacuandum prius corpus eſt, ſiquidem poſtulat caſus, ac ferè poſtulat, quia in plethora & cacochymia rheumatiſmi plurimùm cōmouētur, quāquam etiam in mediocri vitio humorum & copia, vbi phlebotomo vel pharmaco natura leuāda eſt. Idem remedium ſæpius innouādum, ſiquidem metus eſt, ne cùm incaluerit morâ, affecta inde pars nimium recaleſcat. Vis quoque remedij vitio conferenda: Leuius enim pharmacum vt lactuca, in graui ardore fruſtra eſt, fortius qualis eſt ſuccus è pomo Mādragoræ, liuore inficit, indurat ſcirrhum, & aliquādo ita reprimit: vt in viſcera fluxionis impetus rapiatur. Ad conſilium adhibenda hæc omnia, natura, ſitus, figura, ſenſus, robur, partium, humoris copia, qualitas, corpus, viæ prætereà per quas is illabitur. Neque perpetuo ſatis eſt infirmo loco repellens auxiliū adhiberi: aliquando enim ſuperius collocandum: vt veluti præmiſſa manus vias intercipiat, nequid transfluat, vbi venarum ductus atque cōiugia animaduertenda. Cæterùm reprimentium conſuetudine natura admodū controuerſa eſt. Arabibus repellunt quæ influxum prohibēt, refrenāt, craſſant, illinūt, oppilant: quæ denique robur partiū cōfirmant. In Græcor

Vtilitas repel.

Vacuatio.

Modus.

Quæ ad cōſilium adhibenda.

Cōtrouerſa repellentiū natura.

Græcorum libris astringentium materia cum repllentibus ferè commiscetur. Apud Latinos Cor. Cels. scripta reliquit, quæ simul repellant atque refrigerent, & rursus quæ sine frigore repellant. Aurelianus in chronicis alia scribit vnà astringere atque reprimere, alia astringere quæ non reprimant. Sed vtriusque, vt aliquot locis Arabum, in censenda materia non sine vitio est oratio. Iustissima Græcorum sententia: eaque nobis explicanda est. Repellit perpetuò quod frigidum est: frigidum aliud aqueum natura molli ac soluta, aliud terrenum crassiore materia: quod quia astringit & magis contrahit partes, efficacius reprimit: aut certè solum id efficit, si quidem ab actionis vehementia repellentibus nomen inditum est. Ac certe in rheumatibus præstantissima medicamenta sunt, quæ cum quadam astrictione vehementer siccant vt non mordeant, qualia terrena sunt. Quanquam & alterum genus, quod aqueum est, vtcunque reprimit, & ex æquo frigidum, vel terreno frigidius est, ac refrigerio magis conuenit. Verùm præterquam quòd humor frigore repercutitur, si quidem accessit constringendi vis, quod iam coiit, loco exstringitur, magis etiam si tenue est: & si quid reliquum fit, sæpenumerò resiccatur: confirmatur pars: vt sine pharmacorum ope quod postea influat possit retundere. Verùm hac parte prouidendum: ne quid nimis, ne cutis grauius contrahatur: crassescat humor, dolor exasperetur, fluxio increscat: grauius denique incendium irritetur. Atque vt initio quidem te iuuisse putes, reliquum tamen & scirrhodes & contumax persistit, quod imposterum ægerrimè discutias. Ac grauior metus: si quid viscerum infirmius est. Excipit enim celeriter quicquid retunditur: vbi omnia firma sunt, in magnas venas & viscera citra periculum aliquid refluet. Videndum quoque ne vltra modum contrahas in materiæ copia, crassitie, vitio, molli vegetoque sensu corpore, dolore graui pariter & calore: vbi laxanda potiùs via est, vt diffluat calor, ac dolor temperetur: qui vbi cruciat vehementius, ad laxantia & anodyna omninò confugiendum est. Adstringenti simul atque repellenti auxilio vis efficacior est, si quid tenuium partium vel natura insitum, vel arte commixtum est: modò non mordeat. Iusto enim calore

Græcorum sententia.

Cautio in astringentibus.

calore temperari poteſt, multò magis, ſi (quod fere fit) ab infirmitate fluxio, à frigore infirmitas orta eſt. Peſtiferæ materiæ non occurrimus, vbi in ſuperficiem diuertit, ſed potius illicimus, atque rapimus vi maiore, ſi tardius mota reſiſtit. *Vbi non repellendum.* Neque diſſimilis ratio eſt in criticis apoſtematibus, coxariis, lue venerea: vbi non repellenda in corpus, ſed foras potius materia trahenda eſt. Iam verò quæ illinunt, oppilant, offarciunt, aliàs quidem dolorem leniunt, aliàs acrimoniam hebetant, viáſque intercipiunt. *Oppilantia.* Ex quibus ſi vis, reprimant: ac reuera nonnunquam reprimunt, oleum roſaceum, omphacinum, myrtinum, oui candidum, aliáque id genus. At gummi genera, reſina, gluten, farina piſtrinalis gyris tritici, hydrelæo, oxelæo, rhodino, repellente ſucco: auſtero vino diſſoluta, non tam ſponte ſua quàm aduentitia vi reprimunt. Adſtringunt calida folium, caſia, cinnamomum ſpica, aloë, crocus, cyperus, calamus aromaticus, myrrha, abſynthium, marrubium, polium, ſaluia, centaurium: vina quidem auſtera, & aromata plurima. *Quæ calida adſtringunt.* Reliqua verò tum auſtera, tum acerba in proximum ordinem referemus. Leniter repellunt, aqua, vinum, lactuca, intyba, polygonium, trifolium, auricula muris, lenticula paluſtris, pſyllium, liquor oui, vmbilicus veneris, ſemperuiuum, portulaca. In ſumma, quæcunque frigida aqueo elemento ſoluta ſunt. *Materia repellētiū. Aquea.* Omphacium adſtringendo efficax, ſolanum ambigit. *Omphaciū.* Hoc potentior rubus eſt immaturo fructu & floribus: mollioribus autem foliis & aſparagis plurimùm aquæ continet, ideóque leuius contrahit. *Rubus.* Adſtringunt vitium folia, & capreoli, plantago, ſorborum, cornorum, meſpilorum, piraſtrorum cydoniorum, myrtorum, ſpinorum fructus & folia, rhodonia, roſarum capita, obeliſci: deinde ſed minus ſemina, flores, & folia: oxyacantha mediocriter, malicorium magis, cytinus, balauſtia, rhus, acacia, bolus Armenus, terra ſigillata, quercus, cupreſſi folia, germina, & nuces. Vehementer refrigerant pomi mandragoræ, hyoſcyami & papaueris ſuccus: quæ reliquis interdum temperari poſſunt, vbi acrior inflammatio eſt: ſed prius auferenda, quàm inde partes liuorem ducant. *Quæ vehementer refrigerant.* Spongia è frigida expreſſa partim contrahit, fluxum inhibet, diſſipátque in viciniam,

Aqua. Vinum. Acetum. Caphura. Oculus populi. Gypsum. Rosaceum. Rom. in oleis.

quod iam coiit. Eodem modo lana succida & splenia austero vino insuccata. Magis etiam, si aqua prius, galla & similia incoxerint. Vinum aquæ præferendum, & maximè austerum, vbi reprimendum est. In deligationibus fasciæ vino insuccantur. Acetum repellit, adstringitque vehementer. Caphura repellit, & tenuitate partium facilè permeat. Oculus populi veteribus Græcis calfacit. Repellit gypsum oxycrato maceratum. Olei rosacei frequens vsus est: sed fit ex oleo omphacino, in quo rosæ sæpius mutatæ maduerint. Quod annum superat, exoletum est. Oleum omphacinum si desit, recenti oleo & vuæ acerbæ succo vnà coctis, dum succus omnino exhalauerit fingito, & ad ignem saligno ramo, vel simili assiduè commoueto. Oleum verò nec sit conditum sale, nec ætate rancidum. In myrtino, melino, lentiscino, & similibus eadem vitia fugienda sunt, vetustas, rancor, salsugo. Masttchinum, nardinum, costinum adstringendo roborant, & calfaciunt. Vitiosum oleum, cum integrum

Olea factitia.

desit, tandiu eluatur, dum virus exuat. Eluatur aqua vel simplici, vel rosacea. Descriptæ materiæ oleum vim combibet, si vel materia ipsa, vel succus eius oleo incoquatur. Plantaginem gratia exempli, oleo recenti & pari aqua

Cautio.

aut vino coques, dum solum oleum reliquum sit. In ardore nimio periculosus olei vsus est, quia calore incenditur & frigit. Expressis succis melius vtimur in lana succi-

Succorum vsus.

da, panniculis ac spleniis. Portulaca, semperuiuum, vmbilicus veneris, ægrè succum reddunt, nisi in mortario tritis aliquid omphacij, vel liquoris similis affundatur.

Cataplasmata & cerota.

Cataplasmata fiunt farina in succo pista. Ex oleis cerota coëunt, & succis imbuuntur. Remedia neque dura sint, neque grauia, ne presso loco dolores augeant.

Cautio.

Cerusa cichorij succo & aceto leniter diluitur.

Ceratum è psyllio.

Ceratum è psyllio, Psyllij vnc. quatuor in aquæ lib. quatuor macerentur percoquantúrque, expresso succo, adde rosacei libram vnam, ceræ vnc. sex, contra articulorum rheumata.

Ceratũ rosaceum.

Non absimile ceratum rosaceum. Duplici vase cera cum oleo liquefit, vbi refrixerint, conspersa aqua commouentur, aqua reiicitur, succus plantaginis affunditur, vt quantum fieri potest, absorbeant. Inflammationes sinus, vlcera genitalium quæ serpunt, adiuuat.

In teneris corporibus idem ceratum coriandri succum imbibat. Coriandrum leniter adstringit, aliis refrigerat, Galeno calfacit: vtere incrementis. Ceratum myrtinum & melinum magis adstringunt. Herpetibus, & nimio humore flaccidis vlceribus conuenit, Myrtini lib. vna: ceræ vnc. duæ: pollinis myrtorum vnc. vna. In ceratis vtendum cera, quam adolescentior apum populus confecerit: ceram virgineam apiarij nominant, eáque è nouis fauis separanda. Alioqui cera alba vtendum erit, non sponte quidem nata, sed factitia, qualis olim Tyrrhenica, quia suauior est, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet: ideóque præferenda cera è dulci ac diluto melle. In coagulato lacte, & indè nascente inflammatione farina fabacea hydrelæo vel rhodina pista, mammis imponitur. Idem opitulatur testibus inflammatis. Διὰ χαλκίτεως contra rheumata hoc modo temperari debet: Adipis suilli recentis, exemptis fibris vnc. duæ olei recentis, lithargyri, ana vnc. tres, chalcitidis vnc. dimidiæ. Conficiendum arte medicamentum, vsus tempore, vnc. duas medicamenti, olei rosacei vnc. tres colliquabis, vbi refrixerint, aqua frigida, succo portulacæ, psyllij, lactucæ, vino austero, vt res postulat, subiges, animaduertens quantum repellendum, adstringendum, refrigerandum, siccandum, leniendum: vt modo rhodini loco myrteum aut melinum misceas: oxycratum, hunc vel illum succum aliis præferas. Quod sequitur, exprimit vlceribus, quod influxit, & quod influit, repellit. Lithargyri vnc. quatuor: olei dulcis vel rhodini vnc. quatuor, aquæ vnc. tres, lithargyrum die vno hydrelæo coquitur, difficilius enim illiquescit: teneris corporibus & paruis vlceribus conuenit. Defensiua vocant è boli Armeni parte vna, terræ sigillatæ dimidio, rosacei triplo, aceti vel succi repellentis dimid. Liquidis reliqua infriata commiscentur: vel è bolo Armeno liquore oui conleuato: deinde affuso succo è capreolis vitium, aut omphacij. Fasciæ ritè conuolutæ in repellentibus censeri possunt: quales in fracturis, & qui ab vlcere sursum adducuntur, vt adstricta parte, & ita ductis orbibus paulatim laxes. Similiter cum altero membro atrophiâ intabescente, alterum deligamus. Vincula quoque superioribus

E coriandro.

Cerata magis adstringentia.

Cera.

Διὰ χαλκίτεως.

De lithar. & hydrel.

Defensiua.

Deligatio.

partibus iniecta, qua videlicet materiæ cursus est. Aliquando etiam inferiores illaqueamus, vt cùm è crure exhalat virus quod viscera appetat, ex quo & epilepsiæ & syncopæ causa præciditur. Sed in vlceribus plurimùm & fracturis, vias laqueo comprehendere oportet, ne si quid transfluat, dolor, phlegmone, putredo, syderatio, aliáque id genus concitentur.

De attrahentibus. CAP. II.

Attrahentium materia.

λκτικὰ & ἐπισπαστικὰ Græcis appellata, vsu quidem repellentibus conferri possunt, sed natura plurimùm dissidēt, calida, tenui substantia, quæque vi quadam rapiant, quæ in alto corpore posita sunt. Ideóque viscera, internúmque corpus exonerant, foras translata materia, venena in cutim euocant. Criticos abscessus accelerant, desperatos pleuriticos, & fortasse attonitos releuant, inguinum tumores amplificant, quódque vel pestiferum, vel nimis vitiosum medio corpore conceptum est, aliò pertrahunt. Tabidas ac velut syderatas partes vitæ restituūt, perfrigeratas spiritu refouent, vitiosam saniem exhauriunt, quæ neruis & cuniculosis vlceribus latet, squammas ossium detrahunt, coxarios iuuant, hydropicos exugunt, paxillos, clauos, spinas, sagittas reuocant: multo magis, si locus vlceris periculo inciditur, nec patitur ęger angustiorem plagam ferro ampliori. Quod in vomicis, strumis, panis, ægilope, oculis, auribus reliquísque partibus altius descēdit, eliciunt. Multiplex ergo attrahentium vsus, sed nihilominus varia materia est. Aliis ea vis à natura insita est, atque in his modò manifesta qualitas elementaris, modò occulta quædam proprietas & naturæ familiaritas attrahit. Aliud genus hoc habet aduentitia qualitate, ex putredine contracta acrimonia. Calor Galeno omnino attrahit, sed quod attrahit, non protinus calidum est. Aphrodisæus aliud sensit. Attrahunt cucurbitulæ, sanguisugæ, pyulcus, suctus, dolor, vincula, frictio, cauteria. In attrahentium vsu aliquando quod fuerit attractum, corpore excludimus: sed hic modus est, ne cum vitio partem frugi materiæ eripias. Nonnunquàm tantùm attrahimus, non etiam discutimus: vt quum in partem emortuam

Multiplex vsus.

Differentia attrahentium.

Quæ miscēda attrahentibus.

tuam calor & spiritus attrahitur. Argenti spumam, ceram, resinam, picem, oleum, epispasticis veteres miscuerunt, vt & temperarent, & magis emplasticum pharmacum efficerent. Quidam etiam adstringente materia obtundi voluerunt. In primo genere sunt dictamnus, propolis, ceram virgineā vertit Scribonius. Rudis est & crassa materia in apum officinis, nondum cera, odore graui, vt qua pro galbano veteres vterentur. Ea mellatione verna, separari potest fauorum pars quæ cellas obstipat. Sed iam exemptis fauis, posteaquàm mella diffluxerunt, quicquid est in fauis, vnà confundunt, vt nihil syncerum haberi possit. Magna verò syncerae propoleos virtus est: spiritus crassos & vitiosam materiam ex alto elicit. Recens per se satis est mollis & pinguis. Sic in puncto neruo agricolæ Galenus vsus est: quæ ætate induruit, oleo veteri molliri debet. In mollioribus corporibus oleo illiquatur. In duris lacte multo tithymalli: cum terebinthina satis attrahit.

Particularis materia.

Thapsia recens vtilis: bimula & vetustior exolescit. Cerato misceri solet: quæ quia vt viscum plurimum aquæ continet, quatuor & quinque horas insistere oportet. Radix arundinis cum melle. Sagapenum, galbanum, ammoniacum, opopanax, calx viua, cinis è fæce vini vel aceti, quæ loco nitri est, struthion, aristolochia longa, quæ & spicula, & squammas extrahit, lepidium, sinapi, nasturtium, tithymallus, dracontium, pyrethrum, ranunculus, sales, tum qui edi possunt, tum ammoniaci. Quædam infriata affricantur, aut gummi & resinis concorporantur. Lixiuium in subtili calidáque materia extillatum: ex eadem cinis Anemonæ, calamintha, narcissi radix, cyclaminus. Sparthi quo vites alligant fructus, & è foliis succus.

Thapsia et viscum.

Loco nitri fæx cremata vini vel aceti.

Acetum, sed hoc suspectum, vbi siccitas, dolor, inflammatio, vlcus, adstrictio, & à neruis dolor est. Cantharides ex polenta & melle pistæ. Medullæ & adipes ætate acrimoniam contrahunt: vrsinus adeps, hyæninus, pardalinus, leoninus, & alij, sed hi maximè. In alopeciis & profluuiis capillorum vitium discutiunt, attrahúntque quod ad capillitium vtile sit. Oleo & oleæ flore, tela sibi refigere elephantos, testis est Aelianus. vetus sit oleum tenue & calidum. Sulphur infriatum melle, oleo, terebinthina, saliua hominis, axungia. Idem in œnostagmate feruefit

Acetum.

Medulla & adeps.

Oleum.

Sulphur.

dum enatet lentor quidam (oleum appellant) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum satis olei collectum sit, quo demersum corpore hydrargyron foras elici voluerunt statim illito à balneis. *Euphorbium.* Euphorbium recens acrius est: bimum trimúmque paulatim remittitur, quinto & sexto anno exolescit. Cerato temperatur, quod vel decuplum, vel duodecuplum oleum habeat, & triplam ceram. *Modus euphorbij & similium.* Modus est vt tantùm erubescat locus, & pruriat, non vratur, nec vlcus contrahat, nisi & hoc etiam necesse sit. Cerato largiore dilui potest quod est acrius: quod verò languidius pharmacum, aucto euphorbio, cerato imminuto augeri debet. Eadem lex in reliquis eiusmodi seruanda est. Ardor affusa aqua, aceto (quod vim thapsiæ efficacissimè diluit) cerusa è rhodostagmate lota extinguitur. Succus cyrenaicus medicus, opobalsamum & alia, quæ partim exoleta sunt, partim vsui esse possunt, ex 3. de comp. pharmacorum κατὰ γίνη, & aliis Græcorum libris repetenda. *Quæ trahunt aduētitio calore.* Aduentitio calore trahunt, fermentum, stercus anserinum, gallinaceum, columbinum, arietinum, humanum, & quæcunque talia sunt. *Mendicus lue venerea curatus.* Scatebat quidam è egrege mendicabulorum lue venerea: aliquot diebus vniuersum corpus equino fimo obruit, vt tantum esset quà respiraret. Erat stercus stabularium, equino lotio sæpius perfusum, quódque iam computruerat. Effecit ille hac arte, vt totum virus exprimeret: addidit aliquoties enchriston ex axungia, larigna, & hydrargyro. Nec alia vitæ lex seruata est, quàm mantica offerebat: atque his remediis curatus est. *Fermentū.* Fermentum oleo incoquitur: fundit, liquat, surculos trahit, pedes contusos sanat, mollit, discutit. Axungia veteri, larigna, terebinthina & resinis liquidis pistum efficacissimum est. Aliàs cum cepa cocta subigitur: coquit, trahit, discutit, aperit.

Coagulū. Coagulum quò vetustius, eò efficacius. Ex echino animalium (quæ πολύκοιλα) lepore, & vitulo marino colligitur. Lac est in lactentium animalium ventriculo vel omaso ita concoctum. Aristoteles ad alui profluuia vtile facit magis leporinum: equinum Diosc. Arabes & quidam è Græcis adstringens frigidum, ac reprimens auxilium faciunt. *Quæ qualitate occulta.* Alij acrimoniam elementis, reliqua occultæ qualitati attribuunt. Hoc certò habet, quòd dissipata cogit,

& coact

& coacta dissoluit. Magnes ferrum attrahit: repellit Theamenes. Succinum illicit festucas ignorata vi. Cancer fluuiatilis tritus tela extrahit: lacertæ caput: rana summis partibus resectis. Cochlearum & limacum carnes, *Cochleæ.* aliàs per se, aliàs cum suis volutis tritæ, ac mixto interdum coagulo, tela rapiunt, atque hydropicis aquam exugunt: non prius soluere oportet, quàm totus humor exudauerit. Ostrea viua pestiferos bubones loco transferunt, *Ostrea viua.* & ad se trahunt. Scorpio tritus & impositus, quod infixit virus, retrahit. *Scorpio.* Oleum quod ex eo fit, idem efficit, & calculos educit illitum glandi, si in cole restiterint: vel pubi ac perinæo, si superius inhæserint. Cucurbitula summa vi rapit. Hirudines superficiem sugunt. Pus, vrinas, calculos, suctus elicit: ore mundo ac prius loto sit qui exugit. Pyulcus * catheter iisdem vtilia sunt: vincula, frictio, phœnygmus, dropax, sinapismus, ferrum candens, vel admotum, vel impressum, calore trahunt. Sed hoc violentum remedium est. Verùm quæ non sanant pharmaca, sanat ferrum: quæ nec ferrum, sanat ignis: quod Hippocratem in Aphorismis scripsisse volunt. *Aph. Hip.* Mixta remedia sunt theriaca. Psoricum dupla chalcite & lithar- *Psoricum.* gyro, aut æquis partibus cadmiæ & chalciteos: vel duabus chalciteos, & tribus cadmiæ: fortius est quod cadmiam, quàm quod lithargyrum recipit: minus acre lotis metallicis. Ex acerrimo aceto trita & fictili clausa sepeliuntur fimo. Hac arte macerata, triplo, duplóve cerato excipiuntur. Ceratum sesquialtera ratione dupla, tripla olei, ad ceram conficitur. Ea metallicorum cura pharmaca tenuiora fiunt, facilius penetrant, *Quomodo tenuiora metallica.* & inde trahunt. Oleum sit vetus, ricininum, sinapinum, sicyonium. *Olea commoda.* Raphaninum, è terebinthina, larigna, strobilina, pinea, picea, abietina, arte chymica si vis distillatum: quæ resinæ etiam è profundo trahunt, sed in primis terebinthina, deinde strobillina: *Resina & inde olea.* in quibus non modò calor, sed tenuitas partium in attrahendo spectari debet. Formulæ sunt. *Formula ex Galen. Orib. Aët.* Cerati vncia quatuor, terebinthinæ vnciæ dimid. liquatis immisce puluisculi, euphorbij drachmas tres. Interioris fermenti vncia vna, terebinthinæ liquidæ vncia vna: concorporata plurimùm valent in punctis neruis. Propoleos acris & pinguis (nam cera virgi-

nea abutendum non est.) vnciæ duæ, olei veteris vnciæ quatuor: galbani vnciæ dimid. coëant ad ignem. Picis liquidæ, picis aridæ, propoleos, partes æquales. Lithargyri, cerussæ, salis, ana drachmæ decem, seorsum tusa, & cum olei vnc. tribus in mortario pista, ad ignem diu versentur, paulatímque decoquantur. Lithargyri, cerusæ, nitri, ceræ Colophoniæ, ammoniaci, ana vncia vna: olei veteris vnciæ sex: reliqua vnciis sex lixiuij ficulnei dum non inquinent, concoquantur. Deinde cera Colophonia, ammoniacum, deinceps quidem ac paulatim adiiciantur. Nucleorum è dactylis crematorum, nitri rubri, salis ammoniaci, vel gemmæ, aristolochiæ rotundæ, radicis cucumeris agrestis, terebinthinæ ana drachmæ viginti: piperis nigri & albi, ammoniaci, amomi, xylobalsami, myrrhæ, resinæ siccæ, capitum lacertæ, lactei succi mori, ceræ, ana drachmas decem, adipis caprini drachmas quindecim, olei lirini quod sufficit ad emplastrum. Vix parari potest, nisi ad vocaca ἀντιβαλλόμενα confugias. Quod sequitur admirandum ad strumas, ramicem gutturis, parotidas, omnem duritiem, & œdemata. Cupressi folia neque teneriora, neque duriora in puluerem comminues, tortiuo vino consperges, atque ita volutabis, dum in fæcis corpus coëant. Inde struma vel ramex inducitur, tertio primùm die soluitur medicamentum: contractum locum inuenies, qui digitis exprimi debet. Rursus ad tres dies idem pharmacum applicabis, eodémque modo solues & exprimes: septimo die, vel ad summam nono, strumæ velut miraculo abolebuntur. Exugit hoc saniem per poros affectæ partis. Olei antiqui vnciæ vigintiduæ, ceræ albæ vnciæ quindecim, nitri vel salis torrefacti, aut fæcis crematæ vini vnciæ tres, terebinthinæ vnciæ duodecim, lixiuij querni, vel ficulnei vnciæ octodecim: cera cum oleo liquatur, terebinthina adiicitur, refrigeratis nitrum conspergitur, lixiuium paulatim affunditur: omnia pistillo conuoluuntur. Plurima ex tertio & sexto de compositione pharmacorum κατὰ γένη, & 15. Aët. repetenda. De sinapismo, dropace, phœnygmo, & aliis alio loco. Addunt Apostolicon Nicolai, Oxycroceum, & alia.

Relatũ ad Andromachum.

Necepsonis è cupresso.

De

De resoluentibus. CAP. III.

Ncrementis rheumatum discutiens materia cum repellente misceri debet. Inclinante vitio diaphoretica pura sint & horum vnicum fortasse genus est : sed clarior doctrina fuerit si duplici differentia separemus, vt alia quidem leuiora, quæ ἀραιωτικὰ : alia fortiora, διαφορητικὰ si vis appelles. Aræotica mediæ naturæ vicina sunt eo calore, quem humiditas temperet, ex quo minimè siccant, dolorem leniunt, relaxant cutem, spiramenta corporis rarefaciunt, tenuitate partium intrò penetrant, quódque inhæsit parti liquefaciunt : hinc ex humore vapor fit, qui subinde expirat, dum omnino locus detumeat. Et adhuc quidem satisfaciunt, vbi tumor in superficiem exponitur. Locúsque mollis est ac rarus, materia verò calida, humida, & tenuis est. Quòd si in alto corpore humor deponitur, si idem frigidus, crassus, glutinosus, si dura densáque cutis, si viæ longitudo quædam, & flexus & anfractus, iam vi maiore opus est, videndumque non quale in præsentia, sed quale futurum sit medicamentum, quum eò peruenerit. Ex quo nec acribus quidem parcendum erit. Etenim pars exterior perferet, quæ ægra dolénsque tolerare non potest. Maiora verò remedia in diaphoreticis numerentur, iam vicina epispasticis : quanquàm vtraque virtus euocandi atque digerendi plurimis rebus insita est : sed vt in vnoquoque vis altera superat, ita genera distincta sunt. In hepate, liene, ventriculo, atque id genus partibus, à relaxantibus metus est ne dissoluant vires : ideóque adstringens materia, qualis est aromatum, misceri debet. Frigida crassáque materia, incidente auxilio priùs comparanda. Mollienda quoque vbi durior concreuit, ex quo à leuioribus ad maiora remedia gradus paulatim fiat, vt sine periculo discutias. Alioqui difflabit tenue, lapidescet quod crassius est. Cum parte stupida duriùs : cum ea quæ Vegetius sentit, clementius agendum est : quanquàm stupore partis abutendum non est, vt ea impeies, quæ exulcerent. Sic enim sensile corpus intabescet, contrahetur, non rarescet : cogetur materia, non liquescet : horror, dolor, fluxio irritabitur : dehiscent venæ, omnia in deterius commutabũtur : multò magis si pharmaca crassiore

Ἀραιωτικὰ. Διαφορητικά.

Consilia in vsu resoluẽtium.

Cautio.

Ab acrioribus quum contingat.

constent materia & siccent. In phlegmone quæ vetus est, videndum nunquid affluat: id ferè accidit tumoribus qui inueterascunt, vbi medela quę reprimat, commiscenda est. Posteaquàm verò subsedit tumor, ac nihil quod exhalet reliquum est, confirmanda pars, quæ longo vitio elanguit, multò magis si statis periodis, rheumatismo vexari solet.

Particularis materia.

Aræotica sunt, chamæmelum, lini semen: in maluis efficacissima, althæa: sequitur agrestis, domesticæ vis nimio humore elanguit. Aqua calida vtitur Hippo. in fracturarum exolutione, quàm vocat ἐπίλυσιν, vinum exiccat, reprimit, & digerit: lana sordida bene carminata inebriata vino, & inde pressa, ceratum similiter. Butyrum digerit, mollium corporum parotidas, bubonas, oris phlegmonas, aliáq; innumera, vt per se satis esse possit.

Olea.

Oleum liliorũ cum croco.

Nux rancida.

Oleum dulce, calens, & in quo illa efferbuerint. Sicyonium è foliis, fructu & radice cucumeris agrestis. Crinelæon intinctum croco, omnes inflammationes discutit. Oleum caryinon efficacius è rancidis. Nux rancida per se, vel cum melle trita efficacissime suggillata rapit, inuritur, aut candēte ferro premitur, vt reddat oleum, quod optimè discutiat. Omne oleum concalfactum igne, quale est lucernarum, vel ignito ferro, extortum, efficacius est. Oleum vetus, ricininum, canabinum, anethinum, quod è rosmarino, maiorana, zambace, leucoio, hyssopo, aliisq; eiusmodi œnelæo coctis, dum omnino expiret vinum. Raphaninum, sinapinum, melanthinon, terebinthinum, hypericinon, potenter digerunt. E radice bryoniæ, & vocati sigilli Mariæ, cnico, grano gnidio, hydropicis & œdematis olea comparantur. E galbano, ammoniaco, & similibus quæ molliant ac digerant. E dauco, caro, cumino, ruta, vt flatus excutias, cui rei galbanarium vtile est. Si quid incidendum, detergendúmve, aliquid aceti vel oxymelitis affundi potest, quo tempore absinthium, polium, centaurium, iris, aristolochia, gentiana, vrtica, hyssopus, & similia œnelæo incoquātur. Hîc vinum melius non adstringens, giluum, tenue & odorum. In phymatibus & parotidibus duriorum corporum talia ex vsu sunt. Brassica per se, vel cum axūgia trita, induratas phlegmonas & vetera erysipelata discutit. Adipe & medullis recentibus laxando, veteribus discutiendo vtendum est. Mastiche, furunculis. Ammoniacum & similia chœradibus, &

articul

articulorum tophis conueniunt. Fermentum oleo pistum, & cum cocta cepa mixtum, potenter coquit, mollit, ac digerit. Pellibus animalium recèns detractis, in contusis, verberúmque plagis vti conuenit. Fœnum græcum duris phlegmonis adhibendum. Acetum achoribus & œdematis vtile est. Agrippa concalfacto aceto pedes immersit, vnde intolerabili pedum cruciatu liberatus est. περίαπτα callo appenduntur & vi latente, vel elementari qualitate vitia corporibus excutiunt, corallus, viscum, pœonia. Mirum est quod affirmant. Coluber è cauda suspenditur subiecto vase aqua pleno, in quod ille dehiscat ore: aliquot pòst horis vel diebus lapidem euomit, qui in breui totam vasis aquam combibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhausta aqua liberat. E sambuco & ebulo oleum œdemata iuuat, & hydropicos. Composita sunt Cerata, quæ simplicia, oleo minus digerunt, sed fortius hærent. Oleum abietinum, chamæmelinum, anethinum, sampsuchinum, & similia, cum subquadrupla cera vase duplici colliquabis: liquatis duodecimam partem terebinthinæ, vel larignæ commiscebis. Iisdem oleis & giluo vino erinaceus coquitur, dum putrescat, oleum pinguius relictum arthriticis conuenit: idem è vulpe, lutra, melle, fieri potest. E lini semine oleum mola exprimitur, cum sarmentitio lixiuio subigitur, modicum larignæ ad lentorem adiicitur. Panis cibarius, salsus, fermentatus è ricinino pistus, sugillata delet. Fauos mellis è vino friges, cum loliacea farina, momento butyri, & larignæ subiges. Bdellium cũ melle teritur: calx cum veteri axungia, laserpitium cum sulphure: hæc omnia, molliunt, tergent, discutiunt. Sulphur cum oleo vetere, melle, terebinthina, vel saliua mixtum, aut vrinâ maceratum, in venenatis morsibus deterget, attrahit, discutit. Calce lota, & recenti axungia mixta in tenellis corporibus vtendum erit. Lixiuium cum melle farina hordeacea, fabacea, conuenienti oleo pista, calidiori phlegmone conuenit. Διὰ χαλκίτεως vncia vna, in olei veteris, vel ricinini vnc. duabus liquefit, declinanti phlegmone: ante declinationem, & in vigore oleum fit dulce ætate media. Orobi farina diluto oxycrato cocta, vt fit calidum cataplasma, crassa & viscida secat, & discutit. In contumaci vitio &

Acetum.

Agrippa aceto liberatus.

Cerata.

Sulphur.

Vsus Διὰ χαλκίτεως.

minus

minus calente: olei chamæmeli vnc. tres: ceræ drach. tres: axungiæ anatis & gallinæ ana vnc. vna: chamæmeli & anethi ana drach. duæ, omnia lento igne cocta percolantur vt fiat vnguentum. Olei ſicyonij vnc. tres: ceræ drachmas ſex: terebinthinæ drach. duæ. In frigidiore materia ita temperabis: ſeminis fœniculi, aniſi, anethi ana drach. duæ: farinæ lupinorum, ſeminis fœnigræci, lini ana vnc. vna, cocta vino, tuſa ex oleo & aceto imponantur. Papaueris cornuti folia cum axungia & propoli pingui trita, ſtrumas, bubones, & ſimilia molliunt, atque diſcutiunt. Colophoniæ lib. vna: ceræ ſeſquilibra: oleo liquentur: liquatis addito ſalis torrefacti vnc. ſex, vbi refrixerint manibus conuoluito, cylindros vel magdaleones fingito, vſus tempore aluta intendito, adhibitum hoc pharmacum: pus in ſe rapit, quod cum hæreat, eradi debet, ac rurſus aluta imponi, ídque ſæpius repetendum. Nam veluti miraculo conditum pus emulget, & vitium diſcutit: ſed quia durius, in dolore abſtinendum. Eidem rei picis aridæ, ceræ nouę ana lib. vnam: olei lib. duas blando igne fuſa coniungito. Adipis porcini, picis, ceræ nouæ, ſaponis nigri ana vnc. duæ: liquata tranſcolato, hydropiſmos & dothienas adiuuat. Vehementer diſcutit galbani, caſtorei ana vnc. vna: liquefiant in olei ricinini ſeſquilibra: expreſſo & colato oleo adde picis, terebinthinæ ana drach. quatuor: ceræ quod ſufficit, vt fiat ſolidum pharmacum. Hæc autẽ contumacibus vitiis imperanda ſunt, inquibus eſt quod molliat, coquat, trahat, diſcutiat. Plura ſexto & ſeptimo de compoſitione pharmacorum κατὰ γένη, 15. Aëtij & aliis Galeni libris. Partem chalaſticis fouebis, ex quo diaphoreticum induces, quod initium quidem lenius: poſteà verò vt ſubſidet tumor efficacius eſſe oportet.

De mollientibus. CAP. IIII.

Malagmatum natura.

ΑΛακτικὰ ſunt, quæ modicè calida nulla vi ſiccandi vel humectandi manifeſta indurata corpora emolliunt, quanquam (vt omnia ferè multiplici natura coierunt) in malacticis cenſentur plurima, quæ primo ordine calfaciant, ſecundo ſiccent, ac tertio. Sed quà malactica ſunt, humido calidóque elemento temperari neceſſe eſt. Plurimus

Vſus.

Scirrhi genera.

mus vſus eſt in tumoribus, quos σκιῤῥώδεις Medici appellant. Hi in muſculorum finibus ferè concreſcunt: aliquando in mediis muſculis, glandibus, vlceribus, vlcerum labris, ex materia craſſa, lenta, & frigida, qualis eſt pituita, & melancholicus ſuccus. Sed è melancholico ſucco omninò cancroſi ſunt, & malagmatis exaſperari ſolent. Inflammationes in ſcirrhum cogi contingit, ſi materia craſſa & lenta eſt: ſi adhibita pharmaca, quæ nimium ſiccent & calfaciant, qualia ſunt ἐπισπαστικὰ & ἐξιπωτικά. Hinc enim tenue exprimitur, reliquum occaleſcit. Sic enim tophi in articulis, & calculi in renibus lapideſcunt. In tenui ſeroſáque materia non ita metuendum: tota enim facilè exhalat. In craſſa & viſcida omninò declinanda quæ ſiccant, diſcutiunt, adſtringunt: ſiquidem ſola molliendi cura eſt. Malacticis quod clementer digerat, interim commiſcemus, vbi iam malagmate cœperit tumor durus edomari. Phlegmone & eryſipelata in ſcirrhum degenerant nimis refrigerante atque adſtringente materia. Sed à phlegmone ſcirrhus amplior eſt. In vſu malagmatũ certæ ſunt leges. Primùm enim cognoſcendum, quantũ pars ægra à ſua ſymmetria receſſerit, quantúmque vitium increuerit: ex quo æſtimandæ remediorum vires. Tum naturas partium diſtinguere oportet: poſtremò artificiosè colligendum, qua ratione emollias: num quid ammiſceas quod detergeat, incidat, diſcutiat. In quorum omnium vſu modum, occaſionem, quale, quantúmque animaduertas. Deſperatur ſcirrhus qui ſic occaluit, vt iam non ſentiat, & inde glabreſcat locus. Deſperari dico, quia nullo malagmate domari poſſit. Etenim reſcindi ferro, & ſeptícis exedi poteſt, niſi à ſubiectis neruis, venis, & arteriis metus eſt. Scirrhus cui ſenſus aliquis vel obſcurus, vt magis minúſve induruit, ita leuius aut efficaciùs auxilium requirit. Mulieribus, eunuchis, pueris, vrbanis, ocioſam atque vmbratilem vitam degentibus, lenior medela: meſſoribus, foſſoribus, duris omninò & laborioſis corporibus fortior vtilis eſt, In lenta & contumaci materia miſcendum aliquid quod incidat, atque detergeat: quod in chordis & tendonibus factitari ſolet. Tale eſt acetum mulſum, vel per ſe, vel in quo hyſſopum, thymum, pulegium, & ſimilia præcoxerint. Eſt & hoc animaduertendum.

Scir. cãcroſus irritatur malacticis.

Cautio.

Leges in vſu malag.

Deſperatus ſcirrhus.

Scirrhus

Scirrhus quidam simplex, alius φλεγμονώδης, vt quædam inflammatio σκιῤῥώδης est. Scirrhum malacticis & diaphoreticis excuties: phlegmonem lenies & concoques. Vbi vtrunque coiit, vt hoc vel illud superat, ita remedia temperabis.

Particularum materia.

Leniter emolliunt butyrum, tùm œsypus, & lana succida: hæc oleo insuccanda amygdalino, chamæmelino, in quo semen lini, althϵæ fœni Græci: in quo maluæ, cucumeris agrestis, & liliorum radix, tenella maluæ agrestis, & liliorum folia, vel anethi cacumina præcoxerint: in quo illiquatum fuerit aliquid galbani, ammoniaci, bdellij.

Olea malactica.

Lentiscinum, terebinthinum, mastichinum, vsurpari debent vbi molliendum digerendum, ac leniter repellendum. Hyoscyamino locus est in calida & iam durescente inflammatione. Hæc ergo olea in lana sordida molliter apprimenda sunt: hinc enim multò commodius malacticon impones. Omnia verò prius intepescere oportet, & frigida omnino vitanda sunt. Expressa oleorum materia, & cum adipe pista, malagmata confinges. In hoc quoque genere censentur, vitellus oui, crocus, cera pinguis, caricæ pingues, κηρέλαιον è duplo oleo, vt sit humidissimũ: æquali vt sit medium.

κηρέλαιον.

Iam crassius est, quod ceræ partes quatuor, & olei tres continet. Caricæ pingues cum irino tritæ, scirrhis hepatis & lienis opitulantur. Id habet peculiariter scirrhus hepatis, quòd leniter mollientia desiderat, mixtis aromatibus, quæ calfaciant, & attenuent. Siræon è pinguibus caricis ad melliginem coctis mollit, deterget, ac digerit.

Siræon.

Adeps & sebum: vtrũque coquit, laxat, & mollit. quæ quia materia vnde generantur, genere animaliũ, & loco vbi cõcrescunt natura denique (nam adeps humidior est) differũt, cum Aristotele distinguas licet: vt in natura molli, adipe, in dura sebo potius vtẽdum putes. Rursus quia minimum est quod dissident, misceri possunt. verùm vtrunque genus natura, & specie animalium, ratione vitæ, & pabulo, sexu & ætate: deinde quia hæc recentia, illa vetusta, alia syncera, alia condita sale, aromate: vel externa imbuta qualitate distinguendum est.

Sebum & adeps.

Lenissimus suillus adeps, axungiam vocant, in qua mirum est, & experimento constare veteres scripserunt, quòd ea genibus adligatâ, redit in os sapor, vt etiam expui videatur. Ex quo

Mirum de axungia.

Tres naturæ adipum.

quo fortasse non vnius hydrargyri qualitati, sed totius mixturæ ex hoc & axungia illitis in lue venerea, os grauius exhalat, & saliua madet. A suillo sunt vitulinus, hœdinus, caprinus, bubulus: quibus si vis, vulpinum & leporinum adiicies. Atque hi leniunt magis, & concoquunt. Efficacissimus est leoninus, cui proximi sunt hyæninus, pardalinus, vrsinus, & hi duriora corpora emolliunt. In medio sunt taurinus, hircinus, ceruinus. In volatilium genere efficax anserinus, anatinus, olorinus: siccior è gruibus: suauis gallinaceus: calidior columbinus. Ex anguillis & piscibus fluuiatilibus languet: humanus mediocriter valet ad omnia. Domesticorum animalium pinguia humidiora sunt, vt suùm, quàm aprorum: è maribus sicciora & calidiora. Castrati mares fœminis respondent. E iunioribus humidior, è senioribus siccior est adeps. Pinguia oleo magis molliunt, & calfaciunt, ætate tenuiora fiunt, & acrimoniam contrahunt. Purgatur adeps exemptis venis, quas fibras vocant. Salsus vel conditus aromate siccior est: constat verò pepticis & malacticis aduersari, quæ nimium siccant, quanquam Plinius conuenire scribit salsam axungiam mollire magis. Id in suillo fortasse concedi potest. Recens adeps si desit, & vetus ad curam reuocandus est, liquefieri prius oportet, mox frigida sæpius lauari: postremò etiam vino quàm odoratissimo.

Salsus adeps.

Vet' adeps vt recens fiat.

Eo modò sæpius liquatur, cogitur, lauatur aqua, dum omne virus exuat. Medulla in sebalibus sebo, in adiposis animalibus, adipi respondet: viscera, chordas, tendines, musculos emollit. Ex ossibus humidior, è spina siccior est. Prima laus ceruinæ, quæ nullis malacticis inferior est: vitulina sequitur, tum ouilla, & caprilla, acrior taurina quàm vt emolliat. Atque hæc leuiora sunto. Durioribus naturis conueniunt: Ammoniacum quod aceto liquari potest, leniter decoquendum: ne efferuescat: Bdellium molle ac pingue saliua hominis subigitur; mollit, coquit, modicè digerit. Styrax idem efficit.

Medulla.

Secundus ordo.

Galbanum præter hæc septon, & anodynon est: repurgatur, liquefit vino vel aceto, neque coctionem sustinet: his efficacior opopanax. Ladanum mollit, ac repellit.

Propolis

Emplastica esse oportet malac.

Aceti vsus.

Hoc primo lib. dictum est cap. de curatione cirrhi illegitimi.

Propolis ammoniaco vicina est. Sint hæc omnia mollia & pinguia pro sua quæque natura. Malacticis resinæ commiscentur, qua hæc emplastica esse oportet. Resinæ sint, quæ acrimonia careant. Chia, larigna, picea, abietina, terebinthina. Pinea nimium siccat, strobilina acrior est. Bitumen, pix aridior: in summa, quæ nimium siccant, quæque acria sunt, reiicienda. Pix mollis & bene pinguis, qualis olim brutia, commisceri potest. Succedit his miraculosum ex aceto remedium. Scirrhus malactico oleo fouetur, tum emplastico malagmate inducitur, idque aliquot diebus repetendum. Sitque initiis leuius malacticum, postea etiam paulo efficacius, ac postremò aliquid aceti combibere oportet: vbi verò mollior tumor extiterit, pyritem, lapidem molarem, aut silicem vnde scintilla decutitur, candentem igne, acerrimo aceto demerges. Exhalabit plurimus vapor, quo scirrhus aptè infumandus est contecta parte, & omnino præclusa via, ne dissipetur fumus, sed totus in scirrhum coëat. Locum verò satis infumatum oleo tepido fouebis, & vt prius, malagmate conteges: post dies aliquot aceti vsum reuocabis vt sit aceti & remediorum vicissitudo. Verùm neque diutius, neque sæpius halitu aceti pars vexanda est, ne in lapidem concrescat, & neruosum genus grauius lædatur. Sed vt molliendo profeceris, ita acetum repetes. Et in malacticis vsus similiter interpellari debet, primùm enim è caricis, medullis, adipibus, cera & oleis, exigua resina, malagma conficies. Tunc vt res succedet, ad ammoniacum & similia veniendum: ac primùm quidem citra acetum, post etiam cum aceto comparentur: quibus cùm vno, vel altero die fueris vsus, ad ea, quæ leniora, quæque sine aceto sunt, redeundum: vt veluti circulo quodam, & è re nata auxilia repetantur. In musculis & liene tutior aceti consuetudo est. In chordis & tendonibus neque diutius neque frequentius vtendum erit. Ammoniacum aceto fusum manibus diducitur, vt sit luti crassitudo. Fermentum coquitur aceto, hepati duro & lieni, ac fortius acetum in quo tritum hyssopum, thymum pulegium, & similia maduerint. E lini semine hydrelæo cocto, & adipi mixto: althææ radice arida trita, vel inde rasa parte medullacea, resinæ momento mediocre

πάρυγρον

mediocre fiet malagma. πάρυγρον recens (si quid phlegmones) inueteratum alioqui, Heræ & veteribus laudatum est. Adipis suilli recētis & bene purgati vnc. quadraginta quatuor, ceræ vnc. vigintiquatuor, cerusæ, lithargyri ana vnc. sex. liquabilibus fusis reliqua trita misceantur.

Aliud πάρυγρον.

Aliud, Lithargyri, cerusę ana vn. tres, succi seminis lini, olei, ana vnc. viginti, ceræ vnc. octo, adipis suilli vnc. quatuordecim, colophoniæ vnc. octodecim; pernionibus, & callosis rimis calcaneorum competit. Διαλθαῖον, carbunculis, clauis, furunculis: litharg. olei, ana lib. vna; galbani librę dimidium, ceræ terebinthinæ, ana libram vnam, radicum altheæ, fasciculos quatuor; litharg. diu ex oleo teritur in mortario, cera & terebinthina fusa commiscentur: postremò radices tusæ ligneo pistillo concorporantur. Radicum althææ & liliorum, ana vnc. duæ, coquantur in hydrelæo ad aquæ consumptionem. tum Recipe olei inde expressi, adipis suilli, lithargiri, ana libram vnam: litharg. ol. coquitur dum non inquinet, & adeps commiscetur. Colophoniæ purissimæ vnc. duæ: ceræ albæ vnc. quatuor masticheș vnc. vna, olei, quod sufficit, vt sit iusta crassitudo. Terebinth. cerę, ana vnc. nouem: galbani, nitri, ana vnciam, thuris pinguis, sesquunciam, medullæ cerui, vncias duas, propolis pinguis, sesquunciam, olei laurini, sepi vitulini, ana drachmas duas, vel eo plus, vehementer molliet, atque discutiet. Violentum quod sequitur, tantùm rusticorum, & iam præmollito scirrho. Caprinum stercus solutum oxycrato, polētę iunges, & affuso si vis oleo, cataplasma finges.

Διαλθαῖον veterum.

Mnasea secundi ordinis.

Διὰ κοπρίας Gal. & Auic.

Stercoris caprini vnc. duæ, radicis cucumeris agrestis, ficuum immaturarum, ana vncia vna, staphios agrias, bdellij, farinæ fabarum, amygdalarum amararum, ana drachmas quatuor, fæcis olei antiqui, quod sit satis ad emplastrum. E veteri caseo, ac iam putri, potentissimū fit remedium. Subigitur caseus, è iure in quo suilla perna bene pinguis coxerit. Tophos mollit quasi miraculo coccum cnidium desquammatum, cum myrrha & aceto tritum.

E putri caseo.

Διὰ χυλῶν

Διὰ χυλῶν, Aquæ sext. viginti [Orib. duodecim] radicū althææ recentis, lib. tres: [Orib. quatuor] fœni gręci, seminis lini, vnciæ nouem: [Orib. vnc. octodecim] radices purgatæ tusæ, diem integrum macerentur aqua, postridie fœnum græcum lotum fideliter & purgatum adiicitur: tertiò

lini ſemen ſimiliter lotum eadẽ aqua in qua reliqua etiamdum madent, immergitur, quarto die coquuntur omnia ad craſsitiem, tum expreſſa & traiecta colo materia vſui ſeruatur. Iam verò Recipe olei pinguis æſtate lib. ſeptem & ſemiſ. hyeme lib. quatuor: ſucci prioris lib. quatuor: mixta in primis coquito, dum bullæ extent, tum litharg. triti lib. duas ſedulò commiſceto, agitato bene puro foco, bullire ſinito dum non inquinent, & medicamentum colorem flauum iucundumq́; trahat. Hoc ſublatum igne conuoluito rude, manibus ſubigito, in paſtillos fingito. Vſus tempore Recipe paſtillorum vnc. duas: ceræ, olei, ana vnc. vnã, colliquato. Poteſt medicamentum aliis malacticis vniri, tam efficax, vt hoc vnum ſine aliis chirurgo ſatis eſſe poſsit: glutinat ſuperficialia vlcera ſolutũ roſaceo, vel myrtino: alias implet, & cicatrice tegit. Liquatum chamæmelino, vulnera neruorum inflammatione liberat: podagricis quouis tempore opitulatur: veteres vteri phlegmonas perſanat inditum peſſario.

Vſus medicamenti Διὰ χυλῶν.

Διὰ χυλῶν Oribaſij.

E ſemine lini, fœni græci, hordei, radice althęæ, vt prius maceratis, coctisq́; ſuccus exprimitur: tum libris duabus ſucci, addũtur litharg. olei, ana libræ duę, ceræ vnciæ octo: lithargyrum cum oleo diu teritur, & cum cera leniter concoquitur, infuſo oleo poſtremò ſuccus adiicitur, verſantur omnia, & ſedulò commiſcentur. Sunt & alia διὰ χυλῶν malagmata, vt Alexandri è pſyllio, quod Aëtius deſcribit: & Magnum Meſuæ ad ſtrumas ſine gummi, & gummoſum quodq; paruum, album: & magnum paſsim conficiuntur. Paruo vtendum in duris inflammationibus: album mediocres ſcirrhos adiuuat: magnũ reliquis efficacius eſt. Eſt & διὰ μιλιλώτου veterum, & recentiorum dialthæas de muſcillaginibus. Oleo è maiorana & ſicyonio, aliiſque id genus molliri poſſunt, & adiecto galbano, & ſimilibus, fortiora reddi. Priuatim conueniunt duris inflammationibus mammarum, violaria & althęæ folia hydrelæo cocta, adipe vituli conteruntur ouorum vitelli duo, infecta croco commiſcentur. Hœdina capita, veruecini pedes cum althæa & violaria percoquuntur: in expreſſo ſucco, oryza bene munda, & aſperiore linteo attrita, decoquitur: butyrum recens iniicitur: poſtremo cùm iam corpulenta pulticula eſt, ouorum vitella croco tincta commiſcentur.

Plura

Plura malagmata septimo de compositione pharmacorum κατὰ γένη, & decimoquinto Aëtij describuntur. Sed octauo κατὰ τόπους alia sunt quæ siccant, contrahunt, indurant, nec emolliunt: quanquam malagmata & Asclepiadi, & Andromacho appellata. Quæ verò malactica, corpulenta & emplastica sunto, si neque dolor, neque phlegmone prohibet. Locus oleo fouendus, ex quo subiiciatur malagma remollitum pingui vel oleo, ne celerius exarescat, tum enim reuellendum est, & aliud imponendum, alioqui pluribus diebus hærere conueniet.

Malagmata quæ vsurpanda.

De suppurantibus. CAP. V.

IAm hoc genere vtendum nobis est, cùm ab aliis remediis desperatio est. Ac ferè maiores phlegmonæ suppurãt, pulsant, dolent. Dum pus conficitur, inquit Hippocrates, dolores fiunt ac febres. Suppuratis, omnia ferè conquiescunt. In sugillatis hæc eadem remedia sæpe conueniunt. Sunt autem natura modicè calida & humida, iisdem limitibus circunscripta, quibus temperiem hominis definias. Ideoque eligenda materia, quæ naturæ corporum elementari familiaritate consentiat. Emplastica sunto διαπυϊτικὰ (sic enim hæc appellant vt ἐκπυϊτικὰ & πεπτικὰ) vt præclusis inde spiraculis, natiuum calorem inhibeas, in quo concoquentis naturæ robur est. Ita substantia quidem calor augebitur, neque qualitate crescet: solidæ partes confirmabuntur, insitus humor saluus persistet: dissipabitur verò, qui inanibus spatiis alienus est. Ex quo vitium concoquetur, & consuetudine partium similarium exalbescet, fietque tandem pus album, lene, & vniforme: quod quia alimento esse non potest, exesa cute vias sibi faciet, atque ita effluet. Non absimili ratione χαλαστικὰ vocata ἐκπυϊτικὰ fient, si accesserit crassities partium: eodem modo quæ leniunt, calfaciunt, & adstringunt. Emplastica modicè calida, omnia concoquunt. Præit in iis, quod est tenue: reliquum verò vel contracta, vel illita cute vias intercipit, ne quid spiritus exhalet. Contrà verò si expirat calor, nec emplastica materia est, nihil suppurat, & aliquãdo alienus calor succenditur, vnde putredo. Echecolla per se hærent: reliqua verò vel gummi, vel resinis implicanda, vel commodè alliganda sunt. Malactica calidiora sunt,

Quãdo & vbi præcipuè vtẽdũ.

Natura suppurantium.

ἐκπυϊτικά.

χαλαστικὰ fiunt ἐκπυϊτικά.

Malactica quomodo differãt à pepticis.

& leniter siccant, insitumque humorem paulò minuunt: quo nomine à pepticis distinguenda, ne similitudine fallant. *Vitanda.* In pepticis vitanda, quæ detergent, & vehementer calfaciunt. Nihil enim quod valde discutiat, pepticum est: & quod deterget, poros expurgat, quos illinere oportet. A siccantibus metuitur, ne frugi materiam exorbeant: multò magis, si prætereà calfaciant. Neque verò contra nos faciet, quòd in historiis medicorum permulta peptica sint, quæ mixtis diaphoreticis, detersoriis, atque siccantibus temperentur. Qualitas enim rerum mixtura retundi potest, & multa vitia eodem tempore interdum coëunt, vnde varia misceri necesse sit. Ac sæpe facit abscessus natura, vt acria etiam misceamus. *Materia.* Peptica sunt, aqua temperatè calida affusa parti: modus est, vt inde erubescat locus, ac leniter extumeat. Nimium fit, si inde subsidet, aut expalleat. *Aqua. Oleum.* Hydrelæo, & oleo pingui ac dulci, modicè calidò, & butyro similiter vtendum est. *Triticū, farina, panis.* Triticum ore præmansum, saliuaque hominis commolitum rusticis corporibus conuenit: leniora sunt, farina tritici, & inde panis, perpurgata furfure, dissoluenda aqua, oleum, vel butyrum additur: coquuntur omnia vt fit cataplasma quod lenit inflammationes vulnerum, & celeriter maturat. Vbi calor aliquis superest, minus cocto pane ac recenti, quem vel hydrelæo, vel pauciore oleo insperseris, vtendum erit. In contumaci vitio, sed minus calenti, panis siccior vberiore oleo molliri debet. Panis cōditus sale, efficacior est. *Farina hordeacea.* Farina hordeacea per se inutilis, verùm quæ bene purgato grano extunditur, & castratur furfure, eodem modo quo triticea comparari potest, hydrelæo cocta, conspersa oleo, mixta butyro: sic enim pus faciet, & calidioribus phlegmonis conferet, præsertim hydrelæo cocta. Tale fuit cataplasma veterum ὠμήλυσι, vel ὠμηλύσις *ὠμήλυσις.* ex farina hordei, quod prius tostum non fuerit: quanquam etiam licentia quadam ad alia farinarum genera nomen transtulerunt. Est & alia ὠμήλυσις ex farina hordei, fœni græci, seminis lini, in sapa coctis ad glutinis corpus, adiectis interim duobus vel tribus vitellis. *Adeps.* Adeps suillus phlegmone familiarissimus, deinde vitulinus. Taurino & caprino in duris frigidísque tumoribus vtendum est. Leoninus, & reliqui huiusmodi, inutiles. Gallinaceus, & hoc paulò acrior anserinus

nus vſurpari poteſt. Pix & reſina in ferüenti phlegmone, roſaceo: in frigidiore, vetere oleo, Sicyonio, vel ſimili liquanda ſunt. *Pix.* Pix arida, qualis Coracina & Colophonia, vberiore oleo diſſoluitur: pauciore, quæ liquida eſt: mediocri, quæ natura mollis, digitis cedit, lentoris particeps, qualis olim Brytia & Lytia. *Picatum, ceratum.* Picatum ceratum, & anodynon, & pyopeon eſt, ideoque inflammatis vlceribus conuenit. Reſina ſit terebinthina, & lentiſcina. Cera languidior, reſina acrior, confuſa ad ſuppurandum valent. Eluantur prius, ſi quid acrimoniæ conceperint: mollientur oleo, vel butyro, cùm exaruerint. Oeſypon veteres in pepticis cenſuerunt. E flore lilij ſuccus exprimitur, ſuppurationes concoquit, & vuluas mollit, quod mel, & *Syrion.* ſyrion veteres appellarunt. *Siræon.* Siræon verò melligo è coctis caricis detergendo & molliendo idoneum eſt. *Decoctum caricarũ.* Decoctum caricarum leniſsimum eſt, quod maximè coquit, ac digerit: In aquæ ſextariis ſex, pinguium caricarum lib. quinque decoquendæ, dum ſextarij duo reliqui ſint: *Cataplaſmata.* magis maturabis, ſi inde piſta farina triticea, cataplaſma finges. Vbi verò digerendum magis, ac refrigerandum, hordeacea melior eſt. Eodem modo althææ decocto, & vuæ paſſæ ſucco, farinas vel panem puriſsimum incoques, & inde cataplaſmata intinges croco. *Crocus.* Crocus coquit, & leni adſtrictione confirmat partes, & poros contrahit. *Melligo paſſæ vuæ.* Pinguiſsimas paſſas, exemptis nucleis, per noctem aqua macerabis, poſtridie coques ad melliginem *Efficaciora remedia.* Inueteratis & calloſis tumoribus conueniunt, colla librariorum quæ ſit è puriſsima farina: viſcum aucupatorium, ſtyrax pinguis, ladanum, galbanum, thus in corporibus temperatis molle, album, pingue, dúmque manditur, minimè friabile. Rhodinum & myrtheum in calidiore & dolenti phlegmone miſceri poſſunt: vt pix, reſina, viſcum, colla, & ſimilia: vbi peruicax malum & platyſmata diutius hærere neceſſe eſt. Miſcentur quoque ſtercus ſuillum, columbinum, caprillum, nitrum. Et iam notum mulierculis remediũ, pueri ſtercus calidũ, duris & inflammatis mammis: aliis quoque partibus impoſitum. Certum experimento eſt, breui tempore concoquere: ac in fœditate excrementorum auxilia inuenta ſunt. Furunculos & parotidas mollit,

ac suppurat cataplasma è coctis ficubus,calce,iridis radice, *Loco nitri.* vel nitro. Omnino si nitrum desit,sale torrefacto in mollioribus,vsta fæce vini,vel aceti,quæ acrior est,in durioribus,vtendum erit. Fæx sit recens, nam celeriter exolescit: vulgò etiam nota est medela è cepis cineribus coctis. *Tetrapharmacum.* Tetrapharmaco veterum primas tribuit mouendo puri, non aspernabilis autor Cornelius Celsus. Idem remedium à Græcis suppurando vsurpatum. Constat pice,resina, cera & adipe:vsus tempore, oleo, vel butyro subigitur. Pix sit mollior, resina fricta, vel Colophonia, quæ in teneris corporibus oleo molliri potest:cera pinguis,adeps in mollibus naturis,vel suillus,vel vitulinus:in durioribus,taurinus,vel hircinus. Hoc tetrapharmacum Paulus basilicum, Scribonius emplastrum Aristi nigrum appellauit, & aliud basilicon descripsit. *Macedonicum.* Tetrapharmaco thus additum facit Macedonicum, quod & pepticon est. Basilicon minus, hoc imbecillius commutato adipe in oleum, quanto adeps oleo efficacior est. Sic oleum quoque,variè commutare licet. Oleo rhodino, myrtino, vel simili, tetrapharmacum durius molliatur, vt corpus & affectuum natura exigit. Mirabile hoc ad molliendum & suppurandum. Ceræ,terebinthinæ,medullæ cerui,adipis vituli, anserini, bubuli, butyri recentis, mellis optimi, olei rosarum,myrrhæ,ana vncia vna. Myrrha cum melle subigitur,& prunis leuiter incoquitur, ex quo reliqua adiecta sedulò miscеantur.Picis vnc.vna,ceræ vnc.tres,axungiæ veteris purgatæ vnc.sex,adipis taurini,œsypi,ana vnc.tres,resinæ pineæ,vel magis piceæ vnc.quinque:liquatis vtitor. *Viride Andromachi.* Resinæ vnc. duodecim, ceræ æruginis rasæ ana vnc. 8. sepi vituli vnc.duæ, aceti, mannæ, ana vnc. 1. manna & erugo cum aceto liquantur & conteruntur, reliqua dissoluta commiscentur:mollit,coquit,purgat,digerit. Ceparum & alliorum coctorum in cinere ana libr. vnam, vitellorum numero quinarium, radicis lapathi coctæ lib.dimid. farinæ, fœni græci,vnc.tres,ferméti vnc.duas,axungiæ lib.vnam, fiat corpus.In frigidis & crassis humoribus conuenit. *Vtendi modus.* Locus oleo peptico,succo, vel hydrelæo foueatur, sympepticon medicamentum inducatur,mollis stuppa,vel lana succida superponatur: omnia decussata fascia colligentur, vt qua parte diuisa fascia est, conus abscessus aduertat, nec

affe

affectum locum opprimas: semel in die vel rarius commutari debet, nisi vel dolor vrgeat, vel pharmacum exarescat, ita verò formari sympeptica oportet, vt neque liquidiora diffluant, neque corpulenta nimis locum opprimant. Iustum corpus est cerotomalagmaton & emplastrorum, ac quod antè dictum est ἐχέκολλα & glutinosa esse melius est, vt per se sine vinculis hæreant: quanquàm & emplasticis lanam succidam, aut mollicula splenia superdari & omnia colligari nihil prohibet, idque hyeme magis & frigore.

De aperienda vomica. CAP. VI.

QVæ suppuratio, sponte sua non rumpitur, ferro, igne, vel medicamentis aperienda est. Alio qui serpit sanies, & cuniculos agit: venas, neruos, arterias, & vicina corpora depascitur: atteruntur ossa, & cariem ducunt, liuescit cutis, & in rugas quasi senio marcescens contrahitur, idque metuendum magis in digitis, articulis, partibus corporis, quæ in decliue patent. Sic enim parotides, femorum abscessus in fistulas cauantur, & quæ facilè putrescunt, qualis anus est, os, & loci genitales. Quare etiamsi tumor nondum satis maturuit, ea pericula ferro anteuertunt, multò magis si pestifera aut virulenta materia, vomica includitur: quanquam animaduertendum, vt ne nimis citò. Nunquàm enim vis naturæ gratis inferenda est, sed semper aliquid beneficij, nihil maleficij proponi debet. In vomica quæ tardius erupit, membranæ, neruacea corpora, & alia semiputria sæpe occurrunt, quæ nec intempestiuè rescindenda sunt. Sua enim putredini maturitas est. Alioqui noua inflammationis & conuulsionis pericula creari solent. Neque perpetuum est aperire vi, quod suppuratum est: sed si nullum in mora periculum apparet, diaphoreticum remedium imponendum, quod loco mollior abscessus est, & digito cedit. Sic enim sanies exugi potest, idq; faciendum magis, cùm alta parte vomicæ, non decliui, suppuratio se colligit. Quòd si ferro, vel igne vtendum est, prius animaduertere oportet, ne quod vas insigne, neruus, tendo, vinculum, ne quid neruosum, quales membranæ quædam sunt, aut potius lati tendines conuulnerentur. Parcendum etiam quibusdam partibus, quæ vegetiùs sentiunt, & à quibus vis ignis ad principia transeat celerius.

Noxa suppressæ saniei.

Cautio.

Animaduertēda vsu ferri ignis.

In musculis fibrarum interstitia cultello ligneo, vel digito diducenda, ne fibræ præcidantur: idque cum in profundo sanies resedit. In his omnibus anatomica disciplina opus est. *Vbi cauteria periculosa.* Cauteria periculosa, occipitio, temporibus, & vbicunque caluaria mollior est, vbicunque vel exitus neruorum, vel aditus vasorum est: nec ea ipsa oculus sustinet. *In capite.* In cranij fracturis, vbi modiolis, cycliscis, terebellis, via puri fit, à suturis, neruorum radicibus, molliori osse ferrum declinamus. *In collo.* In strumis, & colli abscessibus, a carotide arteria, vena sphagitide, vocali neruo abstinendum. Illinc hæmorrhagia, quam ægrè supprimas: hinc vel omnino mutus, vel certè semimutus homo relinquitur. *In exteriore humero.* Exteriore parte humeri tendo est, qui ignem ferrúmque non sustinet. *In mesopleurijs.* In empyicis & deploratis pleuriticis scalprum & cauterium inferiore parte mesopleurij collocamus, quia videlicet superiore vena, arteria, neruus est. *In ilibus.* In extremis ilibus multi sunt tendines, multa vasa coëunt ex quo vomicas hac parte prudenter aperire necesse est. *In sede.* Inuritur carnosus podex, & ferrum sustinet non ita, quod illic neruaceum est. *In genitalibus.* Eadem ratio in genitalibus seruari debet, vbi ab arteriis cauendum, quæ illuc plurimæ coëunt, hiántque maioribus clausulis: nam indè hemorrhagiæ non ita facilè supprimuntur. *Sub natibus.* Sub natibus, neruus est, qui si iuxta suppurationem præciditur, aut nudatus violatur frigore, subiectum crus stupidum relinquit. Idem animaduertendum in reliquis partibus, ne nudi maneãt nerui, & frigore cõtrahantur. *In bubonibus.* In bubonibus glandulæ sunt, quas perreptant venæ & nerui. Ideóque si quando inurendum, apprehendenda prius cutis est, & in vulneribus, quæ ferro fiunt, eadem ratio seruari debet. Hoc reliquis partibus commune est, quibus subiectæ venæ, nerui, & arteriæ. *In articulis.* In articulis perpetuo suspectus ferri & cauteriorum vsus: ideóque *In ischiadicis.* ischiadicis inferiore parte quàm malum est, ignem adhibemus. In perinæi tumoribus qui inciduntur, summopere cauẽdum, ne quid intus vulneres, quod posteà egerrimè glutinetur. Hæc omnia pericula facilè declinabit, & alia, quæ breuitatis studio omissa sunt, quisquis in anatomicis operibus fuerit exercitatus. Alioqui sæpenumero errare necesse est. Et quia non semper similiter, sed variè, nerui, venæ, arteriæ, in corpus diducuntur, si quid è profundo rescindendum

dum ferro, lentè quidem, & perpetuò duce oculo culter dirigendus est. Id quod in strumis, & vbi pus altius desedit, facere oportet. Primùm ergo cutem nudabis, si quid vasorum aut nerui occurrit, idipsum digito, vel ligneo veruculo separandū distinctis fibris, nec ita momētaneis mēbranis, quibus illa inter se coniugātur. Atq; vbi ad locum perueneris, in quo colluuies latet, & iam omnia tuta sunt, opportunè parti gladiolum infiges, & ita vomicā repurgabis. In reliquis vomicis videntū, vt quantum oporteat, culter descendat. Profundius vulnus hæmorrhagias commouet. Superficiale sæpenumero frustra est. Eodem modo cauterium superficiē exurit, vel altius imprimitur. Et hoc quidem in molliore corpore mollius, quale è subere, & quibusdam radicibus confingi potest. In metallicis aureum æneo & ferreo clementius est. Sed de his alio loco pluribus. Rectum verò, an transuersum, vel obliquū vulnus esse debeat, figura partium, flexus, rugæ, fibræ primùm indicant, queādmodum consiliū iuuant subiecta vasa & corpora: prætereà in collo, qua parte eunt vena, arteria, & neruus, rectum magis quàm transuersum adigitur. Alioqui transuersum melius. In fronte è rugis transuersum fit nec ita profundū, quia membrana subest: aliis rectum placuit magis. In inguinibus è flexu transuerso ducitur: duplexinterim angustum, & oblongum in myrti folium. In ventre, nisi flexus prohibeant, vt sunt fibræ musculorū. Eodē modo in reliquis. Simplex aliquādo sufficit decliui parte, duplici aliquādo & trigono opus est. Atq; omnino ea parte scalprum imprimitur, quæ mollior digito cedit, magis acuminatur: & qua cōmodius sanies effluat, ὑπόῤῥυσιν appellant exanitionē, vel vt alij, exaniationē, in qua & ἐπιδιαίρεσις est, & ἀντιδιαίρεσις. Nam vbi propensa parte foramē est, facilè purgatur sordes: vbi verò in sublimi, restitare solet, deorsúmq; subsidet, & sinuat: siquidem vomicosa pars nequeat pro arbitrio commutari. Quale est in trunco corporis, ac ferè capite & parotidibus. In manu & crure, etiamsi altius os vlceris positū sit: poterit tamen ita inclinari, vt sanies liberè excurrat: túmq; manus quidem è mitella suspēndi debet, vt carpus gibbero sit altior. Crus autē puluino innitatur, sublato genu & decliui in coxas femore. Vtrunq; ea ratione collocādum, vt sine dolore ita persistat. At si cui

In alto pure.

Cauteria.

Figura vulnerum.

ὑπόῤῥυσις.

ἐπιδιαίρεσις.

parti id denegatum est, nec ea potest pro libidine conuerti, aduersa parte vulnus inferendum, quod ἀντιδιαίρεσιν appellant. In aliis quoque manu & crure, quæ commodè inuerti possunt, quum sinus longior, cuniculosum vlcus, sordes vberior, etiã aduersa parte lanceola immittitur: vt duplici exitu dato, vitiũ celerius expurgetur. Est cum ab ore vlceris ad fundũ ducto gladiolo, tota cauitas detegitur: vt in fistulis. Nonnũquam angustius orificiũ ferro ampliatur, aut quod amplum quidem sed rotũdum, aucto vulnere in longum, aut aliter deformatur. Sed hoc nõ tam purgãdo, quàm glutinando fit.

Cautio.

Quibusdã locis plurimæ concurrunt arteriæ, plurima vitalis spiritus materia est, hic paruo vulnere cõtentus eris, ne confertim ac semel erũpente sanie, simul magna vis spiritus diffluat: vnde animi deliquia, & nec opinatæ mortes consequantur. Et hæc quidem de ferro & cauterio in aperiendis vomicis breuiter dicta sint.

Medicamẽta aperientia vomicas.

Reliquum est, vt eodem cõpendio de medicamentis quæ aperiunt dicamus: quibus ideò vtendũ, quia mollior æger est, quàm qui vel ferrum, vel cauterium sustineat: quanquam medicamenta hæc cauteria quædam sunt naturâ quidem caustica. Ideóque à quibusdam veterũ cauteria frigida vocata, à recentioribus potentialia: cauteria quidẽ quia reuera vrunt, frigida, vt ad ferrum & similia quæ igne rutilent comparẽtur. Neq; tamen sic vrunt, vt quæ caustica & septica posteà describentur. Theriaca igitur adhibita, vomicas aperit vrticæ semen è vino tritum, frangit, purgat, incarnat, cicatrice tegit. Caulium radices vstæ, tritæ, & vetere axungia exceptæ, ita è radice cannæ, volutis ostracodermon, & testis prius crematis: adeps collectus è ranis viridibus arboreis: lac ficulneum, & tithimalli, cantharidum puluis, batrachij caulis, & folia: caninum stercus album tritum: terebinthina, vel adipe vetere concorporantur. Melligo anachardina similiter excepta. Sed hæc ita insistere oportet, vt aperiant, nec crustas ducant. Mixtum est, Fæcis, crematæ, vini vnciæ duæ, fimi columbini, propoleos, salis torrefacti, æruginis, ana drachmæ tres, aquæ marinæ, vel in qua subduplum sal illiquauerit vncia vna: olei antiqui, aut feruefacti, vnciæ duæ: arida seorsum tundito, æruginem, fæcem, salem in mortario simul terito: tritis in puluisculum aquam consper

conspergito, & iterùm oleum misceto, vt fiat vnū corpus. Ex quo fictili vase, placido igne omnia coquito, dum to- ta exhalet aqua: postremò præmollitam propolim imponi- to: & vbi sublata igne paululum refrixerint, columbinum fimum inspergito, pusillæ plagulæ, & oblongæ, quantum medicamento opus est, inducito, & conuenienter adapta- to: tum amplius splenium malagmate illitum superdato. Fimi columbini, nitri, ana drachmæ quatuor, caricæ se- ptem: quibus arida trita commisceto, ac bene pinsito, in- ducitóque vt prius: quòd si durius medicamentū videbi- tur, purgatam axungiam & mel coniungito. Arsenico, puluere angelico, vel vocato mercurio, prudenter vtēdum est, vt habeatur ratio corporum & vomicarum. Excipian- tur butyro, axungia, terebinthina, visco. Superponendum folium ex iis quæ leniunt, vel molliunt: alioqui splenium epiceraстico, vel malactico illitum. Obseruandum in vsu medicamentorum, vt æstus vomicæ, & phlegmo- nes acquiescat: vt quantum vulnus esse velis, tantum sple- nium constituas, in quo aperiens pharmacum positum est: videndum ne venam, neruum, arteriam violes, ne diutius relinquas. Quòd si dolor acciderit, non committendum diutius vt vexetur æger, sed statim reuellendum pharma- cum, & leniendus dolor est, paulóque clementius agere oportet. Minus vexabit pharmacum, prius fota parte la- xante remedio. Epicerastico iam facto vulnere, temperan- dus calor. Plura libro decimoquinto Aëtij, & capite de pyroticis.

De purgantibus. CAP. VII.

Equitur, vt purges. Ac si vomica dehiscit fo- ras, neque fistulosa est, molli flocco, vel lin- teolo tum sinum ipsum, tum labra vlceris ex purgabis: deinde medicamentis in concer- pto linamento cauū implebis, dum rubens, ac nimium neque siccum, neque humidum cauum exti- terit. Quòd si non ita expositum vitium est, sed intus la- tet, difficilior cura est. Et si quidem capite includitur, ne- que per aures, nares, vel aliter diffluit, modiolo, cyclisco, ac terebellis patefacere viam oportet. Ad thoracem vnica ferè via est ab ore per asperam arteriam, nisi vulneris orifi- cium in superficiem veniat: hic pyulcis collyriis, suctu sup- puratio *Ratio purgandi.*

puratio exorberi potest, iisdémque machinis, vel melicratum, vel aliquid tale iniicere licebit, vt aliquid sputis repurgetur. Ad ventriculum, & intestina prima per gulam aditus est. Clysteribus intestinum crassius expurgabis. Medicamēta verò καθαρτικὰ detergeant modicè, & siccent.

Καθαρτικά.

Triplex excremētum vlcerum.

Detergenda sordes, quæ corruptelâ corporis concrescit. Exiccanda sanies, humidúmque recrementum, quod stata naturæ lege ab alimento partis reliquum fit, aut aliunde illabitur: ac ῥυπτικὰ peculariter appellant, quibus vis purgādi data est.

Vitanda.

Vitanda quę adstringunt, vnde sordes pertinacius inhæreat: quæ laxent, vnde robur partiū elangueat: acria vt quæ colluuie sordium cauum impleāt. Sale, & eadē materia ideo abstinendum, quia vt detergeant, adstringunt tamen & sordes impingunt, ac sæpenumerò vellicant. Hæc autem ita inaudire necesse est, si non serpit vlcus, atque putredine vicina depascitur: si non est callus, aut aliquid tale vnde cōsilium euariet. Vt sunt corpora, & sordes vlcerum, ita qualitas remediorum distingui debet. Adde quòd vel recens, vel inueteratum malum est.

Scopi distinguendi remedia.

Molli corpori, recenti malo, nimium neque sordido, neque humido, parti præterea sensus acrioris leniora auxilia conueniunt. In cōtraria conditione, contrariis consiliis locus est.

Animaduertēdum.

Quòd si pars aliqua apostematis maturuit quidem, & pus reddit, alia verò cruda est, huic sympeptica, illi cathartica: si quid durius, illic malactica: si quid phlegmonodes, lenientia suis quæque locis eodem tempore accommodabis.

De ratione abluendi.

In purgando plurimùm valet recta abluendi ratio, de qua obiter dicendum est. Vbi ergo molli vellere, vel linteolo sinum & labra exterseris, si præterea abluas, magnoperè curationē adiuuabis, vt ad cætera per se natura sufficiat. Itaque si sanies acris est, sero, si copiosa sordes, melicrato: si multa simul, & acris, sero in quo sacchari octuplum, vel tantūdem mellis diffusum sit. Cùm iam cœperit cauum esse purius, œnomelite: post etiam vino è dulci austeriusculo vtendum erit. In fœtido sinu putri & cruento, oxycratum conuenit. Acetum, oxymeli, œnomeli, dilutum marrubij, absinthij, aloës, myrrhæ, pauculo condîtum melle putredines efficaciter iuuant, & assato melle vti, melius fuerit. In fluxis, humentibus, & malignis vlceribus, ex atramento sutorio, & caricis in cinerem vstis, puluisculus œnomeliti inspergitur.

Nec

Nec improbandum ligni sancti remediũ. Alij œnostagma probant, quia siccat, & putredinem prohibet, cui aliquid mellis infundere licebit. In nomis, phagedænis, chironiis, & omnino malis vlceribus, veteres vsi sunt iis, quæ & detergeant, & adstringant, sed hæc rectè diluas, vt liquida infundãtur. Ideóque aqua aluminosa, vel in qua malicoriũ, myrta, ceteráque eiusmodi coxerint, vsurpari possunt: verùm melius fuerit detergente materia prius expurgare, quàm adstringentia iniicias. Lixiuium è calce sæpius elota terget & siccat, nec sine re laudatum est. In callosis, ægrè cohærẽtibus, cuniculosis, nimium sordidis, ex cinere ficus, tithymalli, aliísque id genus lixiuia fit, qua quotidiè sinus perfunduntur. Cancerosa adimit, quæ è sansa, id est, oliuæ nucleo comparata est. Aqua è larigna destillata, & resinis eiusmodi, detergendo idonea est. Melicrati & eorum quæ mel vel saccharum recipiunt, modus est, vt sit decupla, sexcupla, vel octupla aqua: dilutione vti oportebit, cùm iam purior sinus est: in sordidiore acrius cõuenit. In vlcere satis exposito linteolũ prius insuccatur, leniter exprimitur, insinuatur cauo: humidiori exactissimè triti puluisculi insperguntur. Sicciori, & quod sorde offarctum est, emmota vel sine tiltis pharmaca mollia imponuntur: ex quo bene carminato vellere, os vlceris obstipandum est: deinde superponenda mollis spongia, vel quod Syriaca, & iam vulgari lingua cotton appellatur. Alioqui linteo aliquoties in se cõuoluto, tota vlceris regio cõtegenda est. Atque hæc omnia vino inculcabis, & expressa iniicies. Postremò artificiosè colligabis. Omnino tamen cauendum erit, ne quid durius aut grauius vlceri incumbat. Postea verò quàm tempus redierit, in quo vincula soluantur, atque reuellantur indita cathartica, recognoscendum sedulò, quanta qualísque sordes fuerit. Si enim minor appareat, bene est. Optime verò si purum vlcus est, & iam aliquid carnis succreuit. At si solito magis sordescit, ita distinguendum est. Nam si cauitas maior, nouus calor & dolor adfuerint, id acriori medicamento attribues. Tẽperabis ergo cerato rosaceo, si maior calor est: si verò flaccidum vlcus apparet, myrtino. Quòd si nihil horum extiterit, magis tamen obsorduerit vlcus, imbecillius catharticum adiecto melle temperabis. Et si humidius, siccantem pollinem sine mollibus insperges. Aliquando

Catharticis quomodo vtendũ.

Probatio medicamẽti.

quando verò nimium ſiccando,& cõtractum,& exuccum vlcus reperies,qua in re ſiccantia humido dilues. In ſumma:iuſtam pharmaci qualitatem æſtimabis,ſi purum vlcus inde redditum eſt,ſi naturaliter ſentit locus vlceris,qui ſenſu præditus eſt:ſi modicè rubet, ac nimium neque ſiccus, neque humidus eſt. At quicunque ſenſu caret ſi non naturaliter ſentit,ſi nimium aut aridus, aut flaccidus eſt,ſi pallidus,albidus,liuidus,aut niger eſt,is nondum purus eſt.

Vermiculãtia vlcera. Accedit aliquando ad ſordes vlcerum:vt etiam vermiculentur,quo tempore aloë cremata inſpergitur, veratrum album cum melle,polij & abſinthij puluis cum pice imponuntur:vel nuclei perſici è perſicariæ ſucco piſti : plantago arefacta,cẽtaurium minus,marrubium,calamyntha,porrum,& ſimilia vſurpantur. Arida teruntur,vel inde exprimitur ſuccus. Eidem rei lixiuium conuenit,vrina,tilta denique imbuta ieiuni hominis ſaliua.

Cancerosa. In canceroſis cancri fluuiatilis cinis cum cadmia,aut cerato inditur, Irionis ſemen cõlæuigatum melle,lens cocta cum melle,mel in tegula torrefactum, & ſolani ſucco madidum:oleæ virentis ſurculi exuccati, malicorium vſtum, aizoi ſuccus,vmbilici veneris,ſolani,intybi,lactucæ, pſyllij,omphacis,atriplicis. Exprimere oportet,diu trita materia piſtillo,& mortario plumbeis. Eodem modo tritus pompholyx diu conuoluitur, affuſo ſucco qui conueniat. Floccus,aut vermiculus iiſdem ſuccis madidus imponitur, ac ſæpius repetitur,vt ſucci frigus contineat. Sed hæc ad accidentia vlcerum magis pertinent, quanquã & quædam *Materia.* in his cathartica ſunt. Repurgant tincta melle linamenta, aridum mel quod melitæis vaſis inhæſit, quódque in regula crematum eſt:mel roſaceum, quod & alienum calorem attemperat:ſerum lactis, terebinthina, cum melle & roſaceo pari menſura. Eadem cum butyro neruis vtilis eſt : liqueſieri oportet,& vnà commiſceri. Iris ſerpentibus & plenis ſorde:marrubij ſuccus cõditus melle,ærugo lota,caprinum ſtercus exuſtum & è vino piſtum deſperata ſanat.Ma*Radix draconty.* ligna curat dracõtij radix,colligitur ſub canicula, ſiccatur vmbra,aliquot pòſt diebus ſecta in taleolas filo traiicitur, atque ita prudens vmbroſa domo, aſſeruatur:vſus tempore trita inſpergitur:melli mixta vel cerato,ne acrior ſit imponitur. Ex eadem radice ceruſa factitia clementer purgat.

gat. Cicer, orobus, faba, hordeum, fresa omnia, & melli infriata: Lupinus vstus, tritus, & insperſus, maligna tibiarum vlcera purgat, implet, cicatrice claudit. *Lupinus.* Teſtarum, & voluminum crematorum cinis, eorum quæ ὀστρακόδερμα, erinacei cinis, amygdala, ſtœchas, anagallis, ariſtolochiæ radix, gentianæ, cyperi, vrticæ ſemen & irionis, humidioribus, cancroſis, putrilaginoſis, gangrænoſis, mirificè proſunt. Dipſaci radix in cinerem vſta. Eadem ad melliginem vino cocta, & pyxide ſeruata. Radices ſolani, cortex, herba, ſuccus, cacoëthe iuuant, & nomode vlcera. In ſumma, quæ nitroſa, & amara: quæcunque ita detergent & ſiccant, vt non mordeant, non aſtringant, purgandis vlceribus idonea ſunt. Arſenicum, & quæ ex hydrargyro conficiunt, quandiu acrimoniam retinent, irritant vlcera: ſed putredini repugnant, vbi nec aſtringentibus, vt alumine ſciſsili, nec mordentibus metallicis ſimul, aſtringentibus, vt ſquama æris, ferri, ſtomomatis abſtinendum eſt. Nam & arſenico, & chryſocolla veteres vſi ſunt. *Minium.* Minium quod è ſulphure & hydrargyro fit, his coniungi debet. *Mixta.* Clementius quod ceruſa vſta comparatur, vel plumbi gleba ſterili. Secundum genus Græci σανδίκα vocant. Ex quo diuturnis vlceribus & maleficiis medicamentum parant. *E ſandice.* Sandic. lib. vna, olei dulcis, lib. duæ coquantur lento igne, dum non inquinent. *Ex ærugine.* Aerugo octuplo, decuplo, & duodecuplo cerato mixta. Ceræ terebinth. ana drach. ſex, vel vn. vna: olei vnc. tres, vel 4. liquefiant in vaſe duplici.

Liquefactis adde ærug. drac. tres. *Viride Andromachi.* Clementius eſt vſta prius, & lota ærug. Poteſt dupla ceræ terebinthina commiſceri: terebinthinæ libræ duæ, ceræ libra vna, roſacei, vnc. tres vel quatuor, ærug. vnc. duæ vel tres. Liquatis & coctis reliquis ærugo inſpergitur. Quod plus æruginis recepit, magis ſiccat, & deterget: quod minus, glutinãdo idoneum eſt. *Aegyptiaca.* Aegyptiaca ferè ſimilia ſunt: Aeruginis vnc. 1. ſquamæ æris vnc. 2. aceti, vnc. 8. mellis vnc. 2. Arida cũ aceto terito; mel adiicito; omnia dũ ruffeſcant, coquito: maleficiis cõuenit. Clemẽtius eſt, ex mellis, & terebinthinę pari põdere. *Cera viridis.* Cera viridis in Aegyptiacis numerari poteſt, trita inſpergitur, vel mollita oleo imponitur. Maligna iuuat: Lithargyri libra vna: leuiter coquatur in aceti libra vna: olei li. duabus. Iam inſpiſſatis adde ærug. vnc. 1. iterum coquan

coquantur, dum ruffeſcāt. Mellis libr. I. aceti, libr. ſemis: ærug. vn. I. aluminis, drac. 4. coque ad ſpiſsitudinem, dum ruffeſcat. Alij quoque aliter, modò vſta, modò lota: aliàs etiam vſta, & elota ærugine parant cathartica. Modus ſit, vt ne mordeat. Habes χλωρὰ è cruda: ξηρὰ è cocta deſcripta à Gal. primis libris de comp. phar. κατὰ γένη. E farina hordei, cicerum, fabarum, orobi, cum vitellis, momento mellis, & terebinthinæ, fiat catharticum. Alioqui farinæ conuenientis, vnc. tres: ſucci apij, abſinthij, marrubij, vel ſimilium, libr. I. mellis, vnc. nouem: ad iuſtum corpus concoquuntur. Hordeacea in duabus partibus aquæ, vna mellis roſacei percoquitur: purgat, lenit, calorem temperat: poteris addere momentum larignæ, quam è ſucco plantaginis elueris. Farinæ in memoratis ſuccis coctæ, contra cancros & fiſtulas valent: in laboribus neruorum, terebinthi cōuenienter additur: myrrha & aloë, in putredine: in calore, fabacea & hordeacea præferenda: calidior orobea, & è ciceribus.

Alia è farinis.

Neruis amicum.

Amiciſsimum neruis, quod ſequitur: Reſinę, mellis, terreb. ana ſelib. myrrhæ, ſarcoc. farinæ, fœnig. ſem. lini, ana vnc. I. Liquatis aliis reliqua commiſcentur.

Pus euocans.

Pus educit, & purgat mellis ſelib. terebinth. vnc. 3. farinæ, fœni græci, vnc. I. radic. ireos drachmæ quatuor. Puri craſsiori, galbani, ammoniaci, reſinæ, terebinthi. ſepi taurini, ceræ, olei antiqui ana in aceto merſa, paulatim fundantur igne. Efficaciter purgat, & ſiccat.

Puluis oct. ad fiſtulas.

Iris Illyricæ, vn. quinque farinæ orobi, vnciæ tres, mannæ thuris, calcis lotæ, ana vnciæ tres, ariſtolochiæ, vnciæ tres, & drachmæ quatuor: terantur omnia in puluerem: fiſtulas expurgat, & glutinat.

Viride ex herbis.

Quod ſequitur, vetera vlcera repurgat, excreſcentem carnem reprimit, cicatricem ducit: Chelidoniæ, plantaginis, ſcabioſæ, liguſtici, vrticæ, ormini ſylueſtris, ana manip. I. conquaſſata, ſeptem diebus in oleo macerantur: deindè cocta exprimuntur: expreſſo ſucco adde cerę. vnc. 3. terebin. vn. 6. reſinæ. vnc. 2. bulliant ad corpus. Subductis igne, adde ſarcoc. aloës, ana vnc. I. ariſtolochiæ lōgæ, æruginis, ana vnc. ſex. Fiat vnguentū. Vnguentū Apoſtolorū variè deſcribūt: reſpōdet ferè veneri antiquorū, quo hi vſi ſunt, attrahēdo, moliēdo, glutinādo, & contra ferarū morſus: quod quia variè deſcribitur, ex Aëtio vertimus, tantū thure addito, & myrrha. Litharg. vnc. 25. ammoniaci, vnc.

9. Colo

9.Colophon.vnc.16.æruginis,galbani,ana vnc.2.bdellij, opopan.ana vnc.3.aristoloch.longæ,vel rotundæ, thuris masc.ana vnc.6.myrrhæ,vnc.4.ceræ,ol.ana lib.2.Lithargyron in oleo coquitur,media ebullitione inditur ærugo [recentioribus,decoctionis fine, vt melius purget]vbi nõ inquinant, puluisculus colophoniæ inspergitur. Summotis igne,reliqua ex aceto trita immittũtur: postremò versata in mortario commiscentur. Mellis cocti. lib.1. thuris drach.4.myrrhæ drach.2.Efficacius est,si drach. 1. æruginis,& tantundem terebinthinæ exceperit.Plura ex primo de comp.phar.κατὰ γένη.14.& 15.Aëtij.

De sarcoticis. CAP. VIII.

ἀπερίστατον vlcus.

Vod iam purum quódque ἀπερίστατον vlcus est,carne impleri debet. Tale est,quod sordibus purgatum, modicè siccatum, sine rheumate,dolore,phlegmone, callo, intemperie constitutum est.In summa, cui nihil accidit, quo minus impleri possit.Hîc ergo carnẽ regenerato.Sed hoc naturæ opus est,quæ carnẽ è sanguine cõficit. Oportet ergo tantũ talémq; sanguinem naturæ suffici, vt inde carnẽ procreet.Instituenda vitæ lex:cibi boni succi,vitatis acribus,auis,venatio,suilla elixa dari potest. Vinũ in dolore & phlegmone alienũ est:datum alioqui modice, nec ita vetus,aliquando prodest.Reliquũ verò sarcoticis medicamentis perfici debet.

Sarcotica.

Quæ reuera sarcotica,iustã materiã naturæ cõparant,modicè detergẽt,siccant primo gradu:vel ita,vt ne nimis calfaciãt.Licentiæ est vocare sarcotica,quæcunq; repellunt, tẽperant,molliũt, intemperiem corrigũt:in summa,summouent,omnia,quę naturæ opus intercipiãt.

Vitanda.

In sarcoticis vitãda,quæ adstringũt,immodice siccãt,quæque acrimonia mordicãt.Illa frugi humiditatẽ partiũ,& materiã carnis ebibunt:acria colliquãt,& aucta sorde vlcera amplificant.

Distinguẽda materia quomodo.

Seligenda materia, quæ naturæ corporum & partiũ conueniat. Nec si quid Dionis vlcus impleat,statim & Socratẽ iuuare potest:nec quod in glãde carnẽ instaurat,protinus & præputiũ incarnabit.Finge Socratẽ,cui femur vlceratũ sit, thure alioqui sarcotico putredinẽ gignes:aristolochiæ puluere carnem restitues.

Tus & Aristolochia.

Etenim Aristolochia carnẽ generat, vbi thus sordes cõmouet.Ac rursus Diõ sit paulò humidior tẽperatis:huic thus

commodũ, ariſtolochia inutilis eſt. Thus quod in Dione carnẽ cõſtituit, in humidiore, vel ſicciore nihil tale efficiet.

Natura partium.

In ſiccioribus partibus, ſicciora, in humidioribus, minus ſiccantia vtilia ſunt. Ideóq; & præputio, & toti pelli, quæ colẽ induit, ſicciora: peni, & glandi minus ſiccantia cõueniunt: carni etiam, quæ minus ſiccent: oculo minus, quàm nari: huic quàm auri. Sinus humidior, ſicciore: aridus minus ſiccãte curari debet.

In oßibus nudatis.

Nudatis oſſibus vitãda pinguia, aridis vtẽdum, vt carne impleas.

Vlcera pudendi.

Vlceribus pudendi, quæ humidiora ſunt, anethum vſtũ inſpergitur, cucurbita ſicca, vſta, pompholyx, lapis hęmatites, pini cortex: horũ aliquid in pollinẽ tritum, & mannæ momẽto mixtum. Quæ verò madida nõ ſunt, aloë ſicca, & mãnæ portiuncula incarnãtur. Eadem ratio in ano, & eius naturæ partibus ſeruari debet. Omnia ergo remedia ſuis finibus diſtinguẽda, & naturæ partiũ vlcerúmq; accommodãda ſunt.

Signa imbecilli ſarcotici, & acrioris.

Languidius ſarcoticum, vel ſaniem aceruat, vel mollẽ carnem, flaccidámq; gignit. Efficaciore cauum exareſcit, vel calloſum germen enaſcitur, ſæpè etiam excitatur dolor, & grauiter vlcus arroditur.

Sarcotica impropriè.

Sarcoticorũ genus, quod multa perficit, ſæpè vſurpatur: quia videlicet eo cura celerius abſoluatur. Quod volumus ſubiecto exemplo intelligas, ídq; in vſu reliquorum pharmacorũ ſemel dictum ſit.

Viride Gal.

Glutinat, ſiccat, deterget, & carne implet: Strobilinæ vnc. 3. ceræ vnc. 1. æruginis raſæ drach. 4. thuris maſculi drach. 2. aceti, quod ſufficit: æruginem pluribus diebus conterito, thus vno die: tum cæteris, liquatum commiſceto: gangrænis nomis putrilaginoſis, & vetuſtis conuenit. Fiet clemẽtius, ſtrobilina mollita prius, roſaceo: vel terebinthina, ſtrobilinę loco mixta. Quòd ſi terebinthina careas, quod ſæpè fit, larigna, quæ omnino terebinthinæ ſimilis eſt, vtẽdũ erit. Alia larignæ differentia, cætera quidẽ terebinthinæ ſimilis, ſed guſtu mordacior, ſenſu carior, & odore grauior eſt. Mitius quoq; fuerit cerato mixto, cera lota, diutius trita ęrugine, aceto, non ita forti, ſed vinoſo: poſtremo, ſi æruginem minuas. Atq; vbi vincit, conſiliũ glutinandi, ſit thus pari põdere cum ærugine: ſi magis ſiccandũ, lithargyri, vel ſimilis metallici bene triti partem aliquam commiſcebis. Ex aliis etiam acrioribus, vt ſquãmis, toſtis, tritis, lotis, aliquid poterit adiungi. Si flaccidior caro eſt, præter metallica, myr-

teo

teo oleo,vel melino, si calor extitit, rosaceo vti oportebit: si parum processit caro, aristolochiá,& aliquid è sarcoticis vnies. In duritie, adipes, medullis, ammoniacum, & similia colliquabis, alumen interes, si quid affluit, ladanú quod simul mollit, ac reprimit, aloën, quæ repellit, terget, digerit,& sarcoticon est. Sic ergo πολύχρηστον temperabis, quod & aliter aliis accommodes, & ad multa vitia transformes, vt interim carnem repleas. In contumaci vlcere animaduertendum, aliud quidem tale esse, quod suauissima desideret: aliud, cui non nisi acribus, extremísque auxiliis prodesse possis. Pudendorum,& sedis vlcera maligna, neque acria, neque vim ignis sustinere possunt, qua videlicet parte neruacea, & suauissimis medicamentis curari debent: qualia sunt, oui candidum, cadmia lota, cerusa, pompholyx, amylon, manna, myrrha, styrax, succus solani, aïzoi, & similium extusus in mortario plumbeo, pistillo plumbeo: vel chymicorum oleum, quod extillant plumbo. Spodion, antispodion, quod fit ex oleastri floribus & foliis, ebore, cornu cerui, crematis nucleis dactylorum, ficulno ligno, lentisci, cytonij, myrti foliis, cum tenerrimis ramorum partibus, moris immaturis in sole arefactis, vel è buxi coma, rubi, & terebinth. testis, & volutis ostreorum, buccinorum, purpurarum, & similium, taurino glutine,& linteorum cinere, fæce vsta & elota: vruntur ea omnia crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquatur: tenuissimè læuigare, & si quid superesse putes qualitatis ignis, eluere oportet: si nolis adstringere, aceto macerabis, & siccabis. In fluxionibus leniter adstringere melius est: in putredinibus, aceto, oxycrato, œnomelite, vel oxymelite: in cancrosis, solani succo & plátaginis imbui,& inde siccari conuenit. Corallo similiter vti licet. Cristallum laudát in oris vlceribus & cancris. In elemétibus auxiliis aloë est, fuligo thuris, terebinth. mirrhæ. E styrace,& pice liquida valentior est: ex œsypo,& butyro suauior. Elui potest, quæ acrior videatur. Manna repellit,& ad multa vtilior thure est. Coloph. pix, resina, præsertim siccæ; humidioribus corporibus conueniút. Coloph. modò per se, modò cum thuris polline vlceratis genitalibus inspergitur. Caries lignorum, magis ex adstringente,& detergente materia, peculiariter, quæ vlmo collectá

Ladanum.
Aloë.
Duplex genus vlcerũ cõtumaciũ.
Antispod.
Crystallus.
Fuligo.
Pix & resina.
Colophon.
Caries.

est,expurgat,implétque humida. In Chironiis,maleficis, & extremorum vlceribus per se, vel cerato mixta vsurpatur:farina corticis capparis interdum cõmiscetur,quæ eadem purgat,siccátq; maligna: farina hordei & fœni græci humidiora corpora iuuare possunt. In secũdum ordinem referuntur: Aristolo.iris, & similia,quæ detergent, digerunt,euocant,farina lupinorum,orobi. Pumex crematur carbone puro,& vino albo eluitur:per se tritus, vel cũ sexta sulph.parte,iuuat chironia:his longè optimum medicamentum est plumbum vstum & elotum, vt & putrilaginosis,& cancerosis.In acriore sanie,contumaci vlcere, parte humida,queq; facilius putrescat,acria vitanda sunt. Acrimonia multorum,partim vstrina,partim lotura,vel vtroque diluitur vel cerato rosaceo mitescit. Talia sunt quædam metallica, squama,chalcitis, atramentum sutorium,quibus vstis lotis,& aliis rebus temperatis, & parcè quidem vtendum erit. Lauantur pluuia, si quæritur adstrictio,alioqui puteali,fluuiali,vel fontana. Chrysocolla concreta sanies è putri vena metallica,difficilium vlcerum efficax remedium est:factitia quoque ex ærugine,quę alumen recipit,& salem,in iis,quæ nimio humore madent,& rheumate vtilior est. In hoc genere cẽsentur,quæ Græci vocant κεφαλικὰ, & καταγματικὰ. Illa caluariæ, hæc reliquis quoque ossibus fractis imperantur,quãquàm interdum vtriusque ratio commiscetur. Cephalica catagmaticis acriora sunt, squamas & ramenta ossium detrahunt, foras euocant, quæ in alto latent: vtraque tergent, digerunt,& siccant. Miscetur his,quod adstringat,sed oportet ex aceto forti tam diu in æstu atteri, dum in tenuissimum pollinem abeat. Sic enim quod influat repercutitur,& vis tergẽtium altius penetrat. His autem sic vtendum est nudato osse,quod in caluaria sæpe fit ad vocatam διπλόην,arida inspergenda.Nudatis enim ossibus pinguia male conueniunt.Síntq; paulò acriora, vt nõ solum squamas,sed viscidum humorem ex alto trahant. Videndum etiam ne qua parte syderatum vel corruptũ os liueat: eliмandum enim,ac omnino repurgandum. Atque vbi cœperit caro succrescere,& os integi, cephalica cerato temperãda;sic enim coges sarcoticum,quia videlicet,quę euocant,tergent,discutiũt cerato,mixta implere possunt.Cerati

Secund.ordo. *Pumex.* *Vbi vitanda acria.* *Metallica.* *Chrysocolla.* *κεφαλικὰ. καταγματικὰ.* *Adstringentia mixta cephalicis.* *Vsus cephalic.*

rati modum definient natura vitij, corporis virtus, denique medicamenti. *Materia cephalic.* Parantur cephalica ex iri Illirica, erui farina, manna, aristolochia, panacis Heraclij radice, magis cortice (opopanax calidior est) radice bryoniæ, in summa, his quæ detergeant sed nõ rodant. Acria enim miscentur, vt ramenta auferant, *Cathegemus.* Cephalicon, quod tollit squamas, ossa corrupta rapit, & caua implet. Iridis Illiricæ, panacis, ana drach. quatuor: aristol. rotũdę, mãnæ, ana drachmæ duæ: tusa leuissimè, & traiecta cribro inspergũtur, vel melli mixta imponũtur. *Ex orobis.* Farinæ orobi rubri, drach. octo, iridis, drach. decem, mannæ, aristoloch. rotundæ, squámæ, ana drach. quinque, tritis, vel cum melle vtitor. Sunt qui addant radicẽ bryoniæ, & aliter parent. Corticis pinei, squammæ, pumicis vsti, ana drach. sex, mannæ, thuris, aristolochiæ, iridis, resinæ, pityinæ, ana drach. quatuor, mirrhæ, aloës, ana drach. duæ, tritis vtere, vel cũ melle. Athenæus loco corticis pini, drach. quatuor, gallę miscuit. Plura ex secundo & quarto de compositione pharmacorum κατὰ γένη. Iam verò multa per se nocent, mixta sarcotica sunt. *Sarcotica mixta.* Oleũ sordes colligit, sic & cera: ærugo rodit: tria hæc mixta, carnem regenerant: magis etiam, si quid sarcotici ammisceas. Sic enim purgãt, & carne implent. Quale est, Cerati rosacei libra vna, æruginis vnc. vna, mãnæ, thuris, vnciæ duæ. Ceræ terebinthinę, ana vncię, quatuor, æruginis ex aceto lotæ, vncia vna, vel vt efficacius, vnciæ duæ, thuris, vncię duę. Ita ex oleo, cera, ęrugine, resina, terebinthina, thure, manna, & materia sarcotica, sexcenta pharmaca confinges, ea arte, quam Galenus tradidit, quibus extergeas, sicces, repellas, ac simul impleas. *Trigener.* Trigener, *In fracturis ossium.* cera colophonia, terebinthina, pariter colliquatis: refrigerata hæc in frigidam cõiicies, diúque manibus volutabis: nuda ossa capitis incarnat, squamas deducit, & cicatricem trahit. Admirandum est, mastiche pariter mixta in ossium fracturis. Iudæi, Colophoniæ. libra vna, mastiches vncia vna, olei sesquuncia, liquata, & in frigida pista sine linamento vlceri impones: purgat, & præ cæteris implet, sed cicatricem non generat. *E farina pistrinali.* Optimè incarnat farinæ pistrinalis è tritico vnciæ duæ: picis, colophoniæ valde tritæ, vncia vna: arido cauum impletur. Gal. Ceræ drachmas sex: olei vncias tres, liquefactis adde thu-

ris, iridis, aristolochiæ, ana drachmam vnam: æruginis drachmæ dimidium. Aliud, Radicis Anchusæ, vnc. duæ, aloës, vnc. 4. Fiat puluis. *Theriaca.* Theriaca efficacissimè purgat, incarnat, cicatricem ducit. *Maleficis vlcerib⁹ tibiarum.* Maleficis vlceribus tibiarum, litharg. vnc. sex, cum adipis caprilli, olei rosacei, ana vnc. sex, coquito: coctis adde masticbes vnc. sex, parum refrigeratis misce vitella quinque ouorum. Hactenus experimenta veterum, nunc ad recentiorum remedia transeundum est. *Aureū Mesuæ.* Aureum Mesuæ. Ceræ vnc. quinque, resinæ vnc. tres, terebinthinæ lib. vnam, mellis sesquunciam, mastiches, thuris, sarcocollæ, myrrhæ, aloës, croci, ana drach. tres: fiat vnguentum. *Fuscū Nicolai.* Fuscum Nicolai multa habet vnde concoquat, & emolliat. Similiter & quod *Croceum.* Croceum describunt. *Tetrapharmacum.* Tetrapharmacum dolorem lenit, maturat phlegmonem, putredinem augere potest: siccare verò & expurgare non potest. Galenus locis aliquot Thessalum reprehendit, & alios, qui tetrapharmaco vt siccante, purgante & incarnante, vterentur. Actuarius iam à doctrina veteri degenerans, vim molliendi, coquendi & incarnandi tetrapharmaco tribuit. *Omnia vlcera persanans.* Omnia vlcera persanat. Artemisiæ, scabiosæ, absinthij, ormini, senecionis, tamaricis, apij, verbenæ, pilosellæ, lanceolæ, pimpinellę, linguę canis, mille folij, chelidoniæ, ana manip. vnus: ex omnibus reiectis radicibus exprimatur succus, cui adde axungiæ veteris, lib. duas. sepi hircini. libram vnam, olei libras duas, mellis vncias tres: mediocriter bulliant, & in mortario pista vniantur. *Dia ireos.* Dia ireos: Sepi vaccini, selibra, olei rosacei, vnc. tres, ceræ vnc. duæ, radicis ireos, vnc. vna, thuris, sarcocollæ, mastiches, aloës, aristolochiæ, ana drach. duæ: cum terebinthinæ vnc. tribus fiat vnguentum. *Puluis Rasis.* Puluis Rasis: Olibani, aloës, sarcocollæ, sanguinis draconis, radicis ireos, ana. Ita cum mastiche, farina fœni græci, & id genus remediis sarcoticos pulueres confinges. *Puluisculi quomodo parandi.* Oportétque exactissimè conleuari, ne asperitate lædant. Itaque materia in pila tunditur, tenui cribro secernitur, postea molitur, ac deinde tenuius cribratur: quicquid non transmeat, repetitur in pilam, ac tam diu conteritur, dum ad extremam tenuitatem perueniat. *Vtendi modus.* Hæc arida sunt, quæ humidioribus vlceribus conueniunt. Alia per se induntur cauo, vel penicillo vulnerario capta imponuntur. In fistulas mittuntur clysterio,

sed

ſed diluta. Ab his thorulus mollis vino madens ſuperdatur. Vinum ſit è dulci auſteriuſculum. Poſtremò omnia commodè alligantur. Aeſtate bis, hyeme ſemel in die commutantur, ſæpius etiam ſi dolor, phlegmone, vel aliquid tale interceſſerit. Ac lintei lanugo bene munda impacta cauo ſæpe ſufficit.

De epuloticis. CAP. IX.

Lenum vlcus clauditur cicatrice. Epuloticum ſiccat, adſtringit, ſed citra morſum, atq; hinc reprimit, & quod in carne humidū eſt, ſorbet: carnem cōtrahit & cute tegit, aut certè callo tenui, qui cuti ſimilis eſt. Ex quo ſiccare magis neceſſe eſt, quàm quod carnem gignit, vel glutinat. Aliud genus eſt, quod quia excreſcentem carnem adimit, epuloticon appellant, acri natura, & iam mordaci. Addunt & tertium genus, quod ſiccat quidem ſed non adſtringit. Cicatricem ducunt, galla immatura, myrta, malicorium, æris ſquama, chalcitis, miſy, ærugo vſta, lota. Et quod præſtantiſſimum eſt, æs vſtum, & elotum. Metallis acribus excreſcens caro conſumitur vſtis, & elotis trahitur cicatrix. Vruntur hęc fictilibus crudis, carbone puro: extinguuntur vino, mortario interuntur affuſa pluuia, mox ſiccantur, cribrantur linteo: in mortariū aliquoties repetuntur, ne quid arenoſum aut ſcabrū reliquum fiat. Abluūtur etiā ea ratione, quæ ex Dioſcoride & Gal. repetenda: vt eadem materia excedentē carnē adimas, in duris ac mollibus corporibus cicatricē ducas. Eryſimi ſemen, ſcoria plūbi, ſtibia, cerato myrtino excepta. Erinaceorū, purpurarū, buccinorū, oſtreorum, calculorum marinorū, ſilicum, & ſimilium crematorū cinere, metallis acribus ſimiliter vtendum eſt: vt crematis quidē ſuperfluam carnē adimas, vſtis & elotis, cicatricem contrahas. Hęc omnia tam poſſūnt manſueſcere lotura, quàm ſuauis eſt ceruſa lota. Flaccidis carnibus balauſtia affatim inſpergūtur. Liberalius iniici oportet, vbi caro demenda eſt: parcius, & in ſubtiliſſimum puluerē con leuata, atque acie cultelli capta, vbi cicatrice plaga tegenda eſt. In calloſo ſtupidíque ſenſus corpore, ſi neque plethora, neque cacochymia, acrioribus ad cicatricem vti licet. Quæ enim molliora corpora colliquant, duriora in cicatricem contrahunt: & acria cerato roſaceo fracta epulo-

Natura epulotici.

Secundū genus epulo.

Tertiū genus.

Epulotica

Ratio vrendi metallica.

Distinct remedior.

Vinum. tica sunt, vt vel pluuia, vel adstringente vino lota. Vinum sit neque recens, neque ætate mordax, aut languidum: præstat quod annis est & qualitate medium. Siccant, nec ita stringunt, myrrha, argenti spuma, ostrea, diphryges. Iam verò alia ἐπίπαστα, quæ arida tenuissimè insperguntur. Alia ἐμπλαστρώδη, & firmo corpore.

ἐπίπαστα.

ἐμπλαστρώδη.

Hæc in platysmate adhibentur. Corpus accipiunt à cera, quæ pinguis sit, vel natura sua, vel myrtino melino, lentiscino oleo remollita. Ac sit olei pars decima, vel duodecima. Terebinthina quoque, & larigna temperare licet: vt œsypo, si quid tumoris vel calli vlcerum labris reliquum fuerit. Eodem modo medulla cerui & vituli. Sic enim epuloticon diutius insistet, neque breui exarescet, vnde lædat scabricie, & ante tempus decidat: ac tertio quoque die absoluere satis est. Cerata conueniunt è rosaceo, myrtino, melino, terebinthino, lentiscino, fraxinino. In ceratis epulotica applicantur multomagis, si hæc acriora: nec ita malignum vlcus est. E larigna, & dupla cera cerotum confici potest. Spodos factitia, quod antispodium vocant, in epuloticis censeatur: vis eius eluatur, vt sunt corpora, & vlcera, fugienda μαλτακώδη, quæque μαλακτικὰ, adeps maximè suillus, oleum, cera, resina, ammoniacum, & similia in vlceribus, quæ difficilius cicatricem trahant. Fugienda acria, piper, sinapi: sed præcipuè vbi vel plethora vel cacochymia. Ad hæc quæ humectant: vt aqua. Quòd si omnibus ritè institutis vlcus cicatrici pertinacius reluctatur, aut iam opertum, clausumque rescinditur, horum aliquid subesse coniicies. Nam vel plethora: vel cacochymia est, vnde perpetuò madescit vlcus: hîc purgante pharmaco, illic phlebotomia, quæ vacuet, & reuellat, opus est. Aliquando in quantitate & qualitate vitium est: túmq; primùm phlebotomo, deinde cathartico medicamento occurrere oportet. Emulgendus atque etiam præcidendus varix est, si inde materia transfluit. Quibus ab hepate, liene, capite, aut alia corporis parte scaturit colluuies, necessarium parti remedium adhibebis. Alibàs vicina malè habita scalpro lacerabis: callosa labra adimes: partem ægram, totámque viciniam, pristinæ naturæ reddes: os subiectum si qua parte syderatum, aut cariem duxit, abrades, aut etiam cauterio inures: vel si qua

Vitanda.

Causa rebellis vlceris.

si qua restitant ramenta, maturè detrahes. In summa omnia summouebis, quæ cicatricem tardant: aut eandem refricant. Lithargyrus per se trita attrita operit. Eadem è vino lota tritáque reficcatur: tenuis plumbi lamina, plumbum vstum, lotum summoperè medetur cancris. Implet, & ad cicatricem ducit cadmia cremata, pluribus diebus ex aceto vel vino modò giluo, modò albo austeriusculo terere oportet. Ladanum molle & recens è vino, vel saliua pistum cum elegantia iuuat. Cerusa, pompholyx, calx elota, bolus Armenus, terra sigillata, & similia, quæcunque siccant, adstringunt, nec mordent. In mixtis prætulit Galenus διὰ καδμίας, & διὰ λαδάνου medicamenta. Quæ cùm multa sint, ac variè concinnentur, pauca, & paratu facilia describemus. Cadmiæ, lithargyri, cerusæ, ana vncia vna: ceræ, vnciæ quatuor, rosacei, vnciæ tres. Cerusæ, cadmiæ ana vnciæ quatuor, ceræ, myrtini, ana vnciæ sex. Plumbi vsti vnciæ tres: cadmiæ æris vsti, ana vnciȩ duæ, colophoniæ, olei myrtini, ana lib. duæ, vini antiqui odorati, quod sufficit. Cadmia pluribus diebus in sole teritur ex aceto: vel conueniente vino. Quòd si æs vstum similiter lauatur, melius est διὰ καδμίας medicamentum: διὰ λαδάνου prætumidis vlceribus auxilio est, implet, & ad cicatricem perducit. Picis aridæ denar. centum: æruginis rasæ, denar. viginti quatuor, æris vsti denar. quindecim, squamæ rubræ, denar. viginti quatuor, ladani, vnciæ nouem, lithargyri lib. tres, olei, vini optimi, ana vnciæ triginta. Litharg. oleo coquitur, coctione media reliqua metallica iniiciuntur, voluntantur rude, dum non inquinent: hic pix immititur: refrigescentibus ladanum vnitur è vino tritum: omnia immortario conficiuntur: hoc & reliqua medicamenta, quæ siccent, & non mordeant, diutius coqui melius est. Adhibetur hoc in platysmate, deligatur, nec ante quartum diem exolui debet. Alia quarto de comp. phar. κατὰ γένη. Sunt & hæc epulotica. Aeruginis, æris cremati, ana semuncia, aluminis fissilis drach. duæ, ceræ drach. sex: ærugine vsta melius est, metallica excipiuntur cera præmollita igne, vel cerato ex larignæ semuncia, & ceræ vncia vna, alioqui cerato myrteo, vel rosaceo. Squamæ, æruginis ana vncia, ceræ pinguis vnciæ sex, larignæ semuncia. Liquatis

Redit ad materiam.

Mixta remedia.

Διὰ λαδάνου.

Critonis.

Quomodo hæc adhibenda.

ceræ & resinæ reliqua trita coniungũtur, hæc in platysmate apponũtur, quod vlceris locum nec eo amplius circumscribat. Munitur vicinia his, quæ phlegmonem arceant: tertio quoque die, vel quarto, medicamentum reuellitur, austero vino fouetur locus, platysma innouatur. Repetuntur hæc dum cicatrix duci incipiat, resinæ loco, vel œsypus, vel medulla est, si quid inest durius. Et hæc quidem efficacia sunt, & maligna iuuant. Aliud: Cerusæ lithargyri, ana libra vna, olei myrtini libræ duæ, ceræ, selibra, terebinthinæ, vnciæ tres, aluminis scissilis vncia vna, piperis, semuncia: vel paulò minus: leuius erit si sesquunciam thuris addideris. Parabile & mirabile: Aluminis scissilis semuncia, in vini, aquæ pluuiæ, vel quæ in cauis quercuum desidet vnc. nouem, diluitur: linteolum vetus, sed mũdum aqua inculcatur, exarescit sole depectitur, & concerptum imponitur. In sedis vitiis, & inueteratis, vino quàm aqua, vti melius est. Aliud in quo veterum & posterorum cõsensus est: Linteolum aqua illa, vel vino madens: sed expressum molliter apprimes loco: cui deinde pertenuem plumbi laminam induces, & alligabis. Cerusæ drach. duæ, gallarum, myrti, recrementi plumbi, ana drach. vna, fiat puluis. In ignis exustionibus & calore: Cerusæ, lithargiri, hordei tosti, ana vnc. vna, ceræ vnc. tres, rosacei, vel myrtini, vnc. octo, metallica è vino terito, ceram cum oleo liquefacito, hordeum cribratum inspergito, omnia coquito, excolato in mortario conficito. Aliud, litharg. cerusæ, ana libra vna: coquantur in olei albi libris duabus, aquæ purissimæ selibra, dum aqua exhalauerit, & purum pharmacum consistat: purus sit ignis: liquatis adde terebinthinæ, vel larignæ potius in malignis, vncias duas, vel tres, ceræ albæ, vnc. quatuor vel sex, vt augetur resinę modus, sic & cera augenda est. Postquam verò hæc cum cæteris coiērint, adde thuris semunciam, pompholigis, ostreorum, cadmiæ, ana vnciam vnam. Vsta hæc in cinerem trita, & ex aqua lota dulci quidem in acri sanie: marina, vel aceto in callosis, & tumentibus labris vsurpentur. Inopia marinæ, subduplum salem aqua diffundes. Quòd si multus humor affluit, vino albo pellucido, leniter adstringente, commodè lauabis. Calx septies elota, è rosaceo, vel aqua diluitur, in æstu medio subinde versatur, teritur, abluitur: postremò cum iam satis

Albũ è cerusa & lithar.

Aliud.

Lamina plumbi.

Albũ Gal.

Larigna potior est, quàm terebinthina in malignis.

Ratio in his abluẽdi metallici.

Calx.

ſatis lota, tritáque exaruit, è roſaceo piſta imponitur: cicatricem trahit, vlcera neruorum maligna, & ambuſta iuuat. Probanda quoque remedia poſteritatis: *[Recentiorum pharmaca.]* Ceruſæ vncia vna, lithargyri ſemuncia roſacei libra vna, aquæ roſaceæ ſeſquuncia, metallica in mortario fortiter perfricantur piſtillo duro, quod cùm fit, deinceps ac paulatim liquida affunduntur. *[Vng. albũ communitatis.]* Vng. deſiccatum rubrum. *[Album Raſis.]* Album Raſis: Olei roſacei libra vna, ceræ vnciæ duæ, ceruſæ vnc. vna, caphuræ drach. vna, albumina ouorum tria. Melius fiet cum drach. ſex lithargyri. *[Puluis epuloticus.]* Aliud, Balauſtiorum, ſanguinis draconis, cadmiæ argenti, æris vſti, loti, ana fiat puluis. Addunt ſantalos, nymphæam, minorem plantaginem, roſas, vbi calor ineſt. *[Plantago.]* Vtraque plantago cum radice trita epulotica eſt. *[Album è ceruſa.]* Emplaſtrum album è ceruſa non omnino diſſimile albo Galeni. Ceræ vnc. quatuor, roſacei lib. dimid. terebinth. vnc. tres, ceruſæ vnc. duæ, lithargyri vnc. vna. thuris, aluminis, cineris è cochleis crematis, ana ſemuncia: cera, oleum, terebinth. ſimul funduntur, fuſis reliqua commiſcentur, piſta omnia in mortario vniuntur. *[Album è ceruſa Actu.]* Actuarij, Litharg. ſeſquilib. ceruſæ lib. quatuor, ceræ albæ lib. ſeptem, olei myrtini quantum ſufficit: litharg. ol. coquitur, ceruſa additur, & cera. *[Lithar. nutritũ Raſ. & Auic.]* Lithargy. nutritũ Raſis, & Auicennæ: Lithargyros tenuiſſimè teritur, ex aceto & roſaceo diu exercetur in mortario, vt quidam volunt, plumbeo. Modus eſt, vt inde craſſior fermentetur, & exturgeat. Sunt qui addant vni parti lithargyri iam nutriti, ſextulam æris vſti, vel cremati plumbi, aut tantundem aluminis, balauſtiorum, rubiæ, ſanguinis draconis, cadmiæ argenti. Idque ſingulari ope in malignis & pertinacibus vitiis. In cancroſis ceruſa iungitur piſtillo & mortario plumbeo. *[Ceruſa.]* Ceruſa per ſe curat abraſa, ex vino trita, humidioribus vlceribus idonea eſt, ex aqua roſacea lota pellit, cicatricem contrahit, & calorem attemperat, butyro mixta mollit, coquit, & epulotica eſt: vti licet & emplaſtro deſiccatiuo rubro, & aliis. *[Ratio vſus epulotici.]* Epuloticis vtimur, iam propè pleno, ſed nondum adæquato vlcere. Celſus linamento è frigida preſſo integit: vbi iam æquatum eſt, ſicco: ac bene fiet, ſi in frigida alumen maduerit, & quod ſiccum imponitur, in ea merſum, poſtea inaruerit. Et hæc quidem in leni vlcere faciunt ſatis. In malignis, linteolo bene puro

ſinum

sinum molliter extergebis, epuloticum induces, quod plurimum siccet: deinde si quid est durius, platysma quod attenuet labra, superdabis: quod æquali linteo conteges, ex quo splenion subiicies expressum frigida, alioqui vino, ac frigiditatem splenij affusa subinde frigida continebis: postremò commodè ligabis, tertio primùm die solues. Hic linteolo sicco, molli, puro, saniem detergebis, & vt prius, omnia reuocabis. Recentiores vino calido cui balaustia concoxerint, aut similia, vlcus fouent. Alioqui aqua, quæ vim aluminis conceperit, vbi calor aliquis est, molli vellere humorem sorbent, pharmacũ imponunt, superdant stuppas vino madidas vel aqua: omnia glutinantibus fasciis constringunt. Galenus interdicit aqua, nec vlcus nudum contingere oportet. Plurima epulotica ex 1.2.4. de comp. phar. κατὰ γένη. & 14. Aëtij.

De glutinantibus. CAP. X.

LOngiùs fortasse quàm res postulabat de glutinantibus sermo dilatus est: verùm ita nos coëgit, traxitque consequens medelarum ratio: nec alius locus obtigit commodior, in quo de illis orationem institueremus. κολλητικὰ Græci vocant, συμφυτικὰ & τραυματικὰ. Quidam etiam ἔναιμα: & peculiariter quæ cruentis vulneribus adhiberẽtur. Siccant hæc omnia ad 2. fere gradum, media ratione inter ea quæ cicatricem trahunt, & quæ carnem regenerant: non detergent, sed astringunt, prohibéntque ne quid humoris labris vlcerum obueniat: nec in cruentis solùm vsurpari solent, sed ad sinus, fistulas, maligna vetustáque vlcera transferuntur. Opitulantur celeriùs, si integra partium natura est, si paucus sanguis idémque purus affluit, si non abrasa, non præcisa, sed vel salua, vel parte aliqua etiamdum hęrens cutis est. Etenim cuti cum subiecta carne naturalis quædã amicitia coit, vt ægerrimè sanescant, quibus omninò illa excidit: faciliùs, vbi incolumis seruata est. Mirum quòd præcisa, sed loco suo reddita coalescit ac mortua reuiuiscit, quódque è plaga liuore ducto, non in iuuene solo, sed etiam sene viuidum colorem recipit. Magna igitur cutis habenda ratio: non ob id tantùm quòd inde celeriùs glutinatur vlcus: sed quia interiecta cute plurimis iuuatur, quæ nuda alioqui caro nõ perferat. Nudũ

Facultas glutinantium.

Cutis quã faciat ad celeritatẽ glutinationis.

vlcus linteo, lana, spongia irritatur: medicamentis paregoricis sordes colligit: vellicatur catharticis: iuuatur omnibus si familiari tectorio munitum est. ideóque & abrasa cutis & pendula, suo loco inducatur, & reducta molliter apprimatur: sic enim vnà cum vlcere celeriùs coalescet. Animaduertenda quoque labra sunt, quia videlicet, alia contracta, alia euersa plurima dehiscunt. Contracta deligatione abducenda, quæ in vlcere laxior, hinc inde sana parte arctiùs contrahatur. Colligenda verò quæ plurimùm hiant, à sanis partibus ineunte fascia, quæ vt ad oras propiùs accedit, ita firmius constringatur: sed ita vt ne nimis cogendo nimis comprimas & dolorem ingeneres. Euersò tantùm altero vlceris labro, hinc lintea abduces, & in alteram partem quasi trahendo volutabis. Si vtrunque euertitur, ea quam ἐνδοῖν ἀρχῶν ἐπίδεσιν vocant, necessaria est: & vt sunt vlcera, ita remedia distinguuntur. In recenti paruóque vlcere fasciola in orbem nexa, satis esse potest, nisi vel à cacochymia, vel plethora, vel acriore sensu partium subesse periculum videas: hic enim vel si acus minima pupugerit, dolor, phlegmone, conuulsio denique ad exitium sequi consueuit. Statim ergo colleticis abstinendum, & paregoricis vtendum erit. In maiori vulnere, maiora remedia quærenda sunt, deligatio, sutura, fibula, medicatio: hícque audienda sunt magnum & paruum in sectione, non quorundam veterum more qui ἐπίκαιρον insigne vulnus è natura loci, μέγα è periculo statuunt. Atque in glutinando, natura corporum distinguenda: quia videlicet vt illi loquuntur hoc δυσκολλὲς, illud εὐκολλὴς. Ac difficultas ferè nascitur ex iis quæ in rebelli vlcere proximo capite tradita sunt. Primùm igitur in cruento vulnere, siquidem neque profundum est, neque hæmorrhagia extitit, spongia, lana succida, molli panniculo detergendus cruor est, atque illa priùs inculcanda frigida, exprimenda, atque ita adhibenda. Quòd si altè descendit vulnus erupítque sanguis, frigidæ loco aceto vtendum erit, vt inde grumum attenues & sanguinem supprimas. In neruis, ab aceto metus est: ideóque speculli extremo linteolum alligabis, quod vel sapa vel melicrato madefacies. In lacunis vbi iam glutinandum, vinum & œnomeli idonea sunt. Ac cùm iam detersus cruor est, nihílque labris intercedit, qualia

Ratio adhibenda labris.

Ratio deligandi.

Paruũ vlcus non negligendũ.

ἐπίκαιρον vulnus μέγα.

Quomodò extergẽdus cruor.

Ratio glutinandi.

qualia sunt, pilus, grumus, oleum, pluma, & similia, sequitur vt latera lateribus, oræ oris ritè coëant. Ponimus autem neque dolore, neque phlegmone, neque vllo alio vitio vlcus laborare: ac iustam carnem lateribus vulneris interesse. *In rectis vulneribus.* In rectis vulneribus labra facilè adducũtur, multò magis si molle corpus est, adducta fasciis continenda sunt, ex duplici initio: alioqui simplicibus, sed sutura interdum addita, & fibulis. *In transuersis.* In transuerso vulnere, oræ dissident magis, quare suturis & fibulis opus est. In magnis & profundis vulneribus vincula ex duobus initiis necessaria: eadem quoq; in latis simul & profundis, sed hæc præterea altis suturis cogenda sunt: neutra verò præproperè glutinanda, ac fascias austero vino & nigro maduisse iuuat, *Vinum nigrum austerum.* quod in vulneribus cæteris præferendum est, quia repellit, phlegmonem prohibet & cogit: in quo etiam aliquid eorum quæ astringant licet incoquere: sed modus sit, ne nimis cõtrahas, vnde excitetur dolor. *In quibus suendum.* In molli parte, extrema auricula, imo naso, fronte, bucca, pericranio, palpebris, cute gutturis, ventre, membranis quæ non sunt tendines, sutura conuenit. *In quibus etiã fibula.* Præputium assuitur & infibulatur, vt & carnosum genus vbi nimium dehiscit vulnus, nec oræ facile coniunguntur. Sed de his alio loco pluribus. *Particularis materiæ distinctio.* Particularis materia, vt sexus, vt molle durúmve corpus, vt recens vetustum, paruum magnúmque vlcus est, ita distingui debet, quod in fasciis, suturis ac fibulis similiter seruandum est. Ebulus, sambucus, symphytum, syderites, palmæ cortex, plãtago, fraga, equisetũ, pini, tedæ, dracontij folia recentia, anagallis, salix, androsæmon, astragalus, phlonunculus, araneæ tela, & ea præcipuè cui è pistrino farina insederit, spongia, lana succida, linteolum expressa è frigida, vino, vel liquore qui contrahat, caseus recens & oxygalactinus, *Isatis satiua.* isatis satiua neruos etiam præcisos in fine musculorum iungit, & duriora corpora conglutinat. Neruos etiam iuuat pentaphylli folium cum melle, allia assata tritáque, myrrha vlceribus capitis idonea. Sarcocolla, gummi genera & resinæ quæ non mordeant nec ita detergeant. Pix sicca magis quàm humida, hordeum vstum, aloë ex aqua trita: herbæ succus & folia, *Zambana.* quam ex India comportant, & patrio nomine zambanam *Aloë.* appellãt. Aloë vulgaris est quæ tenace vita in multos menses

ses vigetнè laquearibus ædium & tabulatis magna viroris cõmendatione suspenditur. Cõstat hoc remediũ certo experimento nautarũ. In collecticis quæ ad manũ sunt, præcipua laus attractylidi. Eius cacumina austero vino vel oxycrato incoquũtur: excipitur concha quod enatat.

Vlmus, et folliculu aqua.

Vlmi cortex alligatus, eiusdẽ quoque folium intritum glutinat & ambusta iuuat, vt sine manifesta cicatrice coëant. Purgat, implet, cicatricem ducit, glutinat, & artificialibus balsamis miscetur aqua quæ vlmi folliculis cõcluditur, bene purgata vermiculis.

Balsamũ.

Et balsamo quodã raro & præcioso principes vtũtur glutinãdo.

Aqua vitu.

Sunt qui aquã quæ castratis vitibus exudat vere, vitreo vase excipiant, annũ integrum bene operculatũ vas & clausum exponũt soli, loco subdiali, sed qui ab iniuriis cœli tutus sit: vas subinde ad solẽ vertunt, melligo tandẽ concrescit quæ sit balsamo viribus æqualis. Efficaciora sunt sorbus, mespilus, piraster, quercus, & quæcũque acerba sunt, teruntur, affuso interdum vino, quod astringat: atque ita alligãtur. Addunt bolum Armenũ, terram sigillatam & similia.

Composita remedia.

Cõposita sunt: Cerati myrtini vnc.3. ceruss. vnc.1. vetusta glutinat. Aloë arida, œnomelite coquitur, emmotũ inde tinctum imponitur: capitis vlcera coniungit. Galenus pharmaca temperauit mollioribus naturis ex Lithargyro oxelæo & œnelæo, durioribus ex bitumine, ærugine, squamma, aloë & myrrha:

Ex litharg. & oxelæo nigrum.

Litharg. vnc. quatuor, olei & aceti, ana vnc.8. vel eo plus, vt diutiùs coquatur, Oxelæo faciliùs liquescit argenti spuma: diutiùs tamen vexari mortario, ac deinde integrum diem excoqui necesse est, ídque luculento foco, & sereno aëre: quod bene coctum ritè coiit, nigrum euadit, non absimile ei quod nigrum vocant: fortius fit, si oleum vetus est: acetum verò tenue, pellucidum. & acerrimum. Fistulas sine callo, maiora minoráque vulnera, cruenta, lacunosa, difficillima & parotidas glutinat.

Ex œnelæo.

Quod verò ex œnelæo, cruenta iungit: Litharg. lib. dimid. teritur diebus quindecim ex vini gilui, tenuis, & odori selibra, vel libra vna: deinde affusa olei libra vna, vt priùs coquatur.

Διὰ χαλκίτεως.

Διὰ χαλκίτεως, fistulas & magna vlcera cõiungit, & cicatrice tegit. Axungiæ veteris bene purgatæ fibris, & sine sale lib. duæ, olei veteris, litharg. ana lib. tres: chalcitudinis vnc. sex: conficiatur ex arte: quòd si spa-

tha

tha palmaria defuerit, saligna rudicula commouebis potiùs, quàm radice cannæ, cui non exigua vis inest abstergendi. Diuturnis maximisq; ulceribus, & quæ ægrè cicatricem ducunt.

℞ Succo lilij.

Succi foliorum lilij vnc. quinque, mellis & aceti, ana vnc.1. coque ad crassitudinem: efficacissimè glutinat. Cochlearum carnes cum thure & myrrha tritę, neruorum vulnera, & alia quoque vniunt. Cruentis, sugillatis, excisis, quacunque corporis parte: vitiligini, lepræ, masculis & crustis auxilio est. Attractylidis effossę cum radice & siccatę vmbra, deinde tritę, olei dulcis ana vnc. quatuor, Colophoniæ vnc.18. ærug. vnc.2. ceræ vnc. octo: liquabilia simul liquato: excolatis æruginem primùm, deindè attractylida commisceto, mixta in frigidam conijcito, diu manibus versato ac per noctem frigida macerato: postridiè vsui reponito.

Barbara.

Recentiorũ.

Barbarum Gal. Ceræ, picis resinæ, bituminis, thuris, ana vnc. septem. Aliud: Picis lib.1. bituminis, ceræ, ana selib. ammoniaci, mannæ, ana vnc.3. ceruss. sesquunc. ol. drach.18. aceti vn.18. Aliud ad cruenta. Aerug. rasæ, denarij.12. litarg. denar.20. aluminis, picis aridæ, resinæ, pini aridæ ana denar.1. aceti, ol. ana vnc.9. Plura primo & secundo de comp. medic. κατὰ γένη. Iam verò admo scribenda remedia posteriorum.

Puluis ruber.

Puluis ruber ex sanguine draconis, & sesquialtera ratione, vel dupla thuris. Alij calcem, bolum Armenum, vel santalos commiscent. Sunt, qui hoc modo cõficiant: Symphyti maioris, boli Armeni, ana vnc.1. picis Græcæ, vn.3. mastiches, olibani, ana semun. sanguinis draco. mummiæ, ana dra.2. Pulueres suturis inspergũtur, vel in cerato imponũtur. Sanguinẽ draconis colleticon variè conficiunt. Thus, mastichẽ, bolum Arm. æqualiter mixta, hirci sanguine mactati Augusto mense concorporant: alij aliter ex eadem materia: quidam bolum Arm. terunt, efficiuntque vt multum sorbeat sanguinis hircini, & sorborum succi. Plinius sorborum succo, & caprillo sanguine compingit. In his omnibus prouidendum, ne supra modum contrahas: quod si metuitur, cerato pharmaca temperabis. Eidem Pli. & Solino sanguis est draconis, qui dum vulneratus elephas cõcidit, collisso casu dracone colligitur. Aëtius è succo herbæ Indicę quã draconteã vocãt, fingi credidit.

Viride Bomentini.

Dracontio nostro vis inest glutinãdi. Plantaginis, vtriusque cõsolidę betonicę.

tonicæ, verbenæ, pimpinellæ, pilosellæ, millefolij, linguæ canis, caudæ equinæ, ana manip.1. Conquassata coque cũ lib. tribus sepi arietini: colatis adde resinæ, ceræ, galbani, ana quart. tria: sarcocollæ quart.1. terebinth. quar.1. & semis. Liquata omnia miscentur. *E centaurio.* Centaurij minoris manip. 6. macerentur per noctem in vino albo, tum in eodem coquito, dum medium vinum consumptum sit, colatum succum iterum coquito ad mellis crassitudinem, postremò reponito: vsus tempore accipito terebinth. lib.1. ceræ nouæ quar.1. resinæ, thuris, gummi Arab. mastiches ana vnc.1. succi prædicti vnc.3. lactis muliebris vnc.2. Fiat emplastrũ. *Dini.* Betonicæ, centaurij, ana manip.2. coque, & cola vt prius: excolato succo adde resinæ quar.1. terebinth. selibrã: sarco collæ vnc.1. ceræ vn.2. Liquata omnia bulliant, acetũ paulatim affundatur: vbi refrixerint, omnia manibus è muliebri lacte conuoluantur. *Anserini.* Ceræ albæ, resinæ, ana quar.1. olei vnc.2. terebinth. lotæ, vn.1. thuris, mastiches, ana semunc. Fiat vnguent. Pimpinellæ, betonicæ, melangianæ, vel loco huius telephij, vel maioris semperuiui, verbenæ, vermicularis, aut potius semperuiui minoris, ana manipu.1. coquãtur vino vt prius, dum duæ partes exhalauerint: & aliis similiter percolentur, colatus succus iterum coquatur, tum adde resinæ lib.1. ceræ albæ selib. mastiches vnc.2. refrigerata vt prius è muliebri lacte subigantur. *Vng. gloria.* Aliud: Olei bedegaris lib.1. ceræ quart.1. seminis albarũ rosarum semunc. fiat vng. Ol. bedegaris finges, cymis bedegaris, aut si desit, attractylidos in ol. & vino nigro coctis, dum vinum expirauerit. Semen rosarum est, quod detractis foliis, & apicibus luteis, excusso capite decidit. *Viride ex herbis.* Chelidoniæ, panis cuculli, ormini, lybistici, scabiosæ, ana manip.1. sepi arietini li.1. ol. selib. ceræ, mastiches, thuris, aloës, ærugi. ana vnc.1. *E vermibus.* E vermibus neruosis partibus glutinandis, vtriusq; symphyti, cynoglossi, pilosellæ, vtriusque plantaginis, ana manip.1. vermium terrestrium lib. dimid. trita omnia macerentur septem dies in olei sesquilib. Deinde cocta leuiter excolentur: expresso succo misce sepi arietini purgati lib.1. picis naualis selib. picis Græc. quart.1. ammoniaci, galbani, opopanacis, terebinth. ana vnc.1. thuris mastiches, ana semunc. macerata pinguia in aceto, & soluta cęteris vniãtur. *Vermes terreni.* Lumbrici terrę per se triti, & impositi neruos glutinãt. His ergo

vtendum, vt prius, constituto vlcere, stupa, è vino rubro pressa superponenda: hipodesmides, splenia, & reliqua lintea eodem vino insuccanda: ligandumq; vulnus, vt cötineas, reformes, cogas, quantum videlicet vlcus expostulat.

De pyroticis. CAP. XI.

Δρώπαξ.

Πυρωτικὰ sunt δρώπαξ, σιναπισμὸς, φοινιγμὸς, καὶ θαψιτικὰ, σηπτικὰ, ἐσχαρωτικά: ignis denique & inde cauteria. Dropacas picationes vertunt, non è verbo quidem, sed πιττῶτα & πίσσανα veteres appellarunt, vnde Latina vox conuersa est. Alij etiam δρωπακίστας è pice, & quarta, vel quinta parte olei, quibus subdecuplum, plus minúsve piperis, pyrethri, euphorbij, & similium, misceri solet. Sic enim melius calfacit, vt accepto sulphure, cinere sarmentorum, & sale siccando magis conuenit. Nam & dropax, quiq; describentur, sinapismus & phœnigmus, eo sunt vt refrigerata calfaciant, confirmentq; partes, quæ partim frigore, partim assidua fluxione elanguescunt. Alia quidē possunt plurima: hic tamē præcipuus eorum vsus est. Et hæc in genere μετασυγκριτικὰ veteres appellarūt. Alutæ dropax impingitur, vel linteis cöplicatis, quæ πτύσματα & διπλώματα Græci vocant. Deglabratur cutis eraso pilo, dropacismus calens inducitur: idem subinde reuellitur, priusquā refrigescat. Renouatur pharmacū, dum inde efflorescat locus in rubore, & leniter extumeat. Nimium est, cùm mora pharmaci subsidet tumor, & exalbescit. Hoc enim volumus, vt dropacis ope reuocata anima, pars velut intermortua reuiuiscat, calorem suū, ac spiritū recipiat, & iam proprio alimēto perfruatur: postremò etiā corporetur, quæ cōfecta macie intabuit: verùm alia tardius, alia celerius vitā recipit. Quæ breui rubet, & celeriter instauratur: tardius quæ ægre recalescit: desperatio est, quū neq; frictione, neq; fotu tepidæ, neque dropace melius coloratur. Aliis satis fuerit, si trib. aut quatuor diebus adhibeatur dropax, nec assiduè quidē, sed bis hyeme, semel æstate. Aliis bis térve singulis diebus, nōnunquā tertio, vel quarto quoq; die, vt videlicet vel facilè cedit, vel cōtumax lāguor est. Ac tepida prius fouisse cōfert: vel smegmate affricasse, quod aliquid thapsiæ, sinapi, euphorb

Vsus.

Μετασυγκριτικά.

Πτύσματα.

Διπλώματα.

Modus.

phorbij piperis, pyrethri, capparis receperit. Quòd si affixus dropax pertinacius hæsit, tepida diluendus est: quem quũ detraxeris, furfurũ decocto, & similium, partẽ extergebis. *Sinapism.* Sinapismus paralyticos, coxarios, podagricos, inueterata rheumata, hemicranias, quæq; caloris inopia languent, adiuuat. *Materia.* Caricæ vno die aqua macerãdę aut cappares, si grauius malũ est: vel si lenius, & acrior sensus est, panis triticeus: hicq; magis, cùm in superficiẽ tantũ agere oportet. Macerata tundẽda sunt: lenis erit sinapismus, qui subduplũ sinapi seorsum triti acceperit: acrior, qui duplũ: mediocris, in quo vtrunq; ex æquo temperatũ fuerit. At quo tẽpore pinsitur medicamentũ, paulatim affundenda aqua est, in qua illa maduerint. Sunt in veteribus, qui acetum prætulerint: alij aquã, quòd experimento didicerunt, sinapi vim aceto exolescere. Eodem modo, quo dropax, vsurpari debet. Si quis dolor, aut feruor à medicamẽto extiterit, tepidæ, vel rosacei fotu, illitu cerati rosacei, cerusa è rosaceo trita, & aliis id genus extinguitur. *Phænigm.* Phœnigmus rubore facto etiam vesicas mouet, & exulcerat: in eorũ genere, quæ quia illita exulcerãt, vocantur ἀμυντικὰ. *ἀμυντικὰ* *Materia.* Ex nasturtio, sinapi, radice helenij, bryoniæ, lepidij, columborũ fimo, maximè syluestriũ, caprillo stercore (vnde διακοπραι-γίας) aceto pistis. Scilla trita, nucleis allij, & tunicis, lacte tithymalli, ficulneo, pulegio, cantharide, vrtica, ranunculis, thapsia, euphorbio, fæce vsta, metallis acribus, & aliis id genus: lana sordida bene carminata, & calente igne, assis carnibus, & ouis, dũ vehemẽter calent, impositis. Visco melle, axungia veteri, terebinthina, cerato, acrioribus, gummi, & resinis, vt res exigit, & corpora vel mollia vel dura sunt excipere oportet. Aliàs quoque friabilia affricantur: emplastra verò imponũtur loco: hîc prius palpatur manibus, exercetur ferulis, aut asserculis euerberatur: affricatur etiã vt laxatis spiraculis medicamenti virtus celerius penetret.

Mel anacardinum. Anacardia trita septẽ diebus macerãt aceto: in eodẽ coquunt, dum pars tertia euanescat: refrigerari sinunt: excipiunt concha, quod enatat oleosum. Id mel anacardinum est. Alij conquassant anacardos: sepeliunt melle, dum hoc vim anacardij satis conceperit. Fermentum aceto tinctum, anacardino melle, vel causticis rebus concorporatur. Puluisculus è sinapi, piperis euphorbij, ana drach. vna

infricatur: vel inspersus anacardino melli. Ita cerato è thapsia, & aliis vtendum est. Breui mora rubor fit, deinde bullæ excitentur, vlcus etiam, si diutius institerint: vesicæ confinguntur humor exprimitur: relinquitur vlcus, dum vitium reddiderit: hac arte coxarij, podagrici, hemicranici sæpe releuantur: repurgantur viscera, sexcentaq; vitia percurantur.

Catharetica. Cathæretica sunt æs vstum non lotum, ærugo, squama æris, & rubra magis: testa, & terra furnaria, testarum, concharum, & ranarum cinis, alia quoque in epuloticis descripta: hæc ferè in superficiem agunt, excrescentem carnem complanant, ac leniter radunt.

Septica. Septica altius subeunt, tenellam carnem tabefaciunt calore multo, nec ita crasso corpore. Arsenicum, sandaracha, dryopteris, chrysocolla, pityocampe, aconitum, sanguis equi admissarij.

Escharotica. Escharotica vt nihilo plus caleant, rodunt tamen acrius, crasiore materia, quæ duris & callosis corporibus conueniunt, vt septa mollioribus. In escaroticis calx viua, vini fæx cremata, & aceti, quæ secundum mensem non superet. Nam quæ vetustior, examinari solet: ignis denique & cauteria:

Vsus septorũ & escharoticorum. vtriusque generis vsus est in callosis fistulis, putrilaginosis, humore fluentibus, ac solutis vlceribus.

Ratio vitæ in vsu escharoticorum. Escharoticis peculiariter vtimur in cancris, carbunculis, hæmorrhagiis: hîc frugalis vita, frigida liberaliter pota, vini abstinentia, alimenta refrigerantia, magis etiam si subest febricula, imperãda sunt.

Septa. Septon, quod exest sine morsu: Sandarachæ, auripigmenti, ana drach. duæ: calicis viuæ, mannnæ thuris, aristolochiæ, ana drachm. sex: pumicis, resinæ, ana drachmæ quatuor, iridis drach. duæ: teruntur omnia. Arsenici libra vna: calcis viuæ drachmæ duæ: diebus triginta in aqua mersa tundere oportet, idq; in sole, & bis quotidie aquam commutare. Auripigmenti, sandarachæ, calcis viuæ, pumicis, ana drach. quatuor: eodem modo mersa, tusa, & siccata vsurpantur. Squammæ æris drachmæ quatuor, sandarachæ drachm. duæ, ellebori nigri, aluminis scissilis, vel auripig. ana drach. vna. Squamæ, sandarachæ, auripigmen. ellebori nigri, seminis vrticæ torrefacti ana cum rosaceo tritis vtere. Sandarachæ, aluminis scissilis, ana drachmæ quatuor: auripig. squamæ ana drachm. vna: in serpente vlcere, & humore fluido, vtêris arido. In cancro, &

struma

ſtruma, cum roſaceo ſubiges: bis in die commutatur. Atque hæc ferè materia ſepticorum eſt, quam exuras, eluas, cerato & aliis temperare poſsis. Elleboro magna vis ineſt contra callos: fiſtulæ iniectus, ad tertium diem callum adimit. Callus, dura quædam eſt, & compacta caro, vnde pars ſtupet, albicat nec expirat. ἐκτυλωτικὰ ſunt, quæ callos detrahunt. Oppugnantur calli, primùm quidem malacticis: deinde cauſticis: poſtremò igne & ferro, vnguibus eraduntur, lacerantur ſcalpris, exciduntur cultris ad viuum, & ſi quid reliquum ſit, cauſtico remedio abſumitur, vel candente ferro inuritur: ſed fluxio reprimenda, prius quàm excetur callus. Exciſo callo tepida fouẽdum, tum abluendum aqua, vbi alumen difluxerit. Repurgandum melle, & ærugine, ſi qua ſordes extiterit. Ectilotica ſunt: ſcilla cocta, & cum calce trita: nitrum, ſal torrefacta: fæx cremata veteris acriſque vini, vel aceti, cortex ſalicis vſtus, & aceto piſtus. Vſta calx cum pueri impubis vrina: ærugo melli, ſali, thuri æqualiter mixta. Laſer aut calx cerato irino vel liguſtrino capta: Teſta terráque furnaria, pumex crematus ex aceto, trita: naſturtij farina aqua ſubacta bdellium pingue cum melle: ammoniacum aceto fuſum cum pari ærug. Radix lilij vſta in cinerem: ærugo cocta, læuigata: amygdala è melle trita. Squammæ vncia vna, æruginis drach. duæ, cerati lentiſcini, vel myrtini, vnciæ octo, plus minúſve: harpax cum modica ærugine. In hoc genere laudatur oleum lentiſcinum, quia præterquam quòd mollit: & digerit, etiam adſtringit repellítque: quibus omnibus difficilia vlcera cum oris induratis egent. Terebinthinum ſimiliter & maſtichinum quæque ſimilia ſunt ἐκτυλωτικὰ & σηπτικὰ iiſdem rebus quibus amyctica excipi poſſunt, viſco & aliis. Satis profeciſſe putes, cum ſuis marginibus vitioſum corpus à ſano exceſſerit. Quòd ſi ſeptis nihil effeceris, ad eſcharotica, ignem, & cauteria veniẽdum, atque omnino vis pro magnitudine & contumacia vlceris adhibenda eſt. Eſcharotica ex ſeptorum materia conficies, ſed vt firmior trahatur cruſta, è metallicis acribus miſcendũ erit, quod ſit craſſa & adſtringente potentia. Qualis eſt cadmia, chalcitis, chalcanthum, quę per ſe cruda, trita, & ſaliua hominis, vel aceto capta, cruſtam contrahunt. Eadem vſta leniora quidem, verùm eſcharotica. Septa mi-

Elleborus.

Callus qua

ἐκτυλωτικὰ

Curatio calli.

Materia.

Olea ectilotica.

Eſcharotica.

Vstio ab igne.

scentur, cùm altius imprimenda crusta. Celerius operatur ignis, & melius si ægri perferunt. Atque is non vno modo adhibetur. Conceptus aqua feruida, ligneo tubulo, canali, penna scriptoria inducitur, extrema parte in æquabilem circulum circunscripta, quæ clauos, verrucas, & similia, quæ vrere oportet, includat: altero extremo dehiscente, aqua feruens, plumbum fusum, vitrum, & similia illiquantur: dum vim suam vnà collabens ignis satis impresserit. Alioqui lana mollis, specilli nucleo alligata, feruente oleo, vel butyro intingitur, atque ita imprimitur. Fortius est, si vel è vitreolo, vel antimonio, & vocato sublimato, aliísque id genus, oleum fuerit extillatum. Quidam nucali testa, voluta cochleæ & oui vrunt posteaquàm igne incanduerint. Alij radice Aristolochiæ, gentianæ, struthij, ramento myrti, buxi, & similium, cauteria effingunt. Oportet igne contineri, dum extrema parte carbunculent. Vstione Arabica veteres, vt pòst etiam recentiores, vsi sunt. Auro & argento lenius: ære, & ferro acrius inurunt. Cæsim, punctim cauteria imprimuntur, adiguntur longius & latius, & in circulum circunferuntur: vno loco vel pluribus: semel ac sepius: vt natura rerum, partium, & corporum sustinet, & vitia requirunt. Ex quo variæ cauteriorum formæ affinguntur. Locum igni circunscribere oportet, nucali testa vel re simili, quæ suis marginibus constans pateat in medio: Cerato rosaceo: lana vino tincta muniendæ sunt vicinæ partes, ne iusto latius euadat ignis violentia. Alioqui spleniis imbutis oui candido, muccagine psyllij: cerussa è rhodostagmate lota, refrigerante succo & iis omnino quæ ἀφλεγμαίνοντα Græci vocant. Crusta nõ statim detrahenda: sed nutare prius oportet, ac veluti maturitate sua excidere. Alioqui vis afferri solet, profundum vulcus relinquitur, dolor, fluxio, phlegmonæ irritantur. Tẽpestiua deduci potest butyro & rhodostagmate loto, farina tritici in porri vel rutæ succo. Lenticula cocta & cum melle mixta, foliis oleastri cum melle litis, sulphure trito ex oleo, contusis nucum interaneis, porri foliis saliua tinctis, & in mollioribus lacte cum melle cocto, albo stercore canino, cinere vstarum hirundinum, & minoris centaurij, humano stercore siccato, crematis cochlearum terrestrium carnibus. Chalcite trita & subtriplo melle vel chalciteos vnc. 1.

Quæ crustam detrahunt.

ireos

ireos semuncia per se tritis aut cum melle. Nutrito lithargyro cum vstulato butyro, radice anonidis, columbino stercore è melle, quod & carbunculos scarificat. In summa, abstergente & incidente materia, quæ paregorico & molliente remedio temperari potest. Recentiores chirurgi in septis numerant, stuppas canabinas, hermodactylos, bryoniæ radices, alumen, vnguentum apostolorum. Et in carne dura & multa, vitreoli genera, & cuperosam, quibus pro chalcantho & chalcite vti solent, æruginem. Vnguentum viride, Aegyptiacon. Trochiscos è viuæ calcis vnciis quatuor tritis & cum melle iunctis: fit autem mellis plus minúsve, vt sunt corpora. Trochisci capsula figulina ordine collocãtur, siccantur in clibano: puluis inde vtilis est. Succi radicis asphodeli vnc. 6. calcis viuæ vnc. 2. auripig. vnc. 1. arida succo mersa sub canicula insolentur, dum squaleant. Calcem viuam modò melle, modò sapone incorporant. Cantharidum ventres fermento cogunt vel sepo: sed à cantharidibus vrinæ ardor metuitur: Nam & hæ illitæ capiti id genus vitij inferre possunt, cui malo gargarismus & insessio è lacte succurrit. Eadem quoque parata è paregoricis. Septa adipe vel sebo excipiunt. In adipibus septicus est è ranis viridibus, quas in arboribus venantur. Quæ sequitur ex quinto de comp. pharm. κατὰ γένη transtulerunt: Malicorij drach. 10. Aristoloch. rotundæ, gallæ, drac. 8. aluminis scissilis, aloës ana drach. quatuor: myrrhæ, chalcanthi (vitreolum vertunt) drach. 2. thuris drach. 4. Exedunt sine morsu: Sandarachę, id est, arsenici rubri, auripig. ana drach. 2. calcis viuæ, drach. 4. mannæ thuris tantundem: tritis vtitor: Sic enim Galenus. Recentiores hoc modo: Calcis viuæ lib. 1. auripigmenti rubri & citrini, alkali, acaciæ, ana. lib. dimid. trita vniantur cum capitello. Est autem alkali, sal niger, quem è quercu, corylo, harundinis trunco, carbunculatis & aqua dulci vel marina coctis veteres fingebant: nunc è brassica marina, betis, & nitrosis rebus comparari potest. Alioqui torrefactum salem cùm hydrargyro, tandiu pistillo volutabis, dum sal nigrescat. Alij aliter alkali interpretantur. Capitellum ita fit: Calcis viuæ salis ammoniaci, ana lib. 1. trita subigantur lixiuio è fabaceis scapis. Deponuntur olla quæ à fundo hiet angusta rima: aliud figlinũ subijcitur, quod paulatim lixiuium

Recenti rum sept

Trochisci calce.

Trochisci arsenici

Alkali

Capitell

Lixiuium ficulneum.

diffluit, sed vas vtrinque statim initio defodi terra opus est, vbi septem dies præsistet. Cathæreticon, septicon, & lene eschaorticon capitellum est. Alij tres partes cineris fabaceorum, vnam viuæ calcis, subinde perfundunt aqua, identidem conuoluunt, & per quasillum rarum transcolant. Rami ficulnei cremantur, cinis aqua maceratur, qui vbi in aquam vim suam demisit, exprimitur & abiicitur, nouus aliquoties reuocatur. Eodem modo è ramis tithymalli & causticis cineribus lixiuium parari potest. In quo spongia subinde mersa apponitur. Alia capite de epuloticis. In humido ac sordido vlcere, pingui abstinendum: arida insperguntur. In calloso, & squallente malo arida pingui excepta adhibentur. Septica faciunt Arabes quæ à Græcis descripta sunt, & alterum genus relinquunt, quod humido calore cum fœtore partes corrumpit. Quæ ex hydrargyro fiũt, præcipitatũ, sublimatum, cinabrium, brassicæ succo, solani, limonum, & similiũ attemperãt. Licet etiam, quod veteres factitarunt, non tribus, sed triginta & quadraginta diebus terere in sole sub canicula, bis mutata aqua. Et vt sunt corpora & vitia, ita magis minúsve acria comparari possunt: nec lotura solũ sed vstrina & mixtura diluuntur.

Minium.

Minium è micis metallicis, è sterili gleba plũbi, è cerussa vsta, quod alij syricõ, alij sandicẽ vocãt, ad epulotica potius referendum. Quòd verò è sulphure & hydrargyro factitiũ est, in causticis cẽseri debet. Vsurpant præter hæc, aquas fortes, & vt dicunt Alchymistarũ.

Aquæ fortes.

Salis ammoniaci, auripig. rubri citrini, cuperosæ, æruginis ana trita in alembicum vitreũ bene stipatũ luto, & vndequaq; clausum deponantur, & ita extillẽtur lento igni, quod primum fluit, vel abiicitur, vel in alembicum repetitur. Ignis augetur duplo: quod secũdo stillat, fideliter reponitur. Alij ex aluminis rotundi, vitreoli Romani ana lib. I. salis nitri, aut si desit, crematæ fecis aceti sesquilibra aquam eliciunt, hæc callos[illegible]turis idonea sunt, suspecta in naso, labris, palpebris, digitis aut pudendis, mollibus atque exiguis partibus, vbi vena, neruus, arteria insignis est: ac primũ quidem minimũ sit, quod imponitur: deinde vt res exigit augeatur. Aliquando cerato rosaceo, vnguento albo, dialthæas, & similibus mixta retunduntur: muniunt vicina: doloribus medentur vt prius.

De dolore. CAP. XII.

Accidunt multa vomicis & vulneribus, quorum remedia aliquot conspersa locis: vt proximo capite contra callos: alio cõtra vermes, cancrosa, putredines: & quæ rheumata intercipiant, præcidántque phlegmonum causas, ac feruorem partium à pharmacis extinguant: alia quoque obiter annotata sunt. Iam de dolore & hæmorrhagia instituenda oratio, quæ vt plurimum curandi consilia interturbant. Itaque dolor omnino fit subita alteratione & solutione continui, cui quamcelerrimè occurrendum, nunquam enim committendum vt diutius crucietur æger, sic enim rheumata commouentur, oriuntur phlegmonæ, labefactantur vires, conulsiones rapiunt ægros, ac sæpe mortes. Et quod ad institutum maximè pertinet, vlcera inde madescere contingit: quæ sicca esse, seruata naturali ratione, & vacua excrementis necesse est: ἀνώδυνα vocant & παρηγορικὰ quæ dolorem leniunt, tenui substantia, primo gradu calida: vel ita temperata vt familiaritate elementorum, naturæ partium consentiant. Adde si vis, quæ qualitate contraria causam oppugnant, quale est oleum laurinum in refrigeratis, violaceum in calefactis, siccatis hydrelæum. Humiditas non tam qualitate quàm copia dolorem facit, ideóque phlebotomia, catharticon, clyster, & similia, quæ sublata copia dolorem tollunt, in hoc genere collocare licet. A calore, & frigore dolor acerrimus: à siccitate mediocris: ab humiditate propè nullus, vel stupidus excitari solet. Tertium quoque genus adiiciunt, sed impropriè eorum quæ stupefacto sensu dolori remedio sunt, quia quod doleat sentire necesse est, & extincto sensu dolor necessario conquiescit ναρκωτικὰ & ὑπνωτικὰ talia appellant. Anodyna sunt oleum dulce ætate medium, oleum Chamæmeli, oleum è lini & althææ semine, & è dulcibus amygdalinũ, oleum lumbricorum, vulpinum melinum, è meli, è pullis cygni, extortum tritico candẽti ferro, è sarmentis vitium, ex ouis pressum, sambacinum, sambucinum, è floribus, & alia, de quibus postea. In quibus distinguenda, quæ non solùm leniant dolorem, sed etiam causæ repugnant: quale est rosaceum, vbi à calore dolor est: aut à dolore commotus calor. Chamæmelinum vbi leniendum simul atque discu-

Causa d[...] ris.

Ἀνώδυνα & παρηγορικὰ.

2 Genus

3 Genus

Olea.

Adipes. tiendum aliquid est. In anodynis sunt butyrum, œsypus, lana benè succida, suillus adeps, vitulinus, è cercopitheco, & simia, gallinaceus, anserinus, humanus, ex anguilla & cuniculis, vulpinus, melinus, asininus, lac muliebre, & vaccinum. Althææ, maluæ, seminis lini & cydoniorum, lilij, violariæ, pedum arietis, capitum & interaneorum, hœdi similiter decoctum, & hæc lacte coqui melius est, aut cocta lacte butyro condiri, vel conteri rosaceo. *Materia decoctorũ.* Crocum, thus, mannam, galbanum & similia pharmacis commiscent, vt quæ aliquid habeant quod paregoricon sit. Calorem temperant, & anodyna sunt, aqua tepida, oleum rosaceum, violaceum, nympheon, papauerinum, cucurbitinum, & quod è candido alterci semine, priuatim vsurpatum feruidis doloribus podagricorum: lactucinum, portulacinum, psyllinum, cucumerinum. *Olea anodyna quæ refrigerãt.* Et ex horum oleorum materiæ, succus ac muccago colligitur, vel eadem in lacte coquitur, ex conuenienti oleo subigitur. Linteola in decocto merguntur, succo & muccagine imbuuntur, & ita iuuant. Ac subinde inculcare linteola & auxilium repetere necesse est. Cerata & enchrista è cera alba lota, oleo cõueniente, muccaginibus, cerussa, lota, populeo vnguento & similibus cõfingi possunt. *Contra dolores frigidos.* Dolores è frigore iuuant, quæcunque ferè in anodynis numerata sunt, oleũ chamæmelinum, anethinum, è leucoio, meliloto, hyperico, lirinũ, atque his magis è baccis lauri & iuniperi vino maceratis, extunditur mola coxariis, & frigidis articulorum vitiis. In lue venerea frigidos dolores iuuat galbanarium, sulphurinum, styracinum, in quo thus, manna, & similia diffusa sunt, & quod è nuce myrepsica, incude & candenti ferro pressa extinguitur. Sed eadem conquassata, vt & cinamomum, oleo incoqui possunt: ita è calendula, maiorana, roremarino & similibus parare licet. Irinum, ex acori radicibus, centaurio, gentiana, aristolochia, bryonia, hyssopo, thymo, pulegio, vbi crassus humor impactus cruciat. Sinapium, cnidelæon, & alia id genus efficacissima sunt. Vino ferè & pari oleo materia coquitur: quæ prelo vel mola oleum non reddit. Cùm iam vinum exhalauit, ea exprimitur, oleum reliquum vsui est. *Ol. terebinthinum.* Terebinthinum oleum, è terebinthinæ libra vna laterum antiquorum, vel vt Albucasis recentium, quia plus olei combibant,

bant, vncia vna, mastiches, & styracis ana vnc. vna: latebant, res igniti extinguuntur oleo: extincti tritique cæteris commiscentur in Alembico vitreo: tres liquores effluant, quorum tertius est optimus. Flores rorismarini amphora vitrea *E floribus rorismarini.* duplici linteo obstipata, deinde etiam cera includuntur: elicitur oleum calida arena, Chymicorum more. Oleum philosophorum, Mesuæ petrelæon, & quod ex euphorbio. Contra flatus & dolores frigidos ventris atque vteri: quod sequitur plurimum facit: Olei anathini libra vna semis: agni casti, seminis rutæ ana vnciæ tres, cinnamomi vnciæ sex: conquassata hæc quadragintadiebus insolentur: mersa oleo vel lento igne incoquantur. Fotus è chamæmelino & meraco vino calidus, dolores omnium partium corporis compescit. E garyophillis oleum, & calamo aromatico efficacissimum est. Radix cucumeris agrestis in taleolas cæditur, cum absinthij cacumine hydrelæo coquitur, hinc fotus & cataplasma hemicraniis singulare. Erinaceus terrestris oleo & vino excoquitur, dum solum oleú reliquum fit: contra dolores articulorum. E sex vitellis: assis, myrrhæ drachmæ dimi. ellebori nigri granis quatuor oleum: exprimunt singulare vlceribus puerorum, callosis ac dolentibus vlcerum labris, putrilaginosis ac vermiculantibus vitiis & scabiei. Styracis pinguis vnc. duæ, vel eo plus in sesquilibra olei colliquãtur in duritie dolente, addita octaua parte ellebori albi, scabiei conuenit. Agrippa & Marciato quidam vtuntur in frigidis doloribus. Vulgatum est, anodynó: mica panis soluta lacte vel incocta ex tribus vitellis oui & sesquuncia rosacei subigitur, cataplasma fit. Sit panis lib. vna, oua momento croci intinguantur. In desperatis narcotica vsurpãtur: vnguento rosato, & dialthæas aliquid populei vnguenti & opij commiscetur. Cerati rosacei vnc. tres, opij. drach. vna, castorei scrupuli duo, vnguenti rosacei vnc. vna, terebinthi. vnc. dimi. colliquatis adde opij *Phlebot.* scrup. vnum, croci grana quatuor. Aliquid etiam Philonij scriptis vnguentis & ceratis miscere licet. Oleum in quo viua torpedo coxerit, narcoticum est. Dialthæa vnciæ duæ, galbani semuncia, opij scrupuli duo, croci grana sex. Grauissimis quibusque doloribus singulari ope succurrit, ex aduersa parte detractus sanguis, quem statim initio minuere melius est. Sic enim præciduntur malorum causæ, &

quæ

quæ nocent vulneribus omnia ferè sanguinis vitio cōmouentur, dolor, phlegmone, gangræna, syderatio. Multò magis, si affecta parte venæ sunt insignes, quę oppressæ copia dolorem cient: posteà verò cùm non expirent, gangrænam pariunt & σφάκελον, id est, syderationem: hoc vitium corruptela est, primùm quidem osium, deinde partiũ reliquarum: cui periculo phlebotomo occurrẽdũ, atque etiã cultello scarificandus locus est, vt leuatus onere & vitio, ad spiritum liberè attollatur. Cucurbitula quoque ad hanc rem sępe cōtulit, de qua seorsum à nobis libellus ęditus est.

Scarificatio.

Cucurbitula.

De hæmorrhagia. CAP. XIII.

On solùm è recenti, sed & inueterato vlcere sanguis effluit, apertis, ruptis, exesis vasis. Et ex arteria hæmorrhagia periculosior: deinde maioribus venis, quæque plus sanguinis effundunt, quas inde αἱμόῤῥους vocauit Hippocrates. Apertis astringentia: ruptis, glutinantia: exesis, sarcotica, & boni succi alimenta remedio sunt. Aperta simul & rupta iuuant plantago, balaustia, hypocisthis, rhus, omphacium, galla deflagrans & vino vel aceto tincta, acacia, malicorium, symphyti radix, porrum contusum, polygonō, peruinca, terra sigillata & figlina, bolus Armenus, rhabarbari magna, rubigo ferri, lapis hæmatites, passæ vuæ nucleus, gallæ flos, lanugo quæ cotoneo & mascula salice insidet, quæque in ea peniculę dependent, fraga herba, cynosbatus, aqua frigida, vinum astringens, acetum, oxycratum, & alia quæ in epuloticis, glutinantibus, & repellentibus anteà descripta sunt. Peculiariter ruptis conueniunt, thus, manna, aloë, mastiche, tragacantha, amylum, gummi, glutinum, larigna, terebinthina, pix sicca, colophonia, gypsum, farina pistrinalis, cochlea cũ domo trita: horum alia in puluerem comminuta insperguntur: meliora ferè emplastica, ideóque in oui candido, resina liquida, conueniente succo imponi debent. Linamenta, pili leporis, lanugo illa salicis & cotonei succis liquidis inculcantur, atque inde penicillus aut vermiculus pharmaco madens hianti vasorum ori inseritur: floccus ex eadem materia & pharmaco saturatus superdatur, ligatúrque commodè, iniectis vasi modò tribus, modò quatuor fasciarũ orbibus, ad eam partem vnde profluit sanguis, ex quo fascia radicem versus

Apertis.

Ruptis.

Vtendi ratio.

paulatim

paulatim adduci debet, vt sursum versus magis magísque stringas atque illabentē sanguinē reprimas. Tertio die resoluenda lintea sunt, neque cōmutanda linamenta, flocci, vermiculi, si quidem firmiter inhærēt, sed tantùm irriganda pharmaco, ac vt prius colliganda. Quòd si vacillant, digitus vasi imprimēdus, reuellenda turunda, & reliqua tum noua vt prius omnia repetenda, eadémque ex præscripto vincienda sunt, idque tandiu reuocandū, dum renata carne, ac bene stipato vase, extra periculum omnia videantur. Aliquando verò vbi in superficiem vasa exponuntur, digitus impressus hæmorrhagiam sistit, coacto grumo. Quæ si in profundo latent, nec facilè digito contingantur, hamo prehendere, leniter intorquere & laqueo intercipere oportet.

Ferrum.

Nonnunquam volsella capta vtrinque funiculo illaqueantur, & media præciduntur, vt extrema in se reuulsa coëant. Id verò in maioribus vasis nō caret periculo.

Ignis.

Desperatis aliis auxiliis, ad ignem & cauteria veniendū, multò magis si quid putre, vermiculosum, serpens, rodens: si eiusmodi locus est qui facilè computrescat, qualis est sedes, os, & genitalia, quique vim ignis sine periculo sustineat.

Escharotica.

Escharotica hoc loco vehemētius contrahere oportet, vt firmam nec deciduam crustam efficiant. Alioqui maior vis sanguinis erumpet, ante tempus resoluta crusta.

Phleboto. Cucurbit. Sanguisugæ.

In remediis laudantur phlebotomia, cucurbitula, sanguisugæ, vincula aduersa parte & κατ' ἰθυωρίαν reuellendo adhibita, & constringens epidesis. Cucubitulæ ratio ex libello nostrō repetenda. De phlebotomia & sanguisugis alio quod paramus, opere disseremus.

Purgatio.

Purgatio sæpe necessaria, sed tardius opitulatur. His ferè remediis materiæ cursus retrahitur: quanquam non temerè renitendū sanguini: quia ex omni vulnere, nisi sit in ventre, crebrò sanguinem fluere vtile est: autore Hippocrate.

Vsus refrigerātium.

Tempestiuè ergo supprimes, iusta ratione leuato corpore: vt inde siccius effectum vlcus celerius possit coalescere. Ac fortasse tutius fuerit vlcus emplasticis obstipare: frigidis & astringentibus medicamentis vias intercipere, quà sanguis decurrit. Frigidum enim & astringēs vlceribus mordax. Et in iis frigido vtendum, vnde fluit sanguis vel fluxurus est, nō ad ipsa, sed circa ipsa inquit Hippocrates. Aliæ quoque partes, vt thorax & quæ neruaceæ sunt, frigido læduntur magis. Ideóque

iam

iam auersa materia, neque etiam locis omnibus, frigida adhibere conuenit. Columbæ sanguis peculiariter reprimit hæmorrhagias è membranis cerebri. Memorabile remedium est quod sequitur, Spongia noua, alioqui ve-

Spongia.

tus, sed marina vel lixiuio querno repurgata, acerrimo aceto inebriatur, tum inquinatur liquefacta pice, deinde trito bitumine, galla, vel re simili conspergitur, atque ita crematur testa figulari clausa, dũ cinerescat. Alij aceti loco, taurino sanguine imbuunt, ex odoro vino propinant singulari ope dysenteriis, menstruis, & aliis hæmorrhagiis. Emplastra sunt, gypsum crudum, gyris, si oui candido excipias: Thuris partes duæ, aloës pars vna, vel eo plus in duriore natura: Loco thuris vsurpatur manna, vt quæ melius astringat, sed thus ἐμπλαστικώτερον pharmacum reddit: concorporantur liquore oui: vermiculus è mollissimis pilis leporis medicamento intingitur, & si fuerit opus, dehiscenti vasi immittitur. Ex iisdem pilis conficitur floccus qui eodem pharmaco imbuitur: atque imponitur ca-

Historia.

uo, vt incumbat vermiculo. Eunucho è manu summa profluens sanguis eo pharmaco non restitit: qui deinde linamentis ex dilutissimo oxycrato pressis omninò cõquieuit. Loco pilorum leporis, linoxylo quod vocatur *cotton*, & memorata lanugine bene depexa atque carminata vti

In erosione

licebit. In erosione vbi vniuerso corpori consulueris, nec aliter mederi datum est: veniendum ad pastillos Andronis, Pasionis, Polydæ, ex lib.5. de comp. phar. κατὰ γένη. In vehemẽti hæmorrhagia primùm quidem validè astringentibus materiæ impetus retundi debet, quibus paulatim

Vsus pastillorum.

pastilli commiscentur, postremò solis pastillis vtẽdum erit. Ἴσχαιμα verum. Chalcitidis drac.16.alij 8.mannę drachm.

ἴσχαιμα.

12.alij 16.terebinthinæ frictæ & aceto extinctæ drach.12.

Escharoticæ.

Chalcitidis drach.6.mannæ drac.2.tereb.colophoniæ ana drach.4. Mirabile. Chalcitis, resinæ aua drach.8. mannæ drach.16.infriata ænea pyxidicula reponuntur, vsus tempore par pondus gypsi commiscetur. Addũtur his ad crustas, chalcanthum, misy, auripigmentũ, sandaracha, calx viua. Debilior crusta est à calce viua & auripigmento, nisi astringenti materiæ coniungantur, ferrum candens, æs, aurum, & argentum cauteria sunt: sed ab auro & argento mollior eschara relinquitur. Celerius auxilium à ferreo, cauterio

cauterio percipitur. E subere vel spongia orbiculus tenuis feruida pice immergitur, & ita calens impingitur. Alij malicorio, galla, radicibus astrictoriis prius ignitis, crustas efficiunt. Recentiorum escharotica sunt. Vitreoli Romani semuncia, Balaustiorum vnc.3. aluminis vnc.1. fiat puluis. Colophoniæ vnc.3. boli armeni sesquuncia, mastiches, olibani, sanguinis draconis, ana semuncia, radicis symphiti, rosarū, ana drach.1. vtuntur puluere rubro, sanguine draconis, & aliis, de quibus antea: ac plura escharotica ex proximo capite repetenda. Adhibitis remediis membrum ita collocari debet, vt altior sit locus, vnde hæmorrhagia, reliqua vena, quæ radici propior est: vt veluti decliui quasi vase deorsum, sanguis refluat. Sit membrum in quiete, & ea figura situm, quæ dolorem non afferat: ac mitella confirmare manus, & puluino crura melius est: æger quoque aduersa parte decūbat. Instituatur vita vnde sanguis acquiescat, aquæ potus, & similia. Interdicatur iis vnde efferuescat, qualia vina quædam sunt fortia, & calida alimenta.

De vtili materia in vitiis ossium. CAP. XIIII.

Celeriter medicandū ossibus.

Vitiis quæ ossa fecerint, eodē ferè momēto succurrere oportet. Alioqui phlegmone succēditur quæ saniē facit, agit cuniculos, vlcera dispergit, alta, exesa, & curanda motis, ἰμμότους inde vocat Hippocrates. Ex quo denigrātur ossa, cariē inducūt, & syderationē cōtrahunt. Laborāt fracta, cōtusa, fissa, forata ossa, & mota articulis. Accessio mali est, si cū vulnere læsa sunt, multo magis in articulis, vbi nerui, tēdines, nuda carne & ossea loca sunt, in quæ laxa & cōmota excrementa corporis coire solēt. Adde quòd ibi chartilago quædā est, in qua cicatrix firmari nequit: hic ergo asperior casus, dolor, vigilia, conuulsio, deliria, sæpenumero cōmouētur. Atque vt maior articulus est, ita grauius periculū creare solet. Verùm nō alia parte ditior supellex veteris disciplinæ: nusquàm hæc curiosa magis, quàm in ossiū medelis. Infinita propè reperit & literis tradidit, quædam etiam autoritate principum, ære publico in ciuitatibus extruxit, quæ ad hanc curam ossium pertinerent: ferramenta varia, cauteria, excisorios cultros, scalpra, rasoria, limas, specilla, aliquot terebrarum genera, modiolos, forfices, μηνιγγοφύλακας, volsellas, scalas, scamma, repagula, vectes,

Vitia in articulis.

Multiplex materia mechanica

la, vectes, canales, gloſſocomia, ſpheria, ſtathmia, trochiſcos, pennas, inceratos canaliculos, ſiſtulas, ſetas, fila byſſo & auro texta, alia quoque plurima, quæ ad purganda, tendenda, reformanda, conſtituenda denique oſſa facerent. Et in vna deligãdi arte quàm plurima vſu diuerſa ſuis etiã nominibus veteres diſtinxerunt: linteola, faſcias, hypodeſmidas, ſplenia, apodeſmos, regulas, ferulas, ſpathulas, habenas, laqueos, mitellas, puluinos modò ſcorteos modò molliuſculos, nodos, acus, acias, & alia ſexcenta: quorum multa quidem retenta, alia antiquata, quædam deſerta, quia videlicet multis in rebus facilior, nec tam operoſa cura inuenta.

In deligãdo quàm multa.

Compendiaria curationis materia.

Corruptũ os ad viuam ſcobem elimandum, exterebrandũ, inurendũ, excidendũ, etiã vt aſperũ, malum eſt. Atque hîc medicamentis opus eſt, quæ vehementer ſiccent: quorum materia capite de purgantibus pharmacis & epuloticis inſtituta eſt. Nec antè vias claudere oportet, quæ ad læſa oſſa pertinent, quàm hæc omni carie, nigredine, ſorde, corruptela ſedulò purgata ſint.

Aperta ſit via ad os.

Quin & præcluſum iter vel anguſtum, ferro ampliare neceſſe eſt, ſpongiáque aut penicillo implendum cauum, vt ne coëat, ſed dehiſcat vulnus, dum vel integendum carne, vel ferruminandum callo bene purum os & jam incolume, videatur. In altis cuniculis, ſpongia, linamenta, penicilli ſumma parte deuincta ſint filo, quod foràs propendeat, vt illa facilè reducantur. Videndum quoque priuſquàm impleas, ne qua ſquamma, vel fragmentum exceſſerit, quæ ſcilicet oſſi ſuo coaptanda ſunt, aut ſi acumine carnem ſubintrant, molliter præcidere oportete, verùm incolumi radice alioqui elimenda ſcalpro.

Squamma.

Quòd ſi nihil moleſtiæ adferunt, verùm nõ poſſunt oſſi ſuo compingi: in horũ altero conſilium eſt. Nam vel meditamentis detrahes vel permittes dum veluti maturitate quadam & ſponte ſua excidant. Ita enim os celeriter carnem inducet, vel callum contrahet: ex quo medicamentis, quæ mediocriter ſiccent vel aſtringant, cicatrice operies. Quæ verò ſquammæ, ante maturitatem rapiuntur ferro, aut vi reuelluntur, fiſtulas ægrè ſanabiles relinquunt. Omnino ergo declinanda vis eſt.

Quæ ſquãmas detrahunt.

Squammas detrahunt medicamenta, tam ſuperiùs capite de glutinantibus memorata, tum erucæ radix, cucumeris agreſtis, vtriuſque, bryoniæ.

bryoniæ Aristolochia peculiariter elicit testulas casuariæ.

Abscessus.

In abscessu paruo osśiū deligatio καταγματικὴ idonea est, sed paulò laxior & sine ferulis. In magno non est deligandū καταγματικῶς. Satisfaciunt splenia, insuccata vino nigro, subaustero, quæ deinceps atque cōtinēter, hinc inde adhibenda sunt, non vt hoc illi insideat.

Splenes magnorum abscessuum.

Longiores sunto quàm quæ solum ambitum membri comprehendant: nam si quadrantalis circulus est partis, paulū longiores splenes trientalibus esse oportet. Obliquè inseruntur membro, & aduersa parte decussant.

Incarnantia ossium abscessus & vulnera vicina.

Sanantur vlcera aliis similiter: nisi quòd ossa magis siccantia desiderant, & quæ continenter ossibus generatur caro, vt est paulò siccior, ita magis siccantibus pharmacis gaudet: vt verò ducenda carne ab ossibus recedis, ita vis siccantium temperanda est, donec iam cicatrix trahenda sit. Ac carne ossa tegere sæpenumero opus est, vbi callū cogere nō licet, nimiū dissidētibus fracturæ labris, & vbi in circulū os excisum est: verùm è callo multò stabilius vinculum est. In fractis ossibus & luxatis multarum rerum cura est: ac circa initia omnino prohibenda fluxio, dolor, inflammatio. Os ergo quod vel abiit de loco, vel fractum dissidet, omnino constituere oportet: deinde ita continere vt ne excidat.

Τάσις.

In quo hæc sunt præcipuè τάσις, διάπλασις, ἐπίδεσις, ἀπόθεσις vel ὑπόθεσις. Extenditur membū, vt diductis & adductis marginibus soluti ossis ore oris molliter consuescant, nihil exasperetur, nihil diffringatur, quod in fracturis dēticulatis, scabris ac serratis sæpe cōtingit. Videndū quoque, ne in distentione neruus, vena, arteria, musculus, cōtra naturā extorqueat.

Διάπλασις

Extēsum mēbrum & loco redditū, manibus palpari, tractari, atque legitimè cōformari debet: διάπλασιν appellant. Quòd si tractatum, tensum non constituitur os, ad μοχλίαν, lorum, habenas, & machinas eiusmodi veniendum erit.

ἐπίδεσις. καταγματική.

Sequitur ἐπίδεσις quam καταγματικὴν appellant: in qua multorum prouidentia est, sed maximè, vt contineas, phlegmonem arceas, procures callum. Ac primùm an sit diligandū, statuere oporet: tū quæ deligādi forma ac ferè ἀπὸ δύο ἀρχαιῶν varia tamen ratione: ex quo decernendum, quibus, quàm multis, longis, latis, quàm denique firmis fasciis opus sit. Adhec idonea forma linteis quærenda est. Cognocendum præterea vnde primum iniicias, quæ sit futura

progreſſio, quàm multi & quales circuli, quomodo diſtinguẽdi orbes, quibus interuallis, vbi & quãdo laxior vel aſtrictior deligatio, qua parte deſinat, quo loco, & qua arte nectantur nodi, aciæ figantur, cõducantur habenæ, quãdo regulæ, ferulæ, puluinaria, mitellæ adhibẽda ſint: quãdiu continere omnia, & quãdo ſoluere oporteat. Atq; in ſano membro probanda prius deligatio, quàm in ægro periculum facias. Poſtremò prouidendũ, vt in ea figura collocetur pars, in qua diutiſſimè conſtare poſſit, & minimè doleat. Iuſtos hæc cõmentarios deſiderant, verùm hæc breuiter, nec tam docendi, quàm monẽdi cauſa dicta fuerint.

Quæ in faſciis repellant. In faſciis remedia adhibentur quæ repellant, & madorem ſciſſilium linteorũ contineant: ſic enim prohibetur dolor atque inflammatio: faſciæ initio plures & aſtrictiores, ſi neque dolor, neque phlegmone, vulnus, vel aliquid tale prohibeat. Ac ferè inebriantur vino craſſo, nigro, modicè auſtero: *Vinũ quale.* vinum hoc ſuperficiẽ cogit, vim ſuã ad repellendũ altius imprimit, & ita præcidit inflammationum cauſas.

Vitanda. Quod nimium ſtringit, dolorem excitat. Tenue, album, giluum, fuluum etiam ſi cõtrahat repudiandum tamen eſt, vt reprimentiũ genus quod humectat, papauer, cicuta, mandragora, multo magis ſi in articulis & neruaceis partibus labor eſt. Nec enim qualitas ſola, ſed horum etiam corpus intrò penetrat & neruoſa lædit. Atque inde calor, qui regit corpus, interdum extinguitur. Vino igitur craſſo, nigro, modicè auſtero, faſciæ & ſplenes ſaturãdi ſunt. Miniſter adſit, qui ſubinde affuſo vino ligamenta compluat: alioqui cum periculo reſiccantur, quod ne fiat noctu, præcipuè prouidendum erit: hyeme vini loco *Oenelæum.* œnelæo vti ſatius eſt, quo etiã tempore ſuccida lana ſplenibus præferri debet: fumoſo vino & odoro abſtinẽdum, ne caput feriat. *Oui candidum cũ roſaceo.* Iuſtum quoque in ſuccandis linteis medicamentum ex oui candido, oleo roſaceo vel myrtino. *Acetum.* Alij aceto & oxelæo contra phlegmonẽ faſcias imbuunt. Detur id bene carnoſa parte & ſine vlcere. *Ceratũ album.* Ceratum album in vſu eſt, ſuſpecta miniſtri diligentia, ne videlicet lintea inareſcant: quod vino quidem minus efficax, repellit tamen & phlegmonem inhibet. Verùm cerato vti poſt initia ſatiùs eſt, iam abeunte periculo inflammationis, & vbi fractura ſimplex, nec in fragmenta varia contritum

tritum

tritū os est. Cerato ergo pars ægra, fasciæ, & splenes illinenda sunt, adhæc extremæ partes, sed manus præcipuè, ne quod deligatione exstringitur, infirmum scilicet frigidúmque corpus imbibat: Ceratum καταγματικὸν è cera pingui & duplo oleo conficitur, oleum fit recens rhodinon vel myrteū. Cera siccior paulò liberalius oleo emollitur. Picato veteres vsi sunt, si quid contusum esset, si quid coquendum atque mitigandum. Liquidiori cerato albo pix addita picatum facit. Omnia verò lenia sint & mollia ne asperitate lædant: vitetur pondus, quod callum prohibeat & partem opprimat. Perfusiones fiunt ex aqua tepida, ita calore temperata vt in qua manū iucundè contineas. In frigoribus hydrelæum melius est. Perfunditur pars tertio ac quinto die, quoties videlicet lintea dissoluūtur, idque liberaliter vt inde prurigo acquiescat, & materia eius dispergatur. In articulis tepida, tensa relaxat, lenit dolentia, & phlegmone aduersatur. Septimo die vel nono iam affunditur, nō vt discutiat, sed vt euocet sanguinem, vnde concreto poro ossa conferantur (πώρωσιν Græcè vocant, & inde πωρωτικὰ quæ callum gignant.) Callus neque caro est neque os, sed inter vtrunque ambigit. Itaque deposito metu inflammationis, circa hoc tempus omnino cogitandum, vt coëat porus, vnde effracta solidantur: sic ergo moderanda perfusio, vt inde pars viuido colore efflorescat, & leniter attollatur: nimium est, si subsidet & pallorem ducit. Alimenta sunto, quæ probum sanguinem, multum, crassum, viscidúmque creent. Panis triticeus è farina primaria: triticum legatur graue, densum, vnde ptisana comparetur: chartilagineæ animaliū partes, neruaceæ cutaceæ & pingues, ligamenta, tendines, petioli, ventres, linguæ, rostra; capita hœdorum, veruecum & porcellorum, agnina caro & suilla, palmulæ pingues, castaneæ, vinum stringens, & similia. Medicamenta sunto emplastica, quæ modicè calfaciant è gyri, simila, thure, manna, gummi, fabrili glutine, mastiche, tragacantha, liquore oui, pingui cera, oleo, lachrymis & succis, quibus emplasticum nec ita calens corpus est. Ac iam antea de catagmaticis, & cephalicis sermo habitus est: sed hic quoque ea materia locupletanda est. Caninum cerebrum in linteo adhibetur; superdatur lana inculcata oui candido:

Ceratū [pi]catum. *Perfusi[ones].* πώρωσι[ς] πωρωτι[κά] *Alimē[nta].* *Medic[amen]ta.* *Canin[um ce]rebrū*

vbi squalescit remedium, commutari debet: quatuordecim diebus solidat. *Hybiscus.* Aliis purgatur hybisci radix, atque hinc medulla eraditur, quæ per se farinæ tritici mixta liquori oui, effracta iungit. Radix hæc aquæ indita & sub dio posita: aquam cogit. *Muscus.* Musco viticis vtuntur veterinarij: alij quernum præferunt. In honore est veteri exemplo, *Conserua.* quam conseruam vocant. Muscus est densus, herbaceus, spongiosus, hærens aquatilibus petris. *Historia.* Putator quidam ex alta arbore deciderat omnibus ferè ossibus confractis: præsto aderant amici, qui corpus eius vniuersum eo musco obligarunt: atque ita relatum domum in quiete tenuerunt, subinde consperfa aqua, ne muscus emarcesceret. Raro nec nisi deficiente herba remedium mutatum est. Atque hac medela vix credibili celeritate conualuit. Aestate, bene carnoso duróque corpore, recenti malo, exemplum vetus liceat imitari. Farinæ triticeæ vnc. 6. sanguinis draconis, masticħes, thuris, sarcocollæ ana vnc. 1. trita hæc cum farina & oui candido subiguntur. Triticea farina, gummi, & manna incoquuntur aqua: fit cataplasma, quod reprimit, continet, & poron generat. Exiguis partibus effractis, pelliculæ affiguntur illitæ gummi & fabrili glutine. Canaliculi afformantur cauis, emplasto inducti: vt & contineat, & solident. Fuligo thuris liquori oui & farinæ tritici coniungitur. Emplastra quæ pertinacius hærent, tepidæ fotu reuelluntur. *Panalithes.* Panalithes ad contusa fracta etiam cum vulnere, vulnera neruorum, vertebrarum, purgandas collectiones, incisum scrotum, bestiarum etiam venenatarum morsus, & alia. Olei dulcis vnc. 9. bituminis, ceræ, resinæ piceę, picis aridæ ana lib. 1. litharg. ceruss. æruginis ana drach. 10. thuris, ammoniaci, myrrhæ, aloës, ana drach. 8. opij, succi pomorum mandragoræ ana drach. 6. aluminis scissilis, chalcanthi, chalcitidis, croci ana drach. 4. aceti, quod sufficit. Omnia à litharg. ad crocum in puluerem trita, & affusa conducuntur mortario, vt sit luti crassitudo: oleum, cera, bitumen in fabales pillulas diuisum nihil versando colliquantur: liquatis pix & resinæ ammiscentur, colantur omnia, atque recoquuntur. *Aegyptium Andromachi.* Aegyptium Andromachi, eadem potest, mollit, ac maligna operit. Ceræ, litharg. ana vnc. 5. & semis, ammoniaci vnc. 7. & drach. 6. terebinth. vnc. 4.

succidæ

succidæ lanæ vstæ, vnc. 2. & drach. 2. Aristolochiæ, thuris, squammarum æris & stomomatis, id est, perpurgati ferri ana vnc. 1. myrrhæ drach. 3. opopanacis drach. 2. ol. ricinini, sicyonij, vel antiqui lib. 3. litharg. oleo coquitur, dum concrescat: squamma iniicitur: vbi non inquinant: cera & ammoniac. exactissimè tusum imponuntur: liquatis terebinthina additur: sublatis igne thus, & lanarum cinis insperguntur: refrigerata manibus subiguntur. Nigrum Asclepiadæ mirabiliter vnit laxata & confracta. Litharg. vnc. 8. bituminis vnc. 6. ceræ, picis, ana vnc. 3. resinæ piceæ sesquūcia, aluminis, propoleos ana vnc. 1. ammoniaci drac. 6. æruginis drach. 2. & semis. ol. quod suffi. In oleo litharg. coquitur dum non contaminet: cera & bitumen seorsum liquescunt, neque commouentur: his pix adiungitur: traiecta colo omnia, lythargyro coctæ vniūtur: ammoniacum vehementer tusum immittitur atque ita in solidum corpus omnia concoquuntur, hîc præmollita cera & propolis coniunguntur: vbi coierint probè & igne decesserint, alumen & ærugo in pollinem trita insperguntur: versantur omnia & oxycrato mersa manibus subigūtur. Moschionis ad eadem. Litharg. vnc. 3. picis aridæ, adipis vituli, ana vnc. 20. teribinth. mannæ ana vnc. 10. ceræ vnc. 5. æruginis, opopanacis, galbani, ana vnc. 1. picis liquidæ selibra, aceti, succi mororum, olei ricinini ana lib. 1. litharg. oleo coquitur, vbi efferbuerit, adeps iniicitur: Iam non inquinantibus, cera & pix immittuntur, mororum succus cum pice liquida seorsum coquitur, cocta hæc aliis permiscentur: Subductis igni manna & ærugo in puluerem resoluta insperguntur: opopanax, aceto fusus coniungitur: confectum pharmacum vino in tertium diem maceratur, & manibus pistum sedulò reponitur: vsus tempore thorulum madentem vino, vel fasciam superponere oportet. Alutæ intenditur vel duplo rosaceo dilutum non aliter quàm ceratum album in fasciis ac plagulis vsurpatur, nam & fracturas conserit vlcera coniungit, & phlegmonæ aduersatur. Concreti calli signum est, quum iam sine vulnere exudat sanguis, qui lintea contaminet. Id ferè fit criticis diebus, 14. & aliis. Conueniens callus est, qui neque maior neque minor, durior, aut mollior quàm oportet, neque distortus est. Iustus cal-

Nigrum Asclep.

Moschionis.

Signū concreti calli.

Conueniēs callus.

lus confirmari debet medicamentis quæ ἔναιμα vocant, quæq; cruentis vulneribus adhibentur. Siccant leniter, & callum mediocriter confirmant. Ac de enaimis multa capite de glutinantibus. Perfundunt vino quod τεθαλασσωμένον & θαλαττικὸν Græci, Latini salsum & marinum vocant, quod si desit, salem vino liquescere oportet. Rosæ, balaustia, myrta, muscus è quercu albus, absynthium & alia vino incoquuntur. Addunt poroticis quæ callum contrahant, bolum Armenum, galbulos cupressi & alia. Sed hic moderatio quædam adhibenda est: ne nimium stringendo callum supra modum atteras. Confirmant paron: Rosacei vnc. 4. resinæ vnc. 3. ceræ vnc. 2. colophon, mastiches, thuris ana semuncia, coni cupressi, radicis rubiæ maioris ana drach. 1. Melius fiet auctis emplasticis, minuto oleo & adiecto momento croci. Thuris mastiches, picis, farinæ pistrinalis, boli Armeni ana vnc. 2. sepi arietini, ceræ albæ ana selibra: Liquefactis cera & sepo reliqua infriantur: in his linteum sæpius inculcatum fracturæ imponitur, Sparadrapum vocant. Vtuntur Apostolico, oxycroceo, & aliis. Atque hic meminisse oportet instituenda esse callosis corporibus quæ magis contrahant: mollioribus autem, quæ id mediocriter præstent. Callus maior extenuandus est: deducta parte alimenti & mutata qualitate. Diu leniterque affricanda pars est, ex oleo, sale, nitro. Eadémque calida salsa foueri debet, induciq; malagmatis quæ discutiant. Colligandum arctius: oleribus vtendum & vomitu. Alterum membrum sinapismo linere oportet, vt eò diuertat alimentum. Paulus in recenti callo qui supercreuit vehemēter stringentia instituit, arctissimè ligat, lamina plumbea interdum apposita. In eo verò qui iam vetustate induruit, & vnde pudendum ac deforme membrum est, neque officium facit, cutem aperit, deradit poron, lacerat scalpro, terebra pertundit, & quantum superest execat. Quòd si nulla inde actio naturæ intercipitur neque conspicuus membri pudor est, nullus denique dolor, præstat abstinere ferro. Qui verò infra modum crescit aut non crescit quidem suis terminis alia ratione promoueri debet. Idque contingit plurimum, cùm nimis ac sæpius fouetur locus: parum conuenienter alligatur, sæpius & ante tempus fasciæ resoluuntur. Sæpe etiam in ratione vitæ

Quæ callū firmant.

Perfusio.

Sparadrapum.

Callus maior.

Minor callus.

vitæ peccatum est. Omnia ergo commutanda in melius. Quòd si atrophia totius corporis callus non prouenit, imprimis consulendum corpori. Sæpe etiam astrictioribus linteis, naturæ partis vitio membrum quasi sideratum ac marcidum gracilescit: hîc affecto membro instauranda vita est, & laxanda deligatio. Id verò in dropace magna ex parte descriptum est, capite de pyroticis.

Extenuatorum mẽbrorum instauratio.

Extenuatum membrum vehementer iuuat commoda deligatio, sed contrà quàm in fracturis. Marcescente tibia femur superius alligamus, ab inguine ad genu deducta fascia, atque initio quidem arctior, paulatim relaxatur, vt communibus venis quasi riuis deorsum sanguis exprimatur. Femore dextro contabescente vel toto crure, sinistro femori facias iniicimus à genu ductis orbibus, astrictius quidem, qui cùm desinant in inguine, hîc etiam ita constringant, vt parte aliqua veluti diuerticulo, sanguis in gracile membrum deriuetur. Sit autem deligatio ea ratione temperata, quæ neq; dolorem creet, neque vniuersum sanguinem ab incolumi membro reprimat: hoc enim alere frugalius, nutrire tamen statutum est. Eadẽ ratio in superioribus membris seruari debet.

Distortus callus.

Distortus callus siquidem mollis est, laxante fotu & diaphoreticis exinaniri debet: fouetur tepida, hydrelæo, althææ & similiũ decocto. Discutitur arida ficu mista, stercori columbino. Sed de iis generibus medicamentorum capite de resoluentibus abundè dictum prius est. Si verò occaluit, eadem quæ in supercrescente & inueterato poro, consilia sunt.

Mollior.

Mollior astringentibus emplasticis firmari debet. At vix durior esse potest, nisi ea de re causa fragilior sit: atque hic tota gignendi calli institutio sæpenumero repetenda est.

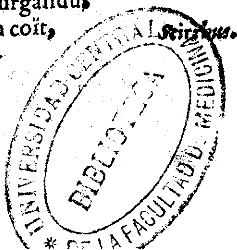
Muccosus humor abscedens.

Est quum è neruaceis partibus & osseis muccosus humor eliquescit, puri similis, qui ferè in alto latet, nec facilè discutitur: quanquam laxata parte, fusa incisáque materia conuenientibus pharmacis dissipari debet: alioqui facto vulnere repurgandus est.

Scirrhus.

Atq; is neglectus in scirrhum coït, qui præscriptis antè remediis capite de malacticis expugnari debet.

FINIS.

INDEX IN SEX LIBROS SEQVENTES,

cuius numerus prior paginam, posterior lineam denotat.

Attract

Feb

Nomi

Ossium

Recto

FINIS.

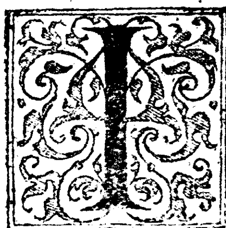

CATALOGVS LIBRORVM.

GENERALIS,

ET COMPENDIARIA

Chirurgi institutio, facili & artificiosa methodo tradita.

N *perito ac rationali Chirurgo, duo potißimum desiderantur:* *Duo in chirurgo desiderantur.*

1 Exacta cognitio eius partis tertiæ, therapeutices medicinæ: quæ, quia manu medetur, χειρουργική Græcis nominatur.

2 Peritia, ac solers promptitudo, seu prompta quædam dexteritas, exequendi ea omnia, quæ ad affectus Chirurgiæ subiectos attinent.

1 *Vt exactè cognoscatur scientia siue ars, quæ Chirurgica dicitur, scire oportet.* *Quatuor ad chirurgiæ cognitionem necessaria.*

1 Quid sit Chirurgia.

2 Quæ sit subiecta Chirurgiæ materia.

3 Quis sit finis Chirurgiæ.

4 Quis ordo seruandus sit, in addiscenda Chirurgia.

2 *Vt peritè, promptè, ac dexterè exequatur Chirurgus, quæ ad artem quam exercet, pertinent: eum cognoscere oportet.*

1 Quodnam sit chirurgi officium, hoc est, quásnã operationes in vniuersum chirurgus exercere debeat in humano corpore.

2 Quomodo manuales suas operationes hic artifex exequi debeat.

3 Methodum, ac media, quibus deuenire possit in cognitiones singularum operationum, quas exercere debet in humanis corporibus.

Condi

4 Conditiones requisitas vt probè fiant huiusmodi manuum operationes.

1 *Porrò cognoscimus quid sit chirurgia, per*

Quibus cognoscatur quid chirurgia.

Rationem nominis, quam etymologiam Græci vocant.

Diuisionem, quæ & partitio dicitur, ac distributio, diductióve.

Definitionem: quæ oratio est, eius ipsius quod definitur naturam breuiter & apertè ostendens atque explicans.

Ratio nominis.

Chirurgia quod ad rationem nominis attinet, idem sonat quod manuum operatio. Dicta enim est ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ἔργου, id est, à manu & opere vel ἀπὸ τῆς ἐργίας, id est, ab operatione. Siquidē hæc ars manuum opere exercetur. Hinc chirurgus & chirurgicus, manualis operator, χειρουργος, enim quasi χειρίεργος, & χειρουργία quasi χειριεργία dicitur.

Est igitur chirurgia, si nominis rationē spectes, manualis operatio, uel ars quæ docet rectum usum operationū, quæ in humano corpore manu exercentur.

Diuisio chirurgiæ duplex.

Chirurgia bifariam diuiditur: Nempe in suas

Significationes diuersas.

Partes.

Diuisio chirurgiæ in diuersas significationes.

Prima,

Secunda.

Prima diuisio chirurgiæ in diuersas significationes.

Chirurgia generaliter accepta.

Chirurgia speciatim sumpta.

Variæ definitiones chirurgiæ.

Chirurgia generatim accepta & considerata, est

Ars quæ manus opera, morbos, & eorum symptomata profligat.

Chirurgia uerò preßiore uocabulo, ac specialiter sumpta est

Tertiū therapeutices [id est medicinæ curatricis] instrumētū, vel si mauis, pars tertia therapeutices quæ morbis medetur incidēdo, vrēdo, artus luxatos, & ossa suis sedibus mota in naturalem locum reducendo, atque id genus alio conatu chirurgico, & manuum artificio.

Hæc diffinitio com-

Sed aliter quoque ab omnibus fere recentioribus, tum

medicis,

medicis, tum chirurgis definitur, Nempe *hoc modo,*

Chirurgia, est scientia, quæ docet modum & qualitatem operandi præsertim adglutinando incidendo, & alias id genus, quæ manu fiunt, operationes exercendo: Homines quatenus licet sanitati restituens.

muniter solet chirurgia aßignari, & essentialis nominari.

In Introductorio uerò medicorum hoc pacto diffinitur,

Alia definitio.

Chirurgia est alieni, vt propriè vocant, per diuisiones cõpositionésque cum via quadam & ratione ablatio: adhæc vulnerum atque vlcerũ humano corpori accidentium curatio.

Nos autem ex ipsius subiecto & fine (ex quibus finitio omnis suscipitur) breuem, apertam & essentialem sic illi nunc definitionem accommodamus:

Chirurgia, est ars, quæ ad humani corporis (cuius præcipuè curam habet) aduersam valetudinem manus præsertim opera & administratione, profligandam, comparata est, vel sic,

Propria et essentialis chirurgiæ definitio.

Chirurgia est ars, quæ præcipuè manus opera & artificio corporis humani morbos ac vitia propellit.

Secunda diuisio chirurgiæ, quantum ad illius significata attinet, communiter talis solet aßignari.

Secunda diuisio chirurgiæ in sua significata.

Chirurgia theorica.
Chirurgia practica.

Chirurgia theorica, est

Quæ docet, & scientia dicitur.

Hæc enim per demonstrationem acquiritur, & per cognitionem principiorum artis. Hanc autem quis habere potest, tametsi nulla vnquam artis opera exercuerit, vt peritus medicus, qui ad vnguem tenet præceptiones artis chirurgiæ.

Scientia.

Chirurgia practica, est

Quà per scientiam & rationem manuali opera rectè ac promptè ea quæ inuenta sunt perficimus. Et hæc inter artes mechanicas adnumeratur. In qua quidem nemo vnquam absolutus esse potest, nisi qui in ea frequenter

Ars.

se

se exercuerit, & alios artis huius peritos, sæpissimè viderit operari, ac quæ viderit, diligẽter obseruarit. Hãc nonnulli vsualem etiam appellarunt.

Diuisio chirurgiæ in suas partes.

Diuisio chirurgiæ in suas partes

Generales,

Speciales.

Chirurgia quantũ ad illius partes generales, gemina est.

1 Exercens operationes in membris, seu particulis mollioribus,

2 Exercens operationes in particulis durioribus.

Partes chirurgiæ speciales, sunt scientia quæ docet recta cum ratione operari, circa

Tumores præter naturam

Plagas, seu vulnera [adhuc cruenta.]

Vlcera

Fracturas

Luxationes,

Et circa alia id genus, quæ manus operam desiderant.

Subiecta chirurgiæ materia.

[2] *Subiecta chirurgiæ materia, id est, id quod maximè ac præcipuè consideratur in scientia chirurgica, & circa quod tota eius uersatur intentio, est*

Corpus humanum sanitati & ægritudini obnoxium, manus operam expostulans: omnia enim quæ ratione perlustrat chirurgia, & manu facere docet, ad ipsius vtilitatem refert & accommodat. Alia verò ratione consideratum, subiectum est alterius scientiæ.

Finis seu scopus chirurgiæ.

[3] *Finis, seu intentio chirurgiæ, est*

Manus opera & administratione, humani corporis morbos qui curationem admittunt profligare: Hunc autem scopum non semper assequitur, vt postea dicetur.

Modus procedendi in chirurgia.

[4] *Modus procedendi in discenda chirurgia, est*

A communioribus ad particularia, siue ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia.

A rebus notioribus ad obscuriores, & minus notas, quod & in aliis, similiter disciplinis obseruari solet.

Hactenus de iis quæ ad cognitionem chirurgiæ attinent,

Nunc

Nunc de iis quæ ad eius exequutionem requiruntur: Et primùm de operationibus.

[2] *Operationes quas exequi debet chirurgus ut assequatur finem, quem sibi proponit: sunt tres, Nempe* *Operatiões ad finẽ sciẽtiæ chirurgicæ assequendũ necessariæ.*

1 Continuum diuidere, seu separare.
2 Diuisum seu disiunctum coniungere, atque in probam vnitionem reducere.
3 Superfluum demere.

Porrò continuum separamus *Cõtinui diuortium.*
Incidendo, & excindendo.
Venam secando.
Scarificando.

Disiunctum ac diuisum coniungimus, *Coniunctio diuortij cõtinui.*
Vulnera glutinando,
Luxata in locum suum adducendo:
Fracturas curando.

Superuacaneum demimus *Superflui ablatio.*
Tumores qui præter naturam consistunt, auferendo:
Ganglia, carcinomata, nodos, strumas, myrmecias, & id genus alia radicitus extirpando:
Serosum humorem ex ventre hydropicorum educendo:
Sextum, in manu aut pede, digitum resecando.

[2] *Manuales huiusmodi operationes obire atque exequi debet chirurgus* *Modus exercendi manuales operationes.*
Citò,
Tutò,
Citra dolorem,
Sine vlla fallacia, aut impostura,
Non lucri, aut corradendæ pecuniæ cupiditate, sed pio quodam erga proximum affectu.

Nullo modo apud ægrotum se iactans posse morbos curare, qui prorsus inexpugnabiles sunt atque insanabiles, cuiusmodi sunt cancri occulti & exulcerati, vel elephantiasis quæ iam inueterauit.

Rursus ut tutò curet chirurgus, tria sunt propria, quibus intentus sit oportet.

Vnum,

Lib. 14. Methodi med.

1 Vnum primumque vt omnino absolutionem operis consequatur.

2 Alterum, vt sicubi scopum hunc non consequatur, saltem cubantem non lædat.

3 Tertium, vt vitium non facilè reuertatur.

[3] *Media quibus chirurgus deueniet in cognitionem eorum quæ illi agenda sunt, tria statuuntur à Galeno.*

1 Prim a
2 Secunda } Indicatio.
3 Tertia

Prima indicatio quid sit.

1 *Prima indicatio (quæ insinuatio est eorum quæ agẽda sunt) sumpta ex natura rei cuius finis intentio dicitur.*

Enumeratio eorum quæ secundum naturam sunt.

Conseruatio eius quod secundum naturam est.
Expulsio eorum quæ præter naturam sunt.

Secundum naturam sunt,

1 Sanitas, id est affectus secundum naturam ad efficiendum actionem idoneus.

2 Causæ sanitatis.

3 Effectus sanitatis, id est, actiones quæ secundum naturam sunt.

4 Vires, id est, natura quæ præsens est & aduersus morbum certat.

5 Consuetudo, quæ velut altera est natura.

6 Temperatura. Quæ omnia similibus conseruantur.

Quæ dicantur præter naturam.

Præter naturam sunt,

1 Morbus, id est, affectus præter naturam per se ac primo actionem lædens

2 Morbi causa. Quę nõ per se ac primo, sed per accidens, ac secundo (morbo scilicet interueniente) actionem lædit, & impedit.

Lib. de sympto. differ.

3 Symptoma speciatim sumpto nomine, id est, accidens quod morbum sequitur, velut vmbra corpus.

Hæc autem per contraria expelluntur.

Expulsio *morbi (cui propriè debetur curatio)*

Simplicis,

Compositi, & implexi.

Expulsio morbi simplicis fit

Admouendo ea quæ morbo contraria sunt.

Prima igitur indicatio, à re præter naturam sumpta, nobis manifesta fit ab ipsa contrarietate, ut

Prima indicatio sumpta à re præter naturam vnde insinuetur.

Vnitio	à	soluta continuitate.
Refrigeratio	à	caliditate.
Calefactio.	à	frigiditate.
Humectatio	à	siccitate
Desiccatio	ab	humiditate
Minutio	à	quantitate excedente
Auctio	à	quantitate minuta
Ablatio	à	numero excedente
Productio	à	numero deficiente
Apertio	ab	obstructione
Ampliatio	ab	angustia
Astrictio	ab	ampliatione
Reductio in propriam figuram	à	figura mutata
Repositio in proprium locum	à	positu variato, vt mẽbro luxato, intestino in scrotũ delapso, & ita de aliis.

In propulsione morbi compositi considerare oportet

Cuiusque morbi contrarietatem,

Ordinem contrarij cuiusque admouendi.

In morbo composito quæ cõsiderãda.

Vt ordo debitus contrarietatis admouendæ seruetur, cognoscere oportet

Quis affectus primum curari debeat.

Affectus qui primum curari debet, is est,

Cuius curatio causa est curationis alterius,

Sine quo alter curari non potest.

Qui magis vrget, & periculosior est.

2 *Secunda indicatio est, quæ nobis declarat an id quò tendimus, & prima postulat indicatio, sperari poßit, ut*

Secũda indicatio quid insinuet.

Anseruare possimus quæ secundum naturam sunt.
An quæ præter naturam sunt, expellere valeamus.

Secunda igitur indicatio, à re secundum naturam sumpta, disquirit, an

Sanitatis reuocatio speranda sit.
Vires ad vitam seruari possint,
Causæ sanitatis seruari possint,
Et ita de cæteris.

A re uero præter naturam sumpta hæc indicatio secunda, insinuat, an

Morbi aut symptomatis expulsio, sperari possit,
Causis possimus præcauere.

Porrò, nos cognoscimus morbi expulsionē fieri nō posse,

1 Quando morbus ex sua natura, seu essentia incurabilis est, vt elephantiasis iam absoluta.

2 Quando laborans renuit auxilia, ad morbi alioqui ex se sanabilis curationem necessaria, exempli gratia, excisionem in cancero membrum aliquod particulare occupante. Aut in hydrope παρακέντησιν, id est, præcusionem, & ita de aliis.

3 Quando curatio morbi nobis propositi occasionem præbet maioris mali: vt si malum mortuum (quod vocant) inueteratum, curetur. Aut diuturnæ hæmorrhoides omnino tollantur. Si enim vna ex iis non seruetur, periculum est, aquam intercutem [maniam,] vel tabem aduenire.

Morbum autem ex se, siue ex sua natura incurabilem esse deprehendimus, ex læsæ partis

Substantia,
Actione,
Vsu,
Situ.

Indicatio à substantia sumitur, uel

A mistione in { Calido / Frigido / Humido / Sicco.

Modis trimus potissimum cognoscimus morbum non posse propelli, & incurabilem esse. παρακέντησις est curatio quæ fit manu chirurgi. quoniam morbus aliter curari nequit. Iungitur primùm locus, deinde acus aut hamulus infigitur.

Hip. apho. 12. lib 6.

Morbus ex sua essentia incurabilis à quibus deprehendatur. Substantia.

A pri

A primordio, vnde formata sit substantia, & eiusdem consistentia.

Indicatio à mistione, in calido, frigido, humido, & sicco.

Aequaliter vitiata	Insinuat id non posse præstari quò tendimus.
Inæqualiter vitiata	Insinuat id præstari posse quò tendimus.

Indicatio à primordio, ex quo formata est partis substãtia, & eiusdem consistentia.

A substantia	Solida læsa	Insinuat non posse præstari id quò tendimus.
	Carnosa vitiata	Insinuat id posse prestari quod prima indicatio postulat.
	Spiritali oblæsa	

Indicatio secunda ab actione partis. Actio

Per quam est vita.	Insinuat si perierit præstari nõ posse quò tẽdimus.
Sine qua vita esse nõ potest	
Per quam melior est vita	Insinuat si perierit aliquo modo prestari posse quò tẽdimus, sed tamen noxã successu tẽporis maiorẽ futurã.
Per quã conseruatur vita.	

Indicatio ab usu, seu commoditate, ad alterius assequutionem, à natura insita. Usus

Partis	Necessaria ad vitam	Insinuat si perierit præstari non posse id quò tendimus.
Actionis	Non necessaria ad vitam	Insinuat si perierit prestari posse quò tẽdimus.

Indicatio secunda à situ partis sumpta Situs

Ad quã medicamenta pertingere	Possunt	posse	obtineri quod prima indicatio postulat, insinuat.
	Nõ possunt	nõ posse	

3 *Tertia indicatio (quæ remedia inuenit quibus assequi possumus id quod prima indicatio postulat, & secunda fieri posse sperat) nobis insinuat,*

† Auxilia opportuna, ad finem quò tendimus, assequendum.

* Vsum remediorum conuenientium.

Auxilia conuenientia, quæ & instrumenta dicuntur

Communia,

Propria.

Instrumenta siue remedia communia dicta, hoc est, quæ omnibus corporis partibus applicari poßunt,

Medicinalia,

Ferrea.

Instrumenta medicinalia.

Optima viuendi ratio, in rebus sex non naturalibus.

Pharmacia

Phlebotomia

Emplastra

Vnguenta

Pulueres, & similia

In ijs tribus primis applicandis, chirurgus debet peritum aliquẽ medicum consulere.

Vnguenta, quibus munitus esse debet chirurgus, ut communioribus suæ artis intentionibus satisfaciat numero sunt quinque,

Basilicum	ad	maturãdũ, & pus mouendũ.
Apostolicum		detergendũ siue purgãdum.
Aureum		implendum seu (vt dicunt) incarnandum.
Album		glutinãdũ seu cõsolidandũ.
Dialthæum		demulcẽdũ, mitigandúmve.

Instrumenta ferrea communia, quibus utitur chirurgus, sunt

Forfices

Nouacula, seu culter rasorius

Scalpellum chirurgicum, quod phlebotomon appellant.

} Ad incidendum & excidendum.

Caute

Cauterium, ad vrendum.
Forcipes, vulgo tenaculæ
Vulſcellæ, ſeu volſellæ,
Hamus recuruus,
Ferramentũ, quod Diocleum graphiſcũ Græci vocãt. Cuius deſcriptionem & vſum vide apud Cor. Celſum lib. 7. cap. 5.
} Ad extrahendũ.

Specillum, Ad explorandum.

Acus
Cannulæ
} Ad ſuendum.

Ex ijs magis neceſſaria, & quæ in uſum ueniunt quotidianum, atque ideo ſemper à chirurgo circunferri debent, ſunt, *Instrumenta ferrea chirurgi magis neceſſaria 6*

1 Forfices, *Siſeaulx.*
2 Volſellæ ſeu Vulſellæ, *Pincetes.*
3 Nouacula, *Raſoir.*
4 Specillum, *Eſprouuette.*
5 Scalpellum, *Lancette.*
6 Acus. *Aeſguille.*
} *Gallis.*

Inſtrumenta propria ferrea, id eſt, quæ alicui particulari membro dicata ſunt. *Ferrea instrumenta propria*

Modiolus, quem χοινίκιον Græci vocant capiti.
Falx, ſeu fauceolus. ſedi ſiue ano.
Speculum oris, Speculum matricis.

Vſus remediorum conuenientium ad finem propoſitũ aſſequendum, ex ſingulis tractatibus habetur, iuxta uarietatem rerum (ut uocant) *Vſus remediorum*

Naturalium,
Non naturalium.
Et præter naturam.
Item eorum quæ illis annexa dicuntur.

Res naturales dicũtur, quæ corporis noſtri conſtitutionem ingrediuntur. Et hæ numero ſunt ſeptem, *Res naturales.*

1 Elementa, ignis, aër, aqua, terra.
2 Temperamenta, calidum, frigidum, humidum, ſiccum, &c.

3 Humores, sanguis, pituita, vtraque bilis.

4 Mēbra:
- Principalia, cerebrum, cor, hepar, testes.
- Facultates sortita insitas, & manantes à principibus, pulmo, ventriculus, renes.
- Principibus subministrantia, arteriæ, venæ, nerui vasa spermatica.
- Ab insitis sibi à natura facultatibus gubernata, os, chartil. ligam. &c.

5 Virtutes
6 Operationes } Animales, vitales, naturales.
7 Spiritus

Res non naturales, sunt, quæ corpus humanum si rectè adhibentur, conseruant incolume: si uerò haud rectè accommodantur corpori, tunc idem destruunt. Sunt autem numero sex.

1 Aër ambiens.
2 Cibus & potus, siue ea quæ assumuntur.
3 Motus & quies, & totius corporis, & partium singularum.
4 Somnus & vigiliæ.
5 Excreta retenta.
6 Animi affectus.

Res contra naturam, seu præter naturam dicuntur, quæ humanæ naturæ contrariæ sunt, ipsámque demoliuntur, uel lædunt, aut ægrotare faciunt. Et hæ tres sunt numero, ut suprà dictum est.

1 Morbus
2 Causa morbi
3 Accidens, morbū sequens Græcis σύμπτωμα.
} Quorum definitiones suprà descriptæ sunt: horum differentias Gal. peculiari lib. explicuit.

Morborum in uniuersum tria sunt genera,

1 Intemperies, siue mala complexio
2 Mala compositio
3 Vnitionis dissolutio
} in: similaribus partibus. / partibus instrumentariis. / vtrisque.

Diuisio perficienda ex lib. de differentiis morborum.

Causa

Causæ morborum genericæ, recentioribus tres solent assignari. Mo cauf

1 Prægressæ, siue euidentes, quæ & primitiuæ dicuntur vulgò: Græcis autem προκαταρκτικαί, Quæ extrinsecus corpori adueniunt.
2 Antecedentes seu præcedẽtes. Græcè προηγούμεναι, Quę paratæ sunt statim morbos efficere.
3 Coniunctæ siue continentes. Græcè συνεκτικαί, Quæ iam morbum excitarunt.

Symptoma siue accidens morbum sequens, trifariam distinguitur, Aliud enim est Sym speci dich plex.

1 Actio læsa,
2 Qualitas mutata, vt caliditas vehemens in phlegmone.
3 Vergens ad mutationem, vt immodicæ excrementorum { Excretiones, Suppressiones.

Actio læditur trifariam,

Quum est abolita	vt	Cæcitas	in oculis.
Diminuta		Visus hebes	
Corrupta		Deprauata visio	

4 *Ea quæ requiruntur ad manuales operationes probè exercendas, multiplicia sunt. Alia enim spectant ad*
Chirurgos ipsos,
Laborantes,
Assidentes,
Exteriora.

Quatuor in uniuersum desyderantur in bono chirurgo. Nempe ut sit, Bon rurg ditio

1 Doctus, & disciplinarum gnarus, earum præsertim quæ ad suam artem pertinent.
2 Multa experientia exercitatus,
3 Acri ingenio,
4 Bonis moribus dotatus.

1 *Doctrina atque eruditio boni chirurgi, consistit in* De

Theoria seu speculatione rerum { Naturalium, Non naturalium. Præter naturam.

Praxi { Exercendo probè, celeriter, concinnè, & expeditè operationes manuales. Consulendo medicum in iis quæ ad pharmaceuticen attinent & diæteticen.

Ex rebus naturalibus, præcipuè hæc illi cognoscēda sunt,

Corporū tēperamenta,
Singularum partium { Substantia, Tēperamentū, Conformatio, Compositio. } Ab his enim cū rādi indicatiōes desumuntur.

Experientia. 2 *Experientia chirurgi, consistit*

In iis quæ certa ratione excogitata sunt, & frequenti vsu confirmata:

Aliàs empiricus & temerarius censendus erit, nisi scilicet experientiam habuerit rationi coniunctam.

Ingenium. 3 *Ad chirurgi ingenium pertinent,*

Bona ac prompta apprehensio,
Tenax memoria,
Reminiscentia facilis,
Rectum iudicium,
Operandi dexteritas,
Solertia ac promptitudo in remediis inueniendis.

Ex Corne. Celso. & Hippo. lib. κατ' ἰητρεῖον inscribitur.

Ad operandi dexteritatem ac promptitudinem, hæc requiruntur,

1 Acris oculorum acies claráque.
2 Manus strenua, stabilis, nec vnquam tremiscens.
3 Vt non minus sinistra quàm dextra sit promptus.
4 Optima corporis conformatio, atque habitudo.

Mores. 4 *Mores qui decent chirurgum, sunt, ut sit*

Audax, & animo intrepidus, in reb^9 tutis, & necessariis.
In rebus dubiis ac periculosis non admodum præceps.
Comis & affabilis erga laborantes.
Mansuetus ac facilis erga suæ artis homines, & vt Græcè dicam φιλέταιρος.
Prudens ac circunspectus in præsagiendo.
Castus, ac temperans.

Misericors erga pauperes,
Pecuniæ non nimis cupidus, nec exactor iniquus.

Quæ ad laborantem attinent, tria sunt præcipua, ut *Laborãtis cõditiones.*

1 Pareat medico, non secus ac seruus domino, & in nullo suæ indulgeat voluptati.
2 Fidat medico, & chirurgo.
3 Patienter ferat omnia, quæ fiunt à chirurgo Dogmatico & experto.

Qui aßident ægro, debent esse *Aßidẽtes.*

Prudentes,
Pacifici,
Fideles.

Exteriora omnia apparata esse debent

In vtilitatem laborantis,
Et vt morbus desiderat.

Nomine exteriorum comprehenduntur

Habitationes vel { idoneæ, & omni turba vacantes. / parum cõmodæ, & turbarum plenę. }
Quæ nunciantur, aut aguntur.
Quæ iram, tristitiam, aut aliquem alium affectum infligunt ægrotanti.
Quæ somnum abrumpunt & interturbant.

FINIS COMPENDII CHIRVRGIAE.

TVMORVM QVI PRÆTER NATVRAM consistunt, Generalis Diuisio, In primum Librum Chirurgicarum Institutionum Ioannis Tagautij medici.

Primæ, ac generales tumorum præter naturam differentiæ.

1 Phlegmone,	Sanguinea fluxione	exuperãte procreatur.
2 Erysipelas,	Biliosa fluxione	
3 Oedema,	Tenuis pituitæ substantia	
4 Scirrhus,	Limoso & fæculẽto sanguine	
5 Inflatio, seu Flatuosus tumor	Ex flatuoso spiritu collecto nascitur.	

6 Abscessus. Quod Græci ἀπόστημα nominant.

1 *Phlegmone duplex est,*

φλεγμονή. 1 Ex sanguine syncero, Vera phlegmone vulgò appellatur.

2 Ex sanguine optimo aliis humoribus cõmisto — Recẽtioribus chirurgis phlegmone nõ vera nominatur.

Ex sanguine alijs humoribus commisto, fit

Phlegmone { Erysipelatodes, Oedematodes, Scirrhodes.

Phlegmonosi affectus sunt,

Dothienes, { Furunculi Celso, Auicennæ Aldemurenul. Tuberculum acutum, cum inflammatione & dolore.

Bubo, Simplex laxarum partium inflammatio.

Phyge

Phygethlum, { Panus vocat̃ Celso: Græcis Phlegmone erysipelátodes, vel erysipelas phlegmonodes. In inguinib⁹ & alis nascit̃. } *Panus tumor est non altus, sed latus, panus similitudinẽ referens.*

Phyma { Inflammatio glandularum, quæ citò augetur, & ad suppurationem accelerat. Celsô tuberculum dicitur. }

Carbunculus. Græcis ἄνθραξ. { Cum pustulis. / Sine pustulis. }

Nihil aliud quoque quàm Phlegmonæ sunt.

Vuæ, { Gurgulionis, qui Græcè Hippocrati γαργαρεὼν, & σταφύλη dicitur, Latinis etiam columella. }

Tonsillæ, { Glandularũ, quæ in fauciũ principio sibi opponũtur, amygdalas vulgò appellitãt. }

Paristhmia, corporum, quæ in pharynge consistunt.

Hæc moborum & partium sunt nomina.

Phlegmonem sequuntur, atque eius proles sunt

Abscessus, { Qui etiã fiunt aliquãdo protinus ab initio, nulla inflammatione præcedente. }

Sinus, { Græci κόλπον nominant, recentiores chirurgi vlcus profundum & cauernosum, quod nondum occalluit. }

Fistula. { Græcis syrinx dicit̃. Hæc nihil aliud est quàm sinus arctus & oblõgus, q nõ statim curat⁹, tẽporis ꝑgressu obduruit, & callo obductus est. }

Gangræna, Partis affectæ νέκρωσις, Latinis mortificatio non tamen absoluta.

Sphacelus. { Latinis syderatio. Absoluta atque omnimoda partium etiam solidarum mortificatio & corruptela. }

2 *Erysipelas biliosæ fluxionis soboles: geminum est,* ἐρυσιπελατώδες

1 Verum ac legitimum, { Solius cutis passio est, & absque vlceratione incidit. }

2 Non exquisitũ seu illegitimum. { Non solã cutim, sed etiam subiectam carnẽ occupat, ac molestat. }

Erysipelas non legitimum, duplex est,

1 Ex bile crassiore & acriore, exacta tamen & syncera, { Nominatur erysipelas cum vlceratione. }

Ex

2 Ex bile aliis humoribus permixta, alios tamē succos exuperāte. } Dicitur erysipelas { Phlegmonosum / Oedematosū̄m / Scirrhosum.

Erysipelati similis est herpes, qui geminus est Galeno,

1 Herpes exedens, siue depascens. { Græcè ἐσθιόμενος. A bile fit acriore & exacta totā cutim vsq; ad subiectā carnem exulcerante. Eiusdem generis est cum vlcerato erysipelate.

2 Herpes miliaris, siue pustulosus. { Cēchrias Græcè. Ex bile fit tenuiore & dilutiore, pinde & minus acri calidáq;.

Ad erysipelas etiam pertinent,

Bullæ similes iis, quæ in corpore à feruida aqua vstulalato contingunt, Phlictenæ à Græcis vocatæ.

οἴδημα.

3 *Oedema bifariam consideratur,*

1 Vt symptoma, { Tumor rarus, & sine doloris sensu, ex pituita, vel flatulento spiritu, periculosos quosdam affectus sequens, vt tabem, cachexiam, hydropem.

2 Vt morbus.

Oedema morbus.

Oedema morbus duplicem habet originem,

1 Ex pituita sola, { Tumor etiā laxus, fungosus, & absque doloris sensu, ex tenuis pituitæ influxu ortum habens, quod verū ac legitimum œdema nominant.

2 Ex pituita aliis humoribus permista, sed tamē illis præpollente. { Recētioribus œdema non verū atque illegitimum appellatur.

Oedema morbus ex pituita alijs humoribus commista, in treis differentias findi solet: Nempe in

1 Oedema phlegmonodes,

2 Oedema erysipelatodes,

3 Oedema scirrhodes.

Ad œdema referuntur,

Tumores œdematosi.

1 Hydrocele, { Vulgò hernia aquosa. Quum humor aqueus in testium tunicis congregatur.

2

Ascites

Ascites { Aquosus hydrops. Quum serosus humor in membrana abdominis interiore continetur.

Leucophlegmatia { Hyposarca, & anasarca etiā dicitur. Quum corpus inęquale est, tumoribus aliter, aliterque per totum id (vt Celsus ait) orientibus. ἀνασάρκα vno vocabulo aut duobus ἀνὰ σάρκα.

4 *Scirrhus, tumor durus sine ullo dolore,* Σκίῤῥος.

1 Exquisitus,
Sensu caret, nec curationem admittit.

2 Non exquisitus { Non omnino est sine sensu, ægrè tamen admodum sentit.

Scirrhus tam exquisitus, quàm non exquisitus,

1 Statim ab initio paulatim concrescens, & augescens
2 Ex coincidentia creatus.

Scirrhi qui à principio paulatim cõcrescũt, & augẽtur,

1 Ex pituita lẽta, crassaq; tenuiore ei⁹ substãtia resoluta,
2 Ex atra bile, seu melancholia.

Scirrhi ex atra bile, seu melancholia (ut uocant) naturali,

1 Sola, & aliis humoribus impermista, { Legitimi & veri scirrhi nostræ ætatis chirurgis appellantur.
2 Aliis humoribus commista, dominium tamen super illos obtinente. { Illegitimi censentur.

Scirrhus ex atra bile aliis permista humoribus.

1 Phlegmonodes,
2 Oedematodes,
3 Erysipelatodes.

Scirrhi ex concidentia, uel transmutatione, fiunt

Phlegmone,
Erysipelate,
Oedemate, } impendiò refrigeratis.

Melancholici ac scirrhosi tumores censentur

Cancer, Gręcè καρκίνος aut carcinoma. Fit ab atra bile, sine ebullitione.

Phagædena cum tumore. { Cum cutem pariter subiectam attingit & depascitur. In quo differt ab herpete.

Vlcera cacoëthe, id est maligna, cũ tumore, } vt sũt Chironia & Telephia.

Psora, Lepra, } Cutis tantum affectus sunt.

Elephas, seu elephãtiasis. { Ex sanguine melancholico ducit originem, tempore verò bilis atra sanguine copiosior redditur.

Satyriasmus, id est, elephas incipiens.

Vicina scirrho sunt,

Enchymomata Melasmata, { Senibus ex venarum contusione accidentia, sanguine ex venis effuso ob extremas earum adapertiones: & interdũ ob tunicarum contusiones,

Aneurisma, { Arteriæ adapertæ affectus, ex quo interdum, grumo scilicet innato, sphacelus gignitur.

Varices, { Id est venæ dilatatæ in cruribus à sanguine crasso.

Scirrhi sunt à parte affecta nomina sortiti

Chœrades, Sarcocele } id est { Strumæ glandularum. Ramex testium, vulgò hernia carnosa, fit cum caro inter tunicas testium increscit.

Inflatio

Ex inflationum genere sunt.

Tympanias, seu tympanites, { Hippocrati aqua intercutem sicca vocatur.

Priapismus, qui & satyriasmus quibusdam dicitur. { Pudendorum intentiones nõ remittentes, à spiritu halituoso cauernosum neruum (qui propriam colis substantiam constituit) implente.

Sunt & parui quidam tumores in cute nascentes, qui ad prædicta genera referuntur, ut

Parui tumores in cute nascẽtes.

Achores, { Pituitæ salsæ & aluminosæ soboles. Parua in cute capitis vlcera, cũ tumore modico.

Μελικηρίδες, Faui latinis. { Ex his humor melleus effluit. Cum tumore quodam & foraminbus plurimis eueniunt.

Ad

Ad ſcirrhũ pertinent { Myrmeciæ, Acrochordones. { Verrucæ, quæ latiore ſunt baſi, & quaſi ſeſſiles. Latini formicantes verrucas appellant.

Penſiles verrucæ, & anguſtiore baſi.

Pſydraces, ſeu pſydracia, { Tumores parum ſupra ſummã cutem eminentes, phlyctenis, hoc eſt bullis, quæ ab igne excitantur, ſimiles.

Epynictides. { Liuentes puſtulæ, fabæ magnitudinem non excedentes, noctu quidem magis, quàm interdiu infeſtantes.

Tumores etiam ſunt, ſed non ex humoribus.

Epiplocele, Enterocele. { Cum omentum in ſcrotum deſcendit. Inteſtinorum ramex. Hernia inteſtinalis vulgò.

Enteroëpiplocele, Cùm inteſtinum ſimul cũ omento in ſcrotum delabitur.

Cirſocele, { Vulgò hernia varicoſa. Fit cùm teſtiũ integris tunicis ramex innaſcitur.

Bubonocele, id eſt, inguinis ramex { Fit rupto peritonæo, aut vulnerato iuxta inguen. Ad obliquos ventris muſculos pertinet, & ad nerueam illorum tenuitatem,

Exomphalorum eminẽtia, cum vmbilicus indecorè prominet. { Hic affectus ad transuerſos muſculos pertinet, & nerueã eorum tenuitatem.

Ex carne ſupercreſcente fiunt.

Sarcocele, { Tumor teſtium, Quùm caro inter tunicas ipſorum increſcit. *Tumores ex carne ſupercreſcente.*

Epulides, { Superfluæ carnes ex inflammatione in extremo molari dente, cui dolor quandoque & febris iungitur.

Parulides, { Abſceſſuli circa gingiuas facti, qui niſi ſoluti fuerint ſuppurantur.

Thymi, thymia, vel thyma. { Verruculæ infrà tenues, ſuprà latiores, capituli, id eſt, cacuminis floris thymi, figuram verius quàm colorẽ repræſentantes.

Polypi.

Polypi, vel polypodes, id est multipedes. In naribus.

Abscessus. 6 *Abscessus fiunt, uel*

Natura fluorem vincente,

Natura à fluore victa.

Hi toto genere præter naturam sunt.

Abscessuū, qui toto genere præter naturā sunt, materia,

Humores,

Solida corpora.

Vniuersa hæc, tunica quædā membranosa comprehendit.

Humor qui in abscessibus toto genere præter naturam continetur, alius est, uelut

Lutum,

Cœnum,

Olei limus,

Vini fæx,

Vrina,

Melleus muccosusque succus.

Solida corpora in abscessibus inuenta sunt, ueluti

Vngues,

Lapides,

Pili,

Pori,

Ossa,

Testæ,

Animalcula, propè omnibus, quæ ex putredine generationem habent, simillima.

Frequentissima abscessuum genera sunt tria, quorum natura ex nominibus constat,

Atheroma, in Eo pulticulæ quid simile inuenitur.

Meliceris, in Quo melli quid simile reperitur.

Steatoma, in Eo aliquid simile seuo visitur.

FINIS.

